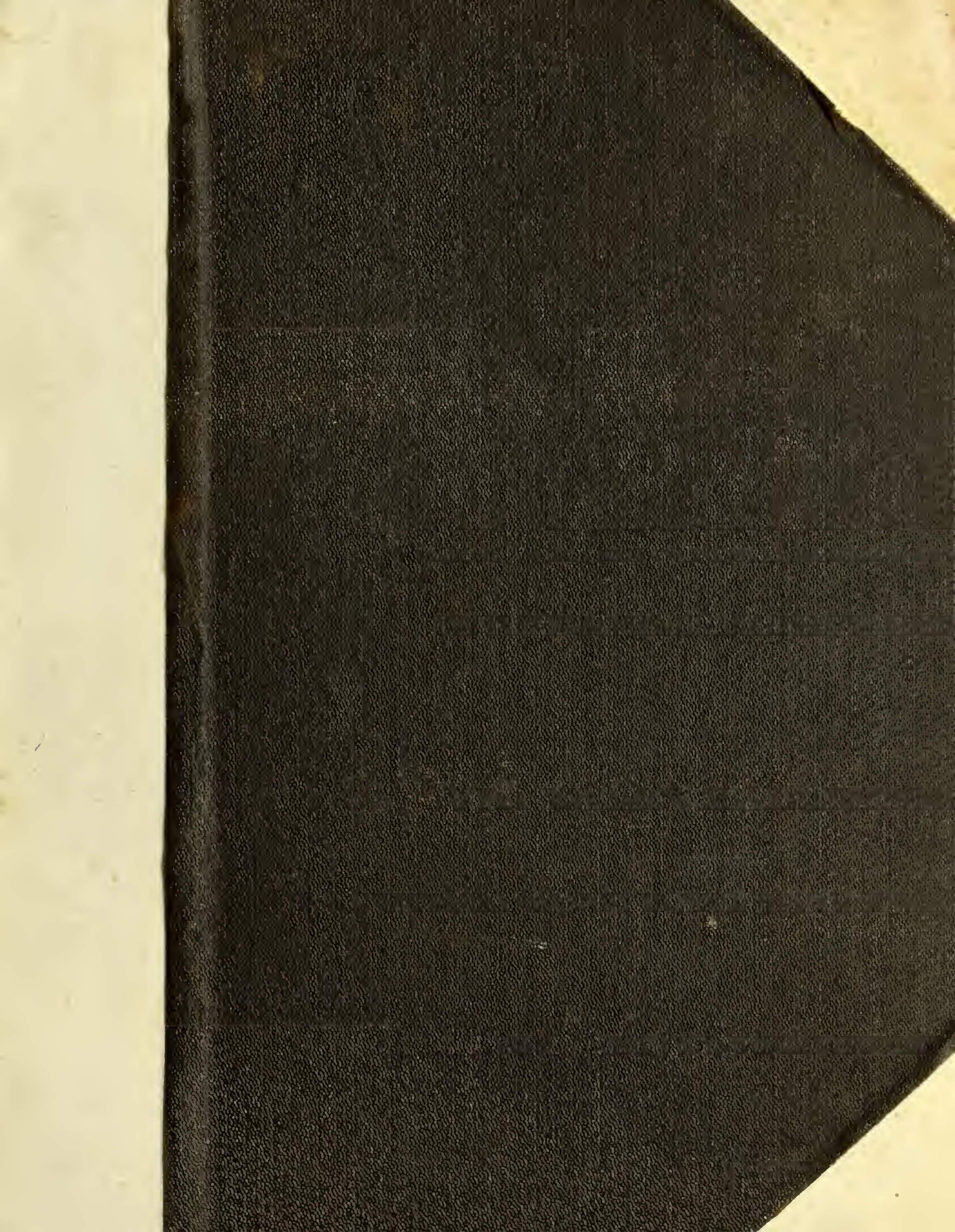

12-18-'84.

HOMO CHRISTIANUS
IN SUA LEGE INSTITUTUS.

Serva Mandata Matth. 19
Quid boni faciam ut ha-
beam vitam æternam.

HOMO
CHRISTIANUS
IN SUA LEGE INSTITUTUS.
SIVE
DISCURSUS MORALES
QUIBUS
TOTUM HOMINIS CHRISTIANI OFFICIUM EXPLICATUR;
Quídque is fugere, quid agere debeat,
quàm exactissimè traditur.

AUTHORE
R. P. PAULO SEGNERI
SOCIETATIS JESU.

Liber & Pastoribus Animarum summè utilis, & privatæ
Cujuslibet lectioni apprimè deserviens.

Editio quinta Latina, priore multò emendatior & Authoris
non ita pridem vitâ functi Elogio auctior.
Additæ, præter Indicem Rerum, Tabulæ,
Quæ docent, quis quolibet Dominico, aut Festo per annum die Discursus
ad dicendum pro Concione serviat.

PARS PRIMA.

Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæsareæ Majestatis, & Facultate Superiorum.

AUGUSTÆ Vindelicorum & DILINGÆ,
Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Viduæ & Consort.

ANNO MDCCXXXVII.

CELSISSIMO AC REVERENDISSIMO
S. R. I. PRINCIPI
AC
DOMINO, DOMINO
MARQUARDO
RUDOLPHO
EPISCOPO
CONSTANTIENSI
DOMINO AUGIÆ MAJORIS
ET OENINGÆ &c.

Celsissime, Reverendissime Princeps ac Domine,
Domine Clementissime

EX quo primùm negotiationem librariam aggressus sum, id mihi semper animo propositum fuit, ne res singulari Dei munere mortalium Reipublicæ concessa, qualem esse artem Typographicam nemo sapiens dubitaverit, meo vitio cuiquam obesset: id od certò futurum erat, si libri æternis tenebris dignissimi, eorum typorum maleficio, potiùs, quàm beneficio, lucem icerent. Quam tamen nocentissimam artem multi, prô do-! factitant, & lucrum ex aliorum pernitie, & sempiterna idem iniquissimum utique, venantur. Tantam impietatem, &

 sacri-

ſacrilegam nundinationem, quantum par eſt, peroſus, in id magnis conatibus incubui, ut nihil mea ex officina unquam prodiret, niſi quod eſſet honeſtiſſimum; nihil inquam, niſi quod aut puræ caſtæque Muſæ elucubrâſſent, aut quod ad ipſum DEUM, finémque ultimum, libenter ab unica ſua felicitate ceteroquin deviaturas Mortalium mentes, rectiſſimà deduceret; & jucundiſſimis ſimul, ac innocentisſimis illecebris ad omnem virtutem, ac vitæ ſanctimoniam pelliceret.

Neque verò à ſcopo me aberrâſſe exiſtimo: cùm meis typis plures jam decadas, & tantùm non centuriæ, librorum excuſæ, ſinceræ utilitatis, non tantùm noſtræ Germanicæ, ſed alis quoque nationibus, quas Latini Idiomatis peritia pulcherrimo quodam fœdere jungit, attulerint. Ex omni autem magnorum etiam voluminum, numero, neſcio, an ex ullis à multo tempore plus in Rempublicam Chriſtianam redundârit emolumenti, quàm ex iis, quos Italico Idiomate vir Eruditione, Sacrâ Eloquentiâ, & juvandarum Animarum ardentisſimo ſtudio, multis Principibus, & illi maximè, qui hodie Univerſam Eccleſiam ſapientisſimè, ſanctisſiméque moderatur, Principum Principi carisſimus, vulgavit; & quos vel noſtro, vel latino ſermone loquentes, alii boni communis ſtudioſi, reddidere. Horum ego cùm plures ante hac edidiſſem, plurimásq; ac maximas eorum lectitatione utilitates allatas abunde cognoviſſem, adhunc quoque, qui præ manibus eſt, cum Germanis noſtris, aliísque latinè ſcientibus communicandum, animum adjeci; & tandem, quæ DEI Bonitas eſt, etſi non absque maximis meis laboribus & moleſtiis, quæ inter conandum (mali utique

Dæmo-

Dæmonis invidiâ) aliæ ex aliis identidem naſcebantur, aſſecu-tus ſum.

Hoc autem quid libri ſit, quantum ex eo utilitatis in publicum emanaturum videatur, non alio quàm tuo, Princeps Sapientiſſime, calculo, an veriùs Oraculo; affirmandum mihi judico. Eum enim Reverendiſſima Celſitudo Tua frequenti, iteratàque lectione ſibi fecit planè familiarem; neque tot inter, non de Diœceſi tantùm ampliſſima, & inter omnes Europæas, quod quidem ego ſciam, vaſtiſſimâ, curas; ſed inter graviſſimas etiam, quas tempora noſtra planè miſera, & tot annorum atroci bello invectæ calamitates poſtulant, ſolicitudines, alienum à ſe duxit, hunc, blandiri neſcium, etſi Authoris ſui tantùm linguâ loqui doctum, crebrò audire monitorem. Quæ quidem res an in majorem tanti Principis, an verò Authoris commendationem, ac laudem cedat, non facilè dixerim; cedit certè in maximam utriusque. Principis quidem, quia quiſquis tantâ rerum agendarum mole obrui ſe non patitur, quò minùs ſibi quoque vacet, & iis; quæ meliorem reddere ipsúmmet poſſint, conſtantem det operam, næ illum & abſolutæ omnibus numeris virtutis ac ſanctimoniæ, & quod virtute Principum, ſiquâ re aliâ, maximè nititur, boni communis oportet eſſe ſtudioſiſſimum. Hæc autem eſt brevis quidem, ſed clarisſima laudum in Principe omnium atque encomiorum ſynopſis. Talis enim qui ſit, non poteſt profectò non eſſe optimus: ſiquidem tam bonus quisque eſt, quantum eſſe conatur; nec tam refugæ, & amari peroſæ virtutes ſunt, ut tergum obvertant amplexum paranti: cùm ergo, qui ita nego-

tiis se gravissimis commodat, ut sui nunquam sit immemor, haud dubiè conetur esse optimus, talis quoque sit necesse est. Authoris porrò, & libri laus utique summa est, à Sapientissimo Principe, imò Principe Sapientum, ex innumeris & præstantissimis ita deligi, ut unus ipse potissimum audiatur, unus propè ipse in manibus & oculis habeatur.

Hæc verò cùm ita sint, neque Tibi, Celsissime & Reverendissime Princeps, nec cuiquam alteri mirum videri poterit, quòd Tua potissimùm in fronte libri hujus spectentur Insignia (quæ cognomines Celsitudini Tuæ Reverendissimæ Heroes stipant, hinc S. MARQUARDUS Episcopus Martyr, inde Rudolphus I. Imperator Augustissimus) Tuum legator nomen, Tibi, verbo, sacrum dicatúmque librum ipsum ignotus ego velim. Cui enim potiùs offerantur dona, quam cui certò videantur placitura? cui libri, nisi illi, qui unicè desideret, eos à quamplurimis volvi, revolvíq; & quem prior ipse invenerit, eum aliis quoque communem fieri thesaurum? Eo certè ex bonorum genere libri sunt, quæ cùm evadunt plurimorum, ita tamen locupletant singulos, ut nihil cuiquam ex aliorum communione decedat. Invidus omninò foret, & boni communis osor acerrimus, qui non, ne ipse privetur, sed ut alii careant, magni boni notitiam privatam vellet esse, non publicam. Hoc à vitio, tam turpi, támque indigno, cùm Reverendissima Celsitudo Tua absit longissimè; cumq; ipsa nihil cupiat ardentiùs, quàm ut qui sibi Pastori crediti sunt, pinguissimis pabulis pascantur, & pascant; utriq; autem huic fini liber iste, siquis alius aptissimè serviat; nihil etiam desiderabit vehementiús, quàm

ut illo, tum alii innumeri, tum ii præcipuè, qui maximo numero per latiſſimè porrectam Diœceſin animas paſcendi curam ſuſcepêre, ſic utantur, ſic fruantur, ut inde plurimum utilitatis in oves omnes dimanet. Quod cùm ad hanc diem, ob ignotum plerisque idioma non licuerit, ut æquiſſimis tanti Principis votis obſecundaret, latinè loqui didicit, ſícque omnium oculis ejus velut manibus offerri geſtit.

Sic ſcribebam, cùm primùm Liber iſte novo ſub habitu in lucem prodiret. Non fefellit me ſpes, ſed tanti Principis encomio commendatus, & ſuâ ipſe præſtantiâ non inviſus, brevi temporis ſpatio à tam multis expetitus, fructu tam multiplici, in ſacris maximé Aſceteriis, lectus eſt, ut, ne communi bono deeſſem, denuo illum prælo ſubjicere coactus ſim; in hoc tamen ſibi diſſimilem, quòd nunc non paucis mendis ſublatis rectiùs pluribus loqui didicerit. Nolebat autem is etiam hoc ſub ſchemate in alias priùs venire manus, quàm in illas, à quibus tantum antea pretii & æſtimationis illi acceſſerat: non dubia ſpe, ſe nunc quoque tanti Principis oculis non diſpliciturum; & ſi his placuiſſet, ſatis iſtâ ſuâ ſorte compluribus aliis fore commendandum.

Ita explicatis libri hujus Reverendiſſimæ Celſitudini Tuæ etiam altera hac vice, nuncupandi cauſis, nolo deinceps laudibus ejus commemorandis eſſe moleſtus. Eorum, Princeps Clementiſſime, es paucorum è numero, qui malunt facere laudanda, quàm, quæ fecerint, audire, aut legere laudata. Satis eſt, quòd tuam illam Sapientiam, rerum agendarum ſummam peritiam, in providendo ſolertiam, in admini-

ſtrando induſtriam, omnibus, nullâ ſuarum utilitatum ratione habitâ, commodandi perpetuum ſtudium, in egenos beneficentiam, in DEum pietatem, honorísque Ejus promovendi ardentiſſimam voluntatem, verbo, decora omnia, quæ Ordinis Eccleſiaſtici Principem ornant, non Diœceſis magìs tibi cariſſima, quàm tota Germania, totum Imperium, & quos nunc cum Imperio arctiſſima connectunt fœdera, ament, venerentur, admirentur. Ego tandem aliud pro me nihil opto, quàm ut talis tantúsque Princeps juvet conatus, faveat ſtudiis, probet induſtriam meam, qui ſuas tantùm res agentium, ſuæ ſtudentium, quieti exoſus vilitatem atque ignaviam, id quibus poſſum modis curo, ut typorum meorum beneficio in Germaniam, quin orbem univerſum, ex libris pulcherrimis in lucem datis, utilitates & commoda redundent infinita: quæ ſi me ſors beat, profitebor æternum

Reverendiſſimæ Celſitudinis Tuæ
Honori ac Nomini

Clientem & Servum poſtremum, addictiſſimùmque

Joannem Caſparum Bencard.

PRÆFATIO.

INTERPRETIS AD PASTORES ANIMARUM.

VEstro, vestrarúmque ovium bono, Virorum lectissimi, liber hic, postquam Italica, jam per aliquot annos fatigavit præla, latinè loqui doctus, in lucem prodit. Vestrum est, commissos greges pascere doctrinâ, pascere exemplis, pascere Sacramentis; si rectè vestri muneris partes his paucis Angelicus Doctor complexus est. Postrema duo quomodo ritè faciatis, tum alii multi, tum quem non post multos menses, si DEus conatibus nostris adfuerit, hi ipsi typi excudent, liber ejusdem Authoris docebit. Prius illud, quomodo rectissimè, & summo creditarum Animarum bono præstetis, ex hoc, quod in manibus est, triplici volumine præclarè discetis. At hoc denique, non deerunt, qui dicant, est actum agere: cùm & aliàs, & ultimis maximè his lustris, optimorum Authorum præstantissima ex typographicis officinis, hujus etiam, qui istud obtrudit, Bibliopolæ, prodierint opera, quibus, quod hoc pollicetur, cumulatissimè efficitur. Sunt ad manum Dissertationes, Sermones, Conciones in Dominicos, in festos Divis Cœlitibus, & Sacros altissimis nostræ Religionis Mysteriis dies; magnâ eloquentiâ, suavi facundiâ, methodo ad animos permovendos aptissimâ scriptæ tam multæ, támque insignes, ut inopes propè nos copia faciat. His autem quid docetur aliud, quàm Christiani hominis officium? quàm, quid sequi ille, quid fugere debeat? Hoc ergo, & nihil aliud, cùm liber iste polliceatur, an non, ut diximus actum agit?

Audio hæc; sed non probo; quod bonâ vestrâ veniâ fiat, Pastores optimi. Nam imprimis, si tam multorum, tam multæ lectissimæ extant Conciones, & quos appellant, Discursus, quidni tam multos inter, his quoque locus sit? Non alia semper, etiam quos habetis, alii dicunt, sed aliter; & alius huic, alius alteri præplacet: quidni & multos sit invenire, quoniam non omnes leguntur ab omnibus, qui omissis aliis hunc deligant, hujus doctrinam, hujus methodum amplectantur? sicut post plurimos, qui Conciones ac Sermones in quadraginta verni Jejunii dies ediderant, haud pauci tamen inventi sunt, quibus nostri potissimùm Pauli Sermones probarentur, eos lectitarent, inde Audientibus salutaria monita proferrent, torpentes animos vehementer excitarent. Quidni sortem eandem Discur-

ſus iſti ſibi promittant; maximè ex quo Europa jam didicit, qualem DEus Paulum huic noſtræ ætati indulſerit? Plurimos utique, antequam Petri Cathedram aſcenderet, nobiliſſimos Oratores audierat Innocentius XII. Sanctiſſimus Pontifex & Paſtorum Paſtor: non alium tamen ille, quam Senem hunc noſtrum, non uno certoquin ætatis provectæ incommodo laborantem, fruſtráque ſe excuſare ornatum, audire Apoſtolicis è roſtris voluit? quidni eodem, quo Sapientiſſimus hic Monarcha, multi & judicio, & guſtu ſint? Si Italis, qui fermè hebeti palato eſſe non ſolent, nec pingui Minervâ, aut obſis naribus, ſic tamen liber iſte placuit, ut plura, quod dicebam, inter eos præla fatigaret; an Germanorum, aut aliorum eîs Appennium, qui tamen peregrina fermè ſuis, & domi natis, præhabent, non idem erit ſenſus, non eadem æſtimatio?

Sed miſſa iſta facio, etſi procul dubio ſufficiunt ad ea, quæ objeciſtis, refellenda. Iſtud edicite. Si tantum eſt eorum librorum, qui Chriſtiani hominis totum officium docent, quî fit, ut iſtud paſſim tam multi ignorent, tam pauci faciant? quî fit, ut cùm nonnulli aliquos ex his Diſcurſibus, vixdum latinè loqui doctis, legunt, confeſtim admirabundi exclament: cur talia à noſtris Concionatoribus non audimus? quî fit, ut quos his in partibus Eccleſiæ è gremio Hæreſis abſtraxit, errores ſuos, quàm vera multi è noſtris Dogmata, calleant accuratiùs, apparentibus rationum firmamentis ſtabilire nôrint ſolertiùs? An quia vos populum alloqui, ſuperiore è loco veſtros erudire negligitis? Eſſet id enim verò partem muneris veſtri præſtantiſſimam non implere: cujus ego vos ſceleris arguere nec volo, nec audeo: ſiquis uſpiam talis eſſet, huic aurem non lentè vellicaret Paulus noſter Paræneſi, quam parti hujus operis tertiæ annexuit. Sed quod inter Italos non valdè rarum eſt, in hoc Germani noſtri, quæ eſt Sacrorum Magiſtratuum vigilantia, non ſæpe delinquunt. Ut autem hâc á noxâ pleroſque purgare non eſt difficile, ita aſſerere, quòd in materiæ delectu, tractandi methodo, eloquendi ratione, nunquam, aut rarò peccent, eſſet operæ longè difficillimæ & nimis crebrâ experientiâ evidenter confutatum.

Iſtud faciliùs dixerim: multos non ſuâ voluntate, ſed alieno ductu delinquere; dum non quos eligunt (hoc enim neque judicio multi ſunt, ut inter apta, inepta, aptè diſtinguant; neque ita libris nonnulli abundant, ut delectui locus ſit) ſed in quos vel ſorte non bonâ, vel aliorum imperitorum judi-

judicio, inciderunt, Authoribus ad ſuas Conciones elaborandas utuntur, aut etiam eorum ferè verba Auditoribus adnumerant. Sunt autem, ut res loquitur, profectò non pauci, qui vera dicere non audent; neceſſaria vel non attingunt, vel obiter prætervolant; utilia rarò inculcant; ſalutaria ignavé omittunt, peregrina, curioſa, ſtudiosè conſectantur. Aut cùm dicunt utilia, dicunt inutiliter; vel quia non ad captum audientium, vel quia alienâ à loco, & geſticulatoriâ dicendi ratione, chachinnos, non lachrymas provocant audientium, & tum ſibi belli, ac quolibet umbone digni Oratores videntur, cùm effuſo riſu Templa perſonant, & domum, qui intererant, fuerunt, unde in circulis jocentur, & rideant, non unde meliores fiant. O erubeſcendam ſacra pulpita profanantium fatuitatem! Quid intereſt, inter mutos, & inter loquentes, quæ, & quomodo non oportet? quid inter nullum miniſtrantes pabulum, & inter præbentes nihil profuturum? Sanè utroque modo fame pereunt, quibus frangere panem ſacros Paſtores decet. Quàm multis ad ravim declamantibus occini illud Bilbilitani poſſet? *Si ſudare aliter non potes, eſt aliud:* aut illud Sapientis, (a) *Quid prodeſt illis, niſi labor?*

O Paſtores animarum! qui voluit & juſſit, ut ad commiſſos curæ veſtræ greges concionabundi diceretis, idem juſſit, ut quæ, & quomodo dicenda ſunt, diceretis: nec enim aliàs, qui unicè ſpectatur, obtineretur finis, & ad dicendum tantùm fallendi temporis, populíque oblectandi causâ, non Templa, non ſacra Pulpita, ſed Theatra conſtructa ſunt. Illuc ergo amandate, qui ridere malunt, quàm flere; potiùs jocos & ineptias audire, quàm ad ſeriam de admiſſis pœnitudinem excitari; diſcere noxia, quàm profutura. Vos autem (ita per ſalutem & veſtram, & veſtræ curæ creditarum ovium oro atque obteſtor) audientibus proponite vera ſine fuco, neceſſaria diligenter & enucleatè; ſalutaria piè & ſuaviter; omnia tam graviter & modeſtè, ut nemo non agnoſcat, vos tractare verbum DEI. Hoc autem (meam obligo fidem) certò aſſequemini, ſi ducem & Magiſtrum Paulum hunc ſecuti & quæ, & quo modo ipſe hoc in volumine tractat tractare non piguerit. Et quamquam graviter ille ac feriò, ut res poſtulat, dicit omnia, non tamen ſuus dictioni deeſt lepos, non ea deſiderantur, quæ ad libenter audiendum ſuæ ſalutis cupidos alliciant, & ſanctè pièque oblectent.

(a) *Eccli. 34. 28.*

Invenietis hîc similitudines & multas, & ad rem propositam explicandam appositissimas; quarum proprium est non explicare tantùm obscura, sed etiam audientes oblectare. Invenietis exempla, quæ vel invitos, quo vultis, trahant: ut eorum vis & jucunditas est planè singularis. Neque Authoris stylus tam aut inamœnus aut asper est, ut offendere quemquam possit; etsi redundantibus ornamentis, & res tam sacras de honestantibus pigmentis abstinet, rudiorum etiam captui sese studiosé accommodans. Ea autem tractat, quæ si vestri noverint omnia, nihil utique ignoraturi sunt eorum, quæ vel necessaria sint, vel profutura. Unde sine anxiâ, multa aliundè conquirendi, solicitudine, vestro Pastorum officio satis omnino faciêtis, si hoc, quod isto libro subministratur, vestras tam curas Deo, & tanto emptas pretio oves, pabulo sedulò pascere non omiseritis; vel eo singula ordine proponendo, quo ipse proponit; vel quem temporum dierúmque, quibus dicendum est, ratio vobis dictaverit.

Atqui hoc ipsum est, dicet non nemo, quod in hoc Authore desidero; quòd ille non in Dominicos, non in festos Sancti Cœlitibus dies Discursus suos partiatur. Si proinde horum dierum aliquod dicendum fuerit, unde demum hinc promam, quod tempori, quod ejus diei Evangelicæ historiæ, aut parabolæ accommdatum sit? Næ iste, qui sic arguit, rudis est artis concionandi, & in rem suam vertendi quæ alios in fines videntur esse destinata. Hoc ut re ipsa demonstrem, Dominicam diem accipio, post quam ista scribo, éstque illa, quam Septuagesimam Ecclesia appellat, quâque ex Evangelico codice legi jubet Parabolam de vocatis in Vineam, & mercedem æqualem post tempus laboris inæquale accipientibus. Nihilne hoc in volumine, quod hunc in diem quadret? Quid ergo? An non eorum verborum occasione: *quid hîc statis totâ die otiosi?* otii damna & mala proponere licebit, hæc autem quæ sint, pluribus hujus voluminis locis, in Indice verbo *Otium*, nullo negotio invenire licebit. An non occasione eorum, quæ de industriâ hujus patrisfamilias, primo mane exeuntis ad conducendos Operarios in vineam suam, dicuntur; rectè differetur de negligentia, quâ multi res Animæ curant, cùm tam naviter negotiis, rerum caducarum intendant? Quæratur proinde in Indice verbum *Anima*, & mox indicabitur locus, quo de dolendâ hâc socordiâ agitur. Aut cùm tam multi, in foro & ipsi stantes, conducti tamen non fuerint, an malè de numero parvo Electorum,

ma-

majore autem Reproborum agetur? An de Gloriæ cœlestis magnitudine, quæ parvo sæpe tempore laborantibus in præmium datur, afferre, quæ hoc libro dicuntur, non licebit? Percurrat proin solas Discursuum, qui singulis libris continentur, tabulas, qui volet nunquam sibi deesse, quod aptum sit tempori; volvat & revolvat sæpiùs, toti operi adjunctos Indices, &, si bardus non est nunquam desiderabit, quod appositè ad rem tempúsque proferat.

Etsi proinde vituperari haud quaquam posset, qui, in pagis maximè, eo omnia ordine diceret, quo hoc volumine disceptantur, qui tamen, vel suo, vel aliorum levando fastidio, moribus hodiernis servire maluerit, videat, quâ de virtute, vel vitio agatur in ejus diei Evangelio; & tum ex libro nostro depromat, quod ad rem aptum, si tantillùm ipsum sibi fecerit familiarem, certò certiùs inveniet. Experto credant: cùm essem subinde alicubi, ubi alii libri non aderant, quam hic, quem mecum detuleram, nunquam tamen defuit, quod etiam curioso auditori satisfaceret. Et verò ut vel minùs peritos, vel pluribus occupatos hoc quærendi labore levarem, Tabulas ipse concinnavi, quæ quid quovis die ac tempore aptè proponi possit, veluti intento digito demonstrent. Has qui consulere volet, ad operis calcem reperiet.

Sed Italus est Author, & ad eos scribit, qui vitiis laborant, quibus Germani non assuevêre. Rectiùs igitur Germanis utemur, qui suorum Gentilium mores ut nôrunt familiariús, ita iis medentur certiùs. Aliàs pronum esset contingere, tam non ad rem, & ad audientium utilitatem multa proferri, quàm ridiculè nonnemo rusticanis mulierculis vestium luxum, & illa, volucrúmne magìs, an hominum retia ac laqueos? quibus hodie nobiliores fœminæ capiti impositis superbiunt, multis severè exprobravit. Non diffiteor, esse nonnulla, quæ illis, quos Author alloquitur, propè solis aptè proponantur, & exaggerentur: prudens tamen quilibet his facilé abstinebit, aut ea sic moderabitur, ne frustra & abs re ad suos dicta videantur. Omnes tandem Nationes suos patiuntur peculiares manes: aliqui tamen, & plerique quidem, omnes vexant & singulas; etsi plus minùsve: certè non alia Itali, alia Germani peccata Catecheticis suis in libris Capitalia enumerant; nec virtutes, his oppositas, diversas. Non erit igitur sapienti difficile, videre quid, quibus serviat: qui autem tam nullo est judicio, ut apta ab ineptis discernere nesciat, næ illi omnium Authorum tractatione abstinendum erit; quia nullus est, qui habeat, quæ omnibus, & ubique sint idonea. Pueris ista

non

non ſcribuntur; ſed viris, quorum maturior ætas ac judicium eos tam facilè in rerum delectu errare non ſinat

Ad hoc autem quid reponam, quòd longiores hujus operis Diſſertationes ſint, quàm quæ unius integræ, ne dicam dimidiatæ, horæ ſpatio abſolvi poſſint? Quæ, quæſo, lex jubet totas recitare? an fortè dividere illas non licet, tanquam impartibiles? Author ipſe nunc duas, nunc tres in partes ſecat: quidni nunc hanc, nunc illam proferre conceſſum ſit, ſi omnes eloqui temporis præſcriptum ſpatium, aut patientia audientium non permittat? Et verò hoc ipſum cunctis ſuadeo, ne totos uno, eodémque tempore Diſcurſus; ſed nunc hanc, nunc illam ſingulorum partem; nunc hæc, nunc illa rationum momenta, quibus propoſita materia, aut aſſertio ſtabilitur, in medium afferant; ut unâ eadémque operâ & ſuorum faſtidium caveant, & ſibi alias in occaſiones aliquid ſervent; atque ita diutiùs hoc libro utantur, donec velut in orbem redeuntes, jam pridem auditorum memoriam obliviosis refricent.

Ceterùm cùm in hac ſecunda editione id mihi eſſet propoſitum, ut Opus totum ſibi quàm ſimillimum, & eodem ſcilicet calamo latinè redditum prodiret, id tamen & librum hunc à D. Bibliopola, importuné propè dixerim, exigentium aviditas, & occupationes meæ multæ ſimul ac moleſtæ non permiſerunt. Multa tamen aliter reddidi, multa ad Italici Exemplaris fidem emendavi; ut adeò liber hic modo ſe ipſo non paulò melior prodeat; ſuo etiam tempore, ſi ita res poſcere videbitur, totum ſe uno vultu, & ſimilibus planè lineamentis legentium oculis oblaturus. Interim hanc etiam meam opellam boni conſulite, & alia Authoris noſtri opera à me latinè reddenda expectate. Ut autem vos non lateat, quis qualíſque Author hic noſter fuerit, en Epiſtolam, ab Arcanorum ejus conſcio, & Expeditionem ſacrarum ſocio individuo, mox à tanti Viri morte ſcriptam. Hujus enim Lectione ſpero fore, ut Operis hujus æſtimatio in vobis & pretium creſcat; cùm viſuri ſitis, non contentum Paulum noſtrum, præclarè dicere & ſcribere, ſtrenuè etiam feciſſe, quòd Major DEI gloria ab eo poſtulare videbatur. Quod ſtudium utinam DEus in me perinde ac vobis ſic deinceps accendat, ut aliud planè ſpectemus nihil, & ſanctis DEI promovendæ conatibus immoriamur. Sic precatur omnium veſtrûm minimus in Chriſto ſervus.

M. R. S. J.

Exemplar Literarum, quas de virtutibus
P. PAULI SEGNERI
Ad P. Rectorem Collegii Florentini dedit
P. JOANNES PETRUS PINAMONTIUS &c.

Reverende in Christo Pater.

IN magna, quàm his diebus, morte P. Pauli Segneri, (*a*) passus sum, jacturâ, certò sibi persuadeat Reverentia vestra, nihil mihi majori esse Solatio, quàm vivam virtutum ejus memoriam. Et quia non dubito, quin etiam in Reverentiam vestram magna pars hujus mei sensûs ac doloris redundârit, conabor efficere, ut Solatii quoque mei consors fiat. Scribam proinde illa quàm possum paucissimis nonnulla memoria digna, quæ de Viro hoc Apostolico mihi nunc in mentem veniunt. Ubi autem has meas legerit, placeat Reverentiæ vestræ eas offerre Magnati illi, (*b*) cui obsequendi & obtemperandi studio potissimùm ad ipsas Scribendas impullus sum.

Sub annum igitur 1662, aut certè 63. cum P. Paulus statis per annum concionibus habendis Perusii operam daret, ad octiduanam pro more Solitudinem se recepit. In hac, non satis memini quanam in Meditatione, audivit intus sibi loquentem DEUM, eo locutionis genere, quod totum quodammodo hominis animum liquefacit, promptúmque ac facilem reddit ad executioni mandandum, quidquid DEUS de ipso facere decrevit, magnísque omnino gratiis ab eodem recipiendis idoneum efficit: *Anima mea liquefacta est, ut Dilectus locutus est.* Fuit autem hæc DEI vox : *Volo, ut amemus invicem.* Et fuisse hanc DEI vocem, res ipsa monstravit. Pater enim ab eo monumento mutatus est in virum alterum, & ex laudatæ vitæ Religioso, qualis quidem semper fuerat, dici potest mutatus in Sanctum. Aliam mox, sublimiorémque vivendi rationem aggressus, ad quinque rem omnem capita revocavit : *Paupertatem, solitudinis amorem* (Italicè Ritiramento) *Orationem*, *Pœnitentiam*, *Examina.* Et ne horum animi decretorum unquam subiret oblivio, initialibus harum virtutum literis in unam voculam *prope* collectis, in Schedula illam, suâ exaratam manu, conspicuo sui cubiculi loco affixit, quin quisquam, quid ea sibi vellet, assequeretur ; ipse verò inde ad constantiam in bene cœptis stimularetur. Subinde ad rem ipsam aggressus, subtraxit sibi quidquid po-

c terat,

(a) 9. *Dec. h. an.* (b) *Ser. Duc. Hetruriæ intelligit.*

terat, removendo è cubiculo, quidquid aliquo modo minùs necessarium videbatur, Libros, imagines, & quæ alia erant ejus generis, ne iis quidem retentis, quæ alius necessaria judicâsset ad itinera, quæ ipse quotannis faciebat ad urbes sæpè non parùm remotas, tum cùm maximè hiems sæviebat. Circa hanc virtutem præclaris quibusdam sensis fuit imbutus; & nemini illum sæpe sub illa initia de his mecum disserere. Hunc paupertatis Spiritum identidem in se denuo excitare consvevit, atque idcircò licèt virorum principium gratiâ ac favoribus tanto tempore uteretur, in rem tamen inde suam tam parum convertit, ut mortuus nec eam quidem in cubiculo suppellectilem reliquerit, quæ postremo cuique ex Sacerdotum nostrorum ordine conveniret.

Ad Orationem quod spectat, Domum ejus planè singulare habere cœpit, & intelligere arcanos quosdam, ac sublimes sensus locorum Divinæ Scripturæ, nec non profunda Mysteriorum Fidei, prout nunc hæc, nunc illa contemplabatur. Atque hinc propriâ doctus experientiâ, & eximiâ luce collustratus ea scripsit, quæ Orbis legit; & idoneus fuit, qui sanctiore Magisterio animas duceret & erudiret, quas præstanti quodam orationis dono præditas tam in sacris Familiis, quàm alibi offendit.

Ad Pœnitentias, & proprii corporis cruciamenta quod attinet, jam tum ab animi sui Arbitrio facultatem periit tam multis sese divexandi, quàm multa ipse prudenter æstimaret se ferre posse sine jactura & detrimento virium, necessarium ad munus suum rectè obeundum. Atque hac facultate impetratâ plurimis & acerrimis se excruciare cœpit, de quibus plura postea dicenda erunt.

Ut autem ea, quæ circa solitudinis studium, & severum actionum suarum omnium, ac diligens Examen instituerat, exequeretur, legendis Sanctorum gestis se impendit, multas quotidie horas ei lectioni dare solitus. Et verò ex hac dici potest hausisse magnam partem Scientiæ Spiritûs, quam & omni vita, & in libris lucem datis, & in ducendis regendísque animabus, in virtutum studio valdè vectis, ostendit. Hanc vitæ rationem tenuit anno uno, aut uno cum dimidio circiter, aptúmque se reddidit ad magna pro DEI sui gloria gerenda, quæ deinceps reipsa gessit. Anno 1664. quantum nemini, accensus est ingenti desiderio impendendi se excursionibus Apostolicis, eoque exeunte obtigit mihi beata, etsi nec satis à me cognita, nec promerita sors, in aliquot ejusmodi Excursionibus sociam illi operam navandi in Diœcesi Aretina: & cùm anno mox consecuto huic tam sancto Ministerio Superiores illum constanter obeundo destinâssent, me laborum ab iis Socium petiit; atque ex eo tempore ad annum usque 1691. qui postremus ejusmodi Excursionum fuit, illi individuus adhæsi; quibus tamen ipse non nisi cum vita finem facere constituerat. Atque hoc etiam ex capite permolestus illi accidit favor ac gratia, ceteroquin tanti æstimanda, quâ dignatus eum est Pontifex Maximus, dum eum ad coram se pro Concione dicendum evocavit, & cùm vel maximè tanti Principis gratiâ floreret, gratius illi accidere nihil potuisset, quàm si ad Missiones illas suas redire

redire permitteretur; ut ſæpiùs mihi teſtatus eſt, ſanctâ quadam invidiâ Felicem meam ſortem, quâ proſequi cœpta poſſem, extollens. Tot igitur annorum decurſu, cùm præclara virtutum exempla in eo ſim admiratus, brevitatis ſtudio ad tres potiſſimùm virtutes illa revocabo, ad Aſperitatum Studium, Caſtitatem, atque animi Demiſſionem.

Atque illa quidem ſe excruciandi voluntas ſingularis admodum fuit, & ingenioſa, in aliis itendidem aliiſque modis excogitandis; cùm ſemper prioribus novos adderet ad extremos uſque vitæ ſuæ dies. Si itinerum id ratio permittebat, nullâ fere non die ſæpius in ſe flagris animadvertebat, præter ſolitas illas in Sacris Excurſionibus ſui diverberationes. Poſtremis vitæ annis ter ſe de die cædebat; mane, poſt meridiem, veſperi: & contigit non ſemel hîc Romæ, ut cùm miſſo famulo ad ſe eum Pontifex vocaret, Janitor illi imperia ſuæ Sanctitatis confeſtim ſignificare non poſſet; nam præterquam quòd audiendi facultate eſſet hebetiore, ſuo illo verberum ſtrepitu faciebat, ut fortius etiam januam pulſantis Janitoris ſonitum non perciperet. Inter cædendum magno animi ſenſu recitabat, iterabátque partem Threnodiæ illius, *Dies illa* initium ducendo verbis: *Rex tremendæ Majeſtatis*, uſque ad illa, *gere curam mei finis:* Sic, ut inter repetita hæc verba duo millia ictuum ſibi infligeret, eúmque etiam numerum certis in occaſionibus excederet. Nonnunquam ſanguinem ſibi eliciebat, aciculas, aut ſtellulas flagris infigendo: quin & ſolito flagrorum genere ad ſanguinem uſque nonnunquam ſe diverberabat: ut tamen hæc inſtrumenta non tam facilè attererentur, aut ſanguine imbuerentur, liquefactæ illa ceræ immergebat, eâque re utrumque hoc conſequebatur.

Nec ſatis illi erat, ſi ſuâ ipſe in ſe tantùm manu, & non levi brachio animadverteret, ſed cùm occaſio loci ſolitarii permitteret, & fidum quempiam nactus eſſet, crudeliter ſe cædi jubebat; & quidem lecticæ alicujus columnæ alligatum, ut propiùs Chriſtum Servatorem in ſuis cruciatibus imitaretur; aut manibus in tergum revinctis, rei inſtar ad virgarum ſupplicium condemnari: & cùm ſubinde in aliquem incidiſſet aut minùs humanum, aut ejus votis abunde reſpondere cupientem, eò uſque cæſus eſt, dum eum vires ad porrò ferendum deficerent. Hac ſui diverberandi ratione, ſed ad ſanguinem uſque, utebatur initio ſuarum Excurſionum, cùm pervicaciorem quempiam à vindicta ſumenda abſtrahere volebat; ejuſmodi enim homine ſecretiorem in locum abducto, nudabat humeros, & ſe pro eo pœnas luere velle aſſerebat: & verò vix unquam accidit, ut non illi, ſanguine viſo emolliri, ceſſare juberent, ac cogerent à tam crudeli lanienâ, séque ad omnia promptos paratóſque offerrent. Horum è numero aliquis cùm diù paſſus eſſet eum in ſe ſævire, & ſanguine abundè perfundi, cùm tandem manus dediſſet, acerbè poſtea doluit, & veniam ſuæ duritiei ſæpiùs efflagitavit, ab ejus latere in Miſſione illa vix unquam ampliùs ſe divelli paſſus. Alius quiſpiam, cujus obſtinatus animus flecti non potuit, fruſtratus viri & conatum & charitatem, carò videtur duritiam hanc deinde ſuam luiſſe, non diu enim poſt de homicidio ſuſpectus, & conjectus in vin-

cula, ipso in carcere animam exhalavit inexpiatus, cùm contumaciter Sacerdoti delicta aperire abnuisset. Deinceps cùm hæc humerorum laniena ineptum redderet ad se cum aliis in Missionibus lamellis ferreis diverberandum, hanc invenit rationem, ut pluribus aculeis super quoddam exasperaret, & aperto pectore tamdiu se tunderet, dum expugnaret, quos ea, qua dixi, causâ se vocabat. Plura hujus generis instrumenta à Viri more superfuêre, unum præcipuè, quo sub ultimos dies uti consueverat, cruore undique infectum. Hac eadem se affligendi ratione etiam extra Missionum tempus usus est, cùm sæpè ante suffixi in crucem Christi imaginem provolutus in genua pectus ac brachia laceraret, ad veniam noxarum petendam, & doloris sensum acerbiorum in se excitandum. Quin & in ultima Missionum supplicatione aliquot annorum spatio ejusmodi instrumento usus est, donec Placentiæ, gravi invaletudine oppresso, ejus deinceps usu tam crebro interdiceretur, cùm Medici ejus valetudini nimis quàm noxium pronuntiâssent, octavo quoque die tantum profundere cruoris, quantum in ejusmodi occasionibus fundebat.

Lecto etiam inde ab illa vitæ in melius commutatione, usus est tam duro, ut extra Missionum tempus nudus semper asseribus incubaret, usque ad postremum vitæ annum, quo hîc Romæ ob exhaustas jam vires illi suasum, imò imperatum fuit, ut culcitrâ uteretur. Cùm autem Missionibus occasio non esset hoc rigore utendi, solitus est diu stramini incubare: sed quia ii, apud quos divertebat, multum laborabant, ut saccos pro stramine nitidos invenirent, cessit etiam hoc dissuadenti. Alias horridum setis pannum linteis lecticariis insternebat: sed cùm ista strati asperitas somnum illi, reparandis viribus necessarium, tolleret, necesse illi fuit etiam ejus usum intermittere.

Quatuordecim anni sunt, quantum quidem memini, quod extra Missionum tempus interulis lineis non est usus; sed eorum loco rudi se & aspero panno involvebat, quali Agasones uti solent ad jumentorum onera tegenda: hic cùm usu attritus, & minùs jam hispidus esset, alium illi recentem asperiorémque substituebat: unde à Viri morte tres ejusmodi intimæ vestes inventæ sunt, quæ totum ad genua usque tegebant, demptis brachiis, quæ, qualibet anni tempestate solâ consuetâ ex materia subtiliore veste tegebat.

Hæc asperitatis ratio tanta erat in P. Paulo admirabilior, quòd is naturâ frigoris valde intolerans erat: adeò ut fidenter mihi aperuerit, cùm post illa severioris vitæ Perusii initia primo manè se diu diverberâsset, lacrymas præ acerrimi sensûs vehementiâ tenere non potuisse, cùm frigidam subuculam corpori denuo injiceret. Vicit se tamen ea in re usque adeò, ut noctu densis in nivibus se volutaret: credo id ab eo factitatum sæpius, in Collegii tamen Placentini atrio id factum certò scio, sic etiam, cùm acerrimè sæviret hiems à peracto maximè Sacro, sese cubiculo alicui includebat, ibique detractis vestibus nudus ac tremens suorum, ut ipse loquebatur, gravissimorum delictorum veniam à DEO demississimè, lacrymis ubertim manantibus, exposcebat.

Et

Et quia soliti ac usitati carnem malè habendi modi ejus desiderio non faciebant satis, cum in Sanctis cujuspiam viri historia legisset, solitum illum, totam corporis molem fune circa brachia conplicato suspendere, inde ab anno septuagesimo quinto Seculi hoc se tormento discruciare cœpit, ex fune, quo dictum est modo, tamdiu tota corporis mole pendulus, quoad animus & vires ferendo dolori suppetebat. Funium ejusmodi aliqui in ejus cubiculi certo angulo à morte inventi sunt. Eodem se corpúsque suum divexandi studio solicitus est ex facibus propè consumptis residua frusta, aut plures collectas in fascem candelas accendere, & ceram inde stillantem nudis carnibus excipere, adurendo sic diversas corporis partes doloris sensu acerrimo. Etiam harum facum aut candelarum, quas jam olim à me inventas deinceps occultare consueverat, aliquas à morte reliquias reperii. Hactenus tamen tam fortunatus non fui, ut pannorum eorum aliquem invenirem, quibus manantem è plagis inflictis sanguinem abstergebat: hos enim solicitè abjicere solitus est, ne inde alii innotitiam ejus rigoris venirent, quo se tractabat.

In omnium porro oculos incurrit illa Viri durities, quâ nudis pedibus Excursiones suas obibat. Sed non perinde omnino oculis patebat, quanti hæc doloris esset materies. Necesse enim imprimis fuit, multum non raro viarum emetiri, solo pruinâ undique tecto, hieme per nives & glaciem, & hac ipsâ anni tempestate vado superare frigidissimos in montibus torrentes. Sed etsi abessent ista, sic nudipedem incedere, molestissimum illi erat, nec unquam, ut fassus ipse mihi est, usu & assuetudine reddebatur tolerabilius: cum esset mole corporis non modica, & crebrò iter haberet per vias alpestres, minutis lapillis instratas, nullus non passus novi cruciatûs materiam præbebat; sic ut ægrè tum milliare unum Italicum horæ spatio emetiretur. Nihilominus ubi primùm ad locum Missionis appellebat, oblitus doloris, quem exantlârat, quærebat quo loco aptè sub dio, ut solebat, verba faceret, cæteráque omnia, quæ ad rem facerent, præparabat. Hac ratione iter faciendi videor mihi posse dicere, quòd annis singulis quadraginta milliaria emensus sit, sex illorum mensium spatio, quos Excursionibus dabat. Et quamquam non perinde asperæ ubique essent semitæ, nullibi tamen non multum molestiæ, ut dicebam, exhauriebat. Ad hunc nudis pedibus incedendi modum impulsu interno vehementi agi se sensit jam inde à principio vitæ melioris, ut & Christum Servatorem, & Apostolos, sanctúmque Franciscum Xaverium imitaretur. Hinc etsi primis quatuor Excursionum suarum Apostolicarum annis, itinere emenso calceos indueret, subinde tamen, ob illud, quod ex ea incedendi ratione sentiebat, animi Solatium ac fructum, si excalceatus incedebat, quamdiu durabant Missiones. Quin ut morem istum nequidem Missionum laboribus perfunctus poneret, jam inde à quindecim annis, quantum conjicere possum, tibialibus nunquam est usus, sed hieme tota solis calceis ita confectis, ut non pedem tantùm, sed & aliquam tibiarum partem tegerent, id quod in iis apparet, qui moriendi superfuêre.

Cæterùm in Collegia ab Excursionibus reversum tam non indulgebat quieti & otio,

otio,

otio, ut plus ferè tum laboris exantlaret, non tantùm ob horas bene multas, quas literarum ſtudiis dabat, quin unquam prodiret domo, niſi cùm res proſceret, ſed quia quotannis ferè novum quoddam ſe diſcrutiandi genus excogitabat, quod prioribus ſuppliciis adderet: præter cruciculam ligneam, ſex velut clavis armatam, quam aculeis introrſum verſis inde à Principio geſtabat; & præter cingula aut ſetoſa, aut cuſpidibus ferreis horrida, quibus latera cingebat, poſtremis annis, undecim ejusmodi cinguli è filis ferreis partibus circumdabat latera, brachia, coxendices, locis pluribus. Hinc quæ à morte inventa ſunt in cubiculo, longitudine triginta quinque cum dimidio palmos adæquant, nec ſimplici tantùm, ſed multiplici ordine extenduntur, ſic ut qui numerum aculeorum iniverunt, invenerint ter mille octingentos.

Certò denique mihi conſtat, quòd impulſus hoc ſe divexandi ſtudio nudum ſe in ſpinis volutârit, ſanguine ubertim ex lacera cute promanante: ſcio autem hoc eum feciſſe, cùm nos recepiſſemus ad vacandum annuæ ſolitudini in clauſtrum Carthuſiæ Lucenſis, ubi ſingulas nobis cellas Reverendi illi Patres attribuerant: ipſe autem ad finem quem dixi, uſus eſt ſæpe roſarum, quæ erat in ejus hortulo. Quin exiſtimo, id eum ſæpius actitâſſe: nam & alio anno in idem nos Cœnobium ad vacandum ſacris illis Exercitationibus contulimus; ubi opportunitatem erat nactus iteratò ſe his ſpinarum aculeis lacerandi. Neque enim in ejusmodi actionibus ſemel duntaxat peractis acquieſcebat.

Nihil equidem ambigo, quin Reverentia Veſtra pro ſua prudentia, tam ipſi propria, ſuis momentis æſtimatura ſit hanc tam duram & horridam P. Pauli vivendi rationem, ad ultimum uſque ſenium ſemper exaſperatam: Oro tamen, quæſóque, ut Reverentia Veſtra animum advertere velit ad hoc, quod hic vivendi rigor conjunctus fuerit cum indefeſſo ſcribendi lucubrandíque ſtudio. Unde paucos profectò invenire erit in utroque hoc genere ipſi comparandos. Nam vel inter Sanctiſſimos rari ſunt, qui cum S. Hieronymo librum cum ſaxo amplexi ſint, ſic ut, cùm una manu ſcriberent, alterâ ſe diverberarent.

Neque verò quiſquam ſibi perſuadeat, non magno labore ſtetiſſe Patri Paulo Opera, quæ typis excudi curavit. Demptis iis libris, quos ſcripſit de Oratione, in quibus ipſi prona fluebant omnia, ſicut quem primum ea de materia ſcripſit, totum quinque duntaxat hebdomadarum ſpatio elucubrârit; cùm, ut ſubinde mihi affirmavit, videretur ſibi in eo elucubrando ferri agíque ab alio: & ſæpe, cùm temerè aut S. Auguſtini, aut S. Thomæ librorum aliquem aperuiſſet, quæ quærebat, ſua ſe ſponte quodammodo offerre credi poterant: his, inquam, libris demptis, alios magno adhibito conatu & induſtriâ elaborabat, obviis quibusque haud quaquam contentus, lituras inducebat, & crebrò revocabat ad limam, quæ exarabat, ut videre eſt in chartis, quæ ſuperſunt: & ſanè aliter fieri non poterat, in quo ipſum uſum cernimus, ſtylo & ſcribendi ratione.

Ut ut autem non parùm admiranda fuerit hæc in corpus ſævities conjuncta

cum

cum perpetua mentis agitatione, hanc tamen præ omnibus in P. Paulo non ſum admiratus. Quod me in majorem hoc in genere admirationem, rapuit, fuit ille Spiritus, illa animi contentio, quibus pœnalia hæc ſua opera animabat: in his enim ſenſibili quadam lætitiâ exultare videbatur; ſic ut inter tot Perſonas eximiæ virtutis, quas bene multas aut in ſacris clauſtris, aut in Excurſionibus offendi intimè mihi perſpectas, non invenerim plures duabus, quæ P. Paulo hoc in genere comparari poſſent: ſiquidem cum eo de ejusmodi cruciamentis colloqui, & earum aliquod præbere ſpecimen, erat ipſi offerre magnæ oblectationis & exultationis materiem: & hunc ad finem memini me aliquando ex eo audire, quòd ſi quis reperiat animos ingenti ſui divexandi deſiderio accenſos, non rectè facere animi Arbitrum, qui permittere nolit, ut omni cruciatuum genere ſe affligant, lædendæ valetudinis metu, cum plus ſanitas eorum patiatur, ſi freno fervor cohibeatur.

Altera, quæ mihi admirationi ſemper fuit in P. Paulo virtus, fuit Caſtimonia Angelica. Quando illi primùm comes adhæſi, agebat ætatis annum circiter quadrageſimum, corpore, ſi unquam, vegeto ac robuſto, affabilis, blandus, animo ad miſerandum amandúmque tenero ac proclivi: & talem omnino poſtulabant excurſiones illæ, in quibus agendum erat cum cujusvis ſortis hominibus, & inter hos cum fœminis nobilibus, quæ ſe magni admodum ipſum æſtimare demonſtrabant, nec rarò intima animorum ipſi credebant, & conſiliis ejus dirigi optabant; præterea poſtremo Miſſionis die, cùm poſt ductam ſupplicationem bene cunctis Sacerdos ritu ſolenni precatus eſſet, ipſæ ferè omnes hærebant diutius de rebus animæ cum eo acturæ: in his tamen & ſimilibus occaſionibus non videbatur Pater ex eo, quo cæteri mortalium, limo concretus: hæc enim plena cæteroquin periculo objecta tam non imponebant ipſi pugnandi luctandíque neceſſitatem, ut viderentur potiùs non offerre ſe ejus animo cum iis, quibus eorum proprium eſt imaginibus & phantaſmatis. Memini ex ipſo audire, cùm diceret; ſibi, cum fœminas intueretur ad omnem venuſtatem excultas, illud in mentem venire: ô quàm gratum hic ſexus DEO ſacrificium faceret, ſi ejus impulſus amore cunctas has, quibus capitur, ineptias ac vanitates contemneret! In eo ſum, ut credam, cùm naturæ beneficio tam ſine ſenſu eſſe non potuerit, tum ipſi præſtans hoc puritatis donum à DEO collatum fuiſſe, cum iis, quibus dixi: Exercitiis vacâſſet, & majori conatu ſe contemplandi ſtudio dare cœpiſſet, ſicque divinis illis favoribus ac ſolatiis, quibus abundat, ineſcatus, alto faſtidio nauſebat, quidquid carnem duntaxat afficit & oblectat, aſſecutus eam agendam libertatem, quæ tantopere neceſſaria eſt, & conveniens Apoſtolico Miniſterio ac functionibus, quibus tantum reliquæ ætatis erat impenſurus.

Tertia denique virtus, quam præ reliquis in P. Paulo ſemper admiratus ſum & obſtupui, fuit ſingularis illa animi demiſſio, quâ ſeriò ſibi perſuaſerat, magnum ſe peccatorem eſſe, talémque ſe intimè agnoſcebat; licet Societatem ingreſſus eſſet nondum expleto anno ætatis decimo quarto, & piè admodum ac innocenter Ro-

mano-

mano in Seminario esset educatus. Unde cùm Mundo nuntium remiserit prius, quàm illum nôsset, arduum illi non fuit, religioso in statu innocentiam illam suam ad eximium quendam virtutis gradum promovere. Atque hinc factum est, ut quidquid honoris ac reverentiæ ipsi, ejusque virtuti tot locis exhibitum est, penitus non adhæresceret, perinde sanè ac si destituta omni sensu statua fuisset. Imò vel hinc majoris abjectionis materiam arripiebat, his me crebrò verbis, intimo animi sensu prolatis, allocutus: *O si me nossent! Heu quo me rubore suffundi necesse erit extremo illo Mundi judicandi die! Pater Pinamonti, Reverentia vestra scit, quis sim.* Et cum dicto, alium ingemiscebat. Hoc eodem instinctu actus, varias se demittendi abjiciendique occasiones avidè arripiebat. Jubeat sæpius caput, collum ac faciem pedibus calcari, additis etiam conviciis. In Collegio quopiam, quod aliquamdiu incoluit, cum eum constanter morem teneret, ad postremum hunc usque vitæ annum, ut diu ante alios è strato se proriperet ad vacandum Orationi, & sui divexandi studio, ibat dein ad excitandum è somno fratrem aliquem adjutorem domesticum, cui multum tribuebat, quíque ipse etiam maturiùs solebat è strato se proripere: hujus pedibus crebra figebat oscula, & varie se coram illo abjiciebat.

Verum quia sincera demissio ipsis honoribus magis, quàm abjectione & contemptu probatur, dicendum erit paucis, quo tandem honorum genere prosecuti Virum sint homines; ut appareat, cujus sortis fuerit in mediis his honoribus ejus demissio. Igitur inde à principio, ex quo Excursiones sacras modo illo suo, quem primus invenisse dici potest, obivit, non alio nomine, aut titulo vulgo magis cognitus erat, quàm Patris Sancti. Procumbebant in genua populi, qua transibat; purgabant vias, quibus ad eos erat accessurus, scopis everrendo sordes ad plura sæpe milliaria, impendendo eam in rem præcedentis noctis horas, floribus etiam non semel sparsis. Appulsum dein turmatim circumdabant, idque curabant solicitè, ut aliquid ex ejus reculis sibi vindicarent, panis Verbi causâ reliquias, quas dein ægris pro alexipharmaco ingenti cum fiducia præbebant. Felicem se reputabat, quisquis numismatum, quæ distribuebat, aliquod esset nactus: & quia lusorum singulis, qui afferent folia, sponderéntque se deinceps à lusu temperaturos, unum aliquod dabat, multi, qui vix foliorum eorum usum norânt, ea afferebant, ut pro iis simile Numisma referrent. Corona è spinis, quàm in supplicationibus, quibus Missiones claudebantur, capiti impositam gestabat, non solùm multò ante semper petebatur ab aliquo Sacerdotum, qui illum adjuvabant, sed non raro jurgiis ansam præbuit, cum illam plures simul peterent. Communissima ferme numerandi temporis ratio erat inde à Missione ab illo alicubi obitâ, cùm Matres e. gr. dicerent; Filiolus hoc meus natus est, eo anno, quo Pater Sanctus hic loci concionatus est: aut, natus est tot ab illa Missione annis. Hæc tanta P. Pauli æstimatio etiam in alios de Societate propagabatur sic ut cum duo, non multo post aliquam ejuscemodi Missionem peractam, Lucam irent, ut thermis uterentur, non pauci coram transeuntibus in genua se abjicerent. Discedentem è loco quopiam P. Paulum affectabantur plurimi inter lacry-

mas

mas ingeminantes Deus scit, quando unquam ad nos revisuri sint Patres sancti: & hâc causâ multi non viri tantùm, sed & feminæ ibant ad remotiora loca, ut denuo Patrem audirent, & bene sibi precantem viderent; sic ut templa, in quibus inopes mulieres divertebant, noctu plena essent; cùm multas illæ horas orationi darent, ut sumptâ primo mane sacrâ Eucharistiâ meridie Benedicenti adessent. Neque his & similibus honoribus unâ tantùm alteráve in Diœcesi illum afficiebant, sed quocunque pedem inferebat, idem mox omnium sensus, eadem viri æstimatio, eadem venerandi ratio erat; quod profectò admiratione non caruit, cùm non rarô remotas in Provincias abiremus, ex Hetruria verbi gratiâ ad Lombardos profecti, nullis de adventu, aut modo alibi observato, nuntiis præmissis, Palmam autem in his præripuerunt cæteris, non rudiores, sed præ reliquis excultæ gentes, quas minùs externo hoc apparatu commovendas quis credidisset. Cùm excurrendum Patri Paulo esset in Episcopatus, qui supra ac infra Genuam ad maris litus sunt, non defuere viri multâ prudentiâ, maturo judicio, usúque rerum, qui malè ominarentur ejus laboribus, parúmque fructûs sibi pollicerentur ex populis illis maritimis. Et tamen subinde non alibi majori cum animarum fructu obitæ Missiones sunt, nec sine admiratione observari potuit, quàm essent in eo auscultando attenti, quàm avidè ad eum alibi dicentem redirent, quamque fidenter ejus arbitrio causas suas permitterent. Hic plusquam alibi, non solùm passim palámque Patris sancti nomine compellabatur, verùm etiam ut talis habebatur; cùm è dicentis ex altiore loco vestibus segmenta occultè rescinderent, & pro sacris Lipsanis servarent; sic, ut necesse fuerit, fidum aliquem tum temporis constituere, qui curam ejus gereret, arcerétque importunos; cùm itentidem aliàs aut novæ illi vestes dandæ essent, aut priores malè deformatæ, resarciendæ. Narravit mihi nobilissima quædam Matrona Genuensis; mulierem, domi suæ assiduam, attulisse involutum chartæ frustulum, aut segmentum vestis P. Pauli, cum dicto: Domina, hæ sunt Reliquiæ de sancto Patre, quarum partem aliquam tibi dabo, sed alteri præterea nemini: & tum frustillum heræ dedit. Nec plebis tantùm hæc fuerunt studia; sed Nobilium quoque eorum maximè, quos singularis virtus commendabat; quos inter nullis concedunt Genuenses, qui in Excursionibus ab eo pedem non removebant, videbanturque satiari non posse ejus alloquio; quoque agebant cum eo frequentiùs, hoc de eo sentiebant honorificentiùs. Cùm proinde summi, infimique ut hominem Cœlo quodammodo lapsum agnoscerent, & ut talem venerarentur, eò tandem ventum est, ut ultimo Excursionum circa Genuam die necesse esset aut P. Paulum militari vallare præsidio, aut tectâ repositum in sella, quacunque res posceret, deportare; ut ibi cuncta ad supplex agmen deducendum necessaria pararet, & quo gerenda essent omnia ordine, præscriberet: id enim nisi fieret, tam densi illum confertíque circumstabant, aut ad pedes osculo libandos prosternebantur in genua, aut religioso contactu manuum, aut Mariani rosarii sic illum implicabant ut promovere pedem vix posset, aut quæ agenda erant agere. In ipsa urbe Genua, etsi in

illa

illa Missio non esset habita, cùm ad Ducis Palatium evocatus esset, lecticâ clausâ eô deportari debuit ad piam populi vim eludendam, ad Collegii januam opperientis, & Virum videre cupientis: nec enim aliàs perventurus eò erat; cùm vel suâ in lecticâ clausum, rem subodorari, sequerentur, & obviis dicerent. En! intus est Pater sanctus.

Ego tanto tempore horum oculatus testis tria maxima mecum tacitus perpendebam, quæ de solida veráque Patris Pauli virtute ambigere non sinebant. Primum horum est, quòd cùm Vir esset tantâ doctrinâ, tantâ in vulgus æstimatione, usúque rerum & experientiâ tantâ; qualem illum magna Italiæ pars suspexit in tot litibus ac dissensionibus, quas in Missionibus composuit, in quibus octo sæpe dierum spatio non Authoritate tantùm sua, sed conditionibus & pactis perquam opportunis sustulit controversias, quas multi longo sæpe tempore frustra componere laboraverant: & fermè pedem è ditione aliqua non ante efferebat, quam lites omnes ac jurgia sustulisset. Non obstante tamen hâc tantâ apud omnes Authoritate, tanto rerum usu; quæ faciebant, ut passim ab aliis consuleretur: ipse vicissim in omnibus majoris momenti negotiis: sibi diffisus, aliorum exquirebat consilia; nec unius tantùm alicujus, sed plurium, ne à recti semita exerraret; solitus crebrò dicere, non aliâ se magis in re, quàm aliorum consiliis, acquiescere, illud Sapientis itendidem ingeminans. *Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.* Hac ratione se extra erroris periculum constituebat; cùm errare non posset, nisi errore culpæ experte, & judicio magis alieno, quam suo: voluntate quidem suâ tam æqui rectíque amans erat, ut non videretur in quemquam posse esse injurius. Atque ita profundam suam manifestabat demissionem, cùm nemini minùs, quàm sibi ipsi fideret, nec ullo in negotio paulò magis arduo sine alieno ductu progrederetur.

Alterum, quod observare solitus sum, hoc erat, quòd ille nihil unquam egerit, quo sublimem populi de se, quam dicebam, opinionem augeret; nec specioso quidém propagandæ DEI gloriæ prætextu ad quidquam horum induci se passus: ut tamen pronum erat evenire. Quare si ipse animum induxisset ad aquas in ægrorum usum precibus adhibitis consecrandas, & quæ sunt alia ejusce generis sancta, & in aliis laudata, non tantopere admirabilis esset alta de ipso, & ejus virtute æstimatio: sed ipse ab his omni studio refugiebat, & vix, nec nisi invitus admodum, Lipsanis S. Francisci Xaverii eam in rem adhibitis, ægrotantibus bene precabatur: quin potiùs nonnulla, ex quibus ejus, saltem apud minùs cautos ac solertes, decresceret æstimatio, palàm ostentabat. Ita cum Nobilibus Genuæ feminis agens narravit, quàm splendidè lautéquè in illis circa urbem Missionibus esset habitus; quódque plurimum omnino deberet humanitati illius viri Nobilis, qui in summis illis anni caloribus abundè de nivibus ipsi prospexisset; pensi non habens, quòd ea narratione non parùm decedere posset de illa, quàm de ejus aspero se tractandi modo conceperant, opinione; cùm tamen re ipsa aliud tum temporis, quàm aquam, vix biberet. Sed hæc ipsa aperta & fuci expers agendi ratio apud unam aliquam; supra alias & prudentiâ, & solidâ

virtute

virtute eminentem, id tantum effecit, ut vel hoc ex capite altiùs de eo sentiret; cùm adverteret, tam non id agere Virum, ut aliorum de se aleret judicia, ut potiùs ea propalaret, ex quibus non parum de iis posset detrahi. Sic etiam eâdem de causa, cùm P. Paulus esset habitudine corporis valida ac robustâ, & humorum temperie calidâ ac igneâ, & præter longa, quæ peragrabat itinera; duas trésve horas magna contentione ad populum quotidie diceret, nihil ægriùs ferebat, quàm inediam: curæ tamen illi nequaquam fuit, indigentiam hanc suam aliis clam habere; nec metuebat, ne inde offenderentur, sed palàm ac liberè curabat, ut tantum cibi sumeret; quantum ad vires necessariis laboribus reparandas sufficere existimabat. Neque aut hoc aut simili in genere ulla arte, aut industria usus est ad imbecillitatem suam tegendam: & cum sæpius jamjam senescentem hortarentur aliqui, ne itinera nudis, aut omnino suis pedibus conficeret; sed cùm longius ac difficilius esset iter, equo uteretur, tum ex eo descensurus; sèque excalceaturus, cùm prope locum Missioni destinatum venisset; hoc constanter reposuit. Avertat hanc à me DEUS hypocrisin totum iter aut calceatus, aut excalceatus conficiam. Ad hoc animum sui decretum reipsa confirmandum cum denique induci se passus est, ut ad arduum aliquem montem superandum jumento uteretur, inspectantibus omnibus illum conscendit, nec descendit antè, quàm destinatum ad locum appelleret. Quin non semel, cùm nudis pedibus confecisset iter, ubi ad urbem aliquam ventum est, resumptis illam calceis ingrediebatur, siquidem illa Missioni obeundæ tum non erat destinata. Neque recusandum censuit nonnunquam, quo minùs se jugi curru veheretur; id quod semel Genuæ; Mutinæ, Parmæ, & Faventiæ maximè contigit, ubi id illi honoris habuit Eminentissimus Cardinalis Rossetus, qui & ipse hanc agendi rationem non vulgaris esse virtutis agnovit, dèque ea magna cum commendatione nostris Patribus locutus est.

Id tandem quod me impulit ad Magni admodum faciendam P. Pauli demissionem, est quod suprà innui, nunc autem pluribus explicabo. Nimirum quòd omnes isti honores, hæc tam constans, tam communis populorum per tringinta ferè annos æstimatio ac reverentia, exhibita ipsi à Personis præcipuis, fœminis & viris nobilissimis, Principibus, etiam supremis, efficere nunquam potuerit; ut ille paulo altiùs sentiret de se, sed ut potiùs in dies se magis abjiceret, & dum cuncti Patrem sanctum appellitabant, & Typographi, eorúmque institores, dum scriptos ab eo libros, & Sacra Cantica ac laudes, quæ Missionum initio decantabantur, venalia offerebant, alta voce clamabant: *Cui placet emere Laudes Patris Sancti:* ille, cùm hæc intelligeret, ne tantillum quidem afficeretur, aut moveretur; nisi tantùm adeò increpandos, & ab eo, quod agebant, impediendos, haud aliter, quàm si de nescio, quo alio tractaretur. Nascebantur hæc ex profunda sui cognitione, in suo nihilo fundata, & erratis suis; qua motus sæpius ex me lacrymis perfusus quærere erat solitus: *Pater an tandem salutem consequar?* Cum Deo autem loquens crebrò illud usurpabat: *Cùm veneris judicare, noli me commendare.* Et cum hoc de

se judicio ac sensu in lingua mortuus dici potest, siquidem hæ postremæ ejus fuerunt articulatim & distinctè prolatæ voces: *Abyssus Abyssum invocat: Abyssus Miseriæ, invocat Abyssum Misericordiæ.* Hinc etiam cùm in Missionibus eò delabebatur, ut se Peccatorem diceret, qui suis potissimùm sceleribus fructum sacrarum earum Missionum impediret, currebant ubertim ex oculis lacrymæ, totúsque cohorrescebat, & cum eo quotquot audiebant & spectabant flentem cum Cruci affixi DEI simulacro in manibus; si ut hoc solo spectaculo promptiùs, quàm quacunque concione, extorqueret ab auditoribus quidquid volebat. Neque in his tantùm occasionibus publicis tenero sensu ad lacrymas movebatur, cùm magnum se Peccatorem palàm profitebatur, sed etiam nonnunquam cùm mecum privatim super ea re sermonem miscebat: & prorsus mihi persuadeo, raro admodum inter sacrificandum, post prolata illa verba: *Domine non sum dignus* sacram, quam appellamus, Patenam lacrymis non irrigâsse: unde ego ex indiciis, quæ remanebant, cùm post eum ad sacrificandum accederem, nullo negotio dignoscebam, quo ille Calice, quâve Patena in Sacro faciendo esset usus.

Cuncta hac sæpius animo reputata, inde à principio me induxerunt, ut crederem Patrem Paulum esse hominem virtute singulari, nec dissimilia verò esse nonnulla miraculis affinia, quæ de ipso narrabantur; aliqua si quidem, ut dispulsi morbi & sanitates recuperatæ, à viris etiam Religiosis & Sacerdotibus prudentibus recensebantur; & præterea fiducia illa ingens, quam de eo vulgo conceperant, vix dubitari potest, quin effectum naturæ viribus majorem aliquando produxerit; & cùm præterea locis diversis æquè ac remotis communi velut consensu ejusmodi beneficia narrent, non videntur cuncti, etsi alii de aliis scirent nihil, in figmentis tantùm recensendis convenire potuisse.

Atque hæc est brevis narratio eorum, quæ obiter tantùm cogitanti in mentem venerunt, de virtutibus S. Pauli, Reverentiæ vestræ manibus Magnati illi tradenda. Volebam esse brevior; sed rerum copia ac suavitas longiùs me abripuit. Oret interim pro me, ut à morte rectiùs utar Exemplis ab hoc Viro relictis, quàm iis usus sum dum cum superstite agebam. Atque his demissè Reverentiam vestram veneror. Romæ 18. Decembris 1694.

Reverentiæ vestræ

Indignus in Christo Servus

Jo. Petrus Pinamontius.

AUTHORIS IPSIUS
AD LECTORES ALLOCUTIO.

Qua operis hujus finem, & methodum à se observatam explicat.

Uo cibo Mater, eodemmet tenella etiam ejus soboles nutitur, quo tamen Mater solido pascitur, ut profit soboli, in lactis succum liquescat necesse est. Non est proinde, quod miretur Lector, si hoc, quem præ manibus habet, eodem libro, & Pastores ipsos Animarum pascere (absit verbo invidia) & creditas eorundem curæ Animas alere constitui. Quamquam enim harum compluribus, tenelli, & lactenti proli non dissimilibus, durior, nec iis alendis aptus cibus videbitur; meminisse tamen oportet, Pastores earum Matrum fungi officio, ad quas spectat, eum in mollem lactis succum convertere: multâ, inquam, sedulâque meditatione, quidquid hîc legerint, sic in suam vertere substantiam, ut postmodum non magno labore, etsi non parvâ charitate, in animos ignorantium derivent.

Siquod proinde his foliis pretium, gemino illa servire usui poterunt. Primus est, si Pastor, qui ex his arriserit, Discursum seu Dissertationem attentâ mente legerit, mandarítque memoriæ, de quibus in ea agitur, veritates; rationum momenta, quibus istæ adstruuntur, probè perceperit; subinde autem, ut spongia salubri liquore probè imbuta planéque ebria, facili negotio expressum in Audientes diffundat. Qui quidem usus & optimus, & à me præcipuè spectatus est. Alter minùs quidem, sed non omninò inutilis erit; aut ad Aram, populo obversus, aut superiore è loco partem aliquam Dissertationis cujuslibet Parochus legat, exponat, sícque pluribus verbis explicet, ut etiam hebetiores, quod lectum est, intelligant. Erit sanè hoc, frangere panem Parvulis, non ætate, sed intellectu, qui, utpote dentibus destituti, præmandere eum non valent; & quanquam id, quod dicitur, totum audiant, non tamen partitiones, non transitiones, non allata rebus firmandis argumenta distinguunt; hoc autem non intellecto, nihil intelligitur. Legere autem tantùm altâ voce Discursum, ut illum Liber exhibet, id profectò

esset quidem dare parvulis panem, sed integrum: eâque re ad amariores lacrymas eum movere, qui quæritur, etsi non desit hodie Ecclesiæ Parvulis panis, deesse tamen, qui frangat (*a*) *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Si quis tamen Pastorum eâ esset ignaviâ, nescio ipsíne magis, an ovibus detrimentosâ, ut aliquid ex obvia, aut selecta Dissertatione legisse contentus, verbum de suo non adderet; etsi ille partes officii sui non impleret, non tamen omni laboris qualiscunque fructu esset cariturus. Si enim non semel fugientem jam ægri animam solus sistere panis odor potuit; & tamdiu morari, dum aptior cibus vires repararet, quidni in re etiam nostra accidere idem possit, ut quamvis tardiores aliqui, crassiorésque parùm ex lectis intelligant, illud ipsum modicum tamen vitam eorum tantisper servet, donec aptiore, magisque ad eorum palatum faciente escâ reficiantur.

Operis titulus est: *Homo Christianus in sua lege institutus*; hoc enim est, quod spectat: Instituere vult Christi asseclam, ac docere, non tam quid credere, quàm quid agere debeat. Prius illud summa cum laude, cumulatéque jam præstiterunt insignes viri in Catecheticis suis Institutionibus, magno Provinciarum assensu exceptis: amplior ad alterum relictus est campus. Atque in hoc longiùs excurrere mihi visum est: cùm pridem observâssem, non debere quemquam, qui animarum curam admiserit, sibi persuadere; satis fecisse muneri, si tenero gregi sanctissimæ Religionis nostræ Dogmata explanârit, nisi etiam Præcepta, quæ servare oportet, adultioribus inculcârit. Quo autem istud modo? an sufficiet illa iterum iterúmque recitâsse, aut verbis præivisse? minimè id quidem. Necesse omnino est, addere causas, quæ ad illa implenda moveant; addere media, quæ ad implenda juvent. Media, sine causis impellentibus, voluntatem ad finis assecutionem non excitant: Causæ sine mediis, non ostendunt, an is obtineri possit. Mediis ergo causas, & has illis hîc conjungere visum est.

Hac re factum est, ut tres in partes Liber totus partiendus esset, ita argumento ipso, quod tractamus, exposcente. Prima complectitur Præcepta, quibus Lex Christiana constituitur. Altera demonstrat immanem malitiam Peccati, quo illa violantur. Tertia suggerit Media, quibus violatio hæc aut caveri possit, aut saltem emendari.

Non placuit Dissertationem Dissertationi ita inectere, ut hæc illam necessario post se trahat, sed ut seorsim quælibet tractabilior esset; haud aliter ac moneta, tantò est ad usum promptior, quantò est minutior. Sed ne nexum quidem desiderabit, qui Dissertationes singulas perpenderit accaratiùs: etsi re ipsa illum facere, quàm ostentare maluerim. Et verò est hic, quem indico.

Id propositum Legibus est in Christiana Republica, efficere, ut homo Christianus rectè se habeat ad DEum, hujus Reipublicæ Principem; & ad Proximum,

(a) *Thren. 4. 4.*

ximum, ejus membrum: quo fiet, quisquis rectè se ad hunc utrumque habuerit, nec secum ipso malè se habere possit. Hinc parte prima, præmissis iis, quæ ad Verbum DEI, seu Sacras Conciones pertinent, sine quibus hæc Christianæ vitæ norma non addiscitur, initium ab illo duco, quo Christianus ab omnibus distinguitur, qui aliam Sectam profitentur, à veræ, inquam, Fide. Hæc autem, siquidem viva est, & non mortua, ac Fidei quodammodo simulacrum, nec Spe carere potest sociâ, nec Charitate: ostenditur proin Christiano, quâ ratione Fides verum finem ultimum manifestet; Spes verò ad illum tendat & anhelet; Charitas denique eidem adhærescat.

Hæc porrò adhæsio, quam intendit Charitas, non alio, quàm plenâ, perfectâque omnium DEI Præceptorum observatione absolvitur. (b) *Si diligitis me, mandata mea servate.* Accedimus proinde ad ista Præcepta, & ne latius vagemur per omnia, sistimus intra limites decem illorum, quæ in Monte Sina suo DEus ore tradidit, suo digito describit: ad hæc enim denique cetera reducuntur omnia. Illa siquidem vel Naturalia sunt, vel, ut loquitur, Positiva. Naturalia charactere indelebili mortalium omnium animis altissimè inscripta, duo illa sunt. *Quod tibi fieri nolis, ne feceris alteri. Quod fieri velis tibi, fac & alteri facias.* Atque hæc quidem, Angelici Doctoris sententiâ, (c) ita Decalogo continentur, *sicut Principia in Conclusionibus*, sic inquam, ut in frugibus semina, quæ apertis illis mox ipsa in se apparent. Positiva autem sunt, quæ ingenti multitudine à viris Sapientibus subinde sunt lata: hæc quoque Decalogo continentur omnia, longè tamen aliter, quàm altera Naturæ, & scilicet, *ut Conclusiones in Principiis*, ut fruges in seminibus, non in se, & reipsâ sed virtute tantùm & efficientiâ, sic ut non nisi à peritis cognoscantur. Respondebunt igitur primæ Tabulæ Præceptis Dissertationes illæ, quæ ad id serviunt, idque spectant, ut homo ad DEum rectè se habeat: alterius autem Tabulæ Præceptis aliæ, quæ de ordine tractant, quo rectè se is ad alios homines habeat: ea autem serie se consequentur, quæ Mortalibus hodie Theologis familiaris est, quos duces hac in re sum secutus.

Legem sequitur ejus violatio, quæ generatim, speciatímque considerari potest. Speciatim illam Parte prima suis ubique locis attendimus, quâ enim operâ de quovis præcepto ostenditur, quomodo impleatur, eâdem ostenditur, quo violetur. Generatim igitur adhuc perpendenda restabat, quod Parte secundâ facere conati sumus, quâ id maximè egimus, ut, tanta mortalium multitudo, quà incogitantiâ, quà inscitià peccans, tandem aliquando agnoscat, quanta sit Peccati gravis malitia: quod ipsum etiam cùm duobus è capitibus cognoscatur, ex eo inquam, quod Peccatum in se est, & ex eo, quod est in effectis funestissimis; ut illud priore modo contemplaremur, perpendimus, quomodo Deo, in

(b) *Joan. 14. 15.* (c) *1. 2. q. 100. art. 3. 6.*

in quem vera propriáque injuria semper est, semetipso opponantur, ac repugnet: dein quàm immenso illud odio Deus prosequatur; quæ res non paucis sanè quàm utilibus Dissertationibus campum præbuit. Effecta autem ejus omnino funesta rimantibus, primò se obtulerunt bona maxima, quibus nos privat; mox mala ac damna, quæ infert gravissima. Et quia quidquid vel atrox, vel amabile, vel admirabile Gratiæ ordo complectitur, id omne ad Peccati extirpationem refertur; ex his quoque omnibus ea haurire conati sumus, quæ omnium animos à Monstro hoc turpissimo vehementissimè alienent.

Quia autem sola tanti mali, quod ex Legis violatione nascitur, cognitio utilitatis afferret nihil, nisi & remedia ad manum essent, quibus tantam calamitatem evitare, aut si in eam incidere contigisset, ex eadem emergere liceret; hinc Parte tertiâ, primo quidem demonstratur, quanti inter sit post prævaricationem in misero illo statu moras nullas nectere, multóque magis ad extrema vitæ momenta emendationem non differre; mox ad necessitatem, summámque Orationis utilitatem ostendendam transitur, quâ sine neque Dei Gratia obtinetur, neque sine Gratia quidquam sperari boni potest. Ab Oratione progredimur ad Sacramenta, tanquam certi, tantùm generis peccatorum remedia, nunquam tanti æstimata, quanti æstimari summo jure digna sunt. Cùm autem remediorum planè omnium, sive quæ cujusvis, sive quæ certi generis peccatis curandis serviunt, usus frustra sit, nisi quis illa caveat, quæ sua vi ac pellaciâ ad peccatum pertraxerunt; à Sacramentis ad agendum de pravis occasionibus progredimur, quæ omni conatu fugiendæ sunt, eæque sigillatim proponuntur. Subinde postquam etiam de iis auxiliis actum est, quæ cùm extra nos sint, plurimum tamen etiam ad salutem conferre possunt, è Cœlo, nostræ æternæ felicitatis cupidissimo, subministrata, toti operi finis imponitur, de præparatione ad Mortem, quâ ad possidendum ultimum nostrum finem transimus, differendo: atque hæc totam Christiani hominis vitam complectitur, quæ si est; qualem oportet, tota est, ad mortem præparatio.

Hæc operis series, & partium nexus est. Non tamen ea severitate partitio ista servata, ut vetitum censeremus id, de quo alicubi ex destinato agitur, loco aliquo alio attingere. Sunt nonnulla, quæ iterum iterúmque attingimus, monuimus, inculcavimus: cum ita res ferret, & occasio: nec temerè tamen. Experti enim scimus, non uno ictu annosas quercus sterni. Rudis populus parum cordi habet illa monita, quæ vix semel aut iterum audit. Quæ autem inculcantur & ingeruntur identidem, eorum sensim crescit æstimatio: cùm facilè sibi etiam rudes persuadeant; eo sine clavo machinam aliquam vix aut ne vix quidem posse consistere, qui toties tunditur, & tam solicitè firmatur. Neque verò in rudes tantùm, sed in omnes planè animos altiùs descendunt veritates vel auditæ sæpius, vel cogitatæ diligentius. Quamlibet vasta Elephanti moles in saxis, per quæ semel duntaxat ambu-

lârit,

ſarit, ſui veſtigia non relinquit: at quem ſæpe terunt, tandem etiam formicæ euntes redeuntesque lapidem atterunt.

Et hæc de rerum tractandarum ordine. Ad formam autem dicendi, ſeu ſtylum, quod attinet, placuit in Opere, quod ad docendum refertur, uti vocibus perſpicuis & propriis, ut tantò quisque faciliùs intelligeret, quod proponitur. Eloquentiam enim clavis inſtar eſſe oportet, quæ tantò eſt ſuo in genere perfectior, quò ad reſerandum, quo clauſum eſt, aptior, quacunque materiâ ligno an auro, conſtiterit. (a) *Quid prodeſt clavis aurea ſi aperire, quæ volumus non poteſt*; dicebat olim S. Auguſtinus, *aut quid obeſt lignea, ſi poteſt?* Si tamen & aurea & lignea perinde ad reſerandi finem idonea eſt, nemo eſt, qui non auream præoptet. Id proinde curatum eſt, ut ſtylus, ſi minùs illuſtris & ſplendidus, qualem quidem, egeſtatis meæ conſcius, adhibere potuiſſe non glorior, nudus tamen & omni ornatu qui animi oculos oblectaret, vacuus non eſſet. Quamquam fortaſſe non deerit, qui exiſtimet, pluſculum hîc eſſe ornamentorum, quàm res & finis, qui ſpectabatur, poſcerent; cùm non eruditis tantùm, ſed indoctis etiam propoſitum fuerit ſcribere. (b) *Sapientibus, & inſipientibus.* Sed velim meminiſſe eum, qui ita opinatur: non licuiſſe in hoc ſeu loquendi, ſeu ſcribendi genere uti figuris, quibus legentes, audientésve excitarentur; quales eſſe ſolent Interrogationes, Ironiæ, Apoſiopeſes, aliæque, quibus velut in ſcena variè & mutatâ quodammodo perſonâ, illi utuntur Oratores, quibus eloquenter dicere, ipsâque dicendi ratione attentum tenere auditorem propoſitum eſt: eas autem ad Conciones tam præclaris dotibus opus eſt, quas in omni animarum Paſtore, qui hac meâ opellâ uſurus eſt, quærere aut ſperare, prudentis non eſt. Aliis ergo ad Auditorem attentum reddendum, conſervandúmque mediis utendum erat. Talia autem in familiari ejusmodi inſtitutione fore arbitratus ſum, ſimilitudines, exempla, eruditionem multiplicem, aliáque curioſa; quæ dum virtuti imaginatrici blandiuntur, intellectum etiam deliniunt, ut, ne ſua illam voluptate, privet, veritatem audire minimè detrectet: quæ profectò minùs grata, & inviſa etiam accideret, ſi omni deſtituta ornatu ac elegantiâ ſe oculis offerret. Hinc etiam mirum videri debet, nemini, ſi illa, ſacris ceteroquin ſuggeſtis propria, non adeſt verborum congeries, quæ genus quoddam dicendi vehemens ac concitatum poſtulat, tono humili minimè contenta. Nam etiam non omnes, quibus iſta ſcribimus, eâ ſunt vocis ac laterum firmitate, quâ generi huic dicendi ſufficiant. Neque verò id neceſſe eſt. Non enim clamando tantùm & perſtrependo ſomnus dormientibus excutitur. Sic quidem non dormientem, ſed mortuum, & ſuo volutatum in ſanguine Holofernem, qui illi à cubiculis erant, excitare conati ſunt. (c) *Ante ingreſſum cubiculi perſtrepentes, excitandi gratiâ, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, ſed à ſonantibus Holofernes evi-*

e

(a) *de Doctr. Chriſti l. 4. c. 11.*
(b) *Rom. 1. 14.* (c) *Judith, 14. 9.*

evigilaret. Alius somnum pellendi, & tumultuoso illo fortasse efficacior, certè suavior modus est, si lumen in dormientis cubiculo clarum & micantissimum accendatur: hoc enim illum & dulciter & potenter excutit. Sic in carcere dormientem Petrum Cœlestis Genius excitavit, dum immissâ fulgentissimâ luce dormire porro vetuit. Hanc rationem isto in libro tenere studuimus, voluimus excitare è somno peccati eo absorptos, non tumultu excitato, sed vivi fulgenítsque luminis accensi virtute. Ad lumen autem ejusmodi animandum augendúmque incredibile dictu est, quantum valeant aptæ vivæque similitudines, cùm earum ope probè admodum percipiantur, quas auris excipit, veritates.

Cæterùm id præcipuè, non negârim, hoc libro spectatum est, ut usui esset sacris animarum Pastoribus & Rectoribus; non ita tamen, quin etiam à quocunque alio, cujuscunque gradus ac conditionis lectus, sive aliis ille præsit, sive subsit, plurimum allaturus sit utilitatis. Non aliter, quàm in Tabulis nauticis accidit. Navarchorum illæ maxime usibus elaboratæ sunt. Nautarum tamen, & Vectorum etiam cuilibet licet illas contemplari, curiosè, minutímque volvere & examinare; ut sciat, quos jam scopulos feliciter declinârint, & qui deinceps fugiendi supersint: quot jam viarum in Mari confecta sint spatia, quantum conficiendum restet, quorum ventorum timendi sint flatus & furiæ, quorum afflatu secundissimâ navigatione in portum sunt propellendi.

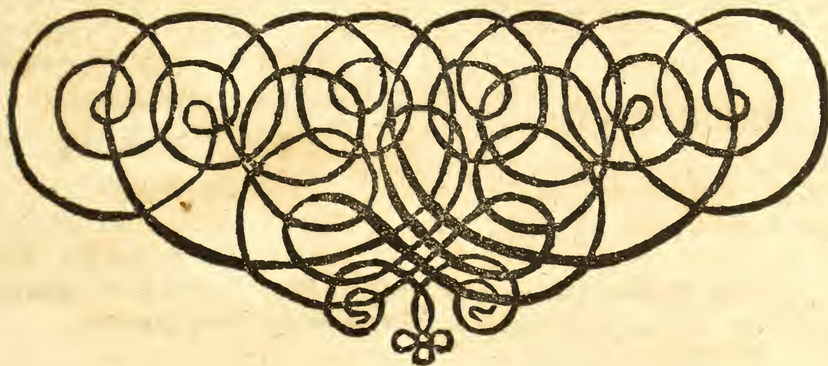
Siquo autem casu aliorum planè nemo hunc librum suis & manibus & oculis dignaretur, spero equidem nunquam abjiciendum ab iis, qui Sacris, quas dicimus, Missionibus dant operam, qui ut alios divini verbi Præcones dicendi ardore ac vehementia superant, *evangelizant virtute multâ*, ita nunquam dissertationum istarum teporem perosi minùs illas caras habebunt; quo enim ipsi calent ardentque igne, hoc etiam frigidos istos carbones afflare & accendere scient. His igitur, præquam aliis, tanquam fidis sociis in quærendis Animabus, magísne neglectis, an semet negligentibus? hos meos labores affectus propensiore offero. Quid autem dico, offero? imò offerimus, ego & ille adeò mihi intimus, ut vix à me ipso illum distinguam; quod tamen nullâ ipsius injuriâ dixerim. Est hic P. Joannes Petrus Pinamontius, meus in sacris per pagos villásque; Excursionibus sodalis individuus: qui ut quinque ferè lustrorum spatio mecum observavit, quanta sit agrestium populorum, divini verbi Præconibus destitutorum, necessitas ac indigentia: ita longo jam à tempore stimulos mihi admovere non destitit, ut in librum hunc lucubrandum incumberem, adeò ut fidelem omninò operam ipsemet jungeret, quâ adjutus illum inchoarem, invenirem, aptè cuncta disponerem, extremam denique manum imponerem. Igitur ut animo, ita & sensis ac judiciis uniti, iis, quos dixi, Missionariis Apostolicis hoc, qualecunque est, Opus offerimus, non dubiâ spe, quin, si rationum ac momentorum, quæ afferimus utique non pauca, cuspidi ad intellectum expugnandum, hastam ipsi adjunxerit humanæ vivæ-

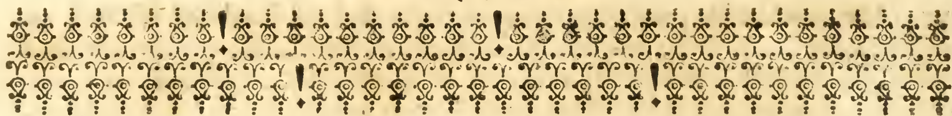
que

que virtutis ac efficaciæ, multóque magis si hastæ & cuspidi, divini adjutorii accesserit brachium, fortassis non inutilia illa experturi sint ad insignes victorias, quas toto passim mundo, tanto commodo, ex styge referunt, ad Divinæ incrementum gloriæ, cui propagandæ iisdem quidem armis cuncti, sed non iisdem sub insignibus aut vexellis militamus.

Quæ causa fuit, ut hæc, quæ porrigo, arma omni studio adlaborarem cudere ac fabricare in officina notissima passim ac æstimatissimâ: in officina inquam Summæ S. Thomæ Doctoris Angelici: Atque ita ut confido me ejus adjutum directúmque præsidio, & ope cœlesti: non aberâsse in tot, támque variis de multiplici Christiani hominis officio, doctrinis & assertionibus, ipsius authoritate maximam partem nixis; ita rationi consentaneum duxi, cui ista debeam, palam profiteri, & animi, tanto Doctori devotissimi, quo manifestius, hoc perennius statuere monumentum.

* *
*

INDEX.

Discursuum hac prima Parte contentorum.

DISCURSUS I.

De Verbi Divini, seu Concionum audiendarum necessitate.

COnciones sacras esse instrumentum à DEO electum ad restaurandum in Christianorum quolibet illud ipsum, quod originariæ noxæ culpâ in intelligendi perinde ac volendi facultate destructum fuit.

DISCURSUS II.

Quæ causa modici ex auditis sacris Concionibus fructûs.

Modici hujus fructûs causam plerumque esse audientium ineptitudinem, qui in triplici classe sunt: prima eorum est, qui illas rarò admodum audire curant: secunda eorum, qui cum audiant, ad animum tamen non admittunt: tertia denique eorum, qui cùm admiserint, curam auditorum deinceps nullam habent.

DISCURSUS III.
De Fide.

Cùm Fides sit radix Beatitatis nostræ cœlestis, tria ad illam necessario requiri: ut sit firma, ad intellectum hominis primæ & divinæ Veritati subjiciendum: ut profunda, ad eundem divinorum Mysteriorum cognitione alendum: ut fæcunda, ad eum magno piarum actionum numero locupletandum.

DISCURSUS IV.
De Spe.

Ostenditur quàm pulchra sit inter Christi sequaces vera Spes Justorum, & quàm turpis falsa impiorum.

DISCURSUS V.

De numero Electorum & Reproborum.

Tam Authoritatis, quàm Rationis lumine investigatur, an plures è credentium

DISCURSUS XIII.

De recta Liberorum Educatione.

Crudelem in se, & in suos esse, quisquis Liberos suos rectè educare negligat; cùm gravissimè suam simul, & illorum animam vulneret.

DISCURSUS XIV.

De duplici peccato in Liberorum educatione admitti solito.

Duplici maximè peccato fieri, ut Parentes Liberorum suorum fiant parricidæ; si bona non doceant, & si doceant mala.

DISCURSUS XV.

De aliis duobus modis, quibus in eductione prædicta peccatur.

Immeritò bonum Parenten dici, quisquis non caveat gravissima duo peccata: quæ sunt: negare liberis, quam oportet concedere, libertatem; & concedere eam, quam oportet negare.

DISCURSUS XVI.

De debito, quo Liberi tenentur venerari suos Parentes.

Si ingens probrum est, non expungere sua nomina, summam etiam infamiam sibi consciscere eos libros, qui vitæ, alimentis & educationi, quæ à Parentibus accepêre, bona utique maxima, non rependunt honorem, sustentationem, & obedientiam.

DISCURSUS XVII.

De Eleemosyna.

Expositione Præcepti Eleemosynæ id agitur imprimis, ut Christiani inducantur ad subveniendum egentibus, quantum tenentur; & proponendo ejus præmium, ad subveniendum etiam plus, quàm tenentur.

DISCURSUS XVIII.

De modo stipem pauperibus largiendi.

Tribus maximè signis agnosci verè beneficium erga inopes: manu largâ, vultu affabili, & obtutu in cœlum defixo.

DISCURSUS XIX.

De Præcepto fraternæ Correctionis.

Nequis majus justo onus sibi impositum existimet, proponitur, quæ sit propria errantes corrigendi obligatio; deinde indicatur ratio cum fructu & utiliter eâ defungendi.

DISCURSUS XX.

De Ira frenanda.

Ad domandam iram, equum effrenem, qui omnem ferè sessorem excutit, iisdem omninò mediis opus esse, quibus equus edomatur; dexteritate simul & animi præsentis vigore.

DISCURSUS XXI.

De vitando Pravorum commercio.

Quàm ſollicitè caveri debeant Pravi ob graviſſima, quæ aliis inferunt, damna: & quàm meritò timere ipſi debeant ob mala; quibus, dum nocent aliis, ſibi quoque nocent.

DISCURSUS XXII.

De venia inimicis danda.

Cùm triplex tantùm Pacis genus ſit, quo gaudere hac in vita quis poteſt, cum DEO, ſecum, & cum Proximo, oſtenditur triplici hoc pacis genere ſe privare, qui Pacem non vult habere cum Inimico.

DISCURSUS XXIII.

De pernitioſo Luxuriæ malo.

Cùm ad obtinendam cujusvis hominis ſalutem geminâ voluntate, firmâ opus ſit, Divinâ & Humanâ, demonſtratur imprimis, quàm facilè turpe Luxuriæ vitium impediat voluntatem Divinam.

DISCURSUS XXIV.

Pluribus exponitur infelix Laſcivorum conditio.

Laſcivos difficulter induci ad negotium ſalutis ſeriò gerendum: primò quia malum ſuum non agnoſcunt; deinde etſi cognoſcant, non horrent tamen; denique etſi horreant, ad ſeriam tamen emendationem animum non inducunt. Atque ita altera etiam aſſertionis ante poſitæ pars demonſtratur.

DISCURSUS XXV.

De Excellentia Virginitatis.

Parte prima ob oculos ponuntur maximæ Virginitatis opes ex eo, quòd tanti illam ſemper fecerint Homines. Cœlites, & ipſi adeò mali Dæmones; tranſitur dein parte altera ad oſtendendam immanem ejus prodigalitatem, qui harum opum jacturam temerè facit.

DISCURSUS XXVI.

Damnatur Avaritia.

Ad Avaritiam, quæ malorum omnium Radix appellatur vitandam impellere nos debent tres ejus funeſtiſſimæ Proprietates; quòd ſit occulta, quòd fœcunda, quòd ſemper ejus humano ex animo evellendæ difficultas creſcat.

DISCURSUS XXVII.

De Reſtitutione rei alienæ.

Palam ſit, in quos caſſes inciderit Anima, quæ alienum abſtulit, cùm ſalutem conſequi nulla ratione poſſit, quisquis illud non vult reddere; reddere autem ſit longè difficillimum poſſidenti.

DI-

DISCURSUS XXVIII.

De Judiciis temerariis.

Quisquis alterum temerè judicat, eâdem operâ seipſum condemnat, tanquam Judex ſine Authoritate, Scientia & Juſtitia: & idcirco DEUS illum vehementer odit.

DISCURSUS XXIX.

De Detractione.

Ut Detractor oſtendatur eſſe ſimilis illi Beſtiæ, quæ Danieli triplici dentium òrdine inſtructa apparuit, ſufficit obſervare triplicem illam ſtragem, quam unico ipſe morſu infert bonæ famæ Proximi abſentis, Conſcientiæ Proximi præſentis, & præcipuæ Animæ ſuæ propriæ.

DISCURSUS XXX.

De Mendacio.

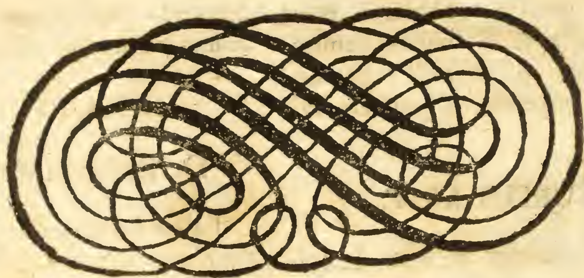
Chriſtianum Mendacem offendere Naturam ſimul, Rationem & Fidem: propterea quòd tam rebellis ſit lumini, quo illius Animam quælibet harum illuſtrat.

DISCURSUS XXXI.

De Peccatis, quæ ſolâ Cogitatione admittuntur.

Ad Animum à pravis Cogitationibus defendendum, iisdem opus eſſe, quæ ad arcem aliquam cuſtodiendam: Vigilantiâ adversùs inſidias, & Fortitudine contra aſſultus.

* *
*

DI

DISCURSUS I.

DE VERBI DIVINI, SEU CONCIONUM SACRARUM AUDIENDARUM NECESSITATE.

I. Visum est aliquibus, Ursam, cùm catulos informes pariat, eos subinde linguâ lambendo formare, atque ita perficere opus suum, antea inchoatum potiùs, quàm absolutum. Si ita res se haberet, dicerem, DEUM voluisse nobis proponere imaginem eorum, quæ sacræ Conciones in animis nostris efficiunt. Nascitur homo ad vivendum vitâ Gratiæ in sacro Baptismi lavacro: malè tamen affectus, maléque formatus, ob perduellis concupiscentiæ fomitem, in eo regnantis, & naturæ destructæ perturbationem. Quid facit proinde Sancta Ecclesia, non contenta partu, quamvis nobili & eximio? En, Sacerdotum linguâ paulatim efformat opus nondum suis numeris absolutum, & destruendo hominem veterem, Adami imaginem, elaborat hominem novum, imaginem Christi JESU: atque ita bis Mater efficitur filiorum suorum: Mater in primo partu, qui actu uno absolvitur, infantis scilicet ablutione: Mater in secundo, qui non nisi cum vita finitur, institutione inquam; id quod nobis ipsa identidem in memoriam revocat illis Apostoli verbis. *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Atque hinc nascitur communis illa necessitas, audiendi verbum DEI, seu Conciones & Hortationes: hæc siquidem instrumentum sunt à DEO electum, ad reparandum in nobis id, quod culpæ maleficio destructum est. Consideremus proinde Charissimi, utrumque, malum inquam, & ejus remedium. Malum, quod parit noxa; remedium, quo illi medentur Conciones; ut vos paretis animos ad libenter audienda, quæcunque vos in diversis familiaribus dissertationibus, seu discursibus docere constitui: neque enim arbitrarium vobis, sed necessarium est illa sine tædio audire salutaria monita, quibus Divinæ Providentiæ uti placuit ad salutem animarum vestrarum. Ita monet Jacobus Apostolus: *Cum mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.* DEI verbum rami instar est alteri trunco insiti, qui præparat nos ad vitæ æternæ fructus ferendos. Sed non inhærescit ramus trunco, si hic illum patienter non recipit. Aggrediamur nunc, si ita placet, primum è pun-

Gal. 4. 19.

Jac. 1. 21.

punctis propositis; malum inquam, quod peccatum in nobis efficit.

I.

II. DEI providentia, in fingendo homine, id spectavit, ut Mundum formaret, parvum quidem, sed vel ipso Mundo magno admirabiliorem, conjungendo non jam cœlum & terram, sed Spiritum, ac Corpus, partes nimirum à se invicem diffidentes; illam cœli geniis, hanc brutis affinem. Peccatum autem, opponendo se cunctis DEI moliminibus, tam mirandum opus planè penitúsque pervertit, faciendo, ut in nobis Terra præsit Cœlo, Corpus imperet, Anima serviat. Nemo non hominum hanc rerum perturbationem experitur; cùm in se sentiat alienationem ab omni piarum actionum genere, pugnam & renitentiam contra omne, quod nos Divina lex jubet. *Scio, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.* S. Pauli verba sunt, miseram, hanc & acerbam sortem experti. Et quamvis Servator noster ad curandum in nobis tam grave malum, balneum nobis Divini sui Sanguinis in Baptismi Sacramento parârit, animum tamen ad hoc advertere oportet, quòd hoc Lavacro non ex toto sanemur; cùm in nobis, etiam eo ablutis, prava illa ad malè agendum inclinatio perseveret, quam peccati fomitem appellamus.

Rom. 7. 18.

III. Puerulum cogitate, qui ludibundus per viam incedat, & fallente vestigio cœnosam in lacunam miserè prolabatur. In casu hoc duo observanda sunt; mala habitudo, quæ corpus prolapsi afficit; & sordes, quas cœnum aspergit. Mater clamore & ejulatibus filij excita accurrit; humo attollit, sic est, & absterso cœno vestem aliam injicit. Sed ea re omne malum non emendatur; tam enim puer languido adhuc & afflicto ex lapsu est corpore, ut ne movere se quidem, sine molestia possit, & tot ferè eundo gemitus, quot passus numeret. Sic & natura nostra, prolapsa cum Adamo, ejus vitio in peccati lutum incidit. Accurrit Mater nostra sancta Ecclesia, & nostrûm quemlibet sacri Lavacri ope attollit, & non cœnum tantùm abstergit, peccati in anima sordes, sed splendidissima etiam Gratiæ veste induit. Nec tamen ea re totum reparatur, quod casu illatum est, damnum: sentiunt enim omnes facultates nostræ prolapsionis hujus mala, Intellectus maximè rerum ignorantiam; Voluntas verò in malum propensionem. Consideremus utramque, ut mali magnitudine perspectâ, tanto promptiùs media illi curando amplectamur.

IV. Narrat S. Clemens, Divum Petrum Mundum hunc comparare solitum cum domo fumo plena, in qua qui habitat, nec quod extra illam, nec quod intra illam est, videt. Perinde rudes sumus in pernoscendis, quæ hanc ad vitam pertinent, ac in ijs, quæ ad alteram. Magna æstimamus, & bona & mala hujus temporis; quia ante oculos nobis proximè observantur. Parva æstimamus bona & mala vitæ alterius, quia longiùs à nostris sensibus remota sunt: errore non absimili illi, quo mare intuentibus nigræ videntur undæ, quæ distant longiùs; candidæ illæ, quæ extremo in litore deambulantium pedes lam-

Lib. cogn.

Arist. Probl. sect. q. 20.

lambunt. Nec tamen velim existimetis deplorare me naturalem aliquam inscitiam, & congenitam tarditatem, quâ Mortalium plerique laborant. Hæc me parùm cruciat. Quæ circa terram hæret nebula, in nubes non cogitur, nec solem eripit: illa serenum mutat in turbidum, quæ sursum ascendit. Illa mihi inscientia, illa hebetudo dolet, quæ circa illa est, in quibus animæ salus agitur, circa quam tam sumus stolidi, ut ne cogitare aliquid salutare possimus. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis.* (2. Cor. 3. 5.) Mirum dictu! Nihil est facilius, quàm aliquid cogitare. Tam fœcunda mens nostra est, ut momento unico alias aliásque cogitationes concipiat. Ubi tamen de felicitate nostra æterna agitur, ne unicam quidem formare possumus, nisi DEUS, auxilio, quod intra naturæ ordinem promptum semper paratúmque est, non contentus, gratiæ suæ luce congenitas tenebras dispellat. Non malè in rerum, quæ intra naturæ ordinem sunt, cognitione quis cum terso & nitido speculo Intellectum contulerit; tam facilè in se exprimit imagines rerum, quæ objiciuntur. Sed in eorum, quæ supra naturam sunt, agnitione similis est speculo offuscato, cujus fuliginem si DEUS non absterserit, ne unam quidem earum ex ordine fingere poterit.

V. Hæc tamen lapsæ naturæ inscientia malorum ejus minimum est: *Natura* enim *humana* si rectè Angelicus sensit, *magìs corrupta est per peccatum, quoad appetitum boni, quàm quoad cognitionem veri.* (S. Tho. 1. 2. q. 105. ar. 2. ad 1.) Major est plaga, quâ voluntas sauciata est, adeò quidem, ut nonnunquam optabile sit, mentem habere obtusam, cùm aliunde voluntate simus tam perversâ. Sapienter natura Aspidi oculos debiles tribuit, (Plin. l. 8. c. 22.) nec illos in fronte, ut homini, sed ex temporum utroque latere; ut ita minùs veneno suo ijs nocere possit, quos obvios habet. Sic non parùm nobis commodat illa vel ignorantia, vel obscura notitia, quæ cæteroquin tam grave supplicium est. Hinc colligere licet, quantum malum sit voluntatis nostræ pravitas, cui comparatæ tenebræ optabiles sunt. Idque tantò magis, quòd voluntas Appetitui quodam velut fœdere juncta, rebellis hujus servæ vires vehementer augeat; eâ omnino ratione, quâ seditiosæ plebeculæ vires Nobilium accessione plurimùm crescunt. Atque hoc voluntatis pravæ cum indomitis facultatibus animalibus fœdus, tyrannidem subinde illam constituit, quam S. Paulus peccati legem dixit. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ:* (Rom. 7. 23.) legem vivam, non mortuam, quæ idcirco non suadet tantùm, sed vi adhibita propè cogit: *Captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis:* legem tam fallere doctam, ut majori se amore ab ijs amari faciat, quos tractat inhumaniùs: verbo, legem, quæ toties inducit hominem, ut sanctissimam DEI legem violet, (L. 11 Civ. c. 28.) constituendo se Idolum, Amoris proprij manu, ut S. Augustinus loquitur, supra DEI contemptum, erectum.

VI. Hoc est debitum à primo Parente nostro Adamo hæreditatis instar no-

nobis relictum. Pessimum autem est, quòd ad hanc tam magnam sortem principalem de nostro nos longè plurimum addamus, ijs noxis, quas nulla non die admittimus. *Ille*, S. Joannis Chrysostomi verba sunt, *ille initium induxit debiti, nos fœnus auximus posterioribus peccatis.* Atque hîc observare vos velim, Dilectissimi, quodvis peccatum à nobis admissum, ita affirmantibus Sanctis Patribus, proportione quadam ejusdem omnino perturbationis causam esse, cujus in tota natura humana causa fuit peccatum à primo parente admissum. Atque hinc est quòd, cùm is, qui peccat, nullo non die admissis novis delictis augeat vires pravæ propensionis, identidem etiam res suas deteriore loco esse faciat. Hæc porrò prava propensio ut nascitur ex delictis jam perpetratis, ita præsagit complura etiam deinceps perpetranda. Ratio ejus rei est, quia auget tenebras nostræ ignorantiæ, sic nos ex oculando ut in ipso meridie Sanctæ nostræ Fidei agenda non pervideamus. *Impegimus meridie, quasi in tenebris.* Et verò, an non quotidiana id vos docet experientia? Non desunt complures è Christianorum numero, qui etsi credant, esse æterna Infernorum supplicia, & vel unicum peccatum gravius admissum, sufficere, ut in igneum illum carcerem nunquam exituri conjiciantur; eá tamen sunt præfidentiâ, ut non horreant, assiduò peccatis obnoxij vivere, minúsque eos vitæ sceleratæ pudeat, quàm insanos Mahometi cultores; quin eò nonnunquam delabuntur insaniæ, ut æternos rogos minitantibus respondeant: *Patientia! fiat quod DEus vult.* Prô dementiam! éstne invenire unum aliquem, qui in ipsa densissima Infidelitatis nocte minùs videat, quàm ejusmodi Christianus in Fidei suæ meridie? Quod autem horrorem augèt, istud èst, quòd ita respondeant homines ceteróquin haud quaquam stolidi: unde illis amentibus mihi persimiles videntur, qui uno tantùm certo in genere delirant; & idcirco, cùm alijs de rebus agendum est, prudenter disserunt: ubi autem illius generis mentio inciderit, circa quod læsi sunt, miris statim modis ineptiunt. Videte hominem, in rebus emendis, vendendis, permutandis solertem; in familia, & re domestica procuranda industrium, in periculis providendis & evitandis cautum: hic ipse, tam in animæ suæ negotijs est ignavus & incurius, ut nullam habere videatur, semper in ijs, quæ ad alteram vitam pertinent, providendis minùs oculatus, & in ijs negligendis magis stultus.

Hom. 1. ad Neoph.

Psal. 59. 10.

VII. Ut autem tenebras intellectui peccatum offundit, ita pravas propensiones augendo, voluntatem quoque suis in malis indies magis obfirmat, sic, ut illa, etiam cognita ac perspecta, vitare tamen pensi non habeat, & licèt meliora videat, probétque, sequatur tamen deteriora; quæ ipsa fuit causa, ob quam Philosophus Lascivos semiebrio comparavit: licèt enim hic, quid fugiendum sit, videat; quia tamen cognitio illa tenuis admodum est & imperfecta, illud non fugit. Ita mutuâ, sed valde pernitiosâ, ope se juvant voluntas depravata, & intellectus excæcatus ad

damna

damna graviſſima ſibi inferenda: Voluntas quidem, novarum culparum acceſſione tenebras Menti offundendo; cæca verò Mens voluntatis obſtinationem adaugendo.

VIII. Hæc eſt infelix cujusvis noſtrûm conditio, quam debemus partim peccato, in quo naſcimur, partim peccato, in quo deinceps vivimus, naturæ perverſæ pravam aſſuetudinem adjungentes. Divina autem Providentia, pro ſua infinita Bonitate, dum malis noſtris mederi vult, & quæ in deterius mutata reſtaurare, ab eo, quod omnium peſſimum eſt, & de quo hactenus dictum, initium ſumit, illique curando ſacris præcipuè Concionibus utitur, quod ſecundo loco vobis demonſtrare conſtitui, ſi porrò benevolas aures præbetis.

II.

IX. Et quidem ad tenebras ignorantiæ quod ſpectat, nôſſe oportet, DEUM, ſi vellet, poſſe nos docere, intus tantùm nobis loquendo ſicut veteri in Lege Prophetis ſuis ipſe locutus eſt: ſed non hæc ipſi ratio placuit; vult homines per homines docere, præparando eos etiam hoc ipſo demiſſionis actu ad diſcendum majori cum ſuo emolumento. Ita videmus, etſi Servator noſter ipſemet cœlo deſcenderit, locutúsque ſit S. Paulo, ut in ſalutis ſemitam eum reduceret, deinceps tamen inſtituere virum non voluiſſe, ſed inſtituendum ad Ananiam miſiſſe, è Diſcipulorum ſuorum numero unum: ut intelligeremus, medium, quo DEUS ad animi noſtri tenebras pellendas plerúmque utitur, eſſe Inſtitutionem alienam; quod quidem medium tam eſt eum in finem conſuetum, ut S. Auguſtinus exiſtimârit, aliud non eſſe, quàm tentare DEUM, velle ab ipſo colluſtrari, & nolle audire prædicantem. *Non tentemus DEUM, ut nolimus prædicantem hominem audire.* En igitur legem generatim Sanctæ Eccleſiæ, & in hac credentium cuilibet, latam: *Audi Filia, & vide.* Audi, & vide: quod perinde erat ac dicere: ſubmitte priùs aures ad audiendum eum, qui te docet, & ſubinde etiam oculos aperies ad videndum, quod antè latebat. Quare ſi ex me quæritis, quæ cauſa ſit tam miſerè laborantis inter Chriſtianos Morum honeſtatis, mox ſine hæſitatione pronuntio; cauſam eſſe ignorantiam: *Ignorantia, Mater cunctorum vitiorum.* Si porrò quæritis, quis fons ſit tantæ vel inter Chriſti aſſeclas ignorantiæ, qui tamen dicti ſint filij lucis? *Ut filij lucis ambulate:* non minùs prompta eſt reſponſio: Naſcitur hæc ex eo, quia vel non eſt, qui DEI verbo Chriſtianos erudiat; vel quia non eſt, qui docentes ſedulò audiat. Verbo: non vident, quia non audiunt: *Audi Filia, & vide.*

[Margin: Act. 9. 7. — Prol. l. 1. de Doctr. Chr. — Pſal. 44. — 38. diſt. c. Ignor. — Eph. 5. 6.]

X. Hinc apparet, quàm deſipiant illi, qui cuperent Sacerdotem inter ſacrum peragendum nunquam verba ad populum facere; multóque magis cuperent, ne unquam eorum ad templa viri accederent Apoſtolici, magna contentione ad ſalutis æternæ curam torpentes excitaturi, præclara hac excuſatione uſi, ſic non ad Chriſtianos, quales ipſi ſint, ſed ad perfidos Turcas eſſe dicendum. O verè miſeros! vel enim ſic illi loquen-

tur, naturali suâ intelligendi perspicaciâ confisi, quâ abundè cognituri sint, quid ad Animæ salutem consequendam necessarium sit; vel ita loquuntur, fidei suæ lumine nixi? Si illud, insani sunt, tantóque magis insani, quò sibi sapientiores videntur: neque enim solum naturæ lumen quoquo modo sufficit ad Animæ nostræ necessitates nobis manifestandas, aut modos suggerendos, quibus his medeamur. Ut cernamus, quæ propinqua sunt simplici vitro satis juvari potest oculus: remotiora non nisi geminato nobis distinctè repræsentantur. Eadem est rerum noscendarum ratio. Ad res caducas, quæ circa nos sunt, pervidendas, ratio naturalis sufficit: ad ea, quæ æterna sunt, & tam procul à nostris sensibus remota, perspicienda, non sufficit. Imò, si de his homo sola ratione adhibitâ disputare velit, & sibi, & alijs illas prorsus alias, quàm re ipsa sint, proponet: id quot tot antiquis Philosophis accidit, qui solius naturalis luminis acie confisi, in fœdissimos errores prolapsi sunt; minúsque de DEO cognoverunt in tantilla illa summi veri scientia, quàm rudissimus quisque inter Christianos hodie de eo intelligat. Præter Rationem multo magis Fidei lumine opus est, cujus ope eò pertingere hodie vel puerulus potest, ut
Ps. 118. dicere cum veritate possit: *Super senes*
100. *intellexit.*

XI. Si autem hi institutionis alienæ contemptores Fide nituntur, quâ tanquam Christiani donati sunt, in hoc quoque decipiuntur: *Declaratio Ser-* Ps. 128
monum tuorum illuminat: ut Regius 130.
Psaltes loquitur. Id quod lumen nobis præbet ad agendum, non est Fides illa tantùm in Sacro Lavacro nobis infusa, sed magni hujus doni, & omnium eorum, quæ Divina nobis lex præcipit, Declaratio. *Declaratio Sermonum tuorum illuminat.* Non satis est, memoriâ tenere Symbolum Apostolicum, memoriâ tenere Decalogi præcepta: necesse est insuper horum explicationem audire; absque hoc perseverabitis in vestris tenebris, & ne passum quidem unum in salutis semita promovebitis: non cognoscetis DEUM, nisi quantum sufficit ad eum offendendum: non scietis plus de Christo, quàm quòd satis sit ad eum blasphemijs irritandum: non plus de peccato, quàm quòd ad illud admittendum sit satis. De cætero hærebitis in vestra illa nocte tam in gravissimo salutis negotio, quàm in pernoscendis ejus consequendæ medijs: eritis in templis præ quovis Ethnico irreverentes; domi verò vestræ ipsis belluis intractabiliores.

XII. Alloquot hîc præcipuè illos Patres-familias, qui uxores suas mittunt ad Sacrum, intra quod Sacerdos ad populum verba solet facere; ipsi verò illud audiunt, sub quod non est, qui verbum dicat. Alio omnia fieri convenit. Si cui ex familia DEI verbum audiendum est, audiendum est Capiti, in quo rerum Divinarum inscientia plu-

plurimùm damni affert, cùm hæc non ipſi uni, ſed toti familiæ noceat. Cometæ nunquam majora mala portendunt, quàm cùm medium cœli occupant. Tum enim omnem in partem malignos ſuos radios diffundunt, & pluribus ſimul populis ac regionibus funeſti ſunt. Non aliter eorum ignorantia, qui locum domi altiorem obtinent, plus quàm aliorum, affert detrimenti. Volo proinde, ut omnes ad audiendum DEI verbum conveniant, ſic, ut, ſi tamen mihi juris eſſet, facerem & ego, quod S. Cæſarius Arelatenſium Præſul, qui cùm inter ſacrificandum pro concione dicere volebat, templi januas occludi juſſit, ne quis inde ſe ſubduceret. Saltem eorum nemo deſideretur, qui præ cæteris ſapit, ſéque ita ſapere oſtendat non ſe ſubducendo. Nemini ſatis ſit, rudem duntaxat Myſteriorum Fidei noſtræ habere notitiam, & modi quo Sacramenta ſuſcipienda ſunt: nemini, inquam, ſit ſatis. Periſtromata complicata oculos ſui ſpectaculo non oblectant. Sic Sanctiſſimæ Religionis Myſteria, quæ Divina Sapientia admirabili ratione invenit, Divina verò Bonitas ac Potentia prodigioſiſſimè perfecerunt, quia à maxima Chriſtianorum parte non, niſi obiter, & perquam confusè cognoſcuntur, perinde ferè eos afficiunt, ac ſi penitùs ignorarentur.

XIII. Neque tamen hîc ſiſtit Concionum auditarum fructus: hæ enim non ſolùm diſpellunt offuſas animo à peccato ignorantiæ tenebras, ſed voluntatis etiam malè affectæ perturbationem emendant: *Lex Domini immaculata convertens animas.* Psal. 18. 8. Propè Nili cataractas feræ non morantur, abſterritæ perpetuo aquarum ex alto cadentium fragore: Equidem ſi & vos feſtâ qualibet luce ad verbum Divinum audiendum acceſſeritis, intelligitis ex me crebrò inculcari noxæ lethalis gravitatem, æternùm pereundi pericula, Divinæ Juſtitiæ rigorem, & quæ ſunt alia generis ejusdem, momenti ſanè quàm gravis, de quibus agere inſtitui: hoc autem ſi fiat, prodigio ſimillimum foret, ſi non terrerentur pravæ propenſiones veſtræ, nec illo ſinu migrarent, in quo ipſis porrò quietis eſſe non liceret. Non ſunt rara hæc Divini verbi auditi prodigia. Evolvite, ſi lubet, Sacras hiſtorias, & invenietis, ſæpè DEUM verbi ſui ab hominibus propoſiti medio uſum ad mutandos hominum animos, mentéſque, eóſque ex beſtijs, quales fuerant, in DEI filios convertendos.

XIV. Scribit Theodoretus, Perſas, antequam ad eos Evangelij fama perveniret, tam extra omnes honeſtatis & temperantiæ limites fuiſſe evagatos, ut non ſorores tantùm, ſed filias etiam, aut matres ſibi conjugio copularent: tam inſuper crudeles fuiſſe atque immanes, ut pro eo quòd terræ mandarent vitâ functorum cadavera, canibus illa devoranda objicerent. Eâdem barbarie, qui ad Caſpium mare incolebant, humanis cadaveribus canes ſuos paſcebant: Scythæ verò eodem tumulo vivos mortuóſque

tuósque condebant. Omnium immanissimi Massagetæ non usu solùm, sed lata lege, senes suos mactatos in lætis conventiculis devorabant. Omnes tamen istæ Nationes, & plures aliæ aut æquè, aut etiam magis barbaræ, Apostolorum, aut eorum, qui in Apostolico munere ipsis successerunt, prædicatione tam in alios homines mutati sunt, ut non tam homines, quàm
Ps. 81. 6. DEI filij dici mererentur. *Ego dixi, Dii estis, & filij Excelsi omnes.* Vos igitur ipsi judicate, quæ in vobis Divini verbi vis ac robur sit futurum, qui DEI beneficio procul à barbarie, ad omnem estis humanitatem exculti.

XV. Videor mihi audire, quid tacitè vobiscum contra hucusque dicta mussitetis; nimirum, quæ enarrata sunt, prodigia tunc contigisse, cùm vel Apostoli, vel eorum successores illustri sanctitate viri, de rebus Divinis verba facerent; vos quoque nihil cupere vehementiùs, quàm ejusmodi audire Conciones, si esset hac ætate, qui tales haberet. Monstratis enimverò, quàm rudes in hoc negotio sitis. Quod hominis animum in meliùs mutat, non externa hominis, sed interna DEI vox est. Lingua hominis altiùs non penetrat, quàm sono ad aures: DEI vox est illa, quæ profundiùs, & ad ipsum usque cor pervadit:
Psal. 67. 34. *Dabit voci suæ vocem virtutis.* Multorum trita sermone res est, malum Dæmonem aliquando energumeni ore de æternorum bonorum excellentia differendo cunctis audientibus lacrymas doloris vehementissimi elicuisse. Si vera narrantur, an vos affirmabitis hos ad meliora à malo genio fuisse perductos? Nihil minùs. DEUS, qui nequam illum spiritum ita loqui cogebat, subinde Gratiæ suæ auxilijs opportunè subministratis in audientium animos penetrabat: absque hoc enim & illius mali Dæmonis, & cujusvis etiam alterius hominis vox plus virium se solâ non habuisset ad trahenda & permovenda hominum corda, quàm succinum frigidum habeat ad straminis culmos attrahendos. Quidquid caloris & virtutis ad trahendum habet concionantium vox, à Gratiæ Divinæ auxilijs habet, quæ hominis verbis DEUS adjungit, efficiendo ut non hominis, sed DEI verba evadant. *Nunquid non verba mea sunt quasi ignis? dicit Dominus.* Jerem. 23. 29. Audite eventum hoc in genere prorsus singularem, & excitate animos vestros ad insignem fructum vel ex una sola concione fortuitò audita hauriendum.

XVI. Refert Heroldus in Promptuario, fuisse hominem, inter suos & opibus & magna authoritate pollentem, sed rectæ Liberorum educationi parùm addictum. Tres numerabat; mares duos, fœminam unam: illorum natu minor ita denique depuduit, ut turpiter ipsam suam sororem deperiret; nec antè insidiari huic destitit, quàm & blanditijs, & donis expugnatam in flagitium impelleret. Advertit fratrem natu majorem & fumo & fœtore prodente, stygius ignis, qui miseros amantes depascebat: nec tamen antè tam pudendi eos damnare consortij ausus est, quàm suismet oculis, quod erat, denique usurparet: hinc ad utrumque, & fratrem præcipuè conversus,

acerbè

acerbè in eum invectus est, proditorem appellando, cum minis, rei totius seriem Parenti enarrandi. Actus ea re in furias Juvenis, partim exprobrationis impatientiâ, & detecti sceleris pudore, partim malorum impendentium metu, pugionem, quo accinctus erat, arripuit, & fratre natu majore crudeliter interempto, fugâ se subduxit. Parens re intellectâ serò advertit, quis tandem educationis nimiùm solutæ finis esset? & sive vindictæ cupiditate, sive pudore, sive studio, ne in tanto flagitio partem habuisse crederetur, Juvenem fratricidam planè penitùsque exheredavit. At hic viperæ instar, pro plagæ modo veneni vim exerens tam desperata cepit consilia, ut noctu Parentem in lecto deprehensum, eodem pugione jam cognati sanguinis avido, tot vulneribus peteret, quot illi conficiendo satis essent. Perpetrato parricidio tam de Divina desperans miseratione, quàm humanæ Justitiæ promerita supplicia fugitans, mutato nomine, ignotas terras petîit, freno omni vitiorum generi permisso; sicut non Sacrorum modò Mysteriorum, Evcharistiæ ac Pœnitentiæ usu abstihere penitùs, sed ne Sacrificanti quidem Sacerdoti unquam adesset, perinde ac si jam ne Animam quidem haberet. Cùm tam desperato loco hominis res essent, eo, ubi ipse morabatur, è sacra aliqua familia vir venit, qui per verni jejunij dies ad concionem diceret; id quod is tam egregiè præstitit, ut nemo non, qui audiêrat, de eo & præclarè sentiret, & loqueretur, sic ut etiam infelix iste, experturus an vera narrarentur, statuerit semel dicentem audire, non nisi ad curiositatem pascendam. Venit igitur, & argumenti suavissimi dissertationem audivit, de longanimi DEI miseratione, quâ Peccatores expectet, & scelerum suorum pœnitudine ductos, amantissimè recipiat. Tela, non verba videri poterant, quæ prima audîit, adeò intima animi penetrârunt. Decrevit eo momento animum Confessione expiare, idque reipsa, quamprimum è sacro suggesto Præco ille descendit, præstitit: & quia hic priusquam à noxis reum exolveret, aliquanto tempore coram cruci affixi Servatoris simulacro hominem detinuit, ut ad tot tantorúmque scelerum veniam animo sincerissimo petendam induceret, tantis modico illo temporis intervallo incrementis dolor de admissis auctus est, ut in vestigio vivere desineret, magno suo bono: cùm enim die mox consequente sepulchro cadaver esset inferendum, institit apud Auditores sacer Præco, ut demortui Animam precibus DEO cuncti commendarent: quod dum fit, in oculis omnium nivei coloris columba apparet, quæ post aliquos per templum giros, schedam rostro excidere ad pedes Religiosi illius viri passa, videri desiit. Sustulit schedam Sacerdos, & cùm eam cunctis audientibus alta voce legisset, ex ea intellectum est; Animam illius Pœnitentis, doloris maximi vi expiatam, lacrymis fusis omnia, quantumvis atrocia & enormia delicta sic abolevisse, ut illo jam momento Cœlum petiêrit, DEO clarè viso æternum fruitura, & gratias in omne deinceps ævum pro salutis beneficio tam præter morem sibi collato, actura.

XVII. Scio, hac in historia nihil perinde vos admirari posse ac debere, quàm sinceri ac perfecti doloris ac contritionis vim. Sed hic ipse dolor unde ortus est? nonne ex verbi Divini virtute, quæ Divinæ Gratiæ præsidijs adjuta durissima etiam humanorum cordium saxa diffringit? *Vivus est sermo DEI & efficax*, ut Apostolus loquitur. Vivus est, quia semper potest ad agendum impellere. Efficax verò, quia plerumque re ipsa impellit, & facit, ut fiat, ad quod impellit. Tam virtus autem ejus, quàm efficacia illis ex præsidijs provenit, quibus his in occasionibus magis, quàm in ullis alijs DEUS nos instruit. Sunt, qui existiment, non alio, quàm lucis adminiculo, cœlum & astra beneficos suos influxus in hæc inferiora diffundere; sic ut sola lux cœlestium corporum cum sublunaribus commercium stabiliat & continuet. Non affirmabo quidem, DEUM non alijs, quàm prædicationis, tanquam cœlestis lucis medijs Gratiæ suæ victricis ac effectricis dona in nos derivare: cùm probè perspectum habeam, plurimis illum alijs instrumentis uti posse ad hæc in nos beneficia conferenda: *Alia enim multa similia præsto sunt ei*: illud tamen citra dubium pronuntiabo, Sacras Conciones medium esse, ex ijs, quibus DEUS & frequentiùs, & potentiùs ad pervincendos Peccatorum animos utatur. Atque idcirco, cùm de DEO disserentem aliquem auscultatis, cogitate duos esse Præcones, qui verba faciant, externum unum, cujus vox ad aures allabatur; internum alterum, qui loquatur ad cor. Si DEUS ad cor non loqueretur, possent quidem homines foris perstrepere, sed non ferire. Experientia docuit, non aliàs distinctiùs sonos percipi, quàm cùm Zephyrus spirat, propterea quòd tum & aura, quam permeant, purior sit, & quòd placidus ille ventus æquabili motu per longius eos spatium deferat. O quàm amabilis & salutaris Zephyrus est Divini Spiritûs gratia! Illa concionantium verba ad animos nostros defert; illa ipsum etiam cor expurgando facit, ut sic ejusmodi verba admittantur sicut in se sunt, quin à pravis animi propensionibus immutentur. Hæc præter DEUM, cordium nostrorum supremum Dominum, efficere potest nemo. Ipse in his scribere potest legem suam, sicut per unum suorum vatum pollicitus est. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam illam.* Ipse, cùm dura sunt, mollire illa potest, ut characteres scribentis recipiant, suavitati Gratiæ suæ conjungendo vim & efficaciam tantam, ut nulla ipsam voluntatis obstinatæ pervicacia eludat. Adamantum durities rori eliquato inciditur: Malleorum ictibus invicti, quis credat? cedunt huic roris spiritui. Unde mirum videri debet nemini, si nonnunquam verbo uno expugnata est Peccatoris in sceleribus inveterati contumacia verbum fuit Omnipotentis, quod roris instar. *Quasi ros à Domino*, tantò penetravit altiùs, quò magis tacitè se insinuavit. Huic proinde adscribendæ sunt omnes istæ in melius mutationes, nec istæ tantùm, sed omnis omnino motio interna, quæ audientes inducat ad decernenda secum profutura ad salutem.

Hebr. 4. *Job.* 23. 14. *Jer.* 33. *Mich.* 7.

XVIII.

XVIII. Non tamen interim negaverim, quò quisque Divini verbi Præco majori eſt virtute ac ſanctimoniâ, hoc libentiùs DEUM illo ut inſtrumento uti, quàm alijs, qui tales eſſe non laborent. Non tamen ipſe huic ſe legi ſemper aſtringit; ne vulgò exiſtiment, in animorum converſionibus majorem partem humanæ induſtriæ deberi: vos quoque, cùm dicenti operam datis, par non eſt attendere quis ſit homo, qui loquitur, ſed quis DEUS, qui per illum loquitur. An vos cùm pecuniam, cùm merces accipitis, ſcrupulosè examinatis, quis ſit, qui dat; an verò ſatis vobis eſt, monetam, merces bonas eſſe? Idem vobis in re noſtra faciendum. Si ſalutaris eſt doctrina, acceptate illam à quocunque prolatam, & non in docentis, ſed in Chriſto JESU ſpem reponite, qui Sanguinis ſui pretio eam impetravit gratiam, ut nos etiam verbis noſtris com-
Phil. 29. modare vobis poſſimus. *Vobis donatum eſt pro Chriſto, ut in eum credatis:* ut ajebat Apoſtolus. Ut Conciones ſacræ in vobis fructificent, donatum vobis eſt, non in Petri, non in Pauli, non Joannis, ſed in Chriſti gratiam, *pro Chriſto*, atque idcirco in illo, qui idem omnibus eſt, fiduciam reponite.

XIX. Apertiſſimum proinde eſt, quanta vobis incumbat neceſſitas audiendi verbi DEI, ut idoneos vos reddatis ad accipienda à DEO illa auxilia, quæ hoc medio ſanctiſſima ejus Providentia largiri vobis deſtinavit potiùs quàm per alia quæcunque; reparando hac ratione in vobis tam in Intellectu, quàm voluntate, quidquid peccato erat labefactatum. *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos.* Pſ. 106. 20.

XX. Ex his porrò, quæ diſputata ſunt hactenus, liceat mihi velut aliud agendo colligere, quo modo cum fructu audiendæ ſint Conciones; nam de hoc alio die conſultò agendum eſt. Eſt autem hic modus; audire attentè, & reverenter. Attentione inprimis opus eſt; quia, ut dicebamus, dum in Templo peroratur, duo ſunt qui diſſerunt, Sacerdos ex Altari, aut ſacro ſuggeſto, DEUS de cœlo. *Spiritus Domini locutus* 2. Reg.
eſt per me. Siquis jam veſtrûm tam non 23. auſcultat attentè Sacerdotem diſſerentem, ut etiam oculis quaquà verſum vagetur; quin ut loqui & ipſe velit, cùm audire tantùm oporteret; non exiſtimet hic quidquam ſe emolumenti ex auditis Concionibus domum relaturum. Idque hac de cauſa, quia DEUS non vult ſolus loqui, ſed ea tantùm affirmare & rata habere, quæ Miniſter ejus pronunciat, pro ſolenni illo ſuo more, quo exterioribus, ab Eccleſia adhiberi ſolitis medijs, jungit auxilia ſua interna, externis illis reſpondentia: unde qui hominem loquentem diligenter non audit, in animum non inducat, quòd DEUM loquentem ſit auditurus: atque ita hærebit in ſuis miſeriis, antiquis malis peſſimum hoc prognoſticum adjungendo, quod eſt: nolle audire ſalutaria ſuadentes: quod quidem Peccatoris jam Reprobi ſignum eſt, haud aliter, ac apud medentes funeſtus mortis prodromus eſt ſurditas, quæ morbo ſupervenit. *Qui illuſor eſt, non audit, cùm* Prov. 13.
arguitur. 1.

XXI. Nec attentè tantùm, sed etiam reverenter Concionantes audiendi sunt, agnoscendo & reverendo in Ministro ipsum DEUM, & Principis aut Judicis Authoritatem in voce Præconis. *Tanquam DEO exhortante per nos.* Anno à Christo Servatore M. D. XCVI. cùm Sinarum Imperator ad Japoniæ Regem literas misisset, hæ purpurâ involutæ sunt, & à Sinensibus tanto stipantium numero delatæ, à Japonibus verò eâ exceptæ pompâ, quâ Imperatorem ipsum iis in literis adventantem excepissent. Si S. Augustinus res ita gestas narrari audiret, minùs ille in re nostra reverentiæ non admitteret: certè jam aliàs pronuntiavit, non minoris noxæ reum esse, qui negligenter DEI verbum audiat, quàm qui Christi Corpus irreverenter humi abjici sinat. *Non minùs reus erit, qui verbum DEI negligenter audierit, quàm ille, qui Corpus Christi in terram cadere negligentiâ suâ permiserit.*

2. Cor. 5. v. 20.

Lit. ann. Soc. Jesu.

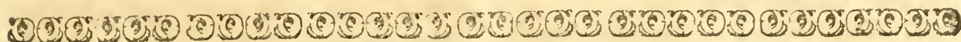
Hom. 26. ex. 50.

XXII. Si honor DEI verbo debitus, hoc ipso, quòd DEI verbum sit, hanc à nobis reverentiam non obtineret, eam saltem à nobis impetret conjunctum honori tot titulis debito nostrúmmet commodum. Quid emolumenti ex illis Concionibus referre cogitatis, quas auditis somniculosi, pertæsi, animô vagi, aut in negotia domestica intenti? Oscitantes malè audiunt, si Philosopho credimus. Quid volumus? Non desunt è vestro numero, qui, quæ vel ex alio re loco, vel ex Altari dicuntur, sic audiant, ut in fine rogati, quâ de materiâ Sacerdos egerit? respondere quærenti non possint. Magnô idcirco prodigiô res non careret, si ea ratione ad meliora se converterent. Nunc quidem miseri non agnoscunt damna, quæ animæ infert negligentia tam supina: cognoscent tamen sub illam horam, sub quam audient legi seriem causæ, cujus ipsi ignavâ illâ socordiâ authores fuêre. Tunc discent, quantum lucis DEUS paratus fuisset communicare ad pellendas ignorantiæ, quâ laborant, tenebras: quo cælesti rore duritiem cordis eorum emolliisset, si auscultare voluissent hortationem illam, quam non Sacerdos, sed DEUS, ùt dicebam, Sacerdote ùt instrumento usus, ad eos habebat. Agnoscent bona, quæ fuissent facturi: dolorem serium, quo se de admissis accusâssent; pia animi sensa, quibus inter Sacra Mysteria usurpanda abundâssent; reverentiam, quâ rei Divinæ in Templis interfuissent; sed utilitatem in educandis liberis, quam adhibuissent; verbo, vitam homine Christiano dignam, quam duxissent: omnes enim fructus isti modico illo semine Divini verbi, ab iis putridè neglecti, continebantur. Non ita sit, AA. Dilectissimi: nimis quàm manifestum nunc hominis reprobi argumentum, olim autem desperati furoris causa futura esset hæc, quam detestor, negligentia. En igitur quem deceat esse primum primæ hujus meæ Dissertationis fructum, ut frequentes deinceps mihi dicenti adsitis, cum attentione & reverentia, tanquam filij: *Venite filij audite me.* Non curiosa, sed *Timorem Domini docebo vos.* Hunc si didiceritis, erit, cùm agnoscetis quàm rectè à vobis traductæ in Templis sint horæ, quas interim alij aut lucris inutilibus, aut ludis ineptis impendunt. Animarum bono tem-

Probl. sect. 11. n. 44.

Psal. 33. 12.

temporis momenta omnia concessa sunt: & tamen negotijs omnibus gerendis tempus suppetet illi, quod præ cæteris agendum est, nullum supererit.

DISCURSUS II.

De Causis modici è Sacris Concionibus auditis Profectûs.

I. MAxima laus, quæ DEI verbo tribui potest, ea est, quòd ipsum DEUM laudatorem habuerit: *Fecisti omnia in verbo tuo.* Sic Divina Sapientia loquitur. Indicat autem his verbis, quòd, sicut Verbum DEI increatum princeps est causa rerum omnium factarum: *Omnia per ipsum facta sunt:* ita DEI verbum prædicatum causa sit instrumentalis nostræ reparationis, seu refectionis: *Fecisti omnia in verbo tuo.* Hoc si in peccatores incidat, non solùm mortuos morte culpæ, sed qui inveteratis sceleribus effecti sunt compages quædam osseæ, eâ vi pollet, ut ossa hæc arida vestire iterum possit veste carnea, & novam iis vitam ac spiritum inspirare: *Ossa arida audite verbum Domini:* si autem in animas incidat, defectuum suorum morbis infirmas, & ægrè spiritum trahentes, mutare illas potest in filias DEI electas. *Illos dixit Deos, ad quos sermo DEI factus est.* Sic Christus Servator ipsemet affirmavit, ut, si S. Thomæ credimus in hæc verba commentanti, significaret, illos, qui prius, quàm DEI verbo audiendo operam darent, vix hominum numero censeri poterant, illo audiendo velut in Deos mutandos, multâ videlicet Divinæ per multiplicatam Gratiam naturæ participatione. Hinc DEI vox comparatur calamo scribentis: *Lingua mea calamus scribæ:* nec enim vox est transiens, & mox deficiens, quæ quo momento nascitur, eodem occidit; sed est vox permanens ac stabilis, quæ animis, & cordibus impressa manet per omnes ætates, persuadendo cunctis Nationibus, quovis tempore, omni loco, res tam sublimes ad credendum, tam arduas ad sperandum, tam factu difficiles, quales sunt re ipsa illæ, ad quas credendas Religio Christiana tantam humani generis partem induxit. Repetere visum est hoc loco ac tempore, quæ jam in prima Dissertatione vobis patefeci, ut viam mihi sternerem ad respondendum non levi argumento, quo jam tum in animis vestris assertionem meam impugnabatis: nimirum, non videre vos illa, quæ exaggerabam, Divini verbi prodigia. Tot passim sunt hujus verbi præcones, toties pro concione illi dicunt, ubi autem fructus? Si sacræ Conciones primis illis sæculis magnes erant, qui etiam ferrea corda ad se raperet, necesse est dicere, Magnetem hunc suam hodie trahendi vim amisisse; cùm illo jam nemo trahatur. Nimis quàm ve-

Margin notes: ...b. 9. 2. / ...an. 1. 3. / ...10. 35.

verum est, quod objicitis, atque idcirco hac Dissertatione propositum est mihi hujus rei causam investigare.

II. DEI verbum in sacro Evangelio nobis sub Allegoria seminis proponi-
Luc. 8. tur: *Semen est verbum DEI.* Quod autem hoc è semine fruges non nascantur, id seminanti, DEO inquam, tribui non potest, qui nihil magis desiderat, quàm copiosam messem colligere. Id igitur vel in ipsum Concionum semen, vel in terram audientium, qui recipiunt, referendum est. Non nego, causam modici fructus non semel eam esse posse, quòd verbum DEI non jam verbum DEI sit, sed verbum hominum; adeò illud immutatum est: sicut proinde aquæ metalliferæ, quæ vi pollent medicâ, alijs aquis communibus fluendo permixtæ, non sunt, quæ fuerant; sic DEI verbum permixtum, aut, ut rectiùs loquar, profanatum linguâ, quæ nihil nisi terram sapit, mirum non est, si eâ sanandi vi non valet, quam cæteróquin exerit, cùm purum & sincerum
Jerem. 23. 28. in suo fonte bibitur. *Qui habet sermonem meum*, ait DEUS, *narret sermonem meum verè.* Qui verbum meum annuntiat, ut meum, non ut suum annuntiet, & sacras literas vero in sensu interpretetur, non autem in sensum omninò alienum detorqueat. Hæc equidem singularis mali Dæmonis ars fuit, eum in finem ab eo excogitata, ne deinceps ex vitali Concionum semine optatæ fruges in animis pullulent, quæ cæteróquin erant pullulaturæ. Formicæ illud seminum cor arrodunt, ex quo primùm fruges progerminant, & hac arte diu illa in subterraneis locis servant: quin folia emittant: *Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant à terra.* *Plin. l. 11. c. 30* Non est ambigendum, quin eandem artem Dæmon egregiè calleat: & hinc id agit studiosè, ut illud veritatis principium, in quo tota vis sita est, verbi DEI expositioni adimat, ut sic unquam speratos fructus afferat.

III. Nihilominus Christus Servator potissimam causam, cur DEI verbum nihil proferat, hanc solam esse affirmavit, quòd audientes illud excipiant imparati; ut sic innueret, animorum nostrorum ineptitudinem nonnunquam, non principem modò, sed solam ejus mali causam esse. Et de hoc præparationis & aptitudinis defectu pluribus agendum est, tres in classes istos tam ineptos cum S. Thoma dividendo: *Non audientium, non acceptantium, Recidivantium.* *In Jo. 8 lect.* Prima ergo eorum est, qui Concionibus adesse nolunt: secunda eorum, qui etsi audiant, non acceptant tamen: tertia illorum, qui cùm etiam acceptârint, curam deinceps nullam adhibent.

I.

IV. Primi igitur, qui Divini verbi virtutem enervant, ij sunt, qui illi audiendo operam dare nolunt. Qui utramque in aurem dormire vult, valvas ante omnia obducit, ne lux per fenestras immissa somnum fortè discutiat. Idem nonnulli peccatores factitant; ut vitiorum suorum somnum quietè dormiant, omnem lucis radium, quæ excitare fortassis posset, declinant. Si matutino in sacro verba Curio facit, ad illud accedunt, quod

tar-

tardiùs fit: at si posteriori Concio interponitur, studiosè, ad primum ventitant, negotia causati. Sed re ipsa quod illos urget, negotium, aliud non est, quàm ut illâ molestia se liberent, quæ nasceretur ex notitia, quam Curio refricaret, Mortis propinque, Judicij severi, inferni aperti, quæ illorum quietem turbat, qui altum in sceleribus dormiunt. An certius aliud argumentum desideratis, quo vobis innotescat, hos homines non esse ex ovibus Christi, cùm ejus vocem audire nolint? Hæc est causa, cur Præconem audire nolint, quia nolunt audire DEUM: *Nolunt audire te*, DEI ad Prophetam verba sunt, *quia nolunt audire me.* Quin si quo casu præter spem adsint tum, cùm Sacerdos dicere parat, non pudebit eos inchoata jam Concione abire, illo actos à dæmone, qui eorum animum occupat. Non dubito hæc asserere præeuntem secutus S. Cyrillum, qui de Juda, in Cœna ultima à sermone Christi recedente, *continuò exivit*, differens, nostisne, inquit, cur exiverit? Ideò, quia Dæmon eum foras pellexit, ne fortè DEI verbum audiens resipisceret, & admissæ à se noxæ veniam peteret. *Ne moram faciens, & audiens verbum DEI, scelus expueret.* Atque hi sunt illi, qui nunquam à malis suis artibus factitandis desistunt; non reddunt injustè & malè parta; non DEUM blasphemijs lacessere, non pejerare, non turpia loqui desinunt? verbo hi, & non alij magis sunt, qui Christo manus dare obstinatè renuunt.

Ezech. 3. 7.

Cyrill. Alex. in Jo. 19.

V. In mari Germanico piscium genus est, ex quo ne unum quidem aliquem Piscatorum quisquam à se reti conclusum gloriari potest: non alia de causâ, quàm quia isti semper in fundo hærent. Erit invenire fœminam, in suo fœdarum libidinum cœno sepultam: hæc pro sacro, quod in Parochiali æde, ubi Concio habetur, audiendum esset, domestico aliud in Sacello audit. Talis anima quomodo Divinæ Gratiæ reti capietur? nisi Curio ad ejus se ædes conferat, ibique de DEO verba faciat, ad ipsam suo in fundo deprehendendam, actum est de illa. Id proinde faciendum esset, quod olim vati Jeremiæ imperatum est, ut non jam ad templum, sed ad portam urbis, ad quam maxima populi multitudo confluebat, se conferret, & ad concionem ibi coactam diceret; *Vade, & sta in porta filiorum populi mei, & dices ad eos; audite verbum Domini.* Si vobis non lubet ad auscultandum accedere ad templum, res posceret, ut vestras ædes accederet Parochus, & in earum limine, vel vestris in gratijs, sermonem de rebus Divinis inferret: & donec ille hoc consilium capiat, vos ad audiendum non acceditis, atque ita negligitis medium ad salutem vestram tantopere necessarium. Narrat Cardinalis Vitriacensis, Rusticolam fuisse, qui animum obstinaverit ad nullam unquam Concionem audiendam, sic ut ad prima Concionantis verba è templo se proriperet. Multis in hac contumacia transactis annis vivere desiit miser, & cadaver, pro more in Tem-

Olaus M. l. 1. c. 16.

Jer. 17.

Templum deportatum est. Sed audite commensuratum culpæ supplicium! Dum solennes Ecclesiæ preces mœsto cantu pro eo solvuntur. Cruci affixi Servatoris simulacrum utramque manum clavis, quibus figebatur, liberat, & cunctis, qui aderant, aspectantibus, aures iisdem obturat: Curio igitur ad eos, rei novitate attonitos stupentésque, conversus: Quia ajebat, iste dum viveret DEI verbum audire contumaciter abnuit, nec DEUS nunc, justo judicio, audire vult verba nostra, quibus pro eo veniam poscimus. Habeat igitur sibi Orcus hoc corpus, cujus spiritum jam possedit, possidet, & æternum possidebit: & cum dicto, omisso reliquo cantu, cadaver illud asini sepulturâ sepeliri jussit. Funestus sanè hic fuit exitus & horrore plenus! & vobis cordi non sit illius meminisse, cùm Dæmon vos solicitabit ad fugiendum à DEO per Ministrum suum vos alloquente?

VI. Quamquam autem nemo fortassis est ex hoc numero, qui eâ causâ adesse Concionibus nolit, quòd animum in sceleribus obfirmârit, cùm hic sit supremus malorum, ad quem perveniri possit, gradus. At non proinde spero esse neminem, quem animi elatio à DEI verbo auscultando avocet: non enim deerit forsan, qui sibi persuadeat, aliena sibi hortatione & institutione opus non esse. Sed O quàm damno suo desipiunt, quicunque ita sapere sibi videntur! Demus, ita esse, quòd non sint vi intelligendi hebeti atque obtusa: non idcirco affirmari potest, opus ipsis non esse, ut operam dent sacris Concionibus, quin etiam ipsi rudium in Christianæ Fidei elementis institutioni. Ingens, sed vulgò non cognita, est differentia inter aquas manantes, & pluvias. Quæ ex nubibus depluit aqua, fœcunda est, plena spiritibus, vitâ atque substantiâ, & plantis tam necessaria, ut sine illa vegetari diu non possint: quâ quidem virtute non pollet aqua, quæ scaturiginem in terra habet, ídque propter nimium suum frigus. Nec dispar est ratio cognitionum, quas parte una suâ quis intelligendi perspicaciâ fingit, parte autem alterâ DEUS, Ministrorum suorum docentium usus operâ, nobis infundit. Priores illæ steriles sunt, & ad agendum non impellunt. Posteriores virtute & efficaciâ abundant, ob gratiam illam, quam aliàs dicebam, à DEO semper adjungi. *Dat voci suæ vocem virtutis.* Quæ igitur dementia est, in animum inducere, sibi DEO loquente non esse opus? Hoc enim perinde omnino est, ac si quis putaret, agris suis pluvias necessarias non esse, propterea quòd vivus aliquis rivulus eas percurrat, contra quam aliorum id agris accidat. Nemo non DEI verbo indiget, seu rudis ille sit & hebes, sive acutus ac perspicax: quin si vel Salomonem aliquis æquaret sapientiâ, non idcircò liberum pronuntiare auderem à debito veniendi & auscultandi, quid DEUS dicat. Digna notatu res est, quòd pisces marini, qui in vastissima illa aquarum congerie natant, quæ fundo carere videtur, opus tamen habeant aquâ ex nubibus depluâ, vitam ceteroquin non propagaturi, si quidem Philosophus rectè sensit. Quis Davidem Regem aut naturali intelligendi

Cardan lib. de rer. variet. c. 1

Aristo. lib. 1. de Animal. c. 19.

gendi

gendi acumine superat, aut plus eo luminis in rebus Divinis accepit? Et tamen iste salubri verbi Divini latice tantoperè indiguit, ut miser Rex tamdiu, & totius scilicet anni spatio expers vitæ gratiæ permanserit, donec tandem Nathan Prophetæ ore benignè admodum hunc DEUS illi communicaret. Assero proinde, cùm quis ad id destinatus de DEO verba facit in Templo, cunctos debere ad eum audiendum confluere, etiam Sacerdotes, etiam Confessarios, etiam illos, qui omni scientiarum genere exculti sunt, ut palàm profiteantur, sibi in suo mari pluviâ tamen opus esse.

VII. Quamquam ubi tandem, ubi, quæso, inter nos sunt ista Sapientiæ miracula? illi ipsi, qui quæ ad corpus spectant, præ cunctis aptissimè & solertissimè curare nôrunt, præ omnibus deinde in animæ negotijs hebetes sunt ac stolidi. Animalium eorum instar sunt, quæ Molos Philosophi appellant, quæ ferè omnia caput inter pedes ac ventrem habent. Nam & isti aliâ perspicaciâ non valent, quàm quâ sua procurent commoda, aut corporis indulgeant oblectamentis; ad inveniendos inquam modos, quibus aut per commercia rem augeant, aut quibus aliter aliterque se oblectent, ad res animæ quod attinet, sine capite sunt, tam & ignorantes omnium, & ad omnia inepti sunt. Et hi scilicet nihil habeant quod porrò discant? *Væ qui sapientes estis in oculis vestris!* Non est qui perpendat, se, cùm ita se gerit, sibi ipsi hostem esse, segregando se è Fi-

Arist. l. histor. Anim. 1.

Isa. 5. 21

delium Cœtu, severiùs, quàm unquam Ecclesia perfidum aliquem & contumacem segregârit. Ecclesia sacro Anathemate percussis prohibet, ne Sacerdoti Sacrum facienti adsint, tam rigidè, quàm à tam sancta functione Ethnicum aliquem arceret; quò minùs tamen pro concione dicentem audiat, interdicit nemini. Pejùs igitur animam suam habet, qui talis est, quàm illam haberet Ecclesia, si perduellis esset sacro interdicto subjectus: nec ego ullo modo ambigo, quin non unus duntaxat inter vos sit, qui pro conditione, quâ nunc est, magis indigeat, ut salutaria docentes audiat, quàm ut Missæ Sacrificio adstet, quíque hoc ex capite forsan delinquat graviùs, si omittat audire de rebus animæ disserentes, quàm si omittat adesse Divinam Hostiam litanti.

c. Resp. de sent. ex communic.

Bonac. disp. 5. in 3. præc. p. 2. n. 28.

VIII. De ijs porrò quid dicemus, qui causantur idcirco se cum alijs non adesse Concionanti, quòd non habeant locum, aut sedem commodam, in qua dicentem auscultent? Nôstis utique, antiquorum sæculorum Christianis, pro insigni sua in DEI verbum reverentia in more positum fuisse, illud stando audire: sicut S. Augustinus profiteatur se, etsi eos, qui ex ipsius ore pendebant, imbecillitatem quorundam misertus, rogâsset, ut considerent, id tamen ab ipsis impetrare non potuisse. Quin & Imperatores Sacrum Præconem in pedes erecti audiebant. Certè Eusebius Cæsariensis narrat, se in Ecclesia perorantem impensè rogâsse Constantinum Imperatorem, ut

Hom. 26. ex. 50

ut ſuo in throno aſſidens ſibi operam daret: illum verò noluiſſe unquam roganti obſequi, propterea quòd diceret; res Sacras non niſi à ſtantibus audiendas eſſe, atque ita ſe illas audire conſueviſſe, ex quo Chriſtum eſſet amplexus, cùm id alij paſſim ejus ævi Chriſtiani factitarent. Hodiernis autem moribus rem magnam videtur præſtare, qui vel Sacrificanti non ſedens adeſt; & illi ipſi, quibus virium abunde eſt, ut à primo mane ad ſerum usque veſperum laboribus ſuis ſtantes defungantur, videntur ne ſemihorulæ quidem ſpatio adſtare dicenti poſſe, quin periculo ſe exponant, ne animo linquantur.

II.

IX. Sed mittamus nunc illos, qui audire nolunt: nam qui tales ſunt, me jam non audiunt: loquamur autem de ijs, qui me audiunt quidem, ſed non parati, qui eſt alter ſcopulus, quem vobis indicare conſtitueram. *Non audientes, non acceptantes.* Et primò quidem ſunt, qui non niſi nova ac curioſa audire vellent: ſed perperam, & contra Sacri Vatis monitum: *Interrogat de ſemitis antiquis.* Id ſemper vobis propoſitum ſit, inquirere, quæ ſit ſemita trita, ſi aberrare non vultis: quod perinde eſt, ac dicere: Carum vobis ſit, ut ſacer Præco ſæpè ijsdem de rebus diſſerat, ut eas animis veſtris imprimat altiùs; & illa exaggerando proponat, quæ eorum ſunt è numero, ut ex ijs plùs pendeat. Ad me quod attinet, verum ego bonum veſtrum ſpectabo unicè, nec patiar me à quoquam prohiberi, quò minùs, tanquam verus Paſtor, in eadem vos paſcua reducam ſæpius, ſi præ cæteris & pinguia & ſalubria eſſe advertero: multóque minùs refugiam à modo dicendi facili, plano ac proprio, cùm hic omnibus maximè utilis eſſe ſoleat. S. Joannes Chryſoſtomus, cùm Antiochiæ ad Concionem dicere cœpit, genere dicendi uſus eſt exquiſito ac ſublimi, reſpondente ingenij ſui ſubtilitati; ſicut rudiores dicentem non aſſequerentur: unde bona aliqua anus tantum ſumpſit animi, ut ex ſacro ſuggeſto deſcendenti hæc verba inſuſurraret: Pater, placeat tibi rationem habere noſtri miſerorum rudium, qui te dicentem non aſſequimur. Tantum hæc verba apud virum ſanctum valuere, ut mox dicendi ſtylum mutaret, itaque deſcenderet, ut vel rudiſſimi in eo intelligendo non laborarent. Id autem ni feciſſet, quis demum Concionum ejus fructus futurus fuiſſet? modicus ſanè, ſi ullus. Hamus, qui non capitur, non capit.

Jer. 6. 17.

Baron. an. 386. n. 13.

X. His pejores illi Auditores ſunt, qui nunquam à dicente perſtringi vellent? *Loquimini nobis placentia*; dicebant Judæi illi peſſimè affecti ad ſuum Vatem: qui ipſi multos è Chriſtianorum numero habent imitatores. Volumus adeſſe frequentes & prompti tam Inſtitutioni Catecheticæ, quàm Concionibus: ſed cave nos increpes, aut minis terreas: *Loquimini nobis placentia: videte nobis errores.* Dic nobis; cunctos nos certè ſalvos fore; Deum eſſe bonum; ſatìs eſſe tundere pectus ad admiſſorum veniam impetrandam: cave inculcet nobis quotidie formidanda illa Noviſſima: in choreas, nocturna conventicula, aſſuetudines diuturnas, commercia non optima, ne invehatis;

Iſ. 30.

haris; sic inter nos conveniet. *Filij nolentes audire legem DEI, qui dicunt videntibus, Nolite videre; Videte nobis errores.* Hoc igitur est, quod à me petitis, ut placendi vobis studio vos prodam, & ut vestra vulnera in gangrænam degenerare sinam sacchario asperso, ubi emplastris fortibus est opus? Absit hoc à me. Vera vobis denuntiabo, dum spiritus super est: nec clamare omittam, ubi voce submissa parùm me profecturum sperem. Qui se tangi senserit, sibi imputet. Qui dolet, prodit se sanum non esse. Medicorum assertione, *Membra magìs dolentia, inflammationi magìs obnoxia.* Cùm proinde auditis, aliquos ex Auditorum numero se movere & perstrepere, irasci concionantis dictis, & obmurmurare, quòd longiùs, quàm par sit, progrediatur, cujus rei id argumentum esse existimatis? Signum est certissimum, nullos illis ex omni multitudine deteriores esse; esse membra minùs sana alijs quibuslibet, atque adeò quæ præ cæteris opus habeant illa medendi ratione asperâ, quam tantoperè aversantur. Qui vehementiùs non increpat, non intelligitur; quæ frigidè aut remisse dicuntur, altè in animos non descendunt. Estne qui ligno signum imprimat, cùm ferrum friget? ego certè hanc artem non calleo: molli ceræ imprimetur, sed non duro asseri. Sic cùm Peccator longè assuetudine depravatus non est, quando in virtutem propendet, quando paratus est, tum locum dat veritati, etiam suaviter & blandè propositæ; non ita se res habet, cùm vitijs animus occaluit: hic resistit contumax, nec cedit, nisi in DEI verbo; quod simul & ignis est, & malleus; malleus ad intellectum pertundendum, & ignis ad voluntatem accendendam. *Verba mea quasi ignis, & quasi malleus conterens petram.* Certissimum vobis sit, ejusmodi hominum genus, aut cedere nunquam, aut non nisi voci validæ, & cum impetu vibratæ cedere, quæ ipsis ob oculos ponat imminens exitij sempiterni periculum, horrendam vitæ pravæ & exemplo noxiæ deformitatem, & majorem, quam in dies in vita emendanda experientur, difficultatem. Verbo, omnis Peccator, S. Hieronymo teste, Gygas est, qui non nisi Davidis fundâ humi prosternitur, Sacrarum inquam Literarum minis, ut Propheta indicat: *Inimicos suos subjicient lapidibus fundæ?* quando igitur lapides isti ferirent feliciter, si non nisi lento & remisso brachio torquerentur?

[Margin notes: *Isai. 30. 9.* — *Galen.* — *Ierem. 23. 29.* — *Hieron. in hunc locum* — *Zach. 9. 15.*]

XI. Quid autem audientium aliqui tam non admitterent ad animum dicentis monita, ut exsibilarent etiam, & mimica gesticulatione imitari non veriti, risum ex ijs in conventiculis captarent? Sanè nescio, an ullus sit Peccator, cujus res deteriore sint loco, quàm illius, qui verbum DEI explodit. Non dubitem affirmare, minus sibi damni accersiturum, qui Concionem vituperet, quàm qui irrideat. In morbis corporis illa deliria, quæ cum risu conjuncta sunt, minùs habent periculi: non eadem est morborum animi ratio. In his non videntur ulla delitia plus habere discriminis, quàm istorum stultorum festivorum, qui ipsas, quas audierint, de DEO Dissertatio-

nes in risûs materiem vertunt? *In canticum oris sui vertunt illos.* Nec hic sistit malum, sed eo ex capite augetur, quòd etiam ad fructum Divini verbi audiri in alijs impediendum hi tales progrediantur. Unde si metuunt, ne Oratoris Sacri verba ad cor personæ alicujus scelerum sociæ penetraverint, ad eam mox se conferunt, & alia aliaque in medium afferendo ad authoritatem dicentis elevandam, eúmque exsibilandum, id tandem efficiunt, ut misera maneat, qualis fuerat. Piscis ille, quem nos Torpedinem dicimus, propterea quòd manum capientis ipsum stupefaciat, non tantùm est piscis versutus, qui vix unquam in retia incidat; sed præterea cùm casu aliquo sociam suam reti implicatam cernit, omnia molitur, ut illa se denuo explicet, & evadat. Fingite nunc animo implicitam Concionatoris retibus Puellam aliquam vanitatis studiosam, quæ propterea quòd intellexerit pericula, quæ connexa sint cum voluntate frequentandi chorearum loca, ad fenestras spectandam se offerendi, & ubi ubi se offert occasio nimis quàm familiariter cum diverso sexu agendi, statuerit aliam deinceps vitam vivere. Si in hunc ejus animum amator impurus introspicit, adest confestim, & per mille ambages tam multa in medium affert, ut denique nodos omnes explicet, aut rumpat. Amare, inquit, & amari, peccatorũ non est, receptus Patriæ mos est. Si longiùs paulò antehac progressi sumus, quàm arcti honestatis limites permittant, intra eos deinceps nos continebimus, quin abrumpamus commercium. Concionator homo otiosus est: sine illum dicere quod vult: aut omnes, aut nemo nostrûm salvus erit. Atque his verbis animam Christi retibus expedit, & in mari denuo, inter majora, quàm unquam antehac, pericula destituit, eò usque, ut suâ misera de libertate sibi plaudat.

Ezech. 33. 31.

XII. Tantum vobis hodie tribuam, ut mihi persuadeam, nullos esse inter vos tam perditos ac desperatos, ut non contenti in exitium sempiternum rete, alios secum trahant, atque ita Orci Procuratores agant, perinde acsi jam ipse causæ suæ quàm optimè agendæ non sufficiat. Id quod accidere faciliùs potest, est, quòd multi vestrûm inviti ad verbum DEI audiendum accedant: & eâ causâ vel non attendunt, vel mox fastidio afficiuntur. Non attendere autem, perinde erit, ac non audire. Sunt qui aures in Concionem afferant, cor domi relinquant: *Aures in auditorium, non mentem afferunt*; ut Sapiens ille Judæus loquitur. Animum affixum habent aut negotijs familiæ, aut in splendidiore vestium apparatu, aut in eo, quòd curiosiùs videre, aut blandiùs videri desiderent: & ideò subinde nesciunt quidem, de quo argumento Concionator verba fecerit. *Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi dixeris ea, quæ versantur in corde ejus.* Si Sacer Orator dissereret, quibus omnis eorum animus occupatur, quàm fidâ & non fallente memoriâ reddere possent, quæ audierunt omnia? Vasculum ex ligno hederæ confectum aquam retinet, vinum ex eo diffluit. Non absimiles ipsi sunt. Satis esset ridicula miscere serijs, & sacris Sermonibus, & tunc videre esset, quàm fideliter omnia animo retine-

Phil. li. Quis her. vi div.

Prov.

tinerent. Ex hac etiam animi evagatione nascitur, ut audientes dicta non assequantur. Interim culpa in Oratorem conjicitur, quòd nimis sublimia afferat; etsi immeritò. Si gladius rectus est, incurva autem & obliqua vagina, ille in hanc immitti non poterit: cujus autem culpâ? vaginæ utique, non gladij.

XIII. Ad tœdium quod spectat, nihil profectò illud boni portendit. Jam aliàs me dicere memini, non vanum Animæ ad vitam æternam prædestinatæ esse signum, libenter audire verbum DEI, juxta illud Christi Servatoris: *Beati qui audiunt verbum DEI, & custodiunt illud.* Beati qui DEI vocem prompto ac libenti animo audiunt, quique ut magna illam cum æstimatione recipiunt, ita non minore deinceps cura ut thesaurum pretiosum custodiunt. Duobus modis dicunt Interpretes, Cœlestem felicitatem DEI verbo contineri; *in radice nimirum, & in signo.* In radice continetur, hoc est, virtute, & modo, quo in radice totus est fructus, sic ut ab ea pendeat dum nascitur, dum crescit, & dum ad maturitatem perducitur. In Signo autem continetur; quia significat animam bonam. Libenter audire Concentus Musicos, ex naturali quadam harmonia, & interna proportione, quam humores ipsi ac sensus cum concentu illo habent, nascitur. Unde hoc non delectantur, nisi sani, ægri è diverso, quorum humores perturbati sunt, omnem harmoniam pro incondito strepitu habent. Non aliter prompta illa voluntas & aviditas ad audiendum DEI verbum nascitur ex Animæ cum Christo Servatore consensu & adhæsione: *Qui ex DEO est, verba DEI audit.* Ex hinc homines perversi, cùm humores internos, animæ inquam facultates, ita peccato perturbatos & confusos habeant, non nisi cum fastidio sermones de DEO auscultant; *Propterea vos non auditis, quia ex DEO non estis.*

[Margin notes: Luc. 11. — Castella in c. 11. Luc. — Boët. lib. de Musica. — Ioan. 8.]

XIV. Necesse igitur est venire cum aviditate magna ad audiendum verbi DEI Præconem & voces eius excipere, non ut voces hominis peccatis obnoxij, sed ut voces DEI potentis omnia. Atque hoc est, quod tantis laudibus extulit Apostolus in antiquis illis Christianis, huic causæ attribuendo fructum illum insignem, quem eorum ad Christum conversione erat assecutus. *Non accepistis illud ut verbum hominum, sed sicut est verè, verbum DEI.* Hæc ipsa ratio animo perpensa vos impellet, ut non avidè tantùm, sed & constanter ac crebrò ventitetis, arbitrati, vos non parvam jacturam facere, si vel semel negligatis occasionem, audiendi differentem de rebus Divinis. Observate, Servatorem nostrum non illos beatos pronuntiare, qui verbum DEI semel iterúmve audiêrunt, sed qui *audiunt*: *Beati qui audiunt verbum DEI:* ut indicaret, frequentiam in DEI verbo audiendo esse causam effectricem admirandorum operum; de quibus hucusque disputavimus. Ne aqua situ corrumpatur, non satis est, semel illam igni eliquare: septies cum illa ad focum & exudationem veniendum est: pari modo constantiâ in bene cœptis ac frequentiâ facilè obtinebitis quod per vices tantùm accedendo nõ assequemini.

[Margin note: 1. Thess. 2.]

III.

XV. Hæc res in mentem mihi revocat errorem tertium, qui in Sacris Concionibus audiendis admittitur, qui est, post aliquem ex eo audito haustum fructum, non id solicitè agere, ne denuo pereat, & postquam cœleste semen in animo nostro sparsum est, sinere ut excidat, seu rectiùs, opprimere illud & suffocare. *Non audientes verbum DEI non acceptantes recidivantes.* Enimverò digna vel sanguineis lacrymis calamitas est; videre, quanto conatu opus sit, ut aliqui adducantur ad audiendos de Animæ negotijs sacros sermones: quanta claritate necesse sit ipsis explicare, quæ proponuntur, ut ea probè intelligant: quanto studio & arte animos eorum sibi devincire, ac sensim progredi opporteat, ne nauseare occipiant; & post hæc omnia, cùm falcem quis ad maturam messem expedire se posse putat, videre inquam, omnia in Herba exaruisse. Sacra illa Excursio virorum Apostolico Spiritu plenorum videbatur debere inserere & plantare stabilem timorem DEI in illa Regione, extirpare radicitus detestatos toties in Concionibus abusus ludendi, Perpotandi, choreas ducendi, periculosas occasiones frequentandi: Et tamen in plerorumque animis virtus solidas radices non agit: sola in superficie hæserunt omnia: vix enim Sacer Orator dicere cessat, cùm itur in antiquam silvam. Hæc tanta inconstantia inde sæpè est, quòd multi non seriò meliorem ad frugem reversi sint, sed quòd, ut S. Augustinus loquitur, interrumpant tantùm peccandi assuetudinem, non abrumpant. Si fluvius, qui stabiles ceteroquin alveo undas vehit, æstate aliquando præter modum sicca exarescat, non ideo non est fluvius. Ita Lex statuit. *Flumen, quod perenne fluebat, si æstate aliqua exaruerit, non ideò minùs perenne est.* Sic igitur vita aliquorum perennis fluvius blasphemiarum, perjuriorum, detractionum, libidinum, injuriarum. Si fluvius iste occasione quadam præter spem & morem oblata, Concionatoris alicujus Apostolici, tantillo tempore aquas iniquitatis non vehat, sed exaruisse videatur: non ideò fluvius non est: non ideò lascivus ille hircus, hircus esse desijt; non ideò adultera, illa adultera esse desiit: sunt quales erant. Verùm his omissis, propositum mihi est sistere in investigandis causis, ob quas tam citò recidunt, tam citò ad vomitum redeunt, etiam qui verè resipuerant in ordinariis, aut illis præter morem haberi solitis Concionibus.

l. ff. de Flumin.

XVI. Mihi quidem videntur duæ potissimùm magis frequentes, magisque communes ejus rei causæ esse. Prima est, quòd semel audita deinceps non ampliùs in memoriam, mentémque revocentur. Ut cibus corpus nutriat, non satis est illum & salubrem, & succi plenum esse, sed insuper probè mansum ac remansum. Quid in eo utilitatis est, quòd Sacer Orator proponat vobis cibum doctrinæ salutaris ac sanctæ, si integrum & non præmansum devoratis, quin attentè perpendatis aut veritatem, aut pondus rationum, quibus ille vos induxit ad saniora? Seriò hæc ac diligenter cogi-

tan-

tanda ſunt, memori mente tenenda, de his domi cum familiaribus diſſerendum, alijs, qui non audiêrant communicanda; abſque his non naſcetur, qui ſperatur fructus, nec in ſanctè decretis perſeverabitur. Ex dentibus, Medici vitam brevem aut longam haud quaquam temerè præſagiunt. Non minore cum fundamento ego reſipiſcentibus ex ijs, quæ dixi, indicijs, vitam brevem, aut longam auguror.

...ernel. ... I. de ...lantis.

XVII. Altera inconſtantiæ in bene cœptis cauſa eſt, quòd, qui ad cor rediêrunt, ijsdem ſe quibus priùs periculis temerè exponant. Nonnulli ubi dicentem audiêrunt, videntur obliti, ſe homines etiamnum eſſe, tam multa ſibi de ſe promittunt. Deinceps, inquiunt, non eſt periculum, ne peccem. Omnino ita eſt, limus igne duratus non tam fragilis eſt, quàm ille, qui fornacem nondum ſubîjt: ſi tamen in aliud corpus durum impingas fortiùs, & ille non difficulter in fruſta abit. Quare ſi id agitis, ut ſtabilis ac diuturnus ſit ſacrarum Excurſionum, & Concionum auditarum fructus. cavete redeatis ad loquendum, ridendum, aſpiciendum eâ omnino, quâ priùs libertate; res enim ipſa & experientia demonſtrat, ſecuritatem aliam dari nullam, quàm in perpetuo metu ac cautione, nec aliter ferè, quàm fugiendo, hoſtem ſuperari. Nulla non die videmus, vapores, ſolis calore in aeream regionem elevatos, pauló pôſt in pluviam reſolutos terram repetere. Sed quâ id cauſâ? an non præſtaret, ſi ſublimem illum locum, & velut dignationis gradum conſtanter occuparent? Recidunt, quia in media aëris regione, perquam frigida, ſiſtunt, nec altiùs enituntur: in illa autem facilè iterum denſantur, cùm radiorum ſolarium vi tenuiſſimi antea redditi eſſent. Si pergerent altiora petere, ad hæc infima reddirent nunquam. Quæritis vos ex me, quæ cauſa ſit, ob quam non pauci ad ſaniora converſi, ad ineptias & ſordes ſuas redeant, quod perinde eſt ac ſublimiori è loco deorſum ruere, poſtquam Divinæ Gratiæ vi ex luto ac ſordibus ſublimia conſcenderant? En cauſam in promptu. Iſti poſt auditas aut ſui Paſtoris, aut virorum Apoſtolicorum hortationes, poſt elutas ſeria Confeſſione animi maculas, poſt vitæ emendandæ decreta, cæptum iter non proſequuntur; ſed ſubſiſtunt in media regione, vitæ inquam ratione inter virtutem ac vitium mediâ, quâ â peccatis quidem, ſed non ab ijs, quæ ad peccandum impellunt, abſtinere conſtituunt: unde redeundo ad familiaritatem cum ſocijs prioribus colloquendo cum ijsdem mulierculis, redeundo ad eadem conventicula, refrigeſcunt denuo, & ut ſic dicam jam iterum denſi ac frigidi, recidunt, unde ſeſe in altum vibrârant.

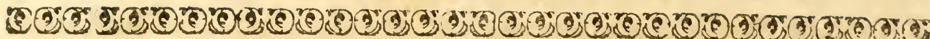
XVIII. Hæc eſt vera ac genuina fructûs non permanentis cauſa; non verò quòd DEI verbum parùm efficiat, parúmque aſſequatur, ut nonnulli ineptè ex eo arguunt, quòd videant multos in ſanctè decretis non perdurare. Quid, inquiunt, iſti tot Concionibus, tot Sacris Excurſionibus opus eſt? Quidquid demum fiat, homines

mines

homines isti à se diversi non evadunt. Si hæc arguendi ratio aliquid conficeret, abstinendum deinceps esset à refectione corporis; quia non diu pòst etiam qui manducaverint, iterum esurire incipient. An igitur, quidquid Sacris in Excursionibus rectè ac salubriter fit, vestris in stateris nullius est ponderis? Tot Confessiones rectiùs peractæ, tot bona aliena Dominis reddita, tantus de admissis dolor, tam multa opera pœnalia, tot lachrymæ fusæ, venia tot inimicis data? Si nullum posthac maneret gestorum vestigium, sufficerent, quæ gesta sunt ad compensandos abundè labores, quicunque exantlati sunt. Sed ultra præterita, multa etiam deinceps rectè ac utiliter fiunt. Illi ipsi, qui peccant iterum, aut peccant rariùs, aut non ita palàm, pudet eos vitæ suæ consceleratæ, eáque causâ tegunt solertiùs prava exempla, in quæ non tam obiter Oratorem invectum audiêrunt. Notavit Galenus, aquam putrem & calefactam, si frigefiat, etsi noxias alias qualitates non amittat, malè tamen porrò non olere. Parúmne lucri est, si impudens illa muliercula nunc latebras quærat infamiæ suæ, & si ille, qui palàm & interdiu alienam, ut latro publicus, pudicitiam rapiebat, nunc in furem mutatus nocturnum, tenebras quærat, & videri metuat? putris hæc aqua Sacræ Excursionis fervore calefacta, si non aliud, fœtore saltem, & putore alios offendere desiit. Cæterùm væ nobis, si DEI verbo omnino carendum esset! non Innocentiæ tantùm, sed ipsius adeò Fidei jacturam pati contingeret. *Hæc est*
Gens, quæ non audivit vocem Domini Jer. 7.
DEI sui, sic Jeremias Propheta loquitur: quid autem ex hac DEI voce non 28.
audita consequetur? id scilicet, ut etiam Fides deficiat *Periit fides.* Tanta, & non major, est Fides, ut sufficiat, ne quis ad Tribunal Sacrorum Quæsitorum rapi debeat? fides est, quæ habitu tantùm creditur, & non actu: fides obscura ac confusa, quin imò nonnunquam humana solùm, quâ fortassis rem ita se habere posse judicatur. In hac autem tam turbida aqua quis explicet, quantum prædatum malus Dæmon capiat? Piscator in unda tranquilla ac pellucida homo fortassis non frustrà piscibus insidiabitur; sed retibus prædam includet nunquam, aquâ priùs non turbatâ. Si proinde Prædator stygius alias animas non caperet, quàm illas, quæ videntes ac scientes in prædam illi se offerunt, tam paucas caperet, ut non nisi hamo piscari dici posset. Magnam piscium multitudinem trahit ad se reti inturbitudo
ignorantiæ: *Propterea captivus ductus* Is. 5.
est populus meus, quia non habuit scientiam. Mundus omnis in retia Piscatoris Orcini incidit, quia illa non videt; non videt autem, quia in ijs, quæ ad DEUM spectant, institutus non est: *quia non habet scientiam.* Unde cùm DEUS gravia supplicia intendat, minatur se ablaturum Concionatores utiles.
Mittam famem in terram, non famem Amos
panis, sed audiendi verbum Domini. 8. 11
Ubi constituero in fideles meos animadvertere supplicij genere planè formidando, puniam illos charitate, non panis, sed verbi mei Divini, sic ut nullibi

sibi invenire sit ejus fidum interpretem, quantácunque diligentiâ quæratur. Hinc autem quid consequetur? Audite. *In illa die deficient Virgines pulchræ.* Id consequetur, ut totâ illâ, quàm latè porrigitur, Provinciâ, non invenire sit Virginem, quæ verè Virgo sit, & quæ sub specioso virginitatis pallio non abscondat nequitiam tantò liberiùs, quò magis extra suspicionem est. Ita in locum illum S. Hieronymus commentatur, qui ex eo colligit, ex non audito DEI verbo, omne genus vitiorum nasci. *Ex quo intelligimus perire pudicitiam, castitatem mori, omnes obire virtutes.* Nec obscura ejus rei est ratio: ut enim Sapiens ille vel inter tenebras suas vidit, vitium in animum tot portis intrat, quot sensus patent: virtus autem non nisi per solam aurium januam ingreditur: ubi proinde non est, qui bene dicat, non invenietur etiam, qui bene vivat. Puniat nos sanè DEUS caritate quacunque; sed istâ non puniat: vindicet admissa à nobis peccata, sed vindicet pietate Patris, non furore Inimici. Et verò auferre, qui Divina jussa interpretetur, est apertum Peccatoribus bellum indicere. Nondum censentur hostes illi Reges aut Principes, quorum uterque magnis delectibus militem cogit, arma expedit; quin ne tum quidem, cùm ad Provinciarum limites velitationes committuntur; & mutuis se injurijs hujus illiúsque subditi hostiliter lacessunt. Quodnam est ruptorum fœderum & belli denuntiati argumentum certissimum? an non cùm Legati revocantur? Atque hoc minatur DEUS tanquam pœnam horribilem, hoc quod re ipsa exequitur, quando jam nullo modo pacem cum peccatoribus, sed vindictam vult. *Dominum exercituum auferet ab Jerusalem Prophetam, & Senem.* Is. 3. Tunc denuntiatum bellum est, tunc omne pacis studium ac cogitationem ponit, tunc clades, ac internecionem meditatur, cùm Nuntios suos ac Legatos revocavit.

XIX. Ut redeamus ad propositum: en veras ac præcipuas causas, ob quas Conciones Sacræ non efficiunt prodigiosas illas in meliùs mutationes, quas efficere solent, cùm obex nullus ponitur. Id nunc superest, ut quisque meliore, quo potest, modo tam perniciabilia impedimenta auferat. Id nisi fiat, eò proficient calamitates nostræ, ut præter inutiles lacrymas nihil porrò opis supersit. Narrat Sacer Historicus, cùm Servator noster aliquando observâsset perfidiam Judæorum, quâ cœlesti ejus doctrinæ resistebant, non irâ solùm contra eos exarsisse, sed etiam mœrore affectum: *Circumspiciens eos cum ira, contristatus est super cæcitate cordis eorum.* Prô! quàm infelix hoc erat omen! Naturâ propendemus ad iram, cùm quis obicem ponit operi, quod molimur: mœrore tamen nemo affligitur, nisi cùm videt ita sibi obstari, ut diffidat, se posse perrumpere. Hoc igitur unum superest Pastori vestro; cùm videt, nullam jam à se dictorum rationem haberi, ut ob tot animarum cæcitatem sanctâ irâ, mœrore contabescat. Spem vos DEO lucrandi porrò habet nullam.

DISCURSUS III.

De Fide.

I. CHriſtianorum quilibet in Sanctæ Eccleſiæ Paradiſo plantatus eſt ut arbor, aut herba nobiliſſima, quæ tamen, non ut aliæ in hortis noſtris ſolent, radices deorſum agat, caput ſurſum, ſed quæ radices in Cœlo habeat, ut inde perennem ſuccum trahat, qui vitam tribuat & conſervet. Si ita res ſe habet, quam dicemus eſſe radicem arboris tam beatæ? Non eſt quòd in ea inveſtiganda fatigemur: manifeſtat illam nobis Sapiens, aitque eſſe Fidem. *Scire Juſtitiam & Virtutem tuam, radix eſt Immortalitatis:* ſic ille DEum alloquitur. Clara & veraci cognitione attingere ea, quæ ad ſummam perfectionem, ſumam potentiam Supremi Legislatoris hujus Univerſi pertinent, his in terris principium vitæ immortalis eſt: *Radix eſt Immortalitatis.* Quod cùm ita ſit, minimè mihi mirum videtur, quòd tam ſolicitè ac anxiè nos hortetur Apoſtolus, ut exploremus, & quoad licèt experientiâ ipsâ probemus, verène credamus, an non? *Vosmetipſos tentate, ſi eſtis in fide: ipſi vos probate.* Nimium quantum intereſt Arboris Animæ noſtræ, firmas egiſſe radices, quæ ſi quacunque ſorte ſiniſtra in nobis languerent, omnis mox etiam vitæ ſpes langueret: *Juſtus autem meus ex Fide vivit.* Bona igitur veſtrâ veniâ, Apoſtoli ſecutus ſententiam, Fidem hodie noſtram comparatione tam neceſſaria explorabo, & dum oſtendam, qualis ipſa in nobis eſſe debeat eâdem operâ declarabo, qualis ipſa ſit in ſe. *Scire Juſtitiam & Virtutem tuam radix eſt Immortalitatis.*

Sap. 15. 3.

1. *Cor.* 13. 5.

Hebr. 10. 38.

II. Tres dotes ſunt radicis nobilis cujusque plantæ. Prima eſt firmitas, ad illam ſuſtentandam; altera profunditas ad alendam; tertia fœcunditas ad illam fructibus ſuaviſſimis locupletandam. Hæ ipſæ etiam proprijſſimæ Fidei dotes ſunt: firmam eſſe oportet ad Intellectum primæ veritati conſtantiſſimè ſubjiciendum; profundam, ad eum Divinorum myſteriorum cognitione alendum: fœcundam, ad eam quàm plurimis rectè factis ditandum. Agamus initio de Dote prima.

II.

III. Firmam igitur oportet eſſe noſtram Fidem: nec enim Fides iſta eſt quæcunque credulitas, aut aſſenſus alteri loquenti præſtitus, ſed aſſenſus omne dubium excludens, qui volens ac libens nec nutet ullo modo nec vacillet. Inconcuſſæ hujus firmitatis cauſa eſt Veritas Divina, quâ aſſenſus Fidei noſtræ nititur. Obſervare proinde, omnem fidem alterius verbis præſtitam duobus his fundamentis inniti: primum eſt ſibi perſuadere, quòd loquens, tanquam de re probè edoctus, non fallatur: alterum, quòd pro ſua bonitate fallere non velit: atque ita faciliùs cre-

di-

ditur viro docto, quàm indocto; faciliùs viro bono, quàm viro nequam. Hinc apertum est, debere nos DEO fidem infinitam, si talem præstare nostræ esset facultatis, ut eo loquente digna sit, *Credulitas digna DEO*, ut cum S. Augustino loquamur. Cùm enim DEUS naturâ suâ Veritas sit, nihil quidquam cognoscere potest aliter quàm sit: & cùm naturâ suâ Bonitas sit, non aliter manifestare quidquam potest, quàm illud cognoscat. Unde ipsi credendo, certissimi sumus, quòd non fallamur. Causa igitur, quæ Christianos inducere debet, ad Fidem suam certissimam habendam, non hæc esse debet, quòd in ejus gremio nati sint; non quòd isto lacte inde à teneris sint aliti; non quòd alij præeant credendi exemplo; non quòd ita à Sacris Oratoribus edocti, non quòd rationibus inducti sint. Una ac sola esse debet hæc, quòd hujus Religionis Mysteria DEus revelaverit Ecclesiæ, per Ecclesiam autem etiam nobis. Audite hanc in rem eventum admiratione dignum, Asclepiades Præfectus atrocissimis tormentis divexabat S. Martyrem Romanum; hic cùm adverteret Judicem in excludenda ab anima veritatis cognitione obstinatum, decrevit eum prodigio manifesto aut flectere, aut si contumaciter obluctaretur, omnem illi adimere se excusandi prætextum. Cruciatuum proinde suorum immemor, & ad Asclepiadem conversus, si, ajebat, dictis meis fidem non adhibes, Infantulum hunc omnis doli expertem interroga: & ex ejus ore intelliges veritatem, quam ego annuntio: & cum dicto filiolum tenerum admodum indicat, quem necdum

Vine Bello
Vac. spec.
Hist. c.
17.

linguam articulatas in voces solvere doctum Christianarum Matrum aliqua brachiis gestabat. Cùm mox infans exclamavit, & contentâ distinctâque voce, Christus, dixit, verus DEUS est; sic ut Præfectus rei novitate attonitus, nec tamen cedere vel sic doctus, quis, torvo vultu responderit, tibi id dixit? reposuit puerulus: *Mihi Mater, & Matri DEUS.* Responsum isto aptius nemo Christianorum reddere posset, si quando ex eo quæreretur, undénam Religionis nostræ Mysteria agnoverit? Quis revelavit tibi, Christum DEI esse Filium, eundem humani generis redimendi causâ mortuum, à morte ad vitam triumphabundum rediisse, venturum, ut omne mortalium genus, unum in locum collectum, judicet? Quis revelavit? respondere oporteret: Mihi Mater dixit. Ecclesia inquam; Ecclesiæ autem DEUS. En igitur totam hujus rei seriem. Christus Servator revelavit Apostolis Fidei nostræ Mysteria, Apostoli docuêre Ecclesiam, Ecclesia nos omnes edocet: atque ita tandem à testibus de auditu, venitur, ùt Leges jubent, ad testes de visu, dum nos illis assentimur, quæ in intimo Patris sui sinu DEI Filius contuetur: *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Joan. 1. 18.

IV. Juvat proin considerare, quàm miserè fallantur cœci illi, qui Fidem nostram tam parvi habent, ut de ea non aliter disputent, quàm de vi apertâ animo nostro illatâ; & quia illa obscura est, vellent illi superaddere claram notitiam & scientiam humanam. Prô temeritatem!

tem! Somniare, ſe multis prædituni oculis, cæcitatis prognoſticon eſſe cenſetur. Sic & iſti, dum plus longè quàm alij videre ſibi videntur, omni ſe videndi facultate privant. Fides noſtra lumen eſt in nos derivatum à clara notitia & certitudine ipſius DEI: & ſcilicet illa ſtolidorum ſit, ac ſeductorum;
3. diſt. 23. q. 2. a. t. 4. *Fides exemplar habet in DEO, quoad cognitionem & certudinem*, quæ eſt Angelici doctrina. Hinc qui ſinceri Chriſtiani ſunt, non credunt tantùm, ſed cum magna tranquillitate credunt, cùm ſatis nôrint, falli ſe non poſſe.
Rom. 15. 13. *Repleti omni gaudio, & pace in credendo:* infantuli inſtar, qui matris è collo pendulus fugit lac, quod non videt, & fugit ſine omni metu ac perturbatione, certus ſe venenum nunquam bibiturum: atque hoc ex capite ne quidem videre deſiderant, quod credunt, tam immobiles adhærent vero, quod eos nutare non patitur. Ut ruborem incuteret Hæreticis Albigenſibus Chriſtus, ſpectandum ſe in Sacra Hoſtia præbuit vultu pulcherrimi pueruli, & quidem tempore bene longo, ut, cuicunque collubitum eſſet, uſurpare oculis prodigium poſſet. Invitatus proinde ad ſpectaculum tam novum S. Ludovicus Galliarum Rex, eat, repoſuit, ad videndum in Hoſtia Chriſtum, qui de ejus præſentia in illa dubitat: ad me, quod pertinet, certius id mihi eſt Eccleſiæ teſtimonio, quàm futurum eſſet, ſi hiſce meis oculis intueret. Demus igitur, obſcuram eſſe Fidem, hoc autem quid refert, ſi hæc ipſa obſcuritas plus habet certitudinis, quàm ipſa apertiſſima Scientiarum evidentia? *Nox vobis pro Viſione erit, & tenebræ pro divinatione:* Mich. 3. 6. nobis quoque ad ſolatium in ſenſu haud paulò optabiliore ab ipſo DEO dictum exiſtimare poſſumus.

V. Scientiæ aliæ, & diſciplinæ; ut S. Thomas obſervavit, & naturâ ſuâ incertæ ſunt, & longi temporis beneficio acquirendæ, eâque etiam cauſâ rarò animum pleno ſolatio afficiunt. Naturâ incertæ ſunt; quia cùm origenem trahant à ſenſibus, quàm facilè in errorem plùs quàm ſimplicem præcipitant? Ipſe oculus, qui minùs quàm ullum aliud ſenſuum organum in teſtimonio dicendo fallit, ſexcenties tamen & ipſe decipit. Affirmat remum aquæ immerſum, curvum eſſe, qui tamen rectus eſt; affirmat colores Iridis veros eſſe ac ſtabiles, nec tamen ſunt niſi colorum imitamenta; affirmat ſolem paulò plus quàm palmari magnitudine eſſe, cùm hic molis ſuæ amplitudine totum globum terraqueum centies ſexagies ſexies comprehendat. Sed neque plus Rationi noſtræ tribuere poſſumus, quod eſt alterum à naturâ datum nobis lumen ad veri inveſtigationem. Nam hæc quoque ipſa quoties fallitur, maximè poſtquam peccato propè exoculata eſt? Id quod plus ſatis demonſtrat illa ſententiarum diſcrepantia, quæ doctos ad perpetuas lites condemnat; ſic ut hac una de Veri-

Veritate (summi omninò momenti ad rectam & totius humanæ Reipublicæ, & privati cujusque gubernationem)
ib.9.de Civit. DEI. quis nimirum sit Finis hominis ultimus? Sanctus Augustinus ducentas octoginta inter se pugnantes Antiquorum Philosophorum opiniones enumeret. Quis igitur ambigat, an scientia nostra naturâ suâ incerta sit? Sed non minore deinceps tempore ad illam acquirendam opus est. Ars longa, vita brevis. Sufficiat dixisse, ex antiquorum Sapientum numero fuisse aliquem, qui quadraginta ipsos annos in id impenderit, ut Apum naturam, ac indolem in operibus suis conficiendis exploraret (quæ vel rustico cuilibet sine interpellantibus intueri concessum est) quin tamen, quod tam studiosè quærebat, tandem assequeretur. Cùm interim Fides momento propè unico Intellectum nostrum locupletet notitiâ sexcentorum arcanorum, sublimium planè ac pulcherrimorum, ut ea ne à longè quidem cuncti Philosophi Antiqui, Fidei lumine destitu-
. Cor. 2. 8. ti, prospicerent: *Quas nemo Principum hujus sæculi cognovit.* S. Hieronymus in illa Christi verba: *Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ ignis*, affirmat hanc utique Christianos inter palmarem esse injuriam: quomodo enim Fatuus ulla ratione dici potest, qui Fidei suæ beneficio erudire cum stupore posset omnes Aristotelis, Xenophontis, Socratis, Platonis Di-
Math. 5. scipulos; *Qui Christum DEI noverit Sapientiam, quâ ratione stultitiæ elogio denotari potest.*

VI. Gravis deinde calumnia est, quâ Fides nostra impetitur; dum cum Ratione pugnare dicitur. Non pugnat cum illa, sed illi imperat. Et sicut Mathematicarum Disciplinarum studiosus permittit, ut circini pes unus in omnem agatur partem, dummodo alter centro immotus adhærescat, ita & Fides non prohibet, quò minùs Ratio pro arbitrio de Fidei arcanis disputet, dummodo parte altera à DEI loquentis authoritate se divelli non patiatur.

VII. Sed hic rei cardo vertitur, dicet nonnemo, cujus animus peccatis plurimis implicitus intricatúsque haud aliter ac stomachus noxiis humoribus refertus, cerebrum vertigine rotat. Si mihi constaret certò, Religionem hanc, ejúsque dogmata à DEO manifestata fuisse, insanus essem, si porrò ambigerem; cùm DEUM mentiri non posse, non minùs certum sit, quàm DEUM esse. Sed quis me securum reddet, DEUM esse locutum, nec alterius cujusquam commentum esse posse Religionem, in quam nascendi sorte velut incidi? Displicet hæc mihi argutatio ob causam, quæ ad sic arguendum impellere potuit: placet tamen illi respondere, ut hac ratione plus adhuc lucis affundatur iis, quæ hucusque à me in medium allata sunt. Illud ante omnia ponendum, nos dum Fide alicui veritati assentimur, geminum producere actum. Horum unus est actus ipse credendi, qui ad Intellectum præcipuè pertinet: alter est actus, quo credere volumus, qui pertinet ad voluntatem. Jam quod

ad actum ipsum credendi, & assensum Fidei dogmati præstitum spectat, non alio ad eum movemur & impellimur, quàm authoritate primæ veritatis loquentis, ùt dicebamus: Voluntas autem illa, quâ credere volumus, pro causis moventibus habet tot illa ac tam multiplicia testimonia, quibus indubitatum redditur, nos ad credendum esse obligatos. Sunt autem hæc Testimonia sanctitas illa ac puritas Religionis Christianæ, quâ omne planè vitiorum genus fugere, virtutes autem omnino omnes sectari docemur. Perpetuitas ipsa Religionis, quam tot persecutionum, tot tempestatum, stragium, schismatum turbines non tantùm non extinxerunt, sed auxerunt etiam, & confirmârunt flamæ instar, quæ quo follibus agitatur vehementiùs, tantò exardescit luculentiùs. Modus ac ratio, quâ hæc eadem Religio per orbem universum propagata est, per homines nimirum rudes & illiteratos, non facundiâ, non viribus, non opibus validos, & verbo, per inopes Piscatores. Conjuncta tam excellenti morum probitati lectissima Doctrina in viris sanctissimis, qui post Fidei nostræ examina semper illam quovis frumento, jam iterum iterúmque cribrato, puriorem sincerioremque invenerunt. Vaticinia tot ac tanta, quæ in ipso Religionis hujus authore Christo impleta sunt. Miracula, quæ nunquam defuerunt in Ecclesia, nec deerunt, quibúsque velut tot sigillis Divina dextera obsignavit Religionis nostræ arcana, cùm nullum unquam mendacium sic possit affirmare. Vis illa ac potestas, quam Religionem hanc sectantes obtinent contra malos Dæmones, quos sibi obtemperare, & se abjicere, & denique obsessis corporibus migrare pro imperio cogunt. Sanguis tot Myriadum Martyrum, qui tum demum in apice felicitatis stare sibi visi sunt, cùm vitam inter mille cruciatus pro Religionis hujus veritate affirmanda ponere illis licuit. Et quæ sunt alia illustrissima signa ac testimonia, quibus Religio Christiana abundat; Sectæ autem aliæ omnes vel iis penitùs destituuntur, vel longè inferiore in gradu effulgent. His autem Religio nostra tam credibilis redditur, ut Regio Psalti etiam mensuram non tenuisse viderentur: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Ps. 92. Si Intellectus, nullo pravarum inclinationum, aut perturbationum fumo offuscatus, hæc rationum momenta, hîc velut ab aliud agente enumerata, seriò attentéque perpenderit, fieri non poterit, ut non submittat caput, & lubens voléns que in obsequium Fidei, tam suavi violentiæ, qualis ista est, manus det: *Captivans intellectus in obsequium fidei.* 2. Cor. 10. 5. Insanire dicendus est, qui secus fecerit. *Magna insania est Evangelio non credere, cujus veritatem sanguis Martyrum clamat, Apostolicæ resonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, elementa loquuntur, Dæmones confitentur.* Si pronuntiavit Picus Mirandulanus illud ingenii prodigium. Et tamen est in nonnullis Cordis depravati durities, ut veritatem tam manifestam cognoscere eos non sinat. Cera signum impressum facilè recipit; in lapide ope-

operâ luditur: non utique annuli malè ſculpti vitio, ſed lapidis, ad figuram recipiendam contumaciâ ſuâ inepti.

VIII. Ut ad propoſitum revertamur, quid vobis videtur, Dilectiſſimi, de Fide quæ primò ſtatim intuentibus apparet rationi ſummè conſentanea; in ultimo receſſu, uno & ſolo DEO tandem nititur ac fundatur? Tam firma, tam fundata eſt Fides noſtra, ut hac parte nullius incrementi ſit capax: claritate quidem ac ſplendore ſic creſcere poteſt, ut tandem ex dubia crepuſculi luce ad claritatis meridiem pertingat; id quod accidet, cùm in Cœlo DEUM in ſe videbimus: plus tamen obtinere certitudinis nunquam poteſt. Alterius omnino generis eſt aliarum Sectarum fides; quæ ſe ultra fidem humanam non attollit, quæ quantumcunque ſit pervicax, limites tamen opinionis vacillantis nunquam excedit, atque idcirco etiam nunquam dubitationem omnem excludit. E diverſo noſtra Fides lumen eſt, quod omnes naturæ vires ſuperat, Divini ſanguinis pretio nobis impetratum, & animæ noſtræ, ſorte ter felici collatum in Sacro Lavacro, ſicut futurum

v. 3. prævidit Sapiens, cùm dixit. *Dabitur*
14. *illi fidei donum electum, & ſors in templo DEI acceptiſſima.* Superat idcirco, ut dicebam, fides noſtra certitudine omnium quibuſcunque principijs innixorum actuum evidentiſſimorum certitudinem, idque triplici ex capite: primò quòd de rebus ſit, quas exiſtere magìs ſit neceſſarium, deinde quòd deducatur ex principijs minùs ſubjectis falſitati, & denique quia modos, quo ad illam progredimur, minùs eſt obnoxius errori, cùm exploratoribus tam infidis non utatur.

II.

IX. Ut autem radix iſta ſit *radix Immortalitatis*, ſatis non eſt illam eſſe firmam in animo; oportet inſuper profundam eſſe: & verè ipſa profunditas plurimùm etiam ad firmitatem confert. Quid his verbis indico? iſtud omnino; fidem noſtram non debere hærere in ſuperficie, non debere eſſe caligine plenam, expertem ordinis ac diſtinctionis, aſſentiendo Religionis noſtræ arcanis generatim tantùm, quin in id incumbamus, ut
ſingula pernoſcamus intimiùs. *Acce-* Prov.
ptus eſt Regi miniſter intelligens: ira- 14. 35.
cundiam ejus inutilis ſuſtinebit. Non amat ignorantes ac rudes miniſtros DEUS: ac propterea qui ſuâ ignaviâ diſcere neglexit ea, quibus aptiùs ei ſerviret, ſuo tempore certò luet. Perpendat proin quiſque, duos inter ſcopulos navigandum. Parte una non decet nos eſſe æquo curioſiores cum DEO, ſic ut quidquid ille dixerit, ejus confeſtim cum Phariſæis, omnem modeſtiam & obſervantiam erga Divinum Magiſtrum dedoctos, rationem ſuperbè poſcamus; *Quare? Quomodo?* Hic enim agendi modus inurbanitatis leges peccare cenſetur, etiam dum noſtris cum Principibus loquimur: credo, quod inde, quia hoc eſt illos ad reſpondendum quodammodo compellere, & ſic ſe ipſis velut ſupe-

L. non omnium ff. de senat. consult. superiorem monstrare. *Non omnium*, Legum hoc effatum est, *quæ statuerunt Patres nostri, potest reddi ratio.* Si Sancto Augustino assentimur: *Non est fides superborum, sed humilium.* *Serm. 96. de verb. DEI.* Si enim hæc est pœna primæ perfidiæ, quâ homo in Paradyso terrestri non credidit verbis DEI, & tamen credidit verbis nequissimi serpentis, nemo non videt eam subeundam esse cum demissione, & animi subjectione, ne dum abolere quærimus noxam admissam, eandem potiùs fastu & elatione augeamus. Parte tamen alterâ fides Christiana non est fides rudium & imperitorum: tenebras illa amat, sed non alias, quàm quæ ad acutiùs videndum conducant; fermè sicut oculi nostri tunc longiùs prospiciunt, cùm intima pellicula nigricat. Quid agemus cum certis quibusdam è Christianorum numero, qui ut fidelibus accenseri possint, præter Baptismum habent nihil? Christiani nativitatis & educationis forte, sed non propriâ optione; qui & fidei Mysteria diligenter didicerint, & titulos ac dotes, quibus illa longè suprà Sectarum aliarum vulgus eminet, pernoverint. Vix dixerit quis, credentibus, an non credentibus accensendi sint: videntur potiùs nec hanc, nec illam ad classem pertinere, ijs persimiles, qui hemiplexiâ tacti nec vivi ex toto, nec ex toto mortui dici possunt.

S. Th. 2. 2. q. 2. a. 6. X. Statuendum igitur ante omnia, quòd, etsi non omnes Christiani nôsse teneantur cuncta Religionis nostræ Dogmata ac Mysteria, cuncti tamen *S. Th. 2. 2. q. 2. a. 7. & 8.* teneantur obligatione sciendi aliqua, illáque distinctè & explicitè credendi, qualia sunt, quæ Apostolorm symbolo continentur; quæ inter, duo sunt tam necessariò explicitè credenda, ut majoris partis Theologorum sententiâ, fides eorum sit medium, quo sine de salute adultorum certò sit actum. Atque hæc sunt Mysterium sanctissimæ Triados, trium nimirum in una natura Divina impartibili Personarum: & Mysterium Verbi Incarnati, secundæ inquam ex his tribus personis, Filij DEI, in mortali nostra carne assumpta mortem acerbissimam nostræ saluti restaurandæ passi. Quantus jam eorum est Christianorum numerus, qui misero planè ac deplorando in statu vivunt, cùm dicere & ipsi possint: *Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus?* *Act. 1* Nôrunt, unum esse DEUM: nesciunt tamen, naturam Divinam unam eandémque tribus in Personis esse, sicut cum tribus idem esse nihil penitus simplicissimæ officiat unitati. Nôrunt mortuum pro ipsis esse DEUM, nec tamen intelligunt, quænam illa Persona sit, quæ mortali se carne vestiêrit, ut mori posset. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum, & quem misisti JESUM Christum.* *Ioan.* Si autem ita se res habet, fateri oportebit, jacere in regione umbræ mortis eos è Christianorum grege, qui Christi asseclæ cùm sint, plus tamen de illo non sciunt, quàm tantillum illud, quod satis est, ut ludibrio illum vulgo exponant, cùm aut peierant, aut bile effervescunt. In hac tam densa nocte, quomodo miseri servient Redemptori suo? quænam illi deferent obsequia? quomodo

modo opem ejus implorabunt, gratias pro acceptis referent? quomodo affectu intimo diligent, si de illo tam exiguam notitiam habent? Canis herum in conferta multitudine agnoscit, quibus potest modis, blanditur, & suum ex ejus præsentia sensum ac lætitiam prodit; Christianus autem, ne hæc quidem Christi JESU Servatoris sui noti-
I. 3. tiâ præditus est! *Cognovit bos possessorem suum, & Asinus præsepe Domini sui, Israël autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.* Quid tandem emolumenti est in scientia rerum & negotiorum hujus mundi, si hæc conjuncta sit cum ignorantia, quâ tandem viâ ad veritatem & vitam perveniri possit? Satis est infelicibus istis, quòd memoriâ teneant, etsi nonnisi mutilas & deformatas, aliquas precandi formulas, & inter has etiam Apostolorum Symbolum: sed hoc quid juvat? ejusmo-
. Scire ges. ff. e Reg. ur. di scientia, ignorantiæ soror est. *Scire leges, non est earum verba tenere, sed vim ac potestatem.* Quid utilitatis habet, Symbolum verbatim reddere, Mysteria eo contenta non intelligere? Non est hoc aliud, quàm in summa annonæ difficultate horreum habere frumento plenum, sed non habere clavem, quâ aditus ad illud aperiri possit.
ac. l. 3. 3. Psittacus aliquis Romæ Litanevticas Virginis Matris preces didicerat, & non sine audientium stupore identidem recitabat. Fateri oportet, non paucos è Christiana plebe volucri huic notitiâ cedere, qui tam multa memoriter reddere non possent: ad vocum autem, quas proferunt, sensum quod attinet, nihil inter illos & Psittacum interest. Judicet jam qui volet, an non promptum ac facilè sit malo Dæmoni in turbido hoc ignorantiæ stagno pro arbitrio piscari! *Non est sci-* Os. 4. 1.
entia DEI in terra: ait Propheta: ex hoc autem quid consequitur? *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Invaluerunt in Mundo hæc tam horrenda flagitia, quia nulla DEI in eo notitia est, & nulla ejus acquirendæ industria; perinde ac si vel hoc ipsum nonnullis molestum sit, credere, quòd aliquis DEUS sit.

XI. Hinc discetis, quantopere à vobis officij ratio postulet, ut liberos vestros, ut famulos famulásque mittatis ad Templum, ubi Catechesi instituantur; quin ut & vos accedatis, ad ipsa adeò Religionis nostræ prima elementa pernoscenda; cùm non desit ex adultis, quamlibet prolixè barbatis, quibus adhuc lacte sit opus. Quot rerum ad salutem necessariarum inscitiâ vos ipsi laboratis, etsi non omnino nullâ Mysteriorum, quæ dixi, scientiâ essetis imbuti? Nescitis non rarò, ad verum & utilem de admissis dolorem ac pœnitudinem non sufficere voluntatis vestræ facultates, sed Gratiæ etiam efficacis auxilio opus esse, quæ neque omnibus Peccatoribus, neque quovis tempore, maximè qui noxas noxis cumulando eâ se indignos reddidêre, conferatur. Hinc est, quòd, etsi quotidie peccando à cœlo receditis longiùs, tamen nihilominus de ejus felicitate obtinenda vivatis securi, quàm securi illi

illi vivunt; qui vincendo bravium re ipsa jam sunt consecuti. Nescitis, peccatum esse malum malorum maximum, & à DEO eo odio haberi, quòd neque mensuram habeat, neque unquam placari possit; unde ineptè vobis persuadetis, parùm interesse, quomodo quis vivat, dummodo deinde se reum pro Sacro Tribunali peragat; nec interesse, semel quis, an centies, aut iterum iterúmque priores in sordes recidat. Nescitis, ad veniam admissorum impetrandam sacræ Confessionis ope, necessarium esse dolorem, qui peccatum præ omni alio malo execretur, sicut re ipsa animum ab eo avellat, & inducat ad verum illud unicúmque medium usurpandum, fugam, inquam, occasionum proximarum, quæ toties vos in casum impulerunt. Ex eo, quòd hæc, hisque plura similia ignorentur, irreparabilia in animam damna redundant, & DEUS ipse asserit; *Ubi non est scientia: non est bonum.* Anima rerum Divinarum rudis, instar accipitris, cui venator oculos velârit, non obtemperat sibilo, ad prædas non se movet, nec ullum discrimen vitat: & si infelices sunt tot inanium Deorum cultores, quia non vident; arguere hinc potestis, quantò fortassis miserabiliores sint Christiani illi, qui cùm media in luce habitent, videre tamen pensi non habeant. Dicunt, negotiorum sibi abunde esse, sibi familiæ, mercium, pecorum, & commerciorum intricatissimorum curam incumbere. Sed quid? ánne & animam non habent? & tamen hujus rationem habent nullam. Duobus modis, Theophrasto teste, Planta aliqua alijs propinquis nocet; aut umbræ densitate, aut omni circum humore ad se attracto. Nec alia Fidei conditio est: hujus Mundi negotia, diverticula, oblectamenta, radici huic obsunt; primò umbrâ; implicant enim mentem & offuscant propensionibus malè ordinatis: deinde omnem succum, omne alimentum ad se trahendo, sicut tempus vendendi, emendi, permutandi, imò tempus in omnibus nocturnis conventiculis ridendi, tripudiandi, garriendi, amoribus indulgendi, nullo non vitiorum genere se conspurcandi, momenta autem nulla ad salutis viam perdiscendam supersint, nulla ad DEUM primum principium, & finem ultimum cognoscendum.

Prov. 19. 2.

III.

XII. Quis jam miretur, Fidem ejusmodi, quæ tam non altè in animæ solum descendat, sed in superficie duntaxat hæreat, fructus nullos ferre? Sunt ex arborum genere, quæ cacumen sublime ad nubes porrigunt, etsi radices in terram parùm profundè agant; & tales sunt Cypressi: sed hæ omnes infœcundæ sunt. Tertia proinde Fidei suis absolutæ numeris Dos est, ut fruges multas bonorum operum afferat. Est enim Fides cœlestis quædam lux, quæ animum ad cognoscendum illustrat, & voluntatem ad agendum roborat: Virtus est, quæ non contemplatione sola est contenta, sed ad agendum se porrigit: *Fides, quæ per charitatem operatur:* & verò hunc in finem confert nobis DEUS donum tam singulare; *Donum Fidei electum*, ut anima apta reddatur ad bona plurima

Gal. 5

rima efficienda: eâ etiam causâ Fides Sponſalibus comparatur, quibus DEUS & anima mutuò jungantur.
ſ.2.10. *Sponſabo te mihi in fide*: ut intelligamus, horum quoque Sponſalium fructum præcipuum eſſe fœcunditatem. Atque hæc ipſa fœcunditas incredibile dictu eſt, quantùm Fidem ipſam augeat, ad ipſum uſque DEI ſolium illam deducendo, quin unquam ſuis
ſ.6.73. in eo quærendo votis fruſtretur: *DEum exquiſivi manibus meis, & non ſum deceptus.* At è diverſo, niſi Fides operibus ex Charitate profectis nutria-
ac. 2.2. tur, vitalis non eſt. *Fides ſine operibus mortua eſt*: & talis cùm eſt, Virtutis nomine digna non eſt, perinde ac cadaveri perperam hominis nomen tribuitur. Quia autem res hæc momenti ſanè quàm magni eſt, ut intelligamus neceſſitatem, quâ & DEI gratiam tueri, & ejus virtute opera digna vitâ æternâ producere debemus, placet clariùs proponere de ea, quid ſentiam.

XIII. Duplex mortis genus in cadavere conſiderare poſſumus: unum eſt, quo corpus ab Anima, vitâ ſuâ, ſeparatur: alterum, quo ipſum putreſcit, ſic ut tandem in pugillum pulveris ac putredinis redigatur. Eadem ſors eſt Fidei. Moritur illa inprimis per ſeparationem à Charitate, dum peccato anima aſſentitur. Moritur deinde, cùm ſenſim Fides ipſa corrumpitur, ſic ut denique in nihilum redigatur. Negari non poteſt, magnam in eo DEI miſerationem eſſe, quòd Peccatores amiſsâ gratiâ non ſimul etiam Fidei jacturam faciant! Placuit DEO, eâ erga nos, proportione quâdam, uti benignitate, quâ erga artifices, aut alieno ære obſtrictos, aut etiam decoctores, Leges utuntur. Vetant hæ, miſeris illis auferri artis ſuæ inſtrumenta, ut horum miniſterio & vitam tueri, & fortaſſis aliquando etiam contracta nomina delere poſſint. Sic & DEUS, ut Peccatores ſpei aliquid retineant è miſerrima ſua ſorte aliquando emergendi, & exuendi nomina cum Juſtitiâ Divinâ contracta, relinquit eorum in manibus omnium virtutum inſtrumentum Fidem, quæ etiam earundem, quatenus quidem in cognoſcendo verſantur, forma eſt. Iſtud tamen Fidei mortuæ cadaver, quod in anima peccatrice velut tumulo ſepultum relinquitur, paulatim ipſam etiam, quam cum vivo corpore habebat, ſimilitudinem deperdit; & illud virtutum recuperandarum inſtrumentum, diu otioſum, tandem ita rubigine exeditur, ut ſenſim penitùs inutile reddatur. Nec id mirum; cùm ea ſit Otij ac ſitûs natura; omnia tandem corrumpere. Aqua diu immota, verminat: ædes diu non habitatæ, ſenſim in acervum informem ſubſidunt: Equus, diu è ſtabuli ſui pædore non eductus, vigorem omnem perdit. Hac igitur ratione Fides, etſi vitâ deſtituta non eſſet, magnum tamen ſubiret exitij ſui diſcrimen, eo ſolùm, quòd otio torperet & nulla virtutum opera efficeret. Quantò igitur magis, vel veſtro judicio, parùm ab extrema pernitie, mortua aberit?

Cùm in animo Peccatoris subsistere cogitur, conditione est sibi nimium quantum durâ ac violentâ: hæret ibi tanquam compedibus vincta, ut
Rom. 1. 18. Apostolus verbis illis innuit: *Qui veritatem DEI in injustitia detinent.* Atque ita facillimum est istud quoque violentum minimè esse diuturnum.

XIV. Hæc autem illi maximè sibi dicta existiment, qui fœdas libidines sectantur, & passim corpori suo ac carni permittunt, quidquid illam, quantumvis turpiter, delectare potest: de ijs enim accipiendæ potissimùm sunt terribiles illæ DEI voces:
1. Cor. 2. 14. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus DEI.* Id quod S. Hieronymum induxit, ut citra dubitationem assereret: *Difficile est Hæreticum reperire, qui diligat Castitatem.* Ut verò nil aliud magis spectat Orcus lasciviâ, quàm ut tandem pertingat ad ipsam Fi-
Ps. 136. 7. dem extirpandam. *Exinanite exinanite usque ad fundamentum in ea.* Hæc sunt Luciferi imperia, quæ illi ejus ministri accipiunt, quorum operâ ad evertenda per cuniculos munimenta utitur: ac proinde sicut Archistrategus, ad urbem aliquam expugnandam, principio muros solo æquat, mox in ruinis pedem figit, ac tandem actis cuniculis propugnacula funditus subruit; ita Dæmon initio tum alijs, tum maximè fœdarum libidinum peccatis, velut tormentorum ictibus, ruinas humanis in animis edit: his enim maximè franguntur: deinde longâ assuetudine stabilem in ijs locum occupat: tandémque, nisi validis eruptionibus pedem referre cogatur, ipsa adeò Fidei fundamenta suorum illorum fossorum operâ subruit. *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.* Quodsi cuniculi ignem non conceperint, & Fides stare pergat, non stabit tamen nisi infirma, multúmque diminuta: juxta illud: *Di-* Ps. 11.
minutæ sunt veritates à filijs hominum. Creditur DEUS, creditur DEO, sed non creditur in DEUM, quam in rem ita S. Laurentius Justinianus loquitur. *Credere DEUM, est credere eum esse: Credere DEO, est credere eum vera dicere: at credere in DEUM, est credendo amare: credendo in eum ire.*

XV. Quid autem vobis videtur, Auditores Dilectissimi, an talis Fidei ope speratis salutem consequi æternam? Non aliud hoc foret, quàm stultè credere, se remotâ aliqua è provinciâ Romam equo gypseo, aut ligneo perventurum. Non permittunt Leges, ut ille Medicus immunitate gaudeat, qui alijs curandis operam non dat: sed domesticos intra parietes Medicæ artis peritiam discit, & semper in umbra, nunquam in arenam progreditur, morborum phalangas oppugnaturus. Similis ignominia eos manebit Christianos, qui extremo mundi judicandi die sperabunt propitium habere Judicem, propterea quòd vix quidquam præter pigrum Fidelis Christiani nomen, palàm professi sint. *Nescio vos*, audient ex DEO; *discedite à me omnes operarij Iniquitatis.* Facessite procul, vos qui ad prava vestra desideria explenda eratis cen-

timani;

timani; ad illa autem edomanda ne
ec. 13. unimani quidem. Si quem nostrûm
27. ferale hoc tonitru audire contingeret, quo quæso is animo esset futurus? quæ calamitas, nostræ illi comparari posset, descendere nos in inferni barathrum nostris accinctos armis?
Ezech. *Descenderunt ad infernum cum armis*
2. 27. *suis*: cum illo inquam hominis Christiani charactere, cum illo Fidei scuto, quo nullum non hostem vincere, & de eo triumphare potuissemus?
Jac. 5. 4. *Hæc est victoria, quæ vincit Mundum, Fides nostra.* Nihil ita victorum triumphum exornat, quàm arma, ab hoste in acie abjecta. Si etiam Fides, telum tam validum ad stygium hostem profligandum, pro trophæo Dæmonibus serviet, gloriosè jactantibus cladem Peccatoribus, in immane illud barathrum à se pertractis, illatam. Prô quàm petulanter & arroganter insultabunt characteri, quem à sacro Lavacro impressum, solúmque superstitem, nulla æternitas delebit? Quo primùm furore, mox etiam fastu, illum tanquam rem unicam sacram, in locum illum omnis calamitatis delatam, conculcabunt; læti, quod fœdissimis suis quodammodo pedibus proterere valeant eum, qui ut DEI filius, & æterni Regni hæres, ipsa etiam sidera pedibus substrata cernere potuisset.

XVI. Auditores Amantissimi, ne conditione unquam reddamur tam infelici ac deplorandâ, sequamur consulentem Apostolum, quia ita nos allo-
2. Cor. quitur: *Vosmetipsos tentate, si estis in*
13. 5. *Fide, ipsi vos probate.* Non satis est Fidem nos habere, tanquam inanem & sterilem credulitatem: necesse est nos haberi à Fide, sic ut quidquid uspiam operamur, per ejus veluti manus transeat; cuncta ab ipsâ suos ad fines dirigantur, ad normam axiomatum ab ea præscriptorum exigantur.

XVII. *Vosmetipsos tentate, si estis in* 2. Cor.
Fide. Quæ futura esset vestra calami 13. 5.
tas, si eos inter nati educatíque, quibus veræ Fidei lumen illuxit, infeliciores essetis illísmet, qui in Idolomaniæ tenebris hæserunt; sicut dum ipsi nihil vident, quia densam circa se noctem habent, vos cæcitate hoc minùs miserandâ, quo magìs sponte adamatâ, nihil cerneretis, quia oculos aperire piget? Quid futurum esset, si Fides vestra non haberet firmitatis satìs, & si scientes volentésque admitteretis illas dubitationes, quæ nonnunquam animum vestrum solicitant, sic ut fœdarum vestrarum libidinum cloaca, ac putida palus: non tantùm cœlestis hujus solis radios vaporibus suis eclipsaret, sed etiam penitùs illum extingueret? & tamen eò nonnunquàm pertingit, etiam inter Christianos, etiam inter Catholicos: quibus plus de hac gloriosa nomenclatione non relinquit, quàm ne ad Fidei Quæsitorum Tribunal raptari debeant. Certùm *Dubius in Fide: est Hæreticus,* ùt omnes nôrunt: Quisquis vel unum aliquod Fidei dogma dubium & incertum existimat, inter rectè credentes jam locum non habet, quantumvis eorum è numero haberi velit, & talem se externis ritibus profiteatur.

XVIII. *Vosmetipsos tentate si estis in Fide.* Discutite diligenter, an quæ credunt alij, vos fide humanâ tantùm teneatis, an verò Divinâ, illis assentiendo, quia DEus illa revelavit Ecclesiæ, Ecclesia autem vobis proposuit. *Habete fidem DEI.* Id vobis incumbit; ut Fidem habeatis, quæ sit à DEO, ut principio & causâ efficiente; & quæ in DEUM ut finem tendat: hanc si habere vos deprehenderitis, ulteriùs discutite, an sit profunda, sic ut nolitis contenti esse notitiâ quadam planè superficiariâ, & credulitate rudi ac imperfectâ, absque eo quòd explicitè teneatis ullum eorum Dogmatum, ad quæ sigillatim credenda nemo Christianus non obligatur; quamvis eadem cognitione perfecta, & comprehensiva credere & capere non teneamur. *Vosmetipsos probate si estis in Fide.* Scrutamini tandem, an Fides vestra sit fœcunda, quæ Charitatis virtute producat fructus vitæ æternæ. *Verbum DEI operatur in vobis, qui credidistis.* An non pudet vos, Terram aspicere, quæ ob exigui luminis beneficium, quod extimam ejus superficiem irradiat, nunquam non aliquid agit, sed tot identidem plantas, tot flores, tot poma, tot metalla gignit; cùm interim Anima nostra tam multiplici luce, quàm Fides undique diffundit, illustrata, jaceat otiosa? Earum sit virium Fides humana, ut inducere homines possit ad tam multa gerenda negotia, ad ea aliorum arbitrio administranda: & Divina Fides, tanquam minorum virium, agat nihil, & omni difficultati cedat? Ante omnia tamen, nunquam animis vestris hic error inhæreat; etsi vita Christianum nihil spiret, solo tamen nomine vos Redemptoris vestri gratiam promerituros. Quin imò non alia hujus erit nominis utilitas, quàm ut vos illi magis execrabiles ac detestabiles reddat. Qui fœtet instar hirci, si unguenta odorifera corpori illinat, fœtebit turpiùs. Nec aliter se res nostra habet. Suave illud Balsamum Sacrificiorum, Sacramentorum, ipsæ tam odoriferæ Baptismi undæ, ad nihil servient, Christianis his Nominalibus, quàm ut odore magis ingrato offendant Judicem, qui severiùs in illos, quàm in ipsos ethnicos animadvertet. *Dico vobis: Tyro & Sidoni remissiùs erit in die judicij, quàm vobis.* Non aliter ac Leges Civiles pœnâ ordinariâ mulctant adultos, impuberes autem mitiore; cùm hos nondum eâ, quâ illos, Legum violatarum notitiâ præditos supponant.

Marc. 11. 22.

1. Thess. 2. 13.

XX. *Vosmetipsos tentate, si estis in Fide.* Non sufficiat vobis hoc in negotio obiter in animum vestrum introspexisse, *Tentate, & probate.* Res prosperæ vobis serviant, ut vos *Tentare*, adversæ verò ut *probare* possitis; ut quavis in tempestate DEO perinde Fideles radici Fidei firmæ, profundæ, fœcundæ, inserere firmiter possitis arborem vitæ nunquam desituræ.

* * *

DIS-

DISCURSUS IV.

De Spe.

NOn alio Signo rectiùs discernitur Balsamum genuinum ab adulterato, quàm si observetur, an maculam relinquat loco, quo illitum est, an non? si enim nullam relinquat, sincerum est; at si aliquam, adulteratum. Spes, omnis calamitatis Balsamum est: quo igitur signo ac indicio nos rectiùs spem veram à falsa discernemus, quàm si exploremus diligenter, quænam humanum animum labe aliqua aspergat, quæ à labe purum præstet? Accedant igitur huc omnes Peccatorum Spes: mihi enim fixum, ratúmque est, ad eas publicâ infamiâ notandas, detrahere mendacem larvam, quâ vultum & suam impietatem obtegunt; id quod fiet, si veræ ac sinceræ Justorum Spei conferantur. Propositum, inquam, mihi est, Dilectissimi, utilissima comparatione spectandam vobis obijcere parte unâ Spem Christianam Justorum, labis omnis expertem, parte autem alterâ fallacem Spem peccatorum, planè deformem ac sordidam. Vestrum erit discrimine utriusque perspecto, scire quàm deceat amplecti, & à qua sibi cavere.

I.

Epist. 10. II. *Spes*, opinione Senecæ, *est nomen boni incerti.* Sed huic Philosopho sermo fuit de illa Spe, quam solam suis in tenebris dignoscere potuit. Hæc nititur sabulo facilè mobili boni alicujus caduci & humani: mirum proinde non est, si nutet ac vacillet. Non hoc ex genere est Justorum Spes. Hæc siquidem tam est certa, ut sola exspectatione Boni promissi reddere nos felices possit: *Gloriamur in Spe gloriæ filiorum DEI.* Rom. 6. 2. Ad hoc igitur animum advertite, quòd originaria culpa, sicut homini eripuit oculos, eúmque excæcavit, ita & abstulerit vires, infirmum relinquendo ac debilem. Eâ causâ sicut DEUS, ut tenebras nostras dispellat, in animo nostro Fidei lumen, de quo Dissertatione proxima actum est, accendit; sicut virium juvet & sanet imbecillitatem, voluntatem Spe implet; de qua præsenti hac in Dissertatione agendum. Virtus hæc, stabilis quædam ac permanens facultas est, quæ voluntatem erigit ad desiderandum DEUM, eúmque tanquam summum suum & unicum Bonum expectandum: ídque mediâ Gratiâ permanente, quæ aptam efficiat voluntatem; & mediâ Gratiâ transeunte, quæ vires conferat; medijs denique operibus atque actionibus bonis, quibus illúdmet consequi promereatur: Spes proinde nostra, cùm hæc ita se habeant, gemina basi nititur; auxilio nimirum Divino, & nostræ voluntatis cum eodem auxilio operatione. Quâ igitur parte DEO nititur, quid illâ firmius, quid magis inconcussum esse potest, etiamsi parte alterâ nutet? Satis sit dicere, quòd Propheta illam vocet non jam Spem, sed, ut ita lo-

Ps. 81. loquamur; super spem: *In verbum tuum supersperavi*; perinde ac si illa esset anticipata Boni desiderati possessio. Sed non oportet de materia tam suavi, & jucunda obiter tantùm & paucis agere. Parte autem alterâ quomodo tantillo temporis spatio pro dignitate, cùm tam latè pateat, de illa disputare possumus?

III. Omnes Perfectiones atque Attributa, quibus immensa illa Abyssus Divinæ Bonitatis nostrâ concipiendi ratione constituitur, gravissimam nobis vim faciunt, ut in DEO speremus, non unius alicujus generis, quocunque nobis opus fuerit, Naturæ, Gratiæ, & Gloriæ. Nihilominus ut per hoc nullis clausum limitibus Pelagus, sine spe portum intrandi, non evagemur, ex dictis DEI Attributis, quæ ad Spem de DEO concipiendam movere possunt, non nisi tria cum S. Thoma scrutabimur, Magni inquam DEI nostri Pro-
in Ps. 50. videntiam, Miserationem, Potentiam. Providentiam DEI, ut nostri opificis & Conditoris; Miserationem, Servatoris, & Potentiam, Domini, qui suprà se alium habeat neminem. Conjiciamus primò obtutum in Providentiam Con-
Is. 46. 4. ditoris. *Ego*, inquit Prophetæ ore, *feci, & ego feram.* Ego vos condidi, quando eratis nihil: facilè proinde inducere in animum potestis, me in cunctis vestris indigentijs sublevandis non defatigandum, postquam esse cœ-
Greg. l. 24. Moral. c. 17. pistis. *Qui necdum facta curavit, ut essent, quæ facta sunt, non deserit.* Et verò quis unquam opifex tam parvi fecit manuum suarum artificum opera, ut postquam ijs perficiendis ingenium impendit & industriam; casui deinde illa, & fortuitis eventibus relinquat? *Quis deserit, quod condendum putavit?* S. Ambros. 1. offic. 10.
Tantóque id magis facturus est, quia non opifex tantùm noster, sed & Pater est: an enim, qui ferocissimarum Tigrium cordi sobolis suæ & fœtuum amorem ingenuit, cor suum Divinum ejúsce amoris expers esse voluerit? Negari non potest, non pauca interim nobis mala ferenda esse. Sed quomodo aliter fieri possit? Natura non producit fœtus monstrosos certo ac destinato consilio: producit eos tamen, materiæ, ex qua formantur, renitentiâ & ineptitudine ad id compulsa. De cætero facit illa, quantum intra legum suarum fines potest, ne nascantur abortus isti, & cùm jam nati sunt, quantum potest, impedit, ne generatione propagentur; & eâ causâ steriles illos gignit, ut cùm facere non possit, ne omnino sint, efficiat saltem, ut soli sint. Pari ratione Opifex noster DEUS non vult malum nostrum, non solùm Culpæ, quod omnino velle non potest, sed ne pœnæ quidem: *Non lætatur in* Sap. 1.
perditione vivorum. Nostrâ tantùm miseriâ cogitur, ut illud velit, vel ut nos corrigat, vel ut puniat, vel ut probet. Per se autem id ipse agit unicè, ut mala nostra diuturna non sint, néve infelici fœcunditate nocentiores post se effectus trahant: unde sicut Mater, cùm ignis calore filiolum suum fovet, manum inter ipsum & ignem interponit, ne vehementior ignis vis ei noceat: sic DEUS summâ curâ ac providentiâ mala, quæ debet infligere, temperat, & cùm illa advertit nos

vehe-

vehementiùs urere, quamprimum ab igne nos removet; quâ comparatione ipsemet Sponsæ charissimæ Gertrudi suam in nostris malis permittendis providentiam explicavit.

IV. Majorem tamen fiduciam debemus reponere in Miseratione DEI Servatoris ac Redemptoris, etsi tantam debeamus ipsi Conditori, *Noli timere, ego redemi te*: sic Animam ille quamlibet per Isaiam alloquitur. Cave unquam mihi diffidas, postquam redemi te toto Sanguinis mei Divini thesauro. Et verò si fateri volumus, quod res est, ex quo Verbum nostrâ causâ humanam carnem induit, eò nostra est aucta dignitas, ut si ipse, S. Gregorij Nazianzeni phrasi, est oculus Patris, nos ejus oculi pupilla facti simus. Illud saltem certum, sic nos ab eo compellari, nostri, ut talis, curam haberi, ut talem nos ab alijs quoque agnosci & observari velle: *qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Unde non est mirum, si tantum ille præfert sensum injuriarum, quibus lacessimur; sic ut eas non semel atrociùs vindicet, quàm illas, quibus ipse est læsus; propterea nimirum, quòd sint vulnera pupillæ, quæ etiam nostratibus in Tribunalibus, quæ tamen minùs accuratè rerum gravitatem discernunt, atrocissima censentur, juxta illud: *Locus vulneris atrocem facit injuriam, veluti si quis in oculo percussus fuerit.*

[Is. 43.] [Zach. 2.] [Instit. l. tit. 4. de Injur.]

V. Id tandem, quod firmitatem Spei nostræ perficit & absolvit, est, quòd DEUS non tantùm ut noster Conditor providentiam habeat, quâ sciat nostræ egestati succurrere, ut Servator verò nostri miseratione moveatur, & opem ferre velit; sed quòd eam etiam, tanquam Dominus universorum, cujus nutui cuncta pareant, ferre non possit minùs, quàm velit. Si quid uspiam est, quod potestatem ejus excedat, & quòd ipse effectum, etsi velit, facere non possit, permittam omnino libens, ait Mellifluus, ut pleno jure & arbitrio Spem in alio, quàm in DEO reponatis, & ut solum quæratis firmius ac stabilius, cui jactæ Spei vestræ anchoræ adhærescant. *Si quid illi impossibile, si quid vel difficile sit, quære alium, in quo speres.* At si nihil tale uspiam est, cur non in eum omnem nostram fiduciam projicimus? cur inter ejus Providentiæ brachia securi non acquiescimus? Hâc sanè causâ aptissimè dici voluit DEUS *Spei*; quantum enim & scit, & potest, tantum nostrâ causâ & nobis juvandis vult impendere. Rom. 15. 13.

VI. Diligenter igitur animo perpendite, AA. Amantissimi, quàm firma & inconcussa sit Spes Christianorum, cùm DEO ipso innitatur. *Speret in nomine Domini, & innitatur super DEUM suum.* Negari quidem non potest, quin DEUS velit, ut etiam de nostro aliquid conferamus, & cum ipso operante operemur; & quamvis Medicus iste cœlestis paratus sit afferre malis nostris medicinam, non vult tamen sanare invitos ac renitentes. S. Augustini verba sunt. *Sanat omnem languidum, sed non sanat invitum: opus est, ut sanari velis.* Cùm autem nostra voluntas tam sit in bene cœptis instabilis ac varia, hinc est, quòd non omni firmi-

[Is. 50. 10.] [In Psal. 102.]

firmitate, quâ Fides, hâc & Spes nostra gaudeat; cùm illa tota quanta est, unicè solâ loquentis DEI authoritate se fulciat. Hinc est, quòd Spei nostræ mira quadam ratione Timor conjungi possit, cúmque ea efficere harmoniam & melos suavissimum, in quo sublime & profundum, seu, Musicorum idiomate, Altum & Bassum, mirè concinant, dum ipsa nostra imbecillitas ad id confert, ut evadamus robustiores. In bellis, quæ hominibus homines committunt, nihil tantum animi militibus addit, quàm si maxima quæque de suis viribus ac robore sentiant. Dispar est ratio pugnarum, quas Anima cum hostibus tam aspectabilibus, quàm non aspectabilibus pugnat. In his, ut ipsa superior evadat, oportet timere quàm maximè de suis viribus; imò his penitus diffidere, sicut in velle suo ac posse Spei reponat nihil, totum verò in uno DEO & ejus ope reponat. Talis cùm fueris, nubi simillima redditur, hôc fœcundæ magis, quò minùs lucidæ ac transparenti; atque ita aptissima, ut Divini Solis radijs mutata in prodigiosam Magnanimitatis Iridem nil
Is. 66. 2. nisi triumphos præsagiat. *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & timentem sermones meos?* Ubi dein animam tam benignis ac beneficis oculis DEUS dignatus fuerit, quis explicet, quàm altos illa spi-
S. Tho. 2. 2. q. 128. ar. 1. ad. 2. ritus animósque concipiat? Tum enimverò Spes ad fiduciam usque proficit, fitque id, cùm se homo in DEO contemplatur, sic ut jam non solo in DEO confidat, sed etiam in se; sed in se illis valido viribus, quas accepit à DEO.

Omnia possum in eo, qui me confortat. Phil. 4. 13.
Ut aliquid de Anima sic constituta pronuntiem, dicam solùm, illam mutare fortitudinem. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem.* Positâ enim fortitudine, quæ humanæ sit indolis, induit fortitudinem indolis quasi Divinæ; id que ad duos præcipuè maximi momenti effectus, ad impetrandum nimirum, quidquid petit, & ad ferendum ut leve, quidquid ipsi incumbit.

VII. Primo igitur loco genuina, DEO nixa Spes vi prædita est admirabili ad omne genus Bonorum impetrandum: *Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit.* Exodi Sic Populo suo Israelitico DEUS promisit. Quis autem iste est? quærit S. Bernardus. Pes iste, Spes nostra est, quæ quocunque se, & quamcunque ad rem porrexerit, suam illam efficiet, sic ut sperare tantùm, sit gratiam speratam promereri, *Erit tibi Anima tua in salutem, quia in* Jer. 39. 18.
me habuisti fiduciam.

VIII. Verùm quia sæpè decet, & expedit non audiri nostras preces; imò res ipsa postulat, ut varijs sæpè adversis, varijs ærumnis nostri experimentum DEUS capiat; id quoque proprium habet Spes DEO fulta, ut omne amarum dulce reddat, & in nectar cœlicum mutet. Unde Philo sapienter
Prov. 10. 28. Spem nominavit. *Gaudium ante gaudium.* Et Justi sæpè ob solam suam Spem Beati in SS. Literis appellantur. *Qui sperat in Domino, beatus est.* Propterea, quòd liquidiore lætitiæ sensu perfundantur in hac vita ex ijs, quæ sperant in altera, quàm perfundantur

tur Peccatores ex ijs, quæ re ipsa jam sunt consecuti, haud aliter, ac hæres Regius magis delectatur Regno, cuius possessionem nondum adîjt, quàm misellus Rusticus tugurio, in quo jam nunc
2. Cor. 7. 4. habitat. Sic dicebat Apostolus: *Superabundo gaudio in omni tribulatione mea.* S. Franciscus autem totas noctes oberrabat, illud cantillans.

E tanto il Benche me aspeto;
Ch' ogni penam' è diletto. i. e.

Quia tanta sunt Bona, quæ me expectant,
Me mala hîc, dolor, & cruces oblectant.

Quis igitur ferat eorum è Christianis diffidentiam, qui ut magnitudinem calamitatis, quâ premuntur, & conditionis, in qua versantur, erumnas explicent, dicere consueverunt: *Præter DEUM, qui pro me stet, in Mundo habeo neminem.* Itáne infirmum vobis videtur, quo res vestræ nitantur, fulcrum, cùm fulciantur ipso DEO, ejus Providentiâ, Miseratione, Potentiâ, &, promissis? Quid igitur hæc sibi verba volunt, nisi DEUM à vobis haud quaquam haberi pro eo, qui est, sed pro DEO impotente, pro DEO decoctore, &, ut sic dicam, subhastato? *Otiosum, inexpertum & ut ita dicam, neminem*, ut cum Tertuliano loquamur. Urbes illæ, quæ lapideis pontibus junxerunt flumina, etsi videant fluvios præter morem exundantes, maximo in illos vi ac impetu ferri, non timent tamen, ne pons aquarum moli cedat; metuunt autem urbes aliæ, quarum pontes ligneis tantùm, tibicinibus fulciuntur? atque idcirco, cùm ingens aquarum vis in illos recto alveo defertur, vix est è civium numero tam audax, qui alteram per eos ad ripam tendat. Si pro vobis stat DEUS, quæ timendi causa? Neminem uspiam erit invenire, quem sua in DEUM spes fefellerit. *Nullus speravit in DEO, & confusus est.* Eccli. 2. 11.

II.

IX. Ut igitur, ad id, quod propositum est, revertamur, quid vobis, Dilectissimi, de Spe Christiana videtur? An non illam existimatis Balsamum nobilissimum, non solùm ob salutem, quam in malis affert omnibus, sed eo etiam nomine, quòd labis post se in animo nostro relinquat nihil? Quin imò indies eum efficiat puriorem, dum arctiùs DEO devincit, qui pro incredibili sua Bonitate honori sibi ducit, cùm advertit nos ad eum constanter, tanquam ad supremum nostrum Bonum, anhelare, & ab ejus unius manibus expectare, quidquid infra ipsum bonorum est. Comparate nunc vero & sincero huic Balsamo adulteratum Balsamum Spei impiorum: tam istam sordibus plenam invenietis, ut in DEI oculis aliud non sit, quàm mera abominatio. Job. 11. 20.
Spes illorum abominatio animæ. Præ cæteris tamen fœdæ in ea sunt duæ maculæ. Prima est, sperare nimiùm in ijs, quæ ad animam spectant: altera, sperare nimis parùm in ijs, quæ ad corpus spectant.

X. Primò igitur obominabilis est Spes impiorum, quia nimis multùm sperat in ijs, quæ ad Animam spectant, sic ut in Præfidentiam, & Præsumptionem

degeneret. Sperant temerarij isti, DEUM donaturum ipsis Salutem æternam beneficentiâ tam gratuitâ, ut nullo modo habitura sit rationem mercedis, quam tamen dare ille non vult, nisi sit jure debitam; sic ut nihil operando boni, imò plurimum operando mali, confidant tamen eò se perventuros, quò Beati Cœlites tot laboribus, conatibus, curis, tanto sui affligendi studio pervenerunt. Gignitur pessima hæc præsumptio partim ex æstimatione sui immodica, partim ex ignorantia. Juvenes, si S. Thomæ credimus, ad Spem proni sunt, quia & animi vigore abundant, & experientiâ destituuntur. Simile quid de Peccatoribus affirmare licet; hi enim inprimis magnâ sui æstimatione tument, & quia sibi quisque persuadet, se esse *aliquem magnum*, in animum inducit, DEUM non posse non magnam ipsius habere rationem, adeò ut ne beato illius consortio in Cœlo carere debeat, & gloriæ suæ incrementa, & sanctissimarum Legum suarum observantiam pensi habere non debeat. *O præsumptio nequissima, unde creata es!* Auditores Amantissimi, si DEUS nos æterno rogo addixerit, tam nullam inde patietur jacturam, ut potiùs ex ipso nostro exitio sempiterno Beati illum Cœlites per omne deinceps ævum sint glorificaturi. *Salus & Gloria, & Virtus DEO nostro, quia vera & justa judicia sunt ejus, qui judicavit de meretrice magna.* Præterea Peccatoribus, haud aliter ac Juvenibus parùm expertis, deest notitia rerum spectantium ad DEUM; unde stultissimè sperant consequi finem, etsi illi consequendo medijs non utantur: quin id agunt, ut recto ad Infernum itinere profecti, non dubitent tamen se beatam Patriam intraturos; haud aliter, ac si tum, cùm in extremâ, quâ rectâ deorsum in stygem ruitur, crepidine steterint, capto repentè impetu, evolaturi sint ad cœlum, sorte non dissimili felicissimæ illius luscinIæ, quæ subito volatu fauces Draconis jamjam deglutientis elusit.

[Marginal notes: 1. 2. q. 10. a. 6. — Act. 8. 9. — Eccli. 37. 3. — Apoc. 19. 3.]

XI. Nullo igitur non tempore miris laudibus DEI miserationes extollunt; nec tamen intelligunt miseri, quid dicant. Si Naufragus quispiam procul à litore ita secum ratiocinaretur. Vastum est mare: Abyssus est, cujus fundum attingere non possum: tam latè se porrigit, ut litus nulla ex parte prospiciam: non est proinde; cur ego natando, & brachiorum scilicet operâ, evadere laborem: etiam otiosum & inertem me maris undæ portabunt, sicut vastissimas onerarias naves sustinent; atque ita in portum me deducent. Qui sic argumentaretur: an non suam mox ipse stultitiam lueret, maris undis absque remedij spe absorptus? Nec tamen aliter Peccatores disputant: & eâ causâ delira illorum insania spei tam malè fundatæ causa est. Miserationes DEI multæ & magnæ sunt, imò maximæ, quis nescit? Abyssus sunt, ad cujus fundum non modò hactenus pertigerit nemo, sed ne pertingere quidem possit, cùm omni careat: Mare est nullo circumscriptum litore, immensum, quaquaversum porrectum, verissima sunt hæc omnia: sed quid hinc consequens est?

[Marginal note: S. Tho. 2. q. ar. 5.]

est? si manuum pedúmque nisu non contenderitis, ut enatetis; si DEO excitanti vocantíque non responderitis, adjuvanti ejus Gratiæ operam vestram conjungendo, actum est de vobis, mergemini sine ulla evadendi spe; adjuvare vult DEUS, sicut Mare natantes adjuvat, solus agere omnia non vult: *DEI quippe est adjuvare.* Vult nos experiri benignitatis suæ effecta, non arbitrio vestro & cæca voluntate, sed juxta Sapientiæ suæ decreta; Solis instar, qui etsi & pellere tenebras, & vigorem vitámque largiri unicè optet, non tamen idcirco radios suos rectissimos unquam vobis solis collustrandis vult obliquare, aut latum unguem ab Eclipsium lineâ & semitâ arctissimâ exerare. Vos amoris proprij fascino excæcati, magis semper in animum inducitis, quòd DEUS, etsi peccandi finem faciatis nullum, non parùm tamen difficultatis in eo experturus sit, si æternis vos addicere rogis vellet: cùm tamen ne illam quidem experiatur, quàm chirurgus, dum gangrenam, contra omnia ad eam diem suaviora remedia contumacem igni persanare studet. Si Sacer Orator vociferatur: Vitam emendate, ô Peccatores, si æternùm perire non vultis: vos tacitè vobiscum mussitatis: prô hominem exoticum! Itáne exoticum? an exoticum est dicere, cadaver non diu pòst tumulo esse inferendum? peccatũ mors est, Infernus sepulchrum animarum, peccati assuetudine cadaveri similium, & idcirco haud paulò admirabilius est, aliquem mox atque noxam gravem contraxerit, non statim in orcum præcipitem agi, quàm cadaver, quod fœtore suo terras aurámque inficit, non confestim ad tumulum abripi.

XII. Perpendite igitur, veréne cæci in Spe sua sint Impij? Pollicentur sibi tempus, pollicentur sibi Gratiam, policentur arbitrij sui cum Gratia operationem; tribus his vitreis basibus salutis suæ machinam in ædificando, quæ tamen nemini non magnæ omnino molis est opus. Primò enim perquam facilè accidere potest, ut tempus resipiscendi aliàs non supperat, cùm Peccator eo abusus tempore, quod benignè concessum fuerat, dignus non sit, ut aliud accipiat: sicut artifiex, qui instrumentis suis ad monetam adulterandam abusus, Legum decreto ijs ipsis privandus est: *Juravit per viventem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit ampliùs.* Et en primam basim solo æquatam. Etsi autem tempus nos deesset, facilè est, ut cum tempore non adsit Gratia, itaque eis contingat, quod Arci, quæ cùm diutius, quàm belli Leges ferant, obsidentium vim elusit, militum subinde avaritiæ, & furori permittitur. *Non relinquent in te lapidem, eò quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ.* Sic nec altera jam basis subsistit. Quin etsi Gratia non negetur, pronum est eos excitanti non respondere, nec operam suam jungere, illâ vi præpeditos, quam animo inferunt assuetudines pravæ, & animus erga ipsam gratiam ingratissimus toties opere comprobatus: neque enim novum est, campos steriles roris decidui beneficio tam non emolescere, ut etiam indurescant magis, perinde ac si con-

Apoc. 10. 6.

Luc. 19. 44.

tendere cum cœlo vellent, plúsne istud possit ad expugnandam, an verò illi ad retinendam obstinatam duritiem. *Induraverunt cervices suas, quasi per contentionem.* 2.Esd.9.16. Cunctis his discriminibus exposita est Impiorum Spes; ipsa interim tam est cæca, ut ne unum quidem videat. Repeto igitur, *O præsumptio nequissima, unde creata es!* O Monstrosa præfidentia, quantam tu ex palude emersa mortalium te consortio miscuisti? cujus maleficio aspexisti lucem? quis excepit? quis aluit? En partûs tam monstrosi causas: Cordis superbia mater ejus fuit; nutrix Ignorantia.

XIII. Hoc mirum profectò non est, Peccatores, ubi de Anima agitur, sine ullo metu agere. Et tamen vel unum hoc satis foret ad Spem illorum damnandam in oculis DEI, tanquam abominabilem, *Spes illorum abominatio Animæ.* Sed quia res ista momenti est longè maximi, non ita cursim prætereunda est. Tres igitur Timores distinguere oportet. Primus eorum est, qui præter culpam timent nihil: hic autem Timor filialis dicitur: & est Timor ille, qui Sanctissimorum quorumque animos occupavit, & ne in Cœlo quidem amittitur. Observant Astronomi, Stellas fixas certo quodam motu agitari, quem ipsi trepitationis indigitavêre. Beati igitur Cœlites, etsi metu illo non trepident, qui ex periculo amittendi iterum summi Boni nascitur, cùm Stellarum instar fixarum ex suo Beatitatis Firmamento dimoveri, aut divelli nulla jam ratione possint; non tamen carent, S. Thomæ sententiâ, timore quodam reverentiali erga Supremam illam Majestatem. *Columnæ Cœli contremiscunt, & pavent ad nutum:* Job. 26. 11. Cùm Charitas tam non expellat animo istum Timorem, ut potiùs illum secum intrò ferat. Alter Timor Peccatorum omnino proprius est: & est ille, quo non timetur, nisi sola pœna, vocatúrque Timor servilis. Hic autem, si S. Augustino credimus, bonum habentem non probat: *Quid enim est pœnam timere? nam & latro timet malum, & ubi non potest, non facit, & tamen latro est.* Etiam fur, qui Circitorum noctu globum obvium repentè habet, terretur, pedem refert, & rem alienam, quam jamjam prehenderat, excidere sibi patitur. Nec tamen fur esse desinit, quamvis tum non furetur: nec enim furari, sed laqueum timet, qui deprehensum manet. Tertius Timor ex utroque isto mistus est; quo nimirum & culpa timetur, & pœna, unde *initialis* dictus est, propterea quòd perfecti timoris principium sit. Hic S. Tho. 2 2. q. 19 ar. 2. igitur proprius Spei timor est, quæ cùm nihil desideret vehementius, quàm DEUM, finem suum, possidere, metuit tamen, ne tanti Boni possessione non beetur, memor Divini tam in judicando, quàm puniendo rigoris: *Terribilis in consilijs super filios hominum.* Ps. 65. 5. Hinc non aliud priùs in schola, in qua Divinam Sapientiam Spiritus Sanctus docet, discitur, quàm timere. *Initum Sapientiæ timor Domini:* Animam autem sic timentem tot locis DEUS ipse Beatam appellat: *Beatus homo, qui semper est pavidus.* Prov. 28. 14. *Beatus*

.111. *tus vir, qui timet Dominum. Beati omnes, qui timent Dominum. Bea-*
.127. *tus, cui donatum est habere timorem Domini.* Ut enim, cùm Regij corpo-
cl. 25. ris custodes adventant, argumento non dubio est, ipsum paulò post Regem adfuturum, sic ubi sanctus hic timor locum in alicujus animo occupat, argumento id est, adesse Spem; nec diu post ipsam quoque Charitatem, regio
ug. tr. suo curru invectam, adfuturam. *In-*
n Ep. *trat timor primò per quem venit Charitas.*

XIV. Quid igitur attinet, Impios Spes suas inconsultas & ineptas jactare? eo ipso quòd peccatum porrò non metuant, non jam Spes hæc, sed insana temeritas est. *Insolentis est naturæ sine timore gaudere:* ut S. Hilarius affirmat. Et verò temeritas ista non tantùm pugnat cum Gratia præsente, sed
li. 1. venturæ etiam obicem ponit. *Qui sine timore est, non poterit justificari.* Qui post peccatum animo fovet Spem timoris omnis expertem, tam non est Justus, ut ne Justitiam quidem consequi possit, eo res suas loco constituendo, quo summè arduum sit, vitam in melius mutare; *non poterit justificari.* Hæc autem ejus rei ratio est; quisquis assuescit peccatum non timere, illúdque nulla religione animo circumferre, vulneris instar, quod una pectoris tunsione sub Paschales ferias ita persanetur, ut ne cicatricem quidem post se relinquat: quisquis, inquam, ad hoc se assuefacit, paulatim ita occalescit, ut sensum doloris de offensa DEI, tanquam malo malorum maximo, omnem amittat: unde nec illo momento, quo hinc migrandum est, aliter timet, quàm Lupus, qui non furtum, sed laqueum tantùm ovili prætensum metuit. Si quo autem casu Peccator tam præfidens ope Confessionis ritè peractæ noxarum veniam obtineret, certissimum vobis sit, diu in eo gratiæ statu non perseveraturum, nisi timere occipiat. Non alio indicio certiùs dignoscitur, an Olivæ recèns transplantatæ nova in statione radices agant, quàm si ramos illæ demittant, foliorum ornatu abjecto: id enim argumento est, totam vim in radicibus esse occupatam. Novæ istæ peccatorum, è peccati deserto avulsæ, & in amœnissima ac felicissima Gratiæ viridaria translatæ plantæ, si nimiâ foliorum pompâ virescant atque luxurient, spe inquam, superbâ magis, quàm solidâ, haud quaquam fidendum ijs esset; nec enim diu felici illa in terra adolescerent, sed silvestrem mox suam naturam & indolem denuò induerent. *Signum re-* Plin. l.
viviscendi, si folia amisêre, alioquin, quas 17. c. 24.
putes, prævaluisse, emoriuntur.

XV. Non tamen oportet Timorem eousque invalescere, ut Spem ipsam opprimat, atque suffocet: Quem enim metus tam atrox teneret, is animam tanquam Inferni depositum circumferret.
Desperare, in Infernum descendere est: ùt lib. 2 de
S. Isidorus loquitur. Ejúsce fortis Pec- Summo
cator dici posset, si in fornacem immissus Bono. c.
nondum est, palæ tamen jam esset impo- 14.
situs, & propediem immittendus: neque verò hunc ego expertem Spei timorem inculco audientibus; sed suadeo, ut timeant sperando; ut sic Spes Salutis eos in semitam denuò reducat. Sic tamen, ùt differebam, differendum est; quia vulgo Peccatoribus plus affert detrimenti, quòd nimis mul-

multum ; quàm quòd nimis parum sperent : idémque ipsis in Animæ plagis accidit, quod in plagis corporis; quas etsi intumescere malum est, haud paulò tamen periculosius est, non intumescere. *Nimis intumescere vulnus, periculosum; nihil intumescere, periculosissimum.* Optarem igitur, medium vos callem tenere, ubi de Anima agitur, *in medio semitarum judicij*, & neque ad desperationem, neque ad temeritatem declinare; sic, ut spei longè plurimum reponatis in DEO, salutémque ab eo consequi non dubitetis, nullo tamen non actionum & operum piorum genere idem salutis negotium promovendo: quæ quidem velut aliqua Spei vestis sunt, quæ ùt vitali corporum nostrorum calore incalescit; ita vicissim ipsa calorem eundem fovet & auget. Bona, quæ agitis, augebunt Spem, & Spes, quam concipitis, novas identidem vires ad rectè agendum subministrabit; & quia sat scio, non ideò vos sic stabiliendos in gratiâ, ut eâ porrò excidere non possitis, illud observate, quod Sanctus Gregorius sapienter docet: Sperate in DEI miserationibus peccato jam admisso; priùs autem, quàm illud admittatis, Justitiam formidate. Ut enim vinum Antidotum Cicutæ est, si istâ jam sumptâ bibatur, venenum autem, si cum ipsa potetur; sic Spes Miserationum medebitur culpæ jam admissæ, ne quis ruat in exitum; exitij autem causa erit, si ipsam comitetur culpam, persuadendo sibi, nullâ illam pœnâ vindicandam.

Cels. l. 1. c. 26.

Prov. 8. 20.

XVI. Atque hæc prima labes est, quâ Animam inficit Spes cæca, malè consulta, superba Peccatorum, quando eò inducit, ut tam perversè speretur in negotijs Animæ. Pergamus modò ad alteram labem considerandam, quâ inficit Animam, cùm facit, ut non satis confidatur DEO, in ijs, quæ ad Corpus pertinent. Haud pauci Christianorum è numero videntur cum Assyrijs illis existimare, DEUM nostrum, Montium duntaxat, non autem DEUM vallium esse. *Dixerunt Syri*: DEUS *montium est Dominus; & non est DEUS vallium.* Videntur & ipsi, DEUM tantùm agnoscere Dominum & Dispensatorem bonorum Gratiæ, quæ sunt illa sublimia; non autem bonorum Naturæ, quæ sunt humilia: unde hæc nec ejus à manibus obtinere curant, nec cum fiducia consequi expectant. Sed non ita res se habet: *Tuum Domine Regnum, tuæ divitiæ, tua est gloria, tua sunt omnia.* Ex quo DEUS condidit universa, ne unius quidem alicujus dominio se vel dieculæ spatio exuit: cuncta planè ipsi subjecta sunt. Illud negari non potest; nunc illum in Gratiæ, quam vivimus, lege, disertè promittere bona alterius vitæ mansura, nec brevium istorum ac caducorum meminisse, nisi tanquam auctarij: sicut è diverso in Lege veteri humana tantùm ista, & temporis bona disertè promittebantur; nullâ æternorum factâ mentione. Sed nihil refert: omnia tamen ejus manibus dispensantur, nec quidquam alio largiente accipimus; id, quod probè noverat sancta illa Anima, illud suaviter ingeminans: *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius ample-*

4. Reg. 20. 2[...]

1. Par. 29. 1[...]

Abu[...] Deut[...] fol. [...]

Psal. 14. plexabitur me. Sic enim, S. Augustino teste, DEus non dextrâ amplectitur, mercedem bonorum æternorum promittendo, ut simul sinistrâ nos attollat, ea subministrando, quæ corpori servando sunt necessaria. Et quamquam deserti nonnunquam ab eo videmur & derelicti, dum gravis sub ærumnæ onere gemere sinimur, id ipsum tamen singulari quadam arte fit. Qui apes curat, aufert quidem ipsis mel redundans, ne otio torpescant: illud tamen, quo indigent, non tollit, ne
Ps. 36.25. misellæ fame emori cogantur. *Non vidi justum derelictum*, sic David artificium id observans, cecinit: *nec semen ejus quærens panem.*

XVII. Hac jam parte, parum abest, quin dicam, multos Christianos non plus in DEO suo Spei ac fiduciæ reponere, quàm reponant Idololatræ; tam, cùm rerum istarum premuntur penuriâ rarò ad eum confugiunt, tam parùm sperant. Spes suas terræ committunt, à qua expectant messem; committunt mari, à quo expectant merces; committunt mercaturæ socijs, à quibus lucri partem repetunt; DEO autem non committunt, illud causati, quòd is non velit causâ ipsorum mira operari. Quæ mira? quæ, quæso, mira ac prodigia? Prodigia speraret, qui parte sua ijs nollet uti medijs, quæ suavis DEI imperat Providentia, ut vitam servet, sed totam curam uni DEO relinqueret. Sed qui nihil à se desiderari passus est eorum, quæ officij ratio ab eo postulabat, non potest dici expectare prodigia. Prodigium insolens non est, tunc DEUM opportunè succurrere, sed hoc ex ijs est, quæ lege ordinariâ fiunt, confirmatâ certissimis Sacrarum Literarum pollicitationibus, & multiplici omnium sæculorum experientiâ comprobatâ. Alteriúsne, quàm Christi, illa verba sunt? *Nolite soliciti esse dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.* Sed quid his ille verbis prohibere voluit? an illam curam & solicitudinem, quæ abesse non potest in studio curandi necessaria ad victum vestitúmque? minimè id quidem, si rectè S. Thomas docuit: prohibuit solicitudinem de successu. Si enim Pater ille cœlestis ne Lilia quidem, quæ nihil operæ impendunt, ut suis in pratis vestiantur, & nutriantur, amabilissimæ suæ Providentiæ effectis carere patitur, quantò minùs illam deesse patietur ijs, qui tamen de suo conferunt modicum illud, quod in eorum est potestate, nec inerti otio torpent? Hâc causâ non dixit Christus. *Nolite laborare:* dixit *Nolite soliciti esse*, & de quo? *de eventu laboris*: neque enim DEus partibus suis unquam deest, si nos nostris non desumus. An autem mali originem perspectam habetis? ea est, quòd nos prospectum nobis cuperemus non mensurâ veræ necessitatis & indigentiæ, sed mensurâ, respondente aviditati nostræ & cupiditati nunquam explebili: hinc nihil est, quod sufficiat Frigus illud, quod aliunde & solitis à causis ingruit, non multis vestibus facilè arcemus: at frigori febrili pellendo ne totus quidem vestiarij locupletissimi apparatus sufficiet.

Math. 6. 31.

XVIII. De illis poſtea quid dicemus, qui in ijs, quæ vitæ & corpori tuendo neceſſaria ſunt, tantum non fidunt DEO, ut in ipſo potiùs peccato ſpes ſuas reponant? Palmaris hic error mundo coævus eſt. Mendaciſſima illa pollicitatio, quâ malè cautis primis Progenitoribus noſtris malus Dæmon impoſuit, quòd futuri eſſent ſicut Dij, re ipſa aliud addicebat nihil, quàm quòd ſuis ipſi viribus beati reddi poſſent, quin DEUS aliquid ad rem conferret, & quin eorum, quæ ipſe juſſerat, vel vetuerat, ulla ratio haberetur. Atque hoc, quod mendaci illo promiſſo deluſus Adamus tum ſibi tribuit, hodie quoque major Peccatorum, ab eo prognatorum, pars ſibi vindicare ſtudet. Arrogant iſti ſibi, quòd pinguiorem ad fortunam evehi, & meliore omnia loco reponere poſſint non ſolùm ſine DEO, ſed etiam DEO invito ac repugnante. Hac execrabili è fæce plus quàm certò illi Mercatores ſunt, qui mendacijs, dolis, & iteratis non ſemel perjurijs lucra ſua rectiſſimè ſe promovere arbitrantur. Ex hac ſunt Litigantes illi, qui alios ad pejerandum ſuâ causâ inducunt. Ex hac Notarij illi, qui muneribus corrupti ſyngraphas aut celant, aut perfidè immutant. Ex hac Sicarij, qui modici argenti gratiâ cædes nefandas perpetrant. Ex hac illi Proxenetæ, quos avaritia ad promovendos contractus omni jure vetitos impellit. Ex hac illi tam ſordidi heri, qui diebus etiam feriatis, & Divino cultui dicatis, labores domeſticis ſervis imperant, ne panem non lucrentur. Ex hac ſtulti illi Parentes, qui ut familiam pingui aliquo Eccleſiæ Beneficio locupletent, filios ſuos indignos, aut ineptos, Clerici habitu induunt, qui in ſago rectiùs militarent. Ex hac Matres illæ, quæ ut filiabus maritos inveniant, manifeſtis eas periculis exponunt, in pudicitiæ prædones incidendi, dum ejus cuſtodes quærunt. Ex hoc Puellæ illæ, quæ etſi non ignorent, quàm non probentur DEO familiaritates, quas contraxerunt, eas tamen excuſant ut neceſſarias, propterea quòd, ſi amantes inhumanæ faſtidiant, pudicæ quidem, ſed ſine conſorte victuræ ſint. Omnes iſti, & plurimi alij, quos enumerare longum foret, Spem ſuam in peccato ponunt, nec advertunt miſeri, quod eo ipſo, quòd in peccato eam reponant, reponant hoc ipſo in mendacio. *Poſuimus mendacium ſpem noſtram.* Et prô, quo in mendacio! mendacium hoc eſt, quod non in errorem tantùm inducat, ſed plurimum etiam afferat detrimenti, unde eſt mendacium longè pernitioſiſſimum. Luna noſtris oculis nunquam ſe fulgentiorem offert, quàm cùm Soli è diametro opponitur. Peccatores, ut Lunam in ſtultitia perpetuæ ſuæ inſtabilitatis imitantur, ſic eam quoque referre ſibi debere videntur in ratione lucrorum ſuorum procurandorum; ſic ut nunqam commoda ſua promoveant utiliùs, quàm quando à DEO recedunt longiùs, & quando ab hoc Divino Sole, eum contemptim negligendo, abſunt remotiùs. Sed O quàm hi tales ſibi ipſis imponunt! experiuntur ſubinde, quod Propheta indicavit: ***Expectavimus lucem, & ecce tenebræ.*** *Iſ. 59* Pro ſtultè ſperato lucis

lucis incremento, domus earum manent plenæ tenebris, ærumnis, & perturbationibus. Negotia non procedunt; lucra invertuntur: cauſis caditur, fraudes reteguntur, filia maritum non invenit: verbo, ſic contra ſpem geruntur & cedunt omnia, ut aureum impiæ, quam ſomniaverat, felicitatis caput in pedes denique luteos deſinat. Aut non obtinentur lucra, quibus inhiabatur perfidè; aut ſi obtinentur, mox alio migrant ex
:b. 24. familia. *Tabernaculum impiorum non*
8. *ſubſiſtet.* Natam ſubinde prolem mole carnea ſine oſſibus, non neſcio: nullam tamen ſcio, quæ ſine oſſibus diu, poſtquam nata erat, ſupervixerit. Sic etiam in cunis ſuffocatur eorum faſtus, qui DEI leges peſſundare conantur. Fœtus ſunt ſine oſſibus, non
:b. 24. tam partus, quàm abortus. *Elevati*
24. *ſunt ad medicum, & non ſubſiſtent.*

XIX. Sed iſta veritas tanti momenti eſt, ut operæ pretium ſit de ea agere Diſſertatione integra, illíque uni dicata; quam jam nunc deliberatum habeo ſuo tempore inſtituere, cùm palàm omnibus faciam; Peccato tam neminem unquam felicem reddi, ut etiam hujus vitæ calamitatibus ſubjiciatur ac miſerijs. Interea quid vobis dicam? ut ſcilicet in rem intenti memineritis, quòd ſpem in peccato reponere earum injuriarum è numero ſit, quâ vix graviore laceſſi DEUS poſ-
6,11. ſit. *Nolite ſperare in iniquitate.* Et tamen, quod fidem ſuperat; non deſunt, qui eò uſque eam reponant, ut non dubitent mutuis ſe pactis obligare cum Peccatore, ut primo, ſi omnium deterrimo. Sed hi ſcilicet è Chriſti cultoribus non erunt. Sunt enim verò hoc ipſo è numero. Saltem Catholico nomine non cenſebuntur, cenſentur & iſto. Ita tamen, fateor, Chriſtiani ſunt ac Catholici, ut hæc tam honorifica nomenclatura ad id unum ipſis deſerviat, ut vel Ethnicis deteriores haberi mereantur. Sunt autem hujus furfuris, qui vel ut ludo vincant, vel ut quem optant Sponſum, Sponsámve ſortiantur, ut arcanum aliquod reſciant; ut cunctorum ſuorum hoſtium tela eludant, quocunque in congreſſu, pugna, aut alium in finem ſibi lucroſum, non verentur ſtygijs illis artibus uti, quas Superſtitiones dicimus. Schediaſmata peregrinis characteribus exarata, precandi formulæ mendaciſſimis promiſſis refertæ, ceræ tribus conſuetis ſacratæ, cruces, chriſmata, Sanctorum Lipſana, res aliæ ſacræ profanis permiſtæ, cuncta hæc ab ijs re ipſa confertim uſurpantur. Verum quidem eſt, quòd dum verbis profanis, & alijs adjunctis magis etiam ridiculis, adjungunt ritus ac ceremonias quasdam pias, videantur DEUM religioſo cultu velle venerari. Sed quando unquam irreverentiùs eum habent, quàm quando illum tam religioſè ſe colere fingunt; Cùm e- Sanch.
nim utantur medijs, quæ vim pla- in ſum.
nè nullam habent ad producenda o- l.2.c.40.
pera, quæ ipſi moliuntur, qualia ſunt, vincere, ſui amore accendere, divinare, armis omnibus ac telis inpenetrabilem reddi, ſupereſt, ut adhibeantur non ut talium operum cauſæ,

sed ut signa, quibus positis ex pacto mali Dæmones virtute sibi propria effecta illa producat; quâ ratione Impij nefarijs his Spiritibus Divinum aliquem honorem tribuunt, dum ab illis expectant auxilium, quod præterquam à solo DEO peti, & expectari nulla ratione deberet. Nec jam quidquam ad elevandum hoc scelus facit, quod ajunt; his schediasmatis ac formulis pia quædam ac religiosa admixta esse; ut enim omnia hæc in mala ac sacrilega degenerent, satis est, impium quiddam ijs esse admixtum. Ne viperæ quidem partes omnes veneno turgent: sufficit tamen, quod in faucibus illa gerit venenum ad certam necem inferendam. Pollicitationes illæ, in ludo perpetuò vincendi, animum amatæ puellæ amore mutuo accendendi, authorem furti inveniendi, omne telorum genus sine ullo vulnere certò eludendi, vires omnes naturæ superant; quin & illas, quas à DEO præter naturæ ordinem operante sperare liceat; cùm DEUS nunquam bonum ullum caducum & breve, sanctè & citra ullam exceptionem adpromiserit: ac proinde, ùt ante dicebam, cuncta hæc effecta sperari non possunt, nisi à mali Dæmonis manibus, cui non rarò id potestatis DEus permittit; etsi nonnisi eorum malo ac pœnâ, qui suam in illo spem reponunt. Et non sufficiat unum hoc ad terrorem miseris his incutiendum, nôsse, quòd ipsi cum jurato generis humani totius hoste pace fruantur? Sed quid pacem dixi? quòd ipsi mutuis conventionibus, & commercio jungantur; dum pactis si non disertis explicitísque, tacitis saltem, cum hoste hoc stygio ipsis tam belle convenit in gravissimis quibúsque negotijs, contra præceptum non dispensabile ab Apostolo promulgatum: *Nolo vos socios fieri Dæmoniorum.* Dubium non est, quin istud sufficiat ad eos juratos DEI hostes constituendos, *Inimicus meus, qui versatur cum inimicis meis:* Ita Leges supponunt. Sed juvat raro quodam eventu narrando vobis ob oculos ponere, quid demum sperare jure possint, qui opem à malo Dæmone efflagitant.

S. Tho. 2. 2. q. 92. a. 1. & q. 97. ar. 4.

1. Cor 10. 20

XX. Non multis ab hinc annis degebat Romæ Juvenis eorum è numero, quibus Anima pro sale quodammodo est, ne antequam tumulo inferantur, marcescant; cætera inutilis ac neglecta. Decoxerat hic jam totum, & opimum quidem patrimonium: unde cùm jam nulla esset illius metalli copia, quo effrenes suas libidines ad eam diem aluerat, statuerat illud non in terræ tantùm visceribus, sed intimis ejus & orcinis recessibus quærere. Cùm proinde ex ejusdem secum farinæ socijs intellexisset, in ijs, quas ipse incolebat ædibus magnas longo jam à tempore opes, & auri vim ingentem defossam latere; doceri voluit verba quædam & formulas magicas, quibus malum Dæmonem Orco evocaret, & ad thesaurum illum sibi tradendum adigeret. Verè miser, ut qui nesciret, Dæmonem carminibus illis excitum alium thesaurum non habere, quàm quem dare ipse paratus erat, dum Animam stygio illi prædoni offerebat! Adhibitis igitur, quæ didi-

Joan. Nicius Ex. 14

didicerat, carminibus, evocare Dæmonem cœpit, sed quia nondum scelerum suorum mensuram Juvenis impleverat, non permisit DEUS, ut confestim aspectabilem se illi hostis sisteret. Cùm tamen insanus à cœptis execrandis non desisteret, Orcus tandem pulsatas toties fores aperuit. Concubiâ enim nocte, dum his maximè cogitationibus animum suum Juvenis in strato suo occupat, strepitum quendam ac fragorem ad cubiculi sui fores audit: &, quis inquit, tam intempestivè mihi obstrepit? Ille est, respondit quærenti Dæmon, quem vocâsti toties: pande fores, & sequere me, adsum enim tandem vota tua expleturus. Cohorruit initio Juvenis; subinde tamen Spe timorem subigens è strato se proripit, & ensem manu una complexus, alterâ DEIparæ iconem è collo suspendens, ut eam, quod non pauci alij etiam sibi promittunt, non peccatorum solùm haberet Advocatam, sed in scelere ipso sociam & Patronam, ad cubiculi fores progreditur, aperit, & umbram videt aspectu horrifico, quæ ad subterraneam ædium cellam tendebat: institit præeuntis vestigijs Juvenis, & ad locum pervenit: hîc non magno in quærendo labore cumulus auri, argenti, margaritarum, pyroporum, adamantum, & gemmarum omnis generis inventus est. Quid autem existimatis tam secundo eventu fecisse Juvenem? exsiliîsse præ gaudio, & tripudiâsse? omnes mox sinus optatâ prædâ cœpisse implere? Nihil minùs. Tam funestus enim horror per omnes venas ijt, stupor invasit tam insolitus, ut ne voluntas quidem incesserit porrectâ dexterâ vel teruntium tollendi: sic ut tenui illo anhelitu, qui supererat, collecto vix ad lectum rediret; in quo non nisi triduo superstes, cùm à consternatione colligere animum non posset, funus fuit: sic ipsâ suâ experientiâ magistrâ doctus, non aliàs sub terra fodinas spiritu tam pestilente inficere, quàm Tartareas.

XXI. At vos reponetis: etsi superstitiosi ejusmodi ritus ac carmina nihil conferant ad latentes, ejusmodi thesauros retegendos, non inutiles tamen esse ad thesaurum thesauris omnibus cariorem, corporis nimirum sanitatem servandam, & mille ab eo mala non ignota averuncanda. Heu Sanitatem omni peste nocentiorem! Ego quidem millies cum DEO præmori mallem, quàm cum Dæmone supervivere. Ita est; sinit subinde DEUS, ut juvare aliquem Dæmon possit ad bonum aliquod caducum obtinendum, qui ejus opem implorat: sed hoc ipsum profectò ingens supplicij genus est, permittere ut serpentem varia ac maculosa pelle sinu quis foveat, qui subinde securè & suaviter dormientes morsu enecet: & verò ipse malus Dæmon, ut animam alicujus sibi vendicet, sicut nullum aliud ministeriorum etiam abjectissimorum genus refugit, fabri, famuli, agasonis, quin & jumenti, sic ne Medici officio, tam honorato, fungi recusabit. Sed an tam malè providi estis, ut non advertatis, inimici munera, proditionis esse instrumenta; Ita versutus ille capi se sinit, sicut Torpedo, ut capiat capientem se; & tantillum illud boni confert, ut æternùm

nùm deinde vobis faciat malè. *Porrigit pomum, & surripit Paradisum:* quæ sunt ejus jam inde à Mundi exordio artes. Plaudit ipse sibi, quòd non nemo, ut sanitatem non jam ipse, non filius, sed equus recuperet, illi se tradat mancipium, qui tamen ritu tam solenni in sacro lavacro ipsum ejurârat, quíque Fidei beneficio acceperat à DEO potestatem stygium hunc Draconem cum omni sua detestabili appendice conculcandi. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & supra omnem virtutem Inimici.* Luc. 10. 20. Accedit & illud, quòd ita sanitatem reddat Dæmon, ut illud Medicorum genus solet, quos Empyricos dicunt, qui pharmacis suis extimis à membris ima in viscera, tanquam centrum, mali vim cogunt; unde subinde nocentiùs pestem in membra omnia diffundat. Nunc equi, aut alterius jumenti vestri non difficilem morbum sanat; paulò pòst illud ipsum in fossam aliquam præceps aget. Filiolum modò incolumem præstat; mox ad dignam pro ope ab eo postulata mercedem reddendam, faciet, ut ardentem in focum pronus ruat. Si peccatum omnis mali in Mundum hunc illati causa fuit, Dæmon verò ejus occasio, quæ tandem prudentia est, cupere deinde, ut junctum Dæmoni peccatum boni quidpiam in ædes vestras inferat? Fieri ista non possunt. Audite igitur Ecclesiasticum monentem: *Fili, in infirmitate tua ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.* Eccli 38. 8. Memento, fili, te & cùm condereris è nihilo, multóque magis, cùm in sacro fonte renascereris, DEUM ipsum Patrem sortitum esse. Quomodo igitur eò usque te abjicis, ut dignitatis hujus tuæ oblitus, tuis ab hostibus opem exposcas, tergum DEO Patri tuo obvertas? Non quod collo gestas schediasma, non quæ pronuntias verba, sanitatem tibi reddunt; reddit illam Dæmon: Medicus tuus Dæmon est. Et eò tu te demittes, ut commercij cum illo te non pudeat, cujus hæc nunc præcipua dignatio, quòd sit æternus Reproborum Tortor ac Carnifex? Hoc est non te tantùm, sed Patrem adeò tuum Cœlestem, tanquam invalidum, & nullarum jam virium, contemnere. *Ora Dominum, & ipse curabit te.* Jer. 17. 5. Quare si *maledictus homo, qui confidit in homine, & à Domino recedit cor ejus;* judicet, qui vult, an non magis eidem se maledictioni obnoxium reddat, qui DEO deserto, omni sua Spe Orco innititur?

XXII. Nunc ut tandem, quod res postulat, ad hujus Dissertationis finem accedamus, quid vobis de gemina hac labe videtur, quâ animum Spes Peccatorum inficit, dum facit, ut tam temerè præfidant de DEI ope in ijs, quæ ad Animam spectant; tam nihil illi fidant in ijs, quæ ad corpus pertinent, perinde, ac si plus commodi reportaturi sint, si in ipso peccato, quàm si in DEO spem suam collocent? An aliud evidentius signum desideratis, quo illam planè adulterinam agnoscatis? *Spes illorum abominatio est Animæ.* Job. 11. 20. Deinceps incumbet vobis, Dilectissimi, eò eniti, ut Spes vestræ meliorem ad normam accommodentur: hanc Propheta indicat illis verbis: *Spera in* Ps. 36. *Do-*

Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in divitijs ejus. Quot verba, tot arcana. *Spera in Domino.* Cùm Spes vestras collocatis in DEO, illud inprimis altè in animum demittite, niti vos Domino tam potente, ut vobis ille penitus opus non habeat: ac proinde nolite cum insanis illis, vobis persuadere, Montes cœlorum fulcra esse. Quantumcunque magna vestri opinione inflati sitis, quamdiu peccato vivitis obnoxij, non estis nisi purum putum nihil: ac proinde, si carere vobis DEUS potest, etsi Atlantem, aut Abylam altitudine excederetis, quanto minùs illi eritis necessarij, cùm ejus in oculis non sitis plus, quàm arenæ tenuissimum granulum? Quare sperare simul & timere vos velim; sperare in DEO, vosmetipsos timere, & de vobis diffidere: timere inquam pravam vestram voluntatem, ob periculum illud, cui obnoxia est, quantalibet tandem DEI gratiâ non rectiùs utendi, quàm Napellus, aliæque herbæ ac plantæ venenatæ utantur rore cœlesti. Timete diuturnas assuetudines, & contractas inde propensiones pessimas: timete lapsus toties & tam facilè iteratos, memores, primo peccato unum Dæmonem hospitem admitti, altero autem septenos. Verbo, timete, etiam cùm nulla videtur esse timendi causa. An non videmus, quàm timuerint sanctissimi quique? *Homo sapiens in omnibus metuet:* ut Ecclesiasticus loquitur. Sancti cœlesti illâ Sapientiâ, quâ pleni sunt, magistrâ, discunt ubique timere, ut sint quàm cautissimi. Quare si Leones ipsi in nemoribus, apertis oculis dormiunt; quomodo miseri Lepusculi, Peccatores, clausis oculis securi, & in utramque aurem dormient.

Ecli. [1]. 27.

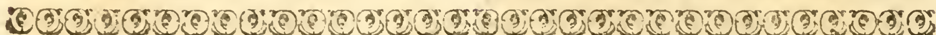
XXIII. *Spera in Domino & fac bonitatem.* In magno illo DEO Spem reponite, qui scit, qui vult, & potest omnia, quæ vobis sunt profutura: sed jungite huic Spei rectè facta, ne sicut Dæmon omnes Hæreticos falsa fide decipit, ita vobis imponat falsâ fiduciâ. *Fac bonitatem.* Et observate non satis esse ad spem bonam ac genuinam bona facere, sed necesse esse ejusmodi efficere opera, quæ ipsos efficientes bonos faciant. Vos acceditis ad rem Divinam, adestis ad aram, etiam solenni ritu, facienti; vespertinis precibus cum cantu peragi solitis adstatis, stipe juvatis egenos, à carnibus vos abstinetis, sed interim estis DEI ob admissum peccatum inimici. Hoc est facere bona, sed non est facere, quæ vos faciant bonos. Opus est ante omnia redire cum DEO in gratiam elutis sincera Confessione noxis, quæ operibus his omnibus præmittatur, ut non sint instar cadaveris, externa quidem specie operibus bonis similia, sed animâ propriæ bonitatis non animatâ.

XXIV. *Spera in Domino & fac bonitatem, & inhabita terram.* Terra hæc DEI Ecclesia est, in qua habitare oportet ùt verum Christi asseclam, semper perseverando in DEI gratia & amicitia, non autem per aliquot tantùm proximos Paschæ dies. Id enim nî fiat, non satis scio, an non Divino coram Tribunali locum habiturum sit id, quod Lex humana decrevit. *Qui possedit majore*

L. unicâ ff. utrobique.

jore parte anni, præfertur alteri. Metuo, ne, si Dæmon undecim anni mensibus vobis imperat, DEUS autem non nisi unico, Dæmon tandem lucretur causam, & vestræ illi animæ latâ sententiâ adjudicentur.

XXV. *Inhabita terram, & pasceris in divitiis ejus.* Discite aliquantum fidem servare DEO, & tum non ambigite, quin vestræ sint omnes cœlestis hæreditatis opes atque divitiæ. Si ipsi placuerit, vos hîc inter mortales luctari cum rerum inopia, non est quod lugeatis: erit tempus, cùm fruemini omnibus, quæ ejus sunt, & ille, tanquam filijs morigeris, olim dicet: *Omnia mea tua sunt.* Omnes mei the- *Luc. 12.*
sauri, omnes opes tuæ sunt, & tuæ erunt per omne deinceps ævum; sine ullo illis excidendi metu. O quæ quantáque est felicitas, res tantas sperare: *Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in divitijs ejus.*

DISCURSUS V.

De numero Electorum & Reproborum.

SOmniant nonnunquam ægri, se linguâ mel lambere; & hoc non infelix omen existimant; sed aliter peritiores Medici pronuntiant, qui cùm non ignorent, gustatam illam in somno dulcedinem inde nasci, quòd corpus phlegmate redundans illud è stomacho & ventre ad palatum usque diffundat, timent, ne naturalis calor frigidi illius humoris abundantiâ penitùs tandem suffocetur & extinguatur. Non dispari ratione Peccatores profundissimo suo lethargo sopiti mel semper dulcissimum somniant, sicut eorum lingua nihil celebret & extollat frequentiùs, quàm DEI Miserationes, Spem facilem, salutis negotium in tuto: nec mali id ominis esse existimant. At rerum & statûs animæ magis gnari, cùm non nesciant præfidentiam ejusmodi, timoris omnis expertem nasci in ægris istis ex animo sceleribus ad labia usque, ut sic dicam, pleno, malè sic somniantibus metuunt, & lethargum quibus possunt artibus excuttere laborant, excitando maximè timorem salutarem, qui ipsas adeò ossium medullas penetret: *Sunt impij, qui ita* *Eccl. 14.*
securi sunt, quasi justorum facta habeant: sed & hoc vanissimum judico. Amplector & ego hanc Medicorum Sacrorum sententiam, & curandi methodum: eâque causâ conabor, quoad potero, tam suaviter dormientes ad sanitatem reducere. Proponam quæstionem momenti tam gravis, ut nulla unquam momenti majoris in ullius Reipublicæ senatu intimo fuerit ventilata; ad lumen Authoritatis & Rationis discutiendo: Majórne sit eorum Christianorum numerus, qui salutem consequuntur, an qui eâ exci-

cidunt? Nec dubito, quin si auribus animisque præsentes fueritis, posituri sitis illam præfidentiam, quâ tam multi hodie, minimè utique cauti, laborant; & concepturi sanctum illum DEI Timorem, quem in tam paucis est invenire.

II. Ut gravissima hac in quæstione clarè progrediamur, progrediendum est ordine. Statuendæ igitur initio assertiones duæ, quæ extra controversiam sunt. Prima est, si generatim loquamur, plures omnino è Mortalium numero Reprobos fore, quàm Electos, juxta illud apertissimum Christi effatum: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Cùm enim ad salutem necessaria sit vera Fides, consequens omnino est, majorem mortalium numerum perire, ut qui veram Fidem vel non cognoscat, vel cognitam non amplectatur. Altera assertio est, quòd numerum ineundo omnium, qui ad veram Ecclesiam pertinent, tam eorum qui antè, quàm qui post rationis usum moriuntur, plures citra controversiam sint, qui beatitate æterna potiantur, quàm qui ab eâ excludantur. Sæpius enim observatum est, totidem ferè mori sacro fonte ablutos ante discretionis annos, quot majorem ad ætatem supervivunt: unde si illis addantur reliqui omnes Catholici, qui adulti salutem consequuntur, obscurum non est, maiorem horum, quàm reliquorum numerum esse: plures proinde necesse est esse Catholicos salvos, quàm damnatos: maximè cùm ad felicem hanc turbam pertineant omnes, Hæreticorum licèt Parentum

Matth. 20. 16. & 22. 14.

filij, qui sacris expiati undis, antequam acceptam Gratiam peccando possint amittere, mortui, æternæ & ipsi vitæ ac gloriæ hæredes erunt, pretioso JEsu Christi Sanguine ac meritis comparatæ. Unum igitur hoc discutiendum superest: An ex adultis, qui recto arbitrij sui usu salutem operari suam possunt, plures Cœlo, an Inferno sint transcribendi, plures Electi, an Reprobi futuri?

I.

III. Si ex illorum genere Medicorum essem, qui quos curandos suscepêre ægros, mortuos, quàm mœrore affectos videre malunt, jam nunc digitum ori imponerem: adeò nonnullis in decursu molesta erunt verba mea. Verùm quid tandem ex contumaci hoc silentiô sperarem emolumenti? aliud certè nihil, quàm ut sociam Dæmoni operam jungerem, qui, Eusebij sententiâ, certiore ad Animarum perniciem viâ non grassatur, quàm si eos sui securas reddat. *Immittit securitatem, ut immittat perditionem.* Illud igitur meminisse vos velim, sanctos Doctores eâ causâ Ecclesiæ datos, ut viam ad Cœlum nos doceant. S. Helena Constantini Mater, ut ij, qui Constantinopoli Solymas peregrè ibant, à via non aberrarent, certis per viam intervallis turres satis altas extrui curavit, in quarum culmine accensi nocturnis tenebris ignes, iter agentibus, qua pergendum esset, monstrarent. Idem in Ecclesia sua DEUS præstitit, per temporum intervalla grandes quasdam animas, turrium æmulas, constituendo, quæ multa,

quam in ijs liberaliter accenderat, luce, ut ardentes faces, aut lampades, cœlestem ad Solymam contendentibus viam monstrarent. Hinc consequens est, ea, quæ Doctores isti magno consensu tradunt, accipienda esse ut veritatem ad doctrinam certissimam, quâ ducente pergatur in itinere tam periculoso, quàm est illud, quo ex uno mundo in alterum transitur. Jam verò concors est sanctorum istorum Patrum ac Doctorum sententia, plures è Christianis æternùm perire, quàm salvi fiant: juxta hanc igitur eorum doctrinam iter nostrum instituendum est, si prudenter in semita pergere, & nobis ipsis imponere non volumus.

IV. Ut à Patribus Græcis ducamus initium, hanc in sententiam plerique illorum ivêre, id quod S. Nilus Abbas apud Baronium testatus est, pro ea allegans præter S. Simeonem Stylitam, qui divinitus ea de re edoctus creditur, S. Theodorum, S. Basilium, S. Ephrem, S. Joannem Chrysostomum. Atque hic maximè hanc doctrinam tam constanter ùt veritati consentaneam tenuit, ut non dubitârit superiore è loco, & sacro suggesto pronuntiare, ex tota refertissima inquilinis Civitate Constantinopoli, non credere se, centenos salvos fore. Et tamen tunc temporis, post Romam, Mundi Synopsin, non alia urbs plures quàm Constantinopolis, incolas numerabat. Quamquam autem tum Religiosi omnes non urbes & oppida, sed deserta ac solitudines incolerent, amplissimâ tamen illâ & Imperatoriâ in urbe, à fide alieni nulli, sed Christiani tantùm censebantur. Et tamen Pastor ejus Zelo ardens non suo in conclavi scribendo, sed palàm ad concionem tam frequentem declamando, protulit effatum tanto horrore plenum, quale est; ex multitudine tam propè innumera vix centum non æternùm damnandos. *Non possunt tot millibus inveniri centum, qui salventur: quin & de his dubito.*

To. 10. an. 976.

Hom. 2. in act. Apost.

V. Græcis Patribus Latini adstipulantur. S. Gregorius de solis Christianis loquens ita pronuntiat. *Ad fidem plures veniunt, ad Regnum cœleste pauci perducuntur.* En, multi ad fidem, pauci ad salutem. Nec aliter sensit S. Anselmus, minimè obscurum ratus, paucos esse, qui salutem consequantur. *Ut videtur, pauci sunt, qui salvantur.* Idem locis pluribus etiam S. Augustinus tradidit: sed eo maximè, quo parabolam illam Christi Servatoris de paleis & tritico exponit: aream enim Ecclesiam esse ait; paleas, majorem Christianorum numerum, qui salute excidunt: triticum, minorem eorum, qui cœlo potiuntur, atque hoc ipso denique velut epiphonemate dissertationem claudit: *pauci ergo qui salvantur, in comparatione multorum perituorum.* Sanctus tandem Hieronymus, cùm vivens suam de salvandorum paucitate sententiam explicâsset, tandem ad extrema deductus, quo tempore verum ut meliùs cognoscitur, ita & liberiùs profertur, Discipulis suis affirmare non dubitavit: *Vix de centum millibus, quorum mala fuit semper vita, meretur à DEO indulgentiam habere unus.*

Hom. 1 in Evan.

In Elucid.

l. 3. con Cresco. c. 66. & l. 4. c. 5

Apud Eus. Dam.

VI.

VI. Et ne quis ſuſpicioni ſuperſit locus, ne fortè Doctores iſti hyperbolicè locuti ſint, notandum illud inprimis, ejusmodi ſuſpicionem omnino fore injuſtam; ſi enim pro Concione ea affirmâſſent, quæ ipſi non credebant, non tam amplificâſſe, quàm mentiri eſſe cenſeri deberent. Deinde ut hæc ſuſpicio falſa, & nullo nixa eſſe fundamento cognoſcatur, Patrum doctrinam multiplici Theologorum authoritate affirmabo; horum enim proprium eſt, verum ad amuſſim examinare, & omnem in ſententia explicanda auxeſin vitare. Ex his autem duo non Purpura magis, quàm doctrinâ & pietate in DEUM eminentes, Cajetanus nimirum & Bellarminus, tenent apertè eam ſententiam, quæ majorem Reproborum, quàm Electorum multitudinem eſſe aſſeverat. Abulenſis Epiſcopus, ſui temporis Salomon dictus (tantâ erat & amplitudine & profunditate Sapientiæ) hanc de paucitate Electorum præ Reprobis ait eſſe *poſitionem communem, & ſatis veriſimilem.* Id quod nec Suarezius diffitetur, Eximij nomen inter Theologos promeritus: *Communior ſententia tenet ex Chriſtianis plures eſſe Reprobos, quàm Prædeſtinatos.*

ajet. in trab. de o Virg. ellarm. e Genit. Col. 1. c. 6. — *1. c. 22. Matth. 69.* — *le DEO. 1. c. 3. 5.*

VII. Quamquam autem Autoritas eorum, quos adduximus, ſummi ſit ponderis, non tamen eſt, niſi humani. Sumamus igitur in manus Sanctuarij libram, & illo noſtræ aſſertionis veritatem libremus. Videamus, inquam, quid de illa DEUS in Sacris Literis pronuntiet. Sacrarum igitur Paginarum idiomate idem ſonat *Prædeſtinati* quod *pauci.* *Domine à paucis de terra divide illos.* Et idem ſonat *Reprobi,* quod *multi.* *Inter multos erant mecum.* Si autem lubet ad figuras mentem reflectere, tempus Legis naturæ, & tempus Legis ſcriptæ tanquam præludia fuerunt, & umbræ Legis Gratiæ: unde lubeat obſervare, quâ ratione DEUS nobis repræſentârit in utrâque Lege hanc maximi momenti veritatem. Naturæ in Lege, omni mortalium genere undis ultricibus ſuffocato, non niſi octo Animæ exitio ereptæ ſunt, & Noëtica in arca ſervatæ. Si autem S. Petro, id ſua in epiſtola affirmanti credimus, Arca Eccleſiæ ſymbolum fuit, in qua ſacri lavacri ope non multi ſervantur, quia pauci ſunt illi, ut Sanctus Auguſtinus aſſerit, qui re ipſa nuntium omnibus remittant, quæ, dum tingerentur, abjurârunt. *Qui ſæculo ſolis verbis, non factis renuntiant, non pertinent ad hujus Arcæ myſterium, in quibus non eſt conſcientiæ bonæ interrogatio.* Altera, in lege ſcripta, legis Gratiæ figura, aut umbra fuit, illa Hebræorum ex Ægypto emigratio: etſi enim bis millena hominum millia Ægypti ollas deſeruerint, non niſi duo tamen terram promiſſam attigerunt. *Hæc autem,* ut Apoſtolus monet, *in figura facta ſunt noſtri.* Quem in locum S. Auguſtinus planè attonitus ita commentatur: *Non tranſitoriè,* inquit, *non negligenter, ſed cum ingenti timore conſiderandum eſt.* *Hoc ergo,* pergit idem S. Doctor, *audiant, qui ita Dominum miſericordem volunt, ut juſtum eſſe non credant.*

Recep. de ignis. r. 2. c. 3.

Maldon. in 22. Matth. Faſol. tom. 2. in 1. p. q. 23. art. 7. Ruiz. de Prædeſt. diſp. 54. ſect. 1. — *A paucis Chaldæus legit ab Electis.* — *Inter multos. v. Auguſt. in Pſ. 54.* — *Serm. 101. de Tempe.*

VIII. Sed non eſt neceſſe recurrere ad ſenſum allegoricum, ubi literalis tam apertè rem ob oculos ponit: Sanctus Paulus Prædeſtinatos cum ijs comparat, qui olim in ludis, quibus curſu, luctâ, pugnâ certabatur, coronam, victoriæ ſignum, reportabant: *Hi qui in*
1.Cor. 1. 10. *ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium.* Quibus verbis tria indicantur, ut S. Thomas obſer-
in 1.Cor. 16. lect. 5. vavit, *In primo* (verba ſunt Angelici) *notatur conditio Viatorum; in ſecundo multitudo vocatorum; in tertio paucitas Electorum.* Quamquam hanc momenti tam gravis ſententiam non decebat ab alio proferri manifeſtiùs, quàm à Chriſto Mundi Luce: *Ego ſum lux Mundi.* In hujus autem Divino ore ac lingua non aliud ferè effatum verſabatur frequentiùs, quàm illud; *Multi ſunt vocati, pauci verò electi:* quod eſt epiphonema, quo ipſe geminans plus quàm cœleſtes ſuas parabolas clauſit. Eſt autem effatum, Sancti Auguſtini ſententiâ, non tam verborum, quàm tonitruorum; quæ tamen ipſa non ſatìs ſonora ſunt ad ſomnum nobis & torporem excutiendum. Præterea idem Servator noſter Matthæi
Matth. 7. 14. ſeptimo; *Lata eſt*, inquit, *porta, & ſpatioſa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt, qui intrant per eam: Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inveniunt eam.* Non alibi tamen diſertiùs hanc graviſſimi ponderis doctrinam explicuit, quàm apud S. Lucam, ubi cùm ex eo quæſiſſet nonnemo, verène pauci ſalutem conſequerentur, quid tandem putatis, eum reſpondiſſe? an tacuit? an hæſit dubius & nutans? an diſſimulavit, ne quid terroris juſto majoris alicui incuteret? aut ſaltem verbis ambiguis non tam explicavit, quàm implicavit veritatem? Nihil horum: reſpondit verbis diſertiſſimis, non reſpondit tamen ſoli illi, qui interrogârat; ſed ad omnes, qui aderant, converſus (agebatur enim de negotio, quod non ad unum magis, quàm alium quemlibet pertinebat) *Contendite*, inquit, *intrare per anguſtam portam, quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt:* cùm enim ad intrandum opus eſſet conatu magno, & voluntate firma, ipſi mediocri aliquâ diligentiâ contenti erunt. Quis jam veſter ſenſus eſt, qui fortaſſis me tacitè reprehenditis, ut qui ſemitam ad Cœlum nimium coarctem? quæ recitavi ex Sacra hiſtoriâ verba non alterius tandem ſunt, quàm Servatoris noſtri Chriſti JESU, & ſunt dicta ad Chriſtianos omnes ac ſingulos, ut ſatìs oſtendit & verborum contextus, & interpretum conſenſus: unde non video, quî fieri poſſit, ut & verbis his fidem quis adhibeat, & tamen totus non cohorreſcat.

Luc. 1[3]. 24.
Chryſ. adv. vitup. vi[t.] Mon.
Naz. [o]rat. 35.
S. Aug. in Pſ. 3[…]

II.

IX. Enimverò pluribus non eſſet opus ad affirmanda, quæ ſtatui. Ut tamen magìs & plus quàm ſatìs ſit, vos convincam, præter allatam jam Authoritatem, rationum etiam momenta adducam, nequâ vobis exitus pateat. Quî fieri poteſt, ſic vos arguitis, ut minor, etiam Chriſtianorum, numerus æterna ſalute potiatur? an non tandem noſtrâ causâ cœlum conditum eſt? quomodo igitur tam pauci illud intrabunt? En rationem ipſiſſimam. Duabus vijs perveniri

niri ad Cœlum poteſt, Innocentiæ nimirum, & Pœnitentiæ. Quare ſi palàm vobis facio, paucos admodum Pœnitentiæ callem tenere, pauciſſimos Innocentiæ ſemitâ progredi, qui tandem negare porrò poteritis, minorem rectè credentium numerum pervenire ad beatitatem.

X. Initium ducamus ab Innocentia: Si de ſolis Adultis ſermo eſt, quàm pauci denique ſunt illi, qui candidam illam, quâ in Baptiſmo induti ſunt, ſtolam nullius gravioris noxæ ſordibus inquinârint; nunquam Gratiâ, quâ tum donati ſunt, exciderint? Id plerumque nobis accidit, quod corvis, qui cùm candidi nati ſint, magis magíſque in dies nigreſcunt, donec tandem evadant planè nigerrimi. Vix ad annos pervenitur, quibus bonum à malo diſcernitur, cùm aut pravis aliorum exemplis, quæ uſurpantur oculis, aut verbis, quibus ad flagitium pellicimur, aut internis Concupiſcentiæ ſtimulis, quos ſentimus, dicimus confeſtim nequitiam; ſicut non pauci cum illo fateri poſſent, non meminiſſe ſe illius temporis, quo puri à labe fuerint. Quare ſi rectè inibimus numerũ, inveniemus pauciſſimas eſſe Muſtellas illas alpeſtres candore gratiſſimo, quæ diu non aſpergantur cœno & ſordibus hujus vitæ. Ratio autem ejus rei eſt; quia ætas tenella in homine Veris inſtar eſt. Sol tum virium habet tantùm, ut vapores è terra ad ſe trahat; ſed tantas non habet, ut eos abſumat. Sic in adoleſcentulis, Ratio, quæ microcoſmi Sol eſt, tantum cognitionis habet, ut mali cupiditate poſſit accendere; ſed tantum non habet, ut excitatum ignem poſſit compeſcere: ſufficit, inquam, tenuis illa notitia ad peccatum concupiſcendum, non ſufficit ad illius horrorem excitandum.

XI. Quare ſi multos Cœlo potiri aſſerimus, oportet aſſeramus, id eos Pœnitentiâ conſequi, cùm admiſſo ſemel peccato non alia ſit eò pertingendi ſemita; ita enim diſcretè Servator Chriſtus. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes ſimiliter peribitis.* (*Luc. 13. 5.*) Sed hæc quoque vera Pœnitentia tam rara eſt, ut Sanctus Ambroſius cenſuerit, illam non faciliùs inter homines inveniri, quàm ipſam Innocentiam *Faciliùs*, inquit, *inveni, qui innocentiam ſervaverit, quàm qui congruè pœnitentiam egerit.* (*de Pœn. l. 2. c. 10.*) Conſideremus illam eâ ratione, quâ faciliùs exercetur, in Sacramento, inquam, ſingillatim diſcutiendo omnes tres partes, quibus conſtituitur; ut tanto manifeſtiùs veritas nobis innoteſcat. *Tria in unoquoque veraciter pœnitente conſideranda* (ita S. Gregorius docet) *Confeſſio oris, Converſio mentis, & Vindicta peccati.*

XII. Dico autem inprimis, plurimos Chriſtiano è populo in prima Pœnitentiæ parte deficere, *oris*, inquam, *Confeſſione*, cùm inter accuſandum ſe, varias omittant noxas, aut damnabilis pudoris malitiâ, aut animi latebras, quo par eſſet ſtudio, perſcrutandi negligentiâ: Hominum genus, ut Sanctus Auguſtinus aſſerit, quod dum ſuas inveſtigat culpas, invenire timet; cùm noverit ab inventis longè eſſe abeundum: *Timent* (verba S. Doctoris ſunt) *iniquitatem ſuam invenire, quia ſi inveniant, dicitur illis, recedite ab ea.* (*In Pſal. 35. in illud doloſè egit.*) Non id ago, ut animos veſtros nimis anxia religione perturbem, ſed tantùm, ut aliquid lucis

affundam. Atque hâc causâ isto loco illud solùm culparum genus attingam, de cujus agnitione vulgò mortales penitùs non anguntur, cùm angi vel maximè deberent: sunt autem hæc omissionis peccata, quæ in eo consistunt, quòd quis notabili negligentiâ non satisfaciat officio DEI voluntate sibi imposito.

XIII. Omnia inter delicta fortassis ne unum quidem est, quòd magis timendum sit, quàm officium non facere, seu Omissiones. Omissionis peccata, denuntiatus, suáque noscendus fronte Inimicus sunt, & Dæmonium illud, quod Psaltes regius Meridianum appellat. *A negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & Dæmonio meridiano.* Ps. 90.6. Observate sacrarum literarum loquendi rationem; Omissiones appellant negotium; & negotium quidem in tenebris geri solitum, ut geminas, quæ illas comitantur, conditiones explicent. Prima harum conditionum est, quòd Omissiones negotiatio Dæmonis sint, dum illarum operâ plures lucratur Animas, quàm aliâ quacunque ratione lucretur: imò quas alijs artibus suas facere non potest, isti occultâ suas facit. Unde, ut rem exemplis declarem, si nequam hic Spiritus Sacerdotem videt virtutis, & salutis suæ studiosum, moribus integris, exempli pravitate nemini noxium, id agit, ut is aspiret ad Ecclesiæ alicujus Parochialis administrationem: ut subinde partibus Pastoris boni non respondens, dum alienas servare vult animas, suam perdat: quâ ratione per ambages lucratur, versutissimus Dæmon, quòd rectà se obtenturum diffidebat. Altera Omissionum proprietas est, quòd sint negotium altis concubiæ noctis tenebris gestum, parùm nimirum cognitum homini, parùm ab eo consideratum; propterea quòd non consistant in actione quapiam, ceteroquin debita, sed in mera talis actionis negatione, seu non positione. *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.* S. Th. 1. 2. q. 71. a. 5. Ja. 4. 17. Hinc fit, ut qui à Dæmone, hoc in genere in fraudem se induci sinit, malum non antè agnoscat, quàm ejus emendandi tempus porrò non sit; & hinc ipsi illi, qui cum annis blasphemandi, perpotandi, se vindicandi, aut fœdis libidinibus indulgendi, assuetudinem corrigunt, Omissiones tamen suas corrigunt nunquam; sed eas secum tumulo inferunt. Artis beneficio pulvis pyrius ita confici potest, ut accensus in fistula noceat quidem, sed fragorem non edat. Avertat DEUS, ne secreta hæc ars in vulgus emanet: quantò enim tum difficilius foret ab ictu sibi cavere, cùm ne aures quidem perciperent, unde pernicies immineat!

XIV. Hæc porrò tam noxia Omissionum peccata maximæ Christiani populi parti communia sunt, & respiciunt neglecta Justitiæ & Charitatis officia. Si Justitiæ officia spectemus, quot sunt in Ecclesia Pastores Animarum, qui majorem Animarum, à Christo sibi creditarum, curam non habent, quàm si ad ipsos penitùs non pertinerent? Rudes & parvulos fidei elementa non docent: adultiores aut nunquam, aut rarò admodum pro Concione adhortantur, atque instituunt; etsi crassissimâ Mysteriorum fidei ignorantiâ laborent. Non Confessionis, non Eucharistiæ Sacramenta ministrant, nisi cùm extrema id necessitas exigit. Quantus eorum est numerus, & qui cum confitentibus dent operam, eos tamen de erratis suis seriò non monent; mediam contra relaben-

labendi pericula præscribunt nulla; eos quoque à noxis absolvere non verentur, qui nec seriæ pœnitudinis, nec emendandæ vitæ propositi argumentum ullum edunt? Quot Judices, Advocati, Prætores, Tabularum publicarum Scribæ, Medici, Principum & Reipublicæ Administri, qui muneris sui partibus desunt? Quot parentes, qui liberorum educationem per pudendam ignaviam cordi non habent, de eo uno fortassis soliciti, quàm divites, sed non quàm virtutis & honestatis studiosos post se relinquant? Verùm nimis prolixa evaderet Oratio, si singillatim meminisse vellem omnium erratorum, quibus potissimùm suam Mundus perniciem & exitium debet. Transeo igitur ab officijs Justitiæ, ad officia Charitatis; circa quæ plurima etiam passim negliguntur. Neque enim quisquam satis expresserit, quàm neminem ferè hodie inopum gravissimis cum calamitatibus luctantium, miseratio subeat; cùm tam multos invenire sit, qui pro eo quòd his opem ferant stipē largiendo, eos omni genere violentarum extorsionum, injuriarum, vexationum, contemptuum exacerbent: interim constat Christi testimonio, eâdem vos mensurâ recepturos, quâ alijs fuerimus admensi. *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Hæ, & ejusdem sortis omissiones aliæ, & neglecti officij charitatis peccata, tam familiaria multis evaserunt, ut eorum sensu & religione jam nullâ tangantur. Et quamquam multi excusare se possint, quòd ad illa, dum se accusant, animum non advertant; at certè de peccatis ipsis quis se vel ad speciem purgabit, cùm tam dissertè Servator noster professus sit, se de his rationem coram suo Tribunali exactissimam repetiturum, haud aliter, ac si delicta alia horum comparatione, severam ad trutinam non sint examinanda? *Ite maledicti; esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Hoc fulmen torquebit in Reprobos. *Venite benedicti; esurivi enim, & dedistis mihi manducare.* Hanc ex eo Electi sententiā audient: Hoc cùm animo volveret sanctus Bernardinus Senensis, putavit affirmare se posse: Tres potissimùm esse notatu dignas supremi illius judicis sententias: primam, quam sub Mundi exordium pronuntiavit contra superbiam, dum omnes Angelos perduelles æternis addixit Inferoū supplicijs: alteram, quam post aliquot elapsa sæcula tulit cōtra Luxuriam, quando omnium sordes cataclismi undis eluit: tertiam, quæ in fine sæculorum fulminabitur contra Avaritiam; cùm omnes illos damnabit, quicunque miserorum inopiam porrectâ stipe non sublevârunt: perinde, ac si postremus ille dies non aliud sit discussurus, quàm neglecta officia Charitatis; quæ quidem minùs etiam, quàm neglecta justitiæ officia vulgò à mortalibus advertuntur.

[Matth. 7.] [De Christ. Relig. ser. 11.]

XV. Nec tamen his solùm in obeundo pœnitentiæ Sacramento peccatur: magis plerumque in altera ejus parte deficitur, in *Cordis*, inquam, *Conversione.* Plurimi ne sciunt quidem ad utiliter pœnitendum hac conversione opus esse, sed satis se fecisse existimant, si admissas noxas cum fide enarrent: hoc autem cùm ita sit, quomodo se isti parabunt ad concipiendum serium illum sincerúmq; dolorem, quo potissimùm Conversio ista constituitur? Accedit, quòd sæpè dolor omnis conceptus intra naturæ limites sistat *ex læsione naturæ*, ut S. Bonaventura asserit?

asserit? concipiatur, inquam, non alia ex causa impellente, quàm quia peccatum cum rectæ rationis, quam solus homo habet propriam, normâ pugnat, & sic naturâ suâ certam tristitiam, certum cruciatum generat, ob quos necesse est peccatum, talium causam, displicere. Insuper in illis, qui longâ peccandi assuetudine depravati sunt penitùs, quàm pronum est, non aliud ipsis displicere, quàm supplicium, quod vident imminere, non culpam, quam contraxerunt? Id quod Sanctus Fulgentius in Saulis confessione observavit, qui non abhorruit à noxa, quam admiserat; sed solùm mœrore torquebatur, ex jactura Regni,
l.2.de Remi. pecc.c. 15. quam illi animus præsagiebat. *Non odit, quod fecerat, sed timuit, quod nolebat.* Et tamen re ipsa oportet non pœnam tantùm, sed peccatum odisse; & odisse plus quàm ullum aliud malum decernendo, nunquam deinceps locum illi in animo dare. Auget difficultatem, quòd cum peccato oporteat abhorrere simul ab omnibus occasionibus, quæ proximè ad peccatum pertrahunt, juxta illud:
Ps.118. *Omnem viam iniquitatis odio habui.* Non, inquam, solam odi iniquitatem, sed viam quoque, quâ ad iniquitatem itur: hæc autem quænam est alia, quàm occasio? Hinc jam illud cogitate diligenter, quàm parvo numero sint illi Christiani, qui hæc reipsa exequantur; qui deserant sodales pravos, qui fugiant commoda & oblectamenta, quibus in peccati laqueos se implicuerunt: atque inde porrò colligite, quàm ingens eorum sit multitudo, qui etsi saltem quotannis de noxis se accusent, sincero tamen corde non doleant, nec seriò convertantur.

XVI. Et quamquam tam multorum dolor, his ex capitibus deficiat, duæ tamen aliæ causæ cogunt me de plurium adhuc Peccatorum pœnitudine dubitare. Signa nimirum, quæ sui accusationem præcedunt, & signa, quæ illam consequuntur. Quæ consequuntur, palàm faciunt, multos vix à noxis expiatos, mox redire ad inveterata vitia, quin ullum conatum, studium & solicitudinem adhibeant ad illa emendanda. Saucius, qui vulnus neque alligat, neque unguento illinit, plus satis ostendit, vulnus illi non dolere. Simillima est plurimorum Christianorum conditio, quorum animi fœdis undique plagis sunt obsiti: *A planta pedis, usque ad verticem capitis, non est in eo sanitas.* Nec tamen ijs persanandi quidquam diligentiæ adhibetur. *Non est circumligata; nec curata medicamine, neque fota oleo.* Isa.c. 6. Sanctus Paulus tanquam signum, quo vetus dolor discerni possit, videtur requirere constantiam quandam, quâ in Pœnitentia subinde securâ perseveretur: *Tristitia*, inquit, *quæ secundùm DEUM est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur:* & verò ratio ipsa videtur convincere, hæc sine stabilitate & constantiâ dolorem non esse genuinum. Vidua, quæ vix persolutis defuncto marito justis nubet alteri, non censetur defuncti mortem sinceris lacrymis deploràsse. Sic & Anima, quæ vix deplorato peccato admisso induci se finit, ut illud denuo admittat, quo tandem vero dolore illud detestata fuisse censeri potest?

XVII. Quod attinet ad signa, quæ antecedunt, illa longior mora, quâ non

non pauci in malo ſuo hærent, facit, ut metuam, ne dolor ſuis numeris non ſit abſolutus: mora enimverò perniciosiſſima, ut quæ non poteſt non edere ingentem in animo cladem & ſtragem. Omnis illa ſtrages atque pernicies, quâ humanam naturam noxa originaria afflixit, intelligendi facultatem excœcando, voluntatem faſcinando, frenum animi perturbationibus omnibus, obedire jam detrectantibus, permittendo, omnis inquam iſta pernicies à culpis actu admiſſis quotidie inſtauratur: hæ ſiquidem eadem, proportione ſuâ, effecta in anima producunt, quæ illa, ſi rectè S. Thomas ſenſit. Cogitate proinde, quàm malo loco res eorum ſint, qui vitam ferè omnem inter flagitia tranſegêre: & tamen hos quoque converti neceſſe eſt! Nonnullis, ut dicebamus, idem eſt principium ratione utendi, & peccandi, & hi ferè, quo cœperunt paſſu, in flagitiorum ſemitâ ad mortem uſque progrediuntur, nullâ, quæ ſe offerat, Numinis offendendi occaſione prætermiſsâ, &, quod opere exequi non poſſunt, deliberatâ ſaltem delectatione & deſiderijs concupiſcendo; lupum imitati, qui ubi ovile diligenter cuſtoditum reperit, illud undique luſtrando obit, & quam dentibus non poteſt, lupinâ illâ ſaltem rabie ſuâ prædam devorat. Peccatum igitur ejusmodi continuatum & repetitum toties, quàm tandem opinione noſtrâ perniciem in animabus eorum, & ſingulis eorum facultatibus edet? quàm addenſabit Intellectûs tenebras, augebit perverſitatem voluntatis, acuet concupiſcentiæ vim, vulnus identidem vulneri addendo; ſic ut Anima eorum, ſi ſenſum haberet aliquem peccatorum iſtorum continuorum, triſte illud occinere poſſet: *Effudit in terrâ viſcera mea, concidit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me quaſi Gygas.* Job. 23. 15.
Sed miſera hæc Anima, quo percutitur ſæpius, hoc ſentit minùs. Et hinc parum abeſt, quin dici poſſit, actum eſſe de omnibus ijs, qui præmaturè adeò flagitijs aſſueſcunt.

XVIII. Quæ malefico ſuo mortalium generi nocent ſidera, etſi nunquam ſuprà horizontem emergant, quin malignitatis aliquid diffundant, nunquam tamen nocent ampliùs, quàm cùm æſtivis in ſignis oriuntur: cùm enim tunc moram in hemiſphærio noſtro longiorem trahant, temporis etiam plus habent ad peſtem terris ſubjectis afflandam. Non aliter ſe res in peccatis habet; quantumcunque modico tempore animum occupent, nunquam tamen non omnia commovent, atque pervertunt: tum autem nocentiùs & diriùs, cùm primis ab annis peſtem diffundere in animum orta, vix unquam, ne in ſenectute quidem, occidunt. Tum enim eò Peccatores noxæ iſtæ redigunt, ut finis ſui ultimi planè immemores agant, &, quod conſequens eſt, in mediorum delectu errent ſemper, eâque causâ ſalutem nimis quàm difficulter conſequantur. Et tamen hoc Peccatorum genus numero fermè alia ſuperat.

XIX. Sine numero illi ſunt, qui non intelligunt, conditos ſe eâ tantùm causâ, ut Conditoris ſui gloriam pro-

curent: ſibi enim tantùm ſe natos exiſtimant: unde in rebus ſuis agendis DEUM ſpectant nunquam, ſed in id omnes animi corporíſque facultates intendunt, ut humana hæc atque caduca congerant, opes, voluptates, honores, imperia, quin unquam animi oculos ad DEUM attollant; porcorum more, qui ad quercûs alicujus radicem ſibi tantùm paſcendis intenti, quidquid poſſunt alijs è ſuo grege glandium præripiunt; nec tamen unquam ſordidum roſtrum humo attollunt, ut oculos in paſtorem conjiciant, qui providâ curâ è ſummis arboris ramis cupitam eſcam excutit.

XX. Nec minore numero illi ſunt, qui tenui aliquâ finis notitiâ imbuti, in mediorum tamen delectu errant graviſſimè, dum ſibi, non alium denique DEO cariorem, majoribusque ab eo bonis cumulatum eſſe perſuadent, quàm qui plus infelici hac ex terræ
Pſ. 143. 15. glebâ congeſtum habet. *Beatum dixerunt Populum, cui hæc ſunt:* ac proinde rerum æternarum planè incurij, ſoláque hæc caduca aliquid eſſe rati, *ve-*
Sap. 2. 6. *nite:* inquiunt, *venite, fruamur bonis quæ ſunt, quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors:* atque ita ſentire ac loqui docti, merentur referri eorum in catalogum, quos SS. Litteræ dicunt omnem
Eccl. 1. 15. numerum excedere. *Stultorum infinitus eſt numerus.* Ite nunc, & perſuadete hujus farinæ homulis, Peccatum eſſe malum malorum omnium maximum, eâque causâ, ut quis de eo admiſſo doleat ſicut oportet, neceſſarium eſſe, ut quis ab eo magis, quàm ab alio quocunque poſſibili malo abhorreat. Horum ipſi nihil aſſequuntur: notitia rerum, quam habent, tam eſt tenuis & obſcura, voluntas tam dura, ut nullius planè jacturæ ſenſu afficiantur, niſi quæ eſt boni cujusdam caduci & materiati. Crocodilo non abſimiles, cujus dorſum, quod Cœlum ſpectat, eâ eſt duritie, ut nullo ſit telo penetrabile: venter autem, quo terram reſpicit, cute obtegitur tam ſubtili, ut tenuiſſimæ acûs cuſpide perforari poſſit.

XXI. Hi, cùm de noxis ſe ſuis accuſant, labes quidem ſuas vident, ſed non aliter, quàm is, qui in ſpeculo eas contemplatur; non vident autem eas, ſicut qui in fonte vident, qui vidiſſe non contenti, eas etiam abluunt. Unde hi, poſt narrata Sacerdoti peccata, alij à ſe ipſis non evadunt, & quò eorum ſcelera multiplicantur ampliùs, hoc lethale animorum frigus in ipſis intenditur vehementiùs, ùt ijs evenit, qui humili ſolo degunt; quo enim aura eorum locorum eſt craſſior, eò hyems ibidem eſt ſævior. Ex hoc autem prudens quisque facilè colliget, *Ariſt. probl.* 25. 9. quàm arduum ſit ejúſce ſortis hominibus, cùm peccata Confeſſione expianda ſunt, dolere dolore, qui ſupra naturam ſe attollat: ídque tantò ampliùs; quòd hunc ad dolorem penitus ſe non præparent: non animum applicent ad perpendendas rationes, ex quibus dolendum eſt; non libros evolvant, qui hac de re agunt; ſacros Oratores non audiant, eos fugiant, qui de ſimilibus diſſerunt; quin ne animi quidem arbitros præ cæteris idoneos diligant; ſed ſtudioſè in eos inquirant, quos nimia

mia à benignitate fama commendat, ut hoc quoque in negotio nefarium Judam imitentur, cujus confeſſio, etſi in peccato enarrando diligens eſſet & accurata, *peccavi tradens ſanguinem juſtum*, id tamen non egit, ut Sacerdoti ſe bono probóque ſiſteret, ſed, ut Sanctus Auguſtinus notavit, *ivit ad Phariſæos, reliquit Apoſtolos,* & idcirco, *nihil invenit auxilij, ſed deſperationis argumentum.*

Lib. de vr. & fals. pœnit. cap. 11.

XXII. Nec illi exiguo ſunt numero, quorum Pœnitentiæ pars deeſt ultima, quæ eſt ſatisfactio: *Confeſſio oris, Converſio mentis: & Vindicta peccati*: deeſt autem tam quæ DEO offenſo, quàm quæ proximo læſo debetur. Et ad DEUM quidem offenſum quod ſpectat, quâ tandem ratione illi ſatisfacit magna populi Chriſtiani pars, quæ cùm rationem habeat nullam oneris graviſſimi tot noxarum, quod animo circumfert, onus dein juſto gravius ſibi impoſitum queritur, cùm pauculæ preces ad debitum expungendum imperantur? Hóccine ſit facere ſatis injuriæ DEO illatæ; *Facite fructus dignos pœnitentiæ?* Hoc eſt medium illud commune omnibus, quo Divina ira evitari poſſit; quos autem fructus major Pœnitentium pars affert? Tantum abeſt, ut fructus pœnitentiâ dignos, reſpondentes, inquam, delictis admiſſis, facere dici poſſint, ut ne ullos quidem ferant: & vos tamen contendetis, nullo negotio ſalutem hos ſuam conſecuturos?

XXIII. Nec ſibi quiſquam perſuadeat, in hac dubitandi ratione plus extimæ ſpeciei, quàm ſoliditatis ineſſe. Omnino enim tenendum eſt, exigere à Pœnitentibus DEUM, ut prava ſua opera, quorum ſe reos agunt, bonis compenſent. Permiſſio ſiquidem peccati in Prædeſtinatis ad gloriam, effectus quodammodo Prædeſtinationis eſt, à DEO in bonum ipſorum Prædeſtinatorum relata. *Diligentibus DEUM omnia cooperantur in bonum*: ipſa nimirum etiam peccata, ùt Gloſſa in eum locum obſervat. Quare ſi peccati permiſſionem DEus refert in bonum ipſorúmmet Pœnitentium, id profectò ſpectare ſolùm non poteſt, ne porrò peccent, ſed ut meliores reddantur, omnémque ſuam vitam operibus magis arduis, magíſque ſanctis ac perfectis exornent: id enim ſi ita non eſſet, quis non videt, ſatiùs futurum ipſis, ſi nunquam ullum in peccatum labi ſinerentur, quàm ſi tantùm in alia peccata non recidant, ſi non alius futurus eſſet permiſſæ noxæ fructus, quàm prioris emendatio? Hæc autem ſi ita ſe habent, illi etiam, qui ſeriò de admiſſis dolent: ſi curæ ipſis non eſt, ut magis ipſi inde proficiant, non ſolùm id agendo, ut admiſſas labes eluant, ſed ut earum loco præſtantioribus ſe ornamentis excolant, demiſſionis profundioris, majoris gratitudinis, ſtudij virtutum ardentioris, & operum rectorum illuſtriorum, profectò illi nondum oſtendunt inſignitos ſe tam nobili Electorum charactere ac ſigno; cùm non eum, quem DEUS ex pœnitentia quærit, ad majus ipſorum & pœnitentium emolumentum, fructum referant. Hinc porrò colligite, ſi in numerum verorum

Rom. 8. 28.

Pœnitentiam referri non merentur, quorum vita virtutibus post peccatum majoribus non exornatur, an eam ad classem spectent, qui vitam ne mutant quidem?

XXIV. Atque hîc velut in transitu, quamquam ad rem nostram, animo perpendite, quantò spes eorum magis vana sit, qui cùm in flagitijs vitam exegerint, ope tamen solius Confessionis, extremo illo tempore peractæ, non malam se mortem obituros confidunt? Quomodo tandem verisimile est, cùm tum tempus porrò non suppetat, scelera sua, tanto numero admissa, sanctissimis operibus mutandi, ad Electorum felicem chorum ejusmodi homines pertinere? Necesse tum foret, ut salute illi non excidant, aut DEUM Gratiæ suæ prodigium operari, aliquam nobilem admodum præter ordinem legémque conferendo, aut ut ipsi cum gratiâ operando plus longè quàm vulgo soleat, conentur. Hoc autem perinde, ac illud, quàm nullo jure plerumque futurum creditur? Longiùs hi tales à Beatitatis absunt semita, quàm unus Mundi Polus distet ab altero. Quomodo igitur repentè tam illi se vicinos invenient, ope voluntatis promptissimæ ad efficiendum omne illud bonum, quod quisquam unquam Pœnitens summè de perpetratis facinoribus dolens effecerit? Semper opera, quæ frigidâ à causâ proficiscuntur, lenta ac pigra sunt: quo igitur jure promittet quis sibi à corde glacie constricto operationem tam celerem, tam seriam, promptámque, Parte autem alterâ, vero haud quaquam simile est, DEUM toties totiésque præter legem & ordinem præfixum operari velle, maximè eorum causâ, qui pœnis tantùm ac supplicijs digni sunt; ut qui semper Divinæ se pietatis Bonitatísque consilijs opposuerint. Quos morbi longinqui admodum, lecto affigunt, hieme ferè moriuntur: nec alia eorum sors est, qui malè semper vivunt, hieme moriuntur frigidâ, omnis Charitatis expertes: *Quorum finis erit secundùm opera ipsorum*: ut Apostolus loquitur. Mors eorum vitæ erit simillima, frigida nimirum in illa, ut in hac, omnia; ut effectum causa sibi similem producit.

Arist. sect. 1. Probl. n. 17.

1. Cor. 11. 15.

XXV. Quare si & Innocentia, omnis labis ac sceleris expers tam rara, si Pœnitentia etiam genuina tam non est frequens, necesse idcirco erit (ut ad id, quod præcipuè nobis propositum est, redeamus) necesse, inquam, erit, nos etiam ratione convictos fateri, pauciores è Christianis adultis cœlo potiri, plures æternùm perire, Quis prudens miretur, ait os aureum? Quo jure vultis, plures Cœli atrijs recipi, si viam ad illud non nisi pauci admodum tenent? *Non potèst quis pervenire ad portam, nisi ambulaverit in viâ.* Enimverò qui videt Christianos vulgò tam rerum Divinarum rudes, tam negotium salutis pertæsos, addictos rationi vivendi tam difformi illi, quam Christus Servator tenuit; effata ubíque sectari damnata ab Evangelio. Cruci, & Cruci affixi DEI doctrinæ repugnantia, voluptatum tantùm, gloriæ, honorum, opum, studiosos, ita semper affectos, ut appetitum

præ-

præferant Rationi: ea, ad quæ propendent, ijs, quæ recta sunt; ea, quæ volunt ipsi, his, quæ DEUS jubet, qui, inquam, hæc videt omnia, is profectò quæ affirmavimus haud quaquam miratur: illi tantùm mirantur, qui sic omnia se habere volunt, ut ipsi sibi illa pro arbitrio fingunt, nihilque non agunt, ut sibi ipsis imponant, ut sic vivere possint, ut volunt. Lepidi quidam ingenij vir, ut eluderet Astrologorum prognostica, sinistram admodum fortunam è siderum combinatione ipsi vaticinantium, Cœli sibi simulacrum è gypso in cubili suo fieri curavit; in eo sidera suo ipse movebat arbitrio, sic illa sibi jungens, opponénsque, aliterque disponens, ut non nisi benignis illis aspectibus frueretur quos Astrologi fortunatissimos prædicant. Detur huic venia, imò laudetur etiam, quòd eâ ratione forsan insultare ijs voluerit, quos non pudet diu ante illa præsagire, quæ uni DEO nota sunt. Sed quam illi veniam mereantur, qui nullâ Sacrarum Litterarum peritiâ, nulla rerum beatam & immortalem ad vitam pertinentium notitiâ, à Sanctis Doctoribus, quin & ab ipsa æterna veritate admoniti de periculo, in quo versantur, salutis æternæ amittendæ, tale prorsus sibi Cœlum fingunt, quale illud esse optarent? Somniant meras siderum combinationes sibi faventes, persuadéntque sibi, omnia & sidera, & siderum orbes nihil non in se faustitatis esse effusuros, perinde omnino ac si etiamnum beato illo Innocentiæ in statu vitam degerent? An non hoc est vim sibi facere, ne sapiat? Et tamen hactenus illorum non memini, qui nec ipsi numero pauci sunt, quos, cùm inter flagitia omnis generis vitam exegerint, tam non pœnitet admissorum, ut ne pœnitere quidem possit, non provisis obrutos casibus apoplexiæ, necis ferro, igni, veneno, fulmine, repentino terræ motu aut hiatu, lapsu ex alto, & varijs alijs modis, hoc magìs formidandis, quo minùs expectatis, illatæ. Hi illis juncti, qui sine seriâ pœnitentiâ vel in delicatissimis plumis moriuntur, quis quámne satis explicet, quantum augeant numerum ad æternos rogos destinatorum, etiam inter Christi asseclas, super numerum eorum, qui ex ijsdem æternam ad vitam sunt electi?

XXVI. Caveant proin omnes, ne quis mihi unquam, AA. Dilectissimi, cantilenam illam tam cæteroquin Peccatoribus familiarem occinat: *Miserationes DEI multæ sunt. Non est æquum sanguinem à Christo nullo effectu sparsum esse: DEUS non condidit Christianos, nec ad hanc eos fidem vocavit, ut æternùm eos abjiceret.* Verissima siquidem ista sunt, sed à miseris his ad sua commoda pessimè detorta. Ne Mahometanos quidem DEUS condidit, ut damnaret: damnantur tamen. Nec dispar erit sceleratorum Christianorum conditio. Vivunt ut homines nullâ DEI notitiâ præditi; ut tales proinde etiam habebuntur. *Discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Luc. 13, 27. Qui statuas è ligno sculpunt, non eâ causâ arbores in silvis cedunt, ut igni eas pabulum objiciant. Si quis tamen truncus artificis

manui resistit contumaciter, in rogum denique abjicitur; non jam ligni naturâ suâ nil tale meriti odio, sed intractabilium illorum nodorum, quos in illo repertos artifex nequit emendare. Sic nec illa supremi DEI Artificis & Conditoris Bonitas quemquam è nihil abysso educit, ut infernalis rogi titionem faciat. Nulla tamen non die, propè innumerabiles, tales fiunt, non jam Bonitatis Divinæ culpâ, paratæ ad eos æternùm felices reddendos, sed culpâ non expugnabilis illius obstinationis, quâ suavissimis DEI consilijs, & finibus sese pertinaciter opponunt, & renuunt uti medijs ad salutem conducentibus; vitâ, inquam ad normam legum Divinarum exigendâ, & noxis, ubi admissæ fuerint, seriò delendis: *Perditio tua ex te Israël.*

XXVII. Sic nec Divinum Sanguinem par est frustra sparsum esse. Ita sanè; sed illud nôsse oportet, præcipuum, quem cruciatibus, & morte suâ Servator noster JESUS spectavit, finem hunc demum fuisse, ut satis fieret pro offensâ, quâ homo Justitiam Divinam læserat; ne videlicet in Mundo existeret grande illud monstrum, & rerum ingens perturbatio, ut DEUS quidem injurijs innumeris irritaretur, nemo autem esset, qui pro noxis his ad æqualitatem satisfaceret. Hic porrò princeps Mortis DEI hominis finis, reparandi honorem DEI à perfidis suis & rebellibus conculcatum, abunde jam à Servatore obtentus est: unde etsi nemo unus vitæ beatæ hæres fieret, non frustra, sed maximo fructu Divinus sanguis sparsus esset. Præterea etsi major Christianorum adultorum numerus æternùm periret, non contemnendus tamen ille numerus parvulorum, statim à sacris undis morientium, illi non parvo numero Animarum bonarum additus, quæ vel Innocentiæ stolam ab omni labe puram conservârunt, vel sordibus aliquando consperlam diligentissimè, & opportunè abluerunt, turbam conflabunt tam magnam, támque numerosam, ut S. Joannes, cùm eam videre contigisset etiam innumerabilem pronuntiârit. *Vidi turbam magnam, quam* Apoc. 7
dinumerare nemo poterat. Atque adeò 9.
non propterea Cœlum inquilinis carebit, quòd tam multi in orcum detrudantur, sed potiùs erit Regnum habitatoribus refertissimum, & si miser ille damnatorum grex maris arenas numero æquabit, Beati è diverso non pauciores erunt, quàm Cœli Sidera; utique nimirum vix cuiquam numerabiles, etsi proportione inter se diversissimâ.

XXVIII. Tandem & DEI miserationes nullis limitibus arctabuntur; sed erga eos non se exerent, qui injurias DEI injurijs addunt, quin unquam seriò resipiscant; sed erga timentes DEUM. *Misericordia Domini* Ps. 1[illegible]
super timentes eum, quæ sunt sacri Va- v. 17.
tis verba: deinde etsi nemo non Miserationum DEI particeps fit, juxta illud, *Miserationes DEI, super omnia ope-* Ps. 4[illegible]
ra ejus: non tamen eâdem cuncti mensurâ illas participant. Tribus modis etiam Peccatorum misereri DEUS potest: Potest illos expectare; potest vocare, & potest admittere ad seriam

& ef-

& efficacem pœnitudinem. prioribus duobus modis cunctis ferè peccatoribus misericordem se DEUS ostendit, cùm & expectentur, & non semel tantùm vocentur. Si tertium miserationum genus cunctis non exhibetur, id inde fit, quod prioribus duobus ingrati abutantur. Oliva post siccatas, quibus Mundum DEUS totum merserat, undas non columbæ tantùm, sed & corvo virere cæperat: Sed corvus cadaveribus assuetus ramorum ejus rationem nullam habuit. Accedit & illud, quòd DEUS dum condemnat impios, vel tum miserationis suæ non obliviscatur, dum omnes ac singulos punit infra condignum, pœnâ nunquam culpam ex omni parte adæquante, acerbitate saltem, cùm temporis mora brevior æternitate esse non possit. Sic nullo Divinarum miserationum in omne mortalium genus beneficarum detrimento stat, stabitque, majorem esse pereuntium adultorum Christianorum numerum, quàm in Cælo triumphantium.

XXIX. Non aliud proinde à veritatis hujus agnitione nos impedit, quàm velum illud, quo oculos mentis nostræ nostrímet amor obnubit, dum nos nostri æstimatione implet, facítque, ne pro dignitate æstimare possimus & DEUM, & injurias peccando ipsi allatas. Eâque ipsâ causâ, etsi cunctas inter DEI perfectiones & attributa nulla se effectis tam manifestè prodat, nulla tamen omnium minùs cognoscitur. *Pater juste, Mundus te non cognovit.* Non dixit Christus; pater Omnipotens, pater Optime, pater misericors, sed *Pater Juste*, ut palam faceret; non aliud esse Patris æterni attributum, quod minùs mortales cognoscant, quàm illius Justitiam: vellent enim homines vulgò nescire, quod vellent non experiri. De Elephante narrant, quando semitâ illi angustâ transeundum est, obverso discrimini tergo retrogradum illam emetiri, ne præsentis periculi metu consternetur. Sic & Peccatores gressum promovent. Id agunt, ne obversentur animo pericula, inter quæ perpetuò degunt, ne observata metum incutiant.

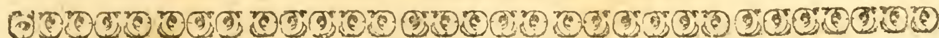
[margin: ...17.2.] [margin: Plin. l. 2. c.]

XXX. Cæterùm suaderi id utique debet, ut Peccatores miserationes Divinas animo objiciant; sed non aliâ ratione, quàm qua parturientes Ætite lapide utuntur, qui patrum promovet; sed certâ tantùm moderatione applicitus: nam si mora in retinendo sit longior, abortire facit. Animæ illæ, plus æquo trepidæ, quæ etsi à peccatis quanto possunt studio abhorreant, nunquam tamen timoris de salute amittendâ expertes vivunt, illæ, inquam miserationum Divinarum meminerint, ut harum consideratione adjutæ opera salutaria pariant. Illæ antem protervæ & impudentes, quæ peccata peccatis cumulant, Divinæ maxime Justitiæ memores esse debent, illúdque crebrò animo volvere, non aliud demum collecturos in messe homines, quàm quod seminârint: *Quæ seminaverit homo, hæc & metet*: non verò nitantur vanissimâ illâ spe, quæ re ipsâ non spes, sed præsidentia est, atque præsumptio, dum vult, ut solus Deus

DEUS totam ſalutem operetur, non autem ut nobiſcum tantùm operantibus operetur. At hoc denique nobis incumbit, non ſinere, ut ſolus omnia DEUS faciat, ſed noſtram jungere operam cum *auxilio opportuno*, illúdque in animum altè demittere, ne ſecundiſſimos quidem à puppi ventos ſufficere ad navim optatum in portum provehendam, ſi Nauclerus vela pandere, & anchoras tollere contumaciter abnuat.

XXXI. Claudamus igitur Diſſertationem Apoſtoli verbis, & cunctis
1. *Tim.* illa dicta arbitremur: *Certa bonum*
c. 12. *certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Vita hæc præſens, Pugnæ, illa futura, Triumphi tempus eſt. Nunc bellum nobis cum cupiditatibus, & pravis propenſionibus noſtris gerendum; eundum ſemitâ arctâ legum Divinarum, nec cadendum animo, ſi cadere ſemel & cladem accipere contigerit. *Certa bonum certamen:* reſumamus arma; obvertamus appetitibus noſtris vultum & cuſpidem, reſtituamus pugnam. Meminerimus, ut rem paucis, negotium ſalutis noſtræ levi brachio non geri, negotium eſſe arduum admodum & plenum diſcriminis, quod naturâ ſuâ animos & conatum generoſum exigat: *Apprehende vitam æternam.* Si illa recedere à nobis videtur, inſiſtamus abeuntis veſtigijs, prehendamus, ſtringamus, & nihil non agamus, ut nobis illam vindicemus. Non tam de modico aut nihilo res eſt, dum ſempiternâ de vitâ agitur, ut animis cadere nos deceat propter difficultates, quæ occurrunt, dum veſtigijs ejus inſiſtimus: neque tantillæ de rei jacturâ agitur, ut incertiſſimo *Fortaſſis* exponi à nobis debeat. De animâ agitur immortali, quam neceſſe eſt vivere, aut æternùm felicem, aut æternùm miſeram, felicitate omne bonum, aut miſeriâ omnem miſeriam complexâ. *Apprehende vitam æternam.* Pauci ſimus, an multi, qui æternùm Beati erimus, quid perdimus, ſi quàm ſecuriſſimi eſſe ſtudeamus? ſi lata eſt ad Cœlum via, rectè, & ex virtute vivendo ſalutem magno promeritorum cumulo graves conſequemur. Si arcta, rectè vivendo ſalute cum paucis potiemur, illud ſecuti conſilium, quod Sanctus Joannes Chryſoſtomus ſuggeſſit: *Vive cum paucis, ſi vis regnare cum paucis.* Non propterea, quòd pontem quis ſibi fingat minùs latum, quem in itinere ſuperare oportet, periculo ſe ſe exponet in ſubterlabentem decidendi: expoſitus tamen eſt diſcrimini, qui latiorem ſibi imaginatur, quàm re ipsâ ſit. *Repromiſ-* *Eccl.* 29
ſio nequiſſima multos perdidit. Super- 24.
ba hæc & audax Præfidentia prô! quos quantóſque perdidit! Securitas enim ejusmodi mater eſt negligentiæ, ſi rectè S. Thomas ſenſit, cùm æſtimationem minuat difficultatis, quæ ſuperanda eſt. *Apprehende vitam æternam.* 1. 2. *q.*
Apprehendere, & non *prehendere* tan- 40. *a.* 8.
tùm jubet, cùm absque labore & niſi magno non poſſit obtineri.

DE

DISCURSUS VI.

De modo Salutem Animæ certò consequendi.

Astrologorum nonnemo, vaticinandi arte clarus, in ipso Urbis Athenarum foro cùm occultum sibi cum sideribus commercium jactitaret, non malus, nec falsus sibi ipsi augur erat: curiosâ enim undique multitudine cinctus ab his plausus & gratulationes, ab illis munera, mercedem ab alijs editorum oraculorum referebat. Cùm nonnemo, ut fidem hominis elevaret, passerculum manu complexus ad eum accedit propiùs, &, divina, inquit, vivúsne sit an mortuus, quem manu stringo, passerculus? versutè interim cogitans, si vivum dixerit, suffocabo: si mortuum, diductâ manu avolare sinam, & sic, quidquid vates sic dixerit, mendacij coarguam. Sed ars hæc arte majori elusa est. Astrologus enim subodoratus fraudem, nihilque moratus, talis, respondit, est passer, qualem vis, vivus, si vivum, mortuus, si mortuum. Quo dicto plausus retulit geminatos, dum tam bellè illusit illusiori. Liceat mihi, A A. Amantissimi, per vos hâc, quæcunque tandem est, narratione uti ad edocendos vos veritatem Fidei, siquæ alia est, momenti ac ponderis haud sanè levis. Vos, postquam me generatim de parvo Electorum numero differentem audîstis, quæretis ex me, quid tandem de vobis speciatim sigillatímque intus mecum ipse sentiam? vivámne in DEI oculis Animam vestram, an mortuam judicem, Electam, an Reprobam? Non ita demens sum, ut id mihi tribuam, quòd quæstioni huic, momenti tam gravis certum indubitatúmque reddere responsum sciam: nihilominus, ne omnino nihil habere videar, quod reponam; dicam: Talem esse Animam vestram, qualem vultis; in vivarum numero, si vivam; in mortuarum censu, si mortuam cupitis. *Anima vestra in manibus vestris.* Nihil est, quòd dubitem, quin omnes vivam optetis; eâ causâ vos hodie artem docebo, quâ ejus Salutem certò procuretis. Agitur de re tantâ hac Dissertatione, Salute nimirum Animæ, ut quisquis hîc agit oscitanter, eum animâ carere pronuntiare non verear.

I.

II. Sed quis tandem ego sum, qui dux velim esse in itinere tam periculoso? Prophetam ergo Regium ad rem tantam deligo, qui cœlesti luce intimè collustratus sine aberrandi periculo nos ducat. Sanctissimus hic Vates, cùm desiderio arderet inveniendi sedem stabilem ac perpetuam, omni felicitate cumulatam, in DEI Do-

Domo, Cœlo, inquam, Pſalmo ſexto ac viceſimo rationem nobis indicat, quod deſiderabat, conſequendi certiſ-
Pſ. 26. 4. ſimam, verbis illis pauciſſimis: *Unam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in Domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Primum igitur, quod exemplo nos ille ſuo docet, eſt, ad Animam ſervandam, neceſſarium eſſe, quàm creberrimè Salutem illius DEO commendare, & hanc ab eo flagitare: *Unam petij.* Quod perinde erat, ac dicere: non hoc duntaxat momento gratiam iſtam peto; nec illam tum demum petam, cùm jam accincta ad iter æternitatis ſtabit anima: jam diu eſt, quòd hæc uſitata mea eſt exercitatio: *Unam petij.*

III. Nôſſe igitur oportet, inter præcipua, quæ in Chriſti diſciplinâ diſci debeant, dogmata eſſe, neceſſitatem Orationis. Hanc Sacræ Litteræ
Eccli. 18. 22. non obſcurè proponunt. *Non impediaris orare ſemper.* Eccleſiaſtici verba ſunt. Paulus verò Apoſtolus ſic di-
1. Theſſ. 5. 17. ſcipulos ſuos inſtituit: *Sine intermiſſione orate:* ne interrumpendum quidem tam ſanctum ſtudium aſſerens. Alibi autem idem ſic loquitur: *Obſecro primùm omnium fieri obſecrationes, orationes &c.* quaſi diceret: non rogo vos tantùm, ſed adjuro, ut præ rebus & negotijs planè omnibus vobis cordi ſit ſalutem veſtram ſumma contentione DEO commendare. Sed clariùs omnibus Servator ipſe Chriſtus neceſſita-
Luc. 8. 1. tem hanc inculcat? *Oportet ſemper orare, & non deficere.* Vocula hæc *oportet*, ſi Sanctus Joannes Chryſoſtomus rectè ſenſit, neceſſitatem infert omnimodam; *inducit neceſſitatem*, ſic, ut quiſquis nunquam preces ad DEUM funderet, ſuæque illi Salutis negotium commendaret, modus illi non ſupereſſet Salutem conſequendi. Hac causâ Doctores Theologi agnoſcunt orationem neceſſariam non illâ ſolùm *neceſſitate*, quàm *præcepti* appellant, V. Suarez 2. de
ſed illâ quam vocant *Medij:* quo ipſo Relig. l. 1.
affirmant, non peccaturum tantùm eum, qui omitteret omne orandi ſtudium, violato, quod orare jubet, præcepto; ſed ne perventurum quidem ullâ ratione ad paratæ ſibi felicitatis finem, deſtitutum medio ad illam obtinendam lege non diſpenſabili requiſito. Quæ ſterili ſolo ſunt Provinciæ, diteſcere aliter non poſſunt, quàm commercio cum Regionibus fertilibus. Tellus hæc noſtra aliter ſuæ inopiæ & indigentiæ ſuccurrere non poteſt, quàm ſi commercio cum Cœlo jungatur; quod fit frequenti & non interrupto petendi auxilij ſtudio ac conatu.

IV. Ad dogma tam non contemnendi momenti meliùs pernoſcendum duo ad rem iſta præſcienda ſunt. Primum eſt, quòd ad recuperandam gratiam peccato amiſſam, eámque conſervandam, opus ſit auxilio DEI ſingulari: *Sine me nihil poteſtis facere*, ut Ser- Jo. 11.
vator ait: non ait autem; parum ſine me, ſed, nihil poteſtis facere. *Sive* Tract.
parùm, ſive multum, repetit Sanctus 81.
Auguſtinus, *ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt.* Et eapropter, ſi Divinæ Gratiæ auxilium neceſſarium planè eſt ad perficiendum opus, quodcunque minimum, quod ad ſalutem æternam quoquo modo conducat,

cat, multò magis necessarium illud erit ad opus omnium maximum atque gravissimum, quod est Perseverantia finalis, & victoria de postremis tentationibus obtenta, quæ decumanorum instar fluctuum majori impetu momentis illis ultimis nos solent adoriri.

V. Secundo loco prænoscendum est, quòd hoc gratiæ Divinæ auxilium tam necessarium ordinariâ & communi DEI lege, nobis non detur, nisi precibus ad eum fusis petatur. Prima gratia, ut Sanctus Augustinus docet, etiam non petenti confertur; at non secunda: hanc oblato libello supplici oportet impetrare. Hinc ut Olitor sulcis fodiendis aquam ad plantas suas derivat, sic Anima orando canalem præparat Divinæ miserationi, per quem in eam dimanet, nec suo se fonte contineat. Atque hoc ut primo à DEO constitutum est, ita servatur ad amussim; ut ne illa quidem bona largiri DEUS velit, quæ ceteroquin nulli non promisit, alia, quàm Orationis viâ. Unde, S. Thomæ Sententiâ, Oratio princeps est Providentiæ Divinæ instrumentum ac medium, quæ vult, ut S. Gregorius observavit, ut ipsi supplices, mereamur accipere in tempore, quod ab omni retrò æternitate decrevit in nos conferre: *Quatenus postulando mereamur accipere, quæ DEUS ante sæcula disposuit dare.* Atque hæc Divinæ Providentiæ lex omnino est sapientissima. Fuit enim convenientissima, si ipsum attendamus DEUM, ut ipsum tam demissè instanterque rogando, palàm faceremus, non eum agnoscere, qui est, omnis omnino boni fontem. Conveniens deinde fuit lex, si nos ipsos spectemus: multarum enim orando virtutum actiones exercemus, fidei, fiduciæ, religionis; atque ita ditescimus, dum inopes nos & omnium egenos profitemur; conveniens denique fuit, si ipsa etiam, quæ à DEO petuntur, dona consideremus; hæc enim istâ ratione magni nos facere demonstramus, & pretium earum nostris desiderijs commendamus, non aliter, quàm earum mercium pretium augetur, quæ ab emptoribus avidè expetuntur.

12. q. 13. art. 2. [margin]

[l]ib. 2. [D]ial. c. 8. [margin]

VI. Sicut autem DEUS Orationem voluit esse summè necessariam, ita vim illi tribuit potentissimam: non eam solùm, quam naturâ suâ preces supplices habent; sed majorem multò, dum fidem suam disertis verbis obligavit, & auditurum se nos, si ritè oraremus, sanctè pollicitus est. Unde jam liberum illi & arbitrarium porrò non est, audire, aut non audire; suâ ipse promissione devinctus est: *Promittendo Debitorem se DEUS fecit*; ut loquitur S. Augustinus. Magnus ille Monarcha, cùm omnium Dominus sit, Debitorem se fidelium suorum votis ac precibus constituit. *Serm. 5. de Verb. Dom.*

VII. Accedamus nunc ad rem nostram, & complectamur paucis, quod pluribus quidem, sed non ultra, quàm res postulet, dictum est. Si Oratio necessaria est ad salutem, & si tantarum illa ad eam impetrandam est virium, consequens hinc manifestè est, non aliam certiorem consequendæ sa-

lutis viam ac rationem esse, quàm illam nunquam non petere. *Unam petij à Domino*, dixi *nunquam non*, cùm idem Servator dicat. *Oportet semper orare.* Etsi enim necesse non est, flexis semper poplitibus negotium animæ nostræ DEO commendare; necessarium tamen est, ut sui commendatio, quæ est ipsa Orationis intima proprietas, præcipua sit animæ exercitatio, quæ eam & suo tempore minimè prætermittat, & extra stata tempora tantum illi det, quantum potest: ne quis sibi persuadeat, ad beatitatem æternam consequendam satis esse, si quis per intervalla globulos precarios raptim adnumeret, vix ipse satis sciens, quid agat. Orationes ejusmodi S. Hilarius. *Orationes despicabiles* dixit; cùm despicatui ab illis ipsis habeantur, qui DEO illas tam luridè & nullâ curâ offerunt. Pluribus omnino opus est ad salutis nostræ ingens illud negotium conficiendum. Si Aquila nunc hoc, nunc illo tantùm per intervalla die ovis suis incubaret, pullos suos nunquam excluderet: refrigescerent illa, & modicum illud vitæ, quod maternus calor dare jam occœperat, denuò intermoreretur. Non alia illorum sors erit, qui in salutis consequendæ gratiâ à DEO petendâ negligentes sunt. Illa gratiæ auxilia, quæ jam obtinuerant, eâ proportione languescent, quâ eorum orandi studium languescet ac deficiet.

VIII. Non desunt, qui satis sibi in salutis negotio diligentes videntur, si aliorum illud precibus studiosè commendent: nec ego hanc sedulitatem vitupero, dummodo sanctum hoc precum alienarum desiderium vestrásmet preces comites habeat. In his plus situm est: DEUS enim, S. Thomæ asserenti credimus, nunquam certâ pollicitatione addixit, auditurum se cunctos, qui preces pro alijs fuderint: promisit tamen sine ambagibus, auditurum se cunctos, qui pro se ipsis oraverint. *Voce meâ ad Dominum clamavi:* ajebat S. Rex David. Mea, inquit, voce, ut multorum reprehenderet negligentiam, qui alienâ tantùm voce causas suas agunt. Semper plus emolumenti & sperant & consequuntur, qui ipsi ad Principem admittuntur, ut pro se loquantur, quàm qui aliorum tantùm linguâ pro se perorant. En igitur, quid hodie vos vobiscum statuere oporteat, si vitæ æternæ vos tenet desiderium: certum quotidie constituendum est tempus, hora certa, quâ à DEO salutem petatis vestram, eámque, quàm calidissimis illi precibus ac suspirijs commendetis, quæ respondeant periculo maximo, cui obnoxij sumus, sine oratione pereundi: Sancti illius Regis Josaphati exemplo, de quo Sacræ narrant Litteræ, quòd *timore perterritus totum se contulit ad rogandum Dominum.* Quin etiam cùm illam tantisper interrumpetis, non aliâ causâ ab illâ desistendum vobis, quàm ut alacritate tantò majore & viribus illam restauretis, ùt illæ solent hirundines, quæ cùm uno volatu trajicere mare totum non possunt, identidem alarum alteram undis acclinant, ut quiescant; non quiescunt tamen, nisi ut volent.

Ps. 3.

2. Paralip. 2

II.

IX. Non dixerim tamen, satis esse re-

recurrere orando ad DEUM, & opem ab eo postulare: opus est ijs, quas interim ipse concessit, viribus agere quantum valemus: illorum Gubernatorum more, qui satis non habent auxilia obsessis, quibus præsunt, Urbibus aut arcibus postulâsse; sed nôrunt, suarum esse partium, nihil interim eorum omittere, quæ præstare possint cum modico illo, quod ad manum habent, militari præsidio, in muris propugnandis, in munimentis reficiendis, in receptibus construendis, in hoste procul à mœnibus crebrarum eruptionum operâ arcendo. Antiqui Hæretici Massiliani errorem istum imbiberant, sola oratione totum negotium confici, quin ullum aliud adhibeatur præsidium: sed procul ab ejusmodi delirio Sanctissimus Rex David abfuit: eáque causâ, cùm dixisset, se ad stabilem in DEI Domo sedem habitationémque impetrandam à tanto jam tempore preces congeminâsse: *Unam petij à Domino*, addidit, se eandem etiam operibus semper procurâsse, *hanc requiram: petij oratione, requiram opere:* ut Interpretes eum in locum commentantur. Sed hac quoque in re multum mihi negotij cum nonnullis erit, qui eâ in opinione esse videntur; Regnum Cœlorum hæreditate, non labore proprio & factis fortibus obvenire. Nec tamen ita se res habet: *Fructum adinventionum suarum comedent:* Ita Justorum quemlibet Vates Isaias alloquitur. Et verò advertite, quàm insigni titulo labores hos Propheta condecoret appellando eos *Inventiones:* ut inde colligamus, quòd negotium Salutis ingenio peragi debeat, cogitando inquam, perpendendo, animum ad rem præsentem applicando, non solâ assuetudine usúque sinendo se agi, Barbarorum illorum stolidorum exemplo, qui illud die totâ Numen adorabant, quod domo prodeuntibus primum se obtulerat. Absit AA. Dilectissimi, absit, ut putetis ad salutem consequendam sufficere nudum hominis Christiani nomen. Id enim perinde foret, ac si Nauclerus sibi persuaderet, nihil discriminis suæ navi imminere, propterea, quòd *Victoria* nomine sit insignita. Prô! quàm multæ naves, gloriosis inclitæ nominibus, actæ sunt in syrtes, hæserunt in sabulo, aut pyratis in prædam cesserunt! Necesse est, nihil eorum omitti, quæ præstari possunt; tabulis nauticis vigili oculo observandis incumbere; clavum arte moderari; vela, malum, armamenta cætera loco ac tempori adhibere; certare magnis animis cum ventis, qui oppugnare ausi fuerint, si ad portum aspiratis; in quo nomen inclitum ornat quidem navim, pro meritis tamen divitem non facit. *Magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Opera, & rectè facta, nominis Christiani corona sunt, nisi malimus hoc ipsum nomen oneri nobis potiùs, quàm ornamento esse & adjumento.

Hugo in Psal. 26. *Is. 3. 10.* *1. Pet. 1. 10.*

X. Digna enimverò lachrymis res est, videre quàm parùm aliqui faciant, ut beatitate æternâ potiantur. Omnis oratio ipsis nauseam, omnis devotio, & Religiosa DEUM ac Superos colendi ratio fastidium parit: & illi ipsi, qui

qui lucris suis caducis dies noctésque impendunt, semper alacres, semper indefessi, si antequam cubitum concedant, DEIparæ coronam de genibus texere jubeantur, virium habent nihil: si insuper mané facienti ad aram Sacerdoti adesse jusseris, animo linquuntur. Si quem Medici observent fessum exhaustúmque, etsi Laboris antea nihil exantlàrit, id magni mali ipsis prognosticon est. *Gravitas totius corporis, manuum, atque pedum, pestifera.* Ego igitur quid augurer de tam multis, qui æternùm felices esse volunt, quin ullo cruciatu affligi velint, ullam subire molestiam; quíque dura quæque, quodvis opus pœnale aversentur, cum dicto: non vires, non vitam ad talia sibi suppetere? Illud solùm pronuntiabo, quos nunc Sanctos veneramur, non ita se gessisse. Hi non solùm non existimârunt, ad salutem obtinendam quemlibet laborem, quemlibet conatum sufficere; sed è diverso affirmârunt semper, negotium hoc esse, quod totum hominem postulet: his autem, AA. Amantissimi, habenda est fides, non ijs, quæ malus Dæmon suggerit, ut in ruinam impellat. Qui vado flumen transiit, scit quantum eo alveo aquarum sit: qui verò ne extremo quidem pedis calce undas attigit, id profectò nescit. Sancti isti non aliud volvebant animo, non alijs desiderijs æstuabant, non aliud precibus suis anhelabant ardentiùs, quàm Animæ salutem in tuto reponere, perinde ac si semper aliquem insusurrantem sibi audirent monitum illud formidabile: *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.* Vobis è diverso nihil minùs curæ cordíque est, quàm Anima; omnia alia negotia agitis diligentiùs: sic ut ad illam stultorum Philosophorum Sectam pertinere videamini, qui animam corpoream esse affirmabant. Quin ne tantum quidem sapere videmini; cùm minorem illius, quàm vestri Corporis habeatis rationem, cui fovendo, servando, defendendo tanto plus studij impenditis. Et vos magìs miramini mendacibus illis spebus, quas in nigro ignorantiæ vestræ fundo vobis depingit vestra pigritia & inertia, quàm Sapientium effatis, doctrinâ Sanctorum, & ipsius Christi Servatoris Oraculis? Avertat bonus DEUS, Dilectissimi, sic vos per Animam vestram obtestor, non sic agite; non sic pergite, sed sapientem Davidem ducem affectamini, & in tuto collocate negotium, quo de rei summa agitur. *Unam petij à Domino, hanc requiram.* Animæ salutem precibus petij semper ac constanter: nec aliter eam operibus requiram.

Hippoc. lib. 3. Choac. 1, 1.

Luc. 21 36.

Plut. l. 4 de plac. Philos.

XI. Vox illa *Requiram* arcanorum sensuum ferax est. Advertite Sacrum Vatem non dicere, *quæram* sed *requiram*, id est, iterum iterúmque quæram, ut & multitudinem rectè factorum ad salutem necessariorum indicaret, & perseverantiam. An in eâ vos estis opinione, ut exstimetis, unâ aliquâ per hebdomadam à cibis abstinentiâ, quâ palatum aliquando fraudetis; modicâ, quam inopi largiamini, sti-

ſtipe, Cœlum vobis certò pandi, etſi hæc agatis lethali peccato obnoxij? O vos deluſos, ſi ita cogitatis! Ante omnia opus eſt, recuperare gratiam, ſi cupitis, ut operibus veſtris æternæ vitæ merces debeatur: cùm debeatur nemini, niſi DEI filio, qualem quidem ſola Gratia conſtituit. DEO ſolenne eſt, donantem primò, deinde donum
Gen. 4. reſpicere: *Reſpexit Dominus ad Abel,*
4. *& ad munera ejus:* non autem eorum more, qui ſua præ omnibus ſpectant commoda; ad munera primò, deinde ad mittentem obtutum vertere.

XII. Nec ſatis eſt hæc opera bonâ à radice progigni; multa etiam eſſe debent. Ad navim adverſo alveo deducendam, remus unus non ſufficit; multis eam ad rem opus eſt. Et vos ſpectetis totum impetum pravarum cupiditatum, vitiorum inolitorum, propenſionum uſu firmatarum, tentationum maximè moleſtarum, uno aliquo contrario opere, poſſe vincere ac ſuperare?

XIII. Iſtud denique *requirere &* non tantùm quærere ſalutem (*hanc requiram*) invictam in bono conſtantiam indicat. Quid expectatis ab arbore, quæ ejuſdem anni ſpatio nunc huc, nunc illuc transplantata eſt? frugum ſanè parum. Et tamen his non diſſimiles ſunt, qui identidem inchoant, & mox à cœptis deſiſtunt; & vix peccato doloris ac pœnitentiæ ope expiato dolorem ipſum ſuum dolere videntur, & deteriùs, quàm unquam antehac peccatis ſe obſtringunt. Equidem neſcio de his quid pronuntiem. Dubium interim non eſt, Spiritum Sanctum ſiniſtra de his præſagire, dum ait, inconſtantiâ iſtos ſuâ victimas deſtinari Divinæ Juſtitiæ gladio.
Qui transgreditur à Juſtitia ad pecca- Eccli. 26.
tum, DEus paravit illum ad romphæam. 27.
Quærenda igitur & requirenda eſt noſtra ſalus bonorum operum fœcundâ perſeverantiâ, ſi aſſequi tandem illam volumus. *Unam petij à Domino, hanc requiram.*

III.

XIV. Tandem non ſatis eſt Cœlum à DEO petere orando, quærere, & requirere Sanctorum ac piorum operum ſtudio; neceſſe præterea eſt, illud quærere & requirere unicè. *Unam petij à Domino, hanc requiram,* perinde ac ſi diceret, *de hac una re ſolicitus ſum,* ut Bellarminus explicat, *ut inhabitem in Domo Domini.* Hinc illos rideo, aut, ut dicam rectiùs, valde illis indignor, qui ogganiunt: tot ſe alijs negotijs & occupationibus diſtineri, ut tempus non ſuppetat, DEO aliquid, & animæ dandi. Itáne tot negotijs, tot occupationibus? Si, quod res eſt, dicere volumus, non eſt niſi negotium unicum; quod eſt, res Animæ in tuto collocare. *Porrò unum eſt neceſſarium.* Hoc ſolum negotium momenti alicujus eſt: hoc ſolo non de nihilo agitur: alia omnia aranearum telæ ſunt, hoc vanæ magis, quò textæ artificioſiùs, quæcunque tandem illa ſint: ut ſunt, Exercitus ducere, arces & monumenta propugnare, Provincias regere, Populos ſub jugum mittere: nihil ſunt omnia. Unius illius negotij causâ à DEO conditi ſumus, unius illius causâ conditi ſervamur. Unde quisquis id non

non agit, ut hoc unico ac summo negotio rectè defungatur, huic frustra lucent sidera, frustra moventur astra, frustra mutuis se pugnis atterunt & tuentur elementa, & quod ad ipsum spectat, cuncta in nihilum redire debent DEI opera, tanquam jam suum ad finem inutilia.

XV. Sed ne progredi quidem in hac Dissertatione per vos mihi licet, tam me in animo vestro ut nullius prudentiæ hominem damnatis. Quid, dicitis, prudentiæ habet, velle, ut nihil agatur in Mundo, quàm negotium unicum, ut nullius rei, præterquam animæ cura habeatur? Si ita est, necesse erit cunctos excedere officinis, agros incultos destituere, familiæ gubernandæ porrò non intendere, & omnium aliorum operum ac laborum loco, deserta ac solitudines petere. Non hoc ego inculco: hoc petere, hoc quærere, ac requirere salutem Animæ, & unicè requirere, duo dicit. Primò, dicit, quærere ac requirere illam ante alia omnia; quæ est dignatio & honor, qui debetur rebus, quæ suo in genere sunt unicæ. Avicenna scribit, Apes nihil antè suo in alveari extruere, quàm receptaculum, quo Rex earum habere sedem debeat. Has imitari vos convenit. Semper exordium à DEO, & ejus cultu ducite. Mane dum è strato vos proripitis, diem ab ejus ope implorandâ auspicemini. Si mutuis cum aliquo pactis obstringere vos cogitatis, investigate diligenter, ullúne illa DEI Lege sint vetita: si negotio alicui admovetis manus, ad illud feliciter gerendum DEI ante omnia opem exposcite. Matres, quæ uterum ferunt, ubi primùm prole à DEO se donatas advertunt, hanc illi offerant, consecréntque; ubi autem eam pepererint, illam CHRISTO Servatori dedicent, seriò professæ, quòd omnem ad illam Divino obsequio educandam, industriam adhibere velint. Hoc est, DEUM & Animam rebus alijs omnibus antehabere: & hoc erit non unicam tantùm, sed & unicè propriam salutem quærere. Erit, qui porrò objiciat; tantum temporis precibus dare; tam solicitè ejus honori res singulas consecrare, eorum esse, qui deserto Mundo non habent, quod cogitent, præter DEUM; non hominum, qui in Mundo millenas inter turbas & strepitus degunt. Sed fallitur, qui hæc opponit: hâc enim ipsâ causâ, quia qui de Mundo sunt, tot inter turbas, quæ salutem exponunt discrimini, vitam degunt, majori illam curâ procurare deberent, quàm qui Divino cultui mancipati, id instituto & totâ vitæ ratione agunt. Militum proprium est, armis accinctos esse: nec tamen ideò, qui miles non est, cùm scit esse, qui vitæ ipsius insidientur, armis cingi renuit: sed potiùs undique obarmatus incedit, magis etiam, quàm si miles esset.

XVI. Alterum, quod illo *quærere & requirere* unicè significatur, est; quærere & requirere salutem Animæ ut finem, omnia alia negotia, tanquam media, ad illam referendo: cùm enim multa sint, tanquam plures lineæ, ad idem omnes centrum ductæ, non aliter; quàm res una sola considerantur,

Crist. I. pic. tur; juxta illud vulgatum inter Sapientes axioma: *Ubi est unum propter aliud, ibi est tantùm unum.* Belli Ducem illum observate, qui urbi alicui aut arci obsidionem admovit: dormit is, cibum sumit, ambulat, meditatur, cum alijs deliberat: nec tamen ille facit nisi rem & negotium unicum, quod est, urbem videre suam in ditionem redactam: dum enim aut somno aut cibo vires restaurat, ideo restaurat, ut cœptis insistat: si ambulat, stationes obit; si meditatur, aggressionem disponit; si alijs loquitur, hanc imperat: verbo, omnes ipsius actiones, dicta cogitatáque omnia unum spectant de ceptâ urbe victoriam. *Ubi est unum propter aliud, ibi est tantùm unum.* Vos quoque hanc ad normam pergere porrò poteritis rem familiarem administrare, artes, quas didicistis exercere, emere, vendere, permutare, dummodo omnia hæc ad Animam servandam referantur; sic ut non avaritia & habendi cupido ad opus, ad commercia, ad pacta conventa impellat; sed studium servandi vitam, quam à DEO accepistis, & lucrandi panem in sudore vultûs vestri; quoniam ita visum est DEO, ut vitam potiùs pauperem, & multis indigentem, quàm rerum omnium copiâ circumfluentem viveretis. Non dissimili ratione si amatis liberos vestros, si ad vitam tuendam necessaria ijs procuratis, non naturali & sensibili amore, qualem etiam aviculis natura ingeneravit, ad id vos agi decet: aliàs eo vos in conatu & studio vincit hirundo aliqua, quæ majori semper solicitudine & diligentiâ pullos suos, quàm vestram vos sobolem, educat & nutrit. Altiùs attolant oculos oportet Christiani in familiæ curâ: id spectandum ipsis est, ut obtemperent DEO, & ad ejus leges vitam componant in conditione vitæ, in qua ab eo collocati sunt, & ad illam naviculam in veræ beatitatis portum deducendam, cujus ipse Navarchos eos esse jussit.

XVII. En rationem, quæ tenenda est in animæ salute, tot inter negotia & occupationes, quas inter mortalia hæc vita ducitur, unicè procuranda. Hanc qui tenuerit, certum eum reddo, certitudine quantâ hoc in genere obtineri potest, eum tandem æternùm Beatum fore. *Hæc est via, ambulate in eâ:* Is. 30, 20. & quò tenditis, securi provenietis: identidem Divinam implorate opem, pias sanctásque actiones exercete, & cuncta inter negotia primum & præcipuum locum habeat negotium animæ: sic illam indubiè servabitis.

IV.

XVIII. At si fateri lubet, quod res est, AA. Dilectissimi, an ad hanc diem ita vixistis? prehendite normam, quam per me David Sanctissimus offert, & ad illam singulas vestras actiones, totam vivendi rationem singillatim explorate. Et primò quidem, quàm crebrò interdiu fusis precibus DEI poposcitis opem? Metuo ne integræ nonnunquam lapsæ sint hebdomadæ, quin vel semel illius memoria mentem subiret, perinde ac si ipse nuspiam esset. Quoties vel ad prava incitati (quod quidem tempus est, quo

quo vel ipsa necessitas docere nos deberet, quòd, & quid orandum sit) illius recordati non estis? & tamen subinde bellissimè vos purgâsse videmini, si asseratis, vel imbecilles esse ac fragiles. Æstate, quia major est cordis refrigerandi necessitas, crebriùs respiramus: non dispari ratione aut assiduam, aut frequentiùs repetitam oportet esse orationem, cùm tentamur; hoc enim est illud tempus, quo animus pravi alicujus desiderij, aut appetitionis flammâ exardescens magis ejusmodi caloris temperatione opus habet.

XIX. Transeundo deinde ab Oratione ad opera, expendite tantisper & edicite, quid tandem agitis, ut Animæ vestræ, cujus tantum est pretium, Salus in tuto sit? video vos à primo mane serum in vesperum occupatissimos in procurandis ijs bonis, quæ umbræ instar evanescunt: æternæ autem beatitatis consequendæ gratiâ nihil à vobis fieri conspicio. Parùm aberat ab extremis eorum aliquis, qui Francisco Primo Galliarum Regi ab arcanis epistolis fuerat; & lacrymis perfusus hæc ingeminabat: Miserum me, qui plus quàm centum chartæ volumina in exarandis mei Principis Epistolis consumpsi, & tamen ne folium quidem, quantumvis tenue, adhibui, ut in eo annotarem noxas, de quibus me nunc coram Sacerdote deberem accusare! Talibus omnino lacrymis multi deplorabunt sortem suam, si alij deinceps à se ipsis non evadant. Venient ad lineam ultimam, & post acta & cogitata diligenter omnia, ex quibus in eos emolumenti redundat nihil, advertent, se de eo cogitâsse nihil, ex quo tamen uno pendent universa. *Scis ea, quæ tibi obveniunt, diligere, & ipsum te diligere nescis.* S. Euch. ep. 1. Ah! Dilectissimi, excutite denique torporem, qui obrepsit in gerendo negotio tanti momenti, statuite modum tot alijs vestris nil profuturis occupationibus, ut tempus suppetat ad habendam denique Animæ vestræ curam. Si rami solo propinquiores non resecantur, arbor nunquam altiùs attolit caput: sic neque vos unquam rectè capietis, quæ Fides vera docet, si non rescinditis tot impedimenta, tot nodos & vincula, quæ vos miseræ huic terræ nimiùm tenaciter alligant.

XX. Nec jam illud occinite: quibus impliciti estis, negotia ex genere sua prava non esse, & quantumcunque avidè ac solicitè intendatis lucris, aliud tamen vos non cupere, quàm quod vestrum est. Sit ita, ut dicitis: non tamen hoc sufficit, si de Animâ servandâ securi esse vultis. Etiam qui vestris in venis meat sanguis, noxius naturâ suâ non est: & tamen, cùm hic redundat, & morbi inde, & non semel etiam mors existit. Ipsa hæc tot ex curis vos extricandi diligentia faciet, ut tempus inveniatis, crebriùs Divinum ad Epulum accumbendi, sacras ædes adeundi, sacros Oratores audiendi, Catecheticas institutiones, pias alias exercitationes, more aliorum verè Christianorum, frequentandi: aliàs in vitâ vestrâ rebus omnibus & negotijs locus erit, præterquam Cœlesti beatitati obtinendæ

nendæ. Ridiculus quidam Pictor, quem ipsa sua stoliditas celebrem reddiderat, quas pingebat hominum imagines à pedibus ordiebatur; unde nonnunquam evenit, ut capiti in telâ locus non superesset. Nolim vobis bilem hac comparatione movere: ejusmodi tamen Pictoribus totæ Provinciæ plenæ videntur: plerique enim opus suum à pedibus inchoant: primæ manè cogitationes non sunt de gratijs DEO agendis: prima opera non sunt ad eum ut Patrem & Dominum agnoscendum; prima desideria non sunt de eo nullâ injuriâ offendendo; sed conferendi se ad labores consuetos, ut equus ad aratrum: nec alterius deinceps tenoris omnis reliqua eorum vita est: unde ad telæ, in qua pingendum esset, extremum venitur, quin locus capiti efformando supersit, cujus lineamenta primo loco oportebat ducere, tanquam rei ex qua partium reliquarum proportio erat desumenda. Intelligitis, quod dico, Dilectissimi, dummodo velitis intelligere. Discite tantisper animam habere loco, quo meretur, primo, inquam, qui cunctis ipsi titulis ac nomi-
10. nibus debetur. *Fili serva animam tu-*
1. *am, & da illi honorem secundùm meritum suum.*

XXI. Neque verò in animum inducite, fieri hæc non posse, nisi in eremos recedatis, domibus, agris, officinis relictis. Non ita est. Ipsa rectè & ex virtute vivendi diligentia lumen vobis afferet, ut clariùs cognoscatis, quid fieri deceat: magísque indies Divinæ probabuntur Providentiæ labores, quos pro gradûs vestri conditione exantlatis. Mel nulli gemmæ splendorem adimit, quæ in illud inciderit; sed auget potiùs & intendit. Talis est & DEI Spiritus: nullam conditionis nostræ actionem turbat aut impedit, sed perficit potiùs: sic ut homini virtutis studioso meliùs cedant alia etiam negotia hoc ipso ex capite, quòd nullum aliud negotio animæ præponat. Quamquam quid denique damni in quemquam redundaret, si sinistrè alia omnia negotia caderent? Salvâ Animâ, nullius rei jacturam fecisse dici possumus: hâc autem perditâ, quid reliqua proderunt universa? *Quid prodest homini, si Mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16. 26. Qui adamantem habet annulo æreo insertum, si annulo amisso adamantem inveniat, nihil se perdidisse existimabit: at si amissâ gemmâ inveniat annulum, quam demum sortem suam fuisse existimabit? deplorabit jacturam lacrymis, solatium non admittentibus, haud secus ac si nihil reperîsset.

XXII. Hoc igitur pondere anima ponderanda est, pondere inquam Sanctuarij. Hoc eam pondere Christus Servator libravit, etsi non sua, sed vestra esset. Vestrâ pro Animâ preces ille fudit assiduas, lacrymis perfusus est abundantissimis, magnam pretiosæ suæ vitæ partem precibus pro salute nostrâ ad Patrem fundendis impendit. *In diebus carnis suæ, supplicationes cum clamore valido, & lacrymis offerens.*

Hoc eſt ſeriò orare, precibus jungere ſupplicationes, clamorem, gemitus, lacrymas. Sic operibus etiam & factis, Oratione non contentus, quæſivit ſalutem noſtram. Poterat Servator DEUS vel unicâ puriſſimi ac pretioſiſſimi ſanguinis ſui guttulâ abluere omnes labes mille Mundorum, & tamen ille balneum nobis plenum paravit. *Quod potuit guttâ*, Melliflui verba ſunt, *hoc voluit undâ.* Et quâ id causâ, niſi ut palàm faceret, quantâ bonorum ſanctorúmque operum multitudine nos Salutem noſtram curare deceat? Tandem eandem ille ſalutem noſtram quæſivit unicè, cùm has in terras delatus eſt: hanc ille omni à ſe prolato verbulo, hanc omni paſſu, actione quacunque, omnibus prodigijs, omnibus officijs, cruciatibus ſpectavit unicè: *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* *Jo.* 10. 10. Ut & nos diſceremus, non aliud æſtimare, quàm quod Animæ ſalutem promovet. Hanc igitur ad normam & Ideam perficite ingens illud opus beatitatis æternæ, nec ambigite, quin deinceps illam ſitis conſecuturi: *Unam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in Domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Hoc eſt, ut Bellarminus interpretatur, *quamdiu durabit vita Sanctorum cum DEO*; vita, quæ utique expirabit nunquam. His in terris non poſſumus dici habitare cum DEO, ſed tantùm ambulare ad inveniendum ipſum: *Obſecro ut dignè ambuletis vocatione, quâ vocati eſtis.* *Epheſ* 8. In Cœlo cum ipſo habitabimus, ubi per omnem deinceps æternitatem bene precabimur paſſibus noſtris ſingulis, quos fecimus, ut eò pertingeremus.

DISCURSUS VII.

De Præcepto amandi DEUM.

MAgnus noſter DEUS nunquam demonſtravit apertiùs ſe & Dominum ſupremum & Patrem noſtrum longè amabiliſſimum eſſe, quàm cùm præcepit, ut ipſum diligeremus toto corde, totâ Animâ, & omnibus viribus. *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo, ex totâ Animâ tuâ, & ex totâ fortitudine tuâ.* Plus quàm unquam aliàs tum ſe Dominum oſtendit, quando tributi loco Cor noſtrum expetîit. Plus quàm unquam Patrem ſe oſtendit, dum ex cunctis Animi noſtri affectibus non alium probavit magis, quàm Amorem. Hoc igitur præceptum velut baſi nititur totâ DEI Magnitudine & Excellentiâ totáque ejus Bonitate: unde mirum profectò non

non eſt, quòd vocetur præceptum, primum, præceptum majus omnibus, ſicque ipſum ſit breviarium & ſynopſis totius legis. Latâ hâc lege non ſemel, ſed bis obligamur ad amandum DEUM: ſemel quidem, quia amari Dignus eſt; ſecundò autem, quia juſſit, ut amaremus. Quare ſicut hoc ex capite crevit in nobis amandi debitum, ſic non minore proportione creſcere debet ſtudium ac cura huic debito reſpondendi. Propoſitum proinde mihi eſt hodie explicare vobis præceptum hoc amandi DEUM ſuper omnia, ut implere illud poſſitis ad amuſſim & integrè: aliàs enim, ſi infernali monſtro ſimile eſſet non amare DEUM, ſi id ipſe permitteret duntaxat; quàm demum portentoſum erit, non amare eum, poſtquam præcepit, ut amaremus?

II. Idem eſt inter Animi affectiones Amor, quod Aurum inter metalla; omnibus nimirum æſtimabilior, perfectior, puriórque omnibus. Unde DEUS ipſe cum auro illum comparat, dum
Apoc. 3. 18. ſic Animam alloquitur. *Suadeo tibi, emere à me aurum ignitum, ut locuples fias.* Id proinde agam, ut hac Diſſertatione & fundum pretioſi hujus metalli, & Lydium ejus lapidem diligenter conſiderem. Oſtendam, inquam, primo loco, quid ſit, quídque imperet hoc præceptum amandi DEUM ſuper omnia; ſecundò autem, quo argumento indicióque certò agnoſci poſſit, an ſincerè perfectéque illo in DEUM feramur.

I.

III. Tanta fermè eſt mortalium in rebus ad Animam pertinentibus inſcientia, ut cùm Amorem DEI nominari audiunt, exiſtiment cum neſcio quo alio eâ de re agi: & voces has perinde accipiunt, ùt idioma eximiæ tantùm virtutis ac Sanctitatis hominibus commune; ſic ut exiſtiment, eſſe quidem amorem hunc hominis Chriſtiani decus eximium, ſine quo tamen dignitatem iſtam & titulum tueri abundè liceat. Error hic eſt minimè ferendus! Amor DEI non præceptus tantùm, & imperatus eſt, ſed omnium præceptorum finis, imò finis omnium planè operum DEI, qui ſicut nos amat, ut à nobis redametur; ita ex omnibus, quibus nos prævenit, ornavítque beneficijs, ſive quæ ſub aſpectum cadunt, ſive quæ non cadunt, tributum aliud non exigit, quàm amorem. *Ad nihil* Serm. 83. in Cant.
aliud amavit DEUS, Sancti Bernardi doctrina eſt, quàm ut amaretur. *Cùm amat, non aliud vult, quàm amari.* Amoris ergo lex, naturæ lex eſt, quæ à corde noſtro avelli non poteſt; in quo, cùm ipſius DEI digito exarata ſit, non eſt quiſquam, qui purgare ſe poſſit, aut tueri ejus ignoratione. Verum quidem eſt, cùm lex hæc, non dicam deleta penitus, deformata tamen fuerit per peccata, ſtatuiſſe DEUM eandem ſcriptâ lege reparare ac reſtaurare: unde in Montis Sinai vertice aſpectabilem ſe præbuit formâ magìs quàm unquam terribili, multis inquam millenis Cœli Genijs tanquam cuſtodibus cinctum: & inter tonitrua, turbines ac fulgura prodigioſa legem hanc millenas inter faces denuo promulgavit: *Diliges Dominum*

DEUM tuum. Tandem cùm satis non fuisset legem hanc principio Mundi conditi in cordibus scribere, & eandem denuo post plurium sæculorum decursum tabulis ex lapide solido inscribere, decrevit Divinus hic Legifer venire ipse, eámque à Cœli sedibus ad nos deferre, id quod ijs verbis ipsemet professus est: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Et verò ipsum hoc ignis vocabulum, quo Servatori nostri placuit affectionem hanc, ut audivimus, indigitare, ut quæ non aurum modò, sed aurum ignitum sit, bellissimè omnino explicat præcipuas Amoris DEO debiti dotes: unde hac maximè comparatione uti constitui, ut hujus præcepti naturam distinctiùs explicem. Sed quia non aliâ ratione limpidiorem haurire aquam concessum est, quàm si quis tantum laboris sibi sumat, ut ad fontem ipsum se conferat, visum est & mihi altiùs aliquantò rei totius originem repetere, ut tanto clariùs illud pernoscamus, de quo agere constitutum est.

IV. Statuendum igitur principio duplex amoris genus esse; prius, Amicitiæ amor appellatur, éstque is, cùm persona aliqua propter se amatur, ut boni in illam aliquid conferatur. Alterum Amor Concupiscentiæ dicitur, qui est, cùm amatur persona non sui, sed amantis gratiâ, non ut in ipsam aliquid conferatur, sed ut ab eâ aliquid accipiatur. Primo amoris genere amici adamantur: atque hic solus Amor est, qui pulchro hoc amoris nomine ex merito indigitetur. Altero illo Concupiscentiæ amore etiam canes & equi amantur; aut, ut loquar rectiùs, ne ipsi quidem amantur, sed in ipsis amatur ille ipse qui amat, bonum inquam illiúsmet & emolumentum, aut oblectamentum. Hinc inferre licet, quàm sit abuti vocabulis, dum amantes illos compellatis, qui ad peccandum vos inducunt, & affirmare non pudet, non posse vos non amare, à quibus tantum amemini. Egregium enimverò amorem! Sic & helluo ille leporem amat, quo famam exaturet. Hoc est sibi, non vobis bene velle; imò & sibi, & vobis velle pessimè: cùm plus mali & vobis, & sibi inferat, qui tam turpiter amat, quàm insatiabile & atrocissimum odium, quo totus in perniciem vestrûm Infernus fertur, vobis perinde ac ipsis inferre possit. Sed omittamus nunc istud, ne vagemur extra semitam. Præceptum amandi DEUM super omnia obligat nos ad amandum ipsum amore primi generis, sui, inquam, causâ, & amore aut amicitiæ, aut certè Benevolentiæ: non autem amore alterius generis, mercenario nimirum, suorum commodorum studioso, non vero sinceróque, qualis est, qui attendit non DEI Bonitatem, sed commoda nostra, nec curat, quàm ipse in se bonus sit, sed quantum ab ipso boni nos sperare possimus. Non istud affirmo, amando DEUM non posse nos nec desiderare, nec petere, nec sperare mercedem nobis promissam: affirmo tamen, mercedem hanc non debere esse causam, quæ ad amandum impellat, præcipuam, mul-

multóque minùs unicam. Aliàs si DEum amamus aut unicè, aut præcipuè propter bonum, quod ab eo in nos proficiscitur, profectò convincimur magis amare illud bonum quàm DEUM, à quo illud proficiscitur. Si vir illustris filioli sui nutricem mensæ suæ adhibet, si ferculis pascit lectissimis, si bene se illi velle demonstrat, plus ille boni filiolo suo cupit, cui hac ratione meliore de lacte providet. Non hujus sortis nostrum erga DEUM amorem esse decet. Oportet similem esse matris inopis Amori, quæ (ut non unquam evenisse annales memorant) sobolem suam clam expositam in orphanotrophium susceptam, conducta dein ad lac illi præbendum, lactat maximâ suâ voluntate, ut viscerum suorum partum; simúlque lactis illi præbiti mercedem accipit, parata non deserere, etsi laboris illius sui & impendiorum mercedem penitus nullam accipere posset, aut sperare.

V. Tenendum insuper ipsum hunc Amicitiæ aut Benevolentiæ Amorem duplicis itidem generis esse: priorem Appretiativum appellant; Intensivum alterum, aut tenerum. Si vocum harum vim minùs assequi vobis videmini, attentè me audite; exemplo enim allato efficiam, ut illam probè assequamini. Sit Parens, qui filios hebeat geminos: Majorem natu unum, jam Sacerdotem, disciplinis egregiè excultum, moribus integerrimum, qui familiam nunc regat consilio, ædificet exemplo, & spem præferat minimè vanam, quòd non diu post eam altiùs evecturus sit aut munere & officio lucroso, cui adhibeatur, aut animarum curâ, alicubi stipendio minimè parco administrandâ. Filiolus alter ætate tener sit, bellulus, gratiosulus, lepidus, verbo, Parentum & domûs delitium. Fingamus nunc inevitabili necessitate moriendum alterutri, sic tamen, ut optionem Parenti relinquat DEus, quem vivum velit, quem mortuum. Sic est, non potest non Parens graviter sentire jacturam minoris, nec absque affectionum acerbâ pugnâ in hujus necem consentiet; consentiet tamen, & morti sinet parvulum, ut major natu supervivat. Et quâ id causâ? natu minorem scilicet complectitur amore & affectu teneriore: Majorem autem natu, majore & benevolentiâ solidiore, masculâ, majorísque ponderis, majoris illum faciendo, ac alteri præferendo, ubi ad comparationem ventum fuerit. His igitur, ut nunc pluribus explicata sunt, positis, par utique esset diligi à nobis DEUM supra res conditas planè omnes, hoc etiam amore tenero, atque intensivo, quem diximus: tanta tamen fuit DEI Bonitas, ut nostram & inscientiam, & frigus miseratus eum nobis imperare noluerit: satis illi fuit, exigere à nobis Amorem illum alterum æstimationis & appretiationis quo impulsi cùm occasio se obtulerit, præferamus illum rebus alijs conditis quibuscunque, & eligamus facere potiùs jacturam totius Mundi, si noster esset, quàm peccando Divinæ amicitiæ jura amittere. Hoc igitur est amare DEUM super omnia, rebus illum cunctis præferre, & nec omnes, nec earum aliquam ejus amori præponere: sic adimpletur illa, *in dextera ejus Ignea Lex:* alitúrque ac conservatur nostro in animo illémet ignis, quem

ut dicebam Servator ipse Cœlo detulit.
Luc. 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?*

VI. Aptissimus ignis est ad amoris hujus naturam ac indolem explicandam: hic siquidem Rex quodammodo est Elementorum, & perinde ac Cœlestis suæ originis memor, infimi hujus Mundi rebus omnibus semper superior esse conatur: Atque ita bellissimè exprimit illam Excellentiam, ac prærogativum Amoris DEI Jus, quo cunctis ille alijs affectionibus, & cupiditatibus debet dominari. Hinc non desunt, qui existiment, non aliâ rectiùs voce præceptum Amandi DEUM exprimi, quàm Dilectionis; *Diliges Dominum DEUM tuum:* nec enim Dilectio qualiscunque Amor est: sed Amor junctus electione: Amor est, quo se in Dilectum suum Sponsa in Salomonis Cantico ferri profitebatur, quem eâ causâ appellavit *Electum ex millibus:* id quod jam pridem S. Thomas observavit, dum dixit: *Dilectio addit suprà amorem electionem.* Idipsum affirmavit Evangelica illa Historia. Quæsivit Servator noster redivivus ex S. Petro, magisne ipse solus Christum Magistrum suum diligeret, quàm omnes reliqui ejusdem Scholæ Alumni præsentes. *Simon Joannis diligis me plus his?* At Apostolus, recentis sui casûs memoriâ consternatus, non ausus est profiteri, talem dilectionem in Animo suo exarsisse; reposuit tantùm, agnoscere se in eo amoris aliquid: *Etiam Domine*, ajebat, *tu scis, quia amo te.* Quid autem ad rem hæc facit responsio? Magister de Dilectione interrogat; & Discipulus de amore respondet! Enimverò ingens est geminam hanc inter vocem, quarum tamen utraque idem significare videtur, discrimen, *Amare*, & *diligere.* Amor locum habet in parte etiam Animæ ignobiliore, & idem esse potest cum propensione quadam naturali, quæ, ut fermè Amicitiæ Juvenum solent, fundata sit in simili humorum temperie, & propensionum affinitate, quam genium dicere solemus. Non ita Dilectio, *Diligere est quasi deligere:* est amor æstimationis, amor prudens, rectus, rationi conformis, qui ex notitiâ promeritorum amati progignitur. Atque hoc se flagrare Petrus affirmare non est ausus: hoc autem, DEI nostri Lex de amando impletur: hinc semper amor nobis iste proponitur vocibus, quæ ejus supremam excellentiam dignitatémque significent: *Diligis me plus his? Super omnia autem hæc charitatem habete.* Et Christus ipse servator: *Qui amat Patrem, aut Matrem plus quàm me, non est me dignus.* Animum diligenter ad Christi verba advertite: *Plus quàm me*, inquit: nec enim vetitum est amare res conditas, sed vetitum tantùm est, amare illas plus quàm DEUM: id quod contingit toties, quoties lethali se homo noxâ obstringit. Tunc enim quandam Idololatriam operis admittit, cor suum Aram quodammodo constituendo, in quo novum aliquem DEUM statuat; illam nimirum rem conditam, quam pluris quàm suum Conditorem æstimat. *Quidquid in dilectionis lance præponderat, DEUS est:* ut non solidè minùs

Marginal notes: 1. 2. q. 26. art. 3. 6. — Collo. 13. — Mat. 10.

nùs, quàm ingenioſè Auguſtinus ait. At ſi è diverſo animus noſter, ejúsque affectio ordine inverſo DEUM bonis omnino omnibus præponit, Charitas hæc ordinata dicitur, qualem ſe experiri illa quondam gloriabatur: *Ordinavit in me Charitatem.* Tum autem, quantumcunque etiam res conditæ amentur, ſolus tamen DEUS ab ejusmodi homine amari dicitur: ſolus enim amatur ùt finis ultimus, res verò conditæ amantur ut media, non plus, quàm quantum ad finem ipſæ ultimum conferunt, aut certè eidem non adverſantur; unde fit, ut ſolus DEUS verè ametur. Qui Medicum amat propter ſanitatem, ſi dicere volumus, quod res eſt, ſolam amat ſanitatem: & qui rem conditam amat tantùm amore DEI, ſolum DEUM amat: & hoc eſt, illam amare toto corde.

VII. Et verò quid minus poſtulare à nobis DEUS potuit, quàm dum poſtulavit, ut primum illi in animo noſtro locum paremus, ſic, ut comparatione inter ipſum, & res conditas factâ, pluris illum quàm has æſtimemus? An forſan loco hoc dignus non eſt? An aurum plus juſto peteret à noſtris ſtateris, ſi in illis præponderare cuperet paleis? enimverò par eſt nos rubore vel ex ſola hac comparatione ſuffundi. Si quis ex inclytâ illâ Eſthere quæſiviſſet: Quid in animo tuo pluris facis: maritúmne tuum, & Dominum ac Regem Aſſuerum, centum viginti ſeptem Provincijs imperitantem, an verò pugillarem luti maſſam? Ruborem ſanè excuſſiſſet prudenti illi fæminæ quæſtio tam ſtulta, & ſummo ludibrio ſe habere judicâſſet, ſi audiſſet comparationem Mariti ſui inſtituti quò injuſtam magis, hoc etiam magis probroſam. Quomodo igitur & anima non poterit graviſſimam ſuam incuriam & probrum interpretari, quòd malum Dæmonem non pudeat ex eâ quærere, quem ipſa pluris æſtimet, & quem ipſa potiùs habere amicum velit, DEúmne potentem planè omnia, an rem creatam miſellam, quæ DEO comparata ne maſſula quidem eſt ſordidi pulveris, quia eſt merum nihil? Sancti ferre non poterant, ad tam infamem comparationem veniri: Clamabant illi: *Domine DEUS virtutum, quis ſimilis tibi?* Diocletianus Imperator, juratus ille & nefarius Religionis Chriſtianæ hoſtis, cùm ſiſti ſibi juſſiſſet, Clementem Ancyranum Epiſcopum, & Chriſti pugilem fortiſſimum, juſſit, ut is Chriſtum ejuraret. Riſu exploſit inſania imperia Martyr inclytus: quare Imperator parte una collocari juſſit vaſa plurima, auro argentóque conflata, veſtem pretioſam omnis generis, præfecturarum poteſtatiſque inſignia, & quidquid aliud humana vel ambitio, vel cupiditas inhiat. Parte autem alterâ collocari juſſit compedes ferreas, enſes, cultros, rotas, flagra, craticulas ignitas, & quidquid aliud fortiſſimo cuique terroris aliquid & horroris incutere poteſt. Mox ad Sanctum Præſulem converſus: ſi, ajebat, DEUM tuum ejuras, quidquid hic opum cernis, & quidquid aliud dare Imperator poteſt, qui Dominus Mundi ſit, qualem me nôſti, id omne tuum erit: at ſi è diverſo

Cant. 2.

diverſo pergis eum adorare, quidquid hîc inſtrumentorum cernis, initium cruciatibus dabit, quos alios ex alijs ſenties & experieris. Delibera diligenter, & elige. Quid vobis videtur? an ſtetiſſe tantiſper deliberabundum virum Sanctiſſimum? Quinimò irritatus comparatione tam indigna, altùm primò ingemuit indignabundus, quòd ad rem tantam, tantillo pretio ut homo quidam abjectiſſimus, eſſet invitatus: tergum mox opibus illis ac divitijs obvertens, omni, quæ proponebatur, proſperitati, proteſtatus eſt cum Apoſtolo, nec altitudinem, nec profundum, non omnem malorum, non omnem bonorum caducorum congeriem tantum unquam habituram virium, ut ſe à DEO ſuo avelleret. Animum advertite ad gemitum illum animi indignantis, qui pretio theſaurum æquat; quia in viro Sanctiſſimo naſcebatur ex magna illa Chriſti Servatoris ſui æſtimatione, quem rei vanæ ac perituræ conferri æquo animo ferre non poterat. Nec id mirum: *Quando majora minoribus coæquantur*, ut rectè S. Hieronymus loquitur, *inferioris comparatio, ſuperioris injuria eſt.* Rem tanto ſuperiorem inferiori comparare! eſt id quidem inferiorem magno honore dignari: at eâdem ſanè operâ ſuperior ignominiâ graviſſimâ dehoneſtatur.

VIII. Heu Munde Chriſtiane! ô animi Chriſtum DEUM venerantium, quàm non hæc ſenſa volvitis! prô quàm exiguus eorum eſt numerus, qui fovendo in animo perpetuam illam de DEO æſtimationem, tot nominibus debitam, cùm res tulerit, ſupremum illi locum conſtanter tribuant, animi ſui decreto firmiſſimo, faciendi potiùs jacturam bonorum caducorum omnium, quàm DEI, & ſubeundi omne malorum & adverſorum genus, quàm legem ejus Divinam unquam violandi! Summum quod à pleríſque expectes, eſt; quòd eodem gradu ac pretio DEUM, ac res conditas velint habere: æſtimare DEUM quia dignus eſt, & æſtimare res creatas tanti, quanti, illum: ſicut ut cor ſuum menſæ inſtar rotundæ eſſe optent, in quo omnis, & nullus locus ſit primus. Nunc templum volunt accedere, ut Sacerdoti facienti ad Aram adſint; nunc ad domum Amaſiæ ſe conferre: nunc Chriſtum in Diviniſſimo epulo hoſpitem admittere, aliàs eum foras protrudere, ut adultero locus ſit: nunc ſtipem largiri egenti, mox Principis ærarium depeculari. Verbo, eodem Altari Chriſtum & Idolum ſtatuere. Sed vanæ ſunt iſtæ ſpes; mox ac partem Orco vultis concedere, totum ille habet. Quærit Sanctus Auguſtinus, quid tandem cauſæ eſſe potuerit, cur Senatus Romanus nunquam ſe paſſus ſit induci, ut, vel Tiberio Imperatore enixè id cupiente, pateretur Chriſtum DEUM reliquos inter Deos in Capitolio collocari; etſi ea Romæ invaluiſſet opinio, Sapientis eſſe omnium & ſingularum Nationum Deos venerari, & omnium ex æquo favores ſibi conciliare? Fuit autem ejus rei, hæc ipſa, quam jam indicavi, cauſa; Chriſtus non vult parem haberi ſibi quem-

l.2.Co *ſenſ 1* *vang.* 17.

quam

quam; sed sicut solus ac unus DEUS est, sic solus vult adorari, solus æstimari, quis ac qualis est, solus toto corde amari. *Tu solus altissimus in*
82. *omni terra.* Illos duplicis fidei morta-
So- les, *qui jurant in Domino & jurant in*
om. 1. *Melchon*; exosus est. Imitantur isti
5. Hebræos veteres, qui jam nec Judæi, nec Ethnici existimabant sic se DEI veri amicos esse posse, ut simul etiam essent amici falsorum Deorum. Sed quo in suo emolumento? falsis à Numinibus proditi atque deserti, non aliud assecuti sunt, quàm ut verum etiam DEUM amitterent.

II.

IX. Sufficere possunt, quæ dicta sunt hactenus, ut intelligatis, in quo consistat præceptum amandi DEUM super omnia. Pergamus nunc ad quærendum verum lapidem, lydium, ad quem aurum hoc tam pretiosum examinemus. Quo igitur indicio cognoscere licebit, verène homo Christianus amet DEUM amore ejus generis, quod descripsimus? Et en illud: *agere & pati. Agere & pati*, signa sunt minimè obscura, hunc in nobis ignem ardere. Et ad agendum quidem quod attinet, hoc maximè ignis verus à picto, aut ficto discernitur. Stare potest Aër: stagnare Aqua; Terra quiescere; sed nihil horum Ignis; hic moveatur oportet, agat inquam, aut emoriatur. Hic, inquit Sanctus Gregorius, veræ charitatis est character:
om. 30. *si non operatur, amor non est.* Hinc &
Ev. Christus tam disertis verbis protesta-
14. tur. *Qui habet mandata mea & ser-*
21. *vat ea, ille est, qui diligit me.* Atque hac causâ, quisquis è diverso præcepta DEI non servat, etsi Templum accedat, sacrum auscultet, Deiparæ precum coronam texat, etsi pectus tundat, etsi lacrymæ, illi, dum concioni adstat, oboriantur, non tamen idcirco notâ insignitur amoris Divini. Et ad hoc diligenter animum advertite; quòd, etsi ille præceptum violet unicum, cætera ad amussim servet omnia, necdum tamen DEUM amat, atque adeò necdum amantium DEUM mercede dignus est, salute, inquam, æternâ. *Si quis diligit me, sermonem* Joh. 14.
meum servabit. Loquitur hic Christus 23.
singulari numero, non plurali, & *sermonem meum* ait, ut nos doceat, unum solum ex præceptis ipsius violatum sufficere ad extinguendum in animis nostris amoris Divini ignem, cùm sic jam DEUS non omnibus præponderet. Videntur è Christianorum numero aliqui imbuti opinione Rabbinorum quorundam, qui docebant; Animam extremo illo Mundi die judicandam salutis æternæ futuram compotem, si bonorum operum & rectè factorum numerus excedat numerum operum pravorum. Certè & ipsis solenne est dicere: *Aliena non rapio, DEO non maledico, injuriam facio nemini: unum solum peccatum est, quod à me alienum non puto.* Quid vultis ampliùs? Istud abundè est, ut privetur quis amore DEI, quia vita est animæ: *si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Quare sicut solum hoc amoris DEI præceptum totius Divinæ legis breviarium est, sic obedientia DEI mandatis præstita Synopsis est le-

 gis

gis de amando DEO. Proinde, qui cognoſcere vult, an DEUM amet, ſumat iſte in manus Decalogum, & ſingillatim præcepta percurrat omnia; mox ad Eccleſiæ præcepta tranſeat; dein etiam ſtatûs, in quo degit, leges ad unam omnes cogitando enumeret, & ſi invenerit, in nullo horum ſe majoris momenti in re defeciſſe, dicere ſecurus poterit: Confido equidem, inveniri in animo meo pretioſum iſtud amoris Divini, rebus planè omnibus præponderantis, metallum. At ſi ſecùs, pronuntiet, illud non inveniri.

X. Ad hoc autem quàm maximè animum advertite; cùm repentè ad pravum quid ſolicitari vos experimini, quid in animum veſtrum tentatio ejusmodi poſſit? tum enim præquam unquam aliàs experiri licet, quo res loco ſint. Magnes major minorem trahit; ſi quis tamen ferrum illi admoveat; omiſſo Magnete minore, ferro adhæreſcit, illúdque velut amplexu ſtringit. Amat quis filium ſuum, & meritò, eſt enim alter ipſe. Magnes hic major, naturali propenſione adhæreſcit Minori. At ſi honor DEO debitus poſtulet, ut filium iſtum non ſinat in Clericorum ordinem cooptari, propterea quòd moribus illum ſuis eſſet dehoneſtaturus, quid is agit? An ſacrâ illum veſte exuit, & alteri profano miniſterio ac muneri addicit? an vult potiùs, ut vel DEI in gratijs in ſacratiore illo ordine perſeveret? ſi Clerici illum veſtibus exuit, virtute ſuâ pollet magnes; deſerto enim magnete altero ferrum amplectitur. At ſi induci non poteſt, ut profanis illum ſtudijs addicat; vim ſuam magnes perdidit, quia ferrum ad ſe non trahit; & DEO dignus non eſt, quia filium pluris, quàm DEUM æſtimat. *Qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* *Matth. 10. 37* Quod dixi in hoc filij DEO prælati paradigmate, idipſum de quovis alio pronuntio, ubi de amico, de nominis famâ, de re familiari, & maximè cùm de lucris ex mercimonijs, quibus tam avidè inhiaris, agitur. Verbi gratiâ. Lucrum quis fecit in negotiatione non contemnendum: ſed ſacer arbiter affirmat, illud juſtum non eſſe, atque adeò ſuum illi reddendum, cui ablatum eſt; cùm nemini ſuis ex nummis colligere liceat illum fructum, quem DEUS prohibet, dum uſurâ interdicit. Jam perpendat quisque, an cùm hæc audit, omittat deinceps ejusmodi artem diteſcendi ex ſimplici mutuo, & num jam parta reddat? Si & hoc illud facit, ſincera eſt in ejus animo & genuina charitas; at ſi ſecus facit, genuina non eſt, & ad Lydium experientiæ lapidem adultera probatur. O quàm ſincerus & certus lapis amoris, ſunt opera! arteriæ pulſu vita deprehenditur: operibus cognoſcitur charitas.

XI. Magìs etiam Tolerantia iſtam manifeſtat, quod erat alterum veri ignis ſignum; qui ubi materiam ſemel comprehenderit, flatibus, qui oppugnant, tam non cedit, ut illis ipſis evadat fortior, ſéque propaget. Placétne igitur experiri, an DEI Voluntas ac beneplacitum plus, quàm alia omnia in animo veſtro poſſit? Attendat quisque

quo-

quomodo resistat adversis, quæ repentè & præter spem illum adoriuntur? An ex his ipsis magis animatur ad laudandum DEUM, an verò etiam ad maledicendum illi abripi se sinit? Hac absque experientia non est facilè de amore cujusquam pronuntiare. Mulierculæ aliquæ tantùm non conflagrare sibi videntur sincerissimæ pietatis flammis, eo capite, quòd non sine tenero animi sensu aut commorentur in templo, aut preces aliquas ibi recitent, cùm familiæ gerere curam deberent, quæ interim, nescio quò, vagatur. Eccur autem tam facilè hoc sibi persuadent? Non ob aliud, quàm quia tum nemo est, qui ipsis molestus sit. Maritum habent virum bonum, liberi jussis obtemperant, agri rident, cella vinaria abundat, nec loculi inanes sunt. Mutetur tantisper rerum facies: moriatur filius; suscitentur lites: grando vineam percutiat; prodeant, qui acerbè & crudeliter persequantur: tum videte, an tenerum illud & suave religionis studium duret: an verò Marianis ad globulos precibus succedant imprecationes & maledicta, & dulcibus pij sensûs in Ecclesia lacrymis, lacrymæ domi, iræ & furoris impotentiâ expressæ. Videmus situlam, quamlibet rimosã, quamdiu in putei fundo hæret, perinde aqua plenam esse, ac est alia integerrima: sed attollite illam tantisper, & tum apparebit vasis fracti ab integro differentia. Sic dum pro voto fluunt omnia, non est facilè, discernere DEI verè ac sincerè studiosum, amantémque, ab alio, qui in speciem tantùm illum diligat. Opus est illum trahere extra affluentiam commodorum, & tum se prodet, qualis sit; sicut Jobus agnitus est genuinus amator DEI, non cùm delicijs affluebat, & commodis omnis generis, sed cùm in sicco calamitatum & inopiæ, quæ ipsum oppresserunt, est destitutus.

XII. Judicate proin, quam bellè se purgent illæ, quæ in ipsa adeò Sacramentali sui accusatione reos alios agunt modicæ virtutis ac honestatis, pro eo, quòd se ipsas culpæ obnoxias fateantur. Prius quam marito jungerer, ait ex his una aliqua, ne verbulum quidem loquebar minùs decens ac compositum, ac nunc miseram me! ex quo Marito fero & barbaro juncta sum, cogor omni ferè momento blasphemias effutire. Egregia enimverò excusatio. Tolerantem esse, cùm nihil occurrit adversi! Secundo flumine vehi, nullius negotij est, etiam cadavera aquarum impetu abripiuntur: sed adverso navigare flumine & artem & conatum non modicum postulat: natare adversùs alveum, non mortuorum est, sed vivorũ, qui brachijs strenuè contendunt. Si cujus in animo arderet verus DEI amor, qui hominem Christianum impellit ad obediendum cunctis DEI sui legibus, vel repugnante cum omni pravarum propensionum agmine, naturâ; non ita res procederet: Tolerantia vastra tam non cederet contanitentibus, ut vel hoc vires summeret & incrementa. Quare si posthac adversa DEUS in ædes vestras immiserit, ut experimentum vestri capiat, si afflixerit egestate, contempu, molestijs varijs, morbis, litibus & controversijs inopinis, sic vos ipsos affati lubeat

ſicut ſe ipſum Chriſtus affatus eſt, cùm poſtremorum illorum cruciatum tempus immineret: *Ut cognoſcat Mundus, quia diligo Patrem, ſurgite, eamus.* Ut palàm fiat, & mihi, & alijs, quòd amem DEUM ſuper omnia, etiam plùs quàm me, macti animo, eamus oviam adverſis, quæ nos in-
Joan. 14. vadunt, & non contenti excipere il-
31. la patienter, occupemus illa deſiderando, *ſurgite eamus.* Generoſa hæc animi magnitudo palàm facit, jam devictam eſſe naturam, & quòd non jam illius ſequamur effata ac leges, ſed tantùm ea, quæ DEUS ac Gratia dictant.

XII. Sunt è Medicorum Scholis qui aſſerant, aurum potatum dilatare cor, ſpiritibus illud implere, & animos in periculis, ac caſibus adverſis ſubminiſtrare. Utinam nemo non veſtrûm granum ſaltem unicum perfectiſſimi huius auri amoris haberet in animo! quàm promptum illi ac facile foret, non magnas illas, quas DEUS immitit, moleſtias, ferre, imò quàm jucundum plures ab eo efflictim petere! S. Ignatius Martyr, qui multum ejusmodi auri deglutiêrat, provocabat tormenta omnia, & objectus Leonibus, à quibus devoraretur, cùm metueret, ne bellulæ illæ ipſum reveritæ, ungues & dentes ab eo abſtinerent, ſicut alios Martyres erant reveritæ, parabat ſe ad eas proritandas, & contra ſe incitandas. Iſtud enimverò aurum erat non ignitum tantùm, ſed & probatum: *aurum ignitum probatum.* Haud ſanè magni illos ego Chriſti ſectatores facio, qui tamdiu ſolùm virtuti ſtudent, quamdiu ſuaviter illos ac blandè DEUS habet. Hi mihi vetuſtis januis non abſimiles videntur, quæ tum ſolùm non ſtrident, cùm recens unctæ ſunt: pingui autem illâ materiâ, quâ unctæ fuerant, exiccatâ, ſonantius quàm unquam ante hac ſtrident; vertuntur enim cardinibus rubigine exeſis. Horum in perſona
dicebat enim Pſaltes Regius: *Ego dixi* *Pſ.* 29. 7.
in abundantia mea non movebor in æternum. Et quanto animo, quantâ promptitudine decernebat permittere ſe DEO, & nullum penitus ejus providentiæ obicem ponere! ſed hæc decreta tam ſancta concepta erant in *abundantia*, tempore, quo illum DEUS comulârat mille benedictionibus. Expectate tantiſper, dum hoc unguentum tam ſuave, & ſenſile exareſcat: mox idiomate loquitur alio, & non minùs quàm antea ſtridet. *Avertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.* Hoc proinde eſt inter majora, quæ afferre calamitas aliqua poſſit, commoda & emolumenta; ut nos in noſtri penitiorem notitiam deducat, cùm nullâ aliâ tam veriſimili conjecturâ colligere poſſimus, animum noſtrum DEI amore genuino ardere, quàm quando adverſa forti animo
ferimus. *Qui non eſt tentatus quid ſcit?* *Eccl.* 34.
quæ ſunt Spiritûs Sancti verba: qui- 1.
bus indicare vult, non tantùm, nihil ſcire: etſi enim & diſciplinarum, & artium omnium eſſet calentiſſimus, non ſciret tamen aliquid momenti alicujus; cùm ignoret, an cum illa tot rerum ſcientia conjunctum habeat Amorem DEI, quo ſine docti omnes

ac

ac Sapientes, Doctrinâ ac Sapientiâ humanâ, eorum instar sunt, qui cuncta decoxerunt; cùm altero in Mundo ne teruntium quidem valeat, omnis illa sors & summa capitalis, quam hoc in Mundo possident.

XIV. Ejusmodi cogitatione obarmare se oportet, Dilectissimi, in cunctis, quæ sinistrè cadunt, acceptando illa à DEI manu, secúmque ita ratiocinando. Hoc DEI opus est, qui cunctis palàm vult facere, an super om-
ut. nia ipsum amem: *Tentat vos Dominus*
4. *DEUS vester, ut palàm fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima vestra.* Sic & Gemmarij carbunculum explorant: fenestras omnes, quibus lux intrat, occludunt, & observant, an lucis aliquid in ijs tenebris diffundat? Sic mecum nunc DEUS agit, dicere quemlibet oportet: *Tentat me Dominus*, eáque causâ stabo invictus, méque verè Christianum probabo: Miserum me, si hoc ad examen non resplendeo ut gemma sincera, sed ut adulterata fulgore destituor! En hæc est anima verè pretiosa, quæ non claro solùm meridie refulget, quando fulgent omnia, sed splendet densâ in nocte, quâ nihil splendet, quod luce propriâ sit destitutum.

XV. His igitur geminis indicijs operum, quibus præcepta serventur omnia, & tolerantiæ, quâ ne quidem, cùm adversa undique ingruunt, ab ijs observandis dimoveri quis se patiatur, palàm se prodet hic DEI Amor; amor tam nobilis ac præstans, ut tellus hæc nihil habeat, quod conferri illi possit: *Longè, & de ultimis finibus pretium ejus.* Anima, quæ particu- Prov.
lam amoris hujus minimam possideat, 31. 10
ditior est, quàm si innumerabiles Mundos à DEO conditos, & qui per omnem deinceps æternitatem, quàm longa est, condi possent, possideret. Hunc igitur Amorem tam sincerum, verúmque, par est nos à DEO petere, quoties illi supplices orando accidimus; hic in cunctis per diem actionibus quærendus nobis est, hic rectè factis, & plenâ perfectáque totius Divinæ legis observatione identidem augendus:
Deum time, & mandata ejus observa; Eccl. 12.
hoc est enim omnis homo. Conchas in- 13.
ter unam aliquam majorem aliis aiunt esse; quam ceteræ, ut suam Reginam pedissequæ affectentur. Magna proinde est ejus Piscatoris felicitas, qui suis illam retibus incluserit; neque enim sola ipsa Margaritam sinu condit, nullo pretio satis æstimabilem, sed etiam eâ Reginâ captâ, nullo negotio capiuntur reliquæ, quæ eam sequuntur. Huic concharum Regiæ similem existimate, Auditores Dilectissimi, charitatis virtutem, quæ & ipsa in se tanti, ut ostendimus, pretij est, & tanti insuper æstimanda propter omnia,
quæ secum affert bona: *Venerunt au-* Sap. 7.
tem mihi omnia bona pariter cum illa. 11.
Nulli proinde parcendum est labori, ut prædâ tam optatâ potiamur, & postquam illâ potiti fuerimus, omnem illi retinendæ operam par est nos impendere.

XVI. Sed quid? an hic Christianorum labor, hic omnis eorum conatus

tus est? heu, quem satis pudebit stoliditatis nostræ ac dementiæ? quis condignis illam lacrymis deplorabit? Non est quidquam his in terris, quod minoris æstimetur, quàm beata isthæc Charitas, nec est ulla uspiam res, quæ tam facilè projiciatur in quantumcunque levi tempestate, quæ nos adoriatur. Sunt, qui ne expectant quidem, dum procellæ insurgant, & navim quatiant: ipsi in eas feruntur, ut jacturam faciant. Quid hîs verbîs indico? nescio quis, vix à noxis absolutus, eò confestim redit, ubi paulò antè peccavit; cum ijsdem personis agit, quas paulò antè flagitiorum aut socios, aut auctores habuit. Hoc autem quid est aliud, quàm irritare ventos, tentationes, inquam, provocare? Quin etiam peccare parùm foret: eò venitur, ut de peccato etiam jactare se aliqui non vereantur, & in eo non jam oblectationem solam, sed & gloriam reponant. Prov. 2. 14. *Lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis*: sicut non pauci peccantium è numero, omni pudore amisso similes effecti sint Junipero, qui spinis suis perinde ac frondium folijs superbit. Fungus inter eos esse videtur, qui insignitè consceleratus esse nesciat.

XVII. Sed adeste animis & auribus, AA. Dilectissimi, nostísne, quid primùm interrogandi sitis, cùm non diu pòst Divino Tribunali judicandi sistemini? Non aliud profectò, quàm quod è S. Petro quæsitum est? etsi non eodem vreborum sensu. *Diligis me plus his?* S. Petrus interrogatus est, plúsne DEUM ipse diligeret, quàm illum diligerent Apostoli reliqui tum præsentes: *Diligis me plus his?* ex quolibet autem nostrûm quæret Judex, magísne me diligis quàm sodales tuos, quàm omnes amicitiâ, aut sanguine junctos, magis quàm rem creatam quamlibet? Tunc autem quid reponere quivis poterit? scrutamini tantísper animi vestri latebras, & mihi jam nunc anticipatò respondete, qui idem è singulis vestrûm quæro, ut tantò respondeatis promptiùs, cùm eadem quæstio denuo vobis fuerit proposita; Verène DEUM amatis super omnia? Affirmabitis opinor: sed quomodo verè hoc affirmabit ille, qui, dum merces suas divendit, tenuissimi lucelli causâ identidem pejerat; & cùm vel leviculum damnum acceperit, atrociores in DEUM blasphemias evomit, quàm Atheus aliquis, aut Turca? quomodo affirmabit ille Parens, qui ut filium, nil tale promeritum, ad animas alicubi pascendas promoveat, aut pingui Ecclesiæ beneficio locupletet, nec muneribus, nec pecunijs parcit, quia via alia nulla ad hæc patebat? Quomodo hoc affirmabit illa mater, quæ, ut filiæ meritum inveniat, religioni sibi non ducit, eam certissimis perdendæ pudicitiæ periculis exponere, & nonnunquam facere, ut Matrimonium ante sit consummatum, quàm ratum? Quomodo affirmabunt, amari à se DEUM super omnia, ille Juvenis, & illa Puella, qui, ut votorum suorum fiant compotes pensi non habent, sanctissimas DEI leges omnes pedibus proculcare? Actiones hæ tam pravæ plus

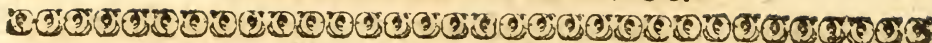
plus satis ostendunt, DEUS minùs, quàm res alias diligi, & DEI loco adorari commoda propria, ambitionem, oblectamenta; hæc ut finem suum æstimando, desiderandóque; ut ipse ad hæc DEUS serviat, & peccatis nostris materiam subministret, diu nos in his flagitijs toleret, ut ea quàm creberrimè repetere possimus. *Probatio dilectionis, exhibitio est operis*, igitur ut respondeatur verè, quærenti, *Diligis me plus his?* necesse erit respondere: Non, O DEUS! magis quàm te, amo filium meum immorigerum; magis amo turpia mea oblectamenta, magis paucorum nummulorum lucrum. Itáne ergo non amatis DEUM? O vos pro tantis collatis in vos beneficijs ingratos! O tantum amorem oblitos! prô cæcos penitus ad perniofcendas perfectiones infinitas, quibus DEUS dignus est amore, qui limites nullos habeat! *Quantus est excessus amoris, tantus debet esse doloris*, quæ sunt S. Augustini verba: & tamen nostrâ æstimatione DEum ipsum tantilli pulveris acervulo posthabemus!

XVIII. Contra eos, qui tales sunt, torquere hodie cogor terribile fulmen Cœlo missum. Detulit illud Paulus Apostolus, cùm tertio è Cœlo has in terras rediret. *Siquis non amat Dominum nostrum JEsum Christum, sit anathema.* Si quis Dominum suum, Servatorem suum, DEUM suum non amat, sit maledictus & execratus, *sit anathema*, multóque magis execratus, si tam non amat, ut offendat etiam; tam illum non laudat, ut maledictis proscindat, injuriâ, quam vel mille Inferni nunquam satis vindicent. Verum est, non torquere Ecclesiam hæc fulmina, nisi in contumaces. Quare, ô chara mea pignora, qui alij à se ipsis evadere deinceps volunt, qui, inquam, tanti posthac volent æstimare DEum, quanti æstimari dignus est, pluris nimirum, quàm res alias omnes, certi prius mori in ejus gratiâ & amicitiâ, quàm ejus in inimicitiâ & odio vivere, isti, inquam, non erunt maledicti. Sacrum hoc fulmen eos tantùm feriet, qui animum in sceleribus obstinabunt, certi non pluris deinceps facere DEum, quàm ipsum hactenus fecerint, & postponere illum omnibus alijs caducis & perituris bonis. *Siquis non amat Dominum nostrum JESUM Christum, sit anathema.* Habeat hoc sibi, qui animum ad non amandum obstinat: absit à nobis tanta insania: sed animus deinceps noster speculi instar sit tersissimi, quod vultum quodammodo suum obvertit rei, ad quam repræsentandam formatum est; reliquis autem omnibus, tergum. Amabimus nunc DEUM plus quàm omnia, qui unicus ac solus in Mundo, nostro dignus est amore.

1. Cor. 16. 22.

* * *

DISCURSUS VIII.

De Peccato Blasphemiæ.

Carth. In c. 24. Levit. I. TAm horrendum est Blasphemiæ peccatum, ut in sacris olim Literis non nisi rarò admodum suómet nomine exprimeretur; quasi vel ipsum tam detestabilis flagitij nomen sufficiat ad hominis linguam contaminandam. Ecclesiasticus de Blasphemiâ disserens, loquelam mortis appellavit: *Loquela contraria morti*; hoc est, *respondens morti*: indigna, quæ unquam in electo DEI populo audiatur: *Non invenietur in hæreditate Jacob.* Alibi autem Spiritus Sanctus, permutatis vocibus, *benedicere DEO*, per antiphrasin facit idem sonare, *ac DEO maledicere. Benedixit Naboth DEUM & Regem: Benedic DEO & morere: in faciem benedixit tibi: in faciem benedicat tibi*: eâdem phrasi alibi sæpiùs utitur: nec id aliâ de causâ, quàm quia DEUS, Sancto Joanne Chrysostomo teste hac loquendi ratione tegere voluit Blasphemiæ horrorem, & maledictionem benedictionis quodammodo velo tegere: *Benedictis maledicta velavit.* Hæc autem cùm ita sint, quis non stupore attonitus hæreat, cùm audit, tam olim cautè nominatum hoc Blasphemiæ crimen, hodie autem à Christianis tam nullam adhiberi industriam, non ne nominetur, sed ne committatur? Ita est, Maledictiones DEI tam hodie passim invaluerunt, ut vix, si ita loqui licet, invenire sit aëris palmum, qui tam horrendis vocibus repletus & contaminatus non sit. *O præsumptio nequissima, unde creata es!* Qua tandem in Palude hæc tam pestilens Hydra cunas & natales suos habuit? non alibi sanè, quàm in infimâ inferni abysso. Utinam autem eâ suâ ex cloacâ non emersisset! sed illa, postquam venenato suo halitu regionem eam horroris sempiterni totam infecit, ad has etiam nostras inficiendas ascendit. Vellem igitur hodie lingua mea minus non esset quàm fulmen ad fulminandum tartareum hoc monstrum, & eò denuo deijciendum, unde emersit.

Margin notes: V. Hug. hic. — 3. Reg. 21. Job. 1. & 2. — Hom. 4. de Job. — Eccli. 37. 3.

I.

II. Et ne vel unus ictus sit irritus, statuamus primò inter nos, quid sit Blasphemia. Sunt, qui se accusent de Blasphemiâ, quia irâ perciti malum aliquod grave Proximo, jumento, gregi, Diabolo, rebus alijs creatis imprecati sunt. Profiteor me hodie contra hos non differere: faciam id aliàs, neque verò, si rem dicere volumus, hæ Blasphemiæ sunt; maledicta sunt longiùs remota à peste Blasphemiæ, quàm nostrates serpentes distent à Draconibus alatis. Blasphemia igitur est sermo injuriosus DEO, & laudi DEI à diametro

Margin note: S. Th. 2. 2. q. art.

metro oppositus. Unde sicut re ipsâ DEUS sola mente laudari potest, ita etiam solâ mente potest blasphemari. Sed nos hîc agimus de illo peccato, quod plerumque linguæ ministerio admittitur.

III. Porro hæc Blasphemia, stygiæ instar Amphisibenæ, gemina in capita dividitur, quorum unum altero magìs est pestilens. Primum Hæreticalis Blasphemia dicitur, quæ tunc admittitur; cùm contumeliæ, DEO illatæ, malum etiam erroris alicujus contra veræ Religionis dogmata admistum est, ut si quis negaret DEO, quod ipsius proprium est, puta Sapientiam, Potentiam, Providentiam, Justitiam: aut ipsi affingeret, quod in eum cadere non potest, nimirum Peccatum. Sic blasphemant Hæretici, qui DEUM faciunt authorem peccati; inter Catholicos verò sic maledicunt DEO lusores illi execrandi, quos non pudebit nonnunquam furore percitos in hæc verba prorumpere; quòd ne Christus quidem facere possit, ut ludo vincant; usque adeò iratam se sibi sortem experiri: ut nihil dicam de nonnullis ex plebe infima, qui tam dolenter de egestate suâ conqueruntur, ut dicant, malè fecisse DEUM, tantis opibus aliquos cumulando, alijs dando nihil, perinde ac si sapientiùs ipsi res ordinare in Mundo hoc potuissent, quàm ipse DEUS; ut olim jactitabat impius ille Rex Alphonsus, dubites, stultúsne magis, an superbus, quem ferunt dicere solitum, si, cùm primùm Mundus conderetur, ipse adfuisset, multa DEO rectiùs, quàm nunc sibi, constituenda fuisse suggesturum.

der.
st.
st.
c. 5.

IV. Alterum Blasphemiæ genus simplex dicitur, cùm nullum errorem Fidei repugnantem admissum habet; sed eâ solâ impietate constituitur, quæ contumeliam DEO illatam necessariò comitatur. Talis est, cùm iræ impetu contemptim compellatur, Corpus DEI: Sanguis DEI: etsi enim & Corpus & sanguinem DEUS habeat, quæ nostrâ causâ assumpsit, non tamen assumpsit, ut momentis omnibus à sacrilegis his, & execrandis linguis tam propudiosè tractetur. Duobus autem modis ira hæc exardescere potest, primò quidem rectà contra DEUM: & tum communis omnium doctrina est, illas loquendi formulas Blasphemiam continere: aut concipi potest ira non rectà contra DEUM, sed contra rem aliquam creatam: & de hac duæ sunt Doctorum sententiæ: volunt aliqui, tunc istas voces: *Corpus DEI, sanguis DEI*, etsi prolatas impetu contemptum præferente, non esse verè Blasphemias, sed esse noxam minùs gravem, quâ in Reverentiam DEO debitam, & Religionis virtutem peccetur; etsi ratione pravi exempli, quo sæpe alijs est offendiculo, qui eas profert, & ratione periculo, blasphemandi re ipsâ, cui se proferens exponat, nonnunquam etiam tum gravis noxa contrahi possit. Alij è diverso magni nominis & æstimationis Doctores adstruunt, hac loquendi ratione veram semper Blasphemiam admitti, cùm semper eam manifestus DEI contemptus comitetur, etsi ira, cujus præcepti impetu profertur, non contra DEUM, sed contra rem aliquam conditam feratur.

Sylvest. V. Blasphem. num. 3. Suarez. 1. de Rel. tr. 3. l. 1. c. 6. n. 11. Toletus l. 4. c. 13. num. 6.

V. Si mihi fas esset, hac in controversiâ arbitrum agere, ferre sententiam, duo libenter assererem. Primum est, ijs in Provincijs, ubi pessima assuetudo nimis jam quàm communes fecit ejusmodi detestabiles loquendi formulas, facilè locum habituram eorum Doctorum sententiam quos primò attuli. Ubi autem sacrilegæ illæ voces, *sanguis & Corpus DEI*, nondum illum amiserunt horrorem, quem cùm pronunciantur, secum ferunt, vix dubitem affirmare, propiùs verò esse, quod alterius classis Doctores tradunt; has enim ad voces, qui paulò religiosiores sunt, horrore perfunduntur, tanquam ad certum DEI contemptum, agnoscùntque per illas multum imminui debitum Divino nomini, & ineffabili Verbi, carnem nostram induti, mysterio honorem ac reverentiam. Nec satis est se purgare cum aliquibus: *non cum DEO sed cum homine, me proritante, mihi res est.* Non, inquam, satis est: impiæ siquidem voces DEum simul, per illas contemptum feriunt; qui enim illas pronuntiant, Parthorum morem imitantur, qui olim tela in hostem jacere non noverant, quem in terris habebant, nisi priùs illa Cœlum versùs contorsissent.

VI. Alterum, quòd in re præsenti dicerem, est: etsi præcipiti iræ impetu sic blasphemare diabolicum non sit, nullâ tamen ratione esse conveniens Christiano: dum, si non aliud, illud saltem DEI præceptum violatur, quo vetamur *Nomen Domini DEI assumere in vanum.* Unde etsi voces hæ, & iram exonerandi formulæ, blasphemiæ rationem non contineant, quid refert? sunt certè tales, quas deceat longissimè amandare ex ore hominis Christiani, ut quæ ipsis Decalogi tabulis DEO invisæ esse dicuntur: *Nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit Nomen Domini DEI sui frustra.*

Exodi. 20. (left margin, beside "mur Nomen Domini...") — Exodi 20. (right margin, beside "esse dicuntur")

II.

VII. His positis, quæ vobis erudiendis præmittere oportuit; si jam ex me quæratis, quid ego de blasphemiæ peccato sentiam, paucis vobis respondebo, S. Hieronymi verbis, me illo portentosius aliud nullum invenire. *Nihil horribilius blasphemiâ: omne quippe peccatum, comparatum blasphemiæ levius est.* Quid igitur afferri potest, quo ejus perversitas meliùs innotescat? plumbum & Hydrargyrum metalorum omnium gravissima sunt, in ijs enim liquefactis gravissimi lapides supernatant. Talis & blasphemiæ natura est. Accipite furta, adulteria, cædes, perjuria, prô quàm immania saxa! imò quas rupes & montes! dici possunt ad Cœlum usque apicem porrigere, tam sunt alti: *Delicta nostra creverunt usque ad cœlum.* Hos tamen ipsos montes mole ac pondere blasphemia superat: unde huic immersi tanquam leves supernatarent: *Omne peccatum comparatum blasphemiæ levius est.* Subscribit autem S. Hieronymo S. Thomas in Summa. sed audite ejus rei causam, ne fortè rem amplificando ultra verum auxisse videar.

In Isa. 18 — 1. Esd. 9. — S. Th. 2. 2. 13. 3.

VIII. Tribus ex capitibus colligi potest gravitas peccati: ex objecto peccati, quod admittitur: ex personâ illius, qui admittit; & tandem ex effectis, quæ ex illo admisso consequuntur: ex

S. Th. 2. q. art.

omnis

omnibus his capitibus peccatum blasphemiæ quolibet alio, quamlibet enormi & gravi, gravius est, & enormius,

IX. Sic autem rem se habere, ostenditur. Primò enim noxæ hujus objectum est, Honoris Divini imminutio: *Derogatio Divinæ bonitatis*: quâ quidem detestabilius excogitari nihil potest. Omne quidem peccatum est aliqua Divini honoris læsio, juxta illud: *Per prævaricationem legis DEUM inhonoras*: eo tamen cum discrimine, quòd alijs in peccatis Divinus honor lædatur non rectà & studiosè, sed velut aliud agendo, dum quis aspernatur DEI legem auferendo rem alienam, totum alienum violando, vitam alteri eripiendo, aut quidvis aliud quod collibeat, perpetrando: blasphemia autem Divinum honorem rectà nullo mediante, contemptui habet; éstq; offensæ genus ac injuriæ, quod præcipuè DEO ipsi infertur, & non alijs, quæ pendent ab ipso, ut fit in re aliena auferenda, aut alio quocunque peccati genere, quo Proximi jus violatur. Quale autem hoc, quantúmque sit, quis unquam cogitando assequatur? Qui Civi injuriam facit, dubium non est, quin etiam Principi injuriam faciat: magis autem eum offendit, qui in ejus servum aliquem injurius est, graviùs adhuc eundem irritat, qui familiarium & intimorum aliquem vulnerat: sed qui Principi ipsi plagam infligere moliatur, prô quanto graviori ille se crimine obstringit, etsi, qua Princeps undique obarmatus est, loricâ ictum irritum eludat? Est hoc læsæ Majestatis crimen, cui ne quidem in intimis Ecclesiarum adytis tutum asylum patet, & pœnâ planè, insolenti, quâ nullum aliud facinus, plectitur & meritò quidem. Atque hoc est, quod se assequi Heli Sacerdos ostendit, quando sic immorigeros suos filios est allocutus. *Si peccaverit vir in virum placari ei potest Deus: Si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* An erit è Cœlitum numero aliquis, qui hujus generis rebelli veniam impetrare contendat? Non equidem existimem, novi enim, vel humana in Republica lege vetitum, ne quis læsæ Majestatis reo veniam à Principe exorare laboret. Et hoc summè Perduellium è numero blasphemi sunt. *Quanto* enim, ut docet Angelicus *peccatum contingit ex altiori fine, tanto peccatum est gravius.* Quem autem finem in genere mali sublimiorem præfigere sibi homo potest, quàm ipsummet DEUM contumeliâ afficere, & alijs se formidabilem reddere non timendo, imò irritando ipsum totius universi Monarcham, eúmque tantum non aperto Marte aggrediendo? Et tamen hæc est illa meta, ad quam collimat blasphemi lingua, ut antè dictum est. *Contra Omnipotentem roborata est.* Rectà DEI contemptum spectat. Hac igitur causâ, non, ut alia peccata, asserente S. Bernardino, aut ex ignorantia, aut humana imbecillitate nascitur, sed ex pura malitia: ictus est, qui non repercussus tantùm, ut jam dicebam, sed rectà in DEUM & tremendæ ejus Majestatis authoritatem vibratur.

[Margin notes: ...bo. 2. ... 13. ... 1. 8. — ...om. 3. — 1. Reg. 2. 25. — L. Quisquis G. ad Jul. Majest. — 2. 2. q. 75. art. 3. c.]

 X. At-

X. Atque hæc de objecto Blasphemiæ. Ab hoc si transeamus ad considerandam personam blasphemantis, an non quæremus statim: *Quis est hic, qui loquitur Blasphemias.* Quis est hic, qui non veretur despicatui habere Regem illum, & Monarcham supremum, cui res conditæ universæ, etiam Cœlestes illæ nobilissimæ subditæ sunt, & trementes ei adstant? *Paventes ad nutum ejus.* Estne aliud tandem quàm tantillum putredinis, colore illitæ, frustum? Omninò, hoc est; est homo vilis, vermiculus humo sublatus, sordidus, abominabilis; homo undique stercus exudans. *Homo putredo, & filius homins vermis.* Et tamen parum esset istud; nisi esset etiam homo summis favoribus à DEO affectus. Talis profectò est, quisquis Christianus est. Quare animum advertite, an non impietas, omnibus quidem blasphemis communis, immensum quantum in nobis crescat animi ingratissimi auctario! si Mahometi aliquis, si deorum cultor barbarus, DEUM blasphemet, videtur id, nostrâ loquendi ratione, DEUS ferre ac tollerare posse: *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.* Sed quòd eum blasphemet homo Christianus; natus in ipsa DEI Regiâ, verâ inquam Ecclesiâ; nutritus ad Angelorum mensam SS. Eucharistiæ esca; Christianus DEI amicus ob gratiam, in sacro Lavacro collatam, ab eo adoptatus in filium, arcanorum ejus conscius, hæres Regni, obstrictus ad habendum cor idem cum corde JESU Fratris sui natu majoris; ut, repeto, homo Christianus tot beneficijs ornatus DEUM blasphemet, quis tandem quoquo modo ferat? Enimverò prorsus mihi persuadeo, cunctas omnino, cunctas res creatas, nisi earum impetum Divina cohiberet justitia, irruituras in hoc ingrati animi & audaciæ monstrum, & illud in mille frusta discerpturus.

Luc. 5. 21.

Job. 25. 6.

Ps. 54. 13.

XI. In Quibuscosâ Hispaniæ Provinciâ homines duo audacissimi & consceleratissimi innexi invicem erant amicitiâ, qualis esse solet eorum, quos quidlibet audiendi licentia copulavit: sed quàm illi sibi invicem cari, tam eos exosus erat DEUS ob Blasphemiarum insaniam & protervam assuetudinem, quibus, vel tantillum irâ perciti minorem habebant rationem Corporis DEI, & Sanguinis, ipsorum causâ profusi, quàm cœni, quod pedibus proculcabant. Quia autem, qui ponit in Cœlum os suum Blasphemum, omnem DEI reverentiam exuendo, multò magis, Prophetâ teste, ejus etiam lingua transit in terra, homines contemptim irritando, ambo isti infelices ac execrati, gravi rixâ ipsos inter ac alios exortâ, vulneribus concisi in arenâ procubuêre, non tam eorum quos provocârunt, quàm vindicis DEI dexterâ prostrati, quæ sibi ejus pugnæ gloriam vindicare voluit. Vix enim sceleratam animam uterque efflaverat, cùm undique omnes illius Provinciæ canes eum ad locum concurrere, cadavera illæ invadere, certatim discerpere, & minimas in particulas ipsa adeò nefandorum hominum ossa comminuere

visi

visi sunt. Non dissimili ratione blasphemos omnes cunctæ res creatæ tractarent, & toto è Mundo zizania hæc maledicta stirpitus evellerent, si cùm ad DEUM non tacitis vocibus clamant. *Vis imus & colligimus ea?* eas DEUS non refrenaret ac cohiberet illo suo absolutâ authoritate prolato *Non*, quo uti consuevit, antequam tempus messis adveniat: *Et ait: Non.* Et verò an non & vos censetis Impios hoc omni dignos excidio! Revocate quæso in animum, ad quid populum Christianum elegerit DEUS, inter tot támque diversos, tantùm non penitus ab eo derelictos, populos. Electus est, ut ante alias Nationes omnes, Divinæ Majestatis laudes concinat, in hoc totius universi templo Sacerdotis quodammodo munere fungatur, & linguâ suâ non aliter, quàm vivâ acerrâ utatur ad laudum incensum DEO adolendum: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.* Et ipsam hanc linguam, cujus est, Divinarum perfectionum & magnitudinis illius immensæ præconem agere, tantâ ipse est proterviâ, ut tollere contra DEUM & animare non vereatur, ad exufflandum in DEI faciem anhelitum tam putentem, támque pestiferum, ut hoc magìs fœtentem ne ex ipsis quidem fœtentissimis Orci cloacis haurire posset? Prima pars, cujus dominium sibi vindicare in initiali illo Baptismi lavacro DEUS voluit, lingua est, ut nôstis. Neque enim cùm in Templum infantulus abluendus defertur, mox sacras undas capiti Sacerdos affundit, quibus purgetur à sordibus: sed primò ori tantillum salis, ritu solemni consecrati, inserit, quâ cæremoniâ illud significare nobis vult Ecclesia; linguam ejus, qui Christo nomen dat, debere esse sapientem, moderatam, unicè addictam gloriæ Divinæ propagandæ, ut rem ejus cultui jam sacram dicatámq;. Quis proinde in totius Cœli oculis horror erit, videre hominem Fidelem, linguâ, tot titulis DEO consecratâ, abuti ad eum magìs, quàm malus ipse Dæmon possit, ludibrio & contemptui habendum?

XII. Neque verò hallucinor, AA. dum assero blasphemos DEUM majori ludibrio habere, quàm ipse Dæmon habeat. Dæmon siquidem non nisi animo DEUM blasphemat, hi autem perfidi non animo tantùm, sed linguâ etiam id præstant, stygij sui Parentis eâ re desideria executi: *Vos ex Patre Diabolo estis, & desideria ejus vultis perficere.* Dæmon siquidem, qui animo tantùm injurius in DEUM esse potest, id unicè desiderat, ut sit, qui alio etiam modo, & scilicet voce ac linguâ, illúmmet despicatui habeat. Præterea Dæmonum blasphemiæ ac maledicta in DEUM, culpæ quidem sunt; sed insuper simul habent rationem pœnæ; ac proinde si considerantur ut pœnæ, ex his quoque aliquid gloriæ DEUS obtinet; non secus ac Judicis gloria est, impiorum à se supplicio affectorum improperijs proscindi. At Christianorum blasphemiæ mera culpa sunt; Unde in his nihil DEUS habet,

[margin: 1. Pet. 2. — Joan. 8. 44.]

habet, quod ipsi placeat, etsi ipsi hi impij inveniant, quod ipsis placeat; qui eò nonnunquam impietatis proficiunt, ut sese de ijs jactitent, ut Monstrum illud septiceps in Apocalypsi factitabat, quod singulis capitibus blasphemias suas, tanquam coronas, imposuerat, adeò in ijs sibi complacebat: *Super capita ejus nomina blasphemiæ.* Denique si maledicunt Dæmones DEO, maledicunt promeritis ab eo supplicijs mactati, & ictuum atrocissimorum vim atrocitate maledictionum & execrationum quodammodo compensant. *Blasphemaverunt Deum cœli præ vulneribus suis.* At Christiani, toto orco deteriores, quid faciunt? maledicunt DEO dum illis blanditur; illam ipsam manum amantissimam, quæ cuncta largitur, invadunt & lacerant, illa ubera mordicus apprehendunt, quibus suavissimè lactantur. Quis igitur canis majorem in rabiem agi potest! quàm ille, qui non solùm Patrem-familias mordet, sed etiam tum mordet, dum panem hic illi porrigit?

Apoc. 13. 1.

Apoc. 17.

XIII. Memini me legere de Populis Athlanticis, fuisse illos tam barbaros & inhumanos, ut Soli eorum supra horizontem exorto maledicerent. Movit me initio vehementer, non nego, ejus rei indignitas. Subinde tamen ejus causam vestigando assecutus sum: *Usti*, scribit de ijs Historicus, *undiq; torrente sidere odère Deum lucis.* Verberat miseros continuò Sol radijs tam ardentibus, quàm ullam uspiam plagam adurat: unde si malè illi dicunt, miseratione digni sunt; cùm ab eo se pessimè torreri, & aduri sentiant. Sed quid vester sensus foret, si harum nostrarum Regionum inquilini Soli maledicerent? nostri, inquam, gentiles, qui sub Zona vivunt, quæ Solis radios experiuntur tam temperatos, qui beneficia ab eo accipiunt tam multa, ne petita quidem; à quo tantùm accipiunt virium, tantum opum, tantum oblectamentorum, ac delitiarum, valetudinem tam firmam, & constantem? an non barbaries hæc foret non ferenda? Jam prospicitis, quid comparatione istâ spectem. Mali Dæmones pessimè volunt, & precantur Soli Divino, cùm in eos diffundat non radios tantùm vehementer calentes, sed ardentissima iræ ac furoris sui fulmina: ac proin si rabie in DEum vehementer effervescunt, id mirandum non est: *Usti undique torrente sidere, oderunt DEUM lucis.* Sed nos Christiani, Fidei sinceræ lumine ab eo collustrati, locupletati tantâ gratiâ, ad tam sublimem electi gloriam, tot saluberrimarum inspirationum influxibus adjuti recreatique, unquámne poterimus linguam nostram movere ad diras & maledicta contra Solem tam beneficum: *Væ provocatrix & redempta Civitas!* Væ tibi, Popule Christiane, qui cùm te videas tam multis cruciatibus, tam copioso sanguine, amore tam inexplicabili à DEO tuo redemptum, audes tamen irritare eundum linguâ tuâ poterviùs & atrociùs, quàm id faciat execrabilis Dæmonum turba, quos redimere non est dignatus! væ tibi misero, væ *Væ provocatrix & redempta Civitas!* Quid ages ad restaurandam

Solin. v. 34.

Soph. 3.

tandam amicitiam, quam cum eo in sacro Lavacro contraxisti, dum eandem nunc tam perfidè & protervè frangis? m. 26. *Ad amicum, etsi produxeris gladium, non desperes*. Ecclesiastici verba sunt, *est enim regressus.* Fili, si repentinæ perturbationis impetu abripi te permiseris, ut stricto pugione peteres amicum, noli confestim spem omnem ponere; nam etsi amicitiæ vulnus gravissimum inflixeris, non est tamen plaga, quæ curationem non admittat: *est enim regressus.* At si amicum læsisti in honore, contumeliâ afficiendo, & infamiæ notam inurendo, enimverò non haberem, quid tibi suggererem consilij; hoc enim esset lacerare vestem non consutilem, quæ acu filóque iterum consui non potest. *Ad amicum est concordatio*: sed audi ad rem nostram, quo casu sperari id non possit: *excepto convitio, & improperio.* Est autem Blasphemia *convitium* æquè ac *Improperium*: *convitium* quidem propter contumelias, quas in DEum jacet blasphemus: *improperium* propter injurias, quas illi maledicendo exprobrat. Non id quidem Spiritui Sancto propositum est, his loquendi formulis, ut ad funem & desperationem omnis veniæ blasphemos adigat, ostendere tamen vult, malum hoc esse, cui non tam promptum & expeditum sit remedium, ut sibi fortè non pauci eorum persuadent: unde ad id re ipsâ consequendum opus est, ut ad Medicum Omnipotentem confugiant studio longè ardentissimo; cùm hujus dextræ nulla sit incurabilis plaga, etsi
102. aliàs talis habeatur. *Qui sanat omnes infirmitates tuas.* Atque ita apparet horrenda illius, de quo nobis sermo, peccati gravitas in ore hominis Christiani, ex illa malitiæ profunditate, quam blasphemia in se continet, & ex sublimi illo gradu, è quo homo Christo in Baptismo initiatus, præceps deorsum ruere non formidat: *Propter magnitudinem peccati, & propter altitudinem dignitatis,* C. 9. dist. 40. Superest caput tertium, ex quo blasphemia culpâ quavis aliâ funestior & detestabilior dicitur; sunt autem effecta illa funesta, quæ caudatum hoc sidus ùt infaustam appendicem post se trahit. *Gravitas peccati triplex, ex materia, ex parte peccantis, & ex effectu consequente.*

XIV. Duplicis autem generis hæc sunt effecta, alia culpæ, pœnæ alia. Ad culpam, quod spectat, peccatum hoc publicum est, quod ignis instar serpit; eâque causâ lingua blasphema verè dici potest *lingua inflammata à gehenna*: ejus enim idioma non tantùm ùt ignis, sed ùt flamma propagatur. Discunt id natu minores, quia audiunt ex majoribus: proficiunt Dominorum magisterio famuli, & parentum verba parvuli balbutientes imitantur, jámque hæreditas est, quod, ut luem, opportebat, abominari. Quare si propagati incendij reus est, qui ignem suum accensum custodivit negligenter, quomodo non magis illius reus erit, qui deditâ operâ illi spargendo manum commodat? Hoc autem est, quod impij isti blasphemi præstant. Unde quomo- C. leg. antiq. tit. 2. l. 3. in leg. vis. figot.

quomodo fieri poteſt, animas eorum non eſſe conditione deterrimâ, dum non ſuis tantùm, ſed alienis etiam noxis ſunt oneratæ? *blaſphemare faciunt Nomen Domini:* Non contenti ſuo ore DEO maledicere eos etiam, quia eatenus id neſciebant, peſſimam DEUM blaſphemandi artem edocent.

XV. Sed hoc mali genus eſt, quod Impijs parùm terroris incutit; noxarum ſuarum habere imitatores. Magis forſan terrebuntur pœnâ, cui ſe obnoxios reddunt, eò quòd Patriæ exitium ac peſtis ſint: pœna, quæ eos exoſos omnibus, omnibus execrabiles, plùs quàm ullum aliud Impiorum genus, meritò reddat. Pictores, ut ventos magis furentes coloribus exprimant, capita pingunt, clauſum intus ſpiritum plenis buccis conatu maximo exufflantia. Sed hoc pictoriæ artis commentum eſt, ad quod adiguntur neceſſitate illâ, quâ ſubjicere oculis debent, quod omnem ceteroquin aſpectum fugit. Ceterùm alijs omnino è buccis, turbines omnes, omnes tempeſtates oriuntur: tales autem ſunt buccæ blaſphemantium. Si animum advertere volumus ad caſus ſiniſtros, qui ſus déque vertunt patriam, ſi bella, morbos, contagionem, ſtrages irreparabiles alias, facilè videbimus, non aliunde ventos tam turbulentos & perniciabiles crebriùs aſpirare. illud ſaltem certum, Imperatorum decreta blaſphemias trium graviſſimorum malorum cauſas agnoſcere: *Propter blaſphemias, & fames, & terræ motus, & peſtilentiæ fiunt:* cùm Divina ſe Juſtitia contra hos inſanos

Authent. ut non luxurientur hom.

honoris ſui aggreſſores armet, ut non ſolùm ſtirpem eorum & poſteros diſperdat, tanquam exitialium viperarum progeniem, ſed ut cum ipſis non rarò Nationes totas extirpet. Unde hortante S. Chryſoſtomo, cùm quis blaſphemum os diducere auditur, par eſſet cunctos accurrere ad illud obturandum, tanquam portam, per quam omne genus malorum irrumpit. Verba S. Doctoris ſunt: *Obſtruamus eorum ora, & tanquam fontes mortiferos occludamus, ut penitus evaneſcant mala, quæ Civitates comprehenderunt.* Vanum eſt ſperare, Dilectiſſimi, fore, ut unquam res ſecundo curſu fluant, priusquam buccæ hæ, tot tempeſtatum cauſæ, obturentur. Obtulit ſe aliquando videndum DEUS Roberto, Galliarum Regi religioſiſſimo, qui Regno ſuo pacem efflictim ab eo expoſcebat; & in hæc illum verba allocutus eſt. Roberte, pacem priùs non habebis, quàm Regno tuo blaſphemos expellas. Quare ſi lites vos exhauriunt ad fundum, ſi mures, cicadæ, grylli ſparſam ſementem populantur, ſi grando vaſtat vineas, morbi ac lues familiam pauca ad capita redigunt, nolite mala duntaxat veſtra & noxas deplorare, ſed fontem etiam inveſtigare, ex quo mala tam dira promanant. Et fortè non longè eundum erit, ut hic inveniatur: incidetis confeſtim in famulum aliquem ſceleratum, aut filium ſacrilegum, qui tot alijs nefandis libidinibus auctarij inſtar addat blaſphemiam. Hic igitur ſiſtite. *Ne deſinas ab homine iniquitatis, qui* *addit*

Hom ad P. Anti

Job 3

addit super peccata sua blasphemiam: jam enim calamitatum, quæ vos premunt, originem detexiſtis: obturate os illud ſacrilegum & ſceleſtum; expellite veſtris ædibus famulum, filium caſtigate, & confeſtim ceſſabunt ſiniſtri illi caſus; id autem nî fiat, denuntio vobis, quòd nec vobis ſecundæ res ituræ ſint, nec ipſi etiam Patriæ; etſi nullius conſciæ ſceleris, quidquam jam ad votum ceſſurum. An neſcitis, juſſiſſe in Levitico DEum, ut blaſphemos omnis certatim populus lapidibus obrueret? *Qui blasphemaverit Nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo.* Jubere poterat DEUS, ut tanti flagitij rei manu carnificis ſtrangularentur, agerentur in crucem, jugularentur, capite truncarentur, quis dubitet? Nihil autem horum præcepit; ſed præcepit, ut obruerentur lapidibus, & quidem à tota populi multitudine, cunctis in id operam ſuam conferentibus: ut conſtaret omnibus, tollere è medio blaſphemum aliquem, non privatam, ſed publicam cauſam eſſe, in qua certatim cuique laborandum eſſet ad alios incolumes ſervandos. Hinc etiam non eos tantùm, qui Civium erant è numero, ſed peregrinos, ſed ea tantùm iter facientes, ſaxeâ hac grandine eodem modo neceſſe erat opprimere. *Lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſive ille Civis, ſive Peregrinus fuerit.* Tantum malorum afferre poteſt integræ Provinciæ, etiam qui tantùm illac tranſeat, blaſphemus. Vos interim denuò perpendite, quàm perniciabilis hominum fæx iſta ſit, quæ tantum damni affert ijs, qui hoſpitio eos recipere non dubitant! Nemo non videt, Exulum primipilos, quos Divina Juſtitia ſuos in catalogos retulerit eſſe blaſphemos: nec enim ſatìs illi eſt, vocare eos ad ſupplicium, ſed cum ipſis ad pœnas vocat, qui vel in Civitate eos ſuâ tolerant, ne dicã, qui domo illos recipiunt.

XVI. Nec tamen hæc, quæ ipſos hoc in Mundo manent mala ac pœnæ, (ubi omnibus horrori debent eſſe, & abominationi, ſic ut quiſque quàm longiſſimè eos à ſe habere omni conatu debeat) vel ſola ſunt, vel præcipua: ſed majora & atrociora ſunt, quæ ipſos in Mundo manent altero, in quo aliud profectò, quàm extremam perniciem non habent quod expectent. *Homo qui maledixit Deo* Levit.
ſuo, portabit peccatum ſuum: Sic 24. 15.
Deus pronuntiat: nec enim infelix, peccatum ſuum poſt ſe hoc in Mundo relinquet, ut relinquunt illi, qui ſincerè de admiſſis ſub finem vitæ dolent, ſed ſecum illud alterum in Mundum deferet. Quò autem deferet? ad abyſſum illam uſque inter Dæmones, inter æternum damnatos, à quibus illud, ſi dicere fas, velut commodatò acceperat. Neque hoc Divinitatis tantùm augurium exiſtimetis velim. Omnium vox eſt, quòd ſicut ſemper in DEI laudes effuſum eſſe, argumentum eſt fauſtiſſimum beato Cælitum Catalogo annumerati, juxta illud: *Benedicentes ei hæreditabunt Terram*: ſic è Pſalm. 36. 22.

diverſo indicium nimis quàm funeſtum æternæ Reprobationis eſt, DEO maledicere, ut mox idem Vates Regius addit: *Maledicentes autem ei, diſperibunt.* Et verò, quænam alia, quàm Infernalis progenies illa eſſe poſſit, quæ non alio Idiomate utitur, quàm illo, quo totus infernus ſolo loquitur? O Blasphemi infelices! apparet enim verò plus ſatis, quàm Pertineatis ad patriam: lingua enim veſtra manifeſtos vos facit. Jam lata eſt à DEO contra vos ſententia: imò à vobis ipſis lata eſt, cùm veſtra vos lingua impios, conſceleratos, ſacrilegos, ingratos, Damnatis ſuppares, Dæmonum æmulos, præcurſores principis Blaſphemorum, quem olim tellus Anti-Chriſti titulo ſpe-
Job. 15. ctabit, eſſe convincat. *Imitaris linguam*
5. *blasphemantium*; non eſt aliud, quod exſpectes, *condemnabit te os tuum.*

III.

XVII. Sed ne reos hos damnemus inauditos & tam formidandam contra eos feramus ſententiam, audiamus, quid illi ad ſe purgandos afferre ſoleant. Sunt autem excuſationum ejuſmodi duæ potiſſimum: prima eſt prava aſſuetudo, altera præcipitis iræ impetus. *Vellem*, inquit eorum nonnemo, *non blaſphemare, ſed ita aſſuevi, nec emendare me poſſum.* Ad iſtud, quod ſpectat, non ego negaverim, ſi nonnemo proferendis injurioſis in DEum verbis aſſuetus medijs utatur ad abſtinendum ab ijs, quo ad ejus fieri poteſt, contingere haud difficulter, ut nonnunquam aut perturbationis impetu, aut aſſuetudinis ſuæ pravæ vi ſic obruatur, ut prorumpat in voces plaſphemas, quin peccet, deliberationis ſufficientis defe-
ctu, juxta illud: *Eſt, qui labitur lin-* Eccl.
guâ, ſed non ex animo. Aut ſi pec- 119. 1
cat, leviore duntaxat noxâ ſe obſtringat. At ſi is, pro eo, quòd odio in aſſuetudinem ſuam feratur, & medijs ad illam evellendam idoneis aptisque utatur, eam repetitis identidem actibus, nullâ emendationis curâ, auget, affirmo, quòd aſſuetudo prava tam non elevet rationem culpæ, ut plus potiùs in eam malitiæ diffundat. Quàm bellè ſe purgaret fur ille, qui ſic Judicem alloqueretur, Ne me, quæſo, jubeas in furcam agi, jam enim diu eſt, quòd furtis aſſuevi. Quin vel hac causâ, reponeret Judex, dignus eſſes non uno pendere è patibulo, ſi è pluribus ſimul pendere Poſſes; quia alienæ rei rapiendæ aſſuetus plus noces quieti publicæ, & illam gravius nocentiùsque perturbas. Ut rem verbo, peccare ex aſſuetudine inveterata, eſt majori animi viriùmque contentione, atque adeò atrocius graviúsque peccare, ut pridem Angelicus affirmavit.

XVIII, Ad præcipitem iræ impe- 2. 2. q.
tum, quo alius quiſpiam linguæ ſuæ 156. a.
temeritatem excuſat, quod ſpectat, 3.
dubium non eſt, illam blaſphemiam, in quam ex faſtu & tumore animi quis prorumpit, ut magis conſultò cogitatóque profertur, ita haud paulò deteſtabiliorem eſſe illâ alterâ quam quis animi, iracundiâ perturbari, impetu effutit. Tamen quæ veſania eſt, id evincere velle, contumelias in

in divinam Majeſtatem jactas ſatis purgari ex eo, quòd animo ad indignationem commoto prolatæ efferantur, cùm ejuſmodi indignantis animi impetus verba injurioſa in hominem prolata non excuſet, ſiquis irâ atrociſſimum in noſtrûm quempiam convicium jaciat, an nullo injuriæ ſenſu altùm diſſimulans omnia? an non potiùs ſæpè pro reſponſo aut pugnos, aut pugionum ictus reddimus? Et omnem culpæ rationem contumeliæ DEO illatæ tollat iracundia? Fingamus infimâ ex plebe homuncionem aliquem, qui ſordida oris incrementa principi in faciem exſpuat, & factum excuſet, cùm dicto, ſe tuſſi laborare: an ideò facinus non luet? An non exprobrabit neglectam omnem obſervantiam & omnem humanitatem princeps, dicétque: Mortalium irreverentiſſime. an angulus deerat, in quem putida tua phlegmata ejiceres; aut an alius toto conclavi Regio locus illi dignior tibi viſus non eſt, quàm ego princeps tuus? Si autem meritò ſic in hominem invehetur homo, quid DEUS omnium Dominus reponet protervis illis, qui exiſtimant, ſe infernale ſuum idioma purgare abunde poſſe excuſatione tam frivolâ, qualis eſt hæc, blasphemâſſe ſe quidem, ſed iracunidiâ impulſos? Quid, inquiet, cum trepidi, pallentes, palpitantéſque ejus tribunali jam adſtabunt? Quid? hominum impudentiſſime, an aliter exonerare iracundiam tuam non poteras, quàm ſordidiſſimo ore tuo conſpurcando divinum Corpus, divinum Sanguinem meum? illum, inquam, Sanguinem, cujus vel guttula unica immenſum quantum pretioſior eſt rebus omnino conditis condendiſque omnibus? adeóne deſpicabilis tibi evaſi, ut opinione tuâ tellus hæc non habeat vilius quidquàm DEO tuo, Conditore tuo, Servatore tuo? Quid tunc reponent illi, quibus tam horrenda ſacrilegia ſerviunt pro ſigno ſensûs ex moleſtiâ percepti? Nunc ipſi ſic rem iſtam accipiunt, ut ipſi volunt; tunc in id intentos eſſe opportebit, quomodo & quo ſenſu eam Judex ipſorum ſit accepturus.

XIX. Non id, inquiunt, his verborum formulis agimus, ut DEum deſpicatui habeamus, ſed ut juſtum metum incutiamus ſubjectis, utque hi rem ſeriò agi certi ſint. Itáne, Dilectiſſimi, verba hæc perfidi Sacrilegij plena, prudens aptúmque ad finem hunc conſequendum medium vobis videntur, verba, inquam, quibus indigniora, atrociſſimi, perfidiæ veneno turgidi, rabidi, indomitique, qui uſpiam ſint Cœli hoſtes, evomere non poſſent? *Dæmones ad Chriſti nomen exhorreſcunt*, Sancti Gregorij Nazianzeni verba ſunt, *nos verò Nomen adeò venerandum contumeliâ afficere non veremur.* Ideóne Servator noſter JEſus Corpus induit, ideò ſuum profudit ſanguinem, ut liberis, uxori, ancilis, famulis terrorem incutiant? probaretis vos illius ſtoliditatem, qui, ùt aves à ſeminibus terriculamento abigeret, Sacerdotis aut ſacrficantis, aut alijs

ritibus defuncti; pretiosissimas vestes & pulcherrimas, è perticâ suspenderet? An unquam ad finem tam sordidum abjectúmque id ipsi permitteretis, quasi centones alij sordidi, lacerique domi non sint ad ejusmodi simulacra vestienda? An alia verba desunt, ad bilem exonerandam, & familiares ad officium compellendos idonea, si res ita postulet, quin Cælum contumelijs lacessatis? An autem vera insaniæ hujus causa comperta vobis est? Non iræ impetus, non alios ad officium adigendi necessitas vera hujus rei causa est; sed modicus ille DEI timor, modica, aut nulla supremæ illius Majestatis infinitæ cognitio:

Hom. 26. ad Pop. *Nescitis, quid sit DEus, & quali debeat ore vocari*: ait S. Joannes Chrysostomus. Cùm quis nos contemptim & nullâ reverentiâ nominat, non absque justo convicio illi ingerimus, ut pergit idem Sanctus Doctor: *Os tuum ablue, & ita commemora*: & nos ore impuro non verebimur Sanctissimum DEI Nomen pronuntiare? protervi illi & impudentes, qui Christo in Crucem suffixo maledicebant, maledicebant illi, negare non possumus, liberè & respectu nullo: sed quâ causâ? eâ, ait S. Ambrosius: quia transibant tantùm, nec aliquam in eo contemplando moram trahebant: *Prætereuntes blasphemabant eum.* Si stetissent aliquantum miseri, & perpendissent, ipsas illas tam crudeliter perforatas manus, lumen olim dedisse Soli, & nunc eidem illud eripere, ut tenebræ ante tempus ingruerent; enimverò non blasphemâssent Dominum tantæ potentiæ; sed percussissent potiùs pectus suum, & confessi, eum, qui jamjam in trunco illo expirabat, verè Deum esse, veniam admissorum à se scelerum supplices potiùs rogâssent, quàm ut sibilis illa suis ac cachinis congeminarent. Nec aliud ego ineptissimas ad excusationes repono, *blasphemo iræ impetu.* Itáne, itáne, iræ impetu? si perpenderes Deum illum à te tam protervè & inhumanè contemptum, esse illúmmet ipsum, qui te produxit è nihilo, qui momento omni alit, conservátque, qui te tuetur, qui amore tam benefico te redemit, sanguine suo in lytrum oblato; illuminet, qui non diu post Judex contra te feret sententiam, & sepulchro te, si ita collibuerit, ignis sempiterni condet, enimverò sanctè affero, te pro eo, quòd sanctissimum ejus Nomen convicijs proscindas, aliud non facturum, quàm gemitibus, clamore sonoro, corde dolentissimo, misericordiam flagitaturum. Sed quia horum nihil in mentem revocas, nihil seriò cogitas, hinc preces supplices maledictis mutas: *Prætereuntes blasphemabant eum.* Matt. 27. 3

XX. Cùm pauculorum assium litem quis movet, video vos solicitè eâ cogitatione defixos, quomodo oblato aliquo munere concilietis Judicem, Patronos inveniatis, causæ momenta inculcetis, vos, vestrum negotium, vestra emolumenta ad nauseam & fastidium usque commendetis. Interim ira sic vos in transversum agit, ut jaciatis in Deum contumelias & convicia, etsi non ignoretis, esse eum ve-

strum

ſtrum Judicem, & Judicem in causâ, quâ agitur de malo, quod caret omni remedio, Judicem ſeverum, Judicem ſummum, à quo appellare & provocare non liceat. Equidem ne quis blaſphemet ut perfidus Apoſtata, ſatis
Ann. eſt credere ut verè Chriſtianum. Conſceleratus quispiam aliorum flagitiorum cumulo iſtud addiderat, ut blaſphemias etiam ſibi redderet familiares. Detinebatur in vinculis in urbe Mexico ipsâ Chriſti Servatoris Cruciatibus recolendis ſacrâ hebdomadâ: hâc igitur, tanquam tempore peccatis expiandis præcipuè deſtinato, à Sacerdote, ad noxas pro ſacro tribunali aperiendas invitatus, protervè reſpondit, ſibi ejuſmodi remedio opus non eſſe. Saltem, repoſuit Sacerdos, blandè hominem intuitus, ſi fateri noxas non lubet, moleſtum tibi non ſit ex me audire, quanta tibi incumbat neceſſitas linguam poſthac à crebris in DEum maledictis jaciendis abſtinendi, qua hactenus te non DEI ſolùm patientiam irritâſti graviſſimè, ſed ſocijs etiam tuis execrabilem te reddidiſti. Tam non moverunt hæc hominem, ut frontem contumaciùs perfricans, imò, reſponderit, vel ideò, quia id tibi moleſtum video, plùs deinceps quàm unquam hactenus blaſphemabo: & cum dicto tergum illi obvertit. Nocte proximè inſecutâ, cùm humi ille ſe beſtiæ inſtar ad ſomnum capiendum abjeciſſet, prodeunt ex carceris angulo quopiam gemini prægrandi ſtaturâ Dæmones, quorum unus accenſam manu lucernam præferebat, vacuis alter manibus ad blaſphemum illum acceſſit, & è ſomno excitatum ſic allocutus eſt. Túne ille protervus, qui vel ideò blaſphemando animum obſtinâſti, ut animi arbitro ægrè faceres? en adſumus ad mercedem, quam promeruiſti, exolvendam. Cùm dicto hominem arripit, pilæ inſtar ſurſum proijcit: & pondere ſuo deorſum lapſi os pugno atrociter contundit, ac tamdiu crudelem pergit ludum ludere, dum peſſimè os illud tam impudens laceraret. Mox humi ſedere compulſo os ita probè contuſum vi magnâ diducit, linguámque palato aſſuit. Videri dein deſijt cum altero, qui lucernam tenuerat, miſero illo humi, bovis inſtar in macello cæſi, abjecto, & intra dentes mugiente. Ubi illuxit, inventus eſt miſer ita, ut dicebam, elinguis: evocatis proin & chirurgo, & Sacerdote, arte nullâ divelli à palato lingua potuit, manu Dæmonis affixa, dum infelix ſceleſtam animam exhalaret. Supplicium hoc mite admodum fuit, ſiquidem illo miſer in rem ſuam, antequam vivere deſineret, uſus eſt; fuit enim hoc radicem mali aggredi, & ligare indomitam illam belluam, linguam, inquam, blaſphemam, quæ omnino, feræ inſtar, in rabiem acta, quantò plus nocebat alijs exempli pravitate, tantò etiam crudeliùs in ſe ipſam peccato ſuo ſæviebat. Si tamen vobis certò conſtaret, linguam veſtram, quâ primùm vice prorumperet in voces tam ſacrilegas, ſtatim aſſuendam palato, quin unquam deinceps, per omne reliquæ vitæ tempus, avelli poſſet, credámne futurum adhuc ex omni hoc

numero

numero vel unum, qui tamen linguæ suæ hastâ, velut equestri in ludo, vellet decurrere, eámque in ipso Christi pectore frangere? Non equidem existimo, nec ullo modo induci possum, ut credam, futuram tunc ullam iracundiam, tam non sui potentem, ut ex ore hominis Christiani eliciat verba, quæ vel Atheum puderet proferre; & quomodo non pro eo, quòd aliæ aliæque identidem excogitentur frivolæ tam abominandi abusûs excusationes, omnis cura potiùs convertetur ad invenienda illum stirpitus evellendi media? Nemo non imperare sibi potest, quo minùs contumelias effutiat contra virum illustrem, contra Civem, quin & contra sordidissimâ ex plebe aliquem, qui nihil illi facessat molestiæ, & imperare tamen, si velit, non possit, ne contra DEum illas effutiat?

XXI. Ne, quæso, Dilectissimi, ne quæramus rationes, quibus elevemus flagitia rei tam detestabilis, quàm est blasphemandi mos; junctis potiùs animis & studijs, cùm à nobis eijciamus quàm longissimè, priusquam Christus ad eum judicandum superveniat: *Blasphemia tollatur à nobis, cum omni malitia;* sic Apostolus hortatur. Expellatur blasphemia à vobis omnibus, cùm sit peccatum, quod omne genus flagitiorum secum trahit. Ponderemus diligenter hæc verba, saluberrimis monitis referta, primò dicit, tollendam esse blasphemiam, *tollatur*: non ait, tollendos esse blasphemos: vult deinde: ut à cunctis tollatur, omnium enim res in eo agitur, ut ex toto universo extirpetur vitium tam è diametro pugnans cum honore DEO debito, & mortalium salute; eàque causâ cunctos opportet jungi sancto fœdere ad illud, tanquam hostem omnium communem, expugnandum: Sacros Oratores quidem, ut illud impugnent linguâ è suggestis; Confessarios è sacris tribunalibus, præsules censuris, principes decretis; patresfamilias, acerrimè in eos invehendo, quicunque è suis ejusce culpæ rei deprehenderentur: ante omnia autem cavendo studiosissimè, ne sui pravitate exempli quemquam ad ejusmodi impietatem pelliciant. Quin & subditos ipsos par est exardescere sancto quodam fervore ad increpandos & corrigendos omnes, quicunque blasphemant, ut jubet Concilium Lateranense, etsi spes emendationis nulla affulgeat: quocunque enim modo res cadat, serviet lingua ejusmodi exprobrans ad reddendum DEO honorem, quem blasphema lingua DEO abstulit; quin etsi fervore, tanti facinoris intolerante, progrederetur quis ad obtundendum pugno os ejusmodi sacrilegum, & sic obturandum, laudem ea res à S. Joanne Chrysostomo promereretur, imò non semel etiam suaderi posset: *Contere:* inquit S. Doctor, *os ipsius, & manum tuam percussione sanctifica.* Si cui tantùm animi non est, ego saltem timidioribus suaderem, ut tacitè secum dicant, cùm blasphemantem quem audiunt: Heu linguam execrabilem! quantò præstaret te mille in frusta diffringi? itane tu Magnum illum DEum traducis, quem hoc ipso momen-

Conc. Later. ult. Leon. sess.

Hom. ad p.

momento totus Cœli exercitus Sanctum, Sanctum, Sanctum magnis vocibus proclamat? *Cui exprobrâsti? & quem Blasphemâsti? & super quem exaltâsti vocem?* Cogita aliquantum, quis ille sit, quem tui tibi furoris metam constituis; cogita, quàm dignum sit omni excogitabili reverentiâ ac gloriâ sanctissimum illud nomen, quod tu adeò indignè tractas. Dignum non vulgari laude est, injuriarum sibi illatarum esse tolerantissimum; sed DEO illatas patienter ferre tam non meretur laudem, ut animi potiùs ingratissimi, ac perversi; imò tacitæ cum Impijs conspirationis ac perfidiæ argumentum sit: siquidem rectè sensit Author Imperfecti.

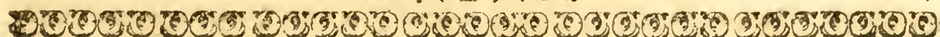
37. 23. Tom. 7. in Matt.

XXII. *Tollatur* igitur abusus tam execrabilis, qualis est iste, maledicendi DEO, *& tollatur à vobis.* Hoc autem à *vobis* dupliciter accipi potest: primò ut eos significet, qui conjunctis studijs tollere debent Blasphemiam; deinde eos, quorum à linguâ & ore tolli debet Blasphemia. Qui jungi debent ad eam tollendam, omnes sunt, dempto nemine, ut dicebamus: Illi, quorum ex ore tolli debet, Christiani præcipuè esse debent, quos inter tantò par est pluris æstimari DEUM, quantò hic ab illis clariùs cognoscitur. Id ni fiat, quam quæso vitam victuri existimentur? plenam utique omnia malitiâ. Nec enim vitium hoc unquam solitarium est; nam aut anteambulones habet scelerum omnium turmas, aut sequaces: eâ causâ, dicit Apostolus; *Blasphemia tollatur à vobis cum omni malitiâ;* quem enim non pudet linguâ suâ tam contemptim & protervè habere ipsum DEUM, omnem humanitatis, ne dicam, Religionis, in DEUM sensum exuisse dici potest. Sed nec illud mysterio vacat, quòd Apostolus non dicat *cum omni iniquitate*, sed, *cum omni malitia:* id enim indicat, Blasphemiam non esse ex communi quodam iniquitatis genere, sed esse iniquitatem omnium, quæ cogitari possint, teterrimam, & ex eo genere, quod propriè malitia appelletur. Hinc advertite. Peccatum hoc à Christo dici *Irremissibile*, non quòd venia donari non possit sed quòd difficulter admodum venia illi detur; haud aliter ac plagæ aliquæ *Incurabiles* vocantur: nam etsi hæ peritâ chirurgi manu nonnunquam persanentur, non persanantur tamen, nisi raró admodum & difficulter. Et verò quo jure tandem quis velle potest, ut naturâ suâ dignum sit promptâ ac facili veniâ peccatum, in quo nihil invenit DEUS dignum ullâ miseratione, positâ licèt communi mortalium imbecillitate: Non enim hic ulla est utilitas: ex Blasphemiâ enim non est quisquam, cui lucri aliquid accrescat, præterquam Infernus: sed neque oblectamenti aliquid invenitur, cùm lingua Blasphema absynthio tantùm potetur. Honestas autem quomodo esse potest, cùm non fortitudo, sed stultitia sit ac insania, DEUM ipsum aggredi? *Qui contemnunt me, erunt ignobiles.* Blasphemi omnes vilissimi & planè infames sunt, si non natalium: operum certè ac 1. Reg. 2. 30.

ac factorum ignobilitate. Si enim Lex eum infamem esse pronuntiat, qui Principi suo maledicit; vos ipsi judicate, minúsque infamiæ in eum redundet, qui Principum Principem, supremum Dominorum omnium Dominum, & totius Universi Monarcham blasphemat: illum, cujus throno omnium Regum throni comparati ne tantùm quidem assurgunt, ut vel pro scabello ipsi servire possint! Atque hinc manifestum fit, Peccato blasphemiæ bibi iniquitatem tanquam aquam puram, quæ neque pretij aliquid, neque suavitatis, neque virtutis ad nutriendum habeat. Unde Divina Justitia tanto irritatur acerbiùs ad eum condemnandum, qui nihilo minus labra ad eam bibendam admo-
Job. 13. 16. vere non dubitat. *Condemnati erunt omnes, qui blasphemaverint te.*

XXIII. Si proinde hoc è numero, quod bonus DEus avertat, essent non pauci, ad tam turpe vitium proni, nihil illi non agant, ut quàm celerrimè eo immunes fiant. Quàm celerrimè inquam; cùm omnis quantumcunque brevis morula possit esse summè detri-
Hippor. l. 1. Præsag. mentosa. Profligatæ valetudinis argumentum est, respiratio frigida. Si frigeant manus, si pedes, nihil quidem id boni protendit: at non tantum mali, quantum frigida respiratio; hæc si accedat, enimverò de sepulchro prospiciendum est, jam enim æger cum morte luctatur. Idem ego de Animæ malis pronuntio. Si manus usque adeo refrixerint, ut boni jam faciant planè nihil; si pedes, sic ut ne desiderium quidem supersit quidquam ex virtute agendi; malo omnino loco, & pessima conditione sic frigentium res sunt; at si insuper & halitus hiemem spiret, si, inquam, non solùm DEum quis factis suis operibúsque non glorificet, sed etiam protervè & contumeliosè verbis tractet, ô vos miseros! Hæc *respiratio* tam *frigida*, *lethalis* est: unde si hæc respirandi ratio non mutetur confestim, fieri nequit, ut Anima longè absit ab exitio sempiterno.

XXIV. Tollatur igitur abusus iste; *tollatur à vobis*, DEO supplices accedite; pœnale opus, non parùm molestum, exequi decernite, quoties labi contigerit: quin & animi arbitrum rogate, ut suo ipse imperio simile à vobis opus exigat, majori quàm ipsimet possitis, authoritate: omnem, vitium hoc seriò emendandi, semitam, modum omnem celeres occupate; cùm agatur negotiũ, ex quo pendet salus vestra sempiterna. Hoc nî fiat, equidem jam videor mihi videre vos cum illis ardere, quorum in flammis unica & gratissima erit occupatio, doloris acerbitate illam admordere & discerpere linguam, quæ diabolicis loquendi formulis illásmet accendit & animavit, & atrocioribus blasphemijs illam adaugere calamitatem, cujus ipsæ blasphemiæ causæ fuerunt. *Commanducaverunt linguas suas præ dolore, & blasphemaverunt DEum Cæli, & non egerunt pœnitentiam ex operibus suis.* Sed Apoc. 16. 11
quid pœnitentiam speremus in Inferno? nunc nos admissorum pœniteat, dum displicere adhuc potest culpa. In Inferno agnoscetur, quantum mali culpa parturiê it, & tamen ipsa amabitur: tantùm in damnatis illis animabus rabies ac furor poterunt.

DISCURSUS IX.

De Imprecationibus.

I. MOntes ignivomi non ſemper ſupremo ex orificio flammas Cœlum versùs evibrant, ſed non ſemel quæſito alibi exitu ex latere ſulphuream illam & piceam peſtem, quam intimo ſinu fovent, ſubjectos in agros ac villas effundunt. Nec diſpar hominum irâ exardeſcentium conditio mihi eſſe videtur. Non ſemper blaſphemijs cœlum irati petunt; ſed crebrò, velut ex latere, in terras, nunc in familiares, & domeſticos, nunc in alienos, terribilium execrationum colluviem profundunt; quæ & ipſa ſulphurea ac bituminoſa appellari poteſt, cùm tantâ urendi ac nocendi vi polleat. Poſtquam igitur vidimus, quam deteſtabiles ſint blaſphemantium linguæ, res poſtulat, ut pari modo perpendamus, quàm linguæ tot execrationum & imprecationum feraces, quas crebriùs etiam quàm blaſphemantium ſacrilegia audire eſt, omni & ipſæ vituperio dignæ ſint. Propoſitum igitur eſt demonſtrare, quòd plurimum referat, linguam freno in his imprecationibus proferendis moderari, duas maximè ob cauſas: quia nimirum plurimum non raro damni ijs afferunt, contra quos vibrantur. Nunquam autem non pernicioſiſſimæ ſunt illis, à quibus proferuntur.

I.

II. Ea verborum Divinorum vis eſt, ut quod dicunt efficiant: *Ipſe dixit & facta ſunt.* Si nivem DEUS nigram diceret, illa carbone nigrior evaderet: Si carbonem diceret album; hic confeſtim candore nivibus certaret. Videre hoc eſt diebus ſingulis in Sacramentis, in quibus, quidquid miniſter DEI nomine dicit, idipſum confeſtim efficit. Unde ſi panem is in manus ſumat, & Chriſti nomine pronuntiet: *Hoc eſt corpus meum*, facit, ut, quod antea panis erat, momento illo panis eſſe deſinat, & Chriſti Corpus fiat. Hoc igitur loqui verè Divinum eſt; facere loquendo: atque hunc DEI *Sermonem* S. Ambroſius *De Sacr.*
Operatorium dixit. Sicut igitur, cui *l. 4. c. 4.*
bene precatur DEUS, is confeſtim omni bonorum genere repletur; ita in illum omnia mala catervatim irruunt, cui DEUS maledicit. *A facie* *Jer. 23.*
maledictionis luxit Terra. Talem vim *10.*
humano ſermoni non ineſſe certum eſt: imò quo ferè plus homines clamant & vociferantur, hoc efficiunt minùs; & quò latrant vehementiùs, hoc oſtendunt apertiùs, ſe canum inſtar rabidorum quidem, ſed annis gravium, edentulos eſſe. *Indignatio* *Iſ. 16. 6.*
ejus plus quàm fortitudo ejus. Voluit tamen DEUS, ut humanus quoque ſermo

 non

non ſemel efficeret, quod precabatur malum; Tales fuerunt Vatis Eliſæi voces, qui cùm vix imprecatus malum eſſet pueris parvulis, qui ad inſultandum ipſi egreſſi fuerant, vidit eos ſine morâ à duobus urſis, ſuis è ſpeluncis erumpentibus, diſcerpi ac dilaniari univerſos. Et hanc vim DEUS verbis ſervorum ſuorum fidelium confert; cùm ſatis nôrit, eos ad imprecandum alijs non nocendi, ſed juvandi & commodandi ſtudio duci: nam etſi, quod optant, malum noceat corpori, Animæ tamen multum affert emolumenti. Sanctus Innocentius Abbas, cùm Filium, quem antequam Divino ſe manciparet obſequio, genuerat, gravi ſe flagitio impiantem offendiſſet, ad DEUM converſus: Mitte, ajebat, mitte O DEUS! ex Orco ſpiritum aliquem, qui animæ bono, corporis autem ſupplicio, in hunc filium meum invadat, quem non pudet tuis, O ſumme Pater! juſſis & imperijs repugnare. Res mira! vix vir Sanctus loqui deſierat, cùm Juvenem illum hoſpes infernalis invaſit tanto furore, ut neceſſe fuerit vinculis illum conſtringere, quin vel tantillum Parens eâ re moveretur: cùm charius huic eſſet, videre illum luctantem cum malo Dæmone, quàm à blandiente ſuâ carne proſtratum. Nec miror, tantum virtutis à DEO ſervis ſuis communicari, cùm eâdem operâ, dum precantur malè, bene ſimul precentur. *Judicavi tradere hujusmodi ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat.* 1. Cor. 5.

III. Mirabilius illud eſt, quòd DEUS vim ejusmodi illorum quoque verbis conferat, qui ſupra hominum vulgus virtute non aſſurgunt: confert tamen, juſtis ad id judicijs ſuis inductus, quæ adorare & revereri magis decet, quàm diſcutere. In egenis, pupillis, viduis cur id faciat, non procul petenda eſt ratio: facit id ipſis defendendis. Etſi enim miſeri illi reprehendi mereantur, quando alijs armis, quibus contra potentiorum vim ſe tueantur, deſtituti, linguâ vindictam petunt; non tamen idcirco exequi deſinit DEUS, quæ ipſi opprimentibus precantur mala, ut qui opibus valent, dediſcant eos deſpicatui habere. *Non relinquas quærentibus tibi retrò maledicere*, Eccleſiaſticus monet, *maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius.* Eccl. 4. Ad hoc affirmandum hiſtoriam audite, non parùm mirabilem, quæ vos doceat, iram inopum non contemnere. Sub annum ſexageſimum ſextum ſuprà milleſimum ducenteſimum; Margarita filia Henrici Ducis Brabantiæ, Florentij Hollandiæ Comitis uxor, ſtipem rogata à pauperculâ, quæ geminam prolem uno partu effuſam brachijs geſtabat; eorum more, qui ad menſam ferculis inſtructiſſimam diſertè de jejunio loquuntur, quod ſervare penſi non habent; cur, exprobrando dixit, ſi non habebas, unde te & liberos naſcituros aleres, viro nubere temerè auſa es? Miſera mulier, pro ſtipe, quam expectârat, hoc convicio onerata, irâ ita excanduit, ut ad Principem iſtam fœminam converſa; faxit DEUS, reſponderit, ut pro gemellis quos ego peperi, tu tam multos parias, quot

annus

annus dies numerat. Quis crederet? ratum DEUS votum habuit. Inhumana Princeps novem abinde mensibus die Veneris sancto trecentas sexaginta quatuor proles peperit, quæ vivæ omnes, etsi mole tam parvâ, ut cunctas catinus unus caperet, ad sacras undas delatæ, hisque tinctæ paulò post cum matre suâ mortuæ sunt. Discite hinc an operæ pretium sit attendere, quomodo cum egenis & miseris loquamur, & an DEUS ratam habeat sententiam alicujus miseri contra eum, qui ejus calamitatem injuriâ illatâ exasperat.

...s. in ...rg. ...l. r. 3. ...d. ...iti- ...ird. in ...lg. de- ...ipt.

IV. Neque tamen hoc alicujus momenti est, si comparetur virtuti, quâm DEUS contulit Imprecationibus Parentum contra liberos. Et quia hæc frequentes sunt, necesse est, vos deditâ operâ circa has diligenter edoceam. Pleni sunt Annales funestis eventibus, qui abundè demonstrant, quæ non consuetarum ejusmodi execrationum vis sit: unde vel Ethnici, solo naturali lumine collustrati, vehementer eas damnârunt. Plato septimo legum suarum libro prohibet, ne quisquam, quem prolem habere contigerit, unquam huic maledicat, ob eventus expectatione multò funestiores, quorum periculo præceps ejusmodi ira liberos exponat. Hæc autem tanta & tam præsens vis tria meo judiciô ad capita rectè revocari potest.

V. Primum est, quòd DEUS hac ratione tueri velit authoritatem paternam, à discolâ Juventute nullo sæpè respectu contemptam. Parentes in terris DEI locum obtinent: & his ut nomen Parentis, ita & jus regendi suam sobolem commune DEUS esse voluit. Jus autem & Authoritas ejusmodi, quam impunè alij non revereantur, vix vel in Theatro locum decentem obtinet. DEUS proinde ad illam inter hominem stabiliendam, ut quæ ad rectam sobolis educationem tantopere necessaria sit, non rarò de cœlo ratas habet in omnium oculis imprecationes illas, justo dolore extortas, quas Patentes DEI Vicarij in terris proferunt.

VI. Alterum caput, ex quo vis his Imprecationibus tribuitur, est ipsa malè consulta & præceps Parentum temeritas, quæ meretur vel in innocente eorum sobole puniri. Non aliâ olim plagâ & suplicio, immitiùs DEUS in contumaciam Ægyptiorum animadvertit, quàm postremo, quod fuit, cædes omnium primogenitorum: hoc autem DEUS eos affecit, ut cognosceretur, quousque Divina se ejus justitia porrigeret; quòd nimirum vel in liberis eorum Parentes ad promeritam pœnam vocare possit. Sic Tertullianus observavit, qui argutè perpendit, DEUM, cùm perfecta ipsi sit Parentum propensio, quâ feruntur in bona liberis suis procuranda, & avertenda mala; minari Parentibus sceleratis calamitates liberorum, Parentibus autem, qui DEO obtemperent, polliceri bona in liberos conferenda; ut Parentes, si quos ad obediendum DEO non movet proprior commodorum studium, moveat saltem ille amor, quo bona liberis suis optant. *Ut si* *Contra Marc.*

non sui, saltem liberorum amore, Divinis legibus obtemperent. Quæ sunt antiqui illius Doctoris verba.

VII. Magni omnino momenti res ista est, & proinde conabor efficere, ut eam probè assequamini. Ponite igitur duplex pœnarum ac malorum genus inter nos inveniri, quarum aliæ animam, corpus aliæ afficiant. Malis, quibus anima punitur, ob Parentum delicta, si quidem S. Thomæ credimus, liberi ipsi à DEO non castigantur, nisi tum fortasse, cùm & ipsi partem aliquam in Parentum peccatis habent: & hòc sensu dixit Ezechiel: *Filius non portabit iniquitatem Patris.* Ad alterum auten pœnarum genus quod attinet, eo sæpe liberi ob Parentum delicta puniuntur (ut pluribus lócis Sacræ Literæ affirmant) & quidem nonnunquam usque in Nepotum nepotes, qùi fermè ultimi esse solent, quos è se genitos intueri alicui datur. Legibus humanis non ita fit. Hæ enim Parentum delicta in liberis non puniunt, nisi sint læsæ Majestatis; in cæteris autem, quæ tam enormia non sunt, volunt non alios puniri, quàm qui re ipsâ deliquerunt. *Unusquisque ex suo admisso sorti subjicitur.* Sed neque Parentum promerita in liberis humana Respublica remuneratur. DEUS proinde, qui ut munificentiâ nullis limitibus definitâ majora, quàm homines possint, largitur pro rectè factis præmia; ita & malè facta gravioribus pœnis Justitiâ suâ infinitâ plectere potest; minatur, quòd Parentes sceleratos ad nepotes usque nepotum plectere velit, quia ipse etiam pollicetur, quòd eorundem rectè facta ad millesimam usque progeniem velit remunerari: unde cùm dixisset: *Ego sum Dominus DEUS tuus, visitans iniquitatem Patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me:* mox addidit: *& faciens misericordiam in millia his, qui diligunt me & custodiunt præcepta mea:* nec perinde, ac illud eâ causâ, ut tanto vehementiùs Parentes impellerentur ad bene agendum. Cæterùm, *Ideo Filij pro Peccatis Parentum puniuntur, ut à peccatis Parentes abstineant,* quæ sunt S. Ambrosij verba, *nam Pater plus afficitur injurijs filij sui, maximè quarum ipse author existat.* Igitur hanc S. Doctoris assertionem ad rem nostram applicando, en alterum caput, ob quod tantarum fiunt virium imprecationes, quibus Parentes liberis suis optant mala; ut ipsi nimirum Parentes puniantur: & ex hoc fit, ut execrationum ejusmodi vim experiantur non semel proles suavissimæ, quæ suo ceteroquin candore & innocentiâ nullâ non benevolentiâ dignæ essent.

VIII. Minùs ne certa hæc mea vobis videtur assertio? historiam audite, cujus sine tenero animi sensu meminisse non possum. In ditionis Lucensis villâ aliquâ mulier filiolam suam octennem, cùm bilis effervesceret, his identidem verbis alloquebatur: *Vade, ut lupi te devorent.* Contigit autem feriatâ aliquâ die, Parente utroque in Templum ad rem Divinam audiendum profecto, solam domi manere filiolam: cùm ecce lupa, quæ non procul inde in specu morabatur, solam

Margin notes: ...2. q. 1, Ar. 2. — ... 20. — ...Abu. ... c. 34. Exod. q. ...10. — ...C. vim. ... ff. de ...æn. — Exod. 20. 5. — Lib. de Noë. & Arc. c. 12. — Frantiotta in vit. S. Angeli.

solam præ ædium foribus puellulam conſpicata, mordicus miſellam arripuit, & cùm mediam è veſtigio devorâſſet, quod ſupererat, in antrum ſuum tulit, eo catulos, teneros etiamnum, paſtura. Sacro peracto redit domum parens uterque infelicis puellulæ, & cùm hanc non inveniſſent, ad eam quærendam quaquà verſum mœſti diſcurrunt: & en, ſemitam quandam notant ſanguineis guttis aſperſam, quæ in ſilvam ducebat: hanc dum inſiſtunt, veſtes primò ſanguine tinctas & laceras reperiunt, mox etiam ad cubile uſque lupæ progreſſi lupinos inter catulos partem capitis, & alias miſeras innocentiſſimæ ceteroquin puellulæ reliquias offendunt, eo uno nocentis, quòd Matre eſſet genita, quæ linguæ ſuæ moderari neſciret. Fuit hæc laniena adoleſcentulæ miſeratione plena, cùm facilè credi poſſit: ideo à DEO ætate illâ tenerâ ſublatam è medio, ne cum annis materno magiſterio ad maledicendum & ipſa proficeret: ad matrem quod ſpectat, fuit illa opus vindicis DEI Juſtitiæ, ut hoc illa quoque erudiretur, quanto opinione ipſius majus eſſet ſcelus, quod linguæ effrenis licentiâ admiſerat.

IX. Tertium denique caput, propter quod DEUS ratas habet, & vim ſuam exerere vult, diras & execrationes, quibus Parentes liberos execrantur; eſt ipſa liberorum noxa ac ſcelus: vult ſiquidem hac ratione palam facere DEUS, & docere liberos, non aliâ ratione certius ipſos vitæ ſpatia prorogaturos, quàm ſi Parentes diligenter obſervent: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram.* Scribit S. Auguſtinus: viduam fuiſſe decem liberorum Matrem, ex quibus mares ſeptem, fœminæ tres: obfirmârant omnes hi animum ad non obtemperandum matri in re, quam ipſa imperaverat; unde Mater, in furorem & amentiam acta, hoc ipſis malum imprecata eſt: Nulla vobis unquam concedatur quies; quia Matrem, quæ ſuâ vos alvo geſtavit, tam non ſinitis quieſcere. Hanc ad vocem, tanquam horrendum tonitru, conſternati liberi planè omnes, totis cœperunt artubus contremiſcere, & violentiâ tantâ agitari ac concuti, ut nunquam, ne quidem cùm ſomnum capiebant, interquieſcerent: pudore igitur ſuffuſi deſertâ patriâ per omnes Romani Imperij Provincias oberrârunt, viva ubique teſtimonia virtutis, quam in immorigeros liberos Parentum diræ haberent. Tandem cùm octones vita in miſeranda hac trepidandi contumaciâ defeciſſet, ſuperſtites duo, mas unus, & una fœmina, in divi Stephani Hippone, ubi Epiſcopus erat Auguſtinus, æde ſacrâ valetudinem priſtinam, & ab irrequietâ illâ agitatione ceſſationem impetrârunt. An dubitatis porro, verène DEUS dixerit, quòd ſicut *Benedictio Patris firmat domos filiorum.* Ita *maledictio Matris eradicat fundamenta?*

Exod. 20. l. 2. de Civit. c. 8.

Eccl. 3. 11.

X. Vos interim Patres Matrésque ex hac, quam recenſui, hiſtoriâ, & ex multis, quas recenſere poſſem, diſcite, quàm frivola ſit illa excuſatio, quam

quam vestræ præcipiti iracundiæ, & inconsultis diris prætextis, dum dicitis: *Tam refractarios hodie liberos esse, ut non possitis non illis omnis generis mala precari.* Nam vel hac causâ, quod refractarij, & ad omne scelus proclives sint, cavendum est vobis studiosiùs, ne adversa ipsis exoptetis; cùm sic paratissimi sint ad execrationum earum vim sentiendam. Equidem quo fomes est siccior, & aridior, hoc citiùs & faciliùs ignem concipit, quem in eum conjicitis: atque hâc causâ id cavendum vobis studiosè, ne hunc illi, inconsulti admoveatis. Et quamquam non statim prolatis ejusmodi diris fieri videatis, quod optatis, idcirco credendum est, bruta tantùm esse ejusmodi fulmina. Haud sanè ita se res habet: non in ventum prolata illa verba sunt, quibus maledicitis: carbones sunt, qui ignem conceptum tam contumaciter fovent, ut vix unquam extinguatur. Carbones accensi ex Junipero non semel annum totum, etsi defossi in terrâ, extincti non sunt: vestræ autem diræ & execrationes metuo, ne nonnunquam vim suam exerere pergant ad extremam usque & decrepitam ætatem eorum, quos estis execrati: quin propagare eam subinde poterunt ad seros usque pôsteros, sicut diximus solenne esse Justitiæ Divinæ, cùm in posteris Majorum ac Genitorum delicta vult plectere. *Retribuam in sinum eorum iniquitates vestras, & iniquitates Patrum vestrorum simul.* Addite, quòd si pravi vestri sunt liberi, ut dicitis, tam non sitis eos meliores reddituri diris

Is. 65.7.

eos devovendo, ut semper potiùs se ipsis deteriores sint evasuri; cùm non corporibus tantùm, sed & animabus liberorum pestem maledicta illa afflent: *Nequissimi filij eorum, maledicta creatura eorum:* ut Sapientia Divina loquitur: perinde ac si diceret: Progenies sunt hominum maledictorum à suismet Parentibus: *maledicta creatura eorum:* atque idcirco mirum non est, si Parentes ipsi suos scelerum immanitate vincant. *Nequissimi Filij eorum.*

Sap. 3. 13.

XI. Quàm igitur egregia est illa educatio, quâ Parentum aliqui castigare aliter liberos suos non nôrunt, quàm verbis? Spectant autem præcipuè ad hanc catervam matres, quæ quò virium habent minùs ad feriendum, cùm jussa liberi detrectant, hoc sunt linguâ ad imprecandum promptiores. Aspidem marem ajunt duobus tantùm dentibus instructum esse, cùm fæmella quaternis armetur, ut videatur, natura docere nos voluisse, quantò procliviores ad maledicendum sint fæminæ, quàm viri; quæ suis diris ipsas etiam aspides crudelitate vincunt: cùm aspides alienæ tantùm prolis malo dentibus armatæ sint, fæminæ verò in suámmet sæviant. Atque non hæc ullâ ratione est vera liberorum educandorum norma, linguâ contra eos uti, cùm manibus agere rem oporteat: *Stultitia colligata est in corde pueri,* ait per Sapientem DEUS, *& virga disciplinæ fugabit eam.* Perinde ac si quæreret: Quod erit efficax remedium emendandæ & expellendæ ex animo filij stultitiæ? & responderet ipse-

Prov. 22. 15.

ipſe ſibi. Non aliud, quàm manus virgis armata. Hæ enim non ejicient tantùm illam, ſed procul in fugam agent: *Virga diſciplinæ fugabit eam.* Et verò, diſcite his ipſis è verbis, quàm nullo jure conqueramini, liberos veſtros corrigi ampliùs non poſſe. Spiritus Sanctus non aſſerit ſtultitiam teneris liberorum mentibus inſitam quodammodo eſſe, & in ipſis hærentem viſceribus, *colligatam* tantùm affirmat, ut intelligant Parentes ſedulâ educationis curâ, & paternorum exemplorum vi rumpi poſſe funes illos: quibus alligata potiùs eſt, quàm adhæreſcat. Sed hodie ea vivimus tempora, quibus Parentes tam non ipſi liberos puniunt, ut ne ferre quidem poſſint eos à Præceptoribus ad commeritas pœnas vocari: & earum avium more, quæ corporis ſui præpingui mole frangunt potiùs ova, quàm vitalem illis calorem conferant, & ſenſim animata excludant; ipſi quoque manſuetudine parùm conſultâ opprimunt potiùs ſobolem ſuam, & orco educant. Non mea, ſed DEI hæc verba ſunt: *Tu virga percuties puerum & animam ejus de Inferno liberabis.* Quâ manu filium percutis, hac eum arces ab inferno, ad quem non correctus rectà perget. Sed non ego jam eorum probo feritatem & immanitatem Parentum, qui non mitiùs liberos, quàm faber incudem, aſſiduè tundunt. Hoc non eſt verberare eos eo modo, quo Spiritus Sanctus, qui ſuavitatis & moderationis Spiritus eſt, cædi eos jubet. Hinc videre eſt, quòd non dicat, baculo abigendam in fugam, quæ in corde pueri colligata eſt, ſtultitiam, ſed *virga diſciplinæ*; ut doceat, correctionis pœnam reſpondere debere fini, qui ſpectatur, qui non eſt occidere: ſed erudire filium: *Si percuſſeris eum virgâ, non morietur.* Illa potiùs remedia ſalubria ſunt, quæ naturæ conveniunt, quàm quæ repugnant: nec alia correctionis ratio eſt, quæ eſt remedium delictorum: unde parvulis liberis domandis ars eadem adhibenda, quæ equorum pullis; his manu unâ blandiri oportet, alterâ virgam oſtendere. Nunquam non præ oculis habenda illa, propria ætatis, judicii imbecillitas & inexperta ſimplicitas; nec eadem deſideranda à cunctis domi exacta ad amuſſim diſciplinæ ratio, ubi tam diſpares ætate inveniuntur; ſicut ipſæ etiam leges non eaſdem omnibus peccantibus pœnas ſtatuunt, ſed alias pro ætate: *Ætas tenella, aut floreſcens, mitiùs punitur.*

[Left margin: ...ov. 23.] [Right margin: Prov. 23. 13.] [Right margin: L. auxilium. ff. de min. §. in delictis.]

XII. Sed longiùs à ſemitâ me Parentes iſti diris ſuis abduxerunt, quibus ut remedio utuntur ad liberos corrigendos, quòd tamen ipſo plerumque malo pejus eſt: etiam aliò hac occaſione evagatus ſum. Redeamus igitur ad id, quod nobis propoſitum eſt. Abſtinere profectò oportet quoad ejus licet, ab idiomate tam perniciabili ob mala, quæ inde in liberos promanant, ſed non minùs abſtinere oportet eos etiam, qui Parentes non ſunt, ob perniciem, quam aliis mortalibus acceſſunt. In ſobole quidem & crebriùs, & manifeſtiùs apparet detrimentum, quàm in aliis. Sed

non ideò nullum infertur, quia non apparet: nam vel ideò venenum linguarum istarum serpentinarum appellatum est venenum aspidum: *Venenum*
Ps 13.3. *aspidum sub labiis eorum*: quia occidit, & non apparet. Si tamen dubium, quod aliis inferatur, malum à vitio tam fœdo vos non absterret, absterreat saltem certum, quò vobísmet nocetis, malum: malum enimverò majus illo, quod timere à vobis possint quicunque, quos identidem diris ejusmodi fulminatis.

II.

XIII. Vtque ut certissimum habeatis, quod pronuntio, illud vobiscum animo reputate: quòd male precati alteri, peccatum sit mortiferum, quoties illud aut mali, quod optatis, parvitas, aut animi, quod loquitur parùm considerantis, levitas non excusat. Vos quidem promptissimam habetis delicti vestri excusationem: *Pater*, dicitis, *prorupi in has diras præcipitis iræ impetu: non animo tantum damnum re ipsa inferendi.* Sed in hoc multa occurrunt, ex quibus non facilè me extrico. Primò quidem, induci vix possum, ut credam, vos, quoties ira concitamini, fixum semper animo habere, nolle vos inferri ea mala, quæ linguâ imprecamini. Quin imò plerumque tam vivus est in animo injuriarum, quas accipere vos putatis, sensus, ut credi vix possit, verba vestra bombum tantùm esse, qui terreat, sine globo, qui feriat. Si erit vicinorum nonnemo, qui alterum ad Judicem deferat: hujus sententia compellet ad numerandum, quod aliunde certò ille novit, se non debere; cùm irâ excandescens, *utinam*, precabitur, *hunc toc invadant morbi, ut in pharmaca expendere cogatur argentum omne, quo me emunxit.* Aliàs oviculam nonnemo rapiet: cùm mox: *Tot fures hi maledicti invadantur à Dæmonibus, quot ovis pilos numerat:* Et quæ sunt alia æquè stulta. Ego igitur considerando perturbationis vim, & verba, in quæ illius impulsu prorumpitis, vehementer metuo, ne, qui sic loquitur, seriò loquatur, & alteri ex animo optet malum, quod vindicandi furore illi imprecatur. Inter cunctas, seu terrestres, seu aquatiles animantes non est alia, quæ linguâ polleat, præditâ tantâ vi penetrandi, quantâ piscis Purpura dictus. Sufficiat dixisse, non esse tam duram ullius è conchiliorum genere testam, quàm penitùs penitúsque non transforet. Non minore penetrandi vi valere videtur eorum lingua, de quibus dissero: tam profundè penetrat in optando malo, non corporis tantùm, sed & animæ illius, quem devovet. Et vultis tamen, ut credam, linguam hanc non minus mollem ac blandam esse, quàm sit melitensis catelli? Repeto; non possum induci, ut credam.

XIV. Et quando unquam verisimilius apparet, sine peccato malum alteri optari, quàm cùm illud optamus malo Dæmoni, contra quem tot execrationum fulmina in sacris exorcismis vibrat Ecclesia? Et tamen vel hîc agendum cautè, cùm animus irâ exarsit: testa-

testatur enim Sacer Textus, quod *dum* Tho 2. *maledicit impius Diabolum, maledicit ip-* q.96. *se animam suam.* Et ratio est, quia cùm 1.ad4. maledicere Dæmoni non possumus nisi propter impietatem ejus, eo ipso, quòd Impius maledicat Diabolo, maledicit & sibi ipsi; cùm eum similitudine tam belle exprimat, ut vix filius patrem tam ad amussim referre possit. m. 2. *In quo alterum judicat, se ipsum con-* 1. *demnat.* De cerero execrari Diabolum non licet cuiquam, nec ob ea, quæ à naturâ habet, nec ratione muneris, quod adminstrat; quo tamen uno fermè homines ad iram & imprecationes concitat. Non ob ea, quæ habet à natura: hæc enim à DEO sunt, atque adeò bona sunt: non ob manus Tortoris & Carnificis nostri: sic enim non aliter eum quàm ministrum & lictorem Divinæ Justitiæ considerare possumus, juxta illud: 77. *Immissiones per Angelos malos.* Quod si ita est, quantò erit facilius, ut quis debitos & præscriptos intra limites non se contineat, cùm simili de causa alium execratur Christianum, qui quantumcunque alicui molestus sit, Dæmon tamen nondum est.

XV. Est & aliud, ex quo conjecturam probabilem admodum capere possitis; vos non seriò desideràsse, ut evenirent mala, quæ imprecati estis; quia nimirum non diu post, ut vos asseritis, vobis videtur, nihil eorum vos cupere, maximè cùm filios, Fratres, & alias similes personas, vobis aliàs longè gratissimas execramini. Verùm & huic excusationi multa occurrunt, quæ reponam. Quid enim refert, quòd non diu post cùm ad se redit mens, non optetis alteri illud malum, quòd optaveratis tum, cùm illi malediceretis? satis est, id vos optàsse tum, cùm proferebatis ea verba, etsi voto celeriter prætervolante. Theologorum sententia est, quòd si quem pœniteat voti, cujus se religione paulò antè obstrinxerat, certo argumento non esse, id non satis deliberatâ voluntate conceptum fuisse; cùm ad hoc sufficiat assensus quilibet brevissimus, & propè momentaneus, etsi mox aliquem sui illius assensûs pœniteat. Nec aliud in re nostra tenendum erit, ut gravissimi Doctores af- *Valent.* firmant, quorum verba vobis abnu- *5.3.disp.* merarem, nisi vos de mea fide minimè *3.p.2.* ambigere, existimarem. Unde illa *Granad.* pœnitudo, quæ plerumque Parentes *l.2.c.72.* (& fermè omnes alios) confestim *Cajet 2.* subit, argumento quidem est; quòd *1.q.76.* cùm resedit iræ impetus, malum à se *a.1.* admissum cognoscant; at non inde argui certò potest, ne prius quidem & cognitum, & concupitum fuisse malum, dum in diras illas proruperunt. Potest quis telum arcu ejaculari, & mox dolens optare, ne feriat, an idcirco dicemus non peccàsse, si cùm res & ratio non sinceret, illud est ejaculatus?

XVI. Illæ tandem se purgandi formulæ, aliquibus solennes. *Maledixi præcipiti iræ impetu, non odio quo in Proximum ferar;* Etiam non expediunt omnia. Re ipsa enim impetus ille rationis freno non coërcitus nullo negotio facit, ut ira dein in odium degeneret, breve saltem, mutétque noxam in grandinem

illam tempestatem, quæ non nisi in pluviam, cum strepitu quidem & sonitu, sed absque damno cadentem, debebat desinere. Non ita facile est, ùt vobis videtur, animi impetum effrenem, excusare culpam, propterea, quòd tollat necessariam ad peccatum deliberationem & mali cognitionem: neque enim perturbatio fermè tanta est, ut omnem adimat rei vetitæ agnitionem. Vix ulla Eclipsis sic totum obnubit Solem, ut diem nocte permutet, nec brevi quidem temporis intervallo. Non ita fit: ac proinde, Dilectissimi, pro eo quod solicitè quæratis rationes, quæ veri speciem tam exiguam habeant, ad elevandam abusûs maledicendi turpitudinem: vellem equidem excogitaretis potiùs causas, quæ ad seriam vos emendationem impellant; aliàs væ vobis!

XVII. Utinam non lateret vos, quantam inferatis magno DEO injuriam, dum irati petitis, hunc lepra, illum gangræna, alium ulcus pestilens, mors denique alium invadat! Vos eâ ratione Judicis officium occupatis: DEO autem quam interim relinquitis provinciam? non aliam, quàm Lictoris. An hoc meo ex sensu me proferre existimatis? enim verò ita pridem sensit Sanctorum Doctissimus, & quidem subtilissimè, Augustinus, *Certum est*, ait ille, *quòd Judex homo, per se ipsum, reum non occidit. Judex dicit: Occide, & Tortor occidit.* Quoties igitur vestrûm quis optat, ut DEUS è medio eum tollat, qui molestiam ipsi creat, quid agit? loco illum ac gradu movere vult; & ex Judice Lictorem facere. *Et tu quando dicis Domino: Occide inimicum meum, te facis Judicem, & DEUM quæris esse Tortorem.* Et hoc sit DEUM habere pro eo qui est? prô; quàm meritò hac ille ratione conquereretur! *servire me fecisti in peccatis tuis:* dum tam contemptam ad conditionem eum redigere vultis, ut vestrum ipse Lictorem aut Carnificem agat.

Serm. de S. Steph.

Isa. 34. 24.

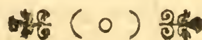
XVIII. Forsitan autem rem tam indignam ab eo petitis tacitè, sit ut præter ipsum exaudiat nemo? imò petitis voce tam sonora, ut nemo non exaudiat: cùm vestras fulminare diras non possitis, sine strepitu & clamore tam sonoro, ut cunctos ad audiendum excitet. Hoc autem si accidat, ut accidit sanè quàm crebrò, an præter injuriam, quàm infertis DEO, non terret vos exempli, quo ad peccandum alios inducitis, pravitas? Heu miseros vestos liberos, teneros etiamnum! hóccine est præclarum illud exemplum, quo ipsis facem inde à primis annis præfertis? Istud vobiscum reputate, quòd DEUS, dum vos eorum esse Parentes voluit, vos eo ipso constituerit vivam ideam, ad quam vitæ ipsi suæ rationes componerent, & moribus ad unguem exprimerent. At proinde dicite ipsi, quod quantúmque peccatum vestrum sit futurum, si pro eo, quòd ipsos doceatis loqui ùt hominem Christianum decet; idioma à vobis condiscant, quod nisi audirent, vix crederent quemquam eo uti aut posse, aut velle?

le? Vidit olim Roma in ædibus nescio cujus Valerii Infantulam, quæ dentes matris ex utero secum in lucem attulerat; & tantus eo prodigio terror ac consternatio urbi injecta est, ut tota esset in indagando, quid tandem mali ferale hoc augurium portenderet. Ego autem, parùm abest, quin dicam, hac nostra ætate infantes omnes jam probè dentatos nasci, & annos, dum dentes crescant, non expectare. An non enim quotidie observare est, quòd etsi per ætatem vix aliquam Apostolici symboli partem balbutire didicerint, nôrint tamen, cùm bilem illis quis moveri increpando, mala ipsi varia imprecari, optare ut illum Dæmon auferat, ut paralysi, ut fulmine DEUS eum feriat, ut quotquot molestiæ aliquid illis inferunt, collum frangant, & his adhuc pejora? cur autem istud, & unde? hæc nimirum ex Patre, hæc & his similia ex matre audiêrunt toties, cùm illi in rebus contra votum cadentibus effervescerent; & malè dociles imitari didicerunt; Jure igitur meritissimo Sacer Vates linguas ejusmodi publicè maledicas sepulchris comparat, dum ex iis halitus prodit tam pestifer, ut quoties aperiuntur, toties luem sanis afflent. Etsi tum maximè Parentum ori sepulchri nomenclatio conveniat, cùm maledictis etiam turpia & blasphemia miscent, quæ vel coram prostitui pudoris mulierculis proferre pudor sit; linguæ sanè plus quàm semel carnales, quæ ætatulam etiam sceleris purissimam flagitia docent. Ita pronuntio, quia ab hac turpia loquendi libertate facillimus est transitus ad turpia perpetranda: *licentia turpiter loquendi, sequitur & turpia facere.* Sic vel ille alienus à fide pronuntiavit. Itáne igitur vos vestrámmet sobolem docere vultis, mala perpetrare, dum docetis malè loqui? Vestra est illa lingua, quæ toties in Sanctissimo Evcharistiæ epulo DEUM recepit: & hac non pudeat ad verba tam fœda proferenda abuti? Qui saniem expuit, visceribus sanis non est, & qui maledictis etiam obscœna miscet, non potest non animum habere plenum illis sordibus, quæ per os, tanquam pus fœtentissimum exundat.

[margin: ...n. l. 7. ...o.] [margin: Arist. Polit. c. ult.]

XIX. Et verò non nocent tantùm exemplo irâ concitatæ Parentum linguæ, dum docent similia; sed etiam dum eundem furorem, eandem rabiem in eos propagant, quos diris suis compescere laborant. Mare concitatum vapores illos irritat, qui terræ visceribus clausi tenentur; hi autem velut in furorem acti, ipsas maris turbas ac tempestatem augent. Eadem familiarium sors est. In his majores mala precantur minoribus, & his diris isti concitati & exagitati respondent Majoribus; & respondent haudquaquam timidè: & en in Majoribus hac ratione geminatur tempestas ac furor; sicque indies longiùs è Christianorum ædibus Pax ac tranquillitas exulant.

[margin: Arist. 1. Meteor. c. 8.]

XX. Deterrimum est, quòd liberi ipsi exutâ sensim reverentiâ erga Parentes, eò progrediantur, ut in eos diras retorqueant, quibus se devoveri audiêrunt, parùm ad id attendentes, quantò magis ipsas illæ dedeceant. Siquidem etsi cùm in ejusmodi voces prorumpunt, non desiderent ex animo, Parentes iis opprimi malis, quæ linguâ exoptant; non ideò non graviter delinquunt in patientiæ leges, in pietatem ac reverentiam iis debitam, quibus post DEUM, tanquam caussis sui esse, debent plurimum: quodsi autem unquam etiam verè hæc mala evenire desiderent, id sanè est longè pessimum. Prô quanta est inter Christianos inscitia eorum nominum, quibus obstringuntur his, à quibus vitam acceperunt! Sed si audire lubet, quod res est, hæ ipsæ tenebræ pars sunt pœnæ, tam gravi noxæ respondentis, quâ non pauci liberorum indies magis cæci oculos aperiunt nunquam; nisi cùm Divino Tribunali sistuntur, vitâ interim perpetuò inter funestissimas has tenebras ductâ, inque iis vitam ipsam abrumpendo, eo planè modo, quem DEUS verbis illis formidandis minitatus est: *Qui maledicit Patri suo, & Matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* Prov. 20. 20. Hic Spiritus Sanctus medias tenebras culpam appellat: primæ siquidem tenebræ illa inscitia sunt, in qua homo nascitur: ultimæ tenebræ sunt nox illa funesta, quæ Damnatis ipsa etiam Fidei lux extinguitur; mediæ autem tenebræ sunt vita in sceleribus acta, in quibus tandem moritur, qui tam omnem in se pietatis scintillam extinguit, ut eos diris devoveat, quorum ipse beneficio diem aspexit.

XXI. Ex rationibus allatis hactenus, & aliis, quæ afferri adhuc complures possent, si molestus quis esse vellet, duos velim, Dilectissimi, potissimùm fructus colligatis, quos ut afferrem dissertatione hac spectabam unicè: Timorem, inquam, justum libertatis illius, quam linguæ vestræ ad hanc diem concessistis, & decretum firmum ac stabile illam deinceps solertiùs frenandi. Dixi, Timorem justum libertatis concessæ vestro ori, cùm ex omnibus, quæ hucusque in medium allata sunt, pronum sit colligere, quàm non difficulter contingere possit, vestris illis Imprecationibus noxam vos graviorem consciscere, quàm primâ fronte videatur, tum spectando eos, contra quos diræ ejusmodi fulminantur, dum iracundiâ, tum exempli pravitate, tum aliis, quæ comitari plerumque aut consequi solent, damnis consideratis: sic ut dubium jam non sit, quod DEUS ipse asseruit, quòd scilicet, *Maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet*: id est, *superveniet ei, qui protulit illud.* Prov. 16. 2. V. Saldzari in hunc locum. Facilè credi potest, nolle DEUM quemquam ex hac hominum progenie Cœlo potiri. Aves, quæ rostro erant adunco, & ad prædam duntaxat laniandam idoneo, inter victimas offerri DEO non poterant, tanquam immundæ. Metuo ego, ne idem fatum eos maneat, de quibus nobis sermo. Solet DEUS pro sua infinitâ Bonitate misereri peccantes, non nego; sed

ſed illud etiam animo reputate, non minùs illum miſeratione eorum moveri, quorum damno peccamus. Et hâc causâ non alia peccata minùs paratam habent veniam, quàm quæ Charitati repugnant. Innuere hoc DEUS videtur, illo Sapientis effato: *Benignus eſt Spiritus ſapientiæ, & non liberabit maledicum à labiis ſuis.* Quod idem videtur ſonare, ac: Spiritus Divinus eſt Spiritus benigniſſimus: quid fiet igitur: non liberabit hominem Imprecationibus aſſuetum à pœnis, quæ ob nocentem ſuam linguam ipſum manent. *Non liberabit maledicum à labiis ſuis*: niſi malimus magis ad literam intelligere, quod ab ipſis labiis ſuis maledicum non ſit liberaturus. An non autem, iſtud ſuppliciorum omnium foret atrociſſimum? Ego ſanè non video, quâ ſeveriore pœnâ plectere iſtos DEUS poſſit, quàm ut ſinat eos in peſſimo ſuo maledicendi more inveteraſcere, quem inde à juventute contraxerunt: quem quidem morem ac aſſuetudinem excuſare aliter ſubinde ſacro arbitro non poſſunt, quàm ut dicant: *aliter ſe facere non poſſe: ita ſe aſſueviſſe: iræ impetu eo ſe abripi*: Sic ut denique turpi hoc ac noxio in vitio moriantur, quin unquam vero doloris ſenſu ab eo in vitâ abhorruerint. Ego ſanè ejusmodi linguam in ore meo nollem: videret enim mihi eſſe non humanâ, ſed ſerpentinâ linguâ, atrâ, calore ipſo ſatis prodente malignitatem, quâ & ipſa intimè laborat, & quam aliis minatur.

XXII. Dixi ſecundo loco, carum mihi futurum, ſi tanquam fructum Diſſertationis hujus meæ conciperetis decretum ſtabile & fixum, non peccandi de cetero hoc peccati genere; & quia ſeria hæc & conſtans emendatio tam facilis non eſt; finem Diſſertationi huic imponam, docendo modum ac viam, quæ eâ in re tenenda ſit. *Linguam*, ſi rectè S. Jacobus ſenſit, *nullus hominum domare poteſt.* Quid igitur facto opus eſt? An deſiſtendum à conatu irrito, & poſt multum laborem nihil penitus profuturo? Negat id Sanctus Auguſtinus, ſed ſicut ad domandum elephantem, equum, camelum, & quamvis aliam belluam, quæ nunquam eò reduci poteſt, ut ori ſuo frenum ipſa imponat, *quæritur homo*, ita ad domandum hominem DEUS quærendus eſt, *DEUS quæratur, ut dometur homo.* Si proinde emendari vultis & corrigi, neceſſarium eſt, Divinam opem & crebrò, & magnis ſtudiis implorare, demiſsè confitendo, quòd veſtris viribus, veſtro niſu id aſſequi non poſſitis, tum operis ipſius difficultate, tam pravæ aſſuetudinis vitio, quod difficultatem in duplum auget. Precibus his ad DEUM fuſis neceſſe eſt veſtram adjungere induſtriam, tantam omnino, quantam, dummodò velitis ſeriò, addere poteſtis. Atque ita, ſi re ipſâ liberari vultis uſu hoc imprecandi peſſimo, aut mulctam vobis ipſis pœnalem imponite, aut cum animi arbitro tranſigite, ut ille certam pœnam

[Margin: ...1. 6.] [Margin: Serm. 4. de Verb. Domini.]

pœnam imperet, quoties deinceps linguâ sic labi contigerit. Emplastrum hoc acre ac morsicans sanabit, plagam & diuturnam, & continuo puris fluxu molestam, dummodo ejus usus constans fuerit; nec est, quod de eo ambigatis. Atque ita gemina hæc media, Divinam opem quàm studiosissimè expetendi, & nihil non ex parte vestrâ ad emendationem conferendi, præparabunt animam ad accipiendam à DEO gratiam illam singularem, ut ipse regere ac freno circumducere linguam vestram velit, tum maximè cùm iræ impetus aget præcipitem, & nunc ad dexteram, aliàs ad sinistram illam movebit, prout aut Divini obsequii ratio, aut proximorum commoda postulare videbuntur. *Hominis est Animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Prov. DEUS, qui quod dicit facit, vestris nunc linguis bene precando mutet illas ex pravis in bonas, & ex maledicis in bene precantes, sic ut nunc non aliud, quàm fausta omnia, etiam injuriâ lacescentibus precari doctæ, mereantur benedictionem illam benedictionum omnium faustissimam, quâ DEUS extremo Mundi die Electis omnibus optimè precabitur, propterea quòd nullo non tempore eo affectu Proximos quo se ipsos, sint prosecuti.

DISCURSUS X.

De Juramento.

Arist. l. 7. hist. c. 10. I. ADmiratione non caret, quòd tot documentis ipsa nos Natura erudiat ad cautè loquendum. Imprimis enim, si verum est, linguam inter omnia humani corporis membra postremam maternâ in alvo perfici, videtur illa non nisi ægrè dubiéque admodum posse induci ad ultimam manum gladio formando admovendam, qui plerumque illi, qui eo nudo, & vaginâ suâ extracto utitur, plus detrimenti affert, quàm emolumenti. Deinde Infantulus vix natus os quidem ad flendum diducit, mox tamen illud etiam admotâ manu tegit, tanquam demonstraturus, quin tamen sciat, quid agat, quàm necessarium sit tacere, & quàm difficilè loqui vel inter lamenta. Quam proinde causam esse existimatis, quærit S. Basilius, ob quam Natura tot munimentis, internis atque ac externis, dentibus, inquam, & labris, linguam circumdederit? Factum id magno consilio, metu nimirum, ne homo tam promptus ad excurrendum linguâ, definitos limites transiliat. Et verò an non videtis in limitaneis urbibus, quæ Provinciarum aditus tuentur, quot pontes versatiles demitti, quot portas pandi necesse sit, ut exitus pateat? Fiunt hæc omnia timore hostium, in insidiis Lib. Virg

aliez

alicubi latentium. Si autem in communibus humanorum negotiorum casibus tam plena periculis est linguæ custodiendæ ars, vos ipsi judicate, quantò illa periculosior futura sit, cùm in negotijs illis gerendis Divini Nominis authoritas interponenda est? An necessarium vobis non videtur, ut quis animo sit præsentissimo, omnes ad examen cogitationes vocet, verba libret omnia, in mentem revocet omnia ad deceptionem cavendam documenta; imò ut novum quodammodo præsidium, nova munimenta cum Sacro Vate à DEO petat, ne vel nolens labatur linguâ, ad cadendum tam pronâ; *Pone*
140. *Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Ita sanè fieri res postularet; atque hâc causâ tantò minùs ferendum est, tam pravum abusum irrepsisse, quem hodiernâ die vituperare constitui; est autem eorum, qui omni quasi momento jurant; sic ut multæ jurandi formulæ ob usum nimis frequentem, hodie potiùs adagij alicujus, ut sic dicam, vim, quàm juramenti obtineant, propriâ significatione amissâ. Videmus igitur, an dedoceri possitis abusum hunc, eadémque operâ rectè jurandi usum doceri.

I.

II. Rectè jurandi modum callere tam est necessarium, ut DEUS ipse suo magisterio docere nos illum voluerit: *Jurabis*, inquit, *in Veritate, & in Ju-*
4. 2. *dicio & in Justitiâ.* Ut autem rem ipsam penitus intelligatis, opus est primò, explicare, quid sit Juramentum; ne cum rerum nominibus res ipsas permiscentes non discernatis lacertas à serpentibus, mendacia, inquam, *Tol. Inst.*
cum perjurijs confundatis. Jurare igi- *l. 4. 6. 10.*
tur, est vocate DEUM in testem alicujus rei dictæ, id agendo, ut ipse, tanquam prima Veritas falli ac fallere nescia, ratum habeat ac confirmet, quod quis protulit, quando postremo Mundi die quæcunque eatenus manserant occulta, necesse est manifestari. *Illu-* *S. Thom.*
minabit abscondita tenebrarum. Et id- *2. 2. q. 80. ar. 1.*
circo necessarium non est hanc Divinæ *& 2. ad 3.*
authoritatis compellationem & interpositionem explicitam esse, & apertis verbis fieri; satis est esse implicitam, & non rectâ prolatam. Unde qui affirmat quidpiam per S. Crucem, per Virginem Matrem, per aliquem è numero Cœlitum, intelligitur rem à se dictam affirmare testimonio DEI suâ causâ in Crucem suffixi, Matrem suam admirabilem, aut hunc illúmve Cœlitem ad Sanctitatem ac gloriam evehere dignati: Unde Juramentum non est, siquis dicat; *Per Conscientiam meam: In veritate: quàm verè sum honesti amans; quàm verè sum vir honoratus*, & quæ sunt aliæ similes affirmandi formulæ; nec enim apparet, quòd ijs vel ipso aperto vocum sensu, vel tacitâ saltem interpretatione quis velit DEUM vocare in testem rei assertæ; sed tantùm quòd illam affirmare certiùs cupiat: perinde ac si quis palàm facere velit, verba sua in labris nata non esse; sed conformia cognitioni, quam de re habeat, & profecta ab homine, qui neminem unquam

Lcss.c. 42. d. 2. quam fallere & in errorem inducere studuerit, aut conatus sit.

III. Istud porrò Juramentum ad propositum mihi scopum tria in genera distingui potest: in Juramentum nimirum Assertorium, Promissorium, & Execratorium. Assertorium est, cùm quis authoritatem Divini Nominis interponit ad confirmandam veritatem, præteritam aut præsentem. Promissorium est, cùm eâdem Authoritate quis firmat promissionem futuri alicui factam. Execratorium tandem est, cùm DEUS invocatur, non ùt testis tantùm, sed ùt Judex, cujus tanquam justi vindicis pœnæ se submittit, qui jurat, si sciens falsum dixisse deprehendatur. Hujus generis sunt illa: *Si sciens fallo, non adsit mihi morienti DEUS: membrorum usu destituar: dehiscens tellus me absorbeat, liberos meos olim fame adactus devorem.* Et est perinde ac dicere: si mentior, DEUS, mendaciorum vindex ac conscius tanto meo malo palàm me mendacem ostendat.

II.

IV. Huic nunc fundamento fabricam nostram superstruamus. Prima itaque Juramenti conditio est, ut juretur cum Judicio: *Jurabis in Judicio*: quod idem est, ac cautè & prudenter. Scire enim oportet, Juramentum non esse ex eo bonorum genere, quæ per se amari & appeti digna 2. 2. q. 89. ar. 3. c. sunt. Juramenta, si Angelicus non erravit, pharmacoporum instar sunt, quorum usus est in supplendo fidei humanæ defectu, quæ sine his vacillat: *à malo est.* Quare sicut omne pharmacum suo tempore, suâ mensurâ, suo modo sumendum est, sic & Juramentum: non est illo utendum, nisi cùm ad finem suum servit: aliàs, ùt idem S. Doctor prosequitur, quanto majore ad sanandum vi pollet potio medica, quoque est pretiosior, tantò plus illa damni ac discriminis affert abutenti. An autem vos existimatis æquum esse, ut sacrosanctum DEI Nomen, quod utique & pretio, & virtute margaritam omnem vincit, quæ ad pharmacum conficiendum adhibeatur, ita temerè misceatur & nullâ curâ, ac si obvia omni in agro herbula esset? imò magnâ semper reverentiâ & honore tractandum est, nec illo utendum, nisi cùm operæ pretium videbitur. *Qui intelligit, non in bonis, id est, per se appetendis, sed in necessariis jurationem habendam, refrenet se quantum potest, ut non eâ utatur, nisi necessitas cogat.* S. Au[...] de Ser[...] in mo[...] l. 1. s. [...] cit. tr[...] Hanc in Juramento adhibendo regulam servandam S. Augustinus præscribit.

V. Qui vellet, Regem ipsum venire ad triobolarem aliquam litem componendam, an non is apertè demonstraret, parvi se tantæ Majestatis authoritatem facere? Legum effatum est: *de minimis non curat Prætor.* Non decet ad litem ejusmodi definiendam descendere Magistratum non supremum, quantò minùs id ipsum Principem decet? Et tamen non desint, qui velint authoritatem Divinam in re nihili interponere? Hoc sanè est, ostendere quòd minus quis nôrit, quid sit DEUS, quàm sciat, quæ sit Pontificis Maximi, DEI Vicarij, dignitas, qui exigeret, ut

ut hic nescio quas suas nugas ac jocos, Diplomate ritè & solenniter obsignato, ratas haberet. Atque hæc est causa, ob quam in Sacra historia Servator nos jussit, *non jurare omnino.* Non quòd, ut Hæretici aliqui commenti sunt, Juramentum quodvis lege hac vetitum voluerit; sed quòd nollet Juramentum unquam familiari & quotidiano in sermone adhiberi, & velut ex recepto more; sed tum solùm, cùm gravia momenta id poscerent, morâ & consideratione tantâ, perinde ac si omni nobis esset Juramento interdictum: hinc Apostolus nunquam nisi scripto jurâsse scitur: *Non invenitur jurâsse, nisi scribens:* Calamus siquidem non ita præceps solet esse ac lingua, quæ tam est lubrica, ut anguillæ instar, cùm minimè reris, elabatur.

tth. vid. ner. . 5. 40. — rh. 2. . 89. 2. ad

VI. Eâ etiam causâ Christiani veteres tam erant ab omni juramento alieni, quàm religiosissimi quique à perjurio abhortent, ut de ipsis, Essenorum sub nomine, Josephus Hebræus refert: *Esseni jusjurandum quasi perjurium vitant.* Et verò sic fieri par esset, nec nisi necessitate ad jurandum induci quis se deberet sinere. Siquis à te petiêrit, ajebat Philo, ut verum hodie juramento affirmes, promitte te id facturum, sed cras: & si cras ille rediêrit ad idem petendum, tu in tertium diem illum rejicito: *Si fortè differendo,* ut ille loquitur, *possis evitare ne jures.* Hæc jurandi parsimonia in magnum cedet Venerandi Nominis DEI honorem, quod hoc modo reveremur, ut decet: cùm è diverso illa facilitas, in eo pro re qualibet nauci adhibendo, non possit non in ejus contemptum potiùs, quàm dignam æstimationem cedere. Sponsa, quæ nullo non die Nuptiali veste indueretur, & inter ollas ac cacabos, inter cantharos ac dolia, verbo, quolibet abjecto ac sordido in ministerio eam gestaret, ne illa nec vestis pretiosæ, nec Mariti rationem ullam habere diceretur. At si non nisi feriatis solenni ritu diebus, non nisi ijs locis ac ministerijs, in quibus illius labe aliquâ inficiendæ periculum nullum sit, veste hac induatur, non parùm honoris ac observantiæ eâ re Marito habetur. Non minus luculentum æstimationis de DEO conceptæ, & debitæ tantæ Majestati observantiæ ac reverentiæ argumentum est, difficilis illa mora, quam quis studiosè nectit, antequam ad jurandum induci se sinat, nisi aliud rei momentum ac gravitas postulet.

c.7. — ecal.

VII. Quis proinde non indignetur nostri temporis abusui, quo videntur sibi Christiani loqui & agere inter se non posse, nisi DEUM testem invocent ad quasvis ineptias ac crepundia? *Plura sunt juramenta, quàm verba:* Ut S. Augustinus loquitur. Hoc profectò est Nomen DEI eo loco habere, quo centonem aliquem sordibus tergendis destinatum; non ut pannum auro argentóque intextum tractare. Massagetas ajunt, olim per Paludem Mœotidem jurare solitos: his proinde permitti poterat, ut rem quamvis minimam jurejurando affirmarent.

Alex. ab Alex.

Christiani autem, qui jurant per DEUM verum, quomodo non horrent ac refugiunt eum è Cœlo vocare in terras propter rem quamvis putidissimam? Christianos veteres Annalium fide discimus, cùm juramento firmare aliquid juberentur, templa accedere solitos, & ibi sacro quodam horrore ac reverentiâ perfusos, positis humi genibus, tangendo manu SS. Martyrum tumulos jurâsse; perinde ac si non alio facilè loco, sine contemptûs periculo, DEI Nomen invocare possent. Quin S. Cornelius Pontifex ac Martyr, & post illum Concilium Aurelianense illud præterea statuerunt, ut ne in sacrâ æde quidam juraret, qui cibi aliquid jam sumpsisset: *Honestum est, ut qui in Sanctis audet jurare, hoc jejunus faciat*: perinde ac si ad jurandum eâ, quâ ad sumendum Divinissimum Epulum, præparatione opus esset; aut potiùs ne, ut S. Bonaventura cum alijs magni nominis Doctoribus observavit, cibus potúsve vaporibus illis suis rationem aliquantum obnubilando, periculo eandem exponerent minùs considerate Juramentum concipiendi. Quin imò Judæi ipsi tantæ sibi jam olim religioni ducebant proferre sublime & nulli communicabile DEI Nomen, ut soli Sacerdotes, & hi non nisi tum, cùm ritu solenni in Templi adytis Populo bene precabantur, illud pronunciarent. Aliàs, cùm inter legendum sacrum Codicem id Nomen occurreret, aliud ejus loco substituebant, alijs etiam commune, non DEum, sed Dominum appellando. Hæc nos audiamus, & non pudeat nostrorum temporum, quibus eò ventum est, ut vilissimus quisque nebulo identidem pro libidine impuro illud ore pronuntiet? An non sunt plurimi, quibus tam sæpè, tam contemptim Christi Nomen in ore est, ac si lurconis, lixæ aut vilissimi scurræ nomen esset? Et hi scilicet abundè se purgent, si dicant; motam sibi bilem esse; fidem nisi jurantibus jam nullam haberi?

2.2. q. 5. c. honestum.

Abul. Exod. c. 6. & Levit c. 24.

VIII. Sed parciùs ista: ad iram enim quod spectat, velim sciatis, si commota vobis contra alium bilis est, DEUM quoque momento eodem haud paulò justiùs ac vehementiùs vobis irasci, dum videt vos omnis erga sanctissimum Nomen suum reverentiæ oblitos? quo audito vel Infernus contremiscit; nihili admodum facere, quæcunque ille dira & immania, ad tanti nominis partes implendas, pro vobis perpessus est. Ne vos, quæso, oblivio capiat illius, quod in Deuterononmio legitur: *Non erit impunitus, qui super re vana Nomen ejus assumpserit.* Nolite in animum ullo modo inducere, vos impunè laturos: nec enim id fiet: nolite errare, nolite credere, in ventos verba illa vestra spargi, memoriam superesse nullam: cuncta memores in tabulas referuntur: iísque apud Divinam Justitiam tanta contrahuntur nomina, ut ijs olim expungendis stridere & gelido undique sudore perfundi necesse futurum sit. Hæc quæso attento vobiscum animo reputate, & natus inde horror suo gelu temperabit ardorem bilis accensæ, quem vos tam pravo abusui prætexitis.

Deut 9.

IX. Al-

IX. Altera excusatio, quòd fides, nisi jurantibus, non habeatur, magis etiam explodi meretur: An enim æquum est, ut vos fidem dictis vestris concilietis, DEI Nomine abuti, & ejus honorem negligi ac conculcari, ut vester illæsus servetur? quid hoc aliud est, quàm ex candelabris, & Calicibus Altaris aureis conflare vomeres, quibus agri vestri terram proscindatis? quid aliud, quàm maximis impendijs, & sumptibus tantillum lanæ caprinæ velle emercari? Quamquam repetitis opportunitate qualibet levissima Juramentis ne id quidem, quod spectatis, consequi datur. *Juras tu*, dictum olim fuit Romæ cuidam, cui Catbo nomen, *Juras*, inquam *ut fidem dictis certiorem adhibeam; & ego vicissim juro, quod nunquam tibi credam minùs, quàm cùm juras.* Nihil constantius à nobis dicta affirmat, quàm vita ex virtute acta, & veritas semper sincerè afferta: & hæc est lex illa, quam Solon, inclitus ille Legislator, subditis suis tulit: sic vivere, ut ad fidem obtinendam necesse non sit jurare. Non nisi verum dicere solito, fit injuria, si vel simplici ejus assertioni fides non adhibeatur, qui autem mendax esse noscitur, huic ne in publicis quidem tribunalibus jurato creditur. Hinc dicere nonnemo consueverat: Cave arcana tua cujusquam alterius auribus committas: si tamen tacere illa non potueris, viro illa mendaci confide; hic enim si ea manifestârit, nemo illi credet. Nihil igitur valet utraque hæc excusatio. Atque adeò tam vos decet esse alienos à veris etiam juramento promptâ voluntate affirmandis, ut potiùs cùm vel res postulat, non faciliùs ad jurandum inducamini, quàm alius ad equuleum. *Juramentum*, ajebat Veterum Sapientum aliquis, *homini libero pro tormento est.*

[margin: lib.] [margin: Plutarch. in quæst. Cont.]

III.

X. Quæ tamen dicta sunt hactenus haud paulò minora sunt ijs, quæ dicere me oportet, de Juramentorum abusu. Cùm denique Juramento sola deest prudentia & cautio, malum id quidem esse nemo nescit: est tamen malum inter cætera tolerabilius: dum naturâ saltem suâ noxæ gravis rationem non continet. Multò, sine omni comparatione, deterius est, si etiam Justitia defuerit: *Jurabis in Justitia.* Jurare autem in Justitiâ est juramento asserere res licitas, & quas præstare sine offensa Numinis liceat: id quod maximè in Juramento promissorio locum habet: unde si res, quam quis ejusmodi Juramento promittit, aut minatur, lege Divinâ graviter vetita est, Juramento promissionem aut minas tales affirmare, DEI Nomine interposito, grave perjurij peccatum est. Et verò hoc ipsum noxæ genus est, quo se Christianorum è numero complures sæpè admodum obstringunt, quos cùm vix tetigeris, vix tantillum moveris, mox paludis instar putidissimæ fœtorem horrendum sursum exhalant. *Per corpus*, inquiunt, *DEI, non feres impunè: Per sanguinem DEI dabis mihi pœnas. Quàm vero DEUS est, tam injuriæ non oblivi'car, nec veniam dabo unquam.* His, & similibus formulis hodie multi utuntur; hæ autem uno in peccato malitiam involvunt geminam. Prima est, obstinata

illa vindictam sumendi voluntas, contra quam DEUS jusserit: altera gravior, est testem voluntatis tam consceleratæ vocare DEUM, qui illam tam vehementer exosus est; & abuti authoritate Diviná ad affirmandas violationes legum ab ipsa latarum. Parentem cogitemus virum honoratum, qui filiæ suæ prohibeat, ne lictori nubat: si tamen hæc non solùm pergat contumaciter hunc maritum velle, cum summo familiæ & agnatorum probro; sed Parentem etiam cupiat Matrimonij contractui testem adesse, an non contemptum ac injuriam illa geminat facinore tam indigno, quam jam aliàs, justo imperio spreto, eidem infert? nemo est, qui dubitet. Quare cùm reos vos pro sacro Tribunali agitis, nôsse vos velim, exigere confessionis integritatem, ut geminam hanc actûs tam turpis malitiam distinctè explicetis: nec satìs erit dicere ac fateri, quòd Juramento se quis modo non debito obstrinxerit, sed explicanda etiam est mali quod facturum se quis juraverit natura; dicendùmque v. g. *Juravi quod velim e medio tollere inimicum meum: juravi nolle me dimittere pelicem*, & quæ sunt alia ejusmodi.

S. Th. 2. 2. q. 89. a. 7 ad 2 & 2. 2. q. 110. Ar. 3. ad 1. R. 2.

XI. Præterea nemo sibi ullatenus persuadeat, se ea, quæ malè juraverit teneri re ipsâ exequi. Alia omnia oportet facere: quod enim non absque peccato promissum est, multò minùs absque peccato executioni mandabitur. Hinc quàm laudatur sapientia Davidis, qui cùm malè consulto iræ impetu juràsset, se totam stulti Nabalis progeniem extirpaturum, precibus tamen supplicis Abigailis vitam & Marito, & toti familiæ donavit; tam reprehenditur Herodis impietas, qui cùm temerè juràsset, se facturum quidquid vanissima illa puella saltatrix Herodias postulàsset, stetit Juramento, & ut erat rogatus, sanctissimum Præcursorem capite truncari jussit. *Temerè juratur, & impiè, quod juratur impletur.* S. ... serm. in ...

XII. Ea hujus Juramenti vis est, ut serm. præstanda sint, quæ promissa sunt, honesta; & tunc, nisi interim rerum status ac conditio mutetur, præstituto tempore ad amussim implenda, maximè ubi de Proximi commodo agitur, sic ut stare Juramento cum ejus conjunctum sit emolumento, non stare verò, cum ejusdem detrimento: hinc fides jurata vel alienis à verâ Religione servanda. Multis quidem gravibúsque supplicijs vindex DEUS variorum Hebræi Populi Regum scelera punivit: in nullum tamen eorum immitiùs severiúsque animadvertit; quàm in Regem Sedeciam. Exutus Regno brevissimi temporis intervallo vidit corporis sui custodes profligatos, Ministros & Aulicos circa se nullos, Civitatem eversam, Templum suomet scelere in cineres subsidere, Clientes abstrahi in vincula, filios in Patris oculis jugulari, eosdem mox oculos sibi erui; vitæ denique gratiam non ob aliud fieri, quàm ut inter compedes & vincula dirissima lentiùs moreretur. Quæ autem pœnarum tam atrocium causa? non alia, quàm quòd non steterit Juramento, quo Regi Idololatræ se devinxerat, Nabuchodonosori, inquam, Baby-

h. Babylonico. *Spreverat enim Sedecias*
18, *Juramentum.* Tam rigidè debitum suo Nomini honorem tuetur DEUS, ut eorum etiam causæ faveat, qui non DEI minùs, quàm hominum hostes sunt, quando de perjuris castigandis agitur: qui sanctissimum illud Nomen despicatui habuerant. Unde non erit difficile conjecturam sumere, quàm meritò timere debeant Juvenes illi, qui toties puellæ alicui promittunt jurati, se eam ducturos; ut sic incautam faciliùs implicent laqueis, quos tendunt: subinde autem, cùm eruperint miseræ quod habebat pulcherrimum & optimum, innocentiam, inquam, & pudorem virgineum, ex furibus perjuri negant se quidquam promisisse, ne reddere cogantur. O mortalium miserrimos! audiant, quid per Vatem Ezechiëlem pro-
7. nuntiet DEUS. *Qui dissolvit pactum,*
5. *nunquid effugiet?* & post pauca: *Vivo*
0. *ego, dicit Dominus, quoniam Juramentum, quod sprevit, ponam in caput ejus.* Faciant, quod lubet, nebulones mendacissimi. Non deerit tribunal, ad quod eos delusa Puella citet; etsi humanis Tribunalibus illudant, aut pretio eorum sibi favorem concilient: Divinum non effugient, quod ad necem
19. eos vocat: *Implacabilis est DEUS ju-*
9. *ramentis contemptis:* quæ sunt S. Joannis Chrysostomi verba. Vigebat in Ægypto lex, ut quisquis per salutem Regis jurâsset, nec tamen stetisset juramento, extremo supplicio citra omnem veniæ spem afficeretur; si vel tantum vitæ servandæ auri gemmarúmve pondus promisisset, quantùm molem corporis sui adæquaret. Et credam ego, DEUM minorem honoris sui, ludibrio spreti, rationem habiturum, quàm habeant mortales terræ Reges? Non ita fiet, non fiet: Unde mihi certò persuadeo, Proditores illos ac perjuros, de quibus nobis sermo, si quando DEI miserationes imploraverint, aut surdâ aure negligendos, aut non nisi ingenti piorum operum cumulo numerato & persoluto, quod petunt, obtenturos. *Implacabilis est DEUS Juramentis contemptis.* *Abul. in Deut.*

XIII. Ultima tandem Juramenti conditio, præ cæteris requisita, est Veritas: *Juretis in Veritate.* Non est proinde ferenda tam multorum inscitia, qui quidquid mentientes effutiunt, paulò post Jurejurando affirmant: *Per Christum, ita & non aliter se res habet; Per DEUM, quem adoro: Tam hoc verum est, quàm verè DEUS est.* Evomunt hoc tam noxium venenum perinde, ut aquam, & purgant se, cum dicto: *Nemini cuiquam id nocere.* Si ita esset, posset in frusta distringi Crucifixi DEI simulacrum, & pro auctario pedibus conculcari, & dici deinde: cui tandem istud nocet? si alijs quis non nocet, immensum quantum tamen nocet Animæ suæ, simúlque gravissimâ injuriâ afficit DEUM Universi Conditorem, non aliter, ac mendacem aliquem, eum habendo. Dicat quis viro Illustri, illum apertè mentitum esse; subinde autem ex eo quærat, cui eâ re damni aliquid illatum sit? Haud paulò majus malum ille existimabit mendacij labem sibi affricatam, quàm si luculentum aliquod vulnus accepisset.

Rem igitur momenti exigui esse, quam falsò affirmatis, tam non minuit deformitatem & malitiam perjurij, ut augeat etiam. Sic Angelicus censuit, qui idcirco docet, affirmare jurejurando mendacium jocosum, magis Divino Nomini injuriosum esse, dum nullâ necessitate, imò nec utilitate, DEUS rem falsam testari jubetur: perinde ac si aliter jam tempus fallere non possimus, nisi DEUM eorum, quæ joco falsa asserimus, testem esse velimus.

2. 2. q. 98. a. 3. ad 2.

XIV. Pari ratione vehementer falluntur, qui ut alium gravi malo, ob delictum aliquod subeundo, liberent, à transtris v. g. triremium à carcere, à funis supplicio, non dubitant coram legitimo Judice ejus Innocentiam jurati asserere, quem nôrunt esse Reum: nec dispar eorum conditio est, qui ut filium parentis inopis juvent ad Sacerdotis gradum dignitatemque consequendam, testantur, dotatum illum esse patrimonio ad eum finem sufficiente; dum nôrunt, id non esse sufficiens: & si quis eos ob noxam illam reprehendat, respondent, se charitate in proximum impulsos ita jurâsse. Itáne, Charitate? videte per DEUM, quid hodie Christianæ Charitatis supersit, postquam ejus tantâ ex parte jactura est facta! si egenus quispiam mittat ad petendum ab ijs panem, varia causantur, quo minùs dare illum possint; at si fictus quispiam amicus Animam ab ijs petat, ut Dæmoni illam dono dent, nihil cunctati eam concedunt. Quòd alienæ indigentiæ subveniatis, probo; si tamen id non fiat cum vestrâmet pernicie. Æquúmne vobis videtur, ut ob agnati alicujus, alicujus Civis, aut alterius cujusvis caducum bonum, vos Cœli jacturam faciatis? Charitas est, ad pileum socio in mare delapsum recipiendum, aquas illas natando ingredi: at fluctibus hauriri se sinere, ne pileus pereat, plùs quàm palmaris insania foret. Hoc autem est, quod vos agitis: eo tamen discrimine, quòd vos præcipites agatis vosmetipsos in mare igneum, omnibus stultè perjuris accensum.

XV. Si autem eò quis progrederetur, ut coram legitimo Judice pejeret, non ad tegendam noxam Rei ad examen vocati, sed ad opprimendam Innocentiam alicujus Justi, quis explicet, quanta ejus peccati, & quàm horrenda esset deformitas? Viperæ instar esset scorpionibus pastæ, & inde præsentissimo veneno plenæ: dum peccatum hoc complecteretur gravissimum Proximi damnum, ex summâ in DEUM injuriâ & contemptu ortum. Edicite: fierine potest, eò impudentiæ quempiam prolabi, ut viro magnæ in vulgus æstimationis & authoritatis dicere non vereatur. Propositum mihi est, huic certo homini perniciem moliri, quare veni Domine mi, & mecum coram Tribunali falsum contra eum testare: dic, aliena illum rapuisse, stupro polluisse virginem, plagam alteri inflixisse: etsi falsa sint omnia: aut veni saltem, ut testeris, expunxisse me, quæ contraxeram nomina, etsi adhuc debeam. Auderet, quæso, ullus virum notæ

boni

bonitatis ad talia ſ licitare, niſi mente captus ſit? Et à DEO hæc eadem poſtulare non pudeat? *Quod ab amico non audes poſtulare*, ait Philo, *ad id DEUM vocas?* O rem dictu fœdam! Quid tamen aliud agit, quando ad fallendum alterum, aut perniciem illi accerſendam, DEI Nomine pejerando quis abutitur? Aliúdne eſt, quàm DEO obliquè ſaltem dicere: Domine, nullus mihi color ſuppetit, quem dolis meis illinam, nec ars, quâ illos tegam: Tu igitur Cœlo delabere, & illo me teſtimonio juva, cui nemo non fidem habet in re qualibet: juva me, proximo accerſere exilium, in ruinam eum impellere: quod meæ deeſt nequitiæ ad rem hanc perficiendam, Tu Nominis tui Authoritate ſupple, *Eſto alienæ malitiæ vicarius.* Si ego tam nequam ſum, & tu tam bonus, quid intereſt? Serviat malo bonus, & peſſimo optimus. *Melior deteriori ſubſerviat, DEUS optimus ſceleſto homini.* Potéſtne cogitari impudentia hâc ſcelerata magis? Audite igitur, quàm bellè nôrit DEUS excutere onus, quòd illi imponere nefarij moliuntur, dum falſarium eſſe jubent. In Corſicâ, notâ illâ Inſulâ, pagus eſt haud S. Bonifacio procul, in hoc à mariti morte vidua remanſit mulier æqui rectique tenax. Reliquerat illi maritus moriens coronatos argenteos trecentos, ad locandam ſuo tempore honeſto Matrimonio filiolam parvo tum natu, conjugij laudati fructum unicum. Metuebat bona fœmina, ne eam argenti ſummam domi ſuæ retinendo clepaces furum manus proritaret: quare pro ſuâ bonitate induci ſe paſſa eſt ad eam apud vicinum deponendam, nullâ petitâ ſyngraphâ, depoſitæ ejus pecuniæ teſte: quàm enim procul ipſa aberat ab omni fraude: tam aliena etiam erat ab eâ in alijs ſuſpectanda. Crevit interim filia, & jam ejus elocandæ tempus aderat: unde conjugio jam rato, Mater depoſitam Pecuniam à credito amico repetit: hic lucri ſpe excæcatus negat audacter, ac pernegat, ullum ſe ab eâ vel aſſem unquam accepiſſe: & ſiquid, ajebat, à me petis, vade, & per Judicem id à me repete. Sed quid ageret infelix vidua, quæ alterum in tribunali teſtem producere non poterat, quàm ipſius perfidi conjugem, ſi verum illa fateri vellet? Ivit tamen miſera, & Judici, quod res erat, amaras inter lacrymas expoſuit. Judex miſeratione motus acciri ad Tribunal perfidum jubet, & cum eo conjugem, ac Juramento conſueto teſtari utrumque juſſit, quod erat. Juravit uterque per ſuam & ſuorum liberorum vitam, nihil ſe de pecuniâ, quæ repetebatur, ſcire. Sed prô! quàm potenti illos brachio punire DEUS poteſt, qui nullo ejus metu tanguntur! Erant perjuris illis filij tres; duorum non niſi menſium unus, quinquennis alter, tertius annorum quinque ſupra viginti: cùm ecce, domum reverſa conjux, mortuum reperit filiolum natu minimum, & ſuis cunis ſepultum, quæ mirâ quadam ratione erant everſæ. Agnovit confeſtim vindicem DEI manum, jamjam imminentem: ſed pro eo, quòd admiſſi veniam peteret, in deſperationis rabiem acta, arrepto cultro quinquennem etiam filiolum jugulavit. Nondum finis Tragœdiæ.

gœdiæ. Maritus domum & ipſe ſubinde appulſus, partim funeſto gemini filii occiſi ſpectaculo, partim animi ſui ſceſera exprobrantis dirâ conſcientiâ ſtimulatus, in furorem agitur, mucrone ream conjungem transverberat, & omnem viciniam clamoribus implens, ut omnis jam domus tetro cruore natabat, ſuum ipſe facinus prodit. Quid multis? accurrit cum plurimo populo ſatellitum globus, & reum alieno adhuc ſanguine ſtillantem in vincula & ad Judicem rapit: nec hic promeritum ad ſupplicium damnare eum differt. Hactenus, non ultra, ad perjurium puniendum progreſſam DEI Juſtitiam exiſtimabitis: ſed fallimini: audite igitur, & ſi poteſtis, non cohorreſcite. Deerat eâ in Provinciâ carnifex, qui latæ contra Homicidam tam impium ſententiæ miniſter eſſet: hic dum in omni populo quæritur, cùm nemo tam triſti miniſterio commodare manum vellet, prodit filius perfidi primogenitus, quem annum vigeſimum quintum expleſſe dicebamus, & ad vindicandam matris unicè dilectæ necem, vicit pudorem furore, ſcalas conſcendit, inſerto in laqueum Parentis collo præfocat reum, mox in fruſta ſecat, nunquam magis violatæ Juſtitiæ reus, quàm dum partes Juſtitiæ non ſuas implet. Sed ne ſic quidem contenta Numinis Juſtitia à vindicando ulteriùs perjurio deſtitit. Ipſe enim iſte filius, carnificis in Parentem functus officio, non multis abinde diebus, cùm reſediſſet jam & refrixiſſet conceptus in Parentem furor, reputare ſecum tacitus cœpit, quàm & in patrem impius, & omnis famæ ac exiſtimationis contemptor fuiſſet, non veritus illum omnium in oculis interficere, & vitam illi tollere, à quo ſuam ipſe acccepiſſet: unde cùm quietis jam patrem capere nullam poſſet, eâ tandem ſe manu ipſe interemit, quâ facinus tam tetrum perpetraverat: atque ita poſt neces quatuor, actu hoc ultimo demonſtravit adimpletam illam DEI proteſtationem, quâ dixit, maledictionem ſuam celeritate ſummâ deſcenſuram Cœlo contra illum Impium, qui non formidârit pejerare, nec ante in eum ſævire ceſſaturam, quàm eum ſtirpitus evulſiſſet. *Maledictio venit* (audite, DEUS eſt, qui loquitur) *veniet*: & quo? *veniet ad domum Jurantis in Nomine meo mendaciter.* Sed non ſatis eſt venire, habitabit ibi tanquam ſede ſuâ ſtabili: *& commorabitur in medio domûs ejus.* Sed & hoc parum eſt: conſumet eam, ſic ut minutiſſimum in pulverem omnem trabem, & pavimentum ſit redacturus. *Et conſumet eam, & ligna ejus & lapides ejus.* Quantò ſatiùs igitur futurum erat Parenti illi miſero imitari antiquam Cliniam, etſi Idololatram, qui maluit numerare auri talenta tria millia, quàm in Judicio etiam verè jurare, ſe debitorem non eſſe; quàm ſinere ſe induci à Dæmone ad pejerandum pro trecentis coronatis?

Zac. 5. 4.

S. Ba... epiſt. Nep...

V.

XVI. Accipite igitur, Dilectiſſimi, præclarum monitum, quo vos S. Auguſtinus ore meo hîc ſub finem hortatur, *Falſa juratio exitioſa, vera periculoſa, nulla ſecura.* Pejerare eſt animam certo exitii ſempiterni periculo exponere:

Serm... Dec... S. ... Bap...

exponere:

exponere : duplici maximè ex capite. Primum horum est ipsius, quod admittitur, peccati atrocitas. Nôsse enim oportet, Perjurium esse peccatum ipso etiam Homicidio gravius & enormius, cùm præcepto nobiliori, & scilicet Religionis virtuti repugnet, & , ita affirmante S. Thoma, secundum à peccato omnium maximo, ab Infidelitate, inquam, quæ aversionem à DEO magis apertam complectitur. Id quod nobis non humanæ tantùm, sed & Divinæ leges palàm faciunt: Divinæ quidem, quia Perjurium præceptis primæ Tabulæ opponitur; occidere autem hominem, præceptis secundæ Tabulæ: Humanæ autem, dum vetant, ne Judices omittant Juramentum etiam publicis latronibus deferre. Quæ autem hæc, pergit S. Doctor, foret prudentia, si majus Perjurio & atrocius esset Homicidium? Possent eo casu Judices sibi persuadere, eum, qui scelus ausus est enormius, publicis in viis homines enecando, non formidaturum admittere etiam minus, audacter perjerando. Sed Judices eâ in re prudenter se gerunt. Supponunt igitur vel naturâ magistrâ notum, Perjurium esse peccatum majus quovis alio, quod admittere Latro publicus possit, eáque causâ non debere unquam præsumi, inveniri in Mundo Mortalium aliquem tam perfidum, tam desperatum, qui, etsi enormium quorúmque facinorum reus, audeat tamen ipsum DEUM cœlo evocare ad rem falsam suo testimonio affirmandam. Nec minorem in perjurio enormitatem agnoscit Ecclesia, quæ eâ causâ Sacris in Canonibus præcipit, ut non tantùm Fideles hujus delicti gravitatem diligenter doceantur, sed insuper, ut perjurii reo eædem imperentur pœnæ, quæ homicidiæ; septem nimirum annorum severissima à cibis abstinentia, non sine appendice multarum aliarum asperitatum pœnalium, quæ parùm hodie notæ sunt, dum transgressionum multitudo fecit, ut indies aliquid de supplicij gravitate detraheretur. *Quicunque 6. q. 3.*

XVII. Alterum caput, ob quod parùm ab exitio sempiterno absunt Perjuri, est, quia hi vix aliquem è Cœlitum numero inveniunt, qui causam eorum apud DEUM Patronus agere velit. Sanctus Gregorius rem non prætereundam advertit: solitos nimirum suâ ætate ægros ad SS. Martyrum sepulchra ventitare, & sanitatem inde domum reportare: solitos ventitare energumenos, & pessimos ex iis hospites expelli: ubi verò & Perjuri accessissent, solitos ibi magis quàm uspiam alibi torqueri malis, quibus erant obnoxij. S. Doctoris verba sunt: *Ad Martyrum sepulchra veniunt ægri & sanantur: veniunt Dæmoniaci, & curantur: veniunt Perjuri & à Dæmone vexantur*: perinde ac si Perjuris nulla porrò parata sit pietas, nulla miseratio, idémque iis accidat, quod nonnunquam causam agentibus contra suum Principem, ut nec auditor inveniatur, qui momenta sua proponentibus aurem accommodet, nec Advocatus, qui scribat, nec Procurator, qui causam coram Judice agat. Verè igitur, *Falsa Juratio exitiosa.* *Hom. 32. in Evang.*

XVIII. Sed nec illud quidem committendum, ut, quæ vera sunt passim, quantumvis levia, juramento affirmemus. *Vera Juratio periculosa.* Ecquod autem eâ in re est periculum? duorum omnino malorum, præsentis unius & alterius futuri. Ad primum quod pertinet, observat S. Joannes Chrysostomus, quomodo primorum sæculorum Fideles magna quæque ac mira, Divino Nomine invocato, patrârint: sedabant tempestates, morbos curabant, sistebant incendia, turbines ac tempestates dissipabant, eâ causâ, quòd nunquam Nomen illud Sacrosanctum proferrent, nisi illud glorificandi celebrandíque studio. Hodie ipsum istud Nomen passim in conventiculis, & quotidiano sermone nullâ reverentiâ & timore pronuntiatur. Quid igitur mirum, si ejusdem virtute mira jam penitus non operamur? Vera Juramento adstruere, ad Religionis virtutem pertinet, ut notum est. Nequaquam tamen id ita est, cùm ad suos duntaxat fines privatos Juramenta ab hominibus referuntur, fines momenti nullius, terram sapientes, & qui excogitari possint, vilissimos, qualis est, in cunctis, quæ quis dixerit, authoritatem sibi planè inutilem velle conciliare. Inversus hic rerum ordo tam non Religionis effectus est, ut potiùs rectâ cum virtute hac pugnet, inter Christianos maximè. Si enim ad Christianos plus, quàm ad ullum aliud Mortalium genus pertinet, Divinum Nomen exaltare, quæ æquitas sinet, ut Nomen hoc tam vile habeant, ut ad usum quemlibet, etsi minimè necessarium, temerè id sibi servire velint, perinde ac si Magnum hoc Nomen eum in finem destinatum sit, ut ipsi eo utantur pro arbitrio, non ut ipsi tanto Nomini exaltando serviant? Qui ita se gerit, indignus profectò est, qui ejúsce Nominis favore, cùm res vel maximè poscent, adjuvetur. Quos tamen ad fines, quas nostras ad necessitates in Sacris illud literis nobis revelatum est? non ad alias profectò, quàm quæ ad salutem æternam consequendam pertinent. *Non est aliud nomen sub Cœlo, in quo oporteat nos salvos fieri.* Act. 4. 12 Hæc est illa fortissima refugij turris in cunctis malis nostris. *Turris fortissima Nomen Domini.* Prov. 18. 10 Hoc Nomen est asylum in Ærumnis; armamentarium in tentationibus; Anchora firmissima in tempestatibus. Quomodo autem ad fines hos sublimes, & homine dignos rectè invocabit Nomen hoc, qui illud identidem nullo reverentis Animi signo compellat? Nemo asylum invenit ad Altare, qui illud profanat. Atquè hæc ad lucrum cessans pertinent, quod ex assuetudine, jurandi sine ullo metu, nascitur, etsi falsum juramento non affirmetur.

XIX. Emergens autem damnum, malum nimirum futurum, sunt vitia haud sanè levia, quo assuetudo ista secum trahit. *Vir multum jurans implebitur iniquitate.* Eccl. 23. 12 Sic DEus ipse testatur, id indicans, quòd homo crebrò multúmque jurans, si non est jam plenus iniquitate, paulò post tamen certò futurus sit. A Juramento præstito sine judicio & Prudentiâ, transibit ad jurandum sine justitiâ, & à juramento sine

ju-

juſtitiâ proficiet ad jurandum ſine veritate, quorum malorum quodlibet altero majus eſt. Primo enim modo qui jurat, jurat ùt temerarius, qui ſecundo, ùt iniquus, qui tertio ùt perfidus. Nec eſt cur quiſquam ſperet meliora: ut enim, qui multum loquitur, non poteſt non ſæpe labi, etſi conetur non labi, non uno genere ſermonis; ſic qui jurat multum, neceſſe eſt, & ipſum ſæpè impingere & prolabi.
13. Hinc illud; *Jurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illâ.* Prolabi ſolent & qui volunt, & qui non volunt, maximè ſi quis ab equo freni impatiente ferri ſe ſinat, quo fert impetús. Similis autem ejuſmodi equo lingua eſt. Nihil proinde tutum ſatìs, niſi omni jurandi uſu ſibi interdicere: *Nulla juratio ſecura.*

XX. Hoc igitur eſt, Auditores Dilectiſſimi, quod hodie vobiſcum ſtatuere vos decet; nunquam jurâre dein-
5. ceps. *Ante omnia nolite jurare Fratres mei*: quod eſt monitum Jacobi Apoſtoli, ſummam vobis allaturum utilitatem, ſi audire & ſequi non neglexeritis: *nolite jurare.* Quid refert, an alij dictis veſtris fidem adhibeant, an verò non adhibeant? exigui ſanè hoc momenti eſt! quòd autem pejerandi quis ſe exponat periculo, hoc enimverò momenti eſt non levis: adeò ut ſecuritatis eâ in re conſequendæ gratiâ operæ pretium futurum eſſet, perpetuum ſibi ſilentium imperare. S. Joannem Chryſoſtomum Annales narrant in omni bene longâ vitâ jurâſſe nunquam: id quod ab alijs quoque magnâ virtute viris præſtitum legimus. Quid igitur prohibet, quo minùs id nos quoque facere decernamus, ſaltem ſi neceſſitas maxima aliud non ſuaſerit? quæ eſt regula jam pridem à Magno Auguſtino propoſita. *Quantum in te eſt*, ajebat De
iſte, *non affectes, non ames, nec quaſi pro* men-
bono, cum aliquâ delectatione appetas dac. c.
jusjurandum. Cùm Principum aliquis 15.
publicâ præconis voce vetat quidpiam, aut jubet, videmus ejuſmodi imperia reverenter à ſubditis obſervari. Dum ergo vetat DEus Sanctiſſimum Nomen ſuum in vanum aſſumi, quid eo præcepto ſpectat? An non ut lege, ritu ſolenniſſimo promulgata, Nomen hoc à linguis hominum parùm reverentibus nullo probro, nullo dedecore afficiatur? Ut quid igitur non omnes paratiſſimi, juſſa hæc & audiunt, & faciunt? Audio vos ſub iſto Juramentis abſtinendi decreto gemere haud aliter, ac ſub onere viribus veſtris longè majori & intolerabili, propterea, quod tot annorum aſſuetudo difficillimum vobis faciat non jurare. Sed dicite: antequam ſua Princeps juſſa promulgari curaret, an non poteſt quis in more poſitum habuiſſe venari per agros & nemora quot diebus? cur tamen is? hac licèt illectus aſſuetudine, à promulgatâ lege Principis tam diligenter omni venatione abſtinet? An non, quia prohibentem Principem metuit? Idem igitur in re noſtrâ facite: DEUM timete, & mox vel repugnante aſſuetudine emendatum videbitis temerè jurandi morem. Si S. Joanni Chryſoſtomo fides nulla eſt tam inveterata aſſuetudo, quæ timori non cedat, ſi hic verus ſit. Eſt,

cui volupe ac frequens sit fluminis undis æstate ablui: cùm hic audit ex Medico, valetudini hoc plurimùm nocere in homine id ætatis, porrò non lavat. Est, qui vinum nullâ non die bibit; non bibit tamen, cùm caloribus febrilibus tentatur: assuevit prodire in publicum, & liberiorem auram captare: tum cubiculi se latebris abdit; assuevit lusui, & aliorum mox consortio sibi interdicit; & hæc omnia morbi augendi metu: *Vides igitur, vides*, pergit S. Doctor, *quod ubi est timor, facilè solvitur consuetudo, etiamsi valde diuturna sit & necessaria:* Hæc proinde prima est: pravam ejusmodi jurandi assuetudinem dediscendi ratio ac via, timorem concipere salutarem malorum gravissimorum, quæ secum trahunt ejusmodi juramenta; hac enim causâ, cùm Sapiens pronuntiâsset: *Vir multum jurans implebitur iniquitate*, mox addidit, *& non discedet à domo illius plaga:* ut, qui tam detestabili à vitio non satis abhorret odio culpæ & fœditatis conjunctæ, illum efficacius ab eo metus pœnæ coërceat. Deinde ponite metum, quia non vestris viribus hic vobis devincendus est hostis; DEO adjuvante vincendus est. Dura omnino lex est assuetudo; sed malam vincit & evellit bona, sicut indies legem unam latâ lege aliâ repugnante abrogari videmus. Satis vos facietis muneri vestro, si iis diligenter usi fueritis mediis, quæ malo huic curando serviunt; & sunt illa ipsissima, quæ Christus velut in imagine

Hom. 14. ad Pop.

proposuit in lingua muti illius Evangelici sanandâ. Matth. 7.

XXI. Primò in Cœlum oculos Servator sustulit; *Suspexit in Cœlum.* Obtutum Divinum! qui tam bellè nos docet rationem ac modum suos intra limites continendi linguam nostram, non jam ligatam cum illa Muti lingua, sed nimium quantum solutam ac liberam in DEI sui Nomine profanando! ad Cœlum attollendi sunt oculi; diligenter perpendendo, quanta quámque sublimis sit illa ludibrio à nobis habita Majestas. Tum enimverò apparebit confestim quàm graviter dedeceat hominem, saccum putredinis, uti Nomine tanti támque verendi Monarchæ, tanquam re vili ac sordidâ ad exonerandam suam bilem, ad affirmandum mendacium à se prolatum, eo ipso temporis momento, quo omnis Cœlestis Aula, tam numerosa, ter Sanctum appellat Nomen, quod homulus ille tam contemptim profert: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus DEUS Omnipotens.* Dirigendus dein in Cœlum obtutus, ad illam inde opem flagitandam, quam aliunde frustrà expectamus, ad domandam effrenem illam linguam nostram, Sic Sanctus Augustinus hortatur: *Si linguam nullus hominum domare potest, ad DEUM confugiendum est, qui domet linguam nostram.* Is. 6. 3. Serm. de Ver. Dom.

XXII. Secundò, antequam sanandæ linguæ manum Servator admoveret,

ret, *Ingemuit*: & hoc cùm nunquam ferè faciant Christiani, vix unquam etiam persanantur. Vix unquam seriò ipsis dolent peccata, quæ in contumeliâ afficiendo DEI Nomine admiserunt, sed blandiuntur sibi potiùs excusationibus illis familiaribus: *Nimis facilè mihi concitatur bilis: sic assuevi; non possum mihi imperare: non ita loquor, ut DEUM ludibrio habeam:* & sic dum vulnus palpant, pro eo, quòd saniem non perfunctoriè abstergant, indies illud reddunt putulentius. Nihil deinceps horum ex vobis audiatur, AA. Dilectissimi: reputate potiùs animo, nullam defendendo abusui tam enormi, & tam pugnanti cum fine, propter quem liguam vobis DEUS dedit, sufficere penitus excusationem: ac proinde pœnas à vohis atrocissimas repetendas, dum pondere ac mensurâ lenti ac tenacis ignis luetis noxas, quas nullâ non die tam facilè & tam nullâ curâ contrahitis. *Ingemuit.* Si tantus vos admissorum cruciaret dolor, cum pœnitudine junctus, quantum excusationum illis tegendis undiquè conquiritis; ausim dicere, vos jam ab hoc momento alios futuros, maximæ ejusmodi mutatione obtinendæ, aut ipsi vobis imperaretis, aut ab animi arbitro imperari vobis curaretis pœnale aliquod opus, quod freni instar vos, & lubricam vestram linguam coërceret; ut puta, abstinentiam à cibo, sui diverberationem, preces in Templo fundendas, stipem inopi porrigendam, & quæ sunt alia ejus generis. Miles nonnemo, qui assueverat temerè DEI Nomen compellare, quoties bilis calore effervescebat, jussus est à Sacro Judice toties prono corpore crucem in solo linguæ ministerio formare quoties in sacrilegas ejusmodi voces prorupisset. Hoc pœnæ genere & animi ille & corporis vitam servavit: lite enim inter ipsum, & commilitones alios, ut huic hominum sorti id perfrequens est, obortâ, veteri ille more suo, & vitii impetu abreptus temerè DEI Nomen & contemptim protulit: sed mox peccati pœnitens in terram prostratus est, crucem, ut jussus erat, lambendo descripturus: cùm ecce globus ferreâ ex fistula explosus sic tergum rasit, ut thoracis & interulæ partem avelleret, cæterà innoxius: haud dubiè tamen trajecturus virum, si in pedes erectus constitisset. Agnovit favorem Numinis singularem miles, & grati animi ostendendi ergo ad ædem Deiparæ Lauretenam visendam profectus, suspenso inibi anathemate memoriam tanti beneficii perennem & certam reliquit. Lubeat militis hujus exemplum sequi, & omnem linguæ lapsum salubri pœnâ vindicare, & docebit vos experientia, quàm certò animum subitura sit delicti cavendi memoria. Canis si adverteret, quòd venator commissos errores mulcendo dissimulet, deinceps etiam peccare pergeret: at si errantem venator verberibus non perfunctoriè mulctet, videre erit, etiam bestiam ulmeæ grandinis metu haud paulò cautiorem reddi.

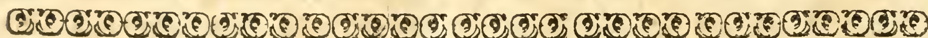
Pennequin de Amor. div. p. 3. c. 17. §. 3.

XXIII.

XXIII. Tandem Christus, postquam in Cœlum suspexit, atque ingemuit, infelicis etiam illius muti linguam beneficâ manu tetigit. Agite, ut & vobis hic favor obtingat. Agite, ut vestram etiam linguam crebrò tangat Christus, sæpè Divinum ad Epulum accumbendo, eo vobis sine singulariter proposito, ut hoc medio curetis malum longè gravissimum, linguæ, inquam, abusum tam noxium: & ipso discetis usu, quanta vi polleat Caro illa innocentissima Agni, labis omnis expertis, ad persanandum linguam lubricam, sic ut deinceps de vobis quoque verè dici possit; *Et loquebatur rectè.* Qui antea nec quatuor quidem verba proferre nôrat, quin ipso se Dæmone deteriorem demonstraret (nam etsi hic vicibus innumeris ad homines fallendos mentitus sit, jurejurando tamen mendacia hæc sua affirmâsse nescitur) qui, inquam, linguâ erat tam effreni, ut vel Luciferum sacrilegâ linguæ libertate vinceret, hunc mutatum in melius audire erit non nisi ea loquentem, quæ Christianum decent, nec alijs utentem res affirmandi formulis, quàm quas à Christo docti sumus, *est est, non non*: Jámque illud habebit persuasissimum, quòd quidquid *his abundantiùs est, à malo est*: à malo, inquam, aut vitij proprij, irreverentiæ in DEUM, aut ab alieno, tarditatis in credendo. O quàm rectè, quisquis talis est, linguâ suâ utitur! servit hæc ipsi non ad aliud, quàm ad id, ad quod sui viris illustribus & Vasallis nobilibus enses, ad propugnandum, inquam, Domini & Principis sui honorem; non verò ad illum imminuendum. Ille idem DEUS & Servator, cujus opera nostrorum normam esse decet & regulam, ille, inquam, ipse eadem in vobis etiam nunc denuo operetur prodigia, ut nemo non vestrûm dignus evadat beatitatis illius verè magnæ, quanta est, non peccare linguâ. *Beatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo.*

Mat 5.3[?]

Ecc[l] 14[?]

DISCURSUS XI.

De præcepto sanctificandi dies DEO sacros.

I. SUperbus ille damnatorum spirituum Coryphæus, qui inde à principio conatus est Altissimo DEO similis evadere, ipso subinde illo nisu suo ambitioso, geminando impetum, quo præceps in orcum actus est, jam non id agit tantùm, ut similis DEO habeatur, ut olim, sed ut illo major ac superior, Quare cùm DEUS, tanquam debitum tot nominibus tributum à morta-

moralibus exigat certorum dierum ferias, in id nefarius ille incumbit, ut tollat DEO penitus honoris & observantiæ debitæ tributum, sibíque arroget: hinc conjuratis in Divini honoris extirpationem sociis istud promulgat imperium: *Quiescere faciamus omnes dies festos DEI à terra.* Id agamus Socii, ut feriati dies non jam DEO, sed nobis sacri sint. Atque utinam verè dici posset, frustra illorum conatus esse! Sed si dicere volumus quod res est, fateri opportebit, nimio plus ista hodie re ipsâ inter Christi asseclas fieri, quibus feriati porrò non sunt, quia sacri non sunt. De hac funestâ rerum perturbatione hodie disserere constitui, id unicè desiderans, ut tandem vos inducam, ad datam tam perfidè Dæmoni fidem, sanctâ perfidiâ violandam, & debita diebus sacris DEO obsequia præstanda.

[margin: ...3.8.]

II.

II. Ut nullus est locus, qui DEO ob ejus Immensitatem non debeatur, sic momentum est nullum, quod non æternitatis titulo eidem sit debitum: quare si ad palàm ostendendum cunctis hoc locorum dominium certa sibi quædam servavit, uni suo honori destinata, & templa in iis erigi voluit; par utique erat, ut eodem modo ad temporum omnium dominium demonstrandum certa quædam servaret sibi, diésque nonnullos uni suo cultui & venerationi sacros esse vellet. Hoc fundamento nititur, quod tertio loco in Mosaicis illis tabulis imperatur, ut sanctificemus dies à DEO designatos. Præceptum enimverò æquissimum, omni reverentiâ, omni obedientiâ dignum, geminâ simul præstantissimâ Naturali & Ecclesiasticâ lege inculcatum.

III. Naturalis lex imperat, ut cùm operibus nostris singulis, quæ quidem majoris momenti sunt, certi destinati sint dies, Religionis etiam negotia suos sibi vindicarent, quibus Animus religiosiùs quàm aliis DEUM coleret, & rem ipse suam studiosiùs ac solertiùs ageret. S. Th. 2. 2. q. 122. ar. 4. ad 1.

IV. Hos dies, quos Natura certos non designârat, Ecclesia subinde suo imperio definivit. Ex horum imprimis numero vult esse omnes Dominicos, eâ causâ, quia Dominico initium Mundo condendo factum est; dein, quia hanc ipsam diem natalem Redemptor noster in terris habuit, hac è tumulo redivivus prodîit; hâc Spiritum Sanctum, quem pollicitus erat, misit. His deinde, si varios alios Ecclesia anni decursu adjungit, id inde est, quòd desideret, & crebriùs, & ardentiùs Fideles sua Majestati illi infinitæ obsequia, cultúmque peculiarem impendere.

V. Ut autem ad usum & exercitationem ipsam præcepti, quod explicare constitui, propiùs accedam, dico; idem esse sanctificare dies feriatos, ac illos habere ut sanctos, quod duobus potissimùm modis fit: prior est, diem exigere in DEO religiosè colendo, qui hujus præcepti finis est. *Sabbatum est requies sancta Domino*: Exod. 31. 15. alter est, removere operum servilium obices, quod est medium ipso etiam præcepto imperatum: *Non facies* S. Th. 2. 2. q. 122. ar. 4. ad 3.

omne opus in eo. Ad hoc autem quod ſpectat, tres ſervilium operum ſpecies ad finem nobis propoſitum diſtinguere poſſumus. Alia enim ſunt merè ſervilia, alia ſunt quaſi ſervilia; iterum alia plus quàm ſervilia. Opera merè ſervilia ſunt, quæ, ob laborem iis perficiendis adjunctum, non Nobilium, ſed abjectæ conditionis hominum propria ſunt, qui labore ſibi procurant, unde vivant. Hujus generis ſunt, terram colere, artes omnes mechanicas & non liberales exercere. Quaſi ſervilia ſunt, quæ etſi corporis laborem magnum non requirunt, vetita tamen ſunt propterea; quòd animum magnopere à Divino cultu diſtrahant: ejuſce generis ſunt permutare, emere, vendere res non neceſſarias; lites forenſes, vel criminales agitare, & quæ ſunt alia ejusdem ſordis. Et verò, ſi Eccleſia ſacris illis diebus negotia ejusmodi non prohiberet, vulgus Chriſtianorum tam altè ſe iis immergeret, ut negotiorum Animæ ſuæ penitus oblivíſceretur: multique hoc è numero eâ aviditate lucris inhiarent, quâ prædæ ſuæ accipitres; qui dum præda una adhuc hæret in unguibus, alteri imminent, quæ libera etiamnum per aëra volitat, nec unquam à venatione nôrunt deſiſtere. Sic mortalium non pauci, impulſi cupiditate caducorum bonorum cumulandorum, nunquam iis à ſtudiis, iis ab artibus deſiſterent, quibus lucra ſua, velut venatione longè graviſſimâ, conſectantur. Opera tandem plus quàm ſervilia dici poſſunt omnia & ſingula peccata, de quibus illud habemus Divinum Oraculum: *Qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Nec enim aliud cogitari poteſt ſervitutis genus magis abjectum, aut magis miſerum quàm ſit ſervitus peccati; quâ ſubdimur indomitis animi noſtri perturbationibus, & ipſi adeò malo Dæmoni, qui has excitat. *S. Th. 2.q.1[?] art.4. 3. Jo. 34.*

II.

VI. Quæ ſi ita ſunt, huc jam advertite animum, an dies DEO & Cœlitibus inter nos feſti, verè adhuc feſti ſint. Nam ſi de iis loquamur operibus, quæ vel merè ſervilia, vel quaſi ſervilia ſunt, tantus Chriſtianorum eſt numerus, qui iis, diebus etiam maximè ſolemnibus, occupantur, ut illis Cœli decreto legis hujus gratia communis facta eſſe videatur, ipsíque penitus ejus nexu ſoluti. Negotia omnia in ſacros DEO dies differuntur, hísque ipſis lucri & commodorum ſtudium vires ſuas in duplum exercere, & ad oppugnandam pietatem artes omnes depromere videtur: tam multa paſſim in publico geruntur negotia, mercimonia exercentur & nundinæ, operum eduntur ſpecimina, rationes ineuntur, curritur à multis & diſcurritur, & dummodo terra aratro, aut ſarculo non proſcindatur, omne aliud laborum genus dies ſacros nequaquam profanare exiſtimatur: unde prono ſemper in terram vultu & oculis, nunquam de DEO infelices iſti cogitant, & vivere non poſſunt, niſi variis curis & occupationibus diſtenti ſint, turbini non diſſimiles, cui idem eſt, non gravari & cadere. Eáne tantùm cauſâ, AA. Dilectiſſimi, nati

eſtis,

estis, ut laboribus vos atteratis? an idcirco animâ donati estis immortali, ut corpori serviatis pleno sordibus & putredine, útque lucra & commoda DEUS vester sint? An ignoratis, mortali hac in vitâ, si suis res momentis æstimetur, non esse negotium, nisi
ess. unicum? *Rogamus vos, fratres, ut quietj sitis*, Apostoli verba sunt, *& vestrum negotium agatis*: negotium inquam salutis æternæ. *Vestrum negotium.* Alia negotia, de quibus cogitatis tam diligenter & anxiè, quæ curatis tam solicitè, promovetis tantis conatibus & laboribus, non absque valetudinis detrimento, ne quidem negotia appellari merentur. Nugæ sunt, ludi, &, si dicere volumus quod res est, crepundia puerorum sunt. Negotium homine dignum, non est nisi unicum; atque hoc est, quod vobis inculco: *Rogamus, ut vestrum negotium agatis.* Salutem vestram æternam in tuto collocate. Hoc feliciter gesto, rectè gesta sunt omnia, quia ultimus finis obtentus est: hoc amisso, quid emolumenti ex omnibus, quæ facere videmini, consequemini? *Quid prodest homini, si Mundum universum lucretur*,
th. sic Servator noster ipse clamat, *Animæ*
.6. *verò suæ detrimentum patiatur?* Nec tamen de toto Mundo lucrando agitur: de paucis nummulis tota est contentio, & horum causâ non viscerum tantùm nostrorum, sed Animæ adeò ipsius partem optimam impendimus ac consumimus, araneis miseriores, quæ ad telas suas pertexendas non aliud denique, quàm sordidas ventris sui reliquias insumunt.

VII. Observate proin rem planè insolentem! si DEUS imperaret laborem, Mundus verò quietem, par esset ad explenda DEI jussa, repudiatâ quiete, amplecti laborem. Nunc cùm alia fiant omnia, malunt passim mortales obtemperare Domino tam barbaro, qualis est Mundus, quàm obedire Domino tam suorum amanti & studioso, qualis est DEUS, cui unicè charum est, videre eos non mancipiorum instar, sed liberorum operantes. *Ite ad onera* Exod. 5.
vestra, sub ipsum illud tempus Pharao Judæis imperabat, quo à DEO jubebantur exire in desertum ad sacrificandum. Nec aliud Mundus, à malo Dæmone, sacrorum dierum hoste jurato, impulsus præcipit. Quid tot feriis opus est, tot à labore vacationibus? qui esurire non vult, industriâ suâ utatur: *Ite ad onera vestra.* Ite diebus ejusmodi in Molendinum, in sylvas, ad officinam, ad oneranda vestra jumenta, ut parcatis tempori, & ad alias aliis diebus occupationes horæ supersint. *Ite ad onera vestra.* Atque ita Mundus, etsi tam durus & imperiosus, ut sibi subditos sub onerum mole cogat fatiscere, auditur tamen promptiùs, quàm DEUS, cui debitus cultus negatur, ut accedere liceat nundinas, locis etiam valde remotis institutas, ad domos annonarias, ad gregum caulas & stabula; aut quia à laboribus, quamlibet abjectis & vilibus, manus aliqui abstinere nec volunt, nec possunt.

VIII. Videor autem mihi audire nonneminem hæc secum mussantem: Ad me quidem monita ista non perti-

nent: ego etiam diebus operariis non laboro, tantum abeſt ut feriatis. Et credo rem ita ſe habere: interim illud etiam perpendat, qui talis eſt, an non cùm otioſus ipſe eſt, vel ſinat, vel etiam jubeat, ut domeſtici ejus loco laboribus atterantur? Id ſi fiat, an ſatis iſte ſe purgat? ſic præcepit DEUS: *Non facies omne opus in Sabbato, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, & jumentum tuum.* An non lex iſta ad omnem familiam, quin ad ipſa etiam jumenta pertinet? quid ad hæc reponit, qui ſe tam bellè excuſabat? Eſt enimverò res ipſiſſima, quòd Paterfamilias dies feſtos totos otioſus per forum inambulet; quin & nonnunquam in cauponis perpotando, aut in conventiculis ludendo abſumat. Quid ad rem iſtud facit, ſi interim uxor, ſi filiæ acum ad ædium fores tractant? ſi filius pro eo, quòd adſit in templo de DEO verba facienti, doctrinæ Chriſtianæ, aut alteri rei Divinæ operam det, jumenta ſarcinis onuſta comitatur; ſi ſervus pecudem efferre ſtabulo non ſinitur; ſi ancilla perinde occupatur, ac ſi non Eccleſiæ præcepto, ſed arbitrio proprio ſacra, aut non ſacra dies illa foret; Hæc cùm fiunt, Pater-familias negabit, ſe laboribus diſtineri? quin plus ille, quàm quicunque de ejus familiâ laborat, non enim geminâ duntaxat manu, ſed tam multis laborat, quàm multos familiares habet, qui ejus imperio toti ſunt in laboribus. *Quod quis per alium facit, per ſe ipſum facere videtur.* Ita ad damnandos tam frigidè ſe excuſantes Imperatorum leges ſtatuunt. Hinc omnino ſcire vos volo, quòd perinde ac lege Divinâ quiſque tenetur, ſervili ab opere ſacris diebus manus abſtinere; ita qui familiis præſunt, id curare teneantur, ne domeſtici laboribus aut diuturnis, aut non neceſſariis occupentur: ſecus ſi fiat, lucrum quod ſic laborando familia facit, illi abſimile non erit, quod obtinet ſerra, quæ ad ſaxa ſecanda adhibita, parùm quidem lapidem, ſe autem plurimùm atterit.

Exod. 20.

L. Ita autem ff. de admit. in Tut.

IX. Certum eſt eâ re DEUM graviſſimè irritari, palámque is teſtatur, vindicaturum ſe ſeverè illatam injuriam. Audite, quid olim Jeremiæ ore pronuntiârit. *Si audieritis me, ut non inferatis onera per portas Civitatis hujus in die Sabbati; ingredientur per portas hujus Civitatis Reges, ſedentes ſuper ſolium David, & habitabitur Civitas hæc in ſempiternum. Si autem non audieritis me: ſuccendam ignem in portis Jeruſalem, & devorabit domos ejus, & non extinguetur:* an verba hæc parùm ſeriò & graviter præcipientis ac minitantis ſunt?

Jer. 17.

X. Neque ſit, qui ſibi perſuadeat, DEUM quidem olim ejuſmodi pœnas minitatum eſſe violantibus legem tam juſtam, earum tamen minarum hac ætate ampliùs non meminiſſe. Qui ita argumentatur. Bellovacenſis, authoris incliti libros evolvat, & inveniet, Pagum integrum, cùm luce S. Jacobo feſtâ noluiſſet à laboribus feriari, proximè inſecutâ flammis in cineres redactum eſſe, ita planè, ſicut ingratæ Solymæ DEUS fuerat comminatus. Si autem is dies ſibi ſacros violari tam non ſinit eſſe impunitum, cùm tota aliqua peccat communitas, an ſingulis id patietur eſſe abſque noxâ? Aliud experta eſt mulier,

Vin. Bel. l. 2

Me- mulier, quæ dum feriato die interu-
.2. lam suam resarcire parabat, totam re-
ual. centi sanguine imbutam vidit: id quod
561. aliis etiam quibusdam accidit, qui om-
in s. nes, quas luce DEO sacrâ messuerant
eg. segetes, sanguine etiam tinctas repete-
Au- re. Altari fœminæ, pœnâ haud paulò severiore, brachia penitus obriguêre: nec defuit, quæ Dominicum diem ad pinsendum panem expectare solita, brachia sibi igne cœlitus delapso absumi dolens viderit. Rusticorum aliquis cùm die B. V. in cœlum assumptæ sacrâ terram egereret ad fornacem construendam, ipsâ illâ, quam effoderat, in fossâ obtritus sepultúsque est ingentis saxi mole, quod repentè in eum operi suo incumbentem vi magnâ impactum est. Molitoris, qui molare saxum malleo tundebat, ut exasperaret, manibus non solùm mallei manubrium pertinaciter adhæsit, sed manus ipsæ tam tetrum & putridum sanguinem stillare cœperunt, ut gravi odore vehementer offenderet. Cùm nonnemo fœnum à se collectum festâ S. Udalrico die fœnili inferre cogitaret, cumulum illum foris quidem intactum illæsúmque, intus autem occulto igne in favillas redactum aspexit. Bubulcus etiam nonnemo, cùm boves aratro junxisset die feriato, cum bobus & ipse suis, nullius noxæ reis, vindicibus confestim flammis in cineres redactus est. Pauci hi è tam multis, qui in medium afferri possent, sinistri eventus, id in vobis efficiant, ut perspicuè cognoscatis, quàm seriò id agat DEUS, ut qui suo honori ac cultui consecrati sunt dies, impiè & irreligiosè non profanentur. Si autem observaveritis, eo potissimùm pœnæ genere DEUM in vialatores hos animadvertere, quod omnium atrocissimum existimatur, igne, inquam, mirum id vobis non videatur; hæc nimirum sacrilegis furibus pœna debetur: horum autem è numero utique sunt, qui debitum Divino cultui tempus sacrilegi suffurantur.

(Margin: ona- in s. c. s. l.1. lor. t.c. An. Jes. 580. 10. j. on. 993.)

XI. Non nescio, vos hæc supplicia vestris oculis non usurpare, atque idcirco parùm illa vobis timoris incutere. Verùm an ambigere prudenter potestis, messium sterilium, tempestatum, morborum, contagiosæ luis, sinistrorum casuum aliorum, causam sæpè non esse aliam, quàm dies, cultui Divino sacros, profanatos? Bavari veteres huic delicto graves omnino pœnas constituerant, cùm huic magna ex parte adscriberent non leves pœnas, quibus DEUS mortalium genus crebrò plectit: & verò rem ipsos haud dubiè tetigisse existimo. Deinde, an vos latet, sæpè DEUM in nos animadvertere virgâ illâ ac flagro surdo, quo sensim nobis Divinæ & adjutricis suæ gratiæ auxilia subtrahendo, sinit nos in ruinam præcipites ferri? Hæc est illa virga furoris, quam ipse appellat, tantò metuenda magis, quantò minore strepitu in nos sævit: atque hâc eos potissimum DEUS punit, qui rationem honoris ejus vel nullam habent, vel exiguam. Quidsi proinde vos quoque, ne lucello pauculorum nummorum excideretis, simili percussi virgâ perderetis animam? Non vos latet, postremum, quo hinc migrare continget, diem, Justis & ex Christianâ lege viventibus maximè solennem esse. Talis

Apud Grets de Fest l.3. c.13.

autem profectò pro vobis non erit, si extremo illo die suâ vos DEUS gratiâ destituat: hac autem vos destituendos, vero haud sanè absimile est.

Quid enim? an speratis Servatorem JESUM cum omnibus illis Beatis Cœlitibus, quibus consecratos festósque dies tam nullo religionis cultúsque studio transegistis, tunc pleno agmine festinaturos, ut lucem vobis festam celebriorem reddant? Non est, quòd hos vobis favores polliceamini. Dam-
1. Th. 2. netur ad non consequendam beatam
2. q. 122. quietem, in DEO fruendo sitam, quæ
ar. 4. ad in Cœli patriâ nos manet, qui ejus fi-
1. guram & adumbrationem hac in vitâ nihili æstimavit. Ejus autem quietis, si hactenus id nescitis, imago est cessatio à laboribus, diebus DEI cultui destinatis.

XII. Utinam autem summum malorum diebus feriatis essent opera servorum propria! id haud paulò deterius est, quod horum loco, sicubi omittuntur, alia succedant, quæ plus quàm servilia diximus; peccata, inquam, quæ vulgo audaciùs & minore cum fronte admittuntur illis ipsis diebus, quibus DEUM religiosiùs colere oporteret, quàm quibus in servilia incumbere permissum est. Sicut dubium non est, quòd peccatum hominem à rebus Divinis magis avocet, quàm avocent occupationes & labores corporis alii, nullâ lege vetiti, ita, si
2. 2. qu. Angelico credimus, ambigendum non
122. ar. est, quin magis ille præceptum de die
4. ad 3. religiosè transigendo violet, qui peccat, quàm qui laborat: labor enim non rarò pietatis, charitatis, decentiæ, aut etiam necessitatis titulo non excusari tantùm, sed & laudari meretur. At peccatum nunquam non pugnat cum tempore Divino cultui consecrato, & quidem è diametro. Atque idcirco, etsi tertium hoc præceptum Decalogi non nisi illa peccata prohibet, quæ pugnant cum Religione, & cultu DEO feriatis diebus debito; in sensu nihilominus mystico, quem dicimus, rectè asseritur, quòd omne etiam aliud peccatorum genus vetet: ut enim peccata omnia, cujuscunque demum sint generis, magis pugnant, quàm quodlibet servilium operum genus, cum illâ dierum feriatorum Sanctitate, ita magis etiam, quàm quæcunque alia vel maximè servilia opera, hujúsce, de quo agimus, præcepti observationi adversantur. Atque hoc est, quod DEUS spectâsse videtur apud Jeremiam, dum simul semélque & ad Animam nostram curâ singulari custodiendam, & quàm maximè ad non ferenda onera adhortatus est:
Custodite animas vestras, & nolite por- Jer
tare pondera in die sabbati. Ponderum 1
horum nomine plures Interpretum peccata intelligunt; & rectè, ni fallor; cùm peccata sint onus tam grave, ut vel Angelicis imposita humeris in cœlo, momento eos depresserint in centrum Abyssi; & imposita humeris Servatoris nostri JEsu in horto Gethsemani, eum, etsi pectore esset tam robusto, inclinârint tamen & incurvârint, quin & prostraverint: *Procidit*
super terram. Hæc tamen onera Chri- M.
stianorum non pauci tam nihil æsti- 14
mant, ut nisi iis prægravati ne unum

qui-

quidem diem sibi vivere posse videantur: nec advertunt miseri, non diu post suo se pondere non opprimendos tantùm: sed planè conterendos. Trabem ingentem undis injicite; supernatabit, & filo duci se sinet, quacunque libuerit, perinde ac si tenuis festuca foret; sed ad littus illam tantisper pertrahite, & ubi tunc illam loco movere conati fueritis, tum enimverò experiemini, quanti illa sit ponderis. Haud aliter modò peccata nostra nullius ferè nobis ponderis esse videntur, quia etiamnum aquis, ut sic dicam, fluentis temporis innatant: at cùm ad litus æternitatis pertracta fuerint, prô quàm tum sentiemus onus, sic ut absque spe eo oppressi ingemiscamus, nisi tempori Animæ onus tam molestum excusserimus! Interim si hæc ferre onera pugnant cum Sanctitate dierum Divino cultui dicatorum, jure sanè merito pronuntiabimus, dies festos Christianorum, jam festos non esse, dum tantus támque non facilè numerabilis eorum est numerus; qui ejusmodi oneribus toto anni tempore pressi incedunt; quin quod pejus est, aliarum aliarúmque identidem culparum mole illa exaggerant, iisdem omnino diebus, quibus illa vel maximè oporteret excutere. *Nolite portare pondera in die Sabbati.* Si quando suis è tumulis priorum ætatum Christiani attollerent capita, observaturi, quo ritu, quâ religione transigamus dicatos DEO dies, quid quæso, dicerent? illi, inquam, quibus solenne erat parare se ad dies sacros ritè transigendos multiplici pœnalium operum genere, ipsos autem dies tantâ innocentiâ & puritate exigere? videntúrne vobis, ægrè mihi assensuri affirmanti, Christianorum dies festos, festos porrò non esse, & jam id apud multos eorum assecutum Dæmonem, quod unicè spectabat, ut dies hi penitus tollerentur? *Quiescere faciamus omnes dies festos DEI à terra.* Quomodo fieri potest, ut sacri ac solennes multis sint dies, quibus non solùm non invenitur DEUS, sed amittitur; non colitur, sed impugnatur, sed ab Animabus, peccatorum vi, ejicitur & expellitur? *Magìs contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quàm qui aliud corporale opus licitum facit.* Quæ sunt ipsa Angelici Doctoris verba. Loc. cit.

III.

XIII. Atque hoc etiam multò fiet manifestius, si alterius, quod proposueram, puncti meminisse voluerimus; finis inquam, quem spectat Lex, in obice servilium operum removendo. *Feriari nostrum*, ut affirmat S. Gregorius Nazianzenus, *aliud non est, quàm animæ aliquid eorum aggerere, quæ firma sunt.* Nimis quàm arctis limitibus humani animi facultates definiuntur, unde uno eodémque tempore rebus duabus gravioris momenti intendere, eásque efficere nequit: atque hâc causâ aliis ab occupationibus otium nobis diebus sacris indicimus, ut tantò perfectiùs, impensiúsque toti simus in animi emolumentis, & DEI honore procurandis. Hoc nimirum est, sanctificare dies festos: tempus illud Divino honori consecrare. *Illa enim dicuntur in Lege sanctificari, quæ* 2. 2. q. 122. a. 4. *cul- ad 4.*

cultui Divino applicantur: teste Angelico. Crescunt nonnunquam cervo cornua tantâ mole & altitudine, ut non eâ, quâ res posceret, celeritate currere subinde valeat. Quid tum ille agit? Tamdiu ad saxum illa affricat, donec omnino excidant; atque ita molesto onere, liber, celeritate summâ ad fontem, post pugnam cum serpentibus, qui invaserant, se proripit; nec lentiùs venatorum & canum insequentium eludit conatus, si fugientem apertis in campis persequantur. Imaginem in hoc habemus eorum, quæ spectat DEUS & Ecclesia, dum sacris diebus servilibus nobis operibus interdicunt: id scilicet agunt, ut occupationum hujus Mundi impedimentis & tricis liberi, tantò promptiùs expeditiùsque fugiamus hostes nostros stygios, & majori celeritate
Ps. 45. 11. festinemus ad fontem Gratiarum, ad quem nos DEUS expectat. *Vocate, & videte, quoniam ego sum DEUS.* Ideò à laboribus interquiescimus, ut meliùs cognoscamus DEUM illíque colendo, destinato nos animo addicamus. Id si propositum DEUS non haberet, tantum abest, ut laborum justitiam indiceret, ut potiùs ad defatigationem usque iis non juberet impendere. Otium siquidem tot Sacrarum Literarum locis aliàs prohibetur, tanquam mille
Eccl. 33. 29. malorum Doctor ac Magister: *Multam malitiam docuit otiositas.* Perinde ac si diceret: Ut mille discas mala ac peccata, satis est, ut agas nihil; haud aliter ac argentum ipso non usu sitúque sordescit. Quietem Christianorum otiosam ac inertem esse non decet: similem esse convenit quieti arcus, qui eâ causa identidem remittitur, ut ad tellum jaciendum aptior fortiórque reddatur. Igitur nec DEUS id, nec Ecclesia spectant, ut corporis vires quiescendo reparentur; sed multò magìs, ut otium istud, spatium vobis animi negotiis gerendis, indulgeat. Sic industrius horti cultor Platani aut Pinus ramos terræ viciniores amputàt; ut tantò rectiùs cœlum versùs caput attollat. An autem hunc in finem quiete suâ Christiani utuntur? imò verò, vel Sancto Augustino teste, *Otio abutuntur ad nequitiam.* Unde minore illi malo, toto die corpus laboribus attererent, quàm ut illi otium, tanto Animi detrimento, indulgerent. *Me-* In
liùs utique totâ die foderent, quàm totâ die saltarent. Sic Sacri & feriati dies non jam illos ad fines serviunt, ad quos Divinâ lege destinati sunt; sed ad eos, ad quos eos malus Dæmon pervertit.

XIV. Apollonius, Regis Antiochi Archistrategus, Solymam ut amicus 2.
ingressus, inque ea tranquillè ad fe- ch
stam usque diem commoratus est; 21
hac autem, cùm animi causâ incolæ securi obambularent, eos repentè armatâ militum suorum manu aggressus, per omnia discurrens compita, strage & cruore implevit universa. Hæc corporum laniena imago est alterius Animarum, quæ diebus Divino cultui destinatis, exercetur, dum malus Dæmon, post totam hebdomadam, velut dormiendo exactam, rumpit catenas, & Christiani Orbis Provincias gravissimis flagitiis implet; sic ut non tan-

tantùm diebus his minùs ejusmodi sanctarum exercitationum peragatur, sed ut multò etiam plura mala perpetrentur. Prorsus igitur hunc salutis nostræ juratum hostem longè Apollonio crudeliorem mihi imaginor, callidiorémque, qui expectet sacros DEO dies, quibus feroci assultu, Christi asseclas adoriatur, sui in illo otio securos, quod cùm sanctum esse oporteret, planè ab ipsis profanatur. Videtur mihi aciem suam in tres numerosas turmas dividere; quarum
3. primam, ut Jacobi Apostoli verbis utamur, appellare possumus *Terrenam*, alteram *Animalem*, tertiam *Diabolicam*: quibus cum quaquaversum discurrat, & omni ex parte strages edat ac funera.

XV. Prima igitur turma Avaritia est, cujus, præter jam indicata prava studia, quibus turpis lucri causâ servilibus ab operibus interquiescere non sinit, alia quoque perversa opera consideranda sunt, quibus actiones alias, quibus DEUS diebus sacris colendus esset, interturbat. Quàm multi illi sunt, qui, ut jumenta sarcinis suis onusta comitentur, aut aliis lucri occasionibus, quæ cæteroquin nec vetitæ, nec tam viles sunt, quàm illa, de qua dicebam, inhient, Sacrum non audiunt, aut certè periculo se exponunt, rem Divinam & Missæ Sacrificium negligendi, id quod jam sæpiùs sibi evenisse non ignorant? Cras, ait ille, feriatus dies est: ibo igitur, & pecuniam à debitore illo meo repetam; ibo, & villam illam meam aut horreum lustrabo, & tempori ad sacrum audiendum revertar. Alius, cum meis, inquit, jumentis onustis pergam, ut mihi per sacrum Magistratum licet, & in itinere Sacrum hac aut illâ in Ecclesiâ audiam; sub eam enim horam, qua appellam, Sacerdos istic facere solet: & tamen subinde omnibus sic ad amussim commensis venitur ad illud templum, cùm peracta jam sacra sunt: tum autem promptum est malo remedium, si pro sacro tribunali obiter se accuset, & dicat: Pater, præter spem Sacerdoti sacrificanti adesse non potui. O insanos! si sciretis, quantæ opes uno in sacro lateant, volentes lubentésque subiretis jacturam omnium, quæ vel in crumenâ, vel officinâ aut tabernâ possidetis, potiùs, quàm ut vel unicum Sacrum omitteretis. Sed hoc nimirum Avaritiæ proprium est: quàm oculata est & solers ad lucra terrena, tam cæca & stolida est ad æterna & cœlestia. Judas ad assem usque noverat æstimare unguentum à Magdalena Christi Servatoris pedibus superfusum, affirmando, facilè trecentos denarios ex eo divendito redigi potuisse: cùm autem subinde DEUS ipse justo illi pretio æstimandus esset, tam à verâ defecit æstimatione, ut triginta illum argenteis venderet, minore etiam pretio contentus futurus: *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam*; Idem non pauci, habendi cupiditate impulsi, factitant: eâ sunt judicandi perspicaciâ, ut justo pretio agros, pecora, frumentum, merces alias taxare nôrint; in Anima autem propriâ, cœlóque æstimandis longè aber-

Joan 12.

Matth. 26. 15.

aberrant. Nec tamen hæc gravissima mala sunt, quæ Avaritia circa dies sacros perpetrat. Gravius est, quòd Christianorum è numero bene multi, etsi Sacerdoti ad Aram facienti corpore adstent, animo tamen à sacro, quin & à Templo, multorum milliarium spatio distent. Immersi gravissimis negotiorum suorum momentis cuperent initium Sacri cum fine conjungi: Omnis paulò longior, quam ad Aram Sacerdos trahat, mora, ipsis est molestissima, & cùm ad Populum se ille obverterit, verba de Divinis facturus, os contorquent, & non obscuris admirationis indignationisque signis zeli parùm prudentis ac moderati eum arguunt. Tandem, si Templo pedem extulerint, cavent sedulò, ne unquam eo die revertantur; alia enim eos vocant negotia: curis distinentur, è quibus plus longè in eos redundet emolumenti, quàm si Beatorum Cœlitum cultui, aut salutis suæ negotio se impenderent. Sic dicatos DEO dies oppugnat avaritia, quæ anxietatibus curísque hoc illis infert damnum, quod vineæ, nullius sepis præsidio circumdatæ, illi, qui propè illam transeunt; cùm hanc eò redigunt, ut nemini, præterquam Domino suo, sterilis evadat. Sic pro solo DEO festis diebus horula superest nulla; aliis negotiis tempus abundè suppetit.

XVI. Magis tamen adhuc funesta & cruenta est strages, quam altera edit turma, quam *Animalem* diximus: nec enim altiùs illa se attollit, nec metam sibi præfigit nobiliorem, quàm ut sensus oblectet, homini cum brutis communes. Juventus omnis sub vexillo deliciarum & voluptatum militat, & ad hoc minùs impeditos dies sacros expectat, ut commodiùs oblectamentis suis operam det: *Occasio luxuriæ pietas deputatur*, ut Tertulianus aiebat: nec enim tam petulci ac salaces in prata equi emissarii & equæ festinant, quàm ad Templa se Juvenes ac Puellæ conferant. Juvenes Tribûs Benjaminiticæ sacrum ac festum expectârunt diem, quo miseris Siloitis insidias tenderent, & suam quisque sibi Puellam raperet: *Ecce solennitas DEI est in Silo: & juxta numerum suum rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros, uxores singulas.* Utinam Juvenibus nostratibus sacri dies insidiis etiam nocentioribus idonei non viderentur, dum desideriis, colloquiis, quin factis sæpè ipsis, sacri dies fœdissimis non raró libidinibus profanantur! Et tamen vel Leges Principum olim dies sacros, *Tempus Castitatis* nominârunt. Sed tam præclaram nomenclationem hodie dies sacri, plerumque, certè, porrò non merentur, cùm tam multi Christianâ è Gente illos bello contra Castitatem movendo consecrent. Et ut de illo aliquid attingam, quod locum istum non dehonestat; quando unquam vel diutiùs, vel liberiùs amatoriis artibus ac levitatibus indulgetur, quàm diebus sacris? Hunc unum in finem destinati videri possent, dum aliquos non pudet ab his ordiri diem, dum primo mane ad amasias accedunt, ut eas ad Templum comitentur, útque aurorâ tam turbidâ diem auspi-

Judic. 21. 19. 23.

C. ... Epist. aud. §. Q enim

auſpicentur, quæ aliud, quàm diem ſubſequentem tempeſtatibus fœdam, ominari non ſinat.

XVII. De Choreis jam quid dicemus, quæ ſunt ars mali Dæmonis belliſſima, ad plures animas momento temporis breviſſimo in exitium impellendas? Affirmat Athenæus, Choreas principio inventas eſſe tanquam artis militaris rudimenta, ut diſceret Juventus, quàm dexterrimè ſe recipere in procurſionibus, quibus in orbem militum globi diſcurrunt. Quantò autem ſapientiùs affirmâſſet, excogitatas à Dæmone choreas tanquam præludium belli alterius multò funeſtioris; ad erudiendos, inquam, Juvenes, quomodo, poſitâ verecundiâ, tam non recipere ſe debeant, ut potiùs invadant? Sed ne longiùs. Certè rectiùs cenſuit, qui pronuntiavit, Dæmonem Idolum quodpiam Ægyptiorum, quod Apin dicunt, ingreſſum, variis illud modis motitando, nunc ſaltibus ordinariis, nunc celeri pedum in ſublimi agitatione, nunc mutuo occurſu, nunc in orbem rotatione, omnium primum artem ſaltandi docuiſſe. Iſtud equidem certum eſt, nobis hinc innoteſcere, quid artibus iis à ſe excogitatis ſpectet Infernus, quæ non aliàs magis, quàm diebus ſacris à Chriſtianis exercentur; imò diebus maximè feſtivis, & vel glorioſo alicui Chriſti Martyri, vel Innocentiſſimæ Virgini dedicatis, non ad illos colendos, ſed novis tormentis diſcruciandos; ad Virginem non honorandam, ſed magis irritandam abuti docet. Verbo: hæc Feſta ſunt Juvenum Saltus & Amores.

XVIII. Sed quâ tandem ratione ſacros dies viri exigent? hi nimirum prudentiores ſunt, nec tempus his nugis inſumunt; utiliùs, ut ipſi quidem putant, impendunt illud ludendo, perpotando, convivia celebrando. Non ita durus & aſper ego ſum, ut poſt totius hebdomadæ labores quietis aliquid & oblectamenti vobis non indulgeam. Satiſne tamen honeſta oblectandi vos ratio videtur, diem totam ludendo prodigere inter blaſphemias, jacturam faciendo omnis lucelli tanto ſudore conquiſiti, quo vivere deberet tota familia, & cum pecunia ipſam adeò animam amittere? *Non veto*, cum S. Gregorio Nazianzeno, *animi relaxationem, ſed petulantiam coërceo.* Orat. 6. An vos honeſtam animi relaxationem appellabitis illa conventicula Bibonum, quos S. Joannes Chryſoſtomus non Chriſtianæ tantùm Religionis, *ſed humani generis opprobria appellavit?* Hom. 2. ad Pop. Nam & ſordidiſſimæ beſtiæ bibunt quidem, ſed bibunt, quia ſitiunt, cùm iſti bibant, ut ſitiant. Anima proin vobiſcum reputate, quàm egregia DEUM colendi luce ſacrâ ſit ratio, ſpongiæ inſtar, vino ſe penitus penitùſque imbuere, nec alium DEUM, quàm ſuum ventrem adorare? *Idne eſt, O Chriſtiani, celebrare diem feſtum, indulgere ventri, & inconceſſis voluptatibus habenas laxare?* L. 8 in Joan. c. 5. Attonitus exclamat S. Cyrillus: mox ſubdit. *Diebus ad exercenda opera ſervilia con-*

concessit, unusquisque suo intentus est operi, & abstinet à crapulâ, laudis & vanitatibus: Diebus autem festis passim concurritur ad cauponas, & ludos, ad spectacula & choreas in irrisionem Divini Nominis, & diei prævaricationem. Visum mihi est totum hunc S. Doctoris locum, etsi bene longum, afferre: nam etsi de suis ipse temporibus loquitur, nostra tamen ad amussim videtur describere.

XIX. Ultima tandem Turma, quam contra dies DEO sacros malus Dæmon in aciem educit, mihi vel nominare paranti horrorem incutit: nam ab ipso suo Ductore, qui primos ordines præit, *Diabolica* appellatur. Est autem hæc superbia, quæ nunquam triumphat splendidiùs, quàm
Ps. 73. 4. diebus summâ Religione sacris. *Gloriati sunt in medio solennitatis tuæ.* Sic ut jam dies DEO colendo consecrati, superbiæ & fastui consecrati videantur. Non nescio, ad ipsos dies sacros rectiùs honorandos pertinere, solito mundiùs & elegantiùs
Beirlinck in Apoph. vestiri. Solenne id erat Heroi illi inclyto Thomæ Moro, qui vel in carceris squallore ac tenebris splendidiùs se diebus feriatis amiciebat: rogatúsque cur id faceret, cùm tamen videretur à nemine? Non assuevi, respondebat, elegantiùs vestiri diebus sacris, ut ego, sed ut DEUS ampliùs honoretur. Quomodo tamen non repugnabit cultui DEO debito, tantum temporis exornando capiti dare, nullâ animi curâ, & exornare illud non alio fine, quàm ut aliorum in oculos sic exculta incurrat, nec ob aliud ædem sacram accedere, quàm ut sui spectaculo, eò concurrere solitos, vanè oblectet? Hoc aliud non est, quàm corporis indumenta mutare in retia Animorum, & tempus DEO dicatum in venationem Inferni; sic ut si olim plangebant viæ Hierusalem, quia non erat, qui ad dies festos confluerent: *Viæ Sion lugent, eò quòd* Thr. *non sint, qui veniant ad solennitatem:* nunc è diverso plangere oportet ædes sacras, quòd tam multæ ad eas confluant fæminæ, quæ & suâ, & aliorum causâ rectiùs facerent, si domi abditæ laterent; cùm eò veniant peregrinis imbutæ odoribus, ad pompam & fastum excultæ, splendidiúsque ornatæ, quàm sit ipsa illa, ad quam ven- Ps.
titant, ædes sacra. *Circumornatæ ut* v. 1
similitudo templi: Ut Vates Regius loquitur. Veniunt, ut mali Dæmonis se delubrum faciant, qui cùm prostrata hodie Idola cernat, in animatis his Templis aliud Elegantiæ, aut Vanitatis Idolum constituit, cui deinde Animas suas immolare Christianos non pudet. Magnis interim vocibus sacri Mystæ in Templis ingeminant. *Gloria in Excelsis DEO;* vespertinæ autem Psalmodiæ tempore iterum iterúmque repetunt: *Gloria Patri, gloria Filio, gloria Spiritui Sancto;* cùm eodem planè momento, plena vanissimæ jactantiæ fæmina, mediam se DEUM inter & populum statuat, sibíque, quæ uni DEO debetur, gloriam vindicare

re laboret ; ſibi uſurpet reverentes illas capitis inclinationes, illas totius corporis curvationes, & tantum non illud ſibi thus immolari curet, quod DEO, Mundi ſupremo Monarchæ, erat deſtinatum. Sed væ his idolis, væ his Idololatris! væ illis fæminis, quæ ſacras ad ædes veniunt, ut ſpectentur; & væ illis Juvenibus, qui veniunt ut ſpectent! Et cur væ? ideò, quia à DEO
. 14. maledicti ſunt. *Maledictum Idolum, & qui fecit illud.* Maledictus non ſolùm, qui, adorando hæc Idola, facit, ut ſint idola, ſed maledictum etiam Idolum, quod adorari ſe ſinit: rationem dat Sacer textus: *Quia cùm eſſet fragile, DEUS cognominatus eſt.* An neſcit tandem fæmina, quid ipſa ſit? novit utique, aliud ſe non eſſe, quàm parum luti conſperſi nive: quomodo igitur non permittit tantùm, ut DEA habeatur, ſed obtutibus, geſtibus, veſtium genere, quod conditionem longè ſuperet, ſolerter id agit, ut debitus ſupremæ Majeſtati honor, diebus illi ſacris, ſibi impendatur? Maledictum igitur Idolum iſtud, & maledictus, qui ſacro tempore abutitur ad illud adorandum.

XX. Et verò tolerabilis eſſet Arrogantia fæminæ, ſi non aliud hîc, quàm Vanitas aliqua reprehendi mereretur: ſed vanitatem comitatur nuditas, quâ mulier fit telum, Dæmonis manu ſtrictum, nudatúmque. Diebus operi deſtinatis domi ſe ſuæ continet, & eſt enſis ſuâ vaginâ tectus: ſed die ſacro, dum prodit in publicum nudis brachijs, nudis humeris ac pectore, nec nudis tantùm, ſed ad nitorem excultis, enſis inſtar eſt nudi, imò exacuti, & ad feriendum omni ex latere aptiſſimi, ſic ut aſpectantium animos profundiùs vulnerare poſſit. Dicent quidem illæ, propoſitum ſibi haud quaquam eſſe tam luculentam ſtragem edere, ſed tantùm aſpici: quomodo autem cohærent iſta, ſi ipſum aſpici idem planè eſt ac ſtragem hanc edere? Nolim quidem ego hîc definire, quam noxam, quámque gravem contrahant fæminæ, tam propudiosè ſe veſtiendo, itaque occaſionem præbendo tot peccatis, quæ feritatis diebus à Juvenibus ſæpè admodum cogitatione ac deſiderijs, non rarò etiam opere ipſo admittuntur; neque enim ſatis mihi perſpectum eſt, quantum placeat DEO huic in publicum noxiæ inſaniæ indulgere. Illud tantùm dicam, eum, qui flante vehementiore vento ſtuppas ſuas accenderit, ſi flamma vicinas ſegetes corripuerit, Legum ſententiâ inſontem non haberi. *Si die ventoſo id fecit, culpæ reus erit*: provideri enim tam præſens diſcrimen potuit, atque ita etiam evitari. Quomodo igitur in re noſtrâ mulier vanitatis amans & ſtudioſa, excuſari meretur, & inſons haberi? Si tranquilla circa nos eſſent omnia, ſi tempeſtas nulla, ventus vehementior nullus, ut erant res Innocentiâ nondum deperditâ, parum ſanè incommodi afferret,

L. Qui occidit. ff. ad l. Aquil. § in hac quoque.

 nudos

nudos ostentare humeros, brachia non tecta, sinum apertum: periculi esset nihil, ne tum concupiscentiæ ignis exardesceret in eâ tranquillitate: sed quia ætatem vivimus, in qua perturbationes animi & propensiones pravæ, ruptis habenis, ventorum instar furentium tumultuantur omni ex latere, quæ unquam satis sibi tuta videbitur, quòd nulla ipsi reddenda sit ratio ob sparsum in tam multos incendium genere isto vestiendi tam efficaci ad proritandum? *Qui occasionem damni præstat, damnum fecisse videtur.*

l. ... ff. ... (margin: 2 t prædi ... Fa.)

XXI. Revertamur ad id, quod principio proposueram: si hæc est ratio transigendi dies sacros multorum omnino Christianorum, an non rectè pronuntio; dies sacros jam sacros non esse? hoc non est dies hos religiosè colere, sed parùm piè profanare. *Non est hoc festivitatem DEI colere, sed inquinare.* Meritò dies hos DEUS vocat Festa non sua, sed nostra, magisque illos quàm alios abominatur. *Odi, & projeci festivitates vestras, & non capiam odorem cætuum vestrorum.* Nec enim DEO sacri dies sunt, qui serviunt tantùm ad eum offendendum, non honorandum; nec materiam sibi in iis complacendi, sed eos execrandi & abominandi offerunt. Sic autem quam tandem salutis consequendæ spem concipere poterunt, qui sic dies istos profanant, qui ex tam multis DEO destinati & servati sunt? Æger ille, qui deteriùs habere incipit, die quo remittere vis morbi deberet, vitæ spem habet nullam, aut vix ullam. Quare necesse est secum

Chrys. ser. 8. de Resurrect.

Amos. 5. 21. 27.

statuere, sanctiùs posthac Feriatos dies transigere. *Qui quiescit, quiescat,* inquit Ezechiel: Qui diem feriatum agit, agat eum verè, & ab omnibus se abstineat, quæcunque cum die sacro non stant, ut sunt opera servilia & laboriosa; ea autem exequatur, quæ ad dies sacros referuntur, det, inquam, tempus DEO, non otio, non ventri, non licentiæ, non libidini, non ludis noxiis, non aliis vitiis quibuscunque.

Ezec 3. 27

XXII. Feriati hi dies, sicut cessatione ab opere sunt figura & imago, sic illo obsequiorum genere, quæ DEO ut debentur, ita illi his maximè diebus exhibentur, non figura tantùm, sed principium ac præludium sunt diei illius sacratissimæ, quam in cœlo nox nulla consequetur: *Quando erit Sabbatum ex Sabbato*, ut Isaias loquitur, à die nimirum sacro brevi, per intervalla redeunte, & imperfecto, qualis est, quem hîc agimus, transibitur ad solennitatem beatissimam. Sic igitur aliquo modo transigendi sunt dies feriati in terris, sicut à Beatis Cœlitibus transiguntur in Patriâ. Verum quidem est, Ecclesiæ præcepto nos ad plus non teneri, quàm ut Sacerdoti ad aram facienti adsimus. Sed si ea est Matris Ecclesiæ in filios suos benignitas, ut tam parum eos oneratos cupiat, par tamen non est, ipsos hinc pigritiæ & inertiæ occasionem sumere; sed potiùs, animos sibi addere, ut tantò plura non imperata religionis opera diebus sacris obeant, ac peragant; id secum reputantes, actiones has ipsas, balsami instar, quod sponte ma-

Is. 6 23.

nat, multò fore DEO gratiores, quàm si præcepti vi essent extortæ. Quam igitur normam dabo vobis, juxta quam proportione quisque suâ, suæ conditioni respondente, festos dies exigat? non aliam planè, quàm illam, juxta quam primæ ætatis Christiani dies omnes ac singulos exigebant; adeò nos illi Divini obsequii studio &
8. ardore superabant. *Erant perseverantes in doctrinâ Apostolorum, & Communicatione fractionis panis, & Orationis.*

XXIII. Observant igitur primo loco Sacræ Litteræ, Christianos illos constanter in audiendâ Apostolorum doctrina perseverâsse: *erant perseverantes in Doctrina Apostolorum*, id quod vobis quoque faciendum incumbit diebus feriatis; nec enim aliud tempus sacræ huic exercitationi opportunius. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis*; quæ sunt Ecclesiastici verba. Cujus rei ea est ratio; quòd cùm animus noster, quâ est facultatum suarum imbecillitate, pluribus simul rebus intendere non possit; tempus præ quovis alio opportunum ad altè inserendam animo Divinam sapientiam, illud erit, quo facessere jussis caducarum rerum curis omnibus, quæ tantopere mentem implicant, melioribus tantùm animus addicitur: *in tempore vacuitatis.* Cunctis omnino Christianis incumbit obligatio feriatis diebus audiendi Divini verbi: illis tamen, qui rerum Divinarum, & Mysteriorum ac Dogmatum Religionis nostræ, etiam scitu necessariorum, rudes sunt, major incumbit: & fieri nonnunquam potest, ut majoris sub noxæ reatu Concionem, aut Christianam doctrinam audire, quàm Sacro Missæ sacrificio adesse teneatur. Nec dispar mihi eorum videtur conditio, qui vitiis quibusdam pessimè assueti, obducto jam in iis callo, absque gravi salutis suæ discrimine & contemptu, non possunt hoc tam præstans seriæ emendationis medium negligere. Et hi tamen ipsi sunt, qui nunquam in Concione comparent; sed proripiunt se, & fugâ subducunt, oderùntque illa potissimùm Templa, in quibus ad Populum verba fiunt; crederes, eos sibi timere, ne ad bonam frugem convertantur, haud aliter ac serpens incantatorem fugit: & interim miseris in mentem non venit, hanc Divini verbi audiendi nauseam & horrorem argumentum esse minimè fallax hominis Reprobi, juxta illud Servatoris nostri: *Propterea vos non auditis, quia ex DEO non estis.* Absit procul hoc à vobis, Dilectissimi: vobis persuasissimum esse debet, dies feriatos, dies esse audiendis prælectionibus sublimis illius scientiæ, quam meliùs assequi non datur, quàm dum à negotiis & curis rerum caducarum otium conceditur: *Qui minoratur actu, Sapientiam percipiet.*

Bonac. l. 5. in 1. præc. p. 2. n. 28.

Jo. 8. 48.

Eccli. 38. 25.

XXIV. Altera primæ ætatis Christianorum occupatio erat creber Divinorum Mysteriorum usus: *erant perseverantes in Communicatione fractionis panis.* Hæc etiam, præquam ulla alia, sacrosancta est exercitatio, ob quam laborum institium indicitur. Si nostræ ætatis Christiani nossent, idcò

ideò quieti à laboribus dies aliquos destinatos esse, Paschales Ferias, quibus ad Divinissimum Epulum accederent, non expectarent. Non desunt, qui ad negligentiam suam excusandam id afferunt, ex quo magis eorum palàm fit ignavia; dicunt enim, ideò se crebriore Divini Panis usu abstinere, ne inter alios digitis monstrentur. Qui vestrûm sciret, quale quantúmque donum sit, quod in Divino Eucharistiæ Mysterio à DEO offertur! *Si sciret donum DEI*, næ ille nunquam porrò stultas has in voces prorumperet: *Rariùs Divino Pane vescor, ne me alij digito monstrent.* Quæ hæc, per DEUM loquendi ratio? Sicubi ursus in favum mellis inciderit, tantâ aviditate in illum fertur, ut tota apum agmina, aculeis in illum suis armata, facere non possint, ut inventâ dulcedine non fruatur. Quare illud certum habete; si linguæ eorum, qui mortales, præ cæteris religiosiores, jocis & dicterijs suis traducunt, non linguæ essent, sed gladij, vos non formidaturos eorum vulnera, ubi semel gustu percipere liceret suavitatem cibi Eucharistici, & fructum inexplicabilem, quem colligit Anima, ex cibo hoc crebriùs usurpato. *Comede, fili, mel, quoniam*
Prov. 24. 13. *bonum est.* Ne, quæso, ne omittatis tam nullâ aut levi de causâ pascere vos melle, parato à Patre æterno, quem ad id ingens ille suus in nos amor impulit; licèt enim par esset vos omni contentione Panem hunc petere, ipse tamen vos prior invitat; quin rogat, ut acceptare ab ipso Panem istum non pigeat: *Comede, Fili mel, quoniam bonum est.* Ratio proin postularet, ut singulis saltem mensibus Divinam hanc ad mensam accumberetis (hic enim inter præcipuos, dies festos agendi, ritus est, Convivijs illos solenniores reddere) sæpius verò animum noxarum apud Sacerdotem confessione expiaretis.

XXV. Persæ Veteres non alia magis re præcipuos dies solennes reddebant, quàm sedulâ serpentum, aliorúmque pestilentium & publicè noxiorum Animalium venatione. O si Christiani quoque feriatis diebus cuncti in talem venationem, duce Fide, proficiscerentur! Quot in animo noxas habent, tot illa venenatissimos serpentes in eorum quolibet detegeret, & armis insuper veræ Contritionis, Confessionisque eos instrueret, ad Monstra hæc tam perniciosa occidenda, & extirpanda. Certum est, non defuisse Doctores, qui existimarent, ipsum Præceptum sanctificandi dies feriatos obligare eum, qui opus habere deprehensus fuerit, ad actus ejusmodi Contritionis, Confessionisque producendos. Ego tamen medium hoc non proponam vobis tanquam rem severo præcepto imperatam, sed consultam ut utilem, præter quam sit ulla alia, ad Animæ salutem consequendam; certos vos faciendo, quòd si hoc meum consilium sequi non detrectaveritis, non difficilis futura sit illa vitæ morúmque emendatio, quæ absque illo sperari vix, si tamen ullo modo potest. Cùm recens est gluten & humidum, non magno

Ag. Hist. Pers.

cona-

conatu opus est, ut quæ illo conjuncta sunt ligna, denuo separentur: at cùm morâ longiore induraverit, ligna arcta jam cohærentia franges citiùs, quàm separes. Haud aliter si semel quot mensibus, aut etiam crebriùs, Sacerdoti quis peccata sua aperiret, non admodum difficile foret animum avellere à commerciis periculosis, à fœdæ libidinis amore, ab habendi per fas nefásque cupiditate, à propensione ad inanem gloriam: nec enim vitia adhuc tenaciùs adhæsissent. At ubi quis expectaverit menses integros, aut annum; tam contumaciter adhærebunt, ut illa frangere possit, non evellere: tantâ inquam, cum difficultate vitam emendare, ut animi satis ad rem tam arduam non sit habiturus.

XXVI. Denique non aliud Christiani illi Sancti agebant diutiùs, quàm ut orarent. *Erant perseverantes in Oratione:* erátque hoc negotium ejus diei tam proprium, ut Constantinus Imperator diem Dominicum Orationis diem appellitaret. Et verò Oratio inter præcipuos religionis & proprios actus est, quâ homo magnum DEO honorem habet; orando enim se illi subjicit, fatetúrque se eo summè indigere, & eum omnis boni authorem agnoscere. *Invoca me, & honorificabis me:* ait Sacer Vates. Interim ætatis nostræ Christiani rem eò reducunt, ut satis oràsse sibi videantur, si Deiparæ Salutationes ad globulos inter mille animi evagationes & gestus irreverentes decurrerint: & tamen isti inter religiosiores habentur, si iis comparentur, qui ne linguâ quidem DEUM honorant. At hoc profectò nequaquam est dies feriatos sanctificare. Necesse est, dum Coronam Salutationum Deiparæ teximus, miserias nostras & inopiam eâ demissione proponere, quæ pauperem; eâ verò fiduciâ, quæ filium deceat. *In omni Oratione & obsecratione, petitiones vestræ innotescant apud DEUM:* & quia eodem loco addit Apostolus, *cum gratiarum actione,* mentem quoque applicare oportet ad reputanda secum DEI beneficia, & ad modum iis respondendi; cùm hoc re ipsa maximum sit obsequium, quod præstare Divinæ Majestati possimus, quódque ipse peculiari quadam ratione à nobis exposcat. *Cultus DEI, sic docet Magnus Augustinus, in hoc maximè constitutus est, ut anima ei non ingrata.* Nec aliâ de causâ præcipit Ecclesia, ut feriatis diebus Christiani, Sacerdoti sacrificanti adsint: quàm ut Divinæ miserationi Divino illo Sacrificio gratos se exhibeant tam pro beneficio Redempti humani generis, quàm pro omnibus aliis antè, aut post illud collatis.

Philipp. 4.

XXVII. Præter hæc aliquid temporis dandum est componendis Animæ rationibus, lucris cognoscendis, damnis reparandis! sic ut quivis intima sua perscrutatus probè perpendat, quomodo utatur tempore, quod illi DEUS ut sementem æternitatis credidit. Ajunt formicas uno aliquo mensis die (illo scilicet

cet, qui inter Lunam lumine imminutam, & denuo crescentem intercedit) feriari, eóque cessare ab omni prorsus opere, sic ut quidem à latibulis suis prodeant, ut (quod curiosi quidam deprehendisse se existimant) cognoscant, quantum cumulârint, & sicubi opus fuerit, latibula sua reparent ac restaurent. Si ita res se habet, constitutum mihi est, pigros illos, qui res animæ penitus negligunt, interiora sua lustrant nunquam, nec unquam, quo loco sint cuncta, perscrutantur, ad discendum, quid facto opus sit, ad formicam mittere: *Vade ad formicam, O piger, & disce sapientiam.* Prov. 6. 6.

XXVIII. Auditores Amantissimi. Si Christiani primæ ætatis his exercitationibus totam propè dabant hebdomadam, an magnum quid erit, si pluscula sacrorum dierum horas vos illis tribuatis? Quæ tandem multorum insania est, nec feriatis quidem diebus posse à labore interquiescere? Animalia quæ non dormiunt, hoc ipso produnt, se cerebro carere: *Non dormiunt, quæ cerebrum non habent.* Plin. l. 25. c. 3. Ego non dubitabo afferere eos è Christianorum numero, qui à curis & solicitudinibus suis nunquam interquiescant, omni judicio, imò omni Fide destituti. His enim si non carerent, feriatis diebus uterentur ad recte piéque operandum, quod sic emendent malum, quod per hebdomadam operati sunt, idque & ipsi spectarent, quod Deus & Ecclesia in ferendo hoc præcepto spectârunt. *Ut siquid negligentiæ sex dies agitur, per diem Dominicæ per precibus expietur.* S. G... ep. 3 En igitur quid statuere hodie vos oporteat, priusquam his parietibus pedem efferatis; reddere nimirum deinceps DEO, quod DEI est: *Reddite, quæ sunt DEI, DEO.* Nemo deinceps furetur illi diem, honori ejus & cultui consecratum: non profanet avaritiâ, non fœdis voluptatibus, non aliis oblectamentis vetitis, id enim aliud non foret, quàm diem ejusmodi orco consecrare: expendat id tempus in exercitationibus pietatis Christianæ, ut idoneum quisque se reddat ad illa benefici largitoris DEI dona accipienda, quæ ipse promittit cunctis, qui dies ipsi consecratos verè sanctificant, in hac primùm, dein etiam alterâ in vitâ. *Si vocaveris Sabbatum delicatum, & sanctum Domini, cibabo te hæreditate Jacob Patris tui.* Is. ... Fuit autem hæc hæreditas; *de rore cœli & de pinguedine terræ.* Gen. ... *De rore cœli* quidem, propter bona cœlestia, quæ alterâ in vitâ conferantur: *de pinguedine terræ* autem, ob bona transeuntia, quæ hac in vitâ adjungentur.

DISCUR-

DISCURSUS XII.

De Sanctissimo Missæ Sacrificio.

I. NIl aliud contra DEUM malus Dæmon molitur studiosiùs, quàm ut adorandum Missæ Sacrificium è Mundo
12. tollat penitus. Et quamquam certum sit, hunc ejus conatum ad postremum usque Mundi diem exitum non sortiturum; nunquam tamen ille, quantum potest, conari desinit: iis proinde locis, ubi plus efficere se posse desperat, id facit, quod belli tempore fieri assolet; ut, cùm hosti majores machinæ & tormenta eripi non possunt, impactis in nitrati pulveris scutellam clavis reddantur inutiles. An non omnium oculis patet, quòd inter nos Orthodoxos, quibus Sacrificium ex toto nequit eripere, id saltem obtinuerit, ut qui illud faciunt, tam faciant luridè & negligenter, qui verò audiunt, tam absque pietatis sensu modestiáque auscultent, ut existimàri possit, id apud multos omnino assecutus, ut telum hoc, quo nullum est ad expugnandam stygem potentius, infixis velut clavis inutile sit redditum? Utinam mihi contingat hodie vestris in animis unam excitare Fidei scintillulam circa Mysteria hæc sublimissima, quæ à nobis Sacerdotibus ad aram litantibus geruntur! enimverò rem magnam vestro commodo præstitisse mihi viderer. Conabor hoc efficere: & modicum illud, quod vobis proponere & explicare potero, modicum non erit, si illud saltem intelligatis: nam de re tantâ differere ut par est, nec Seraphini alicujus lingua unquam potens erit. Velim igitur exercitetis vos ad sic auscultandum, sicut rei gravitas postulat, dum ego me accingo ad duo vobis demonstranda; quorum primum sunt ingentia illa bona, quæ ex Divino in nos Sacrificio redundant: alterum est modus, bona hæc largè admodum & abundanter consequendi. Ordiamur à primo.

I.

II. Quid tandem spectavit amabilissimus Servator noster JESUS incruentum hoc Sacrificium in Ecclesiâ instituendo? Dicam quàm paucissimis. Id spectavit, ne unquam deinceps his in terris animæ nostræ inopes essent: *In omnibus divites facti estis in illo:* ut Apostolus loquitur. 1. Cor. 1. 5. Locupletati estis per Christum JEsum omni genere divitiarum spiritualium, sic ut omne nominum & debitorum genus possitis expungere. Quadruplici autem, si rectè Angelicus docuit, nominum genere DEO obstricti tenemur, sic ut quodlibet eorum infinitum sit: quibus proinde expungen-

pungendis quàm noſtra bona omnia non ſufficiunt, tam habemus abundè, unde ſatisfaciamus, in infinito theſauro, quem ex Divino Sacrificio haurire licet. Honoranda inprimis nobis eſt Divina Majeſtas, deinde placanda, tertiò gratiæ illi agendæ pro acceptis, & denique ab eâ petenda, quibus porrò indigemus: hunc in debitis his enumerandis ordinem non abſque ratione S. Doctor ſervavit: *Maximè enim*, inquit, *obligatur homo DEO propter ejus Majeſtatem, ſecundò propter offenſam commiſſam, tertiò propter beneficia jam ſuſcepta, quartò propter beneficia ſperata.* Perpendamus ſigillatim omnia hæc nomina, ut probè intelligamus inexhauſtas opes fodinæ nobis ad illa delenda donatæ.

S. Th. 1. 2. q. 102. art. 3. ad 10.

III. Debemus igitur ante omnia DEO obſequium, nec qualecunque, ſed planè infinitum. Si enim honor debetur dignitati cuicunque; & major majórque debetur, quò magis iſta creſcit; difficile profectò non eſt, inde colligere, cùm DEI Magnitudo & dignitas limites & fines omnino nullos habeat, honorem quoque illi deberi tantæ magnitudini reſpondentem, ipſum nimirum etiam fines ac limites nullos habentem: *Laudate eum ſecundùm multitudinem magnitudinis ejus.* Tantóque id magis, quòd cùm DEUS iſte ac Dominus ſuâ naturâ mutationis omnis ſit expers, nihil etiam boni recipere in ſe de novo poſſit, ſed illud tantùm externum à rebus conditis bonum, quod in eum redundat ex cognitione perfectiore ſupremæ ac Divinæ Majeſtatis ejus, quâ res creatæ donentur, & ex illâ æſtimatione, quam de illo ſe habere ipſæ profitentur. Atque hîc obſervare licet extremam hominis egeſtatem. Ubi enim invenire erit obſequium, ejúſque profeſſionem, quæ tam magni DEI dignitati reſpondeat? Tam ille perfectus eſt, ut nullâ ratione æquum ſit, nos vel in re tenuiſſimâ repugnare ejus voluntati, etſi ageretur de ſervandis tali voluntatis actu mortalibus omnibus ab atrociſſimis Inferorum cruciatibus, imò de iis liberandis, qui jam ad rogos illos deſtinati ſunt: quodnam igitur uſpiam erit donum æquale, quo nos agnoſcere demonſtremus excellentiam hanc infinitam? Fingite animo Regem totius aſpectabilis Mundi Dominum: quo tributo ejus dignitatem adæquabimus? An non mare foret egenum? An non fodinæ omnes ſteriles? An non elementa omnia paria non eſſent ſuppeditandis, quæ ad tale tributum requirerentur? Judicate nunc ipſi, quid Tellus omnis habeat, quo pro dignitate honoretur Mundi totius Conditor, cui comparatus non homo tantùm, ſed omnis aſpectabilis hîc rerum apparatus, imò quæ exiſtere poſſent omnia, nihil ſunt? *Quid dignum offeram Domino?* Attoniti dicere poſſumus eo, quo Michæas Propheta, ſacro horrore perfuſi. Abjiciam

Pſ. 150. 2.

Mi.

jiciam

jiciam me? prono in terram vultu reverebor? flectam genua? *Curvabo genu DEO excelso?* Quid autem hoc sit tanto Monarchâ dignum: Offeram proinde illi munera splendidissima. *Nunquid offeram ei holocautomata?* Sed hæc tantæ convenientia Majestati ubi tandem inveniam? Circumferte oculos per res conditas omnino omnes; nec est, nec esse potest in omni hoc numero ullum dignum DEO munus. Munus DEO dignum aliud esse nequit, quàm ipse DEUS; & ille, qui sedet in sublimi Magnitudinis suæ throno, descendat oportet, ut fiat Victima in Altari, sícque id, quod offertur, ex toto respondeat excellentiæ Majestatis ejus infinitæ. Atque hoc est, quòd in tremendo Missæ Sacrificio perficitur, quo DEUS eo honore, eo cultu afficitur, quem meretur, dum ab ipso adeò DEO honore afficitur; à Christo, inquam, JESU, qui, demissione omnem intelligendi vim superante, ponere se dignatur ut victimam in Sacerdotis manibus, paratus ad amittendum illud esse Sacramentale, verbis consecratoriis obtentum, & quidem ad amittendum eo fine, ut palàm profiteatur supremum DEI in res omnes conditas Jus, summámque, quâ ab ejus potentissimâ virtute dependent, indigentiam ac necessitatem. Sic, ut si, quò Monarcha quisque major est, ac dignior, hoc majori, obsequiorum genere colitur, DEUS majori obsequio & latrevici cultûs argumento coli non possit, quàm illo, quòd in Altaris Sacrificio ipsi defertur, in quo DEUS ipse Sanctissimam adorat Trinitatem omni illâ possibili ratione, quâ adorari potest, ejúsque in conspectu ita se demittit, ut modica panis tenuis subtilísque portio, quam hostiam dicimus: esse videatur. Affirmant Sacræ Literæ, quòd sit *Magna potentia DEI solius, & ab humilibus honoratur.* Quantumcunque tamen se res aliqua creata abjiciat, nulla est hæc ejus abjectio, si Divinæ magnitudini comparetur. Ille revera cultus, ille honor magnus est, quando coram Majestate illâ Omnipotens se prosternit, sic ut omnis honor, omnis cultus, quem res quæcunque, quæ DEUS non sit, exhibet, illi honori cultuíque collata minùs aspectabilis sit, quàm aspectabiles sint Stellæ reliquæ, cùm solis in conspectu se sistunt. *Eccl. 3. 21.*

IV. Animam quandam ardentissimo DEO amore accensam ajunt mille argumentis ac desideriis conatam esse vim amoris sui prodere. Dicebat, exempli gratiâ: O si mille linguis essem prædita, quibus extollerem perfectiones illas, quibus tu, O DEUS meus, præfulges! O si cor meum mille myriades cordium adæquaret virtute ac potentiâ amandi te, DEUS meus! Utinam subditæ mihi essent; meòque parerent arbitrio res conditæ omnes; ut omnes ac singulas tuis substernere pedibus possem! erigerem me eò usque, ut sola plus te venerarer, quàm te venerentur Beati omnes *S. Iren. p. 3. c. 10.*

omnes Cœlites, cunctique Beatorum ordines Spirituum! His, aliisque ejusce generis sanctis desideriis æstuabat felix illa Anima, quæ, quo intus flagrabant vehementius, tantò etiam luculentiùs foris se prodebant, haud aliter ac montes illi solent, qui ignes vomunt: cùm autem die quadam præquam aliàs majora sancti incendii signa proderet, hæc sibi respondentem DEUM audire meruit: Filia, æquo animo esto; unum siquidem solum Missæ sacrificium omnem mihi honorem cultúmque exhibet, quemcunque mihi optas; imò absque comparatione plus mihi exhibet, quàm tu quoquo modo votis tuis assequi possis. Æstimate hinc, Dilectissimi, quæ quantáque res sit Missæ Sacrificium, dum plus ex eo gloriæ in DEUM redundat, quàm ex omnium, quotquot sunt, felicissimi beatitatis Regni Incolatum cultu & amore. Sic ut si Triumphans Ecclesia ad exhibendum quàm maximum sanctissimæ Triadi cultum, splendidissimam adornaret legationem, cujus caput esset Virgo sanctissima, comitata omni Beatorum Cælitum numerosissimo choro, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum; quin comitata Geniis cœlestibus planè omnibus, Angelis, Archangelis, Principatibus, Potestatibus, Cherubinis, Seraphinis; parte autem alterâ Ecclesia Militaris Sacerdotem mitteret postremum omnium ad unum sacrificium offerendum; unum hoc ac solum sacrificium majus DEO honoris tributum penderet, quàm esset omnis ille honor à Matre Virgine, & innumerabili illo, quem audistis, Cœlitum exercitu exhibitus; tantóque esset majus, quò major est Christus JESUS, DEUS vivus verúsque, rerum conditarum omnium cumulo, infinitis intervallis ab eo remoto. Amplius aliud majúsque dici potest ad explicandas opes illas maximas, quibus nos Christus in Missæ Sacrificio locupletavit? *In omnibus divites facti estis in illo.*

V. Nondum tamen totum dictum est. Magnus siquidem ille DEUS, pro eo, quòd eum debito cultu veneraremur, contemptus à nobis est, & injuriis affectus, audaciâ, quâ major alias esse non possit: unde quis est, quis satis explicet debitum, quo obstricti sumus ad iram ejus placandam, satisfaciendo ipsi ad assem pro tot injuriis, quibus à nobis est lacessitus, quibúsque identidem lacessitur? Hoc autem qui tandem absque Divino illo sacrificio fieri posset? Divinæ Justitiæ satisfacere, meritámque iram mitigare, opus est tam arduum, ut efficere illud posset omnino nemo, qui sequester & arbiter Divinus non esset, qualis est DEI Filius hominem indutus. *Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est Anima mea ad populum istum; ejice illos à facie mea.* Jer. 15. Sic olim sublimi illo suo è Throno iratus DEUS fulminabat. Quæ causa fuit, cur Legis antiquæ Prophetæ ac Patriarchæ, horum DEI judiciorum sensorúmque conscii magnis identidem clamoribus

in-

ingeminarent: *Mitte quem missurus*
4. *es.* Placeat tandem, O DEUS mittere de Cœlo Agnum illum immaculatum, cujus gratiâ statuisti ponere iram, quâ contra opera manuum tuarum justissimè exarsisti. Atque hæc est illa victima, quæ Miserationem impetravit & veniam Peccatoribus, cruento primum illo in Cruce sacrificio; deinceps verò altero incruento Altaris, quod nobis relictum est in memoriam ac restaurationem perennem illius, quo olim perlitatum est. Quid proinde, quid quæso fieret naturâ nostrâ humanâ, nisi Servator noster morte suî sedâsset animum Divinum, justissimâ vindictâ paratum permittere totius Mundi excidium ac ruinam? Et verò quid Mundo ipso fieret, Christiano maximè, si hoc, etiam post exantlatam à Christo mortem, graviùs atrociúsque peccante, in Ecclesia DEI Sacrificium non esset, quod furorem denuo irritatum exercitatúmque mitigaret? Nihil equidem dubito, quin Mundus peccatis ad hanc diem patratis oppressus pridem in nihili profundum abîisset, utpote tam immenso tot noxarum oneri impar. Uno nimirum firmissimo Divini Sacrificii fulcro nititur, quo minùs pessum eat, eóque Justissimæ DEI iræ vim & impetum frangit.

VI. Quam porrò causam esse arbitramini, Auditores Dilectissimi, cur DEus nunc in gubernando hoc Universo tanto plus Miserationis ostendat, quàm ostenderit sæculis antiquis? Ad sumendam de uno adulterio vin-
6. dictam viginti quinque millia Beniaminiarum gladiis cædi voluit: & tamen tunc Matrimonium non erat nisi contractus quidam civilis; non autem Sacramentum, ut est hodie. At nunc, cùm ad Sacramenti dignitatem evectum sit, & adulterium, præter fœditatem Intemperantiæ atque Injustitiæ, complectatur etiam quodammodo malitiam Sacrilegii. DEUS non unum, aut alterum, sed plura centena admitti sinit, quin domos & familias, quin urbes integras evertat funditus, ut tamen ob delicta tam atrocia everti mererentur. Ob 2. *Reg.*
levem Davidis Regis in numerando 24. 15.
Populo vanitatem ac superbiam, pestem DEUS immisit tam funestam, ut modico temporis intervallo septuaginta mortalium millia eâ extincta sint. Nunc è diverso ille patienter fert non vanitates tantùm, sed noxia graviter in publicum exempla, sed perjuria, sed, quod plus est, tot detestandas blasphemias, quas Christianâ è gente aliqui omni ferè momento, in injuriam Divini Nominis tartareâ linguâ evomunt. Obtutus unus cu- 1. *Reg.*
riosior, aut minùs reverens, quem in 6. 19.
Arcam Betsamitæ defixerant, strage quinquaginta millium ex eâ gente vindicatus est: & nunc tantus eorum est numerus, qui non verentur ore indigno manducare carnem Filii DEI in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, & tractare illam manibus conspurcatis mille fœdissimis libidinibus, mille spurcitiis, sic profanando non aliquam è lingno insensili arcam, sed membra illa purissima & sanctissima, quæ sunt vivus Divinitatis Sacro-

sanctæ

sanctæ thronus: & tamen, haud secus, ac si etiamnum crucis trunco clavis suffixæ hærerent manus, sensum nullum prodit, & imania sui Populi sacrilegia tolerat majori longanimitate, quàm olim leves contra debitam sibi reverentiam noxas tulerit. Quæ autem tanti in Mundo gubernando discriminis causa? An fortassis animi ingratissimi scelera, tanta beneficiorum interim accessione factâ, minùs jam habent malitiæ, & veniâ atque excusatione magis digna sunt, quàm olim: Nihil minus. Vera tam stupendi discriminis & clementiæ causa est Sacrificium Missæ, in quo nullo non tempore Patri æterno, Sacerdotum manibus, magna illa victima Christus JESUS immolatur: atque hic est arcus ille cœlestis, qui Divinæ Justitiæ tempestates sedat, & potentissimis sanguinis sui sacratissimi vocibus pro toto mortalium genere misericordiam & implorat, & impetrat, cujus ille, etsi caput ac Princeps est, Advocatum tamen ejusdem clementissimè agit, ut ab exitio illud redimat sempiterno.

VII. Atque hoc olim Hebræo Populo deerat; qui, etsi tam diversorum rituum, tot haberet, etiam pro peccatis, sacrificia, nullum tamen habebat, quod ejus esset virtutis ac potentiæ, quantum suspicimus in illo Sacrificio, de quo nobis sermo: quin imò quidquid in illis inerat, virtutis & efficaciæ, ex eo inerat, quòd antiquæ illæ victimæ, umbræ essent ac figuræ ejus, quæ hodie offertur, victimæ ac Sacrificii. Idcirco DEUS infelicibus illis exprobrat, quòd tot suis hostiis ac oblationibus id efficere non possent, ut furorem ejus ac indignationem mitigarent. *Adipe victimarum tuarum non inebriâsti me.* Isa. Nil tale jam DEUS exprobrare potest Populo Christiano, apud quem vel unum Missæ Sacrificium usque adeò illi placet, ut inebriare quodammodo ejus Justitiam possit, & ita quidem inebriare, ut manibus ejus extorquere possit fulmina, quæ jamjam in Peccatores intorquebat. Hinc vestro bono discetis, cùm iratus DEUS vel privatum quemlibet, vel Rempublicam aliquam flagellat, non aliam certiorem iræ ejus mitigandæ rationem esse, quàm multa sacra facere, multis facientibus adesse. In Græciâ quondam tam pestilens erat aëris infecti contagio, ut mortales mortui in publicis compitis haud aliter caderent, ac arborum folia, cùm hiems sævire incipit. Ad malum tam perniciabile emendandum suasit Hippocrates, ut succisis per campos arboribus prægrandes lignorum strues colligerentur, quæ subinde accensæ contagiosam illam auram purgarent: id quod re ipsa dein factum est. Reputate igitur animo, cùm DEUS publicis calamitatibus in nos animadvertit, totam passim Provinciam contagiosâ velut lue infectam esse, aut nimiâ Morum licentiâ, aut fœdâ libidine, aut blasphemiis, aut alio aliquo magis vulgato peccatorum genere. Nullum proinde præsentius malo remedium est, quàm plu-

ribus

tibus in templis Sacerdotum operâ ignem hunc Divinum excitare, cujus suavissimus odor, & amoris flammæ contagionem nullis aliis remediis sanandam, purgent, & salubritatem restituant.

VIII. Quamquam hic non est præcipuus Sacrificii incruenti effectus, Divinæ Justitiæ quodammodo frenum injicere: plus est, quòd illi planè ad æqualitatem satisfaciat. Et verò in hoc nominum nostrorum consistit magnitudo, quòd identidem Divina Justitia Peccatorum quemlibet iis verbis compellare possit: *Redde quod debes.* Redde mihi, redde honorem illum, quem tanta temeritate, dum obedire mihi renuebas, abstulisti. Quis tamen honorem istum reddet, si Divinus est?
.6. *Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo?* Si ego tanquam Abrahamus alter, in holocaustum obtulero dilectum meum & delicatum filiolum, ecne ego sanguine, quamlibet innocente, abluere ex toto potero peccati mei sordes, & totum reddere DEO, quod ipsi abstuli? sed qua tandem ratione unius hominis, imò omnium simul hominum vita faciet satis pro peccati illius arrogantis fœditate ac malitia, quod naturâ suâ tendit ad vitam ipsi DEO eripiendam? Quantò verò minùs id poterit vita bestiarum, si cunctæ pro unico unius peccato im-
ɔ. molarentur? *Animalia non sufficiunt ad holocaustum.* Verum quidem est; ejusmodi bestias, tanquam nullius peccati sordibus infectas, non tam parùm idoneas fuisse futuras ad satisfaciendum pro nominibus, quæ Peccatores contraxerant, quàm futuræ fuissent ipsorum Peccatorum, jam aliàs mortis reorum, vitæ delicta: nihilominus nostra exigebant Sacrificium valoris infiniti; quale nobis in Missa facto ipso Servator noster amantissimus præparare dignatus est. In hac sistit se Christus JESUS habitu & vestimentis tam abjectis, propter accidentium congeriem, quorum involucro tectus comparet; sistit etiam se gestu & compositione tam demissa, victimæ instar, non tantùm jam immolatæ & jugulatæ, sed etiam, paratæ promptæque, quantum est in se, ad vitam denuo, pro æterni sui Patris gloria, amittendam; ut Pater nihil porrò pro injuriis sibi illatis exigat, imò ut plusquam satis ipsi sit factum. *Non sicut delictum, ita & donum.* Rom. 5.
Plus ipsi honoris reddit hæc obedien- 15.
tia, hæc abjectio Divini hujus Filii, qui se demittit, ut ipsi se subjiciat & substernat, quàm ipsi abstulerit refractaria illa perfidia Peccatoris, contra Sanctissimas ejus leges perduellis: atque ita noxæ planè omnes in puro purissimi & innocentissimi Agni sanguine submerguntur: non quidem quasi Missæ Sacrificium per se & absque medio deleat nostra peccata, sicut id Pœnitentiæ Sacramentum præstat; sed quòd illud præstet mediantibus auxiliis necessariis ad seriò & efficaciter dolendum de peccatis, quæ auxilia nobis impetrat, & quod faciat satis pro offensa DEO illata, & pro pœnis offendenti cæteroquin debitis; qua de causa etiam de hoc incruento Sacrificio verum sit illud Danielis: *Occiditur Christus, & finem accipiet peccatum.*

IX. Horum verborum litera de Servatoris morte loquitur, accipi tamen etiam possunt eadem de Missæ Sacrificio, quod sacra Tridentina Synodus definivit esse & ipsum Sacrificium Propitiationis, re nullâ, ob victimam quæ in ipso quoque offertur, Sacrificio in arâ Crucis immolato inferius, sed tantùm dissimile in modo offerendi. *Docet sancta Synodus Sacrificium istud verè propitiatorium esse &c. Una enim eadémque est hostia, sola offerendi ratione diversa.* Concipite proin animo Sacrificium Crucis causam fuisse universalem ad mortem peccatis inferendam, Sacrificium verò Altaris particularem quandam causam esse, quæ sanguinis à Christo JESU profusi vim virtutémque huic atque illi applicat. Mors & Cruciatus Christi thesaurum collegerunt, Missæ Sacrificium illum distribuit: Mors Christi ætatium est publicum; Missa clavis est, quâ illud reseratur. Observate proinde, quid sit Sacrificium peragere, quid illi, dum peragitur, adesse. Idem est, ac facere, ut DEUS ille, qui pro cunctis mortalibus in genere mortuus est; nunc denuo quodammodo moriatur pro me & vestrûm quolibet, perinde omnino ac si nostrâ singulorum causâ denuo moreretur. Hic tenere me non possum, quin exclamem: Prô Munde hebes & insensate! quàm nihil intelligis de Mysteriis tam sublimibus! quî fieri potest, ut tam multi Aram circumstent oscitantes, garrientes, jocantes, ridentes, dum trementes adstant Angeli, rerum effectorumque tam prodigiosorum contemplatione attoniti! Sed non evagemur ante tempus à proposito scopo, sed progrediamur ad tertium, quo DEO obligamur, nominum genus, quod est gratiarum ipsi pro beneficiis acceptis debitarum.

Sess. 22. c. 2.

X. Magna quidem sunt hæc nomina, etiam cùm in se spectantur; multò tamen evadunt majora, si illa etiam perpendamus, de quibus paulò antè dictum est. Neque enim DEUS beneficum tantùm, infinitéque bonum erga nos se semper demonstravit, sed talem tum quoque se exhibuit, postquam à nobis & toties, & tam graviter offensus est. Hinc consequens est, quod si verè infinita ejus est in nos bonitas, infinita ejus in nos beneficentia, nos quoque summo jure debeamus ipsi gratitudinem infinitam, & agnitionem liberalissimâ ejus beneficentiâ non inferiorem. Verùm ubi tandem locorum inveniemus ærarium tam locuples, & opum tam immensarum? *Minor sum cunctis miserationibus tuis,* verba sunt Jacobi Patriarchæ sanctissimi. Gen. 32. Non habeo, O DEUS, unde gratias tibi referam vel pro minimo beneficio in me vilissimum homunctionem collato. Equidem si non aliâ nos DEUS dignaretur gratiâ, quàm ut vel semel blando nos obtutu respiceret, fieret profectò, ut cùm ipse sit Dominus tantæ Majestatis, nos autem creaturæ tam miseræ, tam abjectæ, nunquam dignas & promeritas gratias agere possemus, etsi totos

nos

nos ejus conſervaremus honori, & millies quotidie vitam pro ipſo profunderemus. Quæ igitur gratitudo ſufficiet ad dignè reſpondendum, non jam blando obtutui, ſed bonis ac beneficiis innumeris, quà naturæ, quà gratiæ, ſed liberationi à malis innumeris quà culpæ, quà pœnæ: ſed præmio, quod per omnem deinceps æternitatem promittit, & non eſt aliud, quàm ipſe, bonum illud infinitum; atque hæc quidem impenſis vitæ ſuæ, quam duxit inter ærumnas tam graves, exegit tot inter cruciatus & dolores, finivit tot inter injurias & opprobria, noſtri
12. amore, ferali in ligno! *Quid dignum eſſe poterit beneficiis ejus?* Conſulite, ſi placet, cunctas illas feliciſſimas Cœli mentes; omnes ore uno reſpondebunt, non eſſe uſpiam, unde DEO ſatisfaciamus, unde gratias promeritas rependamus: velimus, nolimus, neceſſe eſt nos vivere ac mori ingratos. Parte tamen alterâ exigit DEUS, ut omnino reddamus, quod debemus, & Eccleſiaſtici, tanquam publici Præconis ore promulgat nobis imperium, quo jubet reddere, quantum
35. accipimus. *Da Altiſſimo ſecundùm datum ejus.* Sic ut omni ex parte conjiceremur in anguſtias nobis inextricabiles, niſi Miſſæ foret Sacrificium, eo, ſi S. Irenæo credimus, fine potiſſimùm inſtitutum, ne DEO ingrati eſſe
4.
ba- cogeremur. *Divinum hoc ſacrificium*
22. *ideò inſtitutum, ne nos ingratiſſimus erga DEUM.* Cum hoc Sacrificio, ſpe bonâ ac fiduciâ pleni, ſiſtimus nos oculis Patris æterni, & his eum alloqui fidenter poſſumus; Novimus, O Pater

Miſerationes tuas omnem numerum, omne pondus ſuperare, en tamen donum, quod ipſum ſolum tantum valet, quantum valere poſſunt dona tua omnia: en DEUM, qui noſtris ſe manibus offert tibi, æqualis omnino ac ſufficiens ad rependendas vices Divinæ tuæ beneficentiæ, quamlibet immenſæ ac infinitæ.

XI. Quantum proinde nos, Dilectiſſimi, debemus Servatori noſtro Chriſto JESU pro Sacrificio hoc Euchariſtico, quo ſine, vellemus, nollemus, cogeremur vivere ingrati Patri noſtro cœleſti? Sed hic fuit modus ſine modo Divini in nos Amoris; devincere nos ſibi beneficiis immenſis, & dare præterea, unde illis ad æqualitatem reſponderemus. Quamquam vel tum, dum in incruento Sacrificio expungimus noſtra nomina, ſuum DEO filium offerendo, alia denuo apud eundem ipſum nomina contrahimus, cùm non alius, quàm ille ipſe ſit, qui tantâ nos ſorte beavit, ut hunc Filium ipſi offerre poſſemus. Nec tamen refert; nam etſi dum reddimus, accipimus: tamen etiam dum accipimus, reddimus. Accipimus, dum facultas datur offerendi DEO theſaurum tam inexhauſtum; reddimus, dum illum offerimus. Atque utinam tanti ſciremus æſtimare ſortem hanc noſtram, quanti æſtimari meretur! Spectandum ſe obtulit Venerabili Franciſcæ Farneſiæ Virgo Sanctiſſima, & brachiis ejus filium ſuum Divinum Infantulum inferens. Accipe eum, ajebat, eſt enim tuus; & vide, ut illo rectè utaris. *In vita ejus.*

Noster est JEsus, Dilectissimi: *Parvulus datus est nobis*: & si noster ille est, nostræ quoque sunt opes illæ nunquam exhauribiles Meritorotum ejus: noverimus igitur iis sicuti, sicut oportet, offerendo illa quàm creberrimè æterno Patri ad onus, quo premimur, sublevandum.

XII. Sed quid agemus, cùm ea sit gratitudinis Lex, ut jubeat non solùm æquale accepto muneri reddi illi, qui donavit, sed etiam majus? *Qui recompensat æquale*, S. Thomæ doctrina est, *non videtur facere gratis, sed reddere quod accepit.* Qui prior benefacit, suo planè agit arbitrio, nullo titulo obligatus: qui vices beneficio rependit, jam id agit, ad quod decori & beneficentiæ alienæ respondendi titulo adstringitur: atque inde necessarium est, ut qui beneficium accepit, tantò plus reddat, quantum satis est, ut spontaneam illam largitoris benefici voluntatem ac studium compenset. Præterea hoc ipsum, primò donare, est donum quoddam ultra ipsum donum: æqu[illegible] proinde est, ut Gratitudo nostra, cùm donanti aliquid reddit, non donum tantùm reddat, sed aliquid insuper, quo compensetur illud, primum fuisse in donando. *Ideò gratiæ recompensatio semper tendit, ut, pro suo posse, aliquid majus retribuat.* Id quod in re nostrâ sperari nullo modo potest; cùm enim DEus ipsum nobis Filium suum donârit, non potest vicissim ipsi donari aliquid, quod ipso majus sit. Ita planè est. Non potest re ipsâ reddi DEO, nisi æquale; potest tamen reddi plus ratione quadam apparenti. Semel enim tantùm à Patre datus nobis est Christus, cùm carnem nostram induit; nos autem sæpissimè illum Patri in Missæ Sacrificio reddimus; unde videmur quodammodo in reddendo vincere ipsum DEUM, legem Gratitudinis implendo ultrà doni accepti mensuram, ut requiri dicebam: sic ut non tantùm grates rependamus DEO: quantas ejus beneficia merentur; sed etiam quantas meritus est, dum nos beneficiis suis amoris infiniti vi planè prævenit. Quî igitur fieri potest, esse Christianorum è numero quemquam, qui hæc vera esse profiteantur, nec tamen perpetuus Templorum sit inquilinus, in tot sacra, quàm multis interesse potest, intentus?

S. Th. 2. 2. q. 106. ar. 6.

XIII. Cujus quidem rei obligatio inde vel maximè crescit, si titulo gratias pro acceptis referendi, addatur & alter ea, quæ desiderantur, demissè petendi. Postremam hanc obligationem inducit Religionis virtus, quæ nobis imponit onus, precibus nostris obsecrationibúsque profitendi DEUM unicum ac solum esse omnis boni nostri authorem, nósque ab ejus manibus, in quocunque bono impetrando, totos velle pendere. Hac veritate cultus ille nititur, quem DEO quotidianis nostris precibus exhibemus, ut ipse apertè indicat, ejusmodi sui cultum à nobis postulando illis verbis: *Invoca me in die tribulationis, & honorificabis me.* Quamquam ipsæ illæ nostræ miseriæ, quæ nos cogunt, ut opem à DEO supplices flagitemus

Ps. 4

temus

temus ipſæ, inquam, illæ eâ nos ope indignos faciunt: quare, ſi Miſſæ ſacrificio deſtitueremur, quæ tandem ſors noſtra eſſet, dum quâ menſurâ in nobis noſtra creſceret inopia ac neceſſitas, eâdem planè etiam creſceret indignitas, ad opem vel minimam accipiendam? Accedit, illud commercium, quod DEUM inter ac hominum Gratiâ mediante ſtabilitum eſt, toties quotidie peccatis interrumpi; ut tam protritâ fronte eſſe non poſſemus, ut absque JESU non vereremur Divino nos conſpectui ſiſtere cum noſtris libellis ſupplicibus, repulſæ illius ſeve-
28. ræ metu: *Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Benedictus proinde ſit millies Servator noſter, qui dignatus eſt in Eccleſiâ ſuâ relinquere Sacrificium virtutis infinitæ, quo mediante Peccatoribus non minùs, quàm Juſtis & Amicis Divino Tribunali offerre liceat libellos ſuos ſupplices, & omnem gratiam ac veniam impetrare.

XIV. Enimverò ſi ſolus Chriſti JESU Servatoris noſtri Amor arbiter fuiſſet omnium, quæ pro ſalute noſtrâ ipſe geſſit, exiſtimo libentius eum non tribus duntaxat horis, ut modò, ſed omnibus deinceps ſæculis ad finem uſque Mundi, perſeveraturum fuiſſe, ferali è Crucis ligno pendulum, ut ſuarum ſemper & lacrymarum & ſanguinis vocibus peteret non ſalutem modò noſtram, ſed media planè omnia, quæ illi conſequendæ magis fuiſſent profutura. Verùm quia id neque neceſſarium, neque conveniens erat, ſpectatis iis finibus, quos Divina ſibi Providentia præfixerat, idcirco ut genio illi ſuo, ad amandum tam prono propenſóque, faceret ſatis, hanc Servator novam invenit rationem manendi in terris, etiam poſtquam ad Superos abiêrat; ut relinqueret nobis Divinum ſuum Corpus, tanquam Hoſtiam pacificam ad gratioſam admiſſionem impetrandam; obitérque munus Sacerdotis æterni, ad ſupplices noſtros libellos Patri porrigendos, quibus ſummâ benignitate ille reſponderet: noſtríſque votis clementiſſimè annueret. Nôſſe proin- *Suar. 3. p. t. 3. diſp. 29. p. 2.*
de vos oportet, quo momento Sacerdos ad Aram litat, aut vos litanti adeſtis, eodem Chriſtum JEſum Servatorem dextræ Patris in Cœlo aſſidentem, offerre noſtro nomine illas preces ad vota, quæ vel privato, vel publico Nomine Sacerdos inter ſacrificandum proponit, & tum, cùm ab hoc ille ſacrificatur, & immolatur, vulnera ad plagas ſuas Patri in cœlo monſtrando, noſtrum ſe Advocatum conſtituere. *B. Laur. Juſtin. ſer. de Corpore Chriſt.*
Videte proinde, quâ fiduciâ nihil non bonorum à DEO petere poſſimus, dum litanti adſtamus; cùm ſoli haud quaquam ſimus; ſed eâdem cum illo Advocato, cui DEO ipſi æqualis eſt, voce pro nobis peroremus.

XV. Si ipſa DEI Parens Cœlo delapſa filium pro vobis ſupplex interpellaret, quantùm ſpei in ejusmodi precibus reponeretis? Et tamen non DEI Parens, ſed DEUS ipſe, ipſum Verbum, humanâ veſtitum carne, Advocatus noſter eſſe vult, & minùs bene de rebus noſtris adhuc ſperemus? Quid tandem Divina Miſeratio Chriſti Innocentiæ negare poterit? Alphonſus Albuquerchius celebre in

in Lusitanorum Annalibus nomen, ob illustres, quibus de Barbaris in Indiâ triumphavit, victorias, dum omni suâ cum classe præsenti in exitii discrimine versabatur, ventis ac mari atrociter sævientibus, felici consilio utraque manu innocentem puerulum complexus, qui tum fortè in navi aderat, cœlum versùs sustulit, & si nos, ajebat, gravibus obstricti peccatis ad pœnas meritò deposcimur, at hic parvulus certè noxæ omnis expers est. Parce igitur, O DEUS, & tot nocentibus unius innocentis amore vitam serva. Quis crederet? adeò gratus irato DEO innocentis infantuli aspectus fuit, ut mare posito furore imminentis jamjam mortis horrorem subitâ ingentique vectorum lætitiâ mutaret. Quid jam putatis facturum Patrem æternum, quando Sacerdotes, consecratam attollentes hostiam, sui innocentiam & puritatem Filii illi ostendunt? Quomodo tranquillitatem ac malaciam negare poterit tempestatibus, quibus jactamur? opem ac subsidium necessitatibus, quas proponimus, illo maximè tempore, quo innocentissimus hic Filius non tacet, ut ille Albuquerchii, sed precibus nostris suas jungit, & humili ac venerabundo gestu omne nobis bonum exposcit? Negari non potest, si rectè S. Joannes Chrysostomus sensit, quin Sacrificii tempus sit tempus Miserationum, & quin illud exspectent tam Cœlestes Genii, quàm hi Advocati nostri Beati Cœlites, tanquam occasionem longè opportunissimam ad nostras miserias ac necessitates Divinæ Miserationi proponendas.

XVI. Diffiteri non possumus, quin Divina quoque Justitia multum in hoc negotio habeat quod agat, quæ dum nostris è manibus accipit donum tam pretiosum, debet ipsa quoque cum Divinâ Misericordiâ ratas habere, & suâ velut manu signare petitiones nostras. Omnibus Legibus, non humanis minùs, quàm Divinis, vetitum est graviter cunctis Judicibus, acceptare munera, etsi illi, de quorum causis disceptatur, aut accusati sunt, sponte ipsi suâ ea offerant: nec enim ipso DEO affirmante, tantùm *Munera excæcant oculos Sapientum; sed & mutant verba Justorum.* Ajunt quidem vulgò; ferro domari omnia: sed rectiùs diceretur, omnia domari Auro: nec enim ulla bilanx tam recta, ut non eam in partem inclinet, in qua aurum ponitur. Quod si ita est, quomodo non etiam Divina Justitia mutabit sententias vel maximè ad rigorem exactas, dum dona nostra ac munera in Altari recipit? Non dicam quidem, quòd ipsa quoque excæcetur; cùm sit ipsa Sapientia, in quam minùs, quàm in Solem, quidquam caliginis cadere potest; dicam tamen, quòd donis his inducta aliter sentire, aliter judicare incipiat, & ipsa quoque, collatâ cum Misericordiâ operâ, etsi tam cæteroquin æquitatis studiosâ omne in nos bonorum genus conferre cogitet. *Munera mutant verba Justorum.* Et verò reputate animo, qualia sint, quæ ipsi offerimus munera, Offerimus ipsi DEUM humilia-

De 10. & &

litatum; offerimus munus, quod ipsi S. Increatâ Triade nihilo inferius est: unde plus damus DEO Missæ Sacrificio litando, quàm petamus nostris precibus: atque adeò non apparet, quare aut quomodo, dum honesta petimus, repulsam possimus metuere. Sacerdotum è numero aliquis, magnâ & singulari virtute vir, dicere solitus erat; quòd quamlibet insignes planéque singulares à DEO vel pro se, vel pro aliis peteret, dum Sacris operabatur; nunquam tamen quidquam alicujus momenti se sibi petere visum, ubi ea, quæ peteret à DEO; cum illis contulisset, quæ offerret, offerendo Christum JEsum. Et verò affirmat viri dictum ratio: cuncta siquidem, quæ petimus, aut petere à DEO possumus, aliud tandem non sunt, quàm conditum ac creatum quidpiam: quæ autem offerimus munera, Divinum quid sunt: unde munificentissima DEI benignitas, ne si velit quidem, tantis unquam bonis ac donis cumulare animam poterit, sive gratiæ illa sint, sive gloriæ, ut majora absque comparatione illi non offeramus in hoc Sacrificio incruento. An igitur ille Dominus, qui paratus est dare mercedem plenissimam vel pro calice aquæ frigidæ, quem quis ejus amore dederit; an, inquam, non reddet quod justum est pro omni Filii sui sanguine, quem in Missæ Sacrificio offerimus? Maximè cùm sub illud ipsissimum tempus viva hæc hostia, Holocaustum illud operationum, Sanguis ille Divinitate plenus, nobiscum, ut antè innuebam, clamet, pro omnibus nostris delictis intercedendo: *Semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Hebr. 7. 27. Et dubitabimus, an velit Cœlestis Pater audire voces Sanguinis hujus sacratissimi, cùm, ùt sacer Vates testatur, corvorum Ps. 146. 9. pullos audiat, à matre in nido derelictos?

XVII. Sed quod tantorum bonorum usum impedit, id est, quòd sacrificantibus non animo, sed corpore duntaxat præsentes adstemus, & parum abest, quin dicam, non aliter in Templis versemur, quàm canes; nisi fortè etiam modo damnabiliore: canes certè à Templis exeunt, quales intraverant; at nos à Sacro audito revertimur haud paulò deteriores, magisque infelices, quàm ad illud audiendum nos contulerimus. Cæterum solum Missæ Sacrificium sufficeret ad totam stygem debellandam, & in eo solo haberemus antidotum præstantissimum contra omnes ejus suggestiones. Me nihil exaggerare eventus docebit, quem narro. Refert Æneas Sylvius (is, qui postmodum Pii secundi nomine Petri sedem tenuit) in urbe quadam Germaniæ è primariâ nobilitate virum à maximis opibus eas esse redactum ad incitas, ut in villâ quapiam suâ ad quam se receperat, quàm parcissimè vivere cogeretur. Hic gravi oppressus mœrore parum à desperatione aberat: quare Dæmon pro suo Mortales opportunè in exitium impellendi studio nullo non die stimulabat miserum, ut laqueo in collum injecto miseriis & vitæ

vitæ finem imponeret; cùm, ut versutus hostis suggerebat, arborem aridam nihil rectiùs, quàm securis exspectet. In hac tentationum & tristium cogitationum pugnâ Nobilis opis petendæ gratiâ ad Animi arbitrum, à singulari virtute commendatum, accessit: & verò promptam, consilio hoc perquam opportuno suggesto, invenit. Id age, ajebat vir sapiens, ne ulla unquam tibi dies elabatur, quâ Sacerdoti ad Aram facienti non adsis, ibique magno animi ardore exposcas, ne te adeò insanire sinat; ut brevi cruciatu æternum auspiceris. Audiit consulentem Nobilis, &, quod suadebatur, tantâ constantiâ executus est, ut animi integri decursu diem sibi nullum sine Sacrificio eripi pateretur. Sed anno uno elapso, nescio quomodo præpeditus, tam serò ad Templum se contulit, ut ex obvio rustico intelligere debuerit, jam omnes, qui inibi erant, Sacerdotes Sacris operatos esse. Lacrymas is nuntius, viro attonito expressit: & quid, inquiebat, me fiet, quid me fiet die hac? malè metuo, ne illa vitæ meæ postrema sit. Si ille acerbè iterum iterúmque querebatur; cùm admirabundus Rusticus, ne fleveris, dixit; Domine; quod enim ego paulò antè audivi Sacrum, tibi vendam, siquidem emere placuerit. Næ tu, respondit alter, rudis admodum es: an nescis Sacrum vendi nulla ratione posse? cùm Rusticus: vendi, non vendi possit Sacrum, non multum laboro: tu tamen penulam hanc tuam rubeam, quâ tegeris, mihi cede, tu Sacrum à me auditum accipe, seu dono, si mavis, seu emptione, ego illud tuum esse facilè patior. Atque ita conventum est, magnâ partis utriusque lætitiâ; Rustico quidem domum, viro illustri ad Templum iter prosequente. Inde dum is non diu post, fusis ad DEUM precibus, revertitur, vix locum, in quo paciscì placuerat, tenuit tum oculos attollens non procul inde, nescio quid rubrum, in aëre pendulum conspicit: propior factus (prô funestum spectaculum!) miserum illum Rusticum videt, qui, Judæ instar, cum penula illa rubra è quercu se suspenderat, ab illo utique malo Dæmone superatus, qui Nobilem aliàs ad infame hoc supplicium impellebat: eo autem spectro eruditus Nobilis ambigere porrò non potuit, quæ vis esset remedii, quod prudens ille Sacerdos suggesserat, dum suasit, ut quotidie ad Aram operanti religiosè adstaret.

XVIII. Ad duo hac in historia animum advertite: ad primum quidem obiter; id autem est turpis illa Christianorum inscitia, quâ tam non intelligunt opes immensas in Missæ Sacrificio absconditas, ut etiam ad eas sordido lucello permutandas descendere eos non pigeat. Tam præclarè de vobis sentio, ut neminem unum tam stolidum fore existimem, cui tam malè pacisci allubescat: probare tamen non possum, certas quasdam absonas, ne impias dicam, lo-

loquendi formulas; quibus nonnemo ad Sacerdotem aliquem accedens uti non veretur: & dicere: Vir Reverende, placétne ut Sacrificii tibi hodie pretium annumerem? Itáne pretium Sacrificii? vósne vestris in loculis tantum æris? Pretium unius Sacrificii ne totum quidem Cœlum habet: unicum enim tantum valet, quantum valet DEUS, qui est & Victima in eo oblata, & offerens, saltem præcipuus. Pauci illi nummuli, qui Sacerdoti numerantur, dantur, si id hactenus nesciebatis, ut ille indè vivat: æquum enim est de Altari vivere, qui Altari servit: unde non sunt offerendi illi ij nummi verbis tam ineptis, quasi dentur in pretium Sacrificii: quod nullo pretio æstimari potest. Altera, quàm hâc historiâ doceri debetis, & ad rem propiùs facit, veritas est, vis & efficacia Sacrificii, quâ istud præditum est ad impetrandum omne bonorum genus, ad retundendam tentationum vim, imò ad eandem etiam superandam, siquis illi religiosè, piéque adstiterit.

XIX. Ut ad propositum redeamus: En quàm verè principio dixerim, Christum Servatorem, relinquendo Ecclesiæ hoc admirandum Sacrificium id spectâsse, ne unquam ampliùs inopes essemus, dum in illo fodinam nobis reliquit, nunquam exhauriendam, ad expungenda omnia cum Divinâ Majestate contracta nomina; tantopere nos parte unâ sibi devinciens Beneficentiâ suâ limites omnes prætergressâ, quantopere parte alterâ nos exsolvimus, & nomina delemus dono, rebus omnibus creatis præstantiore oblato.

II.

XX. Sed quid agendum nobis, ut in fodinas has tam nobili metallo fœtas penetremus? quomodo, inquam, rectè adstabimus Divino huic Sacrificio, ut aliquod inde in nos emolumentum redundet? Thesaurus enim absconditus rectè thesaurus esse negatur: *Thesaurus invisus, quæ utilitas?* Eccl. 20.
Sciendum proinde: Christianum, 32.
Missæ Sacrificio præsentem, geminis personis fungi: una est Assistentis illi, altera Offerentis: in eo autem, si rectè quis personas has gerat, totus consistit fructus, quem hinc haurire nos oportet, juxta id, de quo secundo loco me acturum promisi.

XXI. Primò igitur assistimus. Hoc autem assistentium munus & corporis & cordis compositionem profundissimâ reverentiâ plenam postulat. Refert S. Ambrosius, Sacrificanti Alexandro vicinum adstitisse Ephebum, qui ardentem manu facem præferebat; cùm autem Sacrificii ritus diu admodum protraherentur, fax illa eo usque consumpta est, ut jam manum nobilis adolescentis adureret & absumeret: is autem, ne quid turbaret, ad finem usque sacrorum immotus tulit acerrimum lenti ignis sensum ac dolorem. Quod si ita est, necesse erit Ethnicos vocare, ut Christianos doceant, quæ reverentia Sacrificio debea-

debeatur. Nos inter non bos aliquis Idolo & ficto Deo immolatur; sed Agnus ille sine macula, DEI Filius adorandæ Triadi: & tamen Christi Cultores ne modicam quidem illius reverentiæ partem præseferunt, quam Ethnici in ejusmodi occasionibus exhibeant. Ipsum adeò imum terræ centrum parùm profundum nobis videri deberet ad nos coram DEO satis abjiciendos. Et tamen, quàm multos videre est uno tantùm poplite incurvato, habitu magis insultantium CHRISTO, cum sceleſtis illis in Pilati atrio, quàm eundem cum geniis cœlestibus adorantium; qui & ipsi etiam cum metu & tremore tanto Monarchæ assistunt; illi, inquam, *quem laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates.* Observate prodigium non vulgare. Cœlestes illi Genii, quo eorum quisque altero nobilior est, atque excellentior, hoc alterum magis superare nititur reverentiæ & cultùs præstantiâ: unde Angeli laudare tantùm DEUM dicuntur, Dominationes autem adorare, Potestates denique formidare ac trepidare: & tot mortales, abjectissimos terræ vermiculos, non pudeat adstare illi, Morionum instar ac Sanniorum, Altari tergum obvertere, minore se modestiâ componere, quàm canis coram hero suo se componat? Et sit deinde, qui miretur, se hujus arboris vitæ fructus non experiri, & tot inter opes adhuc egenum esse? sibi quisque id imputare debet. Quare, qui majore emolumento adstare sacrificanti deinceps voluerit, aliam & ipse rationem teneat; & cùm Templum ingreditur ad Sacrum audiendum, Cœlum ipsum quodammodo intrare se existimet, ut totius hominis, ad reverentiam compositione Seraphinorum imitetur reverentiam, quâ illi DEI throno assistunt.

XXII. Imò necesse est hac exteriori compositione contentos non esse, ex qua appareat, quanti DEUM æstimetis: opus est huic addere non minorem compositionem ac modestiam animi, cujus exterior illa sit argumentum. *Sacrificium visibile, invisibilis Sacrificii est signum*, ut S. Augustinus loquitur. Siquis vestrùm præsens adfuisset, quando Servator noster sua è Cruce pendulus, pretiosissimum illum cruorem effundebat, quo religionis sensu, quâ teneritudine intimâ, quâ modestiâ decentiáque opus tantum spectâsset? Nunc non aliter assistendum esset illi Aræ, in qua eadem planè hostia immolatur: *Opus nostræ Redemptionis exercetur*, ut ait Ecclesia. Est autem opus hoc tantum, ut si Christus JEsus, pro eo quòd Divinum suum sanguinem Calvariæ in clivo profunderet, maluisset Missæ Sacrificio litare ad satisfaciendum Divinæ Justitiæ, solum illud suffecturum fuisset ad faciendum satis pro peccatis totius Mundi, præteritis perinde ac futuris. Nos ista credimus, nec animo linquimur, imò sacro horrore perculsi animam non efflamus? *Pavete ad Sanctuarium meum*, dicebat olim ad

L. 1 Civ. DE

Dom. post. Pentec. Orat. secr.

Lev.

ad Judæos DEUS. Quantò magis pavere nos oportet, dum sacra intra limina pedem inferimus, & dum illud ad Altare propiùs accedimus, in quo DEUS immolatus est, imò in quo tum ipsum immolatur? Quin si sensum hunc pietatis ac reverentiæ in nobis non excitat honor DEO debitus, ad illum saltem movet nostri amor, & propriorum emolumentorum studium! An æquum cuiquam videtur, dum non Seraphini tantùm, & beati Cœlites pro nobis DEO supplices accidunt, sed Christus ipse suâ lingua, suo cruore pro nobis perorat, nos vocibus tam salutaribus obstrepere, & Divinam Justitiam sub ipsum illud tempus novis animi irreverentis & contemnentis noxis contra nos vehementissimè irritare? Enimverò reus nemo ad hanc diem, dum illi redimendo Advocatus coram Judice adlaborabat, in risum, jocos, ac inanem garrulitatem se effudit, sed potiùs cordis suspiriis, corporis gestu ac conformatione ad demissionem, Advocati verbis vim addere conatus est.

XXIII. Alterum munus, quo Christianus Sacrificio præsens fungitur, offerentis est. DEI Filius tanto in mortalium genus amore exarsit, ut non solùm bona sua cætera in illos beneficentissimè conferret; sed magnam etiam officiorum ac munerum partem, quæ ipse gerit; cùm eos omnes socios vellet in nobili illo Divinæ gloriæ promovendæ fine ac scopo. Et quia munerum, quæ ipsi ut Redemptori conveniunt, postremum non est; quòd sit *Sacerdos in æternùm*: eâ causâ communem aliquo modo cunctis esse voluit nobilem hunc titulum, eos omnes certâ quadam ratione suo cruore in sacro lavacro initians, id quod Beati Cœlites grati agnoscunt, palámque iis vocibus profitentur: *Fecisti nos DEO nostro regnum & Sacerdotes.* Non solus igitur ille Sacerdos, quem Aræ admotum cernitis, Corporis Christi sacrosanctâ victimâ DEO litat: *Non solus Sacerdos sacrificat*, ait Guerricus; *sed cum ipso Fideles omnes sacrificant; sed totus Conventus fidelium, qui adstat, cum illo sacrificat.* Sacerdos ille, quem præsentes intuentur, Legati munere fungitur, tam communis totius Ecclesiæ, quàm singulorum fidelium, qui præsentes sunt, séque arbitrum ac sequestrum constituit cunctorum apud Sacerdotem illum, qui oculos fugit, quique est Christus ipse; cùm hoc æterno Patri tam communi omnium, quàm particulari singulorum nomine offert totum illud abundantissimum Redemptionis humanæ pretium. Atque hac causâ Sacerdos Missam appellat Sacrificium suum, & aliorum præsentium: *Orate fratres, ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat:* neque enim Altaris Sacrificium privatus Sacerdotum, sed publicus omnium, qui illi adstant, thesaurus est, ac ærarium.

Ps. 109.

Apoc. 5. 10.

Serm. de Purific.

XXIV. Quapropter vos quoque, Dilectiſſimi, veſtro in ordine ac gradu Sacerdotes dici poteſtis: eâque causâ oportet vos, dum ſacro adeſtis, Divinam iſtam victimam offerre ad quatuor illos fines, de quibus ſuprà eſt actum, ad DEUM ſcilicet honorandum, ejus iram mitigandam, gratias pro acceptis beneficiis agendas, & nova beneficia petenda. Quod cùm ita ſit, cogitet quisque veſtrûm, ſe, cùm in Eccleſiam ingreditur, ſervum illum eſſe debitorem decem millium talentorum, ad quem Divina accedat Juſtitia, illique verbis illis minimè mitibus, *Redde quod debes*, ſolutionem imperet. Hoc ubi audiêrit, procumbat in genua, & demiſſione quidem ſummâ, ſed non minore fiducia, ſine mora reſpondeat: *Patientiam habe in me; & omnia reddam tibi.* Tantum mihi moræ, O DEUS, indulge, quantùm ſatìs eſt, ut Sacrum, cui adſto, peragatur, & modico hoc temporis intervallo reddam tibi, quidquid debeo. Debeo Majeſtati tuæ ſupremæ honorem ac reverentiam infinitam; & tamen bona, quæ habeo omnia, his nominibus delendis non ſufficiunt. Scio, & confiteor; ſummam tamen iſtam ex vulneribus accipio Redemptoris mei. *Quod ex me mihi deeſt, uſurpo mihi ex viſceribus Domini mei.* Id quod facit Chriſtus in ara illa, idipſum & ego facere paratus ſum: cum ipſo me abjicio, cum ipſo me in nihilum quodammodo redigo; cum ipſo Patrem colo tam profundè, quàm demiſsè ille coli, honorarique meretur. Debeo pro noxis meis ſatisfactionem infinitam: ita eſt: Majeſtas, quàm offendi, ſumma eſt; mea offendentis conditio abjectiſſima: ſed tamen: *omnia reddam tibi.* Offeram tibi donum, quod plus tibi honoris reddet, quàm peccatis meis abſtulerim: unde neceſſe erit, ut omnem in me iram & indignatioem ponas. Si enim ignoviſti, cùm Regem Ninive demittentem ſe, abjicientémque cerneres, quomodo non ignoſces, mox viſurus abjectum coram te Regem Cœli, non cinere opertum, ut illum olim, ſed eam in conditionem redactum, qualis eſt ſacrificati, jugulati, mortui? *Vidi Agnum ſtantem tanquam occiſum.* Sit licèt ira tua ſimilis Leoni horribili, non tamen formido. Etiam Leones, fame omni expletâ, non nocent; quare quamdiu non renuis è manibus noſtris victimam hanc accipere, tutus omnino mihi videbor. Gratias tibi debeo infinitas: ſponte fateor: Beneficiis, quæ modum & finem nullum habent, non niſi gratitudine infinita rectè reſpondetur. Sed tantillum moræ indulge, & noviſſimum quadrantem expungam: *Omnia reddam tibi.* Offeram enim tibi Sacerdotis manu calicem JESU: *Calicem ſalutaris accipiam*, & cùm rationes debiti datíque inierimus, inveniemus, quod ego dedi omnes opes poſſibiles pretio & valore adæ-

Matth. 18, 26.

Bern. ſer. 61. in Cant.

adæquare ; & omnia dona, quibus identidem me cumulas, quæque in ſinum meum effundis. Tandem ope tua ac beneficiis ſummè indigeo, & tamen meriti in me agnoſco nihil, quo tam neceſſarios mihi favores conciliem. Reddam tamen etiam hîc quantum debeo, ut rogem te fidenter, & rationem inveniam, quâ repulſam non patiar, ſiſtendo me oculis tuis indutum veſtibus fratris mei Primogeniti JESU Chriſti, ſicque, ſi non aliud, benedictionem ſaltem mihi nullo titulo debitam, extorquebo. Mea eſt illa victima, mea illa merita bona, meus ille ſanguis: *Parvulus datus eſt nobis.* Unde ſicut hæc recipere & repudiare non potes, ita neque me, eorum nomine ſupplicem, repellere potes, ac repudiare.

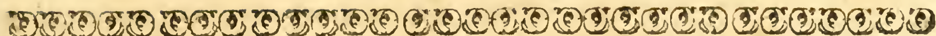
XXV. Hæc, hiſque ſimilia oportet animi veſtri ſenſa eſſe, ut magno illi Offerentium muneri, ſicut par eſt, reſpondeatis; ſic cum ipſo Sacerdote operam veſtram in tremendo illo Myſterio peragendo conjungentes. Sed, quod dolendum, Chriſtianorum in animis tam languet Fides, ut minore externi interníque hominis compoſitione ſacrificanti adſint, quàm ſi lapidi aut ligno thus adolerent. *Qui recordatur thuris, quaſi qui benedicat Idolo*, de nobis dicere poteſt attonitus Propheta. Longa non paucis eſt omnis mora, quæ in Sacro peragendo ducitur, perinde ac ſi nullum aliud tempus tam ſine commodo abeat, quàm quo Sacrum auditur, videntúrque & ipſi cum Scribis illud Chriſto ingeminare : *Deſcende de Cruce.* Luc. 24. Age, feſtina, alia nos manent negotia; labores domeſtici, mercimonia, agri, jumenta tantam moram non ferunt. Quin, quod deterius eſt, nonnulli tam nullo ipſi devoti animi ſenſu perfunduntur, ut aliis quoque impedimento ſint, garriando, etiam alia voce, corrigendo. Varia offendicula præbendo. Fæminæ ſic excultæ adventant, tanquam ſic ad locum choreis & ſaltibus deſtinatum properarent: viri adſunt ut videant, ut ad amores provocent, ut mutua illa dilectarum ſibi ſtudia voveant ac nutriant, præferendo hac ratione infame & probroſum obſcœnitatis convivium, quod parte una ab Orco ipſis paratum eſt, Convivio illi ſacerrimo ac Diviniſſimo, quod parte altera Chriſtus in Ara inſtruxit. Ita nimirum ætate hac noſtrâ illacrymantur multi memoriæ cruciatuum ac Mortis Servatoris noſtri, non jam fideles, ſed perfidi & impii. Sic miſeri adſtant operi illi ſupremo mortis Servatoris ſui, quod myſticè quidem, ſed re ipſa in Miſſæ Sacrificio nobis denuo exhibetur. Sic iratum DEUM mitigamus ; ſic illi offenſo ſatisfacimus ! Heu Mundum cæcum ac ſtolidum! hîc enim, dum agitur opus operum omnium maximum, quod agi in terris poſſit, dum cœli cives omnes amoris & admirationis in extaſin rapiuntur, dum infernum ipſum horror

horror ac tremor occupat; dum peragitur Myſterium, quo auguſtius Catholica Religio nullum habet, dum DEUS ipſe ſe ipſo litat SS. Trinitati ad ſupremam ejus excellentiam agnoſcendam, ipſe, inquam, incredulus, ignorans, oberrat oculis, ridet, fabulatur, tam liberè, támque nullo reſpectu, ut medio in foro in turbâ otioſorum ſtare videatur. Ubi tandem gratiam ac veniam peccatis tam enormibus, tam debitæ obſervantiæ repugnantibus inveniemus? *Jam non relinquitur pro peccatis hoſtia.* Hebr. 26. Si aliàs peccabimus, ſperare poterimus veniam Sacrificii tempore obtinendam; ſed ſi hoc ipſo Sacri peragendi tempore delinquemus, ubi inveniemus, & quando, quo expiemus admiſſa, quò recurremus? quis nos proteget? Diſcamus igitur ſic Sacris noſtris intereſſe, ut omni ex parte & ad amuſſim fungamur officio tam Aſſiſtentium, quàm Offerentium, ut dicebam, ut tandem illius Gloriæ, quam nunc in Altari velatam adoramus, capaces redditi, illâ per omne deinceps ævum fruamur in Cœlo, non jam velatâ, ſed clara & aſpectabili, *in ſplendoribus Sanctorum*, quò ſi unquam DEO miſerante pervenero, neminem unum ex omni hoc numero ibi velim deſiderari.

* * *

DISCUR-

DISCURSUS XIII.

De necessaria Liberorum Educatione.

I. CUm hodie curæ vestræ commendaturus sim rem, quam habetis omnium carissimam, liberos, inquam, vestros, tempus omnino me perditurum existimarem, si probare contenderem; vos ad rectam eorum educationem esse obligatos. Natura ipsa, cui tantopere utilissima hæc educatio cordi est, ut non aliâ magis causâ perpetuum esse voluerit conjugii vinculum, ipsa, inquam, Natura documentum hoc Parentum omnium animis profundissimè inscripsit; quòd si dederunt liberis ut essent, id agere etiam debeant, ut boni sint, custodiendo illos à periculis peccandi, corrigendo cùm delinquunt, & tam salutarium hortationum, quàm rectorum exemplorum vi impediendo, ne pravi fiant. Quomodo igitur ferri potest inexplicabilis socordia, quâ non pauci hodie obligationem tam gravem penitus negligunt, cùm hæc non cum Fidei tantùm & Rationis sed ipsius adeò Naturæ principiis tantopere pugnet? Sinite igitur, ut siquis vestrûm fortassis est, qui dormiat somnum tam profundum, támque noxium, illum excitem, demonstrando; Parentes planè omnes, qui educationem hanc laude dignissimam negligunt, crudeles & atroces esse in se ipsos æquè, ac in suos; & veluti ancipiti gladio, ictu uno plagas geminas infligere, unam saluti suæ propriæ, alteram saluti eorum, quos genuerunt. Si unquam linguam desideravi igneam, illam hodie desidero; cuperem enim insculpere veritatem istam tam necessariam, non in eorum duntaxat, qui mollis instar ceræ ad recipiendam etiam à frigente sigillo figuram maximè idonei sunt, sed in illorum quoque animis, qui durissimo quovis ligno contumaciores non nisi candenti ferro cedunt.

I.

II. Primò igitur assero, ex rectâ educatione boni plurimum in ipsos liberos derivari. Affirmant hanc assertionem meam, non Divinæ tantùm, sed humanæ etiam literæ; id quod argumento est, esse longè certissimam atque evidentissimam. Sapientes inter homines sibi persuaserunt; sine solicitâ hac liberos rectè educandi curâ vanas esse omnes leges, decreta nihil profutura, documenta fore inutilia; ipsam autem solam sine aliis præceptis ac legibus sufficere *Plat. l. 4. de Leg.*

Plutarch. in Lacon. sufficere ad continendos in officio Populos. Hinc Lacedæmonii, à Lycurgo, quo celebrior inter antiquos Legislatores alter non fuit, edocti, tam constanter rei hujus momenta æstimârunt, ut cùm liberi deliquissent, non hos, sed Parentes eorum ad pœnam vocarent. Unde præter alia ejus rei exempla aliquando duos Parentes magno ære mulctârunt, propterea quòd eorum filii inter se in rixâ ad manus venissent; excusando Adolescentes ob ætatis illius incogitantiam; senes verò ob neglectum educationis officium accusando. Tam fixum eorum animis erat, à vigili Majorum oculo ac curâ, tanquam à radice, omnem Minorum felicitatem, aut calamitatem nasci ac generari.

Eccl. 30. Prov. 13. Eccl. 16. III. Ipsam hanc veritatem majori deinceps authoritate Sanctus Spiritus Divinis in literis iterum iterùmque inculcavit: adeò, ut nisi studiosâ malitiâ luci claudere oculos malimus, necesse sit fateri, cùm à rectâ Juventutis educatione ejus salus pendeat, hanc scilicet totam illam esse primam atque præcipuam, à qua motus omnis familiæ bene constitutæ initium ducat. Nec multum dixi, dum hac à curâ & liberorum, & familiarum salutem præcipuè pendere dixi; debebam dicere, inde pendere unicè. Ita DEUS ipse censuit, familiariter cum carâ sibi quadam Animâ locutus. *Lud. Carb. lib. de Doctr. Christ.* Exedebat illam Sanctus dolor, dum perpendebat Christianorum hujus ætatis mores conscceleratos; & DEUM identidem cum lacrymis rogabat, dignaretur eos ad illam morum honestatem ac sanctimoniam reducere, quæ primis ortæ Christianæ Religionis sæculis floruit. Ad solatii aliquid mœstæ afferendum apparens illi CHRISTUS pomum monstravit putridum, cum dicto: Difficile est pomo huic gratiam reddere ac venustatem: quam habuit, cùm maturesceret: faciliùs proin erit, seminis, quæ continet, grana terræ committere, quæ suo dein tempore maturos ac salubres fructus progerminent. Intellexit hoc facto Anima illa, emendationis morum studiosissima; aliter illam rectiùs sperari non posse, quàm si educationi teneræ ætatis seria opera impenderetur: ex hoc enim totos passim Populos meliores futuros. Certum est, Sapientissimos Synodi Tridentinæ Patres, post multas ac longas deliberationes, quibus inter se de moribus Christianæ Reipublicæ corrigendæ, quod tantis studiis desiderabatur, egerant, medium fini huic obtinendo utilius non invenisse, quàm rectam ætatis teneræ institutionem; id quod verbis gravissimis in ipsis Concilii Actis declarârunt. Quare parùm abest, quin dicam, & Concionatores, & Confessarios, & Parochos oleum & operam perdituros pronè omnem, nisi Patres-familias rem etiam adjuvent: ab his enim magis, quàm à quibuscunque aliis, aut salus, aut exitium liberorum pendet sempiternum.

IV.

IV. Authoritati summæ, quâ hactenus assertionem meam stabilivi, accedunt rationes duæ, quæ eandem faciunt manifestissimam. Prima est, quòd à primis annis bonum & honestum sequi sit facillimum: altera, quòd ætas adultior illud cum summa difficultate consectetur. A prima ordiamur; Statuæ alicujus perfectio unde pendet? pendet magnopere à primis scalpri ictibus, & lineamentis rudem in materiam inductis. Est autem ætas Juvenum saxi instar, è quo statua effingenda sit, apta ad admittendos ductus omnes vitiorum, aut virtutum, qui primis ictibus inducantur: & authoritas illa, quâ Parentes erga liberos natura ipsa instruxit, id efficit, ut hortationes auditæ, exempla oculis usurpata longè efficacissimè influant in bonum perinde ac malum. Eam ob rem tantum potestatis DEUS contulit Parentibus increpandi & castigandi, ne quidquam hi prætexere excusationis possint, si ab honesti semita Liberi devient: haud aliter ac Ducibus Exercituum, ne quid & ipsi prætexere, & in alios culpam conjicere possint, jus ac potestas plena & independens in milites concedi solet. Si cui vestrûm beata hæc sors obligit, ut rectè honestéque educaretur, nullo non die gratias DEO agat, quia id ab eo ratio postulat: absque hac enim educatione foret, vero est longè simillimum, nullam indolis propensionem ad bonum quidquam fuisse profecturam. Nullius plantæ indoles dulcior, quàm vitis: inventus tamen modus est, quo radicibus veneno infectis hæc quoque venenatas uvas progignat. E diverso, lacte semina emollire, & experientia vos docebit, suaviores semper inde fructus nascituros. *Theophr. de plant. l. 2. c. 19.* E re foret, vesperi, cùm omnis familia congregata est, crebrò repetere pulcherrima illa Sancti Senis Tobiæ verba, quæ mox referam. Prô quàm dulcis lactis loco illi forent! disertè pronuntio, multos etiam, & seros post annos suavitatem eam in moribus ipsorum se prodituram: *Omnibus*, *Tob. 4.* ajebat ad filium, *diebus vitæ tuæ in mente habeto DEUM: & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini DEI nostri:* aut omittendo bona, quæ præcipit; aut perpetrando mala quæ vetat. *Omni tempore benedic DEUM: & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. Quod ab alio odoris fieri tibi, vide ne tu aliquando feceris alteri. Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere, ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum, etiam exiguum libenter impertiri stude:* animus suppleat, quod marsurpio defuerit. Fuge periculosum pravorum consortium, & in cunctis negotiis tuis *consilium semper à sapiente perquire*, qui si ad manum tibi non fuerit, etiam ex longinquo illum consule. Hæc erant optimi illius Patris sensa, quæ vel dum vobis recito, lacrymas ægrè teneo: & si ejúsce generis documenta atque monita iden-

* *R. P. Segneri Christ. Instr. Tom. I.*

identidem in familiis Christianorum audirentur, O quàm faciem suam non multorum annorum spatio Orbis Christianus mutaret! Regnaret in domibus singulis Pax, non discordia: Templa forent locus Orationis, non garrulitatis; & verbo, Christiani futuri essent Christiani, pleni, inquam, amore mutuo ac charitate, pleni observantiâ & reverentiâ erga communem Dominum. At si liberi pro eo, quòd ejusmodi documenta audiant, sicque instituantur, ex Parentum ore audiant verba, quæ vel Mahometi sectatorem, aut Atheum aliquem dedecerent, mirúmne esse potest, si vitam eorum magis bestiæ, quàm hominis vitam esse inveniamus? Plantæ istæ venenum ipsis in radicibus imbiberunt; Sperari aliud non potest, quàm ut fructus ex iis nascantur venenati. Wenceslaum observate & Boleslaum, Boemiæ Duces, fratres Germanos. Ille, quia ab Ava Ludmilla, fœmina Sanctissima, educatus fuit, evasit & ipse Sanctus: hunc quia à teneris instituit Mater Drahomira, mulier consceleratissima, tam & ipse in scelerum palæstra profecit insigniter, ut vel fratrem parricidali ferro mactaret. Videmus non nunquam hominem indole optima moribus esse depravatissimis, & in publicum exemplo noxiis: qui ejus rei causam ad unguem exquireret, domi illam inveniret, in qua is est educatus. Ibi, quæ vidit mala, & quæ non audivit bona, fecerunt,

Surius in vita.

ut indoles præclara in mores corruptissimos degeneraret: sic & tellus malè culta pro hordeo avenam, pro tritico siliginem, quin & infelix lolium quandoque gignit.

Matthiol. in Pr. Diosc.

V. Multum proinde dixit, qui Matrem dimidium liberorum dixit: *Dimidium filiorum est Mater*: nec tamen satis dixit: sæpè enim non dimidium tantùm, sed plus, & propè totum est. Cùm rumor percrebuerit de filia plenum dedecoris facinus ausâ, nemo jam culpam omnem in filiam conjiciat: prô quantum in ea Mater habet? si hæc pro eo, quòd omnes illam ad saltus & choreas duceret, vultum aquis odoriferis ablueret, januam domestico Dæmoni, personam amantis induto, aperiret, à primis mox illi annis sedulò instillâsset odium peccati, ignominiæ metum, publici fugam, causam agendi rationem, pietatem in Superos; si eam docuisset non crispare capillos, sed animum confessione ritè expiare; non arridere transeuntibus ex fenestra, sed manè ac vesperi DEI Matris opem implorare, an creditis ita turpiter fuisse lapsuram? Non nascuntur scorpioni chelæ, cùm mordet: jam antè iis armatus erat. Quisquámne sibi persuadet, prava hæc in publicum exempla tùm cœpisse, cùm prorupe-runt? non unus sæpè annus abit inter tam probrosorum facinorum meditamenta & apparatum, & nemo monet: tùm solùm, cùm ignem jam concepit cuniculus ad fragorem illum

Arist. Polit. c. 1.

illum cohorrescit mater, pater evigilat, & uterque eum proditorem appellat, qui tantum dedecus in familiam intulit, & agnatos omnes turbavit, atque aliorum ludibrio exposuit. Si autem ille perfidus est ac proditor, cur, cùm nocturna accederet ad conventicula, tam festivè illi blandiebatis, tam excipiebatis hilariter? Quare cùm familiaritatem non optimam parabat deserere, non tantùm eam ad rem non juvistis, sed studiosè impedivistis etiam, ac retinuistis? Ingemiscite modò & flete; sed alios à me quærite, qui vestras vices doleant: ego bonâ vestrâ veniâ, ne si velim quidem, facere id possum, cum videam vósmet ad securim illam, quâ afflictæ prostratæque res vestræ sunt, manubrium optâsse. Qui nunc clamores, qui strepitus post casum! minore sanè impendio ille caveri poterat. Disertè pronuntio, filios vestros ac filias tales semper fore, quales illos vultis, DEúmque plus minúsve, collaturum gratiæ, ut boni sint, prout magis minúsve ardens vestrum in iis educandis studium fuerit. Observate modum, quem olitor tenet in aquis ad rigandas horti sui plantas derivandis, canalem initio, seu fossulam excavat, per quam illæ decurrant. Idem vos institutum tenete: vestrâ paranda, industria est Divinæ gratiæ viæ, eáque non minore curâ, quàm copiâ in Liberorum vestrorum animos derivanda. Et verò, qui in Ecclesiasticis factis hospes non est, meminerit se legisse, Matres illas, quæ sedulò in id incubuerunt, ut Sanctos DEóque quàm maximè charos haberent liberos, tales eos etiam effecisse. Mater S. Clementis Ancuprani filium suum Martyrem desiderabat à teneris annis, eáque causâ identidem ei narrabat certamina aliorum inclitorum Martyrum ac trimphos, & Martyrem tandem & ipsum celeberrimum habuit. Mater S. Ludovici Galliarum Regis optabat unicè, ne ullâ graviore noxâ filius DEUM offenderet, & idcirco cùm ad somnum capiendum abituro bene precaretur, inculcabat identidem: Fili, mortuum te his in brabiis videre mallem, quàm lethali noxa obstrictum: & habuit quem voluit, inter Regni florentissimi, quale erat Galliarum, pericula, ac illecebras innocentem. S. Edmundi Mater & ipsa virginem cupiebat filium suum, & talem ut haberet, lineæ, quam ipsi mitebat, supellectili & vestibus, dum literis operam dabat, adjungebat nunc flagra, nunc vestem aut cingula setosa; obtinuit autem & ipsa Virginem in paucis illustrem: & sic aliæ identidem aliæque extitêre Matres prudentes, quas singulas enarrare longum foret, quibus beata ejusmodi sors obtigit: DEUS enim Sanctos earum fines promovebat, conatus subministratis opportunis auxiliis adjuvabat, cœlestísque suæ gratiæ dona tantâ mensurâ ac copiâ communicabat, quàm ampli ac capaces erant sulci, quos ipsæ effoderant. Atque adeò hinc rectè arguo, vestra de li-

liberis vestris querelas, querelas esse de vobis ipsis; tales enim filii vestri erunt, quales vos tandem illos sedulâ educatione effeceritis.

VI. Ut autem evadant ita boni, necesse est maturè ordiri, priùs nimirum quàm excoctum jam durúmque sit lutum; quàm enim est facile initio & ab annis illis, in omnem partem cereis flecti, bonos reddere, tam id difficulter obtinetur, cùm jam obduruêre. Atque hæc altera est, quam proposui, ratio, ut vestris animis insculperem emolumenta, imò necessitatem educationis salutaris. *Filii tibi sunt*, DEI verba sunt, *erudi illos & curva illos à pueritia.* Aliquot post annos agnoscunt non rarò parentes, etiam magno malo suo, quàm noxia toti familiæ fuerit negligentia, quâ usi sunt, eámque emendare, sed serò nimis, desiderant. *Curva illos à pueritia.* Ubi occaluerint, omnis jam disciplinæ intolerantes erunt: si reprehendere voletis ipsis respondebunt duriùs: si increpare vehementius, ipsi vix ac ne vix quidem manus à vobis abstinebunt; sic ut miser Pater, misera Mater majori malo cavendo sibi ipsis attendere debeant. Atque hic est insignis ille fructus negligentiæ in educando, quâ factum est, ut malo remedium jam nullum supersit. Et ingemiscant subinde, acerbéque doleant, quòd liberos tam immorigeros experiantur! Canem culinæ, patinis & ollis assuefacitis, & conqueremini deinde, quòd à venatione abhorreat, aut ad eam ineptus sit. Cui id imputandum? si suo illlum tempore alligâssetis catenæ, si sicco gravissetis pane, nec feras consectandi aviditatem, nec eas odoratu pervestigandi vim perdidisset. Refert S. Basilius, obtinuisse olim consuetudinem, ut liberorum, cùm tertium annum explêssent, statura exploraretur, ut inde conjectura desumeretur, ad quem magnitudinis terminum grandiores essent perventuri: experientiâ enim compertum est, parvulum trium tertiam habere staturæ partem, ad quam olim vir excrescet. Videor mihi non aberraturus à vero in divinandâ mensura, non staturæ corporis, sed morum malitiæ, si simili conjectura uterer, & viro filiolo inobediente, nullâ in Superos, nullâ in majores reverentiâ ac pietate, & insignitè nequam, nullo errandi metu pronuntiarem; triplo nequiorem, freníque magis impatientem fore Juvenem, quàm nunc sit puer, aut adolescens. Liberaret me mentiendi, fallendivè periculo Spiritus ipse Sanctus, qui non Juventutis tantùm, sed & ætatis decrepitæ prognosticum desumit ex adolescentia. *Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Avertat bonus DEUS; ne liberi vestri à teneris assuescant vitiis: plerumque Juvenes deteriores erunt, &, quod pessimum est, ne senes quidem à se ipsis alii evadent: Monitum eorum instar, qui sinu suo ignes fovent, qui, quantumcunque multa nive hiemis tempore undique obtegantur, non mi-

Eccl. 7. 27.

Hom. 10. in Hexa.

Prov. 2. 2[illegible]

minùs tamen intus flagrant, quàm in mediis caniculæ æstibus flagrârint. Nimis quàm rarum ac arduum est, ut vitia quæ nobiscum à cunis creverunt, nobis præmoriantur. Id fermè usuvenit, ut altiùs penetrent, & duris nostris ossibus pro medulla sint, nec nisi cum frigido cadavere tumulo inferantur.
10. *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.*

VII. Heu miseros Parentes, qui tam grave malum tam parum curant occupare, & miserandos liberos, quibus obtingunt Perentes tam ignavi! Nulla non Eclipsis naturæ noxia
7. est; aliæ tamen aliter nocent: nulla autem illâ nocentior, quâ Sol primò mane à Luna obtegitur. Non aliter omnis quidem noxa gravis, quæ DEUM nobis aufert, nocet gravissimè, quis neget? nulla tamen dici potest detrimenti plus afferre, quàm illa, quæ in prima ætate admittitur, in iis, qui sibi ejusmodi culpas familiares reddunt. O Eclipsin funestam? in seros annos sua damna prorogat! *cum eo in pulvere dormient.* Quare cùm quis vestrûm audierit amicum de liberis suis conquerentem, ex eo id quærat, quod Christus Servator ex infeli-
9. ci illo Patre, cujus meminit S. Marcus, & non errabit. Duxerat is filium suum energumenum ad Apostolos, ut potestate à Christo in ipsos collocata ejicerent possessione suâ malum genium: sed frustra id fuit: Dæmon præter morem tunc vicit, nec loco cessit! Parens proinde tum quàm unquam antea mœstior ad Christum recurrit, & opem infimis precibus postulavit. Et, à quo tempore, quæsivit hic nequam filio tuo infestus est? *Ab infantiâ*, respondit Parens. Itáne ab infantia? O nuntium infaustum! Sed sistamus nos hîc, & investigemus, quâ causâ Christus id interrogavit, quod eum minimè latebat: hoc ipsum responsum manifestat: voluit enim, ut qui gratiam supplex petebat, ex antiqui & inveterati mali magnitudine, magnitudinem disceret prodigii, quo ad illud persanandum opus erat. Quare vos etiam, cùm queritur Parens aliquis, filium in blasphemas voces prorumpere, id agite: quærite ex eo; à quanto tempore portervus ille ejúsce sortis Dæmonem secum circumferat, qui linguæ hominis Christiani voces ejusmodi suggerat, quibus magis impiæ vix Luciferi in regno audiantur? si reposuerit: *ab infantiâ:* à primis inde annis vocibus tam sacrilegis assuevit: suadete, quæso, mœsto Parenti, ut ad Christum opem rogaturus se conferat; nec enim vir ullus Religiosus suis Concionibus, non sacer Arbiter monitis, non hortationibus aut aliis remediis Curio, quidquam in eo curando proficient. Si Matrum harum aliqua queratur, filiam suam effrontem esse, sermonibus pessimis ansam præbere, gravem ignominiam familiæ accersere, fateatur autem non tunc recéns natum malum, sed *ab infantia* traxisse originem jam pridem amâsse spectare, & spectari è fenestris, jocari cum adolescentibus, solam cum solis versari, cùm id clam & insciâ Matre fieri poterat:

 O te

O te infelicem, reponite, doleo vices tuas? malo tamen tuo remedium in terris non suppetit, in cœlo illud quære; à DEO opem postula; Matris Virginis implora patrocinium: stipem in pauperes eroga, jejuna, ora, promitte DEO, quæ speres placitura: id nì fiat, Stygius hic lasciviæ Genius cruciabit filiam hanc tuam non tantùm Juvenculam; sed cùm Marito nupserit, vim ac impetum geminabit: & si misera eò usque vitam produxerit, ut ipsa jam famulari suo corpore Stygi non possit, internuntiam agere volet, domi suæ teget infanda flagitia, facietque, ut habeant, ubi sine interpellatoribus alii peccent, ut horum saltem in personâ rem gratam Orco faciat. *Ab infantiâ.* Quotidiana experientia in bono perinde ac malo affirmat illud Jurisperitorum axioma: Principium plus semper esse quàm principium; sæpè bonam totius partem esse, & tantùm non ipsum totum. *Cujusque rei potissima pars, principium est.* Fidâ proinde memoriâ tenete, quidquid hactenus inculcavi. Si salutem eorum amatis, quos genuistis, id ante omnia agite, ut sic eos educetis, sicut oportet; agite autem hoc maturè, idque ob duplicem hactenus explicatam causam: primò quidem, quia facile est id obtinere, cùm tempori incipitur: deinde verò, quia mora omnis noxia est, & obtineri jam nullo modo potest, quod suo tempore fuit neglectum.

l. 1. Factarus ff de Orig. Juris.

II.

VIII. Quod si quis vestrûm adeò omnem exuisset humanitatem, ut primum istud vulnus, quo liberorum suorum Animas pravâ educatione vulnerat, sentiret parum; ad alterum saltem, quod priore haud quaquam minus est, animum advertat, quo se ipsum lædit, atque ita omni ex parte rebus suis invigilet. An enim est quispiam, qui sibi persuadeat, fieri difficulter posse, ut quemadmodum non pauci filii Parentum suorum noxas in Inferno luunt, ita & Parentes plurimi luant noxas suorum filiorum? Nimis quàm pronum est id accidere; atque utinam raro accidat? Resipuerat Florentiæ infamis muliercula, cui Benedicta nomen: hæc aliquando aspectabilem DEI Matrem habuit, ut in bene cœptis firmaretur: & hæc ab eâ audiit: Reputa animo, filia, quàm benefica in te fuerit DEI miseratio, quæ te retraxit à flammis inferni, in quas præ multis digna eras agi, & permittit, ut in eas præcipites ruant, qui paucioribus, quàm tu, flagitiis sunt obnoxii. Hac ipsâ nocte Florentiæ quaterni morientur, & æternis addicentur suppliciis. Suis etiam singulos nominibus expressit, indicavitque, quæ exitii eorum futura esset causa: has inter nominavit infelicem Patrem, qui rogo illi erat addicendus ob neglectam liberorum suorum curam. Quid jam vobis videtur, an rara sunt ob neglectam educationem æternùm pereuntium

Lib. rac. Rosa

tium exempla, si qua ternos inter hujus novæ reus unus est? Neque causam assequi arduum est. Gemino ex capite censeo facile esse, ut multi Patres, multæ Matres æternùm pereant: primò ob peccata à liberis eorum admissa; secundò ob peccata, quæ ipsi liberorum causâ admiserunt. Et quia non pauca peccatorum ejusmodi occulta sunt, tantò gravius est periculum, propterea, quòd hoc ipso vix ulla eorum habeatur ratio, nemo de illis coram Sacerdote se accuset, nemo illa detestetur, multóque minus seriò illa emendet. Quare, ne muneri meo desim, vestræ salutis promovendæ studio texam hîc catalogum bene longum primæ perinde ac secundæ sortis peccatorum, ipsum rerum ordinem secutus.

IX. Quod igitur ad peccata spectat, quæ filiorum gratiâ & occasione Parentis admittunt, contingit non rarò, ut hæc ipsos etiam liberos prævertant. Primum, quod stulta illa Puella, dum nubit; sibi propositum habet, est, ne liberos pariat, & quamquam hoc animi decretum planè perversum sit, crescit tamen semper cum tempore, vel quia familia plus, quàm vellet, aucta est, aut quia pariendi difficultate sæpius jam ab ultimâ vitæ lineâ parùm abfuit. An liberos non vis? cur igitur, cùm hic sit princeps conjugii finis, nubere voluisti? si Mater tua & ipsa sic deliràsset, quomodo tu nata esses? Itáne igitur Turcarum, aliorúmque Infidelium conjuges non desinent proles innumeras gignere, quibus Infernus impleatur, Matres autem Christianorum effatæ nullam Cœlo sobolem gignent? Terrent te dolores partûs, & non magis terret te pudenda peccati tui fœditas, quod Tertullianus existimavit genus homicidii tantò atrocioris, quantò magis festinati? *Homicidii festinatio est, prohibere nasci: nec refert, natam quis eripiat vitam, an disturbet nascentem.* An terrent te difficultates educandi partum, quem genuisti, & non magis vires suggerit spes animam cœlo lucrandi? Quis unquam Agricola tam insanivit, ut metendi laborem, manipulorum pinguium & messis ubertate compensatam non existimaret? Pessimum autem est, quod nonnunquam viri quoque non minùs desipiant, in quibus perturbationis vis adeò vel ipsas iis ingenitas à naturâ veritates pervertit, ut planè væcordes reddat. Insevit natura Parentum animis ingens & vivum prolis desiderium, quæ meritò & flos thalami conjugalis, & fructus amoris mutui, quo se Conjuges complectuntur, potest appellari. Hoc autem non obstante, fit materia timoris, quod spei esse debebat, & non pauci, vilissimo timore adacti, sponte renuntiant privilegio superviven di in posteris, & vel post mortem in filiis à se progenitis sese conservandi. *Mortuus est Pater, & quasi non est mortuus; similem enim reliquit sibi post se.*

Apol. c. 9.

Eccl. 30. 4.

X. Quis deinde explicet flagitia, quæ

quæ conjuges excogitant, ut assequantur, quod propositum habent, ut, inquam, familiam (sic enim loquuntur) non evertant sobole plus æquo numerosa? satis sit dixisse, abominanda, quæ eâ causâ patrant, facinora, vel ipsis bestiis ignota esse: unde homo, qui, phrasi loquendi SS. Literarum similem se facit jumento insipienti, his in flagitiis equos effrenes, & omne aliud magis indomitum bestiarum genus superat. Ponite deinde, Matrem illam fœtum concipere; tum illa haud secus, ac si utero circumferret pondus inutile & non Animam Rationalem, nullo satis pretio æstimabilem, nulli non periculo se exponit, nullum laborem devitat, &, ne devitet, etiam nequam Maritus imperat. Atque ex hoc hominum genere nonnulli tam nihil hominis habent, ut uxorem gravidam verberibus malè mulctare non vereantur. Sanctus Cyprianus aliis Novati Hæresiarchæ flagitiis etiam istud annumerat, quod uxorem calcis ictu abortire fecerit. Et verò tam indignè tulit vir Sanctus atrox hoc facinus, ut illud non levius duceret eorum scelere, qui Diis immolârant, & pedem tam immane ac barbarum flagitium ausum magis conscelaratum pronunciaret, quàm illas manus, quæ metu, adactæ Idolis thus adoleverant, quarum tamen manuum crimen Novatus ipse nullis expiari lacrymis, nullo quantumvis serio perfectóque dolore purgari posse

Ep. 8. l. 2. affirmabat: *Et damnare nunc audet sacrificantium manus, cùm sit ipse nocentior pedibus, quibus filius, qui nascebatur, occisus est.*

XI. Progrediamur porrò, & cogitemus fœtum nasci: non hic peccatorum finis, sed initium est. Multæ siquidem Matres, ad evitandas, quæ in sedula educatione exantlandæ sunt molestias, eodem cum tenellis infantibus lecto accumbunt, quô fit, ut subinde illi à dormientibus opprimantur; aut uberibus tamdiu admotos retinent, donec ipsâ lactis copiâ suffocentur. Nec nulla Maritorum eo in genere culpa est, hic enim nec uxores talia factitantes seriò prohibent, nec, quo par est, verborum pondere admonent; nec advertunt, etsi re ipsa soboles aliquando non præfocetur, id tamen incogitantiam hanc non satis purgare; sed hoc ipsum potiùs, quòd nullâ necessitate, nullâ verâ causâ tali discrimini se & fœtum exponeret, argumento luculento esse, non paucos è Christianis progenitores exiguo DEI offendendi metu teneri, cùm in vitæ à se electæ conditione voluptates tantùm & commoda consectentur, ejus tamen onera ferre recusent.

XII. Crescit exinde soboles; & infantia eluctatur; cùm illam Mater secum in Templum ad rem Divinam defert, & ipsi præcipuè Matri, & aliis inter preces impedimento futuram. Totum rei Divinæ peragendæ tempus impendit illi componendæ blanditiis deliniendæ, arridendo, corolla precatoria strepitum ciendo, eo scilicet

licet fine, ne aliis obturbet. Cur igitur domi non relinquitur, si dum ad Templum defertis, necessitas matri imponitur, DEI domum nugis ejusmodi profanandi? Interea crescit Parvulus, & quia bellulus est, ac insignite gratiosulus, haud aliter ac idolum suum, illum parens uterque observat, & in oculis fert. Mater non tantum errantem non corrigit, sed ne ferre quidem potest, si à Patre corrigatur. Quin amore hujus suæ sobolis ita capitur, ut DEI rarò meminerit; non solitum precum pensum persolvat; non Divinis Mysteriis consuetâ frequentiâ utatur: atque ita sensim sine sensu nullum aliud, quàm animæ propriæ negotium minus illi cordi est. Hic ipse amor in leges Justitiæ, quâ aliis liberis obstringitur, peccare cogit; filiæ quidem displicent; quia dote, quam accepturæ sunt, filioli ejus patrimonium minuent, filii verò alii, quia partem ejus sibi vindicabunt: tantáque hæc Injustitia sumit incrementa, ut DEUS ad insanum Matris amorem puniendum, tollat è vivis istum filiolum, & parvulum hoc idolum, quod in Matris animo superiorem vel ipso DEO locum obtinuerat, evertat & humi affligat. Tum enimverò insanis omnia lamentis, querelis, ejulatibus personant: & num id jure ac meritò? Moyses ex Monte reversus, offendit Populum Divinos honores vitulo aureo deferentem: & tanta exarsit indignatione, ut Idolum in rogum injecerit, & in cineres redegerit. Sed cur tanto furore sævitum est in Idolum, in quo culpæ pars nulla residebat? an causa fortássis Idololatriæ ipsum fuit? Haud sanè; sed materia tantùm & objectum. Quia tamen DEI locum ratione tam indignâ tenuerat, satis id fuit, ut etsi ab omni culpa immune, minimos in pulveres redigeretur. Nec ego ignoro, Puellum illum reum non esse immoderati illius amoris & affectûs, quo in illum Mater fertur; quia tamen hæc occasione illius inde à principio tam multa admisit, & admittere pergit indigna, moriatur sanè, moriatur, & illum revertatur in pulverem, ex quo paulò ante formatus est. Interim pergit plorare Mater; Medici negligentiam accusat, aut imperitiam; morbum detestatur, culpam in triveneficam aliquam conjicit; de se autem non queritur, nec illi irascitur peccato, quod solùm vera fuit tantæ jacturæ origo & causa.

XIII. Patrum autem amor, non tam tener quidem, nec tam sui impotens est, ut iste Matrum erga liberos: altera tamen parte nihilo hoc melior est. Iis siquidem providendi, eos promovendi, & opibus instruendi prætextu Avaritiæ in animo locus datur, & cum eâ cui sceleri locus non datur? *Avaro nihilo est scelestius*, si DEO asserenti credimus. Scelus nullum tam atrox est, quod admittere vereatur, cui propositũ est splendidè ditescere. Egeni stipe non juvantur; nomina non expunguntur; merces pretio justo majore venduntur, redduntur deteriores, miscentur, adulterantur; exiguntur usuræ in- *Eccli. 10. 9.*

injustæ, emuntur res à Dominis non suis, sed furibus: atque hæc omnia familiam evehendi stabiliendique studio. Nihil dicam de negligentia, quâ Liberi non docentur necessaria ad salutem, aut eò non mittuntur, ubi ista doceantur: nihil de libertate malè agendi, quæ ipsis relinquitur; nihil de documentis, nihil de pravis exemplis, quibus ad vitia incitantur: alius erit de his ex destinato agendi locus, ac dies. Modò tempus non suppetit, ad tam multa & varia simul tractanda. Eo tamen, quod mihi etiamnum suppetit, non omittam vos admonere de defectu gravissimo, qui tamen vos, etsi immeritò, parùm angit. Malè metuo, ne cùm jamjam in labris sistenda Judici hærebit anima, haud paulò graviùs apparituram sit id, ad quod multi animum non advertunt, quódque consequi potest ex eo, quód Liberi etiam grandiores natu, eodem in strato accumbere permittantur. Dicam solum, Galliæ Regnum ætate nostra vidisse hoc in genere spectaculum tam funestum, ut hodiéque inhorrescat, cum ejus subit cogitatio. Vir Nobilis geminam sobolem genuerat, marem unum, alteram fœminam: utramque, mali vel curâ nullâ, vel metu, plurium annorum spatio eodem in lecto cubare jussit. Hæc straminis ignis propinquitas tam fœdum libidinis ignem inter miserandos hos Juvenes excitavit, ut non solùm ætate & annis juvenilibus, sed tum quoque, cùm soror Marito alteri, frater alteri conjugi junctus est, in flammas erumperet. Cùm enim neuter maritalis thalami innoxiis amoribus contentus viveret, filius uxorem, filia maritum deseruit, & ambo, vestibus alios mentiti, noctu se fugâ proripuerunt errabundi, ut pridem cœptis incestuosis voluptatibus fruerentur: eò usque, ut, cùm ubique fœdissimi sui commercii vestigia relinquerent, tandem vindici Justitiæ promeritas pœnas dederint. Capti siquidem, & de adulterio incestúque convicti caput eâdem horâ publico in theatro carnificis ense resecandum subjecêre. Si, quod Philosophus ille solebat, usu receptum esset, ut pugno os Parenti contunderetur, quoties filius in verba pudori adversantia prorumpit, quod, quæso, supplicii genus Patri huic deberetur, cui nulla cura fuit, peccandi occasionem his suis liberis adimere? Aristotelis sententia est, quarto, aut quinto ætatis anno parvulos incipere somniare. Mihi videntur quarto quintóque oculos jam aperire. Non exsplico rem pluribus, sed hoc tantùm affero, in materita, tanti parte unâ momenti pro audientibus, tam lubricâ autem parte altera, pro iis, qui de ea disserunt; si annorum ratio subducatur, Teste sancto Hieronymo, deprehendi, Salomonem vix duodenem genuisse filium Roboamum: quin & Achaz Regem eâdem ætate jam Parentem fuisse. Vobis proin cogitandum relinquo, an salva religione

Diog. apud Laert.

L. 5. Æ. c. 11.

Te. pij Vi le.

tantum

tantum fidere poſſitis liberis veſtris, quantum hoc in genere fiditis: eorum etiam ingratiis, qui diſcrimen hoc vobis innuunt, aut denuntiant?

XIV. Hæc eſt pars aliqua, ſed non tota ſumma peccatorum, quorum reos agere cogito Parentes, tam non memores officii, quo tenentur: multa omnino ſuperſunt, ſed in aliud, ut dixi, tempus illa differo, quo illa commodiùs perſequar. Interim ad alteram exitii ſempiterni Parentum cauſam progredior; quam dixi eſſe, non tantùm peccata, filiorum gratiâ à Parentibus admiſſa, ſed quæ admiſſa à liberis, in Parentes redundant. Non dubitem, quin perſpectum vobis, quòd ſicut boni, quod alius geſſerit, particeps quis eſſe poteſt, ſi operam in id aliquam ipſe contulerit; ſic & malum ab altero patratum imputari poſſit illi, qui non parùm, ut fieret, adjuverit ac promoverit. Quod cùm fit, peccata aliorum noſtra fiunt, faciúntque, ut non minùs metuere debeamus, quàm olim formidârit David, cùm metu conſternatus ſic DEUM allocutus
8. eſt: *Et ab alienis parce ſervo tuo.* Tribus autem potiſſimùm modis Parentes aliquid ad filiorum delicta conferunt, antequam nimirum admittantur, aut cùm admittuntur, aut cum jam admiſſa ſunt. Hanc ad normam, ſi vobis quoque placuerit opera veſtra explorare, invenietis, quod meritò & pudorem vobis & timorem injiciat. Exemplum ejus rei ſumam ex eo, de quo alio die differui; tam id frequenter uſuvenit. Veſtrûm quis, cùm familiam ipſe regat, die feſto in laborem non incumbit: omnino, verum id eſt; nam vel operariis diebus perſæpè otioſus eſt. Jubet tamen ipſe, ut laborent alii, & quidquid laborum eſt, quod minore cum ſtrepitu geratur, in dies ſacros differt, ne aliis infra hebdomadam tempus præripiatur. Die feriato jubet onerari currus in diem ſequentem; hoc diſponi lapides, hoc concinnari pannos, alióſque ſuſcipi labores, vetitos omnes, niſi urgens eos neceſſitas excuſet. Imò cùm ſuam etiam conjugem domi otioſam conſpicatur, pro eo, quòd ad preces fundendas illam adhortetur, ut tantillum ſaltem boni faciendum, quod tot aliis diebus neglectum eſt; ipſe, inquam, eam reprehendit, plenum probro ait, ita hærere deſidem; nec dignam cibo, quam laborare pigeat. Hic talis coram DEO reus agetur diei ſacri violati, & mirabitur accuſationem: ſed immeritò; nam ſi non ſuis, aliorum hoc certè manibus laboravit. Atque hoc eſt, aliorum delictorum reum conſtitui, antequam admittantur: illa, inquam, imperare.

XV. Conferre poſtmodum aliquid ad illa, cùm admittuntur, eſt operam vel agendo, vel conſentiendo jungere. Mater illa jam vetula non poteſt oſtentare ſinum apertum, niſi aridam oſſium compagem ante tempus ſpectantium oculis velit objicere: ſinum interim & pectus filiæ, quæ eâ in re ſibi compla-

cet, denudat, & ad omnes ejus loci choreas publicas, ac conventicula ducit; & quanto juvencula est procacior, aut aspiciendo: aut arridendo, tantò magis Mater sibi gratulatur. Hoc autem cùm ita sit, quascunque noxas filiæ causâ patrari continget, eædem in Matris etiam rationes referentur; eique imputabuntur. Quin ne tantum quidem requiritur, ut in eam culpæ ejusmodi redundent; satis est illas, cùm possit, non impedire. *Qui non vetat, vetare cùm possit, jubet.* Cùm Magistratus, & cui Jurisdictio in alium competit; malum non vetat, jubere illud censeri potest. Jussit vetere in lege DEUS, ut puella, quæ in sui deflorationem consensisset, domo paterna ejecta lapidibus à Populo obtueretur. Quâ autem istud causâ? Debebat hoc severum DEI imperium executioni mandari ante ædes, & in oculis Parentum, ut cum Oleastro Interpretum alii affirmant; ut discerent eâ re Parentes, filiarum suarum curam gerere, sciréntque non crudelitatis, sed justitiæ opus esse, interficere miseram illam in ipsorum conspectu; cùm æquum sit, eos aliquid etiam pœnæ pati ac supplicii, qui non modicam in culpa partem habuerant, nova quidem Lex supplicio hoc delictum ejusmodi non vindicat; non ideò quidem, quòd DEUS in Christianis has noxas non oderit ampliùs etiam, cùm sint magis graves; sed quia plus nobis moræ ad pœnitentiam indulget. Cœterùm nemo ambigat, quin liberorum peccata Parentibus quoque sint imputanda, qui in iis impediendis negligentes fuerint, haud aliter ac eorum reus habitus est Heli Sacerdos, cui Propheta DEI nomine denuntiavit: *Quare calce abjecisti victimam meam & munera mea, quæ præcepi ut offerrentur in Templo?* Cùm tamen satis constet, nihil tale ab ipso Heli fuisse perpetratum. Sed quia id perpetrârant filii; Parens autem eos non impedierat, eos etiam à munere illo, si res posceret, amovendo, quod tanta cum Populi offensione exercitabant, idcirco ipse victimas velut calce abjecisse dictus est.

Sen. ec. Tr. tragæd. 4. 2. [?] 3. 2.

Ita l[...] Ab[...] lens[...] hum[...] cum[...]

XVI. Tandem conferre aliquid ad peccatum, postquam jam admissum est, est, cùm rescitum fuerit, opportuna correctione non uti, sed rem omnem, ut ad se non petinentem, dissimulare. Josue non Achanum solum ad lapidum supplicium damnavit; sed cum eo omnes & liberos, & famularem turbam: etsi enim solus Pater-familias DEI præceptum violârat, vetantis quidquam ex præda Jerichuntina ab ullo retineri; tamen cùm aliqua ablata & retenta ab Achano essent, liberi & famuli aut præda hac lætati sunt, operâ etiam, in eam domum asportandam, collatâ; aut certè parenti, vel Domino, ut debebant, non dixerunt: Res istæ per legem à DEO latam promulgatámque retineri non possunt. Dicit vestrûm quis: *Non furor.* Et fidem dicenti habeo. At cùm filii

ejus,

ejus noctu alienis ex vineis auferunt aliqua, & partem eorum domum afferunt, quid agit? Quid, agit, cùm pecora illi, aliena magis, quàm sua in prata agunt, ibíque saginant? An verbis eos, ut decet, castigat? An verberibus, an virgis in eos animadvertit? an verò putidè dissimulat omnia, perinde ac si non videret? Qui connivet, parùm se purgat, cùm dicit; Non furor: furum enim supplicio mactabitur ab eo, qui fures non ex manibus solùm, sed & ex animo dignoscit. Sic etiam alius ipsemet non blasphemat, ita est: cur autem cùm blasphemiis tam horrendis filius ejus auram incestat, verberibus eum egregiè non mulctat; aut domo saltem suâ non expellit? An pœnæ genus nimis crudele suadeo? Quàm multi interim Parentes domo filios ejecerunt, propterea quòd invitis ipsis puellam aliquam in conjugem adoptâssent; sic ut subinde eos omni etiam patrimonio spoliarent, hæreditatis jure in alios translato, & indignatione ultra vitæ dies prorogatâ? Quis Parentem mihi dabit, qui tam severè in filium blasphemum animadverterit?

XVII. Atque ita exempla vobis aliqua enarrata videtis, in quibus ut filiorum noxæ in Parentes redundant: ita nec ab eorum pœnis poterunt esse eximii. Nec verò queri de DEO potestis, tanquam nimis severo ac rigido; cùm & vos non dissimilem sententiam contra alios identidem pronuntietis. Cùm horologium horas malè indicat, statim in hujusmodi verba prorumpitis: Quid agit tandem, cui horologii cura commissa est? cur pulveres, & quæ adhærescunt sordes crebriùs ac diligentiùs non abstergit, ut rectè ambulet; cur istud constanter non ita dirigit, disponítque, ne tam fœdè aberret? In re autem nostra, cùm puerum videtis distortis cruribus; quid egit tandem, mox dicitis, mater, cur filium tenellum etiamnum non ita strinxit fascis, ne vitium tibiæ traherent; cùm verò balbutientem aliquem auditis filiolum; ut quid, subirati exprobratis, tam ignava fuit obstetrix, ut linguam non sicut oportebat solveret? Non disparem sententiam feret Judex ille supremus, cùm ad tribunal vos suum evocabit. Cùm filiam audierit tam non verecundam modestémque in loquendo, ut vel conjugatis aliis ruborem excutiat, dicet nimirum Judex: Quid egit tandem hujus filiæ mater, ut eam sic loqui non doceret, prout virginem decet? cur permisit, ut verbis assuesceret vel meretriciæ linguæ pudendis? Cùm verò Juvenem aliquem dissolutum viderit, tam fœdè distortis in via DEI gressibus incedere, ut ne uni quidem DEI mandato obtemperet, dicet: Cur Pater tam pensi non habuit, ut filium hunc tenerum doceret formare gressus in calle Mandatorum DEI; cur non ad crebrum Divinorum Myste-

riorum uſum adhortatus eſt? cur non timorem DEI tenello inſtillavit? cur non crebriùs ad focum, quæ pro concione audiêrat, quàm inſania fabularum commenta recenſuit? Ad hæc autem, AA. Dilectiſſimi, quid tandem reponetis? jam nunc, quæſo, hac de re cogitate, vos, inquam, qui cùm liberorum aliquis figlinum menſæ orbem frangeret, totam clamoribus viciniam replebatis; cùm autem filia turpi ſe flagitio contaminaret, tam non dolebatis, ut excuſaretis etiam, cum dicto: *Juvenis eſt; ſic hujus ætatis fert genius.* Altè in animum deſcendat oportet illud Oratoris aurei: *Magnum habemus depoſitum filios; ingenti illos ſervemus curâ.* Unde ſi non donum, ſed depoſitum ſunt, nobis reddenda erit ratio, ſi noſtrâ ſocordiâ pereant: verè enim pars longè maxima, ſi non omnis earum, quas liberi admittunt, noxarum adſcribenda eſt Parentum in iis educandis & corrigendis ignaviæ: haud aliter ac Medici potiſſimam abortuum cauſam eſſe aſſerunt, hiemes nimis mites & tepidas: *Hiems auſtralis & clemens, facit abortus, vel partus morboſos.*

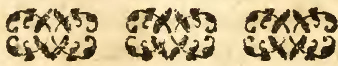
S. Chryſ. hom. 9. in 1 ad Timoth.

Hippocr. de aëre & aquis.

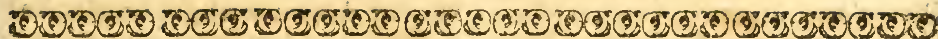
XVIII. Evigilate igitur, Dilectiſſimi, & poſito omni torpore, ſtrenuè agite negotium tanti momenti, ſeu vos, ſeu liberos veſtros ſpectetis. Cavete, ne tam perniciabili negligentiâ ingratum invisúmque ipſis reddatis, quod ceteroquin vobis debent, vitæ beneficium: & ſi vobis illorum vel commoda vel ſalus tantopere cordi non ſunt, veſtræ vos ſaltem ſalutis cura teneat, de qua non ob proprias magis, quàm alienas noxas vehementer periclitamini. Audite loquemtem DEUM: *Qui docet filium ſuum, in zelum mittit inimicum ſuum.* Qui filium rectè educat, ſummum in furorem agit hoſtem ſuum, malum, inquam, Dæmonem; qui ſatis proſpicit, duarum ſe eâ re animarum jacturam facere, Filii nimirum bene rectéque educati; Patris verò ſapienter ac gnaviter educantis. Parens ejusmodi lætus voléns que hinc migrabit; ſic enim pergit DEUS, *in obitu ſuo non eſt contriſtatus*: nec enim ex vano ſperare poterit felicitatem ſempiternam, tam propter bona, quæ fecit ipſe, quàm ob ea, quæ fecit, ut fierent. Vos proinde, qui hactenus tam nullo numero habuiſtis peccata, quæ in liberorum educatione admittuntur, hinc pedem efferre ante non decet, quàm coram DEO palàm & ſine fuco fateamini, eſſe hæc delicta haud ſanè levis momenti, ſtatuatísque ea ſeriò ac conſtanter emendare; id enim nî fiat, non dicam jam vos in præſentiſſimo ſalutis veſtræ verſari diſcrimine, ſed de Anima veſtra planè jam actum eſſe; cùm in oculis illa veſtris præceps ruat, nec tamen ejus ſervandæ ulla vos cura ac ſtudium tangat.

Eccl 30.

* * *

DISCUR-

DISCURSUS XIV.

De magnis duobus peccatis, quæ in prædictâ filiorum Educatione committuntur.

I. SI quando antiquæ Romæ tempore contingebat, ut canis ipsos, quos genuerat, catulos devoraret, totam urbem rumor commovebat, adeò, ut ceu gravissimo portento attonita, illico publica Sacrificia edictô Senatus imperaret, quibus Deorum iram ac indignationem placaret. Quod si etiam inter Christianos fieret, quotiescunque Pater aut Mater naturalem in filios amorem exuti non tam vitam illorum temporalem, quàm æternam animæ, ad exitium & mortem sempiternam impellunt, non major malo luctus ac metus foret. Quis sine intimo animi sensu ferat, quòd, cùm hujusmodi casus tantùm non sint quotidiani, nemo ferè turbetur; nemo plangat: imò nemo mutiat ad eos, vel impediendos, aut saltem reprehendendos, satis animosus? me quod attinet, tam damnosi non ero reus silentii; plùs quàm unquam, ac altiùs clamabo; ingentésque illos errores, quos identidem committitis in filiorum vestrorum Educatione, ac illorum Patricidæ constituimini, magnis vocibus detegam ac increpabo. Hoc Discursu de duobus tantùm peccatis sermo mihi erit; quæ tamen multa alia complectuntur. Alterum committitis, dum filios vestros non docetis bona: alterum, dum docetis mala: quibus fit, ut utraque ratione eorum mortem (culpæ primum, dein etiam pœnæ) procuretis, occasionémque eis subministretis, quâ coram DEI tribunali verbis S. Bernardi in vos, querebundi invehantur, *non parentes sed peremptores* vos appellando. Epist. 3.

I.

II. Quærunt Doctores sacri, quæ ratio fuerit: ob quam DEUS non simul eodem tempore omnes homines creârit, iisque Mundum replêrit, cùm id non minus facere potuisset, ac cùm Paradisi cœlestis incolas Angelos simul omnes creavit; sed à primo illo creati Mundi exordio voluerit esse Patres ac Matres, totúmque genus humanum à Viro uno & una Fœmina Principium suum nancisci. Variæ sunt opiniones ac responsa, quæ in medium afferuntur. Si mihi quoque dicendi locus foret, dicerem, DEUM gemino ex capite hoc fecisse, scilicet, ut partim Filiis, partim etiam Parentibus consuleret.

His quidem ingens bonum conferebatur, quòd à DEO assumerentur ceu instrumenta, quæ & in ordine Gratiæ, & in ordine naturæ quàm plurimos juvarent. In ordine naturæ quidem, dum illis vitam temporalem generando communicant; Gratiæ verò; dum ad eorum salutem educando cooperantur. Ex altera parte ingens Filiis beneficium exhibeatur, dum ratione ac modo omnium suavissimo, à Magistro visibili salutis monita, & rectam ad finem ultimum semitam erant docendi: ad eum ferè modum, quo rivulus quandóque in longum extenditur, ut aqua & lentiùs decurrat, & florida prata ac plantas frugum feraces suaviùs alluat. Quæ etiam fuit ratio, cur DEUS Matrimonium ad Sacramenti dignitatem eveheret: quia Matrimonia Providentiâ quâdam tantùm naturali fuissent constituta ac directa, credere ac persuadere sibi potuissent Christiani, DEUM ab iis aliud nihil exigere, quàm ut familias suas propagarent; at verò ubi Sacramento adeò nobili maritum ac uxorem consecravit; manifestè intelligitur, utrique incumbere, ut soboli, quæ ex ipsis nascitura erat, bonum Gratiæ & Gloriæ procuret. Videtis altissimos DEI nostri fines & intentiones, sed videtis etiam, à quàm multis ea Parentibus Christianis negligantur ac contemnantur, qui dedisse vitam temporalem contenti, quasi omnem generando operam compléssent, solicitudine prorsus nullâ tanguntur, ut etiam bene vivere, quos genuêre, erudiant. Eâdem igitur operâ, quâ obligationem vestram, quâ filios vestros bene instituere tenemini, vobis ob oculos pono, demonstrabo primum erratum, quod committitis, dum officium illud vestrum facere prætermittitis.

III. Duplicis generis institutiones sunt, quibus Patres Filios suos erudire tenentur. Primi generis illæ sunt, quibus ea sciant, quæ Christianis scitu sunt necessaria. Alterius generis, quibus intelligant, quid Christianum facere oporteat. Quod ad primum attinet, ipse Spiritus Sanctus sæpenumero filiis inculcat, ut attentè Patres Marisque institutionem percipiant, ac animo retineant; *Audi, fili mi, disciplinam Patris tui, & ne dimittas legem Matris tuæ*: Quam admonitionem iisdem ferè verbis sæpiùs repetit. Argumento id est; quod contentos vos esse non velit, ut unam alterámve precatiunculam mutilam & deproperatam iis præcatis, & omnem postmodum illorum curam abjiciatis. Quid enim juvat, Symbolum Apostolorum memoriâ tenere, & non intelligere, quid eo contineatur? Hæc ratio educandi similis foret illi alendi, quâ panem filiis solummodo ostentaretis, ut videre possent, aut ad summum ejusdem odore perfrui. Tribus primis annorum millibus Mundi, libri non erant; si quidem primum, qui librum scripsit, verisimile est fuisse Moysen. Triginta his primis sæculis,

Prov. 8. & &

lis. Ait S. Joannes Chrysostomus libri non erant alii, quàm Parentum, linguæ, per quas posteris ad salutem scitu necessaria communicabantur. Qui igitur fieri potuisset, ut filii ac familiæ credenda nôssent, si eorum Patres ac Matres, eâdem quâ nostri ratione egissent? hoc est, si contenti fuissent, certa aliqua verba, quæ nec qui docent, nec qui docentur, intelligunt, præire? Aliud longè requiritur, quo vestræ obligationi faciatis satis. Oportet Mysteria Fidei præcipua iis explanare, & illud inprimis, quo credere debent Sacrosanctæ Trinitatis, ac Dominicæ Incarnationis grandia Mysteria, sine quorum clarâ notitiâ longè verisimillimum est, nemini salutem obtingere. Pejus adhuc est, quòd nonnulli ne hoc quidem faciant, ut modicum illud, de quo dicebamus, filios suos doceant; sed totam harum rerum curam uxoribus relinquant, haud aliter ac illa bruta animalia, quæ peracta generatione omnem amorem obliti, totum educandi laborem matribus transmittunt.

m. .2. &

VI. Respondebitis docere vos ea filios vestros, quæ ipsi scitis, ultra autem, quàm sciatis ipsi, docere vos nihil posse. Verùm hoc ipsum est, quod mihi vehementer dolet, tantam scilicet in Mundo ignorantiam dominari. Quàm parùm plebs Christiana de Christo, quàm parùm de DEO scit? Nomen scit, quod in omni dein re levissima invocet, quibusvis in occasionibus jurando contemneret, ac execrandis in omni pene sinistro eventu blasphemiis conculcet. Fidei sanctæ Mysteria aut non apprehenduntur; aut si apprehenduntur, ita confusè percipiuntur, ut mille non levibus erroribus permisceantur. Fermè sicut res, quæ remotæ nimium sunt, licèt in sphæram globentur ac rotundæ sint, planæ apparent, ita plerique interminatam illam bonorum malorúmque futurorum sphæram non aliter apprehendunt, ac superficiem quandam bonorum ac malorum parùm aut conducentium aut officientium: adeò eorundem consideratio iis nihili aut vilis est. Et in hac magna rerum ignoratione quid boni fieri poterit? non tantùm non Christiani, sed ne hominis quidem vita sic vivitur. *Ubi non est scientia animæ, non est bonum.* Hoc igitur inter omnia Christianorum mala maximè me affligit, nec ejus recordor unquam, quin me acerbissimè cruciet. Verùm non abripiamur inutilibus questibus, ne fortè à via nobis proposita aberremus. Ad id, quod prætexebatis, porrò respondeo; quòd, si vos ipsi plurium scientiam non habeatis, nihilominus tamen adhuc obligemini filios vestros aliis instruendos committere, nisi ipsis etiam vobis incumbat necessitas ad Christianæ doctrinæ institutionem accedendi. Mater, quæ tantum non habet lactis, quo prolem suam alat, sine Numinis offensâ potest eam propterea morti addicere; ac prætendere: Natura non instruxit ubera mea copiosius: in hunc enim finem Nutri-

Prov. 19. 2.

trices sunt, ut defectum suppleant Matrum. Jam verò in casu nostro Nutricum vice Sacerdotes funguntur, qui lac vitæ Christianæ necessarium suppeditent. Quare igitur filios vestros non mittitis, aut ipsimet ad Ecclesiam instituendos non adducitis? an ab ipsis vos feris vinci patiemini, eoúsque truculenti, ut proles vestras fame interire sinatis? Refert Plinius de Panthera, quòd cùm vidisset catulos suos in altam fossam præcipites actos, jamjam fame emori, tanto dolore fuerit agitata, ut in viam publicam, relictâ sylvâ, prodiret, & coram primùm obvio Viatore tanti doloris indices gestus ederet, ut eum omnino commoveret ad se sequendum, qui postmodum ad fossam delatus, fœtus mortuis quàm vivis jam similiores, extraheret, ac Matri restitueret. Oportebit itaque Patres Matrésque ad tam novam scholam amandare, in qua filiorum suorum animabus compati discant, ac subvenire, ne fame absque ullo remedio enecentur. *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Scitis, quis antiqua in Ecclesia, antequam quis Sacro Baptismate tingeretur, mos fuerit? Inter Catechumenos per menses, quin & annos accensebatur; tamdiu scilicet, quamdiu necessarium erat ad ediscenda Fidei Mysteria, quæ credere eum oportebat. Postmodum verò temporis lapsu, cùm quidam sine Baptismo decederent, Ecclesia benignè indulsit, ut infantes sacrâ undâ ablueren-

Lu. c. 17.

Thren. 4.

tur, spe freta, fore, ut Parentes, cùm proles ad idoneam ætatem esset perventura, necessariam institutionem non omitterent. Quin & majoris securitatis gratiâ Compatres ac Patrini eundem in finem fuerunt introducti. *Qui alium in sacro Fonte suscipit, pro illo apud DEUM fidejussor existit*, uti Sacri Canones loquuntur. Unde Patrini vates sunt, qui sanam institutionem in vicem Parentum spondent; Parentes autem ad illam maximè præ aliis omnibus obstringuntur. Et tamen ex horum, illorúmque parte tanta est negligentia & incuria, ut satis deplorari non possit. Agamus itaque, & saltem ad illos recurramus, qui hac in parte vicariam possint operam præstare. Ad Doctrinam Christianam, filii mei, ad Doctrinam: ad hanc enim cùm non veneritis, nulla suppetit ratio modúsve innumeras, quæ periclinantur, animas æterno exitio subtrahendi. Bene me intelligite: non dico, quòd si una quadam vice eos ad Christianam Doctrinam amandare negligatis, illico peccato mortali inquinemini, sed dico: quòd, si in hoc negotio notabilem admittatis negligentiam, certò grave peccatum non effugiatis; nec possit vos, nisi vos emendare parati sitis, nullus Confessarius porrò absolvere. Communis hæc Doctorum mens est, qui insuper addunt; quòd, quemadmodum Episcopus potest Curatum illum sacro Anathemate ferire, qui suos negligit docere, ita possit etiam illos Paren-

Sanc in L. l. 2. Mar. c. 1., cap. c. st 1. tr disp. p. 11

tes Sacris interdicere, qui filios suos ad Cathecheticas institutiones non mittunt. Si Doctrinam hanc meam ceu novam obstupescitis, signum est, vos necdum intelligere, quantum ex ignorantia Cacodæmoni lucrum accedat, & quàm copiosè in aqua hac turbida piscetur, ubi retia illius fraudulenter delitescunt.

V. Rem miram audite, ad propositum nostrum apprimè facientem. Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo celebrabatur in Galia, nescio, quæ Synodus, jámque Sacerdos quispiam designatus erat, qui publicum Sermonem juxta morem haberet. Sacerdos autem hoc in munere parùm exercitatus non poterat ne istud quidem secum statuere; quodnam potissimum argumentum tractandum susciperet; quare multùm perturbatus, magnam temporis partem dolendo exigebat, quòd hanc in se provinciam suscepisset. Interea Dæmon truci aspectu se ei sistit, superbè interrogat doloris ac perturbationis causam, & intellectâ, ait: bono animo esto, argumentum enim ego tibi suppeditabo, de quo ad Synodum dicas. Sic igitur loquere: Rectores tenebrarum Infernalium, Rectoribus Ecclesiarum Parochialium salutem dicunt, & plurimas agunt gratias ob magnam in docendis populis socordiam & negligentiam: ex ignorantia siquidem nascitur peccatum, ex peccato damnatio. Et subjunxit: Dæmon ego sum coactus à DEO hæc tibi dicere. Cui Sacerdos: Non credent mihi, & somnia me narrare dicent. Et dæmon: ut fidem tibi habeant, ecce signum: & illico nigris suis manibus faciem ejus tetigit, quæ ad Diaboli attactum ita fuit denigrata, ut atro carbone nigrior videretur. Lava te, prosequebatur Dæmon, quantum volueris, omnis incassum labor ibit; & quoad istud meum thema ad concionem dixeris, colorem pristinum non recipies. Ubi verò hoc munere perfunctus fueris, & publico in templo aquâ lustrali te laveris, in omnium præsentia candorem vultûs tui postliminio recuperabis. Nec aliter, quàm Cacodæmon prædixerat, gesta sunt omnia, tanto cum Sacerdotum stupore, ut nemo Prædicatorum qualicunque suo clamore majorem motum concitâsset. Imò dicunt, solam facti hujus relationem, Parisiis vulgatam, immani horrore omnes etiam Laicos replevisse. In veritate dico, quòd nostro hoc tempore præstaret, legationem istam ad Patres-familias institui; quia quantumcunque Sacerdotes omnem operam adhibeant instruendo, Patres reciprocam diligentiam non exerunt, quâ filios suos ad istam Sacerdotum doctrinam compellant. Unde præ aliis Patres hanc à Dæmone gratiarum actionem promerentur, utpote qui, dum ignorantiam hanc fovent, præ omnibus filiorum suorum exitium sempiternum promovent. Et postmodum putatis, posse vos levissima hac excusatione Ecclesiæ DEI lacrymas

mas extergere, quas hæc ex intimo pectore evocat, cùm videt, ipsos etiam Hæreticos, quò filios suos pestiferâ suâ doctrinâ à teneris inficiant, majori studio contendere, quàm Catholici, ut suos imbuant sanâ. Ordinaria hæc vestra excusatio est, incumbere vobis necessitatem, pecora vestra pascendi. Verùm quàm justam Propheta causam habet, bilancem nostram injustitiæ arguendi, cùm in illa majus pondus pinguis quædam vacca, quàm Rationalis Anima habeat! S. Joannes Chrysostomus quietis partem capere nullam potest, tantam videns iniquitatem, quâ Patres majorem jumentorum suorum, quàm filiorum rationem habent. *Majorem asinorum, & equorum, quàm filiorum, curam habemus.* Non sola posthac Herodis domus erit, de qua cum veritate dici possit, id quod Imperator Augustus fertur pronunciâsse; quòd in ea cuivis meliùs foret porcum, quàm hominem nasci. Etiam in Christianorum domibus idipsum dici poterit, cùm in iis major sordidissimi porci cura habeatur, quàm innocentis & Angelicæ Animulæ. Quid dubitatis igitur, quin hujusmodi excusationum vela non magis apta sint ad vos coram DEO obtegendos, quàm tenuissimæ aranearum telæ? Si filios vestros omnes ad Christianam Doctrinam dimittere non potestis, mutatis vicibus modò unum, modò alterum mittite. Quid inde? si interim pecora vestra jejunent, dum filii vestri ad sacra se pascua conferunt? quin etiam, dum puerorum, qui vobis serviunt, memoria animam meam subit, non possum non admonere vos, quòd, dum Heri ac Patroni in illos munus exercetis, officium quoque parentum in bona eorum educatione explere debeatis. Ad summam, modum aliquem excogitate, ut cum honore coram DEI tribunali stare possitis; secus enim, quanta erit ignominia vestra?

Hom. 60. in Mach.

Macrob. l. 2. Saturn. cap. 4.

VI. Altera institutio quam filiis vestris debetis juxta DEI intentionem, quâ vos Patres constituit, ultra id, quod est orthodoxè credere, in eo consistit, ut & benefacere eos doceatis. Hanc ob causam magnopere laudatur in Sacris Paginis Sanctus Tobias, quòd filium suum à teneris timere DEUM docuerit: *Ab infantiâ timere DEUM docuit, & abstinere ab omni peccato.* Oporteret igitur maturè illorum animis veri Christiani pectoris Maximas & Principia imprimere; summam scilicet existimationem de DEI Majestate, singularem amorem JESU Christi Redemptoris nostri; teneram devotionem erga Sanctissimam ejus Matrem; insignem reverentiam in res Sacras, Sacramenta, Sacerdotes, Templa, & Missæ Sacrificium, ad quod auscultandum accedunt. Nôsse deberent, quòd omnia illa, quæ aut prosperè, aut infeliciter eveniunt, à manu DEI proficiscantur, propter quod etiam sine murmuratione illa accipere conveniat. Scire etiam, quod omne bonum, quod facimus, non

To

non à nobis fiat ceu à nobis, ſed auxilio DEI adjutis, ſine cujus Gratiâ ne minimæ quidem tentationi, quâ infeſtantur, reſiſtere poſſimus. Scite, quòd peccatum omnium malorum maximum ſit, unde etiam plus, quàm ipſam mortem illud fugere debeamus. Hæc in alia ſimilia præcipua ſunt principia, juxta quæ Chriſtiani cujusvis vita inſtitui debet ac dirigi: quare pueris & adoleſcentibus identidem inſtillanda ac inculcanda ſunt, ut nunquam eorum animis elabantur. Neque velim, mihi objiciatis; hanc vos curam Sacerdotibus relinquere ac Prædicatoribus. Vehementer fallimini. Omnes ſimul Sacerdotes, ac Verbi DEI Præcones non poſſunt tantum in filiis veſtris efficere, quantum unus Pater, ſi inſtitutionem ſuam maturè auſpicetur, & poſtmodum ſine ceſſatione continuet. Non ſine causâ Patres titulo *Deorum Viſibilium* compellati ſunt: ſiquidem filii filiæque ab ætatis ſuæ principio neminem gradu altiore conſtitutum credunt, quàm Parentes ſuos, à quibus vitam acceperunt. Et ideò magna illa auctoritas, quam Patres in Filiorum ſuorum animos habent, facit, ut ſingula verba, ab eorum ore profecta, profundiſſimè eorundem corda ſubeant, ac intima penetrent. Prætereà ipſa inſtitutionis hujus continuatio magnum robur habet; id quod in ſimili videmus: flores enim plantæve longè majorem ex rore matutino quotidie delapſo utilitatem capiunt, quàm ex unâ ſingulorum menſium pluviâ. Accedit, quòd Parentes omnia ſua verba longè efficaciſſima reddere poſſint operum ſuorum exemplis; dum ſub oculis familiæ, haud aliter ac horologium quoddam, verſantur, quod ea, quæ ſono denuntiat, indice demonſtrat. Denique non linguam ſolùm, ſed manum habent; illâ docere, hâc etiam caſtigare poſſunt, *Educate* Eph. 6.
filios veſtros in diſciplinâ, & correctione 4.
Domini, ait S. Paulus.

VII. Sæpiùs tamen longè gravius peccatur ex parte illorum Parentum, qui ſicut bona docere non poſſunt, *& educare in diſciplinâ filios ſuos*, ita etiam mala non ſciunt reprehendere, *& educare illos in correptione.* Imò ex amore quodam, qui amor non eſt, ſed odium multa illis indulgent absque reſpectu ad damna illa, quæ & filiis, & ipſismet inde emergunt. *Qui diligit filium* Eccl. 30.
ſuum, aſſiduat illi flagella. Amásne 1.
verè filium tuum, quem genuiſti? ait Dominus, fac, ut ferulam ſentiat; ſecus enim ſi ei corrideas, miſerum te! veniet dies, quo planges. *Lacta filium* In c. 16.
& paventem te faciet: Lude cum eo, & Ezech.
contriſtabit te. Priſcis temporibus, ut S. Hieron. refert, vix dum in lucem prodiêrant infantes, cùm illico ſale aſpergebantur, eo Medicorum conſilio, ut illorum membra firma magis ac dura efficerentur. Noſtrâ verò ætate Patres filios ſuos ſaccharo potiùs inducerent. Quid mirum deinde, ſi, cùm adoleverint, omnium domeſticarum amaritudinum fons & origo ſunt? *Tunde latera ejus, dum infans eſt* (verba ſunt Sancti Spiritûs ſanè pulcherrima) *ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.* Dum parvulus eſt, caſtiga filium tuum; cùm adultior

fuerit, volet esse sui juris, nec verbis tuis fidem adhibebit, ratus, se præ te sapere, & pro pane, quo eum nutristi, non nisi fel reddet & amaritudinem, *erit tibi dolor animæ.* Avertat DEUS, ne ventos illos experiamini, qui concitantur mane ad Solis ortum; diu enim tumultuari solent. Si pueri vestri assuescant ab infantiâ, imperia vestra detrectare, jussis vestris obmurmurare, extorquere quod volunt, tempestatem mihi præsagiunt, quæ domum vestram heu nimiùm diu graviterque, concutiet ac quassabit. Nemo mihi dicat, filios suos indolis esse admodum pravæ, omnemque eorum castigationem in irritum cadere. Pergite vos, illos etiam verberibus coërcere, & videbitis, an non fructum severitatis vestræ sitis relaturi. *Stultitia colligata in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.* Ita diserte Spiritus Sanctus pollicitus est. Demus, filium tuum non bonæ esse indolis, correctio tua naturam etiam perversam corriget. Etiam mel naturâ candidum non est; albescit tamen, cùm percutitur sæpiùs & agitatur.

Baccon. histor. vent.

Prov. 22. 15.

VIII. Verùm non parvus Parentum numerus locò manuum, quibus uti in castigandis liberis deberet, quid agit? Linguam exerunt, & ad res etiam levissimas, gravissimis in liberos execrationibus feriunt, nec mentem advertunt ad ingentia illa damna, quæ in eos, quos execrantur, redundant: *Maledictio matris eradicat fundamenta domûs.* Refert Surius, fœminam, quæ unius noctis spatio omnino tricies ægro filiolo lac præbuerat, denique in furorem versam potum dedisse cùm dicto: accipe, & malum dæmonem bibe! Eodem temporis momento malignus spiritus infantem invasit, nec eum dimisit, donec ad tumulum S. Zenobii Archiepiscopi Florentini adductus excedere denique coactus sit. Et quem, quæso, fructum inde speratis? etiamsi boni quid maledicta vestra consequerentur, timoremque aliquem injicerent, longè tamen majus scelus, dum minus eos dedocetis, hisce executionibus vestris docetis. Præterquam, quòd incussus solis verbis timor paulò pòst in proterviam degenerat, si tempestates illæ domesticæ non nisi in cassum tonitru desinunt.

Eccl. 3. 11.

IX. Nostisne, quando nimia hæc, quâ ergo adolescentulos perperam utimini, indulgentia cum fructu, & commendatione adhiberi possit? cùm filii vestri jam juventutis annos attigerint. Id quod DEUS per os S. Pauli vobis insinuat: *Patres nolite provocare ad iracundiam filios vestros:* in his enim plus plerumque efficit mista rigori lenitas, quàm indiscreta austeritas, quæ irritat magis, & exacerabat. Si hanc vobis quæstionem proponerem: quænam aqua melius citiúsve maculas abstergat & eluat, marina salsa, an fontana dulcis? illico responderetis: marina salsa, tanquam magis acris. Neque tamen rem tangeretis, cùm oppositum prorsus contingat: & ratio est, quia ad hoc, ut maculæ eluantur, necessarium est, ut aqua pannum ac linteamina penetret ac pervadat: quia verò aqua marina crassa nimium, fontana verò tenuior est, fit, ut

illa minùs, hæc magis lavet ac mundet. Idem in correctione contingit, quæ hominibus jam rationis & discursûs capacibus, quales filios vestros adulteriores suppono, adhibetur. Etenim si illa verborum quadam dulcedine condiatur, & austeritas temperetur, longè altiùs se in corda insinuat, & maculas, quas ibi reperit, abstergit. At verò si dura nimium, & oppido cruda est, nec penetrat omnino, nec bene emundat.

m. X. Et ideo hæc duo extrema evitari necesse est, quæ S. Thomas in ebriorum irâ ac furore considerat. Et ille, eos, qui omnino & penitus ebrii sunt, non irasci, eò, quòd usu rationis careant, quæ injuriam recèns illatam ipsis manifestet. Illi verò, qui ebrii sunt, sed non ita, ut rationem obruerint totam, irascuntur, eóque ardentiùs, quia tantum adhuc rationis ac luminis habent, ut injuriam agnoscant, non autem tantum, quantum sufficeret ad hoc, ut se, & iram suam in officio continerent. Ita planè in nostro casu se res habet. Nonnulli Patres usque eò amore in liberos suos occæcati, &, ut ita dicam, inebriati sunt, ut ceu stolidi & excordes omnem iis licentiam permittant absque eò, quòd unquam contrà mutiant. Alii contrà eodem amore, velut semiebrii, malum, quod eorum liberi moliuntur, non ignorant, at cogitatione tam confusâ, ut impossibile illis accidat, intra justæ correctionis limites permanere: quo fit, ut modô increpando rationis limites turpiter transiliant, aliàs in Blasphemias prorumpant; ut non immeritò de iis illud dici possit, quòd *in Principe dæmoniorum ejiciant dæmonium*, & dum unum diabolum domo exturbant, pejorem longè accersant.

II.

XI. Hactenus animum meum vobis aperui, quo in illos feror, qui Filios suos bona non docent, mala non corrigunt. Sed cogitate, nihil me adhuc dixisse, adeò multum restat, quod contra alios afferam, qui quasi destinato consilio liberos suos prava docent, & quæ recta sunt, pensi non habent. Quapropter si dicenti fervore abriperer in verba, quæ rem luculenter ob oculos ponerent, rogo, ut mihi compatiamini, sic enim rei indignitas poscit. Quinam autem sunt hi Patres perversissimi? Illi ante omnia, qui malo præeunt exemplô. Exemplum tantò efficaciùs persuadet, quàm verba, quantò faciliùs est oculis, quàm auribus credere. Nisi etiam velimus dicere, verba imaginem quandam ac operis adumbrationem esse; exemplum autem ipsum opus, ac rem ipsam. Unde quantò efficaciùs rem aggreditur, qui rem per se, non per alium facit, tantò etiam efficaciùs aliquid persuadet, qui facit, quàm qui dicit. Ex quo facilè videtis, quàm revera omne malum exemplum, à quocunque veniat, sit perniciosum ac exitiabile. Quantò igitur magis, si eo Parentes præeant? præterquam enim, quòd cuncta opera universim vim quandam habeant permovendi ad imitationem, duabus insuper ex causis opera Parentum potenter allicjunt ac trahunt. Prima tenet

net se ex Parentum; hi enim ob magnam illam, quam à DEO in filios, ut causa in effectus, habent auctoritatem, in summâ apud suos sunt veneratione. Audiunt quidem liberi Principum, Prælatorum, Regum & Imperatorum nomina; quia tamen hujusmodi personæ Principes eorum oculis non observantur; non eam in iis venerationem excitant, quantam Superioritas Patris, quam suis identidem oculis contemplantur. Unde quævis Parentum actio filiis lex quædam est, quæ absque ulteriori examine ut bona recipitur. Altera causa ex parte ipsorum Filiorum se habet: qui, cùm parvuli sunt, ob immaturitatem judicii ac rationis omnia imitantur, & velut artis pictoriæ tirones nonnisi ectypa formare & exprimere nôrunt. Quapropter verbis explicari non potest, quantum robur habeat mala bonáve Parentum vita, ut filios suos in sui trahant imitationem: ita ut longè sit faciliùs, eos in ratione vivendi similes efficere, quàm in vultûs lineamentis. *De insect. 1. pag. 60.* Ait Aldrovandus, eos, qui studiosiùs ac curiosiùs Apum formam figurámque explorârunt, caput Bovis, ex quo prognatæ sunt, in iis deprendisse. Ego autem mihi persuadeo, si quis intimas animi latebras Juvenis alicujus, aut Puellæ curiosissimè introspiceret, veram in iis Patris Matrísque, à quibus educati sunt, effigiem deprehensurum ac spectaturum. *Eccli. 11. 30.* *In filiis suis agnoscitur vir.*

XII. Quam ob rem attento vitam vestram oculo examinate, non solùm qui ratione vestræ saluti ea sit conveniens, sed & eorum, quos genuistis, promovendæ; nam, cùm vosmetipsos perditis, mementote, non solos vos interire. *Sicut unus de Principibus cadetis*: scilicet non soli. *Ps.* Non solet unquam evenire, ut cùm exercitus integri confligunt, soli Imperatores Ducésque cadant: sed, cum audieritis supremos Ductores cecidisse, sine hæsitatione dicite, gregarios ad internecionem deletos fuisse. *Sicut unus de Principibus cadetis.* Risum non teneo, cùm video vos, nescio, quàm zelosos, quàm & minitabundos, ut filios vestros circa vesperum, antequam cubitum eunt, ad preces nocturnas compellatis. Ipsi vos in genua demittite, & preces fundite. Tum videbitis, an liberi vestri non idem sint facturi. Eandem rationem tenete, dum DEUM precari filiolos vestros docetis, quam observatis, dum docetis gressum moliri: hîc non sola verba profertis, sed manibus apprehenditis, & cum ipsis gradimini passum passui accommodando. Observatum est, ait S. Ambros. *l. c.* Lusciniam non amœniùs unquam cantillare, quàm cùm pullos suos educat; tunc scilicet omnium maximè anxia ac solicita, ut eos quàm optimè doceat. Et verò illæ, quæ extra sylvam domi nostræ in caveis educantur, nunquam eâ perfectione canunt, quâ aliæ, quæ patrio in nemore sunt prognatæ, hac unâ de causâ, quòd præcinentium exemplo careant. Quo res incitamento vobis sit ad vitam devotam & verè Christianam omni loco instituendam; tum autem præcipuè, si Patres estis Matrésve familiæ; in hoc enim statu duplicata vobis obligatio accessit bene

ne vivendi, & multò magis à malis declinandi; cùm mala exempla longè faciliùs imitatione persuadeant, quàm bona; & vita vestra perquàm similis sit malleo Statuarii, qui ad statuam efformandam, simul & destruendam deservit; multò tamen magis ad hoc, quàm illud idoneus habetur. Præterquam quòd omnia peccata vestra plerumque etiam filiis vestris maximo sint nocumento, uti tradunt gravissimi Theologi, innixi verbis illis Domini: m. *Ego sum Dominus, visitans iniquitatem* . *Patrum in filiis.* Et hinc, utut pec- *in* cata secreta sint, non omnem ex hoc *loc.* capite timorem ponite. Quantò igitur magis si ea publica sunt, & in natorum oculis? hæc enim intrinsecæ malitiæ gravitati, contagionem habent adjunctam.

XIII. Positis his veritatibus quis se contineat, dum considerat exiguam illam curam: quâ tot & tanti vivunt absque ullo remorsu, primi iniquitatum omnium, quæ in familiâ committuntur, Magistri? An non verum dico? quis puerum illum docuit, DEI nomen indignis adeò modis irâ tractare, priùs etiam quàm illud agnoscat? an non mater, quæ ad singula pæne verba eodem abutitur? quis docuit Corpus & Sanguinem Domini blasphemando compellare? an non Pater? qui, ut timorem filiis incuteret, & obedientiam extorquere, hísce sacrosanctis vocibus continuò iram suam exoneravit? & in qua scholâ ille & ille puerulus innumeris per diem vicibus Diabolum evocare didicit? an non in domo paternâ, in qua Parentes manè & vesperi hanc iis lectionem *Mar-* prælegunt? In Leodiensi Diœcesi pue- *cant. tr.* rulus quidam ab ædibus paternis ab- *8. prop.* errârat: rogatus, dum ejularet, à cir- *5. Can-* cumstantibus quo nomine Pater com- *del.* pellaretur, ut ad eum reduci posset? respondit: Pater meus Diabolus est. Et quæ tua Mater? subjunxêre, qui audiebant attoniti: quibus ille: mea Mater Diabolus est. Et quæ domus tua? Diaboli, ajebat, ignarus quid diceret, domus est. Nimirum cùm Maritus domum reversus objurgabat conjugem, his uti verbis consueverat. Tu verus Diabolus es. Uxor verò objurgans filium, creberrimè dicere solita erat? Tu revera filius Diaboli es, & ambo quandoque in rabiem acti dicebant: O qualis est domus ista! revera non alia, quàm Diaboli. Ecce quantum referat, Patres Matrésque attendere, quid domi suæ loquatur.

XIV. Maximè autem certas quasdam & obscœnas loquendi formulas cavete. Etenim si vos parùm commovent, & idcirco exiguam illarum rationem habetis, mementote filiorum vestrorum, in quibus malorum non levium semen esse possunt. Cervæ, cùm serpentes devorant, nullum inde nocumentum capiunt, abstinent tamen ab iis, cùm lactant, ne catulis adhuc teneris noceant. Stulta igitur est omnis excusatio Parentum illorum, qui sibi licere autumant, hujusmodi, inter prandendum & cœnandum, verba proloqui in coronâ filiorum suorum, non aliter, quàm si soli in cubili & thalamo versarentur; nec cogitant, quòd id quod adultis, & rationem, quâ in Mun-

do vivitur, jam expertis, cibus eſt, venenum ſit adoleſcentibus Mundum adhuc ignorantibus. Ait S. Thomas, in præliis contra caſtitatem, primam, quæ tubâ ſignum pugnæ det, eſſe Curioſitatem: hâc enim cùm pueri valdè ſtimulentur; ubique rerum cauſas nôſſe percupiunt. Et ejusmodi Curioſitas ſubinde eos impellit ad primò peccandum, dum volunt inexperta guſtare.

XV. Quod ſi Patribus ac Matribus incumbit adeò cautos eſſe in loquendo, vobis dijudicandum relinquo, quanta opus ſit ſolicitudine, ut ne factis ſcandalum præbeatur. O ſi hîc tacendo percipi poſſem! ac, quia id fieri non poteſt, cogor loqui. Ingens illorum conjugatorum incogitantia & temeritas eſt, qui filios ſuos eodem ſecum noctu lecto ſinunt decumbere; absque eo, quòd conſiderent graviſſimum damnum, quod inde provenire poteſt, imò & re ipsâ provenit. An nunquam audiviſtis, nonnullos infantes cum dentibus naſci? Volo dicere: non cum annis hanc malitiam aliqui diſcunt: ſed materno ſecum ex utero efferunt. *Erraverunt ab utero.* Decem annorum puer, qui eodem cum nutrice ſuâ lecto dormiebat, ſponſam quin & matrem reddidit, ipſe pater prolis non multùm ſe minoris. Ex quo licèt colligere, quàm rationem DEO redditu̇ri ſint parentes illi, qui dicunt: *Non eſt periculum: innocentes ſunt.* Quin imò periculum tantum eſt, ut Sacris Canonibus res prohibenda ſit viſa. Quod eorum innocentiam attinet, ipſa eorum innocentia magis capaces facit ad malitiam hanc plenius apprehendendam. Oleum, quo purius eſt, eò etiam eſt habilius ad odorem aut fœtorem concipiendum earum rerum, quibuſcum permiſcetur. Et hinc illorum innocentia, ſi tamen aliqua eſt, magis me terret: *Lædetur quaſi Vinea in primo flore botrus ejus.* O quot adoleſcentuli vix infanitam egreſſi Baptiſmalis Innocentiæ primum florem deperdunt! Et unde quæſo algens iſthæc pruina, quæ vineæ hujus tenerrima germina tam ſubitâ ac crudâ morte proſternit? non aliud certè, quàm ab infauſto Parentum cœlo, qui dum paſſionibus ſuis frena laxant, minùs, quàm ipſæ beſtiæ, verecundiæ præſeferunt. Audite hiſtoriam, factum terribile. Macareus Sacerdos Idololatra, omnis Fidei tam Divinæ, quàm humanæ expers, ut magnam auri ſummam apud ſe depoſitam faceret ſuam, virum ſomno ſopitum jugulavit, & jugulatum terrâ obruit. Hæc dum faceret, parùm penſi habuit duorum puerorum præſentiam, eò quòd paucorum annorum eſſent. At multum opinione ſuâ falſus eſt. Hi enim duo tenelli fratres exiguo pòſt tempore ſoli ita inter ſe colloqui cœperunt: Euge, faciamus tantiſper, ſicut fecit Pater noſter. Sic ubi inter eos conventum eſt, mox natu minor in terram ſe extendit, & ſomnum ſimulat; alter, ísque natu major, eundem Patris cultrum arripit, & in fratris jugulum tam altè adigit, dum fictum iſte ſomnum veriſſimâ morte mutaret. Attonitus eventu ſuperſtes in planctus effunditur, & horrendum clamat; cùm mater ejulatibus

Plin. l. 7. c. 16.

S. Hier. in ep. ad Vital. & apud Cal. l. 14. c. 8.

c. conſuluit. 2. § 5.

Job 3

Æli. l. 1 var Hiſ.

tibus excita accurrit, vidénſque atrox ſpectaculum, alterum quidem neci datum, fratrem alterum cultro etiamnum ſanguine ſtillante armatum, ita ſubito dolore & rabie extra ſe rapitur, ut eodem cultro mactaret eum, qui prior fratrem jugularet. Nec hic finem habuit Tragœdia. Nam nuntio hoc triſtiſſimo ad Marcareum delato, etiam ipſe furentis conſcientiæ ſtimulis agitatus in domum irrumpit, & uxorem haſtâ per pectus adactâ humi mortuam ſternit. Sed & ipſe Magiſtratûs juſſu comprehenſus non ſolùm cedem hanc jam manifeſtam confeſſus eſt, ſed & illam hactenus omnibus ignotam: pro quo utroque eam atroci facinore dignam mercedem recepit, carnificis manu infamem mortem perpeſſus. Quid ad hæc omnes vos, qui filiolis veſtris & eorum innocentiæ tantùm tribuitis? quid dicitis ad hæc? Si non obſtante hac innocentiâ ad tantam támque abhorrentem ab humanâ naturâ crudelitatem malis exemplis permoveri poſſunt, an putatis, eos non faciliùs ad actus longè magis hominum genio convenientes, magíſque faciles ac delectabiles inductum iri? Si Pater ſuâ uxore non contentus etiam alienæ inſidietur, an filio difficile erit, patris exemplum ſequi? De Pagano quodam S. Auguſtinus refert, quòd, cùm Jovem ſuum, quem pictor turpia peragentem depinxerat, conſpexiſſet, elatâ voce exclamârit: *Ego homuncio hoc non faciam?* homo ſcilicet de plebe, cùm talia Dii faciant. Ita omnino filii: ſi meus Pater, jam magno natu, & thori ſociam habens, contentus non eſt, aquam ſuo è puteo haurire, ſed inſuper aquas turbat totius viciniæ, quid ego erubeſcam, liber etiamnum, & in ipſo flore juventutis? Ite, reprehendite, & jejunium ſaturo ventre prædicate!

XVI. Quid ſi autem Patres Matréſque ultra illud ſcandalum indirectum, quod filiis ſuis dant, dum mala in eorundem præſentiâ faciunt, etiam directum adjungerent, ac diſertis verbis, modíſque manifeſtis ad malum eos inſtigarent? Fit tamen & hoc, usque adeò, ut ipſi Cacodæmones, Parentes non paucos locò primorum ac præcipuorum Procuratorum habeant, quibus in causâ æternæ perditionis liberorum quantumvis adhuc innocentium, utantur. Scio, quòd ab utero matris pleræque filiæ vanitatum ſtudium ſecum ferant; at quis illas magis confirmat, ſtimulátque, quàm Matres, quæ in eas magnis clamoribus invehuntur, ſi quando exquiſiti ornatus viderent incurias? Si Matres hujusmodi vanitates & ſuperbiæ ſtudia maturè reprehenderent, & libidinem iſtam, quâ videri volunt, in tempore reprimerent, non dubito, quin hujúſce generis propenſiones funditus è filiarum animis extirparentur. Sed pro eo, quòd illis hæc ſua ſtudia exprobrent, illa ceu neceſſaria iis proponunt, ultra omnes etiam, ut mos nunc fert, modeſtiæ limites, eo fine, ut inveniant, quibus optato matrimonio jungantur. Et ſic non tantùm non primulas has levitates extirpant, ſed maximâ induſtriâ promovent, damnúmque, quod miſerrimis his animulis accreſcit, inſuper habent.

Fit

Fit igitur, ut dum muliebri hoc mundo superbiunt, aliud nihil animo volvant, magísque nihil appetant, quàm videre & videri; & sic omni salutiferæ inspirationi viam præcludant, atque impedimentum omnium, quæ DEUM inter & ipsas esse possunt, ponant maximum, animi elationem & tumorem: *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis?* ait Christus.

Joan. 5. 44.

XVII. Neque hîc consistitur; non enim ad occulta tantùm pereundi pericula perducuntur, sed in manifesta quoque præcipitia aguntur. Puellam reperies, quæ aut congenitâ suâ verecundiâ, aut fragilitatis suæ ex anteactis conscia vitam à Juvenum commercio remotam vult agere: cùm Mater, quæ plus, quàm alius quisquam eam in proposito confirmare deberet, prima est, quæ solitudinem illam disturbat, ac identidem oggerit: oportere erga omnes esse affabilem, non misanthropam, non ita refugam; fore enim aliàs, ut neminem habeat, qui in choreis eam honoret, neminem, qui favore & blanditiis dignam æstimet, neminem, qui Sponsam velit. Memini me audire, nobilem quempiam tædæ fumo pestifero fuisse infectum. Præferebat illi nefarius quispiam facem inter tenebras: quasi viam monstraturus; re ipsâ interim sequentem propinato forbillatim venenato fumo enecabat. Non credo equidem, idipsum Matribus propositum esse, cùm filias suas pestiferâ hac directione seducunt; re ipsâ tamen idem præstant, cùm eodem tempore ad mortem animæ eas deducunt, quo docent, qua ratione omnis generis vanitate consectentur.

XVIII. Deinde quid dicemus, si Matrem talem etiam reperire foret, quæ filiæ suæ honorem ac pudorem venum exponeret, quò faciliùs aut vestes, aut dotem compararet? Res isthæc adeò terrifica est, ut verba mihi non suppetant, quibus eam satis explanem. Dicam solummodo, quòd si juxta sententiam Salvatoris ille meretur lapide molari prægravatus in mare projici, qui animæ qualiscunque illa fuerit, scandalum præbet; an non Mater, quæ animam innocentem, & filiæ quidem suæ perenni exitio exponit, mereatur, ut non lapis molaris, sed mons integer collo alligetur?

XIX. Sed ad res minùs funestas redeamus. Etiam ex Patribus non desunt, qui officio, quod à Lucifero impositum gerunt, bene fungantur, ac strenuè filios suos ad interitum promoveant. Nam, cùm adhuc teneri sunt, assuefiunt quandoque filii, ut damnum non solùm aliis inferant, sed, quæ repererint, etiam domum ferant, non fructus modò & olera, sed gallinas quoque, oviculásque bene pastas. Quid ad hæc Pater? forsitan cum Tobiâ sene in clepaces manus invehitur? Forsan, ne rem furtivam tangant, prohibet? *Redde hædum Dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere.* Contrario omnia. Factum approbat, & non tantùm cum familiâ festum diem agit, sed & ingenium furunculi laudat, quòd industriam suam hac ratione probaverit. Quòd si puer domum redeat post confractum, aut bene

bene contusum coætanei cujusdam sui caput, habet encomiasten Patrem: strenuè rem gessisti, ait applaudens genitor, & si quis inposterum tibi minas ingenerat, fac, ne in conserendis manibus alter primas habeat. Memorat Suetonius, quòd Caligula Romanorum Imperator, cùm de Drusillâ dubius fluctuaret, an ex se genita esset, an adulterino partu edita; quadam die viderit, quòd tenella sua Drusilla in ludo cum aliis Aulæ puellis collisa crudeliter illarum vultus unguibus suis lacerârit. Movit hæc res ita Caligulam, ut illico in ejus amplexus ruerit, dixeritque: nunc, nunc te filiam meam credo. Sic quidam ex Patribus ævi nostri, si de uxorum suarum fide ambigerent, credo omnem suspicionem ponerent, cùm primum filiorum suorum insolentem petulantiam referri audirent, & corvorum more, illos pro legitimâ sobole haberent, quos post aliquam temporis intercapedinem, sibi colore quàm simillimos, hoc est, nigerrimos viderent. Et hic ille modus est, filios erudiendi, hoc educandi officium facere, quo DEO, qui vos filiis vestris præposuit, respondetis?

XX. De vobis, qui hac in parte deficitis, æternus Pater conqueritur; utpote, qui vos fœcunditatis suæ participes reddidit, & maximum illum Patris titulum communicavit, quo tamen nonnisi ad animarum ruinam abutimini. De vobis Filius quoque æternus conqueritur, qui, cùm vos in cooperatores suos ad filiorum vestrorum salutem elegerit, Tentatores, non Servatores experitur. De vobis suas etiam querelas Sanctus Spiritus ingeminat; quia, cùm vos ipse elegerit ad præparandam ejus inspirationibus in filiorum vestrorum animis viam, vos illam obstruitis. De vobis Sanctissima DEI Mater & Virgo conqueritur, quæ dum de vobis spem concepit, fore, ut in Cœli vacuas sedes novas colonias duceretis, videre cogitur, quomodo vestrâ desidiâ pauciores indies inquilinos numeret. Angeli quoque Custodes de vobis conqueruntur; quorum custodiam & assistentiam, quâ liberos vestros protegunt, frustramini. Sancti etiam, quibus Socios subtrahitis æternæ felicitatis, vobis indignantur. Civitates, Respublicæ, & omnes Populi in vos concitantur, utpote qui à vestrâ educatione majora bona, quàm ab ipsis adeò Legibus exspectabant, nunc autem spe sua excidunt. Quæ omnia, si vos necdum movent, ipsi filii vestri, quos scandalizatis, vos execrantur. *De Patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrium.* Et quodnam est hoc opprobrium? certè temporale non est, quod citò transeat, sed sempiternum, quo miseri in Inferno æternùm obruentur, ubi damnationis sententia in eos fuerit lata. *Evigilabunt in opprobrium, ut videant semper.* Hac ignominiâ ac dedecore circumdati, hoc opprobrio dehonestati, æternùm lamentabuntur Filii malè educati & contra Patres, Matresque, malæ educationis causas principes, questus ingeminabunt. Execrabuntur sinum illum, qui eos concepit,

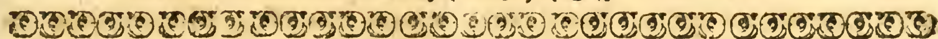
Eccli. 41. 10.

Dan. 12. 2.

pit, ubera illa, quæ eos lactârunt, diem illum, quo in lucem effusi sunt. *De Patre impio queruntur filii.* Utinam, exclamabunt miseri, hæc nobis sors obtigisset, ut Patris locò Pardum, & loco Matris Leænam nacti essemus: saltem ab his non didicissemus DEUM blasphemare, & vitam vivere homine Christiano indignam. Quòd si nos vitâ corporis exuissent, illam nobis mortem intulissent, quam totâ æternitate quæsituri, nunquam sumus inventuri; non illam, quam æternùm fugiemus, quin ab illâ unquam vel passum unum recedamus. Totus amor, quo nos prosecuti sunt Parentes nostri, aliud nihil spectavit, quàm ut in terris commodiùs viveremus: at quam utilitatem ex omnibus vitæ hujus commodis habemus, si cœlo excidimus? *De Patre impio queruntur filii*; nec sine ratione; cùm hujusmodi Patres carnificum ipsis Dæmonibus crudeliorum munus exequantur. Certi estote, quòd, si cum filiis vestris in inferno carcere compingemini, non alium, quàm Filios vestros Cacodæmonem magis truculentum habituri sitis, nec alium Filii vestri, quàm vos. Quæ cùm ita sint, muneris vestri ratio aliam curam, exactiorémque diligentiam requirit, quàm Filiis vestris educandis impendatis. Primo illos quotidie Domino DEO offerre, & postmodum eos ceu res illius custodite, ac ante alia omnia Christianorum Mysteriorum, & rectè vivendi cognitione imbuite. Donec & ipsi, & vos salutem consecuti (ipsi per obedientiam vestris imperiis præstitam, vos per bona exempla ac monita salutaria iis exhibita) per omnia æternitatis sæcula mutuis benedictionibus gaudeatis, ac in cœlesti gloriâ domum ac familiam stabiliatis sine interitûs periculo æternùm perennaturam.

DISCUR-

DISCURSUS XV.

De geminis aliis peccatis, quæ in Educatione filiorum admittuntur.

I. SApientum effatum eſt, omnium Gentium conſenſu receptum, non poſſe filium ex æquo Parentum beneficia compenſare. *Quidquid fecerit filius, nihil beneficiis à patre acceptis dignum fecit.* Huic communi doctrinæ non repugno, ſed ut veram amplector, eámque meo aſſenſu affirmo. Scire tantùm aveo, quale bonum ſit vivere, ſi non vivitur bene? *Non eſt bonum vivere, ſed bene vivere.* Ethnici vox eſt, in tenebris ſuis veritatem hanc agnoſcentis. Parentes corpus nobis dederunt, hoſtem domeſticum Spiritûs & in peccato nos genuerunt; & dum membra peccato originis infecta nobis ſubminiſtraverunt quibus cùm Anima ſtrictiſſimâ unione colligatur, ſimul omnium vitiorum materiam ſuppeditârunt; unde Anima, quæ in DEI manibus eſt puriſſima cùm carnem noſtram ſubit, illico redditur immunda. Quantum repeto, igitur beneficium eſt hoc, ſi Parentes graviſſimam hanc calamitatem bonâ educatione non emendent? nec omni contentione ſtudent, ut plagæ illæ ac vulnera, quæ ab illorum, manibus, etſi non id ſpectantium, inflicta fuêre, cicatricem obducant, reverà, quantumcunque ſit beneficium, vitam à Parentibus accepiſſe, eſt tamen oppidò imperfectum; & ideò, ut ad ſuam perfectionem perducatur, & omnibus abſolvatur numeris, aliis duobus non levibus peccatis obviandum eſt, quæ in præſenti proponere decrevi, quæque ubi à vobis emendata videro, tunc enimverò credam, quòd titulum Patrum ac Matrum ex vero promereamini. Sunt autem hæc duo: primum: Negare filiis libertatem, quam jure concedere oporteret; alterum verò; libertatem iis concedere, quam jure oporteret iis negare. A primo ordiamur.

I.

II. Libertas, quam filiis concedere oporteret, negari autem, perfrequenter ſolet, eſt illa, quâ vitæ ſtatum, ad quem ipſi inclinatione ſuâ feruntur, eligere liberè poſſint. Erit quandóque Patrem reperire, qui in corona filiorum ſuorum jam grandiuſculorum veſperi ad ignem conſideat, ac cum uxore ſuâ hujusmodi colloquium occipiat: Hunc (& ex maribus natu maximum deſignat) deſtinamus Sacerdotio; alteri de uxore providebimus, ut familiam propaget. Ex duabus filiabus natu majorem matrimonio illigabimus; alteram ad noſtræ domûs uſus nobiſcum retinebimus, & ſic ſumptibus, quos in ancillam ſemper alen-

dam expendere necessum foret, parcemus. Verùm parciùs ista. Est hoc, ex panno alieno sibi vestem concinnare. Quis vobis Patribus tantum contulit auctoritatis in voluntates filiorum vestrorum? Si ille, quem vos Sacerdotem vultis, lapsu temporis amoribus implicetur, malis artibus animum adjiciat, nec diem intermittat, quo non innumeris sese immunditiis inquinet; an non hujusmodi filium vestrum perpetuo castitatis vinculo obligare, idem est, ac catenâ eum igneâ constringere? Et si filia illa minor, exemplo vestro incitata, quod à vobis, eodem lecto maritali concumbens (neque hîc plura à me petite, ne quædam in medium afferam majore Zelo, quàm prudentiâ; cùm non semel hodie non Dæmonum, sed Parentum magisterio liberi primò condiscant nequitiam) accepit, ipsa, inquam, illa filia minor, quam servam domesticam vultis, suómet ingenio maritum fictitium sibi inveniat, cui legitimum dare renuistis: an non, dum domo eam vestrâ concluditis; pro salario, quod tanquam famulæ debetis, æternam damnationem appenditis? Et si utraque hæc anima vestrâ destinatione sempiterno exitio involvatur, quis, nisi vos, qui ad interitum utriúsque tam strenuè operam vestram junxistis, ad DEI tribunal rationem dare compelletur? Revera nullum est negotium momenti majoris, quod tamen minori curâ & clausis velut oculis peragatur, quàm statûs electio. Filii cæcorum more ductum Patrum sequuntur; & Patres apertis oculis solùm, quod vocant, Interesse, & lucrum suum sectantes, Filios in fossam ejusmodi præcipites agunt, ex qua per totam deinceps æternitatem non sint emersuri.

III. Id quod præcipuè in statu Sacerdotali manifestum fit, in cujus electione quandoque plus satis apparet, quòd nec Patres, nec Filii satìs intelligant, quid sit, esse Sacerdotem; cùm hi, rebus minimè perpensis, ad Sacros Ordines accipiendos accurrant; illi autem ad eos suscipiendos impellant, solius emolumenti temporalis inde colligendi studio. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à DEO tanquam Aaron:* dixit Apostolus, & hoc tam procul omni dubio, quòd nullus debeat officium ac munus gravissimum suscipere, nisi manifestâ à DEO vocatione excitatus, ut S. Paulus pro eo, quòd hanc veritatem commendaret, tanquam in usum deducendam, jam præsupposuerit, eam in usum deductam, & hinc usus non est verbis imperativis: *Nemo sibi sumat honorem:* seu nemo tam sit audax ac præsumptuosus, qui hujusmodi dignitatem sibi arroget, sed verbis solùm assertivis: *nemo sumit.* Utinam de nostris etiam temporibus verum esset, id quod de antiquis! primis Ecclesiæ temporibus multâ industria inquirere oportebat in eos, qui munus adeò sublime ac difficile in humeros suos admitterent, & tantùm non vi illatâ initiandi erant; dum sub ipsum initiationis actum in gemitus effusi toto corpore contremiscebant. Nunc verò

Hebr. 5.

rò tremenda hæc dignitas eo loco habetur, quo sordidum opificium majórque pars Christianorum Parentum sacro Altari non verentur uti pro Basi, quâ fultâ eorum Domus ac Familia aliquando altiùs surgat. Non nego, esse perquam multos ex Clero, qui munus Sacerdotale pro dignitate sustineant; forsan autem non æquè multos inveniemus, qui ad illud, quâ decet, viâ ac modo pertigerint. Certum esse reor, repeti illa à DEO verba posse,
7. quæ per Jeremiam protulit: *non mit-*
1. *tebam Prophetas, & ipsi currebant.* Notate vocem *currebant*; neque enim contenti erant gradatim ascendere, ad solium tam sublime; sed pleno cursu eo ferebantur, cùm per saltum promoveri eò jam non possint. Volo dicere, nonnullos ætatem communi jure stabilitam procuratis Dispensationibus præcurrere, & speciosum devotionis titulum obtendere; re ipsâ autem aliud nihil, quàm stipendii accelerationem quærere. Quin etiamsi concedamus illorum vitam, Prophetarum & Sacerdotum esse, Prophetarum tamen, &
.4. Sacerdotum Vocatio hæc non est. *Ipsi regnaverunt, & non ex me.* Et quid minùs est rerum ordini conveniens, quàm velle hominem suâmet voluntate ad statum naturâ suâ superiorem ascendere? Aer suâmet virtute nunquam fit ignis: sed solem, à quo immutetur, exspectat. Sic etiam DEUS non vult, ut suis quisquam pedibus ad dignitatem humanâ majorem, qualis est Sacerdotum, se efferat, per Aularum vestibula circumcursando, donaria offerendo, libellos supplices porrigendo &c. sed vult, ut quisque expectet, donec assumatur tanquam Aaron *Exodi*
à DEO; *Applica ad te Aaron.* Vult, *28. 1.*
ut ipsi unusquisque liberum relinquat, cujus velit virgam florere; non vult, ut artificio quodam flos è virgâ, ex se non florente, progeneretur, eâ ferè ratione, quâ hortulani nostri vel repugnante anni tempestate plantas florere faciunt. Verùm enimverò, monita hæc, quæ Sanctis omnibus identidem in ore erant, tanquam summè necessaria & omnino observanda, hodie ut aniles scrupuli exploduntur. Nec enim animum advertere lubet ad periculum, cui se exponit, qui sine debitâ vocatione ad Sacros Ordines se intrudit: & in negotio verè maximo DEI voluntatem non exquirit, sed solam in consilium adhibet Ambitionem, aut Avaritiam, aut imperitorum Parentum judicium, qui tum se fortunatos somniant, cùm vel ipsam Ecclesiam suæ familiæ commodis stipendiariam, aut famulam viderint. At væ filiis illis, qui hac in re Parentum suorum consilia audiunt! in fine sentient, quòd ducibus viæ suæ infidis sint usi.

IV. Insulæ Taprobanæ populi, cùm notitiâ magnetis destituti essent, & tamen navigare vellent, aves quasdam adhibebant, quæ, ubi è navi libera dimissæ erant, naturali isto instinctu quo ad vallem suam repetendam ferebantur, ad terram revolabant, eásque navigantes sequebantur. Verùm advertite, quàm infelix esse soleat eorum conditio, qui ab iis se duci sinunt, qui rationis usu destituuntur. Illæ ipsæ vo-

volucres, etsi volatu suo ostenderent, ubi tellus esset, non littora tamen, non portus, aut maris sinus indicabant: unde fiebat, ut miseri Naucleri, praeeuntes secuti, non rarò in scopulos impingerent, & diffractâ navi mergeretur. Idem prorsus contingit illis, qui absque Stellarum cognitione mari se commitunt, seu, quod idem est, statum quendam arripiunt, eúmque periculosum, à DEO non vocati, solúmque humanis se motivis regi patiuntur; qualia sunt, auxilio cognatis esse, opus in familiam titulósque inferre. Hi naufragium passi, aut, ut clariùs dicam, aeternae beatitudinis jacturâ mulctati serò nimis intelligunt, longè se aberrâsse, quòd Cœlum & os Domini in negotio gravissimo non interrogârint antè, quàm illud aggrederentur, nec iis usi sint mensuris, iis artibus, quibus solis in portum tutò appellere conceditur. Quod autem de statu Sacerdotali dixi, proportione quadam de omni alio dictum esto. Quare nulli non Patrum incumbit, ut filiis suis seriò inculcent: ut commendent se saepiùs DEO, quò suam voluntatem manifestare dignetur; ut Pœnitentiae & SS. Eucharistiae Mysteriis crebiùs usurpandis se addicant; ut Imaginem etiam quandam Sanctissimae Matris Virginis, piis colentium studiis celebrem, piè visitent, eum in finem, ut in opere summi momenti expediundo, & à quo quasi totum dependet salutis nostrae negotium, dirigi mereantur. Christiano siquidem post Gratiam finalem, nulla à DEO major conferri potest, quàm si detur illi, bene inchoare, idque vitae genus amplecti, in quo DEus illum vult vivere; & sic Divinam ejus providentiam in omnibus sequi: non autem temerè illam praeire, nec tam duci velle, quàm ducere.

V. In hac ipsâ materiâ alius quispiam error non levis momenti mihi occurrit, quem contra filiorum libertatem, committitis; & est, cùm, etsi eorum electionem non impeditis quoad vitae genus, in eo tamen filium aut filiam collocare vultis invitos ac repugnantes. Erit nonnunquam, quem non pudeat sexcentis minis, & manu baculo armatâ cogere filiam, ut huic potiùs, quàm illi nubat. Nisi consenseris, dicet, neque tu patrem me porrò compelles, nec ego te filiam credam. Unde necesse est, ut cervicem inclinet misera, & jugum subeat sanè quàm molestum; Maritum, inquam, ferat, invitae obtrusum. Quid autem? An Parens injustus gravi dein religioni sibi ducit, injuriam tam palmarem intulisse? tantae omnino, & non majori, quàm si restitantem asinam huic potiùs, quàm illi arbori alligâsset. Nascuntur subinde ex Matrimonio ejusmodi coacto tot peccata, adulteriorum, odiorum, discordiarum, quin & caedium nonnunquam ac machinationum, ut parentem, si priùs ea secum animo reputaret, marmore oporteret duriorem esse, si ferre ea posset, ne dicam, si auctor eorum esse vellet. Sacrosanctum Tridentinum Concilium anathemate illos Parentes ferit, quia filias suas invitas ac repugnantes ad vitam Monasticam compellunt,

pellunt. Unde, licèt dici non possit, hanc ipsam pœnam etiam in Parentes extendi, qui huic potiùs, quàm illi marito nubere compellunt, rectè tamen inde universim colligitur, quàm cordi sit Matri Ecclesiæ, ut sua filiis libertas constet, quod maluerint vitæ genus eligendi. Hoc posito, in nullo unquam casu licitum est, filiam filiúmve matrimonio elocare, nolentem ac repugnantem: imò ne precibus quidem importunis ita fatigandi sunt, ut à vi illæ nihil differant; in puellis præcipuè, quæ naturâ suâ præ maribus timore ducuntur, ac verecundiâ. Quòd si concessum nunqum est, eum filiæ maritum obtrudere, quem illa non vult; raro quoque licitum erit, eum illi maritum negare, quem illa vult, præsertim, ubi aliqua jam promissio intercesserit. Et tamen nunquam ferè Parentes desunt, qui id agant: nec id tamen culpæ sibi ducunt, vel ex immani illâ ignorantiâ, quacum adoleverunt, vel ingenti cæcitate, quam opum cupiditas & amor inducit, qui unus in his litibus Arbiter eligitur; Arbiter sanè haud quaquam legitimus, utpote unius tantùm, & non utriusque partis optione ad arbitrandum lectus.

VI. Negari quidem non potest, quin à liberis prudentia & officii ratio postulet, ut Majorum suorum, utpote expertorum, consilia hoc in negotio audiant; confidántque, plus se, obedientiæ merito, felicitatis à DEO in ejusmodi contractibus consecuturos. Ubi tamen ipsi à Parentibus eâ in re dissenserint, fixum, ratúmque esse debet, quòd nullo jure, nec absque gravi peccato cogi possint ad abdicandum se communi cunctis libertate. Suessione Galliæ civitate, nobilis ordinum Ductor filiam habebat, formâ ad miraculum insigni; hæc à multis expetita in Sponsam, Patris sui destinatione cuidam & malitiâ & natalibus claro Juveni erat desponsata. At filia, quæ alium quempiam adamaverat, disertè profitebatur, se conjugio à patre sibi proposito nunquam assensuram. Ingens hinc in familiâ dissensio. Affirmabat filiæ pater: Fidem ego meam obligavi: standum omnino promissis est: eum tibi, quem petis, maritum concedam nunquam: cùm ille & opibus, & familiæ suæ splendore nobis æqualis non sit. Puella vicissim reponebat. Obligaveris, Pater fidem tuam; at non ego meam: si maritum, quem opto, habere me non permiseris, ratum, fixúmque est, vim mihi meis manibus inferre, & invisam vitam abrumpere. Et hæc sua dicta jurejurando identidem affirmabat. Adeò ut ad definiendam tandem litem necesse habuerit parens filiam ad sanctum Antistitem Arnulphum adducere, eíque controversiæ arbitrium permittere. Audite sententiam viri Sancti & DEO pleni! ad patrem enim conversus ajebat: æquum non est, ut filiam invitam matrimonio jungas, eíque maritum, quem tam instanter efflagitat, neges: tempori oportebat invigilare, ne amorem hunc versùs Juvenem illum conciperet. Deinde filiam contuitus & tu, inquiebat, habebis, quem vis: bre-

breve tamen tuum erit gaudium. Et ita omnino evenit. Maritus enim, quem depetierat, non multò pòst tempore occisus viduam reliquit, vixdum Sponsam. Hinc discant velim Patres, filios suos non privare libertate; filii autem non ita cæcis animi sui moribus inhærere, nisi velint istius suæ inobedientiæ serâ pœnitentiâ tangi, dum libertatis suæ prærogativâ abusi sunt, quæ, quo est nobilior ac præstantior, hoc minus illi sine consilio fidendum.

II.

VII. Ut autem hæc ita sint, novimus tamen, vim illam, quam Patres filiis suis inferunt, dum status eligendi libertatem iis præscindunt, minus esse frequentem ac usitatam. Aliud est, quod animum meum acerbè vulnerat; Libertas nimirum illa, quæ in omni ferè familiâ nimis quàm indulgenter filiis permittitur, eáque triplex, videndi nimirum, conversandi, & sine arbitro inter se agendi. Unde fit, ut miseri, obtentu matrimonii conciliandi, quandóque non agant minùs, quàm vinculo matrimonii jam constricti. Abusus ipse ante alios omnes mihi dolet maximè, & necessitatem imponit cum Prophetâ ingemiscendi: quis dabit mihi fontem lacrymarum, ut plangam innumeras, quæ quotidie plures hac abysso merguntur, Animas. Prima libertas est, *Videndi*. Si quod tempus est, quo filias custodire oportet, tempus est adolescentiæ, ait Aristoteles. Ratio est, quia ex unâ parte ætas illa insolitâ quasi voluptatum fame stimulatur; ex alterâ, quòd voluptatem nunquam experta sit, eam sibi longè suaviorem repræsentat. Quâ de causâ nulla Parentibus custodia videri tunc debet nimia; & quemadmodum illi, qui in Canticis Canticorum super sorore adhuc dum viro immatura consilium inierunt, non ante dixerunt: *Soror nostra parva est, & ubera non habet*, quin illico subjungerent pleni zelo: *quid ergo faciemus sorori nostræ?* idipsum facere etiam vos par est. Filiam habemus, deberent Parentes ad invicem dicere, in ipso primæ ætatis flore. Sororem habemus, debetis & vos fratres dicere, ætate omnium maximè lubricâ adolescentulam: quid igitur faciemus, ut ne extra custodiam sit? Verum est, videtur dodata egregiâ indole, ut spem faciat, staturam muri instar ad omnem assultum solidissimam. Nihilominus tamen magis securos nos reddamus: *Si murus est, ædificemus super eum propugnacula.* Ca 8. Faciamus antemurale, ne videatur; neque enim ulla cura, custodia ulla, quæ puellam satis custodiat, supervacanea est. Sapiens quidam Spartanus, cùm Thebanæ civitatis muros undique altissimos contemplaretur, interrogatus, an mœnia satis alta crederet? prudenter respondit, satis alta non esse, si deberent fœminas custodire. Adeóque, *si murus est, ædificemus super eum propugnacula.* Oportet, non solùm illas custodire ab oculis externorum, sed ab oculis etiam domesticorum: ad imitationem sapientissimæ Judithæ, de qua S. Spiritus affirmat, quòd non solùm in publico videndam se non exhibuerit, sed ipsa quoque domi suæ velut in eremo vixerit, *de superioribus domus*

domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur. Et tamen Patres Matrésque non solùm periculosæ hujus ætatis filias non includunt, sed ad fenestras liberum iis prospectum permittunt, quin & sub ædium foribus, quantum volunt, oculorum otium: quin, quod adhuc pejus est (audebóne dicere?) quin quod adhuc pejus est, ipsimet Parentes in omnem occasionem invigilant, quâ eas discoópertâ fronte, facie minio depictâ, sinu, brachiis & humeris mediam partem nudis ad choreas ceu publicum mercatum oculorum (plus non dicam) & desideriorum deducunt. Hoc faciunt Parentes Christiani, Turcæ non faciunt. Ita est, Turcæ, quos imò novimus in hac filiarum custodiâ, præquam ulli alii sint, solertissimos, non faciunt. Faciunt Parentes Christiani, postquam sacro in Baptismo polliti sunt, renunciare Mundo & Diabolo, & postquam tot annos Legem talem professi sunt, quæ summam filiorum curam iis inculcat.

VIII. Verum quid mali est, dicetis, filias, filiis ac filiabus libertatem se mutuò contemplandi concedere? Quid mali est? Imò non errabit, qui omne malum dixerit: *Nequius oculos quid creatum est?* clamat Spiritus Sanctus; & vos dicitis: quid mali est, si juvenes oculis procentur, cui credam? vobis? an Divinæ Sapientiæ? Medici à nullo magis sensu dispositionem corporis bonam malámve colligunt, quàm ab oculis: *Nullâ ex parte tot signa, quàm ex oculis accipiuntur:* verba sunt Hippocratis, Medicorum Principis. Mihi credite, hac eâdem regulâ in animi quoque habitu utendum est, an sanus ille, an infirmus sit ac debilis: *Ut valent oculi, sic totum corpus*, ait ille, &, *ut valent oculi, sic tota anima*, vos dicite. Si sincerum de conjugum vestrarum honestate judicium ferre cupitis, illarum oculos observare, & de integritate aut dissolutione argumenta habebitis minimè fallacia, *Fornicatio mulieris in extollentia oculorum agnoscetur*, dicit Spiritus Sanctus, *& in palpebris illius.* Difficile omnino est, videre & non desiderare! & tam difficile, quàm difficile est, sclopetum in foco ignem concipere, & illum intra non propagare. *Visum sequitur cogitatio, cogitationem delectatio, delectationem consensus.* Et hoc longè magis quando non obiter tantùm, sed meditatò, & per moram aliquid contuemur. Nam, si quandoque contingit, ut forma illa, quæ oculis delibatur tantùm, aliquam cordi violentiam inferat, quam vim faciet, quæ quasi ex destinato respicitur? Aspectus itaque, cogitatio, & desiderium velut annuli quidam catenæ sunt, attracto uno omnes sequuntur. Unde fit, ut rara omnino illa peccata sint, quæ non ab oculis orginem suam trahant. Quâ de causâ sapientissimè Seleucus, Locrensium Legislator, statuit, ut adultero gemini oculi eruerentur; quia, dicebat, ad mali radicem fodiendum est, ac curandum, ut primi sint ad pœnam, qui primi fuerunt ad culpam. Certum est, quod S. Scriptura oculos nostros præcipuè reos agat peccatorum nostrorum,

in lib. 6. Epid. sect. 4.

Eccl. 26. 12.

Valer. Max. l. 6. c. 5.

rum, dum exempli gratiâ non idololatras fornicatorum nomine compellat, sed oculos eorum: *Contrivi oculos eorum, fornicantes post idola sua.* Non nequam Invidos, sed oculos eorum: *Nequam est oculus lividi.* Non Avaros insatiabiles, sed insatiabiles oculos eorum. *Insatiabilis oculus cupidi.* Non turbatos Furentes, sed turbatos oculos eorum: *Turbatus est à furore oculus meus.* Et universim loquendo omnis Legum transgressio, transgressio oculorum compellatur: *Unusquisque offensiones oculorum suorum abjiciat*, & omnis abominatio animæ abominatio dicitur oculorum. *Unusquisque abominationes oculorum suorum non projicit.* Quam veritatem toties Scriptura repetit & inculcat, ut aliquando tandem capiamus, & refrenando oculos, omnibus aliis peccatis fores occludamus.

Ezech. 6. 8.
Eccli. 14. 5.
Eccli. 14. 9.
Ps. 6. 8.
Ezech. 20.
ibid.

IX. Quid dicitis ad hæc? an adhuc audebitis mendacium tam enorme effari, quale est, libertatem, quæ ad mutuos conspectus juvenibus indulgetur, innocentem esse, & periculo vacuam? quisquis hoc dixerit, Divinam manifestè sententiam impugnat. Unde omnino verba Ecclesiastici firmissimâ custodiâ tenete: *In filiâ non avertente se, firma custodiam.* Cùm filiam habetis, quæ videntium se oculos non subterfugit, ex oculis eam vestris non dimittite: *firma custodiam*; secus enim, cùm occasionem mali faciendi nacta fuerit, certò illam arripiet: *ne inventa occasione utatur se.* Neque hoc solùm; sed quamcunque oculorum levitatem in eâ notaveritis, nolite fidere: *ab omni irreverentia oculorum ejus cave.* Quod si non feceritis, certi estote, quod si postmodum vestris eam desideriis obsequentem volueritis, protervè resistantem & insigniter contumacem sitis habituri: *ne mireris, si te neglexerit.* Ita DEUS ore Ecclesiastici.

Eccl. 13.

X. Et utinam malum, de quo dixi, non ultra progrederetur! siquidem Parentes contenti non sunt hac solùm ratione Juventutem perdere. Præterquam enim, quòd se mutuò contemplari liberè possint, omnem insuper facultatem nanciscuntur quâ familiarissimè, & velut domestici essent, colloquantur, & commorentur. Quotidie circa vesperum fores panduntur, & quotquot vicini Juvenes sunt, liberum habent aditum. Qui si non suâ sponte veniant, invitantur. Considetur ad lumen tenue, & vix lumen. Non linguis tantùm, sed & manibus campus excurrendi uberrimus patet. O abusus non deplorandos tantùm, sed execrandos! Quærunt nonnulli, quo idiomate, quibúsve verbis locuturus puer esset, qui in sylvâ inter feras lactaretur, quin unquam hominem loquentem audiret? Est, qui respondeat, locuturum hujusmodi hominem linguâ Hebraicâ, quæ non solùm omnium prima fuit, sed ante diluvium toti Mundo communis. Res tamen ipsa est; hujusmodi parvulum nullo idiomate locuturum, ut qui nullum didicisset; id quod in iis experimur, qui surdi nascuntur. Quid hinc infero? mecúmmet ipse perpendo, quam malitiam nôsset filia quæpiam, quæ semper secum sola constitisset: credo, nul-

nullam; è domo Patris sui ad domum
9. mariti excederis talis, qualis ad domum Patris à sacro Lavacro rediit: *Erras.* Senecæ verba sunt, *si putas, vitia nobiscum nasci: ingesta sunt.* Qui igitur aliâ portâ Cacodæmon ingrederetur, si hæc, quâ de loquimur, bene clausa foret? Ex quo facilè colligitis, quanti Patribus Matribúsque reddenda ratio incumbat, qui non solùm januam hanc non occludunt, sed suis cardinibus movent, ut occludi porrò non possit; & pro eo quòd in amores & procos invehantur, omnem iram exonerant in illos, qui abusus ejuscemodi execrandos insectantur. Dici non potest, quantum roboris ac efficaciæ habeat ad immutandos mores familiaris conversatio. Sint immaculati, sint innocentes filii vestri, sint ipso etiam argento candidiores, mihi credite, non durabunt, ætatem non ferent. Etiam argentum, cùm manibus tractatur, nigrescit. Oculos vestros parte unâ in DEI Matrem convertite, quæ ad vocem Angeli turbatur: *Turbata est in sermone ejus:* Ex alterâ parte Evam respicite, quæ ad vocem etiam serpentis non perturbatur; & agnoscetis, quodnam prudentem inter & stultam filiam sit discrimen. Filiæ, quæ ingenuæ sunt, etiam suos domesticos verentur, & in præsentiâ fratrum quoque ruborem in vultu produnt. Quæ verò stultæ sunt, etiam, cùm personatum diabolum contuentur, non expavescunt. Ex quâ impudentiâ ominari aliud nihil licet, quàm jacturam honestatis non æstimare, familiarum interitum, famæ & animæ exitium.

XI. S. Antoninus die quadam Florentinam urbem perambulabat, & cùm fortuitò oculos levaret, pauperes super tecto chorum Angelorum, festivè tripudiantium, conspicit. Notavit plateam Sanctus, & in eâ domum; &, cùm in habitantium conditionem inquisivisset, intellexit, quòd eâ honestissima quædam vidua cum tribus omnino filiabus moraretur, tantâ in paupertate, ut sine calceis, neque cæterà bene vestitæ, dies noctésque insumerent ad vitam necessario victu producendam. Facilè divinabitis, cùm Sanctus hic Archi-Episcopum in alios quoscunque pauperes liberalem se exhibuerit, in has se, ut ita dicam, prodigum exhibiturum. Crumenam nummis implevit, & ad Matrem destinavit, cum dicto: bono esset animo, neque enim aut ipsam, aut filias, quàm diu quidem ipse Archi-Episcopus foret, porrò cum egestate luctaturas. Verùm, quis crederet? hoc loco eleemosyna in venenum cessit. Juvenculæ enim, jam decorè vestitæ cùm non egerent, omisso labore, ad fenestras excubabant, & sub matrimonii prætextu in omnem viciniam procaces oculos dimittebant; quo factum, ut tres istæ columbæ paucos intra dies in noctuas degenerarent. Pauci menses abierant, cùm B. Antoninus eâdem plateâ transiens in Viduæ memoratæ domum, tectúmque oculos conjicit. At, quantùm mutata rerum facies! Vidit jam non cœlestis aulæ Genios, sed averni damnatos spiritus, qui fatuorum instar in tecto saltitabant. Causâ tantæ mutationis cognitâ omi-

sit & ipse beneficentiam suam, quam in animarum exitium cedere intellexit, oleúmque lampadi subtraxit, quæ, pro luce gratâ, turpem fumum diffundebat. Quid autem agebant domus hujus filiæ, Haud sanè dimidiam partem malorum, quibus filiæ modò vestræ conspurcantur. E fenestrâ prospiciebant vagæ oculis, nihil aliud; non colloquebantur diu noctúque cum Amasiis: non in ædes suas illos evocabant, non ad latus iis assidebant, non manus eorum stringebant: & tamen Cacodæmones illarum in tecto saltitabant. Oportebit igitur dicere, non solùm saltitare supra domorum vestrarum tecta Dæmones, sed & in ipsis penetralibus, ad focum vestrum, ad quem omnis generis spurciloquia audire est; sub foribus, sub quibus quandoque plus manus habent, quod agant, quàm linguæ; in stabulis, ubi fiunt, quæ bestiarum sunt; verbo, nulla non ædium vestrarum parte suis stygem saltibus & choreis indulgere.

XII. Quid si autem præter videndi & discurrendi libertatem filiabus etiam conniveretis, ut solæ cum solis agerent, an non miraculo opus foret, ut non contaminarentur? quis autem credat, fore ut DEUS miraculum faciat, quo licentiam hanc aut malè quæsitam, aut malè concessam confirmet, ac illam defendat, quæ nullâ causâ manifesto sese periculo exposuit? *Quis miserebitur Incantatori à Serpente percusso?* (Eccl. 22.) Nemo illum miseratur; qui obstinato animo ipse suum sibi malum accersit. An quis sine horrore videat, Juvenem solum cum solâ loqui in angiporto, in sylvâ ab hominibus remotâ? S. Bernardus non se tenet, quin exclamet: *Intras solus ad solam! vah, vah! lupus ad oviculam:* Et vos sine timore estis? ac dicitis, sic consuetudinem poscere, sic moris esse, quid juvat, filiabus identidem occinere, ut honestatis rationem habeant, si interea omnem eis ansam ad vitia subministratis? famelicos ad mensam lautè instructam adducitis, & jejunos eos subinde assidere jubetis. Quid prodest, cùm visitantur, reverentiæ admonere, quas interim solas sine arbitro relinquitis? Sepem circa hortum tollitis & vicinos, ne damnum inferant, exhortamini. An ignoratis, non alium in Mundo Diabolum potentiùs tentare, quàm malam occasionem? Dæmon iste Dæmoniorum est. Unde Sancti, qui rei hujúsce optimè gnari erant, non aliud magis formidabant. Quando S. Antonio Inferni illi Spiritus monstrorum specie apparebant, & modò velut ursi, lupi, ac leones, modò serpentium formâ in eum impetum faciebant, velut devoraturi: ridebat Sanctus, ac dicebat: plus satis apparet, quòd nullius roboris sitis, dum tam multi ad me unum venitis. Si quod vobis robur, si qua virtus esset, sufficeret vel unus; & sic omnes baculo fugabat. At verò ubi mulier ad cellam se stitit, tunc enim verò cohorruit, se abscondit, ad orationem confugit, clavem à serâ abstraxit, vectes & catenas obduxit, ut ne audiret quidem. Animadvertitis, quanto conatu viri sancti pravam occasionem declinent? omnibus illam

Dæmo-

Dæmoniis magis metuunt; & vos dicitis: nullum subest periculum?

XIII. Acquiescerem, plura non dicturus, si nunquam ex maledictâ hac libertate aliud quid consequeretur, aut quod consequitur, non resciretur. Audimus autem sæpissimè, nunc de hac puellâ sermonem inferri, quæ cum pudore honorem suum perdidit; nunc de illâ, quæ metu Magistratûs sponsalia contraxit, mox de aliâ, quæ factâ pudicitiæ jacturâ manus omnium agnatorum armavit, quibus fixum est, infamiam nomini suo illatam vindicare. Fructus hi sunt indultæ illius libertatis, quam detestor; & eam non fugiatis? Africa regio est, quæ singulis fermè diebus nova in lucem monstra producit, quis nescit? rationem petitis, & causam? dabo. Regio est aridissima, quam pauca admodum flumina irrigant; unde fit, ut feræ, quæ arenosas illas sylvas habitant, cùm urgente siti ad bibendum perurgentur, frequentes eodem loco conveniant. Et sic, utut diversæ sint speciei, dum consuetudine quadam quasi domestica sociantur, Leones cum Tigridibus, & Ursi cum Pantheris, Crocodili cum Draconibus, ejusmodi prodigiosos partus progenerant, qui magnam hanc Mundi partem infamem faciunt. Supersedeo apologo, quia pudet tamdiu de eadem re loqui, quam fieri potest non uni tantùm vestrûm infelici nimiùm experientiâ abunde innotuisse. *Arist. hist. l.*

XIV. Et ut hæc experientia abesset, fides saltem adhibeatur, ait S. Augustinus, aliorum experimentis, ac fateamur, omnium passionum maximè infrenatam ac indomitam esse, Amorem. Duo omnium sapientissimi, quos Mundus habuit, ait Sanctus iste Doctor, fuère Adam & Salomon, utriusque enim Magistrum ipse DEUS egit, cùm sapientiam plusquam humanam infudit: utrumque tamen infatuavit Amor. Adamus quidem in gratiam mulieris, pomo accepto, se, & omnem posteritatem suam perdidit, júsque, quo ipse cum omnibus posteris ad hujus alteriúsque Mundi possessionem gaudebat, uno bolo abligurivit. An major hâc stultitiâ inveniri queat? Salomon autem mulierum amore insaniens eo delapsus est, ut Dæmonem in idolis adoraret, tótque aras ac templa extrueret, quot Deos ipsius uxores venerabantur. *Depravatum est cor ejus per mulieres*, ait sacer textus, *ut sequeretur Deos alienos.* Quis unquam credidisset, à viro sapiente tam enorme facinus perpetrari posse? & tamen ita est. Quin, si tertium quoque his adjungi vultis, adjungam. Aristoteles, qui teste Averroë, ingenii acumine ac perspicacitate pertigit, quâ homini mortali fas est, amore tam insano amasiam suam prosecutus est, si Theodoreto credimus, ut non erubesceret, eam jam mortuam, Deæ instar cœlo receptæ, adorare, quæ tum cadaver bestiæ in fossam aliquam abjectæ retro fœtore ac deformitate superabat. Pari passu Amor & Vinum procedunt: *Vinum & Mulieres apostatare faciunt sapientes:* sicut enim, qui ebrius est, ad ea perpetranda impellitur, quæ sobriè potus, & expedito rationis usu nunquam

l. 11. sup. Gen. ad litt. c. 42.

3. Reg. 12.

Apud Perorium l. 5. de princip. c. 1. lib. 8. de cur. Græc. affect.

Eccli. 19. 2.

quam admitteret, sic Amans tam multa rationi dissentanea cœcus operatur, ut, si non amâsset, nunquam ad ea admittenda induci potuisset. In fabulis suis Antiqui finxerunt amorem, cùm adhuc parvulus esset, cum Stultitiâ aliquando jocatum fuisse. Hæc, ut vel ludibunda furit, alternos inter jocos, Amori oculos eruit; quo factum, ut in hujúsce criminis pœnam, Amorem, quacunque jêrit, deinceps ducere jussa sit. Pulcherrimè fabula hæc veritatem declarat, cùm amoris passio alio duce non utatur, quàm eâdem, quæ illum excœcavit, stultitiâ. Qui igitur fit, ut tantùm vos vestris Juvenibus fidatis, ut primò sinatis illos liberrimè inter mutui amoris indicia conversari; subinde autem, cùm jam ebrius amor est, solos cum solis majori temeritate agere permittatis? An illa passio, quæ mortalium sapientissimos excœcare potuit, puellam etiam ætate & judicio infirmam, & adolescentem perinde fragilem de statu sanæ mentis dejicere non poterit? nec creditis, strictissimam vos DEO rationem reddituros, quòd filios ac filias vestras in evidendi pereundi pericula incurrere volentes videntésque permiseritis? quod si eam à vobis DEUS expetiturus est, cur non in planam, magisque securam viam eos reducitis? usque adeóne crudeles eritis, ut cùm animas vestras, ac liberorum vestrorum impendio ac labore tam parvo in salutem asserere possitis, humeros oneri tam levi subducatis? *Peccant parentes, si filios à suspectis sodalitiis non separent.* tantóque graviùs peccant,

Navarr. in Sum. c. 14. n. 18. Bon. de præcept. disp. 3. sect. unic. p. 6. 3.

quo hujusmodi sodalitia magis fuerint suspecta. Neque necessarium est, suismet oculis videre, quæ fiunt turpia, ut impedire teneantur; sufficiet rationabili duci suspicione. Quæ autem motiva magis esse convincentia possunt ad suspicionem de ejusmodi conversandi modo concipiendam, quàm quæ adducta sunt hactenus?

XV. Saltem edicite, quo fundamento nitamini, cùm aliter, quàm dixi, operamini? fortassis, multorum similiter facientium exemplo? At, S. Eucherii doctrina est? *Quid nobis in illo DEI judicio proderit multitudo, ubi singuli judicabuntur?* DEUS, cùm sententiam aut pro vobis, aut contra vos feret, non quæret, an alios secuti sitis, sed an se. Imò multitudo vobis incitamento esse deberet, ut contrà, quàm illa faciat, faciatis; quàm enim prudenter illam ut normam sentiendi quis sequitur; tam malè observat ut normam agendi. *Senti cum multis: operare cum paucis.*

De tem. Mu

XVI. Solâ ergo notitiâ, quam de filiabus vestris habetis, nitemini, & tantum de illarum constantiâ vobis promittetis? Verùm an nescitis, illam solùm mulierem invictam esse, quæ non est oppugnata? Cœlum Philosophi ideò dicunt esse incorruptibile, quòd contrarium non habeat. O quot personæ hoc modo sunt incorruptibiles! bonæ sunt, quia occasionem non habent, quâ malæ sint: de cætero, si quas insidias ex occasione amicus hostis strueret, vix uno die in sua integritate persisterent.

XVII.

XVII. Multò minùs velim mihi reponi, filiam veſtram admodum bene inſtitutam, prudentem atque ſagacem eſſe, ita ut ſciat, dignoſcere laqueos, ſi quos illi parari contingeret: fieri enim poteſt, ut talis quidem in præſentiarum ſit, cùm ſui etiamnum potens eſt, ſed ſinite ut amare, & aliquem deperire incipiat, & videbitis eam non minùs, quàm aliam quamlibet, laqueis implicandam. Obſervatum eſt, bellùas nullo alio tempore faciliùs caſſes ac retia incidere, quàm cùm generandi ſtimulis perurgentur: tunc enim paſſione abripiuntur, ita ut omnia longè imperfectiùs cognoſcant, quàm quovis alio tempore. Par conditio filiarum veſtrarum eſt, utut nunc laqueos & techinas perſpiciant, amore tamen ita excœcabuntur, ut poſtmodum non tam prudentes atque ſagaces ſint in evitandis, quàm modò videntur. Demus etiam, ſuo illas Amore non excœcari, an non Amantes ipſi ſufficient ad eas excœcandas? ſinite incipiant afferre dona; modò velum elegans offerant; aliàs veſtem pretioſam promittant, aut aliud quippiam nundinarum tempore comparandum, & mox mira videbitis. Providi Ducis bellici effatum fuit: Nullam eſſe urbem arcémve munitam quæ expugnari non poſſit, ſi mœnia quatiantur machinis conflatis ex metallo, quale Mexicum Carolo V. transmiſit. Dicere nimirum volebat: donis ſæpius oblatis omnem denique fidem cedere & expugnari. Et ſapientis ſit exiſtimare, infirmum pectus feminæ non expugnandum repetitis ejuscemodi machinarum ictibus, cùm ſatis conſtet, plures ex hoc ſeu induci ad peccandum cupiditate habendi, quàm ſtudio voluptatum? Unde ſapienter olim Pythagoras: Aurum igne, fœminam auro probari. Magna eſt mulier, quæ muneribus non vincitur.

XVIII. In quo igitur fiduciam veſtram ponetis? forſan in illorum bonitate Juvenum, qui domos veſtras percurſant? Verùm O vos miſeros! ſi in his fiduciam veſtram collocatis; etenim jure optimo quis dixerit, cannæ vos & arundini confractæ inniti. Hos namque plus quàm aliud quidquam timere convenit. In ultimo Septentrione urſi nullo magìs tempore damnum afferunt, quàm hyemali: cùm enim colore ſint candido, inter ingentia nivium volumina minùs obſervantur, & minùs timentur. O quantò foret meliùs, meâ quidem ſententiâ, ſi ædes veſtras milites, aut aliàs libero vivendi genere ſuſpecti Juvenes frequentarent, quàm iſti in modeſtiæ ſpeciem compoſiti: illorum enim juſto metu filias veſtras cautè admodum cuſtodiretis; hi verò quia prudentuli videntur, & prætextu temporis fallendi domos veſtras ſubeunt, aut ad vos tanquam ſanguine juncti inviſunt, quamvis plùs quàm urſi ſint (adeò & verſuti, & audaces ſunt) quia tamen albi ſunt, non timentur, & hoc ipſo magis nocent. Nec, quia non initio ſtatim hæc damna ſe produnt, ideò minùs certò ſunt eventura. *Spinæ*, ait S. Auguſtinus, *non pungunt in radice, & tamen quod pungit, ex radice procedit.* Senſim cum ſpina in terrâ

Olaus M.

in Iſai. 1. 39.

radi-

radices egit, aculeos progerminat. Sic paulatim nascitur confidentia, & velut in re suâ, dominium ac possessio; nec pungitur tantùm, sed & laceratur honestas.

Quòd si postmodum puella gustum quendam peccati percepit (quod nimis prô dolor! frequens est) omnino aliud remedium, quo ad frugem reducatur, non superest, quàm commercium omne cum ejuscemodi Juvene recidere. Absque hoc enim omnia alia in irritum cadunt. Quàm se torquet, quàm in omnem se partem vertit cerva telo transfixa? & tamen, donec è plagâ sagittam extrahat, quid miseram juvat fugere? Ita quot consilia, alioquin bona, Confessarius suggerit? nihil autem his omnibus efficit, quoadusque latro ille domesticus procul esse jubetur. Et ideò *super filiam luxuriosam confirma custodiam*, ait Spiritus Sanctus, *ne quando in opprobrium faciat te venire inimicis*: nisi in tempore hanc procandi licentiam sustuleritis, si crescet, ut in opprobrium vestrum indelebile tandem desinat. Cur igitur animo vestro necdum decernitis, illam tollere? an possibile est; ut datâ operâ somnum vestrum Serpenti proximi continuare velitis, & non potiùs ejusdem caput conterere? Quæ perversitas est, eò hodiè rem devenire, ut tanquam mos laudabilis defendatur, quod tanquam certam Juventutis pestem junctis animis & viribus in ultimam Tulem relegare oporteret?

Eccl. 42. 11.

XX. *Denunciamus vobis in nomine Domini JEsu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre, ambulante inordinatè.* Denuncio & ego vobis in nomine Domini, quòd nisi filias vestras à gravissimis hisce periculis subtraxeritis, & vestras, & illarum animas æternùm sitis perdituri. Illatum quidem, cùm sit difficillimum, pestem non contrahere, & tamen auram pestilentissimis vocibus contaminatam attrahere, & exempla pessima, gestus turpissimos, ante oculos habere. Vestras autem, cùm filiarum vestrarum peccata vobis imputabuntur, qui ea tam facilè impedire & potuissetis & debuissetis. Servus, qui Herum à morte sibi inferendâ non prohibet, juxta Leges & Jura, rationem hujúsce necis debet reddere. An non Pater & Mater rationem DEO reddent, qui mortem filiarum æternam non impediunt, quin & quotidianam ejus incurrendæ occasionem subministrant? Hæc mea denunciatio est, quid contrà reponitis? qua ratione inposterum suscipietis negotium hoc tanti momenti? an ego vos inter fidei nostræ amicos, an inter inimicos numerabo? *Qui suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infidelis deterior*: ait S. Paulus: & argumentum illius hoc est: Aut enim hujusmodi Parentes credunt, quòd peccatum inter mala sit maximum; credunt, quòd DEUS severissimo illud judicio sit examinaturus; credunt, quòd æternâ pœnâ sit multandum, quotiescunque non fuerit seriâ pœnitentiâ expiatum; vel non credunt? si non credunt, *fidem negârunt*, & infideles sunt. Si credunt, & nihilominus suis non meliùs consulunt,

2. Thess. 3. 6.

l. cum aliter si fil. man. ff. de S. C. Silan. Clau.

ſulunt, *ſunt infidelibus deteriores*, eò quòd non obſtante tantâ cognitionis luce, agant nihil. Niſi malimus dicere, ideò Parentes hóſce Infidelibus deteriores eſſe, quia deteriores ſunt Mahometanis, qui ſummam honeſtatis filiorum curam & gerunt & profitentur. Audite me tandem, Dilectiſſimi, qui non aliud, quam veſtrum, veſtrorúmque bonum promovere contendo, tollite iſtos abuſus, latrones ac fures domeſticos amandate, & ſinite vobis tandem perſuaderi, quòd unum ex præcipuis mediis ſalutis veſtræ ſit, recta Liberorum educatio, quos DEUS vobis eum in finem conceſſit, ut vos, quos ad ſtatum matrimonialem vocavit, hâc viâ ad cælum perduceret. *Mulier ſalvabitur per filiorum generationem, ſi permanſerit*, aut ut alii legunt, *ſi permanſerit in fide & ſanctificatione.* Salvabitis filios veſtros, poſtquam generâſtis eos, inſtituendo bonis moribus, & illi ſalvabunt vos, veſtra monita accipiendo. *Mulier ſalvabitur per generationem filiorum, ſi permanſerit in fide & ſanctificatione.* Ita DEUS ad communem omnium ſalutem largiatur.

1. Tim. 2. 5. Vide Theophil. & Hug. in hunc loc.

DISCURSUS XVI.

De Obligatione Filiorum, ad exhibendum Parentibus honorem.

I. APud veteres Perſas quæ res magno habebantur opprobrio; mentiri, & nomina ſua non exſolvere. Quod attinet mandacium, non poteſt negari, oppidò illud eſſe turpe; etenim ſi infamis eſt, qui monetam adulterat, jure longè majori infamis cenſebitur, qui cor adulterare præſumpſerit. Quod autem æquè probroſum ſit, ſua debita non expungere, non ita manifeſtum eſt: ſiquidem hoc ſæpenumero ex obærati inopia potiùs, quàm ex culpâ oriri poteſt. Unde Lex iſta à rectæ rationis Tribunali probari, atque ut juſta admitti non poteſt, niſi ita explicetur; quòd nimirum per nomina & æs alienum intelligantur beneficia; nomine autem obæratorum, Ingrati, qui ſuæ non reſpondent obligationi. Hi jure meritiſſimo humanæ generationis opprobrium compellandi ſunt; cùm ejuſmodi debitum non ſolvant, quod ſi alius ſolvendi modus non ſuppetit, ſolo poſſunt animo expungere; amando ſcilicet illum, à quo boni quidpiam in eos derivatum eſt. Quod ſi ita eſt, inter abominabiles iſtiuſmodi debitores meritò numerandi veniunt filii illi ingratiſſimi, qui ingratiſſimo tantùm animo ingens illud beneficium, quod naſcendo à parentibus acceperunt, compenſare velle videntur. Quæ me hodie cauſa impulit, ut

ut contra hoc filiorum genus linguam meam exacuam, eisque Summam debitorum suorum commonstrem; ex quo ipsi dein inferant magnam infamiam, imò grave damnum, quod debitum non reddendo in eos resultat.

I.

Tom. l. 1. c. 11. II. Tam manifesta est obligatio, quâ parentibus originis nostræ causâ obstringimur, ut Aristoteles eum stultis annumeret, qui eam velit in dubium trahere; haud aliter, ac si quis disputaret, nixne alba foret, an non? Quapropter supposito hoc debito ad illius partes ac conditiones descendamus, ut omnibus manifesta fiat gravis illa Summa, cujus solutionem naturalis, perinde ac Divina Lex imperat. Tria à parentibus accipimus, esse, alimenta, & educationem: & sic trium vicissim debitores constituimur: Parentes nimirum honorandi, alendi, & justis eorum imperiis obtemperandi.

S. Thom. 2. 2 q. 100. a. 5. ad 4. S. Thom. 2. 2. q. 101 a. 3. Abul. in Exod. c. 20. q. 17.

III. Primò vitam nobis dant, & hanc accipiendo debitum quasi infinitum contrahimus honorandi & observandi eos, qui dederint. Inter maximas obligationes, quas natura inducit, illa est, quâ suis effectus causis obstringuntur. Esse principium naturæ & essentiæ alterius ut est maxima perfectionum, quas DEUS rebus creatis confert, ita cultum & venerationem quasi Divinam meretur, maximè in homine, qui à Progenitoribus suis vitam adeò pretiosam accipit. Et ideò non Sancti tantùm, sed Docti omnes, etiam verâ fide destituti, post obligationem colendi DEUM conditorem, semper primo loco cultum posuerunt,

Plat. de leg. l. 11.

quem Parentibus debemus. Unde factum, ut Parentes magnis illis nominibus compellarentur, quibus modò Dii visibiles, modò Dii terrestres, aut, ut cum sapientissimo Philone loquamur castigatiùs, Creatores secundarii, aut Conditoris Imagines, quas suo loco super terram ipse statuit, appellati sunt; ut scilicet videremus sensibilibus imperfectam ideam illius obligationis, quâ DEO primo Conditori ac Artifici nostro obstringimur. Quæ causa est, ut etiam in sacris Paginis cultus ille, qui DEO, & qui Parentibus debetur, conjungantur. *Qui timet Dominum, honorat Parentes, & quasi Dominis serviet his, qui se genuerunt.* Quasi non possent invicem separari, cùm apud omnes locum DEI Parentes obtineant. Et hæc etiam ratio est, quare præceptum de honorandis parentibus primo statim loco post præcepta ad DEUM pertinentia ponatur; ut scilicet intelligatur, quòd Patrem esse, sit res quæpiam confinis, & quasi media inter immortalia & mortalia. Ex unâ parte mortale est, spectando nimirum corpus, quod mediâ hac paternitate collatum est; ex alterâ verò, immortale quidqiam est, dum nunc repræsentat, & æternùm repræsentabit Paternitatem DEI Creatoris omnium. *Ex quo omnis Paternitas in Cœlis & in terrâ nominatur.* Sic pari modo hoc præceptum in capite secundæ tabulæ positum est, ut homines intelligerent, inter præcepta, quibus proximum amare jubemur, primum esse, quo parentes honorare obstringimur; non aliter ac inter præcepta Charitatis

Stob. serm. In D Eccl 3 Eph. 3. 15.

erga

erga DEUM primum illud est, quo h. DEUM honorare jubemur. *Natura probatur affectus*, ut S. Hieronymus commentatur, *ut ordine charitatis, post rerum parentem, carnis Pater diligatur & Mater.* Jam verò honor iste non in foliis tantùm & floribus, cæremoniis dico externis, quæ parvo nobis stant, sed in fructibus operationum constitui 3. debet, id quod DEUS ore suo nobis commendat: *In opere & sermone, & omni patientiâ honora Patrem tuum.* Examinemus igitur nonnihil filios ad normam istam, quam DEUS nobis offert ad illos dijudicandos.

IV. Inprimis vult DEUS, ut Parentes omni genere patientiæ honorentur, *in omni patientiâ*, ut illi nostram illorum senectutem, supportando supportârunt pueritiam. Primum veri Amoris signum, juxta Apostolum, est Patientia, quâ, qui amat, sui suorúmque commodorum quasi obliviscitur, & totum se impendit Amato. *Charitas patiens est.* Et hanc perfectionem habet amor, quo Parentes in suam sobolem feruntur: id quòd in ipsis etiam bestiis videmus, quæ maciem contrahunt in prole suâ educandâ, & inter millena pericula eam defendunt etiam cum propriæ, si necesse sit, vitæ jacturâ. Sic aquila, cùm pullos suos ab uno loco in alterum transfert, non eas unguibus arripit, sed tergo insidentes asporat; neque enim à sublimi quidquam timet, sed ab inferioribus; & ideo cùm à terrâ telum emittitur, priùs illo se, quàm pullos feriri desiderat.

V. Amor autem Filiorum in Parentes quàm raro ad eam perfectionem pertingit! Cùm enim aut Pater aut Mater tantillum consenescit, jam illos Filii aspiciunt, ut onus intolerabile; quo aliter levari se posse non credunt, nisi alis desideriorum ipsorum velociùs invecta Mors quamprimùm illos ex hac vitâ sustulerit. Despiciuntur in animo ut repuerascentes; à domûs gubernatione removentur tanquam imperiti: & nescio quam illis gratiam se præstare Filius arbitratur; cùm eos, à quibus vitam accepit, his identidem verbis affatur: Hoc vos agite, ut vivatis: regi autem vos finite ab aliis. Verùm non iste modus est, quo debito nostro satisfa- *Eccli.*
ciamus: *Fili suscipe senectam Patris tui, & non contristes eum in vita illius*, ait 3. 14.
Dominus. Fili, exhibe te sicut baculum, ut tegas atque sustentes Patrem tuum cadentem, & cave, ne unquam, dum vivit super terram, illum tristitiâ afficias. Si ætas senilis judicium illi non- *Eccli.*
nihil habetârit, compatere. *Si defecerit* 13. 5.
sensu, veniam da. Et utut viribus animi & corporis valere te sentias, cave ne spernas illum, ne in animo quidem: *& ne spernas illum in virtute tua:* quales enim, & quantas ineptias in infantiâ nostrâ illi pertulerunt! quantam planctuum puerilium importunitatem! quos clamores, & ejulatus in nobis educandis! quàm difficiles & morosos experti sunt in rebus non nisi ad nostram utilitatem præceptis? An non igitur conveniens est, ut & nos parùm aliquid toleremus, si aut morbi miseriis fastidiosi evadant, aut ætate decrepiti redeant quandoque ad primam in-

Eccli. 7. 30. infantiam ac balbutiem? *Retribue illis, quomodo & illi tibi*, pergit Dominus, magiſtrum ex integro profeſſus utiliſſimæ hujus doctrinæ & ſummè neceſſariæ. *Memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes.* Si Mare non fuiſſet, modò flumen etiam alveo tam lato ac pleno currere non videretur. Quod ſi igitur undas ſuas tribuarias ad originem, unde ipſum profluxit, denique non referret, nimis quàm ingratum argui poſſet ac deberet.

VI. Et hoc longè magis ac ſtudioſiùs obſervari debet, erga Matres inopes, quæ, quò plùs amant, tanto quandoque minùs à Filiis ſuis redamantur; & quò plus patiuntur, tantò ab iis minus ipſi ſuſtinent ac tolerant. Filius antequam pariatur, onus eſt matri ſuæ; cùm paritur, eſt dolori; & cùm genitus eſt, labori ac defatigationi, plus, quàm ipſi Patri. Propterea jugum matrimoniale, quod inſtitutum eſt ad bonum commune prolis, potiùs Matrimonium, quàm Patrimonium appellatur; cùm longè plùs oneris in humeros Matris, quàm Patris devolvatur. Nihilominus Filii animo multò magis ingrato majus debitum compenſant, & quandoque majori longè patientiâ vetulam Servam patiuntur, quàm annis gravem Matrem: ita quidem, ut omnino opus fuerit eos à DEO commonefieri, ne unquam labores ac dolores Matris ex oculis dimitterent. Eccli. 7. 29. *Gemitus Matris tuæ ne obliviſcaris:* tam parvam quandoque curam ingrati Matrum ſuarum habent, ut videri poſſint ſine cujusquam alterius ope in hunc Mundum intrâſſe, admodum florum in agro aut prato nulla cujusdam operâ exiſtentium.

VII. Qui ipſe honor etiam verbis commonſtrari debet: *honora Patrem tuum in omni patientiâ, & ſermone.* Quis ferat, ſi Filium ſexcentis imprecationibus in eos debacchari audiat, à quibus eſt genitus? & tamen nullo non die has audiunt Parentes, qui, cùm veritatem Filiis ſuis denuntiant, fateri coguntur, à nulla ſe linguâ acerbiora dictetia excepiſſe, quàm Filiorum ſuorum, plus longè amatorum, quàm redamantium, invectivas, injurias minas, quas ne ſervus quidem ab Hero ſuo patienter ferat, & vultis DEUM hæc audientem non ſentire? in urbe Flexienſi Regni Galliæ non multo ab hinc tempore Juvenis quidam ſtudiorum causâ domum paternam reliquit: non diu abfuit, cùm, ut fieri aſſolet, datis ad Patrem Matremque litteris, pecunias expopoſcit. Quia tamen, non tantum, quantum volebat, impetravit, ita irâ excanduit, ut ſumpto in manus calamo litteras indignationibus plenas ad eos exararet. Vix litteræ ad parentum manus ſunt delatæ, cùm ſubitò ille obſurduit, ita quidem, ut ne exploſa quidem majoris Machinæ bellicæ tonitru perſentiſceret. Quidquid Medici agerent, incaſſum ibant omnia. Deſperatis ergo omnibus ſecum animo decrevit Lauretum proficiſci, in eâ ſanctiſſimâ Æde, quòd alio omni in loco opem deſperaret, remedium exquiſiturus. Et ecce? Lauretum in ipſo Aſſumptæ

Phi Out Pæ Chi p. 1 §. 1

Vir-

Virginis privigilio apulsus, dum suaviter dormit, vidit Matronam cœlesti plane vultu radiantem, & majestate humanam omnem excedente, nec aliis sunt comitibus stipatam, quàm Patre ac Matre suâ. Ubi Trias isthæc cubile ejus ingressa est, Virgo DEI Mater ad Parentes conversa; vestérne est filius iste? ajebat, & cùm ambo annuerent, reposuit Virgo: Placetne audiendi facultatem à me illi restitui? cùm uterque parens: ita, Domina, rogamus demisissimè. Mox Diva lecto vicina litteras sinu prompsit, easdem omnino, quas Juvenis furiis actus ad Parentes scripserat: dixitque: Lege. Paulò post ceu placata penitus vultum cœlesti prorsus suavitate serenavit, digitum uni primùm, dein & alteri auri immisit, & utroque ad audiendum postliminio aperto disparuit. Eo ipso temporis momento experrectus est Juvenis, non capiente lætitiam pectore, & sanum se advertens, denuo humillimis precibus veniam rogavit, ac postmodum interposita jurisjurandi religione in sanctâ illâ DEI-Parentis Æde contestatus est, tam apparitionem sibi factam, quàm collatam sanitatem, & totus à se mutatus abiit. In hoc miro planè eventu observare vos velim, quomodo in cœlo accipiantur protervæ illæ formulæ ac voces, quibus adversùs Parentes nostros subinde utimur; quòd nimirum haud quaquam pro levi tantùm indignationis, uti vos nonnunquam arbitramini, motu habeantur, sed, uti sunt, pro enormibus reputentur erratis; cùm non tantùm Divina Justitia sed ipsa Divinæ Virginis misericordia, cujus Spiritus omni melle dulcior est (*Spiritus meus super mel dulcis*) memori mente retineat, donec ipsi Parentes pro iis veniam exposcant. Eccli. 24. 27.

VIII. Denique non sufficit, honorem istum parentibus debitum animo fovere, eos tolerando, aut linguâ modestis ac mansuetis illos verbis alloquendo, sed insuper etiam operibus eum contestari oportet: *In opere & sermone, & omni patientiâ honora patrem tuum.* Sunt nonnulli, qui sibi Religioni non ducunt, Matrimonio se illigare inconsultis Parentibus; viæ se committere & magnis itineribus, contractus quosdam agitare, amicitias contrahere & stabilire, aliáque maximi ponderis, & in omnem vitam redundatura negotia pertractare. Quid deinde mirum, si infaustos etiam exitus postmodum sortiantur? Filius ille prodigus, qui genio suo indulgens procul à Patre abiit, quàm graviter petulantiam suam luit? Et Esau solum suum sensum secutus in uxore eligandâ infelicissimi pater factus est populi, Idumæorum scilicet à DEO maledictorum. Consultissimum semper fuit, in omni majoris ponderis actione Majores suos consulere, & rationes saltem audire, eáque expendere, & multum diúque deliberare, antequam eorum voluntati adversans consilium capiatur. *Audi fili disciplinam Patris tui, & ne dimittas legem Matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo.* Gratia hæc, quæ addetur capiti vestro, ceu cassis aurea, Divinæ erit protectio Providentiæ, quæ cœptis vestris, favore suo aderit, quoties insti-

Abd. in Jerem. 49. 4.

Prov. 1.

institutionibus & imperiis Genitorum vestrorum contraria non erunt. Hanc gratiam ut obtineret Thomas Morus, magnus Angliæ Cancellarius, Doctrinâ & dignitate celebris, longè autem illustrissimus Fidei, quàm sanguine suo confirmavit, constantiâ; non erubescebat etiam tunc, cùm secundus à Rege esset, coram Patre suo in genua procumbere, ac eóque ut bene sibi precaretur, efflagitare. Et nunc temporibus nostris illi Juvenes, qui heri è pueris excesserunt, in omnibus sui esse duces volunt ac Magistri, nec Patris ac Matris unquam audire suffragium, non dico, tanquam decretum, & sententiam ultimam, sed ne quidem ùt consilium, & hoc in negotiis suis quibuscunque gravissimis. O errorem crassissimum! *Judicium Patris audite filii, & sic facite, ut salvi sitis.* Videtis, quantillo opus sit conatu, ut commoda vestra certò assequamini? non alio certè, quàm ut in illis pertractandis obsequium hoc deferatis iis, qui tanto vobis majores sunt; & ab his, quòd magis expediens est, audire. Et vos hoc facere detrectetis? *In opere & sermone & omni patientiâ honora Patrem tuum.*

Eccli. 3. 2.

IX. Altera obligatio, quâ Parentibus obstringimur, ex eo oritur, quòd nos, cùm ipsi per ætatem non possemus alimenta inquirere, nutrièrint & sustentàrint. Unde postmodum nobis incumbit, ut, cùm ipsi laboribus & operi pares ultra non fuerint, eorum curam geramus. Hæc obligatio tam est manifesta, ut etiam bruta sylvis abdita eam pernoscant. SS. Ambrosius & Basilius concordes testantur, Ciconias vetulas non tantùm à prole suâ ali, sed & pennis foveri, cùm ob decrepitæ ætatis frigus se ipsas commovere non possunt; quin & supposito tergo ceu vehiculo assumptas huc illuc asportari. Ipsis etiam Leonibus hic humanitatis sensus inest, ita, ut cùm parentes devexâ ætate ad venandum exire non valent, eorum filii cum illis prædas suas partiantur. Sequitur ergo ipsis leonibus magis feros, & bestiis magis insensatos esse illos filios Christianos, qui Parentes suos summâ cùm immanitate abjiciunt, cùm viribus per ætatem destituti; non perinde ac priùs lucrari possunt, unde vivant. Vix amore puellæ cujuspiam abripiuntur, illico Parentum amorem ingratissimi deponunt; & quemadmodum contigit nonnunquam, ut cùm Exteri magno numero in provinciam exscenderent, ipsos paulò pòst incolas locô extruderent, ita affectus ille, quo infelices hi in extraneos feruntur, ipsos paulatim domesticos corde excludit; quo fit, ut quò longius progrediuntur, eò minus erga illos afficiantur, à quibus omne suum bonum & ipsum esse acceperunt, haud aliter ferè ac Luna, quæ, quo crescit ampliùs, hoc à Solè, lucis fonte, recedit longiùs. Quòd si conjugio re ipsâ illigentur, actum est: tunc enim totum animum avertunt, videntùrque sibi satis causæ habere, ut dicant. *Oportet uxoris ac filiorum curam habere: Non possum tam multis unus providere.* Verùm parciùs ista; neque enim ista vestra distributio justa ac æqua est. Primo loco uxorem poni-

Hexam. l. 5. c. 16. Hexam. hom 8. Cassiod l. 2. ep.

ponitis, secundo filios, tertio Parentes, non ita: *Primo loco*, ait S. Ambrosius, *diligendus est DEUS, secundo Parentes, inde Filii, postea Domestici.*

X. Plato, qui inter Philosophos ab omni posteritate Divini Nomen obtinuit, in suis libris de Legibus sanxit, ut, si quis antè filiis suis, quàm pauperi Patri succurreret, in judicio reus ageretur, & ad aliorum terrorem severè castigaretur. Inter Theologos S. Thomas, Magistrorum Magister, judicat, quòd inter omnia sanguinis vincula primum sit, quo Parentibus obstringimur; & ideò præ omnibus etiam aliis subvenire iis obligemur, postpositis ipsis etiam Filiis, erga quos quidem Amor magis tenet, qui non ita assurgit, haberi potest; non verò ille, quem dicunt appretiativum, qui altiora spectat, & magis amat, quem pluris æstimat. Et quamvis Uxor, quæ una quædam res est cum Marito, videbatur in casu æqualis necessitatis ipsis Parentibus præferri posse, negat tamen S. Thomas id esse veritati consentaneum: quia, utut possit & debeat Maritius Uxorem suam Parentibus præferre quoad habitationem: *Relinquet homo Patrem & Matrem suam, & adhærebit Uxori suæ?* Non tamen eam præferre etiam quoad sustentationem poterit, aliáque iis necessaria auxilia præstanda, cùm Parentibus quasi se toto hypothecatus sit antè, quàm se suæ Conjugi obligaret: siquidem Creditores anteriores creditoribus posterioribus, & qui per naturam sunt, iis qui per contractum, postponi non possunt. Et demus Uxorem unam cum Marito rem esse, quid inde? an igitur in æquali necessitate eam Parentibus anteferre poterit, cùm Maritus teneatur Parentes suos in æquali necessitate sibi ipsi præferre? & tamen expressissima hæc Doctorum doctrina est: *In alimento debent valdè providere filii parentibus, & magìs quidem, quàm sibi ipsi.* Ita quidem, ut cum famelico Patre non tantùm unum residuum panis bolum partiri conveniat, sed totum largiri, ut vitam servemus illis, qui eam nobis dederunt. Hæc omnia lumine naturæ penetravit Philosophus, dum docuit, Filii esse, priùs Patris, quàm sui curam habere.

Abul. in Matth. 19. q. 154.

9 Eth. 2. apud Abul. l. c.

XI. Forsan autem hujusmodi doctrinæ nunquam in praxin sunt deductæ, nec etiamnum, nisi ab uno alteróve deducuntur? Chinenses Orientis populi, si qui ullibi, bene morati, cùm suorum Parentum gravi infirmitati præsentes astant, suis ipsi dentibus carnes ex brachiis suis avellunt, & in potum decoctas propinant, quasi contestaturi, non solùm paratos se esse omnes divitias suas, quibus Parentes sustentent, prodigere, sed suámet ipsorum substantiâ eos conservare, &, si factu esset possibile, animæ quoque patrem non minùs quàm corporis subministrare, ut vitam porrò prorogent, ac ad sanitatem malè habentes reducant. Erubesco hisce cum exemplis filialis amoris erga Parentes impudentissimam Christianorum Filiorum ingratitudinem conferre; factum tamen, quod S. Bonaventura & insignes alii auctores referunt, omittere non pos-

Barthol. histor. Chin.

Bonav. serm. 5.

de 2. præcept. Cantipr. l. 2. Ap. c. 7. possum. In partibus Normandiæ miles quidam locupletis parentis filius, quamvis ignobilis, ducturus conjugem conditione suâ majorem ad Patrem accessit, eúmque rogavit: vellet filio bonis suis omnibus sponte cedere, velle se vicissim quoad viveret, ita cum illo agere, ac si rerum dominum ex toto penes Patrem esset. Restitit initio senex; passus tandem est se precibus expugnari & vinci promissis, ac contra, quàm suadeat Spiritus Sanctus: *Eccli. 36. 20.* *Filio non des potestatem super te in vitâ tuâ, nec possessionem tuam, ne fortè pœniteat te, & depreceris pro illis:* annuit petitis; quo factum, ut contractus matrimonii illico concluderetur, & nuptiæ celebrarentur. Nec malè principio se res habebant: paulatim tamen crescente in Uxorem affectu, in Patrem decrescente, eò impietatis progressus est pessimus Filius, ut senem Patrem domo suâ ejectum paupere tugurio concluderet. Frustra Pater conditiones & pacta cessionis suæ obtendit, frustra lacrymis, lamentis & querelis gravem injuriam sibi illatam identidem prosecutus est; filius enim recalcitrantis instar muli magis amabat præsepe repletum, quàm Dominum, qui replevit. Imò etiam ab Uxore concitatus non solùm, quæ Patri congruebant, non suppeditabat, sed ne quidem necessaria subministrabat; adeò ut DEUS tantam non ferens inhumanitatem ejus esse ultor vellet. Contingit, ut ambo hi conjuges quodam mane bene pinguem gallinam prandio pararent. Miser senex eo ipso tempore, quo gallina mensæ inferebatur, domûs limen attigit. Non potuit autem tam celeri scalam pede superare, quin filius tempus nancisceretur, quo gallinam occultaret. Ceterùm in occursum progressus, quid me vis, ajebat, hoc tempore, an panem non habes? cúmque panis frustum obtrusisset, fores testinus occlusit, ipse cum Uxore suâ splendidiore quadrâ fruiturus. At quàm se fefellit! cùm enim penum recluderent, gallinam denuo mensæ illaturi, non jam gallinam, sed eâdem magnitudine horrificum bufonem repererunt, qui è catino in faciem gestantis prosiliens ita carnem ejus corripuit, ut velut polypus scopulo adhæreret, neque longo annorum spacio ullâ vi avelli posset. In hunc modum signatus malè moratus iste filius perrexit ad quærendum Episcopum, cui delictum suum confiteretur. Pœnitentiam hanc tulit, ut omnes Normandiæ civitates obiens rem narraret, séque ad terrorem omnium impiorum in Parentes filiorum exemplum proponeret. Denique post multos planctus, & lamenta plurima valuerunt preces, quæ pro infelice offerebantur, & ipse etiam persolvebat, ut feralis iste bufo ac fœtentissimus, qui omnibus aspectantibus horrorem incutiebat, subitò dispareret, & liberum quidem, sed salutari timore probè imbutum relinqueret.

XII. Quin etiam, quod mirabile est, Divina Justitia non solùm vult, ut Patris egestate laborantis, ut senio deficientis necessitati consulatur præ Uxore, aut alio quocunque, sed etiam vult, ut hæc ipsa Patris sustentatio illis

illis etiam promissis, quæ DEO facta sunt, anteferantur. Hinc, si filius quispiam ex una parte votum Religionis etiam strictissimæ emiserit, ex alterâ verò Pater Materve victum sibi procurare non valeant, adeóque ex unâ parte DEI honor ex solutione voti promovendus, alterâ Patris sustentatio procuranda quasi de loco contendant, DEUS suo jure cedit, ac filio permittit, ut domi paternæ subsistat, Patri
m. Matríve de alimentis provisurus. Nec
7. concedit tantùm, sed etiam præcipit:
.4. unde si quis debitum voto erga DE-
& UM contractum, debito erga Patrem
7. ex generatione provenienti vellet ante-
.6. ponere, rem DEO gratam non faceret; in cujus rei confirmationem videmus, quòd Sancta DEI Ecclesia, ejusdem DEI nomine eò processit, ut illos Superiores à consortio fidelium segregârit, qui eos in ordinem reciperent, ac sacris vestibus induerent, quos lex naturalis, pietas & gratitudo parentibus suis devinctos facit; hi enim tres tituli sunt, quibus omnes prohibentur à suis discedere, nisi de convenienti sustentatione
§. iis providerint. *Jure Sanguinis, Pietatis, & Gratitudinis.* Quapropter si tantâ se culpâ involvunt, qui parentes in ne-
uæ cessitate constitutos deserunt, animo DEO in Religione quadam sacra serviendi, cujus culpæ rei agentur illi, qui insano quodam impetu abstracti domo abeunt, haud aliter ac hirundines, priùs, quàm dignentur bonam impetrare veniam ab iis, qui à tenera illos ætate eadem domo receperunt, & tanto cum amore foverunt?

R. P. Segneri Christ. Instr. Tom. I.

XIII. Et quid, si filii non tantùm necessitatibus Parentum, dum vivunt, non prospicerent, sed etiam ubi mortem obiêre? faciunt tamen & hoc. Avaritia hósce ingratissimos mortales ita reddit efferatos, ut nullum inhumanitatis genus refugiant: antequam moriantur senes eorum Parentes, malè illos tractant: cùm moriuntur, eos impediunt, ne Testamentum condant; cùm mortui sunt, ultimas eorùm voluntates non exequuntur, nec legata extradunt, quasi cum cineribus etiam defunctorum adhuc litem suscipere cogitarent. Enimverò quàm pauci illi sunt, qui Parenti defuncto hæc possint verba dicere, quæ DEO Propheta? *Nec obliti* Psal. 48.
sumus te, & iniquè non egimus in Testa- 18.
mento tuo. Non oblitus sum tui, O Pater, nec injustus fui, aut infidelis in Testamento tuo omni cum accuratione executioni mandando. Centum effugia excogitantur, quibus ab impositis Testamento obligationibus exeatur; & cùm aliud nihil occurrit, dicitur; observari illud non posse; aut saltem induciis bonæ animæ pœnosissimis ita protrahitur, ut diutissimè in immani illo igne debitum refrigerium & redemptionem suam expectare cogatur. Interea Ecclesia hæc delicta afflictarum animarum locò quasi sentit, & vult, ut crudelis isthæc negligentia sit inter graviora delicta, ac inter magis reservata
habeatur; id quod in SS. Canonibus c. qui
præcipit, quibus ab Ecclesiâ arceantur, oblat.
& Fidelium Albo delentur, qui mo- 15. q. 2.
ras tam perniciosas nectunt absque causâ justâ. Cum suâ Ecclesiâ etiam

V. Graff. de casib. l.2.c.26. DEUS eam rem fert egerrimè, qui ob eandem causam familias ac domos evertit, quibus bona, quæ illo loco sine ratione & jure asservantur, concluduntur, adeò, ut idem sit, pecunias pio legato aliorsum destinatas à filiis retineri, quod pellem lupi in cumulo lanæ, quæ paulatim, utut innocens sit, non potest non pessum ire: & tamen immanes hi filii, nec pietati, nec gratitudini, nec justitiæ, nec Ecclesiæ, nec irato denique DEO cedunt, & quasi extra se rati à suâ inhumanitate, nec certissimè & ante oculos positæ divitiarum jacturæ cedunt, nec incertis malis, quorum culpam audacter conjiciunt in sexcentas causas fallas, ne veram fateri cogantur.

XIV. Sed redeamus in viam, & campum, utut spatiosum, relinquamus aliis, divertere volentibus. Tertio loco Filii præter honorem & auxilium etiam Obedientiam parentibus debent, scilicet, quâ respondeat tertio bonorum generi, quod à Parentibus acceperunt; nimirum educationi, quâ post vitam semel communicatam, vitam alteram, bonorum scilicet morum, nobis conferunt. Hæc obedientia in pluribus Sacræ Scripturæ locis commendatur. Abul. in Deut. fol. 113. Verùm quo frequentior in Scripturis ejusdem fit mentio, tantò videtur esse magis necessarium, ut à Verbi DEI Præconibus è cathedrâ proponatur. Filii quidem non sunt omnino servi Parentum suorum, subditi tamen sunt; ita ut Dominium paternum Principatui comparari possit. Nihilominus perinde ac si Filii cum annis magis ac magis fierent liberi, semper magis magisque jugum illud excutiunt, quod eis natura imposuit; adeò quidem, ut quandoque speciem præbeant, velle illos ac cupere, à Parentibus sibi obedientiam præstari. Et, quod pejus est, cùm in confessione gravissimæ hujus noxæ sese reos agunt, ita perfunctoriè, & rem quasi levissimam, illud proponunt, ut in fine tandem omnium eorum, quæ dixerunt, hoc tantùm adjungant. *Fui aliquantum inobediens domi.* Exploremus nonnihil, quem inobedientiæ modum teneatis. Etenim si res, quæ præcipitur, gravis est, si multum facit ad totius familiæ bonam gubernationem, si bonis moribus, bonæ famæ, saluti animæ proficuum quid, quin & necessarium est, facilè hæc inobedientia ad gravitatem peccati mortalis poterit pertingere. Explico me, est, qui filio suo præcipiat, ut ne se associet huic illive infami Lucroni; ut noctu domi se contineat; ut arma non gestet; ut ad ludendum non accedat; ab aleatorum tabernis abstineat, hæc illâve conventicula, & bibonum cœtus vitet: filius contra fricat frontem, & suo vult indulgere genio, & quandoque etiam proterva verba regerit, dicendo: *Vos ipsos respicite; ago, quod mihi placet. Exprobrate tantùm ac cavillamini, quò magis ac plura mihi exprobraveritis, hoc agam plura ac pejora.* Quis jam credat quòd hæc respondendi ratio, conjuncta cum injuriosa hac in obedientiâ, in materiâ omninò justâ, non sit peccatum satis grave, præterquã quòd pluribus adhuc aliis peccatis adjungatur, quæ in hujus-

jusmodi occasionibus committuntur? quis neget, hoc modo tam confuso se accusare esse confessionem haud quaquam satis accuratam? quis non fateatur, eos, qui propositum isthanc suam proterviam mutandi non habent ac emendandi inposterum manifestè incapaces esse absolutionis? & tamen nullo non die talia eveniunt. Si quis Confessarius Audaculorum istorum quempiam reprehendere aggreditur, ipsi contrà non modò salutari pudore non suffunduntur, sed omnem mox culpam in Patrem Matrémve conjiciunt: *Sunt intolerabile*, ajunt, *nunquam cessant, aut à reprehendendo quietem capiunt; impossibile est, iis satisfacere.* Scio, quòd etiam Parentes suo non nunquam desint officio, scio, teneri illos benevolentiâ uti in filios jam adultos, utpote quos oportet auctoritate magis ad venerationem, quàm imperio ad obsequium compellere. Nihilominus, si Parens hac in parte deficit, & importunè, quod vult, exigit; cùm irâ & fervore nimio in filium agit, an ideo parum piè non se gerit filius, si obedientiam non præstet illico; multóque magis, si verbis paternam auctoritatem sugillantibus Patri corrigenti respondeat? *Etiam in bonâ causa humilis esse debet filii apud Parentes oratio*; ait Sanctus ille Præsul Salvianus. Quantam & qualemcunque rationem ac causam habueritis, filii tamen estis, velitis nolitis: unde nunquam licet frivolo hujusmodi prætextu à Parentum imperiis recedere. Irascatur Parens, quantum libet, clamet, cavilletur, in bestiam, ut ita dicam, immigret, nec dum tamen sufficit: uti enim ille per hoc non desinit esse Parens; ita etiam non desinit esse dignus, qui à filiis suis honoretur: & cui per omnia obediatur plus quàm cuivis Principi irâ exardescenti, *Filio semper honesta & sancta Patris persona videri debet*, ait lex. Primi effectus legis, quæ Gentium dicitur, sunt, honorare DEUM, & Parentibus ac Patriæ subjici. *Effectus juris gentium primævi sunt erga DEUM Religio, & ut Parentibus & Patria pareamus.* Parentes siquidem & Patria conveniunt quasi sub unâ eadémque ratione cum DEO, scilicet, ùt suprà dictum est, *sub ratione principii.* Et hæc tam in naturâ manifestè fundata obligatio excusatione tam frivolâ pessumdetur: dicere sufficiat, Parentes ineptos esse ad porro imperandum?

L. libert. ff. de obseq. parent. præstan.

L. veluti ff. de Instit. & Jure.

S. Thom. 2. 2. q. 26. a. 9. in c. & 2. 2. q. 101. a. 1. c.

XV. Ego si in perfrequentibus hisce domesticis jurgiis ac litibus mentem meam explicare deberem, dicerem, peccare quidem Parentes in modo, quo magis benevolo ac amabili uti deberent; hanc tamen eorum aberrationem nec unicam, nec primariam esse causam illius inobedientiæ, quam à filiis sustinent; origenem illa longè altiorem, magisque remotam habet. Causa principalis inde sumitur, quòd Filii, dum adhuc sunt parvuli, non bene educentur, non castigentur initio, cùm audaciùs respondent; non infringantur cornua, cùm illa primum erigunt; unde assueti paulatim, ac à teneri Parentum admonitiones negligere, idque per indulgentiam eorum, qui eos gubernant, putant post-

postea adultiores, se esse in possessione, Parentes etiam authoritate vincendi. Verum est, obsistit Pater, reclamat Mater, ubi Filius adolevit: sed intempestivè. Secunda digestio ac concoctio non emendat vitia primæ; & flumen, quando erat rivulus, in omnem poterat partem derivari: ubi increvit, viam, quam ipsum sibi invenit, toto impetu pergit prosequi. In culpis tamen primas tenent continuæ illæ imprecationes ac execrationes, quæ in filios toto educationis tempore à Parentibus conjiciuntur, perinde ac si linguas suas manuum locò usurparent, damno tam in eos, qui usurpant, quàm in illos, in quos usurpatur, usquequaque maximo redundante. *Non miror*, ajebat Seneca, *si omnia à primâ pueritiâ non mala sequuntur: inter execrationes Parentum crescimus.* Quod si homo Ethnicus agnovit, quid nos oportet dicere, qui, utpote Christiani, ignorare non possumus, imprecationes istas non ferire aures DEI cujuspiam marmorei, aut ærei, quas tunc feriebant; sed Vivi & Veri, qui non omittit è cœlo etiam pulàm facere, eas ad cœlum usque pertingere. Et hi sunt fontes certissimi, ex quibus isthoc nostro tempore insolentium filiorum contumacia promanat. Non antè miseri incipiunt crescere, quàm incipiant diris devoveri modò à Parte, modò à Matre, modò ab utroque simul: & sic ad majorem ætatem provecti incipiunt excrescere execrationum harum effecta, per quæ, ceu fulmina tactæ illorum animæ & mille malis oppressæ in ipsos postmodum Parentes insurgunt, in eósque fumum ignémque insolentis proterviæ, inobedientiæ, & irreverentiæ effundunt. Quomodocunque accidat, volo id Parentibus esse persuasum, quòd, si à protervis suis liberis mandatorum transgressione contemptui habentur, primùm sibi id imputent, & postmodum liberis, suámque culpam primùm doleant, & postmodum filiorum. Filii autem (ut ad ipsos redeamus) sciant, quòd Parentes, quantumcunque in modo imperandi excedant, si tamen justa præcipiant, audiri debeant, scilicet, qui in terris DEI Vicarios agunt: *Filii, obedite Parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.* Sic Pater nimium imperiosus est, non ideo tamen Pater non est? aut quidquam de suo jure amittit, ne ullâ in parte filius in eum dominium acquirit. *Natus ex Patre furioso, in ejus potestate, & ei acquirit*, ait lex, & qui se videt tractari non ut filium, non ideò confestim omittere poterit tractare Parentes, ut Parentes. *Etiam exhæredatus Patrem ac Matrem lugere debet.* Uno verbo: si Parentes tam magni creditores sunt respectu filiorum, ut hactenus inteleximus, nullum est effugium. Nullus debitor creditori suo potest dicere: ego posthac tibi obligatum me non agnosco. *Debitori nunquam licet abdicare creditorum.* Quæ ratio est, ob quam dixit Philosophus, quòd filio nunquam liceat Patrem, utut perversum, à se repellere, licet Patri conveniat jus ejiciendi filium sceleratum.

Seneca. ep. 60.

Co[l.] 20

I. fu[rioso] ff. qu[i] ve[ni]...

Et[h.] 14

XVI. Au-

II.

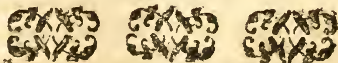
m. XVI. Audîstis debitum vestrum filii,
7. quo Parentibus obligamini. S. Paulus in
1. compendium redidit: *& mutuam vicem reddere Parentibus*, correspondendo scilicet; vitámque ab illis acceptam obsequiis compensando, reddendo pro alimentis sustentationem, pro instructione obedientiam. Ubi sunt? prodeant modò perduelles illi filii, qui debitum hoc aut non agnoscunt, aut non exolvunt: neque enim summo erit opprobrio tantùm ingrati notam incurrere, sed maximo insuper damno; cùm hac in parte, contra quam in aliis debitis fieri soleat, omnia in caput debitoris recidant. In aliis debitis dum non exsolvuntur, damnum accidit creditori, qui spe suâ ac re defraudatur: in his verò debitori, qui defraudat: unde
2. Apostolus dixit: *Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut bene sit tibi.* Videtur dicere debuisse: *ut bene sit illis.* Parentes enim honorem, sustentationem ac obedientiam recipiunt, ceu debita tria longè manifestissima. Verùm non ita dixit: *ut bene sit tibi*, dixit: siquidem O quàm carò stat cuicunque filio unum aliquod ex hísce debitis neglexisse! majorem longè quàm parens, jacturam faciet. Volunt Doctores, quòd ex ipsâ pœnarum, quæ in reos statuuntur, gravitate, judicium sumatur de mente Principis; quo scilicet rigore ad observationem legis suæ subditos velit obligare. Nos igitur non solùm ex minis, quas in præcepti hujus transgressores intorquet DEUS, sed etiam ex promissis, quæ filiis legem hanc adimplentibus proponit, argumentari longè magis poterimus, quàm graviter ejusdem executionem exigat atque procuret. Honora Patrem, ait, & Matrem, *ut bene sit tibi.* Non exprimit bonorum quandam speciem, quæ legis observatoribus dare paratus est, nec speciem malorum, quæ transgressoribus intentat; scilicet, ut obsequentes nullum non bonorum genus sperent, transgressores autem nullum non malum exspectent. *Ut bene sit tibi.* Bene in animâ, bene in corpore, bene in te, bene in illis, qui nascentur ex te (ita ut DEUS meritum subjectionis, quàm Parentibus tuis exbibuisti, cum omni dominio in Filios tuos sit redditurus) bene in hoc Mundo, bene in altero, bene in terrâ, bene in cœlo, bene ubique: *Pietas ad omnia utilis est, promissionem* 1. *Tim.*
habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Con- 48.
tra verò, si non honoraveris illos, qui te genuerunt, boni nihil expecta, nihil hîc, nihil illic, nihil in corpore, nihil in animâ, nihil in te, nihil in tuis, in quibus, & forsan de quibus DEUS disponet, ut nævi tui & delicta castigentur, permissurus, ut eâdem prorsus ratione filii tui te affligant, quâ parentes ipse tuos afflixisti. Pessimus quidam filius, & hoc nomine indignus diabolicis furiis actus senem Patrem suum per scalas trahebat, cúmque domûs januam jam attigisset, exclamavit Senex: non ultrà fili! recordor enim me usque huc, & non ultrà Patrem meum raptâsse.

XVII. *Ut bene sit tibi.* Ecclesia- *Arist. l.*
sticus in summam magis distinctam 5. *Eth.*
& claram redigere voluit amplissimæ

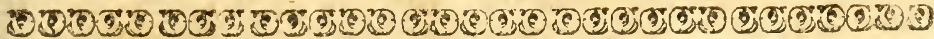
promiſſionis hujus bona & mala, neque mihi jam aliud occurrit, quàm unam alterámve ſynopſin ante oculos veſtros ſtatuere, vobiſque poſtmodum optionem relinquere. Pro filiis quidem morigeris ſex Divini favores habentur: primus eſt longæ vitæ: *Qui honorat Patrem, vitâ vivet longiore.* Secundus eſt, ſolatii in hæredibus: *qui honorat Patrem ſuum, jucundabitur in filiis ſuis.* Tertius eſt; ſtabilitatis bonorum: *Benedictio Patris firmat domos filiorum.* Quartus eſt exiſtimationis & exaltationnis: *Gloria hominis ex honore Patris ſui.* Quintus eſt, remiſſio peccatorum commiſſorum: *ſuſcipe ſenectam Patris tui, & ſicut in ſereno glacies, ſolventur peccata tua.* Sextus eſt, felicitatis ſempiternæ poſt mortem; *Honora Patrem tuum, ut ſuperveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in noviſſimo maneat.* Hi ſunt fructus & gratiæ apud Eccleſiaſticum promiſſæ iis, qui debitum, quo Parentibus obſtringuntur, præſtant. Sed ex alterâ parte maledictionis audite, quas DEUS ceu fulmina in immorigeros conjecit. Primum quidem vita immorigeri abbreviabitur, cùm æquum ſit, ut feudo non potiatur qui homagium præſtare recuſat. *Qui maledicit Patri ſuo & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* Secundo nominis quoque infamiam ſibi conſciſcet. *Quàm mala fama eſt, qui dereliquit Patrem!* Deinde rerum ſuarum ſucceſſum non habebit ſecundum, ſed omnia ſentiet ruere in pejus: *Maledictio Matris eradicat fundamenta domûs filiorum.* Quartò nullum è filiis ſuis ſolatium, ſed contrà mille tædia ac moleſtias experietur: *ex iniquis ſomnis filii, qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ adversùs Parentes in interrogatione ſuâ.* Quintò non inveniet, ceu maledictus à DEO, ſuorum peccatorum veniam. *Eſt maledictus à DEO, qui exaſperat Matrem.* Et denique in articulo mortis ſuæ omnes Dæmones habebit obvios, qui animam ejus rapiant, ceu corvi morticinum. *Oculum, qui ſubſannat Patrem, & qui deſpicit partum Matris ſuæ, effodiant eam Corvi de torrentibus.* Ecce! habetis ordine benedictiones & maledictiones, quæ ceu comites hoc præceptum ſtipant à dextris & à ſiniſtris ad majeſtatem ei concilliandam; veſtrum modò eſt eligere, quod placet. Quis autem ita ſui impos erit, ut, cùm omne bonum habere poſſit, eligat omne malum? *Honora* igitur, *honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut bene ſit tibi.*

Eccli. 3. 7. Eccli. 3. 6. Eccli. 3. 11. Eccli. 33. Eccli. 3. 10. S. Thom. Opuſc 7. Prov. 20. 19. Ecc. 3. 1 Ecc 3. 1 Sap 4 Pr. 30

* * *

DISCUR-

DISCURSUS XVII.

De Eleemosyna.

I. GEMINUM tributum mellis pendunt favi, unum quidem, quod sponte ab alveari & ex abundantiâ destillat, alterum verò necessitate reddunt, cùm exprimuntur. Gemini subsidii, quod Christiana charitas egentibus subministrat, hic mihi typus quidam est. Unum ex commiserationis affectu sponte elargitur indigentibus, alterum rigoroso præcepto compulsa suppeditat. Primas has Eleemosynæ species egenis debetis, Auditores; unam, quia DEUS eam exigit dato consilio, quo vos in egenos esse cupit liberales; alteram, quam DEUS non consilio tantùm, sed præcepto exigit, ac mandato. Et quia utrumque hoc subsidium à vobis impetrare percupio, idcirco, ut utrumque persuadeam, præcepti primùm obligantis vi ac pondere contendam, necessitatem vobis incumbere, quâ ad faciendam eleemosynam obstringimini; deinde præmii propositione utilitates exponam, quæ in Eleemosynarios copiosè redundant. Principio quidem arbitramini, dicturum me hodie pro egenis & commodis illorum; multùm autem fallimini; nam cùm attentas mihi aures præbueritis, perspicietis demum, non tam in mendicorum subsidium, quàm Divitum lucrum ac emolumenta de Eleemosyna me disseruisse.

I.

II. Ex ignorantiis maximè noxiis, quæ Christianam Rempublicam pervadunt, non est minima, quâ creditur; Eleemosynã opus esse consilii tantùm, hoc est, supererogatorium, nec unquam præceptum & ad salutem necessarium. Ex quâ ignorantiâ fit, ut pauperculi ubique jaceant, & eorum plagæ sine balsamo relinquantur; cùm Divites sibi culpæ non ducant, hac in parte fuisse crudeles. Scire igitur vos velim, Eleemosynam tam Legis naturalis, quàm scriptæ mandato præcipi, præceptúmque hoc Legi Evangelicæ ex omni parte consonum esse. Certum omnino est, omnes hásce tres Leges (quæ demum in unam coëlescunt) unanimi consensu amorem proximi imperare; unde etiam illa opera præcipiunt (quæ est illatio S. Thomæ) sine quibus verus quidam amor nequit subsistere, talis scilicet, cui non sufficit proximo bene velle, sed etiam facere. Unde S. Joannes ait: *Non diligamus verbo, neque linguâ, sed opere & veritate:* non enim sterilis quædam arbor est charitas, quæ tota in apparentis tantum beneficentiæ folia ac frondes effundatur. Fructuosa est ac fœcunda, vitæ arbor est, quæ nullo anni tempore exarescit: &, ut talis semper eò inclinat, ut quis omnium

S. Thom. 2. 2. q. 32. a. 5.

Joan. 3. 18.

um aliorum necessitates pro suis habeat, iisque sublevandis se totum impendat.

III. Totum hoc per se notum erat humanæ menti; quia tamen tam pulchram ac insignem legem Amor proprius infuscârat, DEUS in montem Sinai se demisit, legémque hanc coloribus longè vivacioribus descripturus, suis illis tabulis tam præceptum charitatis, quàm, quod consequens est Eleemosynæ incidit: & idcirco populo suo

Deut. 15. edixit: *Præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terrâ. Omnino indigens & mendicus non erit inter vos.*

IV. Denique quia Lex hæc etiam Scripta non adeò plenè vulgo intelligebatur, in propriâ personâ Divinissimus Legislator de cœlo descendit, ac protestatus est, præceptum charitatis omnia alia præcepta sua transcendere, & *suum* propriè præceptum esse, scilicet super omnia alia magis conspicuum, & æsti-

Joan. 15. 12. matum: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Divitibus quibusvis legem Eleemosynæ

Luc. 18. 41. promulgavit: *Quod superest, date Eleemosynam.* Cujus legis prævaricatores in historiâ Epulonis gravissimis Inferni pœnis addixit, & hoc ipso, dum hanc pectoris duritiem castigavit, legem hanc confirmavit, & in parabolâ Avari illius, qui dum opes immensum cumulavit, opes & vitam perdidit: in novissimâ denique sententiâ, quam contra illos feret, qui pessima horum

Matth. 25. 42. exempla imitari non verebuntur: *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare; sitivi, & non dedistis mihi bibere:* quapropter *discedite à me, maledicti, in ignem æternum.*

V. Indubitatum igitur est, Lege tam naturali, quàm scriptâ, ac etiam Evangelicâ Divites obstringi ad auxilium pauperibus præstandum. Nec aliter fieri poterat, posito quod DEUS suam nobis Providentiam, eo quo decet modo, manifestare voluerit. Præcipuum agriculturæ artificium *in eo maximè* 7
consistit, ut ager siccus humectetur, & p
humidus exsiccetur. Similì, longè tamen d
diviniore artificio, Divina Providentia, c.
suum moderatur imperium, dum præcipit, ut, qui bene habent, malè habentibus auxilio sint, ut illud Apostoli verificetur: *Qui multum non abundavit, &* 2
qui modicum, non minoravit. Quærunt 8
nonnulli rudes, quam ob causam DEUS non disposuerit, ut omnes omnino homines æquâ quasi divisione locupletes sint? Quæstio hæc ferè eadem est cum hac, quare Organopæus non omnes ejusdem organi fistulas fecerit æquales, sed alias subtiles, alias densas, horrisonas alias, alias dulcisonas, illam stridulam, sonoram illam; hanc, quæ copiosum aërem attrahat, illam, quæ modicum. Summâ in hoc arte usus est artifex, cùm ex ipsâ hac inæqualitate harmonia concinnetur, quæ ex fistularum æqualitate nunquam obtineretur. Pari ratione decrevit DEUS, ut in terris alii opulenti essent, alii pauperes, utpote cùm ex hinc harmonia verè mirabilis resultet, quæ tum habetur; cùm pauper diviti inservit, dives contrà pauperem sustentat, & sic ille exercitio pati-

patientiæ, iste exercitio misericordiæ, ceu unitis vocibus majorem DEO glo-
2. riam reddunt. *Dives & pauper obviaverunt sibi : utriusque operator est Dominus.* DEUS utramque fecit, & Paupertatem & Abundantiam, ut reciproco communicationis nexu omnium corda colligaret. Et hinc pauperum non est oblitus, utpote quos ita divitibus junxit, ut hi necessitatem quandam & illorum indigentiam habeant : imò hac ratione divites constituit, qui Pauperum Conservatores essent ac Curatores. Sicut enim familiæ Caput, cùm Majoratum erigit, non intendit filio natu majori omnia bona, quæ pro se & solus habeat, sed potiùs, ut splendorem familiæ conservet, fratribus autem natu minoribus de necessariis provideat. Sic DEUS, dum Divites ceu primogenitos tractat, non intendit, ut pro suo omnia arbitrio prodigant, sed ut coram hominibus ipsi quidem gradus ac dignitatis suæ decorum teneant, fratrum tamen minorum, quorum nomine pauperes veniunt, non obliviscantur. Quod si quandóque executioni non mandatur, sine dubio culpa penes DEUM non est. An forsan in Xenodochii præfectum culpam conjiciens, si duos infirmos domo lectóque bene composito locat, alter autem horum stragula omnia inhumanè ad se pertrahat, & socium malè contra frigus munitum relinquat? potiùs in illius crudelitatem invehemur, qui suæ tantùm curiculæ studiosus alterum negligit; partem suam sibi æquè ac alienam arrogat, & sic proximum exspoliat, ac penitus nudum relinquit.

VI. Quin, hæc ipsa Eleemosynæ Lex non solùm DEI Providentiam commonstrat, sed Dominium etiam supremum. DEUS enim noster tam magnus est Dominus, ut etiam rerum nobis donatarum Dominium non amittat. *Meum est argentum, meum est au-* Agg. 2.
rum: ait per Prophetam. Meæ sunt 9.
universi Mundi divitiæ, & illi, qui opes possident, non ita earum sunt domini, quin à me dependeant, imò dispensatores sunt verius, ac œconomi, qui mea in iis distribuendis jussa observare debeant. Quapropter Eleemosynæ elargitio, Divini quædam Dominii veneratio est : *Honora Dominum de* Prov. 3.
tuâ substantia, hac enim in pauperes 9.
erogatâ Dominium supremum agnoscitur; siquidem per manus pauperum tale ei tributum penditur, quale ipse imposuit.

VII. Unde consequens est, omnes illos divites avaros atque acerbos non unam tantùm, sed plures simul injustitias committere, easque omninò gravissimas. Inprimis in DEI providentiam injurii sunt, quam pauperum querimoniis exponunt, ceu partium studiosam, quæque egenis necessariam vitæ sustentationem subtrahat; opulentis contrà superabundantem concedat. Iniqui etiam sunt in supremum DEI Dominium, quod DEUS semper retinet, tanquam summus rerum omnium Monarcha, quando de bonis pro suo arbitrio & libidine disponunt, haud aliter, ac si Dominium absolutum, & nullâ ex parte ligatum ha-

haberent. Ipſis denique etiam Pauperibus vim inferunt, qui, cùm Lege naturali habeant ex rebus conditis alendi & ſuſtentandi ſe jus, à Divitibus compelluntur merâ inopiâ interire, utpote à quibus etiam, quæ ſuperſunt reliquiæ, denegantur; id quod Sacris Paginis anſam dedit dicendi, idem eſſe, Eleemoſynam pauperi negare, ac illum ſpoliare; ſuperflua non concedere, ac
Eccl. 41. debito illum defraudare. *Fili, Eleemoſynam pauperis non defraudes.* Et
Job 21. 6. Job. 24. 9. alibi. *Nudos ſpoliâſti veſtibus. Vulgum pauperum ſpoliaverunt.*
Job. 22. 7. *Eſurienti ſubtraxiſti panem.* Omiſſis aliis Scripturæ locis, quæ hic magno numero afferre poſſem, dicere ſufficiat cum S. Chryſoſtomo: *non ſolùm rapere aliena, verùm etiam ſua non impertiri cæteris, rapere eſt, & fraudatio, & ſpoliatio.* Et quamvis hac Veritate omnes perſtringantur, multò tamen maximè Chriſtiani, quibus Amabilis DEI Providentia, quâ omnes fovet, Dominiúmque in omnes divitias & opes eſt præ aliis notum. Providentia quidem in homines, ut eò faciliùs caſus ſiniſtros, & rerum diſpendia tolerarent, efficere deberet; Dominium verò in opes; ut intelligant, quòd ſi Evangelio ſuo voluntariam paupertatem ſuaſit, minimè egerit inſipienter; imò id egit, tanto antè omnes certos reddendo de curâ providendi omnibus quocunque numero, qui verbis ejus excitati ſpontaneam hanc inopiam amplecterentur.

VIII. Quæ hactenus dicta ſunt, in dubium revocari non poſſunt, cùm Eleemoſynæ præceptum tam ſit manifeſtum, ut, qui pertinaciter illud negaret, hæreticum ſe proderet. Solùm reſtat, ut determinemus, tanquam rem difficultate non vacuam, quo tempore hoc præceptum obliget, & quando ad culpam gravem pertingatur? Quod ut determinemus, obſervare oportet cum S. Thomâ, quòd Eleemoſynæ S. T.
obligatio ab uno ex duobus his capi- 2. 2.
tibus dependeat, ſcilicet aut ab abun- 32. 4.
dantiâ divitis, aut à neceſſitate mendicantis.

IX. Si ad abundantiam oculos convertamus, quæ ex parte divitis eſt, animadvertemus, duobus ei modis divitias abundantes eſſe poſſe; nimirum ſpectando vel illius naturam, vel conditionem. Spectando naturam illæ ſunt ſuperfluæ, ſine quibus & ſuam & ſuorum vitam ſuſtentare commodè poteſt. Spectando ſtatum & conditionem, illæ redundant, ſine quibus non vita tantum prorogari, ſed gradus etiam honoris & dignitatis, quo illum DEUS poſuit, poteſt ſuſtineri. Explico me. Vir Illuſtris abſque certo ſervorum numero vivere quidem poteſt, ſed vivere non poteſt, ſicut iſta vitæ conditio exigit; ſic famulorum iſte numerus ad vivendum tantùm, abundat; ad vivendum tamen, ut Perſonæ dignitas poſtulat, non eſt ſuperfluus. Ubi verò ſervorum numerus ita auctus fuerit, ut ne Princeps quidem majorem deſideret, non communem hominis tantùm, ſed & viri Illuſtris conditionem excedet: hominis quidem, cùm ſine illis commodè poſſit vivere; Viri Illuſtris autem, quia ſine his tueri ille dignitatem ſuam poteſt.

X. Pari

X. Pari ratione, ne rem intricemus, in casu nostro distinguere possumus duplicem ex parte pauperis necessitatem. Prior extrema vocatur; & est, quando ea desunt, sine quibus vita non ducitur; unde alienâ destitutus ope, aut moritur, aut periculum est, ne moriatur. Altera gravis appellatur, quando Pauper, si ope careat aliorum, vitam ægerrimè producit, aut illâ, quàm tenuerat, vitæ conditione excidit.

XI. Hâc notitiâ suppositâ, scire vos velim, quòd Doctores concordi assensu affirment; Divites, cùm egeni in extremam illam egestatem incidunt, teneri ad iis succurrendum, largiendo non tantùm, quæ gradui ac dignitati superflua sunt, sed & ea, quæ ad vitam quomodocunque ducendam redundant. Etenim ordinata charitas exigit, ut vitam proximi pluris faciamus, quàm dignitatem nostram. Unde, etiam cùm aliquam partem pompæ, utut honestæ, dimittere oporteret, quò vita proximi conservetur, dimitti omnino deberet.

XII. Quod alteram necessitatis, quam gravem diximus, speciem concernit, fermè non obligantur divites eleemosynam elargiri, nisi de illo, quod etiam statui ipsorum redundat, aut saltem tam parùm pro eodem conservando necessarium est, ut sine notabili statûs sui præjudicio illud erogare valeant; & in hoc saltem sensu intelligi Scripturæ possunt, quæ in locis quàm plurimis in opulentos invehuntur, qui erga pauperes nimiùm duri sunt ac tenaces, eósque ceu omnis commiserationis ac pietatis oblitos arguunt: *Omnes avaritiæ student: Omnes avaritiam sequuntur. Unusquisque ad avaritiam suam declinavit.* Quæ omnia non possunt intelligi de extremâ necessitate, cùm hæc non nisi rarissimè occurat; sumi itaque debent pro casu frequentiore, tali scilicet, in quo pauper, licèt vitæ periculum non subeat, dies tamen suos inter mille angustias, solâ divitum avaritiâ in eas dejectus, exigit.

Jerem. 6. 13. Jerem. 8. 10. Isa. 56. 11.

XIII. Dixi *saltem*, cùm non pauci Doctorum censeant, quòd Divites de illis, quæ statui redundant, non tantùm Pauperibus, qui extremâ, aut gravi necessitate laborant, eleemosynam suppeditare, sed iis etiam, qui communi quâ ferè laborant omnes, qui stipem ostiatim mendicant, teneantur. Et verò si consideremus, quæ hac in parte SS. Patres etiam maximæ & primæ Auctoritatis, scripto reliquerunt, dicere oportet, quòd adhuc largè nimiùm ac laxè præceptum Eleemosynæ interpretemur, nisi illud ad communes etiam misellorum necessitates extendamus. Fatigarem vos, si singulorum sententias in medium proferrem, omnium locò sufficiat Magnus Augustinus: *Quidquid*, ait: *excepto victu & vestitu rationabili superfuit, non luxui reservetur, sed in thesauro cœlesti per Eleemosynam reponatur. Quod si non fecerimus, res alienas invasimus.* Id quod non Augustinus tantùm, sed si non iisdem verbis, eodem certè sensu etiam S. Ambrosius, S. Hieronymus, S. Gregorius, S. Basilius, S. Joannes Chrysostomus, S. Gaudentius, & omnes aut quasi om-

Decret. dist. 47. sicut. dist. in. 42 c. 1. S. Basil. hom de Divit.

omnes Patres antiqui asserunt, qui, utut doctissimi, capere nunquam potuerunt, quomodo in tantâ fame, quâ pauperes opprimuntur, dives quisquiam sibi persuadere possit, suum esse, quod ipsi redundat etiam statûs conditione spectatâ. Imò in SS. Paginis etiam à Christo Eleemosyna justitiæ nomine appellatur: *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.* Etenim licèt illa propriè censeatur inter actus charitatis, nihil ominus tantam cum actibus justitiæ affinitatem habet, ut facillimè in modo communi loquendi eodem cum justitiæ operibus nomine compelletur.

S. Chrysost. hom. 34. ad 8. pap. Gaud. de Vilico Iniq.

Vide Maldon. in Matth. 6.

XIV. Quidquid autem de hoc sit, de quo modò non laboro, certum saltem est, multos Opulentos in altissimâ vivere ignorantiâ, aut incuriâ hujúsce sui debiti, & quasi pensionis, quæ in pauperum favorem eorum redditibus est annexa: cùm enim absolutos rerum omnium, quas possident, se credant Dominos, non meminerunt, se à DEO pauperum patronos, & bonorum tantùm administratores esse constitutos, juxta illud: *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ DEI.* Præcipuè autem, cùm annonæ caritas ingruit, ista se cæcitas prodit, cujus tempore cùm divites præquàm aliàs manum aperire, ac indigentibus succurrere deberent, longè magis quàm unquam stringunt, ac pauperes deglubunt. Videre licebit, quòd maxima divitiarum pars, quas nonnulli accumulant, ex fame ac necessitate publica parta sit, dum frumenti pretium immensum quantum augent, sícque pro re exigui pretii modicam illam summam capitalem, quæ pauperibus residua erat, ad se trahunt, agellum inquam illum tenuem, casam miserabilem, & pauperis supellectilis reliquias. Observatum est, quòd sæpenumero caritati annonæ pestis succedat, non pauperibus solùm, sed & bene habentibus infesta. Causam, quæ pauperes ad tumulum abripiat, facile est invenire, si miseriæ, ærumnæ, ac noxii, quibus pasti sunt, cibi in memoriam revocentur: Opulentorum verò mortis causas non tam pronum est divinare, nisi audaciùs aliquantò Divinæ Providentiæ arcana rimari, è cœlo potiùs illam, quàm terrâ malimus accersere. Dico igitur, quòd si frequenter post toleratam famem etiam divites moriantur, iique omnium præcipui, atque adeò ipsa familiarum capita, quæ tamen plus quàm alii sibi attendebant) rationem aliunde petere non debemus, quàm ex eo, quòd hi officio suo defuerint, quo communi necessitati hominum cum paupertate luctantium providere tenebantur. Siquidem hísce famis publicæ temporibus Eleemosynæ præceptum longè erat manifestiùs. Faciebat quidem apud nonnullos conscientia officium suum, atque absque intermissione clamabat: *Fac cum proximo tuo, quod tibi in simili necessitate constituto fieri velles.* Nec poterat Avaritia solitâ suâ excusatione se palliare: non posse jam ampliùs veros pauperes à fictis discerni.

1. Petr. 4. 10.

Et-

Etenim famis tempore omnia compita, ac domus plenæ ſunt, nec multum indagare neceſſe eſt calamitoſos; ipſa ſeſe luridiâ facie, & ſqualore produnt, recedentes oculi, pendula cutis, halitus ipſe languidus & difficilis ſummam produnt neceſſitatem. Quo modo his in eventibus dici poteſt, Opulentos amare proximum ſuum ſicut ſe ipſos, dum ſuorum ſolummodo commodorum ſtudioſi, ſe ſuáque emolumenta procurant, proximi verò minorem, quàm canis aut venatici, aut domeſtici curam gerunt? *Qui habuerit ſubſtantiam hujus Mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas DEI manet in eo?* ait S. Joannes. Et ſi DEUM non amat, quomodo ſperabit, eodem in Cœlo frui, poſſidere beatitudinis gaudia, gloriam ac regnum jure hæreditario adire? Non eſt poſſibile; habet enim pro corde ſaxum, ſaxum, in quo, quaquà ſe conferat, inſculptam ſecum ſententiam circumfert ſempiternæ damnationis ſuæ: *Cor durum malè habebit in noviſſimo.*

II.

XV. Verùm illa eleemoſyna, quæ vi præcepti extorquetur, oleo ſimilis eſt, quod torculari exprimitur. Plus exigo à clementiâ & miſericordiâ veſtrâ, ſuccum ſcil. illum virgineum, qui ſponte ſua permanat atque ita ſepoſito interim neceſſitatis momento, quod urgere vos poteſt, ſpe præmii benignitatem veſtram animabo. DEUS igitur, poſtquam charitatem præcepto imperavit, etiam ad conſilium, quo eam commendat, deſcendit, ita quidem, ut in ſuo Evangelio conſilium hoc pro fundamento poſuerit, ſublimis, arduæ ac admirabilis illius perfectionis, cujus afferendæ gratiâ è cœlo exiit: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* Hujúsce conſilii executionem familiarem vobis redditurus, propoſitum à DEO præmium exponam, quod genuinos manet eleemoſynarios. Campi, qui Indo flumine irrigantur, ita fertiles evadunt, ut uno eodémque anno geminam meſſem exhibeant. Paſcua quoque Nilo adjacentia ea valent ubertate, ut armenta geminâ pariter fœtatione fœcunda reddantur. *Diod. Sicul. rerum ant. l. c. Ariſt. l. 1. hiſt. c. 4.* Pro nobis Chriſtianis autem terræ abſque comparatione feraciſſimæ non aliæ ſunt, quàm manus Pauperum, in quibus ſubſtantias noſtras ſacræ volunt Paginæ nos ſeminare, certâ cum pollicitatione, fore, ut fructum omnino centuplicatum referamus; meſſe duplici. Quà illâ? Temporali & æternâ. In quem ſenſum S. Thomas illa Apoſtoli verba explicat: *S. Thom. in hunc locum.* *Pietas ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ:* ita ut voce illâ: *Pietas*, antonomaſticè quaſi diſtributionem eleemoſynæ intelligat, & præceptum Legis naturalis, cujus ſuprà meminimus, ad quartum Decalogi præceptum reducat, cui uni DEUS ore ſuo pollicetur, *promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* *S. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 5. ad 4.*

XVI. Ut igitur à primâ meſſe, bonorum ſcilicet temporalium initium faciamus, primò in oculos noſtros incurrit frequens illa ac miraculoſa multi-

multiplicatio, quâ res verorum eleemosynariorum augentur: qui, cùm se matres quasi pauperum faciant, meritò semper abundantissimo lacte eorum turgent ubera, quo eos alant, ac sustentent. Quæ ratio est, quare Sacra Scriptura eleemosynam vocet sementem, eámque dispensare idem illi sit ac seminare; ut scilicet intelligatur, sua pauperibus distribuere, non esse illa perdere, ut nonnullus videtur; sed potiùs illa melioribus commutare, ac cumulare, & DEI manibus ad usuram ac fœnus committere, in quibus omne
Eccli. 35. 12. granum in mille millia excrescit: *Da Altissimo secundùm datum ejus: quoniam Dominus retribuens est, & septies tantùm reddet tibi.* Da tantùm alacriter, ait Ecclesiasticus, tua DEO tuo, qui, cùm sit Altissimus, pro se quidem re nullâ indiget, nihilominus omne illud, ut sibi datum, accipit, quod datur Pauperibus; da animo hilari & læto, juxta proportionem illorum, quæ ab eo accepisti. *Da Altissimo secundùm datum ejus*, & videbis, quâ copiâ tibi fructum ferat: rem enim habes cum tali Domino, qui humanitate vinci se non patitur, & hoc ipso incomparabiliter plura reddet, quàm dederis: *Septies tantùm reddet tibi.* Ita solet Cœlum cum Terrâ agere: inutiles aliquot vapores extrahit, quos postmodum in tam copiosum rorem convertit, ut omne genus plantarum inde lætetur. Verum quidem est, fœnus hoc Eleemosynæ non ita semper sensibiliter oculis nostris subjici; cùm DEus varios habeat modos, quibus dona sua communicet, quin intelligat aut notet is, qui ea recipit. Ut cùm in præmium erogatæ à vobis eleemosynæ sanos vos ac incolumes longo tempore conservat; cùm litem vobis aut adjudicat, aut, ne aliquam moveant adversarii, impedit; cùm nubem, quæ stragem horribilem agris vestris minabatur, avertit, uniúsque anni redditus servat; cùm insidias, quæ vobis struebantur à latronibus nocturnis, detegit & crumenas vestras à depeculatoribus tuetur; cùm præter sanitatem, quam donat, inquietudines, quas amolitur, lucra, quibus rem vestram auget, damna, quæ avertit, innumera alia in præmium vestræ charitatis vobis etiam non advertentibus subministrat: *Dominus retribuens est.* Certò tamen vobis persuadere oppidò bonum esse cum Domino agere, à quo, quascunque fœneratorum officinas requisiêritis, nullam magis fructuosam, nullam magis fidelem eleemosynâ nanciscemini: *fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Pr. 19.

XVII. Sed adhuc in assentiendo difficiles experior, ac persuasos, miraculo opus esse, ut ea, quæ pauperibus elargimini, recipiatis: unde sicut miracula rara sunt, ita creditis lucrum vestrum, quod ex eleemosynâ colligitis, rarum, quin omnino rarissimum esse. Verùm toto Cœlo aberratis: incrementum enim illud, quo Eleemosynariorum res augentur, non ad miraculosam DEI Providentiam revocatur, sed ad ordinariam spectat, ita ut miraculo magis affine sit, si hujusmodi prosperitas de lege ordinatâ non consequatur. Rationem audite. Omnis

alia

alia virtus (etiam ipſa Eleemoſyna ſpiritualis, quæ tota in alterius bonum tendit) hoc ſibi proprium habet, ut frequenti ſui exercitio non ſolùm jacturam non ſubeat, ſed accreſcat; ſiquidem actus primus majorem ad ſecundum aptitudinem conciliat, qua proximo ſuo conſulat, eundem corrigat, aut confirmet, ei errata ſua condonet, illatas ab eo moleſtias toleret, pro eo ad DEUM ſupplex accedat, eóque habilior ad hujusmodi charitatis officia reddatur, quo frequentiùs in egregiis his actionibus exercitatur. Unde fit, ut talis Eleemoſynarius puteo tandem ſimilis efficiatur, qui, quò plus inde hauritur, eò plus abundat ac dare poteſt. Eleemoſyna verò corporalis non ita ſe habet. Hæc ſui exercitatione magis ſemper ac magis debilitatur, cùm naturâ ſuâ bona illa deficiant, quæ porrò egenti diſtribui poſſint, ſcilicet quo operiantur, alantur, aut aliis favoribus ſubleventur. Quare virtus iſta ciſternam æmulatur. Ita ut ſi actus ſuos continuare velit, Deóque rem gratam præſtare, oporteat ut viciſſim DEUS opportunè denuò affundat tantò plus aquæ recentis, quantò copioſiùs illa diſpenſatur, præſertim ſi magnâ illam copiâ, ut decet, velit effundi: *ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue.* Et quia Virtutum actiones tunc perfectionem ſuam aſſequuntur, quando magnâ cum alacritate & promptitudine exeruntur, neceſſarium eſt, ut DEUS in anteceſſum authoritatem ſuam, quaſi oppignoret Eleemoſynam erogantibus, ac promittat, tantò eos plura recepturos, quò plura fuerint elargiti: *Cùm effuderis eſurienti animam tuam &c. erit ſicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ:* Ut hi, qui fundo ſine fundo, qualis eſt Divina Promiſſio, confidunt, apertiſſimis poſſint manibus redditus ſuos inter egentes diſtribuere, quin unquam timeant, ne, quod diſpenſent, deſint. Neque tamen hæc multiplicatio præmium quoddam eſt. Quo DEUS Eleemoſynam quaſi mercede velit exſolvere (non enim præmio adeò exili eam remunerari intendit) ſed ſubſidium tantùm, quod, ne qui erogant, unquam exhauriantur, ſuppeditat; ſine quo hæc virtus aut non perduraret, aut ſenſim elanqueſceret, torentis inſtar, qui cùm ſcaturiginem perennem non habeat, non poteſt inſtar fluminis pleno ſemper alveo campos irrigare.

XVIII. Ex his pronum eſt inferre, quantum illi decipiantur, qui eam ob cauſam Pauperibus beneficos ſe non præſtant, quòd timeant, ne facultates ſuas imminuant, & filiis hæreditatem ſuccidant. Imò verò modus hic longè optimus eſt, quo filiis provideatur, & facultates ſtabiliantur, ſi in pauperes profundantur. Et quidem, quod filios attinet, manifeſta, DEI promiſſa, quæ irrita eſſe non poſſunt, fidem faciunt. *Viri miſericordiæ, quorum pietates non defuerunt, cum ſemine eorum permanent bona.* (Eccli. 44. 10.) Arcanum hoc eſt, quo bona, quæ filiis deſtinantur, augeſcant, miſericordiam ſcilicet pauperculis exhibere. Famoſiſſima illa inter Legiſtas diſtinctio, quam inter bona mobilia & immobilia faciunt, deridiculo haberi poſſet, cùm res omni-

omnino omnes, quæ ſub Sole ſunt, mobiles ac fluxæ ſint: ſiquidem etiam poſſeſſiones de familiâ in familiam, quaſi in orbitam migrant, non minùs ferè, quàm veſtes, picturæ, & quæ ſunt alia ejusmodi. Unde veriſſimus, & ſolus modus eſt, bona iſthæc ſtabiliendi, ſi pro fundamento Eleemoſyna ſtatuatur. *In tuto hæreditas ponitur, quæ DEO Cuſtode ſervatur*, ait S. Cyprianus, *& hoc eſt charis pignoribus in poſterum providere, hoc eſt, futuris hæredibus paterna pietate conſulere.* Quod attinet opes & facultates præſentes pro iis, qui prole carent, idem dici poteſt. Unde Mercator quidam locupletiſſimus à Rege ſuo olim interrogatus, ſincerè ediceret, quantum poſſideret facultatum, reſpondit: non plus mille coronatis. Videns autem Regem dicto commotum, ne illuſiſſe videretur, repetiit; non plus mille coronatis, ſiquidem DEO in ſuis pauperibus non plus reddidi, & de his mille certus ſum: cæteræ facultates meæ tot ac tantis periculis ſubjectæ ſunt, ut illas vix habeam pro meis. Niſi quòd nemo non videt, opes etiam reliquas eidem ab eo fœnori exponi potuiſſe. *Qui dat pauperi, non indigebit*, ait Spiritus Sanctus. Ne timeatis, unquam fore, ut homo miſericors ac beneficus in pauperes, ad incitas redigatur; etenim quo liberaliorem ſe indigentibus demonſtraverit, eò viciſſim DEUM, qui humanitate vinci ſe non patitur, in refundendis identidem novis opibus liberaliorem experietur. Atque idcirco cùm vos creditores urgent, cùm Litibus infeſtamini, cùm inſidiantur fures, cùm annui redditus deficiunt, hoc unum remedium arripite, & ne porrò dubitate. Scio fore veſtrûm nonnullos, qui conſilium hoc, ſi non ineptum ac ſtultum, ſaltem ut ſimplex condemnent, Conſultorem autem reprehendant. At quantò meliùs hi audaculi facerent, ſi ignorantiam ſuam confiterentur! Contingit, Juvenem ſanguinis ejectione, quæ ſiſti non valeat, multùm affligi. Medicus oportunè accitus veniam incîdi jubet. At verò quî fiet, inquietis, ut ſanguis, qui è venis profluit, alterius fluxum ſiſtat? Omnino ita eſt, eliciendus eſt è venâ ſanguis. Quod ſi miramini, id inde provenit, quod artis Medicæ peritiam non habeatis. Jam ad propoſitum noſtrum ita fermè DEUM nos alloqui credamus: Vos, ait, magnis aures meas planctibus repletis, & ingentem malorum, quæ vos circumdant, catalogum enumeratis; ſcilicet tempora eſſe iniquiſſima; lucra & quæſtum ſuccîdi, cenſus imminui, mercatum deficere, Salaria reſtringi, & ſic impares vos eſſe, qui alienæ domûs paupertatem ſublevetis, cùm etiam, quo familiæ veſtræ provideatis, plurimum deſit. O homines miſeros! quibus non dicam prudentia, ſed nec Fides conſtat. Eleemoſynas erogate, quibus ex anguſtiis hiſce veſtris exitum pandatis: *date & dabitur vobis.* Sanguinem alterum mittite, & illum, qui copioſè promanat, retinebitis. Veſtrum utiliter ſpargite eâ parte, quâ non effluit, & eâ parte, quâ ſe effundit nullo veſtro commodo ſiſtetis.

Serm. de oper. & Eleem.

Salmer. in Evan. tom. 5. tr. 6.

Prov. 18. 27.

XIX. In vitis Patrum refertur; hominem

minam fuisse pauperem, qui, quidquid ex horto, quem multo labore colebat, peculii collegisset, magnâ cum charitate inter pauperes distribuit. DEI quadam, instigante haud dubiè Cacodæmone, cœpit intra se dicere: Si omnia, dum Juvenis sum, erogavero, quid me sene fiet? tantúmque effecit insidiosa hæc cogitatio, ut hortulanus intermissâ omni eleemosynâ solicitè omnia sua lucra colligeret, & cistulâ bene firmatâ custodiret. Cùm subitò plaga se aperuit in coxendice, luculenta, & terra, cujus curandæ gratiâ imprimis coactus est à colendo horto suo desistere, subinde etiam omne suum peculium in chirurgos expendere. Et primùm quidem non modicâ lætitiâ miser homo perfusus est, quòd ex sua parsimoniâ æs collegisset, quo debitum expungeret; sibíque gratulatus est prudentiam, quâ quasi futuri præsagus nummos comparâsset. Post satis longam tamen chirurgi operam audire debuit, non aliam, si porrò vellet vivere, rationem proferendæ vitæ superesse, quàm pedis ægri truncationem. Cohorruit ad funestum nuntium miser hortulanus, & licèt vitæ amore in sui mutilationem consentiret, totâ tamen illâ nocte, quæ feralem cultrum præcedebat, amarissimis frenum lacrymis permisit. Estne possibile, ajebat, ut Eleemosyna, quæ familiarum omnium fulcrum est, mihi uni viam faciat ad exitium? quæ fons gratiarum aliis scaturit, mihi puteus sit amaritudinis & miseriæ? atque hos inter planctus & ejulatus noctem exigebat planè desperabundus. Cùm ecce! subitò lucem animadvertit, & in luce DEI Angelum, qui serio & severo in eum vultu oculos defigens, ubi sunt, inquiebat, tuæ illæ pecuniæ, in quibus fiduciam reponebas, ut earum gratiâ Eleemosynam, DEO acceptissimam, interrumperes? perinde ac si non ista nummos tibi, cúmque nummis sanitatem suppeditaverit? reductâ postmodum in frontem serenitate, eja, subjunxit, pedem exhibe, plagam ostende. Cúmque æger pedem protulisset, Angelus uno eum contactu ita persanavit, ut cùm die subsequente chirurgus adveniret, pedem mutilaturus, hominem horti laboribus distentum, & palâ terram evertentem repererit, eo corporis vigore, ac si nunquam decubuisset. Videtis, quàm verùm sit, quòd dicebam, eleemosynam ingens arcanum esse iis, qui bene illâ uti nôrunt. Eleemosyna, ait S. Chrysostomus, *ars est omnium quæstuosissima*; *Hom. 13. ad popul.* non enim ad conquirendum tantùm, sed ad conservandum etiam bona conquisita valet, illo scilicet largiente Domino, qui benedictionem in eas familias inducit, quæ miseratione pauperum tanguntur. Hæc DEI benedictio sola divites facit juxta illud; *Prov. 10. 23.* *Benedictio Domini divites facit*: non industriæ, non astutiæ, non tenacitas; sola DEI benedictio, quam ex alto misericordiam bonis impertit, locupletat eos; qui beneficentiâ in egenos eum honorant.

XX. Mira omnino differentia Matres inter Ægyptias & Hebræas intercedebat, Ægyptiæ prolem unam singulis partubus effundebant; una dein

nocte meliorem omnium jacturam faciebant, primogenitis omnibus subitò interfectis. Hebrææ quandoque geminas enitebantur, ternas etiam ac quaternas, fœcunditate prorsus mirabili; & hæc tam numerosa soboles in annos plurimos vitam protrahebat ita ut sola familia Patriarchæ Jacob intra annos non plus trecentos sexcenties millenas animas absque fæminis & parvulis numeraret. Unde tanta differentia? nisi quòd feminæ Hebrææ, non item Ægyptiacæ, ex Populo à DEO benedicto originem haberent. Eadem prorsus differentia Misericordes inter & Avaros reperitur. *Alii dividunt propria & ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Ratio est, quia illi, non item hi, à DEO benedicuntur: *Benedictio DEI in mercedem justi festinat.* Veniam igitur demus Aristoteli, rato, non fieri facilè, ut, qui liberalis est, ditescat: locutus est ut Infidelis & Ethnicus. At non eandem veniam merebitur Christianus, qui post amplissimas DEI promissiones nihilominus tamen dubius hæret, an isthæc in pauperes liberalitas ad opes colligendas adjumento sit. Quin omnes experimentum sumant, & videant, an non cum Ecclesiastico in fine possint dicere: *In benedictione DEI & ipse speravi; & quasi qui vindemiat, replevi torcular.*

Prov. 11. 24.
Eccl. 11. 24.
Eth. l. 3. c. 1. n. 12.
Eccle. 33. 17.

XXI. Messis isthæc ac Collectio prima est, scilicet temporalis. Æstimabilior, atque etiam securior est altera in bonum Animæ. *Multiplicabit semen vestrum*, ait Apostolus: en primam: *& augebit incrementa frugum Justitiæ vestræ:* Ecce secundam. Et quandoquidem id, quod superest, summi est momenti, hac ratione majoris claritatis gratiâ ejusdem tractationem distinguamus. Vel istiusmodi homo in egenos benignus ac liberalis in præsentiarum peccator est; an aliquando fuit? Supponamus esse peccatorem. Quis modus melior, deperditam recuperandi justitiam, quàm Eleemosynæ erogatio? *Ignem ardentem extinguit aqua, & Eleemosyna resistit peccatis.* Melior profectò modus, quo ignis coërceatur, non est, quàm aquam magnâ copiâ affundere. Quod aquæ in incendio, Eleemosyna est in peccato. Non equidem omnino tollit id, quod Gratiæ munus est, sed eidem resistit; ne ulterius serpat, obtinet ac evincit; ac peccatorem etiam disponit, ut gratiam consequatur, quâ deinde omnis vitiorum scintilla penitus obruatur ac extinguatur. Hæc fortunatissima Opulentorum sors est, si eam nôsse vellent, quòd nummis suis DEI Gratiam sibi comparare possint, non solùm absque gravissimo illo Simoniæ peccato, sed summâ etiam cum laude ac commendatione. *Date & accipite,* ait S. Chrysostomus: *date eleemosynam egenis, & à DEO gratiam accipietis*, & ex filiis iræ in filios dilectionis adoptabimini. Atque hoc sensu intelligendum est, quod Senior Tobias dicebat: *Eleemosyna ab omni peccato liberat*: non quidem, quòd illa omnia subitò peccata extinguat, olei instar, quo bruchi semel immersi suffocantur; sed eatenus liberat, quatenus DEUM movet, ut nobiscum agat

2. Cor. 9.
Ecci 3.
S. 2. 32 ad
To 11
Fr Pa
S. m. ve pa

agat misericorditer, corque nostrum disponat, ut eandem in se misericordiam recipiat, ac cum DEO cooperetur, qui Gratiam subministrat, quâ auxiliante hoc illóque crimine nos expedire valeamus. De cætero si quis pauperibus eâ intentione subveniret, ut impunitatem sibi compararet, quâ in sordibus suis securus vitam ageret diuturniorem, tunc enim verò Eleemosyna nequaquam aquæ usum præstaret ad incendium restinguendum; sed picis instar vim ignis promoveret magis, magísque roboraret.

XXII. Quòd si autem Justum Deóque charum in præsentiarum ponimus, eum, qui Eleemosynam largitur, & antehac solùm peccatis fuisse obnoxium, modus longè optimus peccata omnia cooperiendi est charitas: *Universa delicta operit charitas.* Etiam inter homines Magnatum vitia liberalitate conteguntur, adeò, ut quos vita pessima in contemptum & oblivionem adduceret, liberalitas tamen & munificentia etiam annalibus ac fastis inferat memorandos. Quæ causa fuit, quare Philippus Rex Macedonum diceret, in suâ esse manu, vituperia in laudes convertere, quibus à subditis impeteretur, satis fore, illam largitionibus aperire. Nisi quòd tegumentum istud, quo Viri grandes vitia sua abscondunt, exigui admodum pretii sit, utpote quod malum quidem obvelet, non tollat. Longè meliori ratione Eleemosyna peccatum operit; non enim ut vestis tantùm operit, sed ut balsamum, quod dum vulnus tegit, etiam persanat, ut ne circatricem quidem relinquat: negari etenim non potest, Eleemosynam tantâ apud DEUM virtute pollere, ut reatum etiam illarum tollat pœnarum, quas peccator culpâ jam delatâ pendere cogeretur. *S. Thom. suppl. q. 25. a. 3.*

XXIII. Ecce modum longè verissimum; quo anima iis se debitis exsolvat, quibus aliâ ratione eximi non posset, Eleemosynam. *Redemptio Animæ viri, divitiæ suæ*: & hoc quidem juxta duplex Redemptionis genus; primum, quo quis à servitute, quam incurrit, liberatur; alterum, quo quis, ne in servitutem incidat, præservatur. Est Eleemosyna Redemptio à servitute primo modo accepta, dum hominem debitis illis absolvit, quæ culpis à se commissis apud Divinæ tribunal justitiæ contraxit, juxta illud Danielis, quo sceleratum Babylonis Regem commonuit: *Peccata tua Eleemosynis redime*: & juxta mentem ac communem Doctorum sensum, qui cùm de Eleemosynâ discurrunt, veriti non sunt Eleemosynam cum Baptismo conferre (usque adeo magna illius efficacia est, quâ debita hucusque contracta expungit) imò eidem etiam præhabere ex aliquâ saltem parte; nam Baptismus, utut sit balneum, quo omnes animæ sordes & maculæ absterguntur, non nisi unâ tamen vice illud ingredi conceditur; cùm contra Eleemosyna millies iterum ac millies repeti possit, lavacrum utique tantò salubrius ac commodius tali capiti, quod sæpius ac frequentiùs contingit infici ac conspurcari. Ex alterâ parte Eleemosyna redemptio à *Prov. 13. 8.* *Ambr. serm. 32.* *Leo. ser. 2. de collet. Cyprian. de Eleem.*

ſervitute eſt, quæ hominem præſervat, eum Juſtum retinet, ne in illa denuo peccata relabatur, quæ ei tantò poſt pretio eſſent conſtituta: ferè ad eum modum, quem paulo ſuperiùs ex Eccleſiaſtico annotavimus, cùm diximus, quòd Eleemoſyna *reſiſtat peccatis.* Quæ ſi peccatis reſiſtit in peccatore adhuc dum peccatis obſtricto, quid non efficiet in animâ ad DEUM jam conversâ? In Peccatore peccatorum vinculis etiamnum ligato reſiſtit, dum illam actuum multiplicationem inhibet, quæ cœteroquin eſſet conſecutura (ſunt enim peccata flammis ſimilia, quæ magis ac magis exardeſcunt, uſque dum tota in cineres ſylva ſubſidat) & ita viam facit ad converſionem: *Pœnitentibus dedit viam juſtitiæ*; in Converſo autem dicunt reſiſtere, cùm robur meretur, quò mali habitus, qui remiſſis etiam culpis perſiſtunt, extinguantur, ne reſiduis quibuſcunque ſcintillis incendium porrò reſuſcitetur; & ſic perſeverentiam finalem operetur: *Diſperſit, dedit pauperibus: juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.* Uno verbo, tantæ Eleemoſyna eſt efficaciæ ad acceptam DEI Gratiam porrò conſervandam, ut illam ceu oculi pupillam cuſtodiat: *Gratiam hominis Eleemoſyna quaſi pupillam conſervabit.* Támque eſt efficax ad eam reparandam, ut cùm eam propriâ virtute reſtaurare non poteſt, poſſe tamen videatur: *Date Eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*

Eccli. 17. 20.

Pſalm. 11. 9.

Eccli. 19. 18.

Luc. 11. 41.

XXIV. Verum quidem eſt, tot ac tantis bonis eos magnâ ex parte privari, qui Eleemoſynarum elargitionem in ultimum vitæ tempus differunt; Inprimis enim ne tum quidem, quod propoſuerant, præſtant, vel quia conſanguineorum operâ à propoſito diſtrahuntur, vel quia morbi vi oppreſſi ipſimet obliviſcuntur; vel quia increſcente in iis divitiarum inordinato amore, & multò magis etiam filiorum induci nequaquam poſſunt, ut Chriſtum in ejus hæreditatis partem admittant, quam nunquam ſatis pinguem arbitrantur. Si quà nutrix lac diu nimis infanti ſubtrahit, ita demum lacteus ille humor in mamillis coagulatur, ut nec ſugendo, nec comprimendo eliciatur: Idipſum planè infeliciſſimis his Euclionibus obtingit: dum enim avaritiâ impellente tenaciùs retinent facultates, vitæ tempore congregatas, non tantùm ſponte ad ſublevandam, ac quaſi lactandam pauperum inopiam nihil profundunt, ſe ne adhibitâ quidem vi ſibi quidpiam extorqueri patiuntur; id quod fit, cùm mercenarii aliique ſuam expetunt mercedem diurnam, nec poſſunt impetrare.

XXV. Sed demus, hoc non ſequi; concedamus, quòd ad ultimam vitæ lineam devoluti eleemoſynas etiam largas teſtamento transſcribant. Quænam tamen hæc eſt liberalitas? donare DEO, quod retineri non poteſt? quantò fuiſſet animæ conducibilius, hoc ipſum, & minus etiam, dudum diſtribuiſſe, & in alterius vitæ ſemitam quaſi facem præmiſiſſe potiùs, quàm ſubſequi juſſiſſe? Quot peccata fuiſſent impedita? quot preces obtentæ? quantò Divinæ Juſtitiæ major ſatis-

satisfactio persoluta, à misericordiâ, Gratiâ imperatâ? *Minus solvit, qui tardiùs solvit: nam tempore minus solvitur*; ajunt Leges. Pronuntiate modo, an reddat, quantum debet, qui tam serò solvit, ut seriùs non possit.

XXVI. Præterquam quòd hæ ultimæ voluntates sæpius malâ fide executioni mandentur, & verè pauperum exigua ratio habeatur, aliique minùs egentes summè indigis præferantur. Apibus admodum infaustum accidit, si tempestas verna tardiùs solito initium sumet: minus enim laborant, & alimenti minus colligunt. Simile quid evenit pauperibus, qui à divitibus primum speratâ ope defraudantur, & non nisi in testamenti tabulis commendantur; deinde verò etiam à Testamenti executoribus, qui Legata aut non ex toto, aut inviti reddunt. Unde meritò Sapiens: *Ante mortem benefac amico tuo, & secundùm vires tuas exporrigens da pauperi*: Eleemosyna enim in vivis erogata & salutifera magis, & securior est; salutifera quidem eroganti, secura verò accipienti.

XXVII. Hæc ex occasione. Ut ad propositum revertamur, quis vester sensus est circa geminam illam messem, quam veri Eleemosynarii è manibus pauperum colligunt, tam in vitæ temporalis, quàm æternæ subsidium? *Promissionem vitæ quæ nunc est, & futuræ.* An esse uberem satis ac copiosam negabitis? Magnus quidam Eleemosynarius mercatores in granarium suum inducens, quantum vultis mihi dare, inquiebat, pro ingenti hoc frumenti acervo? reponebant hi: Coronatos tot & tot centenos; quot scilicet propositæ rei pretium exigere videbatur. Cùm ille: novi ego, qui absque comparatione plures multò mihi numerabit. Vos etenim, si frumentum vendidero, paulò plus, quàm ego ipse expenderim, dabitis; at ubi Christo in suis pauperibus distribuero, reditus ille meos identidem geminabit, & ipsum denique Cœlum, in amplissimum lucri cumulum addet. Quo dicto mercatores animo compunctos dimisit, frumentum autem magnâ alacritate in pauperes, emptores haud dubiè certissimæ solutionis, dispersit. O negotiationem lucrosissimam! tam modicum expendere, & tam multum vicissim recipere.

XXVIII. Et tamen quotusquisque Christianorum est, qui negotiationem hanc lucri feracissimam non recuset, quasi cautum ei non foret satìs; qui facultates suas DEI manibus plenè committit? an fœnerator DEUS, aut fraude non vult, aut iniquâ sorte jacturam opum passus, non potest, promissum in Evangelio centuplum reddere? Certè si ulli, stultorum nomine hi appellari debent, non minùs ac ille à Christo Domino titulum eundem retulit, de quo S. Lucas: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te; quæ autem parâsti, cujus erunt?* Verissima omnino hæc stultitia est, quæ impedit, quò minùs de rebus judicemus secundùm altissimam earum causam DEUM, & sapientiæ dono adversatur: advertite

Luc. 12. 20.
Cajet. 2. 2. q. 46. 4. 1.

proin, an non illa sit propria Divitis sordidi, & in egenos parci. Hic opes & divitias ob illa tantùm commoda æstimat, quæ terrena & caduca sunt; non propter illa perpetua, quæ
Tob. 4. 11. in Cœlo apta sunt parere. *Eleemosyna*, O verba aurea! *Eleemosyna non patitur animam ire ad tenebras.* Et revera ita se res habet. Tam admiranda DEI fuit Bonitas, ut voluerit divitias, quæ naturâ suâ malorum omnium sunt incentivum, & se possidentibus materia perditionis; instrumentum evadant, quo, qui vult, salutem suam operetur, & aptissimum medium Prædestinationis etiam altissimæ, id quod in
Act. 10. 1. Centurione Cæsarensi, de quo in Actis Apostolorum cum laude fit mentio, satis manifestè ac luculenter comprobatur.

XXIX. Neque tamen credatis velim, divitias solis divitibus medium prædestinationis à Divinâ Bonitate datas esse, qui eas largâ manu distribuunt. Non ita, sed ipsis etiam Pauperibus, quibus distribuuntur, in medium vult cedere ejusdem prædestinationis. An id experientiâ non constat? Si margaritarum conchæ opportuno rore turgent, magnis incrementis augescunt margaritæ, si fides
Plin. l. 9. est Plinio: *Grandescit partus.* Contrà verò, cùm Cœlum est turbidum & tempestatibus miscetur ipsæ etiam margaritæ aut colore turbidæ, aut magnitudine exiles reperiuntur. *Pro jejunii modo minuitur.* Utinam non quotidie hoc eveniret Christianis! Quod pauperculæ Virgines, si necessario non carerent alimento, intactum conservarent, quin & magnis auctibus ornarent integritatis suæ Margaritam? at quia omni se ope destitutas vident, faméque pressas, non imminuunt tantùm virgineæ castitatis nitorem, sed omnem profligant. Animis quæso vestris perpendite, quot crimina, quot opprobria, quot scandala, quot animarum miserè pereuntium jacturam una impediret Eleemosyna in tempore suppeditata, Dos unica, donum unum, unicum opportunum auxilium? Ad hunc finem DEUS copiosas diviti facultates concessit, *ut meritum bonæ dispensationis acquireret*, ait S. Thomas, ut terrâ cœlum compararet, non sibi tantùm, sed & proximo suo, cujus dum corpus languidum servat, etiam animam in tuto locat. Dives autem stultus, dum nihil horum perpendit, solum attendit, quâ ratione se ipsum saginaret, donec tandem fieret victima Divinæ cultro justitiæ destinata. 2. 2. q. 11. a. 4.

XXX. Quanto igitur jure illud audire cogitur: *Stulte, hac nocte Animam tuam repetunt à te. Hac nocte*, in crassis istis tuis Ignorantiæ tenebris, aut veriùs iniquitatis, siquidem eæ ortæ non sunt ex naturalis judicii defectu, sed exspontanea in his sensibus subjectas immersione; in his, inquam, Anima tua à te repetitur: *Animam tuam repetunt à te.* Quòd si ab hujusmodi Euclione quamlibet renitente, Anima repetitur, quantò magis facultates repetentur, quas aut malè expendit, aut non meliùs servavit? Ibi tandem Divites intelligent, quod hactenus capere noluerunt, scilicet, non

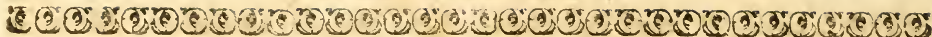
non esse se absolutos rerum suarum dominos, qui possint pro arbitrio de iis disponere, & pro libidine eas expendere, quin rationem aut de dispositis, aut de expensis debeant cuiquam reddere. Tunc agnoscent, præceptum de dandâ Eleemosynâ, quod implere recusârunt; videbúntque, quòd, sicut Leges humanæ in communi quadam navigatione quemque obligant, ut, quem pane nautico destitutum viderit, illi de suo largiatur, majori longè rigore Divina Lex præcipiat, ut, dum universali quadam navigatione conjuncti, ad communem patriam tendimus, si qua proximum egestas affligat, quisque, cui ultra necessitatem suam de bonis prospectum est, alterius necessitati succurrat. *In præsenti tempore vestra abundantia illorum suppleat inopiam.* Neque ullus sibi persuadeat, solum ne in terris fore superstitem, aut in divitum tantùm gratiam Mundum fuisse conditum: *nunquam habitabitis vos soli in medio Terræ?* Hæc & hujusmodi à crudelium gente divitum in postremo illo judicio DEUS exquiret, iísque ostendet, quòd bona, quæ possedêre, sub Mundi hujus primordia omnia fuerint communia: Unde si eorundem postmodum divisionem ab hominibus factam approbavit, approbavit expressâ hac conditione adjectâ, ut divites pauperum curam susciperent, & ii, qui plus aliîs accepissent. Montium instar tantò plùs cœlestium aquarum in valles diffunderent, quò ipsi copiosiùs fuissent inundati.

XXX. Illud porrò, quod infelicitatem tam culpabilis stultitiæ omnium maximè cumulabit, non in solâ abusûs sui cognitione finietur, quâ opes sibi superfluas pessimè collocatas intelligent, & insuper agnoscent, se tempus porrò non habituros, quo errorem corrigant. *Quæ autem parâsti, cujus erunt?* Transeunt bona per alienas manus, quas inter etiam manus filiorum atque filiarum numero, qui parvò à morte intervallo omnem parentum memoriam deponunt, ita ut eorum non magis recordentur; quàm si ab iis generati non fuissent. Transeunt, inquam, bona per alienas manus; anima verò interim sine fructu stultitiam suam mille maledictis incusat. Non ita vos Dilectissimi! Sancti Augustini potiùs consilium audite, opportunum planè & tempestivum: *Da quod non potes retinere, & accipe, quod non potes amittere.* Date DEO libenter id in suis pauperibus, quod à morte defendere non poteritis; & vicissim accipite à Divinâ misericordiâ bonum quoddam infinitum, quod mortis imperio nullâ est ratione subjectum. *In Psal. 36.*

***

DISCUR-

DISCURSUS XVIII.

De Modo in erogandâ Eleemosyna, observando.

I. COmmunis Pauperum querela est, refrixisse hac nostrâ tempestate charitatem. Ego illam falsam judico, & credo omnino, quòd saltem de Christianis cum veritate affirmari possit, multos inveniri Eleemosynarios, etiam non quæsitos. *Multi homines misericordes vocantur.* Sed demus, temporum nostrorum iniquitate fieri, ut non injuriâ hujusmodi questus edantur; adeò ut multâ opus foret diligentiâ, dum verus, & qualem res postulat, Pauperum pater inveniatur; proinde, id quod circa res deperditas observari consuevit; signa vobis monstrabo, quibus virum ejusmodi dignoscatis. Sunt autem tria potissimum, manus, vultus, oculus: manus ampla & aperta; vultus hilaris & affabilis; oculus excelsus & in Cœlum defixus. En imaginem Eleemosynarii suis numeris absoluti. Nunc partes illius singulas consideremus, non tam ut in aliis illum requiratis, quàm in vobismetipsis exprimatis, ipso opere Christianam illam charitatem exercentes, quam facili negotio verbis adeò magnificis in aliis deprædicatis.

Prov. 20. 6.

I.

II Primum Hominis verè liberalis indicium est Manus, cùm ad sublevandas Pauperum calamitates est & prompta & larga: *Non dare,* ajebat S. Chrysostomus, *sed cum copiâ dare, Eleemosyna est.* Cùm tempore æstivo una alterâve guttula in terram sitibundam decidit, non dicitur pluvia irrigua decidisse; tantulum enim non sufficit ad multam terræ siccitatem irrigandam, quæ plenas nubes exposcit. Ita quorundam Eleemosynæ nomine isthoc non sunt dignæ, quæ & illorum opibus, & egentium necessitatibus longè sunt inferiores. Illa nomen suum meretur, quæ liberalis instar pluviæ agros inebriat & saturos reddit. *Inebriavi animam lassam, & animam esurientem saturavi.* Si molestum vobis non accidit, dabo vobis eandem miserationis vestræ in alios exercendæ mensuram, quam ipsi à DEO flagitatis. Omnes respectu DEI mendici sumus, atque ideo ad magni illius Patrisfamilias januam supplicamus, nullâ non horâ clamantes: *Miserere mei DEUS secundùm magnam misericordiam tuam.* Domine converte oculos tuos ad miserias meas, & pro tuâ magnâ misericordiâ Eleemosynam largire. Quòd si DEI misericordiam in nos magnam esse volumus, magnam omnino etiam proximo nostro exhibeamus, ita ut non egenus tantùm

Ho... ad... A...

Je... 31

abeat contentus, ſed Anima etiam noſtra ſuum integrè debitum expungat; ad eum fermè modum, quo ſancta illa Tabitha feciſſe ſcribitur: *Erat plena*
1. *operibus bonis & Eleemoſynis, quas faciebat:* plena operibus bonis habita conſideratione perſonæ propriæ, Eleemoſynis autem reſpectu pauperum, quibus erogabat: quaſi plus præſtitura, ſi plura mulier præſtare potuiſſet. Et certè, quæ eſt manus illa, quæ ad dona à DEO recipienda nunquam non aperta; ad expendenda verò pro DEO & DEI amore munera nunquam non eſt parca & clauſa? non eſt manus Eleemoſynarii: & ideo veſtra non ſit.
4. *Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.* Eadem
n. S. Thomæ mens eſt, qui proprium Eleemoſynæ eſſe judicat, dare abun-
o. danter. *Laudabile eſt abundanter dare.*

III. Obſervandum eſt tamen, hanc abundantiam non abſolutè accipiendam eſſe, ſed, ut ipſe ait, cum proportione ad dantis bona & vires. Vidua illa, quæ nonniſi *duo minuta* in gazophylacium immiſit, majorem, quàm omnes alii à Chriſto laudem tulit: *plus omnibus miſit:* ſcilicet non alia ex cauſa, quàm quòd inopiæ illius gravius accidebat, iſtis ſe minutis exſpoliare, quàm opulentis aliis ingens argenti pondus erogare. *Omnes ex eo, quod abundabat illis, miſerunt: hac verò de penuria ſua, omnia qua habuit, miſit, totum victum ſuum.* Poteſt igitur quis veſtrûm magnus eſſe Eleemoſynarius, etiam qui dives non eſt; poteſt enim dare partem illius, quod ipſi foret neceſſarium, & hac ratione ſuperare omnes alios, qui, quo abundant, ſe privant. *Frange eſurienti panem tuum,* ait Iſa. 58. 7.
DEUS per Prophetam: ſi non habes niſi unum panem, quo vivas, atque ideo totum dare non vales, divide eum, & dimidium egentibus elargire. *Frange,* & parem cum divitibus remunerationem habebis, quin & ampliorem; virtus enim liberalitatis deſumitur à cujusque opibus: quo fit, ut non Opulenti tantum liberalium nomen promereri poſſint, ſed Pauperes etiam, id quod Philoſophus docet: *Nihil prohibet aliquos virtuoſos, licet ſint pauperes, eſſe liberales.* Sufficiet eam Regulam obſervare, quam Senior Tobias dilecto filio ſuo præſcripſit: *Quomodo potueris, ita eſto miſericors: ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue; ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.* S. Thom. 2. 2. q. 11 ar. 1 ad 3. Tob. 4. 9.

IV. Antiqui illi Chriſtiani aliâ eáque longè pulcherrimâ induſtriâ connitebantur in numerum Eleemoſynariorum venire; ut enim rerum ſuarum partem egenis poſſent communicare, ipſi jejunabant; ad quod faciendum Summorum etiam Pontificum conſiliis inducebantur: *Sin verò aliquis non habet, jejunet, & cibum illius diei partitus, deſtinet Sanctis.* Unde non poteſtis non videre, quanto veri illi Fideles ſtudio contenderint, ut manus ad exercendam charitatem quàm promptiſſimas & apertiſſimas haberent, cùm pro ſe & aliis, quod commederent, non ſuppetebat; ſibi ipſis famem indixerunt, ut aliis, quodroderent, impertirent. S. Clem. l. 5. Conſt. c. 1.

V. Quid igitur de illis temporum nostrorum divitibus dicemus, qui manibus semper constrictis vivunt? cùm mendicum sibi obvium habent, ne quidem ad numulum unum ei suppeditandum moveri possunt, ex tot, quibus crumena turget, satísque se esse misericordes arbitrantur, si dicant sine stomacho: *DEUS te adjuvet, vade in pace.* Laudabile est omnino illorum Christianorum inventum, qui cùm non habent, quod erogent, illico preces quasdam fundunt, quibus DEUM exorent, ut ille indigentium istorum curam suscipiat, eísque aut patientiam conferat, aut pecunioso cuipiam mentem injiciat, ad ipsis subveniendum. Sed quàm mihi hoc placet, maximè in iis, quibus reverà deest, quod largiantur; ita summè in illis displicet, qui, quod dent, habent. An æquum bonúmque vobis videtur, quòd locuples egenum ad DEUM mittat, ab ipso stipem rogaturum, cùm DEUS potiùs hunc ad divitem ableget, ut habeat, cui opituletur? Morabatur Daniël Propheta longo satis tempore jejunus in illo celebri Leonum specu, cùm DEUS Angelum destinavit, qui Prophetam Habacuc capillis apprehensum è Judæa in Babyloniam transferret, à quo prandium messoribus apparatum, utut tenue &
Dan. 14. frugale, acciperet. Quare DEUS non per eundem Angelum, quod illi erat facile, & videbatur viâ longè breviore fieri potuisse, cibum submisit, ac Prophetam Habacuc suum sibi pulmentum habere permisit? Vult nimirum DEUS, ut Eleemosynam homines impertiant, & sic mutuo amore in suis se necessitatibus complectantur. *Estote invicem benigni.* *Ep.* 32. Et si quando Inopes, captivi, infirmi, aut quavis alia miseria præpediti, Opulentos accedere non valent pro auxilio opportuno, uti non poterat Daniël, vult DEUS, ut Opulenti in egenos inquirant, eísque subveniant, id quod tunc Habacuc fecit. Et vos contra optimum hunc ordinem, denuo pauperem ad DEUM amandabitis, quando ipse DEUS pauperem ad vos ablegat? & mittit quidem, non quod infiniti alii modi, quibus egenis provideat, ei non suppetant, etiam sine miraculo, sed quia eos per vos juvare vult, vósque suorum locò dispensatorum constituit. *Dispensatores multiformis gratiæ DEI.* 1. 10 Certè in hoc laudare vos non possum: neque enim DEUS in vestrum vult officium involare, idque, quod vobis incumberet, facere. Si dicat aliquis ex vobis: *Ite in pace, calefacimini & saturamini, non dederitis autem, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?* Ja. 1

VI. Quid porrò de illis dicemus, qui pauperibus aliquid subministrant, non ea tamen intentione, ut eorum necessitates sublevent, sed ut habeant, quò eos magis premant? Et hi tamen ipsi Eleemosynariis se accensent. Quasi pauperum forent Patroni, anticipato quasi munere levamen porrigunt; eo tamen fine, ut suo tempore cum fœnore & usura illud recipiant. Hæ non sunt illius, quem quærimus, Eleemosynarii manus, harpyarum potiùs ungues dixerimus. Accidit

none

nonnunquam in æstate, pluviam adeò nitro infectam decidere, ut sata omnia destruerentur eo ipso tempore, quo miseri coloni sibi pluviam gratulabantur. Idem Egenis contingit, prodigio nostris temporibus, heu! nimiùm familiari: magnificis nescio quid verbis datur, re ipsa pæne nihil. Lapsu temporis idipsum, quod cum onere restitutionis concessum fuit, plùs quàm acceperint, redhibere compelluntur, ut denique, si res suis momentis libretur, pro eo quòd humoris aliqui alieni pauperculis hisce plantis relinquatur, etiam id, quod proprium erat, exsugatur. Heu crudelia auxilia! nôstis, quòd
10. Chiromantæ, antè, quàm sortem prosperam aut adversam præsagant, manum priùs inspiciant: quæ si bene formata est & lineas palmæ longas, tectas, distinctásque habet, indicium longæ vitæ præseferunt. Ego verò de manu tam liberali atque compressa nunquam auderem felix & auspicatum edere augurium *vitæ quæ nunc est futuræ*, Eleemosynariis à DEO promissæ. Enimverò nihil ad ipsos vita pertinet, dum ipsi nihili pendunt, id quod à morte liberat: *Eleemosyna à morte liberat.*

II.

VII. Pergamus porrò in explicanda Eleemosynarii imagine. Post manum amplam & apertam vultus alacris & affabilis venit. Qui rerum mimilitarium bene gnari sunt, volunt, ut qui militem parat scribere, attentè vultum cujusque consideret, atque ex eo de magnanimitate Canditatorum militiæ conjecturam & judicium faciat. Credo equidem, observationem hanc magni esse ponderis. Ego tamen profiteor, non erraturum me, si cujuspiam vultum, qui Eleemosynas elargitur, contuitus fuero; longéque majori cum certitudine edicturum, an veræ misericordiæ radiis resplendeat, an fictis tantùm simuletur: cùm ipse etiam DEUS in Eleemosynario liberalem hilarémque vultum requirat: *In* Eccle.
omni dato hilarem fac vultum tuum: ùt 35. 17.
ex ore Ecclesiastici audimus. Hæc enim vultûs hilaritas mirum omni Eleemosynæ splendorem conciliat. *Qui* Rom. 12.
miseretur in hilaritate, ait etiam Apo- 8.
stolus. Ille enim, qui in pauperibus Eleemosynam recipit, DEUS, magis intima cordis respicit penetralia, quàm externam operis apparentiam. Quin neque hoc tantùm contentus, per eundem Apostolum pergit dicere, ut, si quid datur, id non fiat *Ex tristitia, aut ex necessitate*, siquidem DEUS magis ipsam dantis liberalitatem, quàm doni magnitudinem intueatur: *hilarem enim datorem diligit DEUS.* Quod 2 Cor. 9.
si DEUS hæc contestatur, non est, quod in dubium trahatis.

VIII. Quod si denuò rogetis, quanta hæc largientium alacritas esse debeat? dicam. Quisquis Eleemosynam erogaverit, plus se recipisse, quàm dedisse præseverat. Mensura hæc est, quam S. Chrysostomus vobis consignavit, ad Charitatis Christianæ modum ex æquo cognoscendum, *si putes, te magis accipere, quàm dare.* Hom. 13.
Robertus Galliarum Rex semper mille ad pop.
pauperes suis sumptibus alebat, eosque viæ comites secum ducebat ab una civitate in alteram, neque unquam

 fere-

ferebat, ut pedites incederent; corporis Regii stipatores dixisses, nisi honorarios Aulicos rectiùs quis compellâsset. S. Joannes Eleemosynarius, cùm pauperes ad se vocaret, *Domini mei*, inclamabat, B. Amædeus à Sabaudia nobilissima methaphora canes suos venaticos appellitabat, quorum ope Regnum cœlorum venaretur. Hic omnino genuinus Eleemosynariorum vultus est, expers omnis rugæ, explicatus, jucundus, in quem lætissimo ex corde hilaritas transpiret.

IX. Verùm quàm remoti à serenissimo hoc vultu sunt, qui, quidquid pauperibus erogant, à se cum stomacho abjicere videntur, adeò inviti largiuntur. Tot adhibent cautiones, tot movent quæstiones ac dubia, priùs quam assis partem minimam è loculis promant, ut de flore sanguinis ex venis intimis eliciendo agi putes. *Quare*, inquiunt, *non laboras? quare te ipsum non juvas? cur vires tuas non exeris? quare tuìsmet brachiis ac manibus non lucraris, unde vivas?* aliísque similibus miseros sine fine exagitant. *Exigua dabit, & multa improperabit.* Et
Eccli. 20. 15.
hæc est miseratio succurrentis? Olim in Hibernia Matres, ut filios suos ad bellum instituerent, à primis statim incunabulis, panem ensis mucroni affixum porrigebant. Quid aliud faciunt modò nonnulli? tenuem illam stipem, panem mucidum quomodo porrigunt? pro eo, quòd illum dent habitu consolantis, offerunt eum suffixum mucroni verborum acerbè pungentium & vulnerantium, quibus illam Eleemosynæ suæ umbram commitantur. O inhumanam beneficentiam! *in omni dato non des tristitiam verbi mali*, ait Dominus; verba Ecc[li. 18.] 10.
enim suavia omne munus mirè condiunt & sapidum reddunt. *Nónne ecce verbum super datum bonum?* Nimis miserum est beneficium, quod est cum injuria conjunctum: nec unquam accipienti accidere gratum potest, dum ipse non parum facit, si vicissim dum munus acceptat, injuriam condonat. Quod si hoc in omni beneficio contingit, quantò magis in illo, quod exhibetur Pauperi, cui, si nihil aliud, saltem bona verba debentur, utpote quæ danti non magno constant? Quapropter *declina pauperi sine tristitia aurem tuam*, hortatur ipse DEUS, *& responde illi pacifica in mansuetudine.* Ecc[li.]
Videte, qua ratione pauperes tractari debeant: Non modò communi aliqua mansuetudine quâ afflicti quique consolationem accipiunt, excipiendi sunt, sed benignitate longè perfectiore, planéque singulari fovendi sunt, quæ viscera eorum pace repleat, *responde pauperi pacifica in mansuetudine.* Quia etsi quandoque ratio subesse possit, parum alicui roganti impertiendi, manúmque contrahendi, nulla tamen unquam subesse potest, quæ ad inhumaniter objurgandum frontémque rugis minaciter exasperandam inducat.

X. Duo tamen sunt, quibus crudelitatem suam divites immitissimi palliare, tenacitatémque manûs, & vultûs atrocitatem excusare laborant. Primum inde desumunt: quòd Pauperes sæpè se fingant pauperes, & non sint:

ſint: aut ſaltem egeſtatem ſuam longè ultra verum exaggerent. Sine dubio cautela quædam in diſtribuendis eleemoſynis adhibenda eſt; & magis indigi, magiſque digni aliis ſolerter præferendi. *Da bono, & non receperis peccatorem*, ait Eccleſiaſticus, *benefac humili & non dederis impio.* Eo ſaltem caſu, quo eleemoſynæ nonniſi ad confirmandos in ſceleribus ſuis nefarios ſervirent. Vera ſunt hæc omnia, non minùs tamen & iſtud verum eſt, quòd nimiæ iſtæ inquiſitiones & ſolicitæ informationes nihil pænè aliud efficiant, quàm quòd illam dandi promptitudinem, bonámque voluntatem multùm labefactent. Virtus miſericordiæ non dijudicat merita, ſed ſublevat miſerias. An putatis, quòd quinque illa millia, quæ Chriſtus in deſerto abundantiſſimè refecit, non niſi ex bonis fuerint conflata, nullúſque inter illos nequam fuerit? Servator tamen ad hoc non reſpexit, ſed ſolam, quam patiebantur, famis rationem habuit, afflictorúmque commiſeratione tactus, omnibus eodem modo, etiam novo ac prodigioſo, ſubvenire non dubitavit. Plus dicam: Miſericordiam illam, quæ indifferenter etiam in malos exercetur, ex alio capite longè æſtimabiliorem evadere; quia quodamodo divinior eſt, & magis Patris cœleſtis bonitatem æmulatur, *qui pluit ſuper juſtos & injuſtos*, victúmque tam corvis, quàm columbis præbet, æquè largus in utroſque Providentiæ ſuæ dexterâ. *Aperit manum ſuam & implet omne animal benedictione.* E diverſo, qui tanquam Quæſitores fiſcales egeno homini ne fruſtillum quidem panis largiri volunt, niſi judiciario priùs proceſſu inſtituto, Magiſtrum & Doctorem habent Dæmonem: hic enim, poſt quadraginta jejunii dies, à Chriſto in deſerto exactos, cùm extremæ huic indigentiæ ſubvenire deberet, curiosè potiùs reſcire voluit, homóne eſſet cæteris ſimilis, an DEI Filius? Omittite igitur tot quæſtiones, boni an mali ſint, qui veſtram opem expoſcunt. Manum marſupio immergite, & facite officium veſtrum hilares ac prompti; quia ſemper bona eſt Eleemoſyna, etiam cùm malus eſt, qui accipit, & illa melior, quæ celerior. Haud aliter ac ille inter liquores eſt purior, qui deſtillat prior. Quòd ſi Pauper Eleemoſynam veſtram dilapidabat, luſui exponet, aut commeſſationibus abſumet, non ideò quidquam inde deperdetis; ſiquidem dici non poterit, vos ſtipem non dediſſe. Hujusmodi farinæ Pauper, in qualem vos incidere tam ſolicitè timetis, à Beato Jordano, Ordinis S. Dominci Generali, ſtipem petiit, & obtinuit tunicam veterem. Iſtam Sycophanta mox divendidit, & cum pecuniola inde redacta, junctis ſibi aliis lurconibus rectâ ad popinam. Quid putatis virum ſanctum reſpondiſſe homini factum referenti? Malo, inquiebat, tunicam perdidiſſe, quàm occaſionem petitam à me Eleemoſynam largiendi: indicaturus hoc ſuô reſponſo, tum ſolùm ſe jacturam fuiſſe paſſurum, ſi alienæ neceſſitatis non neceſſaria diſquiſitione conſilium

Plin. l. 11. c. 15.

Servatoris adimplere clausis oculis omisisset. An non Christus fuit, qui dixit? *Omni petenti te tribue.* Ad quid ergo tam solicita investigatio, num pauper sit, qui stipem petit, an non sit pauper? satis vobis sit scire quod petat ùt pauper.

Luc. 6. 30.

XI. Quod si ad excusationem à ferendo egenis auxilio non sufficit, dicere, à quibusdam paupertatem simulari, qui tales non sint; quantò minùs excusabimur, si dixerimus, quosdam quidem vera paupertate premi, non tanta tamen, quantam ad extorquendum amplius subsidium obtendunt? Imò hoc ipsum ait S. Joannes Chrysostomus, divitum culpæ adscribi debet, qui adeò duri corde sunt, ut ad commiserationem simplici miseriarum expositione non moveantur, sed necesse sit, illam verbis amplificare & exaggerare. Certè mater illa crudelis est, quæ filio blandæ charitatis signa non exhibet, nisi hic infirmum se fingat.

XII. Alteram parsimoniæ erga inopes excusationem locupletes à familiæ suæ necessitatibus mutuantur: eáque justæ inter eos monetæ usum obtinet; quàmvis, si planè adulterata non est, justi saltem ponderis non sit: ut meritò religioni sibi ducere deberent, quòd eâ passim utantur. Non est, inquiunt, habendi cupiditas, quæ facit, ut parcè & inviti Pauperibus largiamur. Facit id, quòd dare his non possimus, quin subtrahamus nostris liberis: facit id amor, quo in hos naturâ ferimur: hic enim cogit majorem semper habere rationem eorum indigentiæ, quàm aliorum, quorum cura ad nos non pertinet. Equidem ante omnia, si aliud propositum Parentibus non esset, quàm de necessariis prospicere familiæ; parùm laborandum esset in respondendo huic eorum effato, eoque refutando: sed quia præterea nemo non id studiosè agit, ut ulteriorem ad gradum illam evehat, ideò nemo unquam habet, quod sit satis; imò quo plus habetur, hoc desideratur amplius, tantóque major est amittendi formido. Qui corpore magis obeso sunt; minus sitiunt, siquidem plus interni humoris habent; at è diverso quò quis in terris opulentior, hoc majori plura possidendi siti vexatur: & instar plus æquo amantium, pericula ut proxima & jamjam imminentia pertimescunt, quæ ne remota quidem sunt. Liberos habetis? quid inde: Sancti Caroli parens largas admodum Eleemosynas in pauperes distribuebat, & hinc ab amico quodam admonitus, quod tam multa egenis largiendo inopes suos liberos esset relicturus: fiduciâ dignâ sanè homine Christiano reposuit: Ego filiorum DEI curam geram, DEUS geret meorum. Et dictum eventus probavit. Quis unquam vidit, familiam Eleemosynis ad incitas redactam? quin imò, hic demum est modus omnium securissimus opes cumulandi. *Honora Dominum de tua substantia*, dicit S. Spiritus, *& implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.* Quis unquam parens locuples prolis suæ Nutrici de victu parcè sordidéque prospexit? quin utut ea vili etiam conditione, ab Hero tamen ad suámmet mensam admittitur, ibi ferculis, cibísque

Pro

bisque lautioribus pascitur, ut lacte abundet, quo charam sobolem nutriat. Et vos DEUM, in omnes divitem, fingitis parcum & tenacem erga eos, qui Eleemosynas largiuntur; licèt eorum charitas, tanquam Nutrix amantissima, multis gratissimis DEO filiis, Pauperibus inquam, de alimentis identidem prospiciat. Certum vobis sit, hominem Christianum, qui censet se alienam inopiam sublevando magnam jacturam facere, palam præseferre, nullius apud se ponderis esse divina promissa: nec enim aliàs ita differeret, sed certò sibi persuaderet, se indigentibus largiendo æs suum fœnori dare magno illi Mensario, qui centuplum addixit etiam in terris, pro omnibus omnino bonis sui amore relictis.

III.

XIII. Sordes istæ nostræ effectus sunt fidei intermortuæ ac deficientis.
8. *Verum tamen Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?* Quapropter ut manus larga, vultúsque hilaris in Eleemosynario sit, oportet & oculum ejus Cœlum respicere. Volo dicere, pauperibus eo fine & motivo esse succurrendum, quo virtus ista Miseri-
. cordiæ formatur & constituitur. *Elee-*
1. *mosyna*, ait S. Thomas, *est opus, quo datur aliquid indigenti ex commiseratione propter DEUM.* Unde ad verum & genuinum Eleemosynarium neutiquam sufficit, pauperi alimenta tribuere; prout etiam canibus aut equis suppeditantur, sed hanc ipsam largitionem ex commiseratione, eáque ex Amore DEI nata, fieri necesse est. Exigit autem hæc commiseratio, ut, qui stipem dat, imprimis sincerè proximi miseriis condoleat. *Flebam quondam super eo,* Job. 30.
qui afflictus erat, dicebat S. Job, *&* 21.
compatiebatur anima mea Pauperi. Et in hoc sæpenumerò Divites deficiunt; quorum viscera nimia prosperitate non raro indurantur, cùm eâ potiùs emolliri deberent. Facit hæc opum affluentia, ut, cùm ipsi à tolerandis pauperum calamitatibus, quin, & à tolerandarum timore eximantur, quas in se non experiuntur miserias, nec in aliis æstimare nôrint. Præterea Superbia, quæ verissima est divitiarum tinea, ita Divites inflat, ut credant, nobiliore se, quàm inopes sint, ex metallo esse conflatos; tantúmque abest, ut miserando alienas calamitates suas facere velint, ut ne audire quidem eas velint, ut in earum notitiam non veniant. Quæ causa fuit, ut S. Job, commiserationem hanc suam instar affectûs apud sui similes divites insoliti & inusitati commemoraret, ut qui præter morem in corde suo teneram miserationem fovisset: *Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur Anima Pauperi.* Quondam ait: non quòd calamitoso illo in statu, in quo, cùm hæc loqueretur, versabatur, viscera illa pietatis non sentiret, sed quòd magni non faceret pietatem in condolendo alienis miseriis, dum suas ipsa tolerabat; illam autem æstimaret miserationem, quam senserat, cùm à propriarum miseriarum sensu erat immunis.
Cùm sederem quasi Rex circumstante Job. 29.
exercitu, eram tamen mœrentium con- 25.
solator.

XIV. Advertitis opinor, quòd ad nomen

nomen Eleemosynarii comparandum illa solùm naturalis pietas non sufficiat, quâ homo hominis, quia homo est, miseretur. Usque huc enim etiam Infideles pertingunt: adeò ut ipse Nero principio Imperii sui asseveraret, se, si alium titulum ad admittendum aliquem supplicem non haberet, hoc uno fuisse movendum; quòd communem cum eo naturam haberet. *Nemo non, cui alia desunt, hominis nomine apud me gratiosus est.* Altiùs longè Christiani Eleemosynarii oculus collimat; non solùm miseratione erga pauperem movetur, sed longè maximè *ex commiseratione propter DEUM.* In antiquo Testamento præter ignem, qui ad cremandam victimam accendebatur, perfrequenter DEUS alium è cœlo deplu-um, & nobiliorem ac sacrum addebat; qui priori junctus, magnam sacrificio majestatem conciliabat. Idem credite in sacrificio charitatis intervenire, quando præter flammas naturalis affectus, jam ex se laude dignas, aliæ flammæ Christianæ charitatis adduntur, quibus holocaustum in odorem suavitatis compleatur.

Seneca de Clem. l.1, c.1.

Eccle. 12. 1.

XV. *Si benefeceris, scito cui feceris.* Verba DEI sunt apud Ecclesiasticum; id quod etiam Christus primo loco in Evangelio suo nos edocet: *quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Non contentus fuit uno quodam admirabili modo realem suam præsentiam in SS. Sacramento nobis reliquisse; voluit præterea nobiscum permanere in pauperibus, eósque dignitate humanam longè transcendente ornare, quales est Oratorum, qui ipsam Principis personam referunt; ita illorum utilitates & commoda cum commodis uniendo, quasi una amborum causa foret. *Qui calumniatur egentem, exprobrat factori suo*, ait sapiens, *honorat autem eum, qui miseretur pauperis.* Quinimò videtur DEUS sui quodammodo emolumenti oblivisci, usque adeò magnam Pauperum suorum rationem habet. Unde novissimo illo Judicii die vix aliis super quæstionibus examinabimur cum summo rigore, quàm qua ratione opera charitatis in proximum exercuerimus, aut non exercuerimus: adeò cordi est DEO, ut probè intelligamus, se esse in pauperibus, in iis despici, aut honorari. Beatus Joannes DEI hanc in infirmos, eósque magis derelictos, pietatem summo studio exercebat, quotquot in urbe Granatensi offendebat: tollebat in humeros, abluebat eorum pedes, obsculo salutatos suo etiam lectulo inferebat. Omnia hæc charitatis officia die quadam in pauperem valdè miserè affectum conferebat; cùm verò pedes ejus oscularetur, miro fulgore radiantem subitò ex oculis amisit, amplissimâ mercede hujus effati relictâ: *Joannes! quod Pauperi fit, mihi fit.* Accidit huic Sancto, quod nonnunquam piscatoribus, qui, cùm piscem vulgarem reti se cepisse arbitrantur, concham margaritiferam postmodum inveniunt, piscatione thesauro conferendâ. Ita B. Joannes vili mendicabulo famulari se ratus, agnovit se Cœlorum Regi sua obsequia præstitisse.

Prov. 14. 31.

XVI. Interim tamen, si Christus

Do-

Dominus non in cujusvis personâ pauperis se oculis spectandum exhibet; in quolibet tamen tanquam in suo ad divites Legato adest. Et certè postquam Verbum Divinum in sacratissimo Incarnationis mysterio humanam sibi naturam desponsavit, dicendum est, moralem hanc illius præsentiam in quovis homine reperiri, (qualis illa est, quam caput respectu membrorum habet) maximè verò in Christianis, quorum caput est non solùm ratione primatûs & perfectionis, quam omnium hominum comparatione habet, sed vel maximè ratione influxûs, quo in Christianos (quæ capitis propria virtus est) suas Gratias derivat.
7. Nihilominus Christus Dominus in
8. pauperibus est modo prorsus singulari, quo nimirum planam denuntiavit velle se eos inter mortales suo loco haberi, sic ut singulæ eorum miseriæ ad se peculiari quadam ratione pertinerent. *Esurivi & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere, & quod fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Propterea S. Salvianus Episcopus Christum omnium pauperum pauperrimum appellavit, etiam dum Cœlum in omnium rerum abundantia gloriosus incolit; nam, ait magnus hic Vir, cæteri pauperes in uno quodam genere penuriam patiuntur, Servator autem; cùm in omnium pauperum personis unus ipse indigeat, dici potest uno & eodem tempore omnes omnium Pauperum calamitates unus tolerare, frigus scilicet, nuditatem, famem, sitim & hujûsmodi, quæ in nullo alio omnes reperiuntur. *Sunt, quibus si desunt multa, non desunt omnia, solus Christus est, qui in omnium pauperum universitate mendicet.* [Salvian. l. 7. ad Eccl. Cath.] Et hæc ait S. Augustinus, fuit summa illius benignitas, eò reduci voluisse, ut etiam nunc cum pauperibus stipem roget, adeò, ut dum pauper manum porrigit, non Pauper stipem accipiat, sed ipse DEUS. [Aug. de X. chor. distr. 12.] Ille est, qui notat omnia & se debitorem constituit, ut suo ea tempore compenset: ille, qui factam repulsam fidâ memoriâ retinet, à quocunque illa pauperibus, personam illius referentibus, circa causam fuerit data. Ille, qui gravissimam vindictam in Evangelio minitatur; in extremo die Judicii sumendam. Gedeon habitatoribus in Socoth contra desertum, quòd militibus fame laborantibus subsidium ferre detrectâssent, terribiles hásce mínas denuntiavit: *Cùm reversus fuero, conteram carnes vestras cum spinis tribulísque deserti*, [Jud. 8. 7.] ita ut ne memoria quidem vestri remaneat. Quantò verò potentiùs Christo brachium est illo Gedeonis, tantò etiam vindicta erit magis horrenda in illos, qui ita se inexorabiles & duros præbuerunt. *Cùm reversus fuero, conteram carnes vestras cum spinis tribulísque deserti.* In fasciculum Divites cum divitiis (quæ verissimæ deserti, in quo me contempserunt, spinæ sunt) colligabo & succendam igne omnia, ita ut nullum robur, virtus nulla ullo unquam tempore hoc incendium valeat restinguere.

XVII. Hoc igitur oculo aspiciendi

sunt inopes. & in eorum centonibus invisibilis ille Dominus requirendus, qui, cùm necessitatem pati ampliùs nullam potest, in quovis tamen paupere mendicum se exhibet, ut Divitibus occasionem præbeat, quâ meritum Eleemosynæ colligant, dum non miserabili cuipiam homini, quem præ oculis habent, succurrunt, sed rerum omnium Domino, inopum personam induto. Oculo hoc non aperto, Eleemosyna jam non ampliùs est Eleemosyna. Potest quidem Christianus quispiam hominibus liberalis & humanus videri; coram DEO autem, qui sine hoc oculo stipem largitur, titulum Misericordis & Eleemosynarii non promerebitur. Eleemosyna, si Divo Thomæ credimus, verè ac propriè actus est misericordiæ, utpote ex qua una immediatè procedit; quamvis etiam mediatè à Charitate, & à Religione tanquam causa imperante
S. Thom. 2. 2. q. 37. a. 1. eliciatur. *Eleemosyna est propriè actus Misericordiæ: sed est actus Charitatis ex consequenti & mediatè; Latriæ verò imperativè.* Ecce; quàm pulchræ atque insignes virtutes in una Eleemosyna conveniant, haud aliter, ac diversa maximi pretii metalla, ex quibus hoc cœli Electrum componatur. Concurrit inprimis Misericordia; quia Eleemosynarius debet per misericordiam in partem venire omnium miseriarum, quibus pauperes affliguntur; ne beneficâ solùm manu iis subvenire, sed animo quoque condole-
Rom. 12. 13. re. *Necessitatibus Sanctorum communicantes.* Concurrit secundo loco Charitas, dum Proximis succurritur, non affectu merè naturali & humano, sed Divino & supernaturali; qui in Eleemosynariis efficit, ut Egenos respiciant tanquam totidem Sanctos; hoc est ut Christianos, nunc quidem Gratiæ, postmodum verò Gloriæ capaces. Quæ etiam causa Apostolum permovit, ut diceret: *necessitatibus Sanctorum communicantes;* non dicit necessitatibus hominum, quia Charitas se habeat oportet ad actum Eleemosynæ instar animæ, à qua vitam ac spiritum accipiat. Tertio loco concurrit Religio, eam imperando, *imperativè;* cùm enim Eleemosyna distribuitur, oculus DEI honorem respicit, imperantis scilicet, ut Proximo auxilio simus. Et forsan etiam ex hoc ipso capite Eleemosyna Sacrificium vocatur: *talibus enim hostiis promeretur DEUS:* quia sicut in Sacrificio, licèt commodum & utilitas Sacerdotibus, qui victimis alebantur, accresceret, finis tamen principalis semper erat honor DEI, cujus suprema Majestas ipsa Sacrificii actione agnoscebantur, quamque immolantes profitebantur; ita quamvis Eleemosynæ proventus pauperi cedant, finis tamen scopúsque Eleemosynam impertientis semper statui debet DEI honor; & hinc oculum suum à terrenis omnibus attollere, ac in cœlum defigere debet. Quod ipsum Servator docere nos voluit, quando antequam Eleemosynam illam grandem, quâ quinque hominum millia in deserto pasturus erat, distribueret, & panem piscésque multiplicare, *respexit in cœlum*, ut S. Lucas observavit; ut nimirum sensibili hoc signo ostenderet, simile quid nobis facien-

faciendum incumbere, cùm egenis alimenta ministramus; fidei nempe oculum in cœlo & DEO figendum, cujus amore Pauperibus succurrimus, non verò in terra & creaturis, quas pascimus. Beatus ille, qui oculos ita semper apertos teneret, sempérque in Cœlum conversos! quomodo enim fieri posset, ut pauperibus unquam
4. quidquam negaret? *si scires domum DEI, & quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere;* dixit Christus ad Samaritanam in aquæ haustu concedendo cunctabundam. O quàm idipsum horum temporum Divitibus occinere posset, qui crudeli prorsus tenacitate panis reliquias egenis negant, canibus autem suis & equis largè eundem porrigunt! Ah miser! si scires, quis ille esset, qui in persona pauperis ad domum tuam supplex exspectat! quis ille, qui voce pauperis aliquod miseriis suis levamen rogat! quis ille, qui in manu pauperis manum suam ad te extendit, accepturus, quod dederis! *si scires quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere*, si scires, inquam, felicissimam sortem tuam, quæ etiam non quæsita ultrò tibi obvenit, & Regnum cœlorum offert; tuorum peccatorum remissionem promittit; debitorum tuorum expiationem concedit, & obstetricante Misericordia Filium DEI te efficit; certus sum, fore, ut non modò abundanter, & sine omni cunctatione dares, nec solùm non exprobando, non fastidiendo, sed maximo tuo bono addisceres etiam tu mendicare in animæ tuæ bonum. Volo dicere ipsum pauperem tumet incitates, ut à te stipem peteret: *tu forsan petiisses ab eo*, ac reputares te aliquid ab eo accipere, cùm donas.

XVIII. Maximum itaque Eleemosynæ arcanum est, eandem fide posse animare ac bona intentione; & actum aliquem communem ac naturalem ad pretium & dignitatem omnino supernaturalem ac cœlestem attollere. Satis non est, seminare: sed insuper certa Lunæ incrementa aut decrementa, & ejusdem cum aliis sideribus conjunctiones seminanti observanda sunt, majorémque Cœli quàm terræ notitiam habere oportet, si copiosam expectare messem velimus: id quod majori longè studio in Eleemosynæ negotio observandum est, quæ aliàs tota in herbam brevis vitæ inutilis abibit, absque eo, quòd unquam in fructum vitalem maturescat: *receperunt mercedem suam.*

XIX. Ex quo facilè inferetis, in quanto illi periculo omnem suam Eleemosynam deperdendi versentur, qui non nisi cognatis & amicis benefaciunt. Demus enim, agnatos vestros verè pauperes esse, saltem habitâ conditionis suæ ratione: considerandum tamen primò est, quòd qui uni solùm familiæ, utut egeni & inopi, succurrit, non mereatur nomen communis cujusdam Patris Pauperum (qualem tamen præstare se non unus debet) cùm illius officio reverà non fungatur. Deinde, & longè magis debet attendi, aliud longè esse, pauperi quidquam tribuere, & aliud dare pauperi, quia pauper est, aut quia pauper est à Christo commendatus. Siquidem

ſanguine junctis paupertate preſſis libenter ſubvenitur, quia tales ſunt; & ex inclinatione illa naturali, quæ nos urget, ne noſtris deſimus: non ſubvenitur ipſis, quia egeni ſunt, aut quia Chriſti perſonam referunt: unde quia hujusmodi Eleemoſyna coram DEO Eleemoſyna jam non eſt, ita promiſſo etiam merito, gratiáque caret. Pernicioſiſſimus ille bruchus eſt, qui vitem aggreſſus non ſatiatur foliorum arroſione, quibus tamen alii contenti ſunt, ſed ipſos etiam virium oculos, quos dicunt, arrodit. Simili ratione Cacodæmon, quando Eleemoſynam aperta vi impedire non valet, occultè ſaltem intentionis oculum petit, ex quo totum meriti incrementum dependet, & vitæ æternæ principium. Attendat igitur, qui ſtipem ſolùm ſanguine junctis impertit, ne ſemen jaciat, quod terram quidem pinguem reddat, ſeminanti autem fructum aut nullum, aut modicum ferat. Ad hoc reſpiciebant magni illi Sancti, qui in conſanguineos ſuos haud aliter, ac in quovis alios ignotos, liberalitatem ſuam exercebant; quia licèt ordinata charitas requirat, ut in æquali neceſſitate magis conjunctis ſubſidium feratur, gravi tamen periculo non vacat, ne hujusmodi miſeratio ſuo merito excidat, atque extra orbitam ſaliat. Unde ad graviſſimam hanc deceptionem evitandam, eam ſancti Eleemoſynæ formam eligebant, quæ à jacturæ periculo magis erat ſecura, illúdque genus ſeminis, quod fructui ferendo magis foret idoneum. Suis aliquid dare, etiam cùm intra limites æquitatis ſiſtitur, tam vilis res eſt operæ, ut ne nomen quidem ſimplicis cujusdam liberalitatis mereatur; ratio eſt, quia qui ſuis dat, ſibi ipſi dare cenſetur. Ille liberalis eſt, qui pecunias à ſe procul removet, quos aliis largitur, eóque liberalior, quo à ſe remotiùs quaſi fortiori brachio, projicit. Ut quis in conſanguineos projiciat, quodlibet brachium ſufficit. Quod ſi igitur miſericordia in conſanguineos exercita communem liberalitatis titulum non mereatur, vòbis cogitandum relinquo, an ea ſufficiat ad Eleemoſynarii, quem hactenus operosè inquirimus, titulum cuiquam tribuendum?

S. 7 2. 11

XX. Atque ex hactenus enumeratis ſignis facilè vobis erit colligere, quisnam hoc pulchro nomine dignus cenſeri poſſit. Eleemoſynarii nimirum ſunt, qui & manum largam & apertam habent, multum pro ſua quisque conditione & ſtatu Pauperibus impertiendo; & qui præterea vultu ſunt hilari ac jucundo; id quod dant, haud quaquam inviti, ac reluctantes largiuntur. Denique qui oculos in Cœlum defigunt, non alio, quàm quem Fides proponit, fine ad benefaciendum impulſi. Hi ſunt beati: *Beatus, qui intelligit ſuper egenum & pauperem.* Ps. 40 Impedimenta, quibus ab eroganda ſtipe retrahimini, nec veſtra ſunt nomina, nec propria indigentia, non filii, non familia: prætextus ſunt iſti, mihi credite; verum & unicum impedimentum inde eſt, quòd Egenos oculis ſolùm corporis, non

verò

verò mentis intueamini. Et hinc non ait Psalmista: *Beatus qui videt:* sed *beatus quis intelligit*; scilicet, qui intelligit eum, qui est *supra* Pauperem, DEUM, inquam, qui hunc charitatis actum præcipit: intelligit eum, qui est intra Pauperem, Christum scilicet, qui ut sibi datum recipit, quod aliis sui amore impenditur; intelligit id, quod est *circa* Pauperem Divinam Providentiam, quæ Pauperem ad divitem mittit, ut per hunc actum Dives salvus fiat, Pauper verò vivat & sustentetur.
8. *Astitit à dextris Pauperis.* Qui hæc bene intelligit, beatus, & quidem non tantùm secundùm vitæ præsentis conditionem, sed longè magis secundùm futuræ; quia *in die mala liberabit eum Dominus*, *Dies mala* dies mortis est, quis nescit? *cur timebo in die mala?* Et tali die quæ ita absolutè mala dicta est, quia plerisque mortalium mala est, tam docilis *intelligens* liberabitur à tot malis, quot sunt, quæ diem illam ultimam malè conclusam manerent. *Beatus, qui intelligit super Egenum & Pauperum: in die mala liberabit eum Dominus.*

DISCURSUS XIX.

De Præcepto Correctionis.

I. INter omnia præcepta à Christo in Evangelio tradita nullum videtur observatu minùs difficile, quàm quod de correctione delinquentium nobis imposuit: *si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum.* Quis enim ignorat, quàm cavillatrix & critica sit hominum indoles ad dijudicanda aliorum opera? Nullus est locus, quo non funestum judicii sui tribunal erigat: sine testium examine, sine utriusque partis auditis rationibus, sine ullo judicis usitato processu autumat, sententiam se ferre posse de quibusvis cum omni securitate; & in quovis hoc sibi jus arrogat, & arrogatum exercet cum assiduitate, ut S. Joannes Chrysostomus non vereatur dicere, Homines in hoc judicandi negotio tantùm non omnem suam vitam consumere. *Ad condemnandos cæteros, omne vitæ nostræ tempus absumimis.* *L. 1. de Compunct. cord.* Quapropter supersedere penitus possem omni de hoc præcepto Discursu, ac supponere, frœno potiùs, quàm calcari opus fore, si de aliorum vita, ac vitæ erroribus corrigendis agendum videatur. Neque tamen ita se res habet; si enim veritati adstipulari volumus, fateri necessum habemus, rabiosis canibus hac parte nos esse similes. Os habemus, quo mordeamus, non quo allatremus. Si de malo detractionibus augendo agitur, toti lingua sumus ad nævos proximi carpendos: at si de malo sua-

 vi

vi correctione emendando agitur, pisce magis muti sumus: tunc enim nulla nos ratione in aliorum facta ingerere volumus: tunc satis nobis nobiscum negotii esse profitemur: tunc nolumus implicari tricis, quæ ad nos non pertinent. Bene est, contentus sum, nolo vestris humeris majus onus imponatis, quàm vos attingat. Ostendam proinde, quid à vobis hoc correctionis præceptum exigat. Totum Discursum in partes duas dispertiam: in prima exponam præceptum errantes corrigendi; in altera methodum docebo, quâ præceptum hoc utiliter ac fructuosè adimplere valeatis.

I.

II. Qui ex officio alios regit, obligatur etiam, quos regit, corrigere. Navarchus, qui navigium vi muneris sui ad portum dirigere tenetur, nunquid obligatur ad rectam semitam illam navem reducere, quando aut aquarum impetu, aut ventorum vi ab illo declinavit? Quis hoc neget? Et hanc ob causam isto correctionis præcepto ante alios tenentur summi Animarum Pastores, Parochi, Confessarii, Patres-familias, & quicunque aliquam in alios jurisdictionem exercent temporalem, aut spiritualem. Propterea DEUS vehementissimè per Prophetam Ezechielem de illis animarum rectoribus conquestus est, qui solummodo reditibus à suo grege collectis se pascendo, nullam sibi commissorum curam habebant; non sanabant infirmos, non reducebant errantes; non quærebant, quod in sylva aberrando propè perierat. *Væ pastoribus Israël! quod* Ezech. 34.
ægrotum fuit, non sanâstis, quod abjectum, non reduxistis, & quod perierat, non quæsiistis. Vocem hanc, Væ! à DEI ore egressam, instar tonitrui esse cogitate, quod æternâ nostram damnationem præcedat, O Sacerdotes, si Ecclesias parochiales occupemus ut curati, si Sacramenta administremus ut Confessarii, animas interim curæ nostræ creditas æterno exitio exponamus, dum piget os aperire ad iis opportunè subveniendum. Ex quo inferre licebit, quantum ii desipiant, qui vellent, ut Sacerdos ne ex suggesto quidem in communia, aut pro Sacro Tribunali in particularia unquam scelera inveheretur. Quod dum volunt, nihil aliud petunt, quàm ut Sacerdotes pro ipsorum peccatis Infernum subeant; ipsi autem interea voluptatibus indulgeant; crumenas & cupiditatem alienis bonis expleant; concupiscentias in aliorum carnibus restinguant, Linguam in aliorum famam exerant; Sacerdotes verò pro ipsis, aut cum ipsis plectantur, tanquam suo silentio criminum facti participes, licèt voluptatum, quas ex vitiis suis perceperunt, omnino exsortes. *Custodi vi-* 3.
rum istum, ait Dominus ad omnes Ec- 20
clesiarum Rectores, *custodi virum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius.* Curam habe subditorum istorum, quos tibi committo, quorum si quis tuâ culpâ perierit, nôsse te velim: pares te cum illo pœnas subiturum. Et quàm id jure ac meritò! Si, cùm pastor altùm dormit, ovium grex damnum inferat agris vestris, quid

quid agitis; ad tribunal paſtorem trahitis, dicitiſque: Tu es, qui damnum intuliſti, tu reſtitue. Et tamen paſtor dormiebat, nec malum ipſe ullum inferebat. Verùm ipſo ſuo ſomno ſat mali inferebat, ipsáque ſuâ ſocordiâ, quâ malum poterat ab agris avertere, ſatis ſe fecit reum. Ita planè etiam ſe res habet in caſu noſtro. Scandala illa, quæ nos non corrigemus, nobis imputabuntur, quia tacuimus; ſceleriſque à DEO majoris arguemur propter peccata veſtra, quæ corrigere debeamus; quàm vos ipſi, qui commiſiſtis, non correcti. Sed de his ſatis; quia hac ratione mihi potiùs, quàm vobis prædicarem.

III. Dicam equidem, quòd ſors eadem maneat omnes Patres, Matréſque, qui nullam aut exiguam in filiis ſuis admonendis curam adhibent, ut illorum filii non eſſe videri poſſent.
9. *Durantur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui.* Ita Sacra Pagina de Parentibus hujusmodi loquitur, & utitur ſimilitudine notæ avis Struthionis, quæ ova quidem parit, ſed incubando nunquam excludit reliquarum more volucrum, ſolùm arenâ cooperit, & quaſi officii ſui partes expléſſet, ſorti illa committit. Hujus forſan magna Chriſtianorum Parentum pars admodum ſimilis eſt, qui cùm filium genuerint, de ejusdem educatione exiguam porrò rationem habent, ſed omnem ſuam curam ac ſolicitudinem eò convertunt, ut terrâ cooperiant; anxiè illi de commodis, ac pecuniis proſpiciant, atque illius negotia promoveant, haud aliter, ac ſi corpus ſine anima circumferret. *Durantur ad filios ſuos, quaſi non ſint ſui.* Aliis inſuper ex cauſis non paucos ejusmodi Parentes ſtolidæ huic avi conferrem. Sicut enim hæc tam valido pollet ſtomacho, ut ferrum digerat; ita pari ratione illi tam forti ſtomacho valent, ut graviſſima quævis ac exitialis ſcandala longiſſimo tempore in ſuis familiis nullo ſenſu tolerent ac diſſimulent. Villæ quidam Dominus puellæ ruſticanæ amoribus capitur, domum ejusdem frequentat conſcio villico puellæ patre, alloquitur blandè, veſtit bellè, donat liberaliter, honeſto locare matrimonio pollicetur. Non fugiunt iſta patrem, tacet hic, aitque filiam ſuam eſſe bene moratam, nihil ab illa mali timendum. Et hoc totum ſceleſti illius commodi & lucri gratiâ, ne aut domo illâ, quæ mali hujus peſſimus nidus eſt, deturbetur, aut filia donis illis, quibus amicitia peſſima fovetur, privetur. Fidem abrogatis? ſed ignoratis, piſcem, dum hiantibus faucibus eſcam capit, hamo tandem teneri? Quæ vobis cauſa perſuadet, ideò tam beneficum herum veſtrum eſſe, ut donare vobis velit, quod ſuum eſt, dum nonnunquam in rationibus ſubducendis non dubitavit vobis ſubtrahere, quod veſtrum eſt? Fiditis pudicitiæ filiæ veſtræ? an neſcitis, cibis, & blanditiis etiam Tigrides cicurari? nempe auro omnium metallorum rubigo abſtergitur; hoc eſt, quod etiam vos elingues facit; hinc non excandeſcitis, filiam veſtram non objurgatis, veſtem ipſi donatam non dilaceratis, & in ejus oculis in mille fruſtra diſcerpitis.

IV. Verùm hoc non ita frequens eſt: illud

illud magis mihi dolet, quod in dies singulos evenire cernimus; scilicet, quòd matres ita conniveant filiabus, dum sero vespere sub foribus consistunt, quando in sylvis, in agris, in casis solæ cum solis reperiuntur: ut jam silentio prætercam maledictum illum morem, & nullis satis declamationibus proscindendum, quo toto anno in seram noctem vigiliæ extrahuntur, Juvenésque puellis ad latus assident, sine verecundia; inter risus, colloquia, & omnis generis jocos tempus exigunt. Priscis temporibus, quibus fidei Catholicæ beneficio Idololatria nondum proscripta erat, Patres nonnulli ac Matres filiolos suos ad statuam cujusdam DEI sui adducere solebant, eique offerre. Ritus illius consecratio- *Plut. de superst.* nis erat ejusmodi. Luculentus circa alienam statuam ignis accendebatur, tum in ejus jam candentis gremium teneri illi infantuli conjiciebantur. Ne tamen clamoribus suis Parentum viscera commoverent, mos fuit, tubas inflare, tympana pulsare, & instrumentis musicis omnis generis personare, nequa uspinam alia vox allaberetur. Non fallet, qui morem istum nostris etiam adhuc temporibus vigere asseruerit; nisi quòd tunc temporis concremarentur corpora inter candentis Idoli brachia; nunc autem vivere desinant animæ; cum interea omnia domi festis clamoribus personent, cantetur, saltetur, ita ut Patres, Matrésque ad præsentissimam suarum stragem adolescentularum nullâ penitus commiseratione moveantur. O Parentes Christiani quid agitis? Si vestrarum vos prolium non tangit miseratio, vestri saltem ipsorum tangat. An non intelligitis, quantum causa vestra aggravetur, quandoquidem omnium excessuum, quos impedire possetis, nec impeditis, gravissimam DEO rationem estis reddituri? Quare igitur non evigiliatis? quare non increpatis? cur domo non expellitis hospites, qui aliud nihil, quàm infamiam familiis vestris inferunt? Nulla unquam experientia docuit, Animulam quampiam emolumenti aliquoties ex hac conversandi libertate cepisse; quotidie autem videmus, quàm plurimas pudicitiæ, pietatis & salutis jacturam incurrisse. An interim Parentum ullus tam erit barbarus ac ferus, ut post innumeras experientias, quibus docetur, hujusmodi conventicula, & promiscuam inter se agendi licentiam, Juventuti summè noxiam esse, nihilominus aut ex timore, ne impediendis hisce corruptelis singularis habeatur; aut ex stupiditate, quâ malum inde promanaturum non apprehendit; induci non possit, ut linguam solvat, os aperiat ad mala, non dicam possibilia, sed præsentia convenienti aliquo remedio avertenda?

V. Dixi, præsentia: perquàm enim facilè contingit, ut filiæ vestræ, quantumcunque vobis simplices ac innocentes videantur, oculos tamen ad malitiam longè habeant magis apertos, quàm vobis imaginemini. Quod si ita esset, ut facilè esse potest, cogitate nonnihil, quæ vobis, quàmque stricta sit ratio reddenda, quòd tantam iis

occa-

occaſionem ſuppeditetis, quâ pejores evadant inter Juvenum alloquia & ſermones ſine teſte toleratos? Qui à cane rabioſo aliquando morſum tulit, hujusmodi morsûs damnum & virulentiam nunquam magis, quàm in ſimiliter morſorum præſentiâ ſentit. Quantum igitur creſcit malitia fœminæ, quæ vitio ipſa infecta, cum ſimili vitioſorum hominum genere adeò agit familiariter? Sed tribuamus vobis, honoríque veſtro tantum, ac credamus, filias veſtras omnino innocentes eſſe: creditis, quòd in ſua iſta innocentia poſt tantam ſibi conceſſam libertatem perſeveraturæ ſint? nimis quam difficile eſt, ut quis ovis ſerpentis diu incubet, & ſerpentes tandem non excludat. Sola illa ſocordia, quâ parentes periculum bene cognitum amoliri negligunt, ſtygio Veteratori animos facit oppugnationem tentandi. *Aſendam ad terram abſque muro, veniam ad quieſcentes; habitantéſque ſecurè.* Hac ratione animatur lupus infernalis ad eas domos perrumpendas, in quibus parentes filiorum ſuorum confiſi bonitate obdormiſcunt. Domos apertas, *terram abſque muro*, domos januarum expertes, *vectes & portæ non ſunt eis*, quia diu noctúque toti patent viciniæ ſub titulo moris jam introducti, vivendi hilariter. Pejus eſt, quòd ſi filii veſtri voluptatis eſcam ſemel deguſtaverint, fieri poſſit, ut nunquam poſthac in omnem vitam dimittant. *Superior pars ædificii cedit inferiori*, ait lex. Qui inferiorum conclavium eſt Dominus, etiam ſuperiorum eſſe Dominus contignationum ſupponitur. Si vitium primis adoleſcentiæ annis ſe inſinuat, mihi credite, difficulter impedietur, ne in ultimam etiam ſerpat ſenectutem. Quapropter eò magis convenit, ut in filiorum educatione Parentes ſint oculati, &, quod evenire poteſt, etiamſi deinde non eveniat, ſuſpicentur, séque clamando, objurgando ac caſtigando faciant, quantum poſſunt, formidabiles. Quæ illa patrum fæx eſt, qui toto die procul domo ad nundinas & mercatum abeunt, vendunt & emunt, quin ullam unquam cogitationem ſuorum habeant, in eorum actiones inquirant, de quibus rebus loquantur, quibuſcum verſentur, in quas domos maximè divertant, quibus ſeſe laboribus impendere conſueſcant? Omnis alia cura filiorum educationi poſthabenda eſſet, cùm contrà prorſus filiorum educatio inter ultimas, quandoque inter nullas habeatur. Apes, ait, Albertus Magnus, toto illo tempore, quo prolem educant, non mellificant, cùm tamen alio quovis tempore totæ ſint in melle elaborando. *Apes eo tempore, quo nutriunt pullos, nihil operantur, ſed tantummodo curam habent eorum.* Et hoc eſt verè patrem eſſe. Sed ad alia tranſeamus: adeò enim res iſta mihi dolet, & animum commovet, ut ad finem nunquam pertingerem, ſi quæ vellem, omnia hac in re exponerem. *L. 3. de re ruſt. c. 16.*

VI. Hactenus de primo hominum illorum, qui ad corrigendos alios obligantur, genere locuti ſumus, nimirum de Superioribus: hi tamen non ſunt ſoli. Altero enim loco omnes etiam alii Chriſtiani ad idipſum tenentur,

Laym. l. 2. tr. 3. c. 7.

tur. Dico altero loco; siquidem Superiores obstringuntur ex Justitia, cùm subditi tantummodo ex charitate teneantur. Nihilominus obligatio isthæc tam ex naturali, quàm Divina Lege oritur, uti ex pluribus Sacræ Scripturæ locis manifestum fit: id quod geminis in locis per S. Paulum, & quaternis per Ecclesiasticum insinuat Dominus, & ore proprio in Evangelio exponit. DEI igitur præceptum est, quo jubemur errantes corrigere; lex etiam naturalis est sive DEI honorem, sive ipsius proximi nostri utilitatem spectemus. Argutè non minùs quàm sapienter dixit Tertullianus: *In publica injuria naturali jure omnis homo miles est*, & ut talis arma corripere obligatur, quibus honorem Principis tueatur. Unde si de DEI honore agitur, omnes omnino Christiani in censum militum veniunt, ut DEUM defendant, & omnes, qui eum offendunt, corrigant. Id quod etiam in ordine ad utilitatem proximi dici debet: *Unicuique DEUS mandavit de proximo suo.* Nemo sibi persuadeat, quòd sibi uni vivat: omnibus incumbit, ut aliorum quoque rationem habeant, eósque ad bene vivendum perducant. Hæc omnino cura vestra est, hæc ad vos attinet, de hac severam omnino ac strictam rationem reddetis. Voluit enim DEUS omnes Christianos ceu membra in unum corpus colligare; & ideò sicut lingua sentit, ac patitur, cùm pes vulneratur: ita vult, ut nos quoque dolorem percipiamus, quandocunque animarum quarumvis interitum spectamus; imò & remedium exquiramus, eo fermè modo, quo manus læso pedi opitulatur. Quæ etiam causa est, quare nonnunquam DEUS unius hominis peccatis inductus integram familiam plectat; quandoque totam etiam Nationem & Provinciam; ut omnes communi aliqua solicitudine caveant, ne peccent, &, si non moveantur ad corrigendum alterum amore proximi, moveantur amore sui. Ita discurrit S. Augustinus, ac commonstrat, quomodo DEUS justè propter unius militis inobedientiam in obsidione Jerichuntis adeò severè puniverit totum exercitum. Ubi etiam rationem prorsus ingeniosam adjungit, quæ quasi à fortiori nostrum effatum confirmat., éstque sequens: Dicitis, ait: rem omninò gravissimam videri & insolitam, eâdem pœnâ justum, ac peccatorem involvi. Sit ita, sed, ait Sanctus Doctor, ostendite mihi justos hos. Multum defatigabimini in his inveniendis: utut enim multi innocentes videantur, & culpæ, à DEO universali quadam pœnâ punitæ minimè Rei, utpote quam reverà non commiserunt; innocentes tamen non sunt, dum sæpè neglexerunt illos corrigere, qui scelus commiserunt. Exemplum ejus rei sit. Communis opinio est, quòd DEUS tempestates in segetes immittat in pœnam blasphemiarum, ita ut Imperator Justinianus propter hanc ipsam causam exilii severissimam legem tulerit in blasphemos, tanquam reos mille calamitatum tam privatarum, quàm universalium, quæ per tempestates inferuntur.

L. qu. Josi

Quo-

Quomodo igitur aliorum agri tempestatibus subjacent, ac puniuntur illâ pœnâ, quæ solis videtur blasphemis deberi? Nimirum etsi ipsi in blasphemias non proruperint, omisêre tamen blasphemos pro viribus persequi, & linguas illas, cùm in DEUM acuerentur, compescere. Non blasphemavit Pater, sed filios blasphemantes toleravit; & is ipse, qui quasi funditus evertere domum videbatur, casu quo vitrum in partes ibat, mutus erat, ac linguæ usu prorsus destitutus cùm DEI Nomen Sacrosanctum ab impio in DEUM filio proscissum vindicandum fuisset. Refert Plutarchus, quòd cùm certam quandam gentem contagiosa valde lues depopularetur, Empedocles magni nominis Philosophus consilium suggesserit, ut locis nonnullis magnæ quædam cavernæ obstruerentur, ex quibus aura corrupta pestis causa transpirabat. Obstruite igitur & vos sacrilegas has fauces, ex quibus pestifer inferni halitus transpirat, & pœna, quâ affligimini, illico cessabit. Quia verò apertas relinquitis, dolere postmodum nolite tanquam innocentes, quales non estis, dum ejusdem vos culpæ reos constituitis tacendo, cujus alii se reos faciunt agendo.

VII. Nihilominus principale ac præcipuum motivum nostrum, quo ad corripiendos delinquentes incitemur, non nostrum, sed proximi nostri debet esse commodum, *lucratus es fratrem tuum.* Id quod etiam principale motivum fuit Servatori nostro propter quod præceptum hoc nobis imposuit; cùm voluit, ut, quemadmodum non obstante illâ DEI providentia, quâ pauperum necessitatibus prospicit, divites tamen particulari aliquo præcepto Eleemosynæ constringerentur, quo pauperibus subvenire essent obligati; ita non obstante illâ DEI providentiâ, quâ interiùs peccatores corrigit; Christiani tenerentur particulari aliqua obligatione fraternæ admonitionis, quæ ob idipsum à S. Thoma ad speciem Eleemosynæ reducitur, eò nobilioris, quò non corpus, sed animam tanto præstantiorem concernit: *Corripere delinquentem est quædam Eleemosynæ spiritualis.* Ex quo manifestè apparet, quòd correctio proximi, quæ modò Eleemosyna spiritualis dicta est, non sit meri consilii, sed præcepti; sicut consilii non est, proximo in extrema necessitate constituto Eleemosynam corporalem elargiri; unde etiam, sicut qui huic obligationi non paret, gravi se crimine obstringit, ita qui alteram non implet, graviter delinquit.

S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2.

VIII. Verùm quia præcepta affirmativa in certis tantùm circumstantiis, & non semper obligant, necessarium præterea est, ut, quænam illæ certæ circumstantiæ sint, ostendam: has majoris claritatis gratiâ ad duo capita reducam, scilicet ad peccatum, & peccatorem, quod & ad memoriam erit facilius, & ad mandati observationem. Quod attinet peccatum, debet id esse grave, quod Christus illis verbis significat: *Lucratus es fratrem tuum:* quia, ùt observat S. Augustinus, nemo animam illam lucrabitur, quæ nunquam fuit perdita. *Quid est, lucratus*

Serm. 16. de verb. Dom.

eſt te, niſi quia perieras, niſi lucraretur te? Deinde debet eſſe tale peccatum, quod poſſit repeti; alioquin, cùm peccator in id ſcelus reincidere non poteſt, correctione opus non habet. Notat hoc Eccleſiaſticus, cùm ait: *corripe proximum tuum, ne fortè iteret.* Deinde debet eſſe peccatum valde manifeſtum; & hoc iterum patet ex modo loquendi: *ſi peccaverit in te*, quod idem eſt, ac *ſi peccaverit coram te*: hoc eſt cum quadam ratione ſcandali, aut infamiæ. Neque enim vult DEUS, ut in aliorum facta inquiramus, ſed nobis ipſis attendamus: *non ingrediêris domum ejus, ſed ſtabis foris*, ait in Deuteronomio, atque ideo non permittebat in Lege veteri, ut, qui debitum ſuum exigebat, domum ingrederetur debitoris, ſed foris expectaret; ut inſinuaret nobis, ait Rupertus, quòd, qui alterum corrigit, non debeat defectus proximi curiosè explorare, ſed illa tantùm emendare, quæ foris in oculos incurrunt. Quod ipſum clariſſimè DEUS in proverbiis docuit: *Ne quæras impietatem in domo Juſti neque vaſtes requiem ejus.*

Eccl. 24. Suarez. de Char. diſp. 5. ſ. 2. n. 2. Deuter. 24. 11. Rup. l. 1. c. 33. S. Thom 2. 2. q. 33. a. 2. ad. 4. Prov. 24. 15.

IX. Quod verò peccatorem concernit, quæ potiſſimùm ſunt delinquentium ſpecies, quas oportet non corrigi. Prima eorum eſt, quos jam pœnituit: etenim quem unquam Belli Ducum reperire eſt, qui tormentis muros quatere perſeveret poſt factam deditionem? Altera eorum eſt, qui è diametro prioribus opponuntur, & ita obſtinati ſunt, ut reſipiſcentiæ ſpem nullam faciant; ſed potius in pejus animum obfirment, adjungentes etiam admonitioni contemptum, & odium quo monitorem perſequantur. *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.* Ait ſapiens: non quòd odium illud abſterrere te debeat ob aliquod malum temporale in te redundans, ſed ob illud ſpirituale, quod in illúmmet derivatur. Et ſic videmus, illos vituperari Medicos, qui in ægris omnino deſperatis medicamenta tamen adhibere non omittunt; dum ex una parte artem medicam convitio exponunt, ex altera morbum aggravant, pro eo quòd leviorem reddere deberent; mortémque accelerant, quam remorari oporteret. Refert S. Auguſtinus, Serapide in Ægypto vivis erepto, Populos illos decreviſſe, eundem vel in gratiis Veritatis ut DEUM colere. Quare lege ſanxerunt, ut morte lueret, quiſquis eum mortuum affirmaret; conſequens enim fuiſſet, eum communi aliorum ſorte mortalem extitiſſe. Hunc in finem è regione ſepulchri illius DEUM ſilentii depinxerunt Harpocratem nomine, qui digitum ori imponeret, quaſi parte una veritatem confiteretur, ex altera ſpectatoribus imperaret; Tacete; & quàmvis oſſa putrida, & tumulum funebrem videatis, nihilominus ne dixeritis, Serapidem fuiſſe mortuum, aut tanquam hominem mori potuiſſe. Niſi fallor ſplendidè, id ſæpenumero etiamnum contingit in re noſtra. Perſonæ quædam nonnullius auctoritatis, & præſertim quædam fæminæ, quæ ceu dominæ & pro poteſtate agunt, neſcio quas illis minas intentant, qui os aperire, & in ſcandala in locis illis uſitata

Pro. 9. Gal. L. 1 Civi c. 5. Var l. 3 lat.

tata invehi ausint. Et quamvis neminem lateat, quàm putidæ ac fœtidæ illæ sint ob turpe illud commercium, quod diu noctúque cum Amasiis illarum domos frequentantibus protrahunt; nolunt tamen à quoquam dici, quod omnes vident. Væ illi, qui unam aliquam illarum Meretricem diceret. Tantum abest, ut videri velint prolapsæ in turpitudinis sentinam, ut ne labi quidem posse credi velint. Objurgant, convitia jaciunt, omne malum comminantur, ipsis etiam Confessariis, qui illas, non secus ac alias, illico non volunt absolvere; quin & Parochis, nisi consentiant S. Communione publicè præbita affectatam illarum innocentiam confirmare. Quis igitur hoc hominum genus perversum corrigat? Sinite stare, Cænosæ paludes sunt, quæ quò magis moventur & agitantur, eò fœtorem magis abominandum exhalant.

X. Necessarium tamen est, duas huic regulæ exceptiones adjungere, eásque magni omnino momenti. Prima est, non debere facilè animum despondere, omnêmque spem fructûs abjici. Sæpè fera, quæ non illico ad ictum concidit, in nemus redit, ibi vitam ex vulnere positura. Ita ille, qui hodie correptus non emendatur, forsan paulò pòst, die altero, aut mense se emendabit. *Non desinent vitia*, ajebat Seneca ad nostrum propositum, *sed intermittent: fortasse autem desinent, si intermittendi consuetudinem fecerint.* Si peccare non cessat, non peccabit saltem ita protervè quod ipsum dispositionis cujusdam signum est ad peccatum omnino deserendum. Novi equidem, Cacodæmonem, quamvìs sæpius rejectum, non omni tamen spe excidere vobis potiundi, sed vires identidem ac animosi etiam, cùm victus fuerit, resumere, ac vos impetere. Quare igitur vos è diverso animum illico abjicitis, cùm ad primam correptionem vestram delinquens non resipiscit? resumite adhortationes amicas, quis scit, an non ad repetitas monitiones lucrum reportetis? Nónne idipsum in agris vestris & arvis quotidie tentatis? hi si hoc anno votis vestris copiosa messe non responderint, non ideo tamen anno subsequente otiosi deseruntur, & sine semine inculti, donec post varia experimenta demum intelligatis, omnem operam perdi. Deinde sicut Divini verbi Præco non est Auctor illius fructûs, qui refertur ab Auditoribus, sed DEUS, qui Gratiæ suæ voce interiore verba concionantis exteriora reddit efficacia, & animas suaviter commovet ad agendam pœnitentiam; ita linguæ, quæ delinquentem corripit, emendatio tribuenda non est, sed auxilio DEI, qui per medium hoc externum occasionem accipit, quâ gratiam suam erranti applicet & ad emendationem illum permoveat: *Corripere, ut prosit, DEI est:* ait S. Joannes Chrysostomus. Unde qui tam citò desperat de fructu ex correctione sua faciendo, ipsum videtur DEUM arguere velle, quasi verbis eam vim indere non valeret, quâ corda delinquentium penetrare possit. *Omnibus debemus fra-*

Hom. 13 in Matth.

S. Thom. 2. 2. q. 33. a. 2. ad 1. *fraternæ correptionis officium impendere* ait S. Thomas, *sub spe divini auxilii.* Et hinc non est, quòd timeatis pro correctione cruda verba & non expectata responsa audire; quia cùm impetus passionis resederit, facilè poterit contingere, ut, qui correptus est, iniquum suum agendi modum agnoscat, suámque obligationem eò majorem, quò major in vobis eluxit charitas, quâ vos exposuistis periculo malum pro bono recipiendi. Prov. 28. 23. *Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet ad eum; magìs quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.* Quod si vobis in ipso correptionis actu gratias non refert, referet *postea,* & si apertè gratias non agit, intra cordis sui latebras aget occultè. Ebrius, qui rixam movet, totus in vos excandescet, cùm vi gladium è manibus extorseritis; at ubi vinum digessit, manum illam vestram obsculabitur, quam dentibus discerpere volebat, eique benedicet; utpote quæ occasionem exercendi facinoris sustulit.

XI. Altera limitatio contra veros Blasphemos est, qui tanquam omnium peccatorum pessimi, etiam cùm non speratur emendatio & fructus, corripi debent ac objurgari juxta præceptum Concilii Lateranensis, quod alio jam loco adduxi. Conc. Later. sub Leone X. sess. 9. Ratio hujus obligationis est, quia officium cujusque boni filii est; omni meliori ac possibili modo honorem patris resarcire, quem linguâ maledictâ graviter audit proscindi. In tali casu, quando Blasphemia hæreticalis est, aut alia graviter in DEUM injuriosa, oportet omnes Zelo exardescere, & animosa correctione, DEI honorem defendere. Cùm Rex Cræsus à Cyro fuit prælio victus, in ipsa sua regia armis hostilibus fuit impetitus. Jámque militum quispiam brachium levabat, fatalem in illum ictum vibraturus, cùm filius Regis à nativitate mutus, quem fulgur gladii præsentem perstrinxerat, tanta pietate in patrem exarsit, ut partim amore, partim timore omnia linguæ vincula ruperit, ac exclamârit: *siste, ne ferias*: & hoc tam laudando conatu linguæ usum indeptus est. O si scintilla ardentis amoris in cordibus vestris, Christiani, residua esset, quî fieri posset, ut amantissimum DEUM ac Patrem vestrum linguis impiorum, ceu gladiis acutissimis, feriri toleraretis? nunquam id concederetis, & quamvis muti ac linguæ usu destituti modum tamen ac rationem inveniretis, sceleratas istas hominum linguas castigandi, & antequam impias voces totas proferrent, in medio veluti cursu eas sistere sciretis. Verùm quia ne una quidem in cordibus nostris veri in DEUM amoris scintilla micat, ideo in faucibus nostris voces emoriuntur, & patientiùs gravissimas in DEUM Blasphemias, & injurias audimus, quam levissima etiam in nos, aut nostros conjecta dicteria audiamus. Non nego, talem quandóque pusillanimitatem, quâ quis minùs aptum se judicat ad blasphemantem corripiendum, in casibus præsertim minùs atrocibus, à lethali peccato excusari posse, si quis eâ præpeditus debitam correptionem omittat; maximè cùm Superioris officio non fungitur, aut merito sibi persuade- S. T[homas] 2. 2. [q.] 33. ad [...]

ſuadere poteſt; alios meliùs id officii obituros. Nolim tamen, levem quamvis cauſam tanto apud animos veſtros robore pollere, quanto tam ob DEI honorem, quàm proximi veſtri bonum,
8. præditos eſſe deceret. Refert Plinius, quòd ſi Elephas in foveam cadat, illico omnes alii Elephantes ad auxilium prompti accurrant, & quidquid occurrit, foſſæ injiciant, donec terrâ & arborum truncis eam expleant, & ſocium captivitate liberum prodire conſpiciant. *Omni vi conantur extrahere.* An non igitur Chriſtiana charitas tantum ſuggerat Fidelibus, quantum natura beſtiis rationis expertibus?

II.

XII. Reſtat nunc, ut poſt exploratas ſingillatim obligationis hujus partes, ad modum tranſeamus, quo hactenus dicta utiliter executioni mandari poſſint. Facile nobis hoc accidet, ſi animum ad motiva, quæ in reddenda præcepti hujus ratione adduximus, advertamus. Inprimis igitur hoc animis veſtris ſtatuite; unicum DEI & hominum hoſtem eſſe peccatum; in hoc cùm DEUS implacabili odio feratur, illúdque perpetuò impugnet, omnes nos milites ſcribit; ut contra monſtrum hoc decertemus, illud opprimamus, vincamus, & ſi tantum poſſumus obtinere, internecione deleamus. Ut adeò non ſolum Superiores, ùt ex dictis patet, ſive Eccleſiaſtici, ſive ſæculares illi ſint, nec ſoli Parentes, Verbi Divini Præcones, & Confeſſarii, ſed omnes omnino Chriſtiani ad bellanda hæc bella Domini teneantur. Jam verò ad victoriam in bello referendam omnium opinione duo ſunt neceſſaria, Vires & Ars: neque enim Arte ſola geruntur bella, dum multa animo ſimulacra & victoriarum ideæ ſtatui poſſunt, quæ in opus nequeant deduci. Pugnare autem ſolis viribus pugna ſtultorum eſt, quibus propria quandóque arma in damnum cedunt. Utrumque ergo conjungere oportet, Vires & Artem; his ſtabit ſecurè Victoria.

XIII. Quod ad Artem attinet, oportet eam in caſu noſtro eſſe maximam, dum vitium odio habere, non eum qui vitio laborat, neceſſe eſt; culpam plectere, non qui culpam commiſit, debemus itaque delinquentis animum curare, ut dexteritate noſtra Chirurgum proximè æmulemur, qui dum oculi vitio medetur, ita pupillæ velum detrahis, ut oculum ipſum non offendat. Vult igitur Ars iſta, ut, qui corrigit, tempus ac locum correctioni opportunum attendat, ſimili pænè ratione, ac Dux Belli bene peritus locum & tempus opportunum obſervat, cùm decretoriâ pugnâ decernere conſtituit. Advertite quæſo, quomodo Chriſtus modum belligerandi contra peccatum nos doceat. Inprimis de loco ſic ait: *Corripe inter te & ipſum ſolum.* Non dicit, ut priùs per compita, & omnes urbis officinas delicta publicentur, & ſic peccata plurima committantur, quibus unum emendetur. Multò minùs dicit, ut officium corrigentis in præſentia multorum aſſumas, ſed omnino clam omnibus inter te & ipſum correptio-

Serm. 16 de Verb. Dom.

reptionem instituas jubet. *Studens correctioni*, juxta S. Augustinum, *& parcens pudori*. Ab artis suæ bene gnaro hortulano exemplum capite; hic, cùm frondem trunco inserit, truncum non findit altiùs, quàm frons requirat. Animam emendate, salvâ tamen & integrâ famâ. Tempus autem cupit Dominus id à nobis observari, quo delinquens ad correctionem à nobis accipiendam meliùs est paratus. Et idcirco dixit: *vade & corripe*, ut intelligamus, non eo, quo deliquit, momento proximum esse corripiendum, sed expectandum, dum passione animi paululum defervescente, rationi locus fit, & tum correctioni insistendum. Et hæc opportunitas eò magis observanda est, quò magis, qui corrigendus est, correctione opus habet. Experimur cibum, qui à sano sumitur tempore non suo, magnam alterationem non inducere; at cùm extra tempus à febricitante accipitur, ipsam quandóque mortem accire. *Intempestivè cœnavit, & mortua est*: dixit Hippocrates, cùm repentinæ mortis ægræ cujusdam rationem assignavit. Prima correctio, quæ in mundo facta est, fuit illa, quâ DEUS Adamum correxit: neque DEUS illum post commissum statim delictum increpuit, sed tempus, quo ad se rediret, concessit; potuit suam nuditatem priùs agnoscere, audire potuit accusantis conscientiæ stimulos; scilicet ut exemplum nobis daret, quo dirigeremur, cùm quemvis alium corripere & corrigere oportet.

XIV. Neque tamen sic tempus locùmque observâsse sufficit; longe enim adhuc magis requiritur, ut corripientis verba sint omnino blanda ac suavia. Unde Dominus non dixit: *increpa*, reprehende, sed *corripe*, admone. Profectò mordaces & asperæ quorundam Confessariorum & Patrum familias increpationes nihil aliud in delinquentibus efficiunt, quàm quod cruda ac incuria manus in vitro purgando, quæ dum vitrum abluit, frangit. Non est iste corrigendi modus à Christo præceptus, & à Christi imitatoribus hactenus observatus: *Corripiet me justus in misericordia:* Charitas ista ac miseratio remedium affert: fermè sicut Sal, cùm carnem servat à putredine, ante liquescit, & sic dum interiora penetrat, finem obtinet, nunquam obtenturus, si integer in superficie persisteret. Si modum hunc insipiens Rex Roboam tenuisset, ex decem Israelitici populi tribubus novem non perdidisset; quia verò inconsultè maluit objurgare, & terrere subjectos, irritavit potiùs, quàm diffidentes compescuerit. An non idipsum propria vos experientia docet? Cùm apes relicto alvari avolant, nunquid temperato quodam sono ad stationem suam repetendam à vobis alliciuntur, à qua tamen incondito quodam strepitu magis dispellerentur? id quod fortè Sapiens indicare voluit, quando intempestivam & duram nimis correptionem mendacii nomine insignivit: *Correctio mendax*: talis scilicet, quæ injuriis, irâ, opprobriis mista non jam remedium, sed venenum præbet. Quis unquam vidit, ulcera cor-

Psal. 140.

Eccl. 19.

corrosivis coalescere? *Correctio mendax* non tantùm proximo non medetur, sed vos etiam ipsos perdit.

XV. Et hoc velim maximè à parentibus observari, qui etiam cùm volunt corrigere, nihil proficiunt: quam verò ob causam? geminum ob peccatum, quod in corrigendo committunt. Primum est quoddam partium studium, quo inducti non omnes filios æqualiter
?. ad pœnam trahunt. Aquila tria parit
c. ova, ait S. Basilius, duo tantùm ex-
f. cludit, & ex his unicum tantùm educat & alit. Idem faciunt quandoque parentes. Si prolem geminam habuerint, masculam unam, fœmineam alteram, identidem puellam increpant, & filio, quamvis pejori, blandè arrident. Postmodum cùm educant, ut filio pinguem hæreditatem comparent, pensi non habent, puellam cum modica dote dare marito, sub cujus jugo ingemiscat: aut domi suæ illâ ut famulâ utuntur, nubendi facultate præcisâ. Hoc planè est officio suo nimium
9. quantum deesse. *In circuitu meo pueri mei*, dicebat S. Job, volebátque verbis istis omnes Parentes Christianos admonere, quòd in medio filiorum suorum tanquam centrum in circulo ipsos stare deceat; ita ut æquali ab omnibus spatio distent, nulli magis, quàm alteri odioso partium studio admoveantur. Altera causa est, quòd non sciant suos corrigere cum amore; sed ut Leones in sylva desævire in suos videntur, con-
4. tra quam DEUS vetet. *Noli esse sicut Leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subjectos tibi.* Hæc enim gubernandi ratio tyrannum, non patrem arguit, qui se non timeri sed odio haberi velit. Et quid quæso boni speratis ex intolerabili hoc rigore? Qui balsamum colligit, Arborem *Plin. l.*
cultello ligneo, non ferreo scindit: 12.c.25.
secus enim nec balsamum obtinet, nec arborem servat: *emoritur protinus.*

XVI. Sed & Matres-familias, & Conjuges multùm hoc documento opus habent, quæ si semel de Maritis suis suspicionem conceperint, actum est de pace domestica, & totius viciniæ. Per omnes affinium ædes spargunt, quantum à Maritis suis patiantur; & qui eos defendere voluerint, haud secus ac ipsi Mariti tanquam Diaboli respiciuntur. Pessimum est, quòd hujusmodi familiarum ruinæ è solis quandoque suspicionum umbris proveniant. Sed seu veræ illæ, seu falsæ sint, solùm quæro ex vobis, an malo mederi vultis, an illud exasperare? hac certè ratione augetis. Si remedium afferre cogitatis, prudenti illa animadversione vos uti velim, quam Abdemelech in eruendo ex cœnoso lacu Jeremia adhibuit. Porrexit Li- *Jerem.*
berator iste amantissimus funem, quo 38.12.
implicantem se Prophetam extraheret; cum fune tamen panniculos etiam projecit, quibus manus indueret, bene gnarus, fore alioquin, ut manus correpto fune in ascenso miserè lacerarentur. Maritus vester in cœnosum lacum delapsus est: nunquid? & cœno infixus est gutture tenus, an non ita est? oportet itaque, ut succuratis, eúmque vestra correctione sursum attollatis. *Infixus est in limo profundi*: ne autem funis durus nimium sit, cha-

charitatem in corrigendo ceu pannicu-los adhibere; aliàs enim bona vestra consilia non volet apprehendere, aut iis, cùm manus admoverit, offendetur.
Psalm. 89. 10. *Supervenit mansuetudo, & corripiemur.*

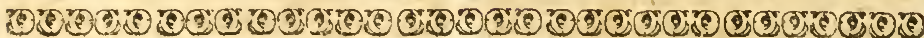
XVII. Hæc de Arte; cui tamen si Vires in consortium non jungantur, victoria de peccato referenda frustra speratur. Non sunt corrigendi delinquentes tanta lenitate, ut oleum vino *de usu part. c. 6* non misceatur, tali scilicet austeritate, quæ lenitatem reddat efficacem. Manus, ait Galenus, non debebat tota ossibus constare, cum inhabilis fuisset ad quidquam apprehendendum: sed neque totum debebat esse carnea, quia, si tam mollis fuisset, nihil potuisset tenere. Multi contenti sunt, vocibus omnino melleis dixisse: *Filii estote probi, honoris curam gerite*, putántque, se officio suo fecisse satis, ad eum ferè modum, quo Heli, dum nequissimis filiis suis non aliam correctionem adhibuit, quàm *nolite facere rem hanc.* Plus peto. Media omnino lenia applicanda sunt, talia tamen, quibus finis obtineatur; secus enim lenitas in vecordiam degenerat, & tunc præsertim cum docet experientia, lenitatem nil quidquam proficere. Prima vice, quâ Christus Dominus in Templo mercatum illum offendit, non nisi Templo exegit Loci Sacratissimi profanatores: cùm verò animadvertit, hac illos ejectione non emendari, è funibus flagellum contexuit, multóque cum vituperio ac verberibus adjectis è Domo DEI ejecit. Propterea Parentes, cùm linguâ nihil proficiunt, manus in auxilium advocent, dummodo id faciant in tempore; serum enim erit consilium, cùm carnem annis gravem ferreis volent vinculis coërcere. Et sic, cùm pueri verbis non emendantur satìs, quò minùs ad iram concitati Nomen Domini blasphement, colaphum ori infligite, & tum videbitis, num corrigantur. Et si filia vestra à fenestris & foribus simplici verborum commonitione non retrahitur, baculo tergum ac humeros pulsate, & vel sic periculo liberate. At quid cum grandioribus agendum, qui fustuarium porrò non metuunt? Christum imitamini, & illis ejus verbis ad officium compellite: *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Domo ejiciendos dicite, hæreditatis jacturam intentate, & potiùs omne incommodum ac damnum vos subituros denunciate, quàm immorigeros domi vestræ filios sitis toleraturi. Sic facit, qui testudinis chordas ad concordiam revocat: mavult unam reliquis dissonam rumpere, quàm tolerare. Quod si non feceritis, officio vestro non facietis satis: cui etiam illi Confessarii desunt, quibus sufficit ad pœnitentes dicere, ut occasionem proximam tollant. Oportet quandóque etiam absolutionem negare, dum illam sustulerint: neque propterea timeant, fore ut Pœnitentes Confessarium traducant, scrupulosum, austerum, ac difficilem proclament; forsitan enim non facient. Imò quemadmodum Imperator Theodosius confessus est, neminem se invenisse, qui nomen Episcopi meliori jure mereretur, quàm S. Ambrosius, à quo

à quo inusitata prorsus animi magnitudine correptus fuisset: *Solum Ambrosium Episcopum novi dignum eo nomine*; ita quivis Pœnitens prudens palàm fatebitur, solum illum Confessarium hoc nomine à se dignum haberi. Quòd si autem non nemo malè contentus abscedat, ac Confessarium inhumanum ac imprudentem appellet, quid faciendum? Etiam Propheta, quia officio suo in reprehendendis malè moratorum vitiis fungebatur, litigiosi nomen tulit, quique discordias ac jurgia ubique seminaret: *Virum rixæ, virum discordiæ in universa terra.* Justorum hoc est proprium, pati propter Justitiam.

XVIII. Ad viam nunc redeamus: Efficacia ista, quam in Correctionis negotio hactenus vobis commendavi, primùm oratione juvabitur, cùm DEO facti fueritis supplices, ut verbis vestris robur addat: neque enim admonitio externa quemquam corrigit, nisi DEUS Gratiâ suâ eum prius intus corre-
7. xerit: *Nemo potest corrigere, quem DEUS despexerit.* Præterea bono exemplo plurimùm juvabitur. Certè quare plerùmque lingua nihil efficiat, causa est, quòd sit monstrosa, hoc est, major ipsa manu. Si Mater jam vidua, & annis gravis libenter adhuc cum viris versatur, & vestibus ornatur splendidis, quâ ratione Amores filiæ, ejúsque vanitates improbabit? filia enim ad fa-
o. cta potiùs, quàm verba Matris animum convertet. Quando Josue Solem sti-
n. tit, cum stante Sole omnes etiam Stellæ constiterunt, utut nullo ad hoc imperio adstrictæ. Siquidem ad exemplum capitis familia per se componitur, &, si majores in Divinæ legis observatione constantes aspiciat, & ipsa facilè in eadem observanda confirmatur. Solis verbis parùm sanè proficitur. Hoc erat imperium, quo Apostolus Titum suum loqui volebat: *Loque-* Tit. 2.
re cum omni imperio, atque hoc est, 15.
quod omnem vestram Correctionem reddet efficacem.

XIX. Quod si post tot præcepta quis esset, qui aut corrigendis officium detractaret, aut Correctionem admittere recusaret, quid porrò dicam? dicam illi, ut attendat, ne lingua, quæ à reprehensione pertinaciter abstinuit, post paululum in lamenta solvatur: *Væ mi-* Isa. 6. 5.
hi, quia tacui: tum potissimùm, quando ad DEI tribunal adductus non de suis tantùm, sed aliorum quoque delictis, quæ corrigendi officio prætermisso sua fecit, rationem reddet. Qui verò correctionis impatientem se ostendit, huic illud SS. Litterarum in memoriam revocabo; quòd non peccator tantùm, sed pestilens peccator sit, adeóque dignus, quem omnes fugiant ceu peste contactum. *Non amat pestilens eum, qui se corripit*; nisi malimus dicere, illum peccato suo Cacodæmoni assimilari, qui non peccator tantùm, sed & incorrigibilis est: *Qui* Eccle.
odit correptionem, vestigium est pecca- 21. 17.
toris, hoc est, Diaboli, qui primus omnium in mundo peccator fuit. Est igitur ceu vestigium quoddam Diaboli, Jansen.
qui benevolæ Prædicatorum, Parentum, aut Confessariorum admonitioni repugnat; & quemadmodum vestigium simile est pedi, à quo impressum

fuit, ita hujusmodi malitia est similis malitiæ diabolicæ, atque ideò si fixum est illi æternùm perdi, non mutet viam; jam enim illam insistit; quâ certò ad infernum itur; eat, pergat. Si quis ita incedentem conspicatur, quid agat? ire sinat prohibendus à progressu non est, qui palàm se reprobum declarat. *Sit tibi,* ait Christus, *sicut Ethnicus & Publicanus.* An erit aliquis, Mt. 18
qui non timeat ruere in præceps potiùs, quàm dicentem audiat, quòd via, quam tenet, ducat in præcipitia?

DISCURSUS XX.

De Moderatione Iræ.

I. MAxima Chimicorum ars in temperando igne consistit, ut ne remissus nimiùm nihil operetur, aut nimiùm intensus destruat potiùs, quod ea arte paratur, quàm illud ad perfectum excoquat. Credo ego idem de Christiana Morum Philosophia cum proportione dici posse. Maxima in usu ignis illius, quem irascibilis intra nos facultas accendit, ars sita est, ita ut animus in quotidianis eventibus nec nimium remissus, nec nimiùm etiam sit concitatus: *Irascimini*
Ps. 4. 5. *& nolite peccare.* Mentis aliquem obtutum non dicam in publicos defectus, qui nostro judicio judicari non debent, sed in privatos defigite, quales in nullis non familiis quotidie occurrunt, & invenietis eos omnes oriri aut ex nimia indulgentia, & tolerantiâ, aut ex cujusvis levis etiam incommodi impatientiâ. Vel enim parùm prudentis cujusdam dissimulationis, cinere ardor ille obtegitur, qui corrigendis erratis debetur; vel in flammas odii prorumpere sinitur, aut indignationis saltem, & nimiæ austeritatis. Ideo postquam de opportuna correctione egimus, quæ prius illud peccati genus, & ignavam tolerantiam emendat, res postulat, ut de Ira moderanda differamus, quæ alterum peccatum corrigit, præteritis diebus à nobis tantùm indicatum.

II. Antiqui Stoici totum animum persanâsse sibi videbantur, si Iram omnem ex eo penitus evulsissent. Verùm ea in persuasione haud aliter fallebantur, ac Medicus aliquis, qui ad persananda, quæ bilis copia infert mala, ab infirmo corpore omnem vellet bilem extrahere. Inprimis hoc fieri omnino nequit, &, si re ipsa fieret, valetudinem non tantùm non repararet, sed eandem planè pessundaret. Sciatis igitur oportet, non peti à vobis, ut convitia non sentiatis, ut nullo vituperio commoveamini, ut instar trunci immobiles ac insensibiles persistatis. Hoc exigitur, ut non cæco statim impetu in vindictam abripiamini, bestiarum instar; néve nimiæ Iræ, quæ ita universali quadam lue huma-

humanas mentes invadit, moderari negligatis. Dixi, adeò universali; quòd si enim totius Mundi statum, & veluti vultum curiosiùs observare juvat, reperietis fortè non paucos ex Christianis, qui divitias contemnant, multos, qui voluptatum appetitum edoment, qui curiositatum lenocinia aspernentur, qui ab ambitione remoti sint: at verò ubi multos reperietis, qui vesano iracundiæ impetu non abripiantur? Incendium hoc est, quod per omnes serpit familias, in omni ætate succenditur, omne pectus exedit atque consumit. *Nullam transit ætatem, nullum genus hominum excipit, tam inter Graios, quàm Barbaros potens.* Videte, igitur, quanta nobis necessitas incumbat, passioni huic frænum injiciendi, quæ alioquin instar equi indomiti nullum non facile ephippio excutit, & humi affigit.

l. / *ra*

III. Jam verò, nisi fallor, eadem infrenanda Ira, quæ in equis ratio tenenda est, & utrobique utendum dexteritate ac robore, illâ, impetum non nihil permittendo, hoc eundem frangendo, dum nunquam ita frænum retrahimus, ut equus supinus concidat; nunquam ita laxamus, ut effræni libertate in præceps ruat.

I.

IV. Quod attinet ad dexteritatem: eò primùm convertenda est cura, ut æstus imminuatur Passioni, quæ præquam ulla alia exardescit. Et eum in finem imprimis perpendite id, quod iracundiæ vestræ animos addit, persuasionẽ quandam esse, quâ creditis, vos jure ac meritò irasci. *Nulli irascenti sua Ira videtur injusta,* ait S. Augustinus: Atque adeo ad restinguendam indignationis intemperiem, meo quidem judicio, ratio perquam expedita est, observare tranquillè, quot modis ira nostra & Juris & Rationis limites transiliat. Peccat autem Ira triplici potissimùm modo: primò, quia irascitur iis, quibus non decet; secundò, quia ex causis, ex quibus non decet, & tertiò, quia plus quàm decet.

ug. / *'e-* / *'oc.*

V. Primò irascuntur homines, quibus non decet. Sunt, quos videamus exardescere, cùm equus eorum umbris terretur, cùm cespitat, cùm non ad arbitrium eorum progreditur. Quin videmus ipsi etiam saxis quosdam indignari, in quæ impingunt; igni si non confestim accenditur; calamo, si liquorem tenaciùs retinet; chartæ, si eundem avidiùs fugit; filo si intricatur, & multò maximè chartis lusoriis, cùm ad votum non obtingunt, ita ut hæ etiam in frusta quandoque abeant. Qui sic irascuntur, ut ne homines dixeris, sed belluas; neque enim iis irascuntur, à quibus verè offenduntur, aut quos ut tales bona ac sana ratio dictat; sed quos ipsi apprehendunt, aut qui tales quoquo modo apparent; atque ideò dum his irascuntur, solâ se duci sinunt imaginatricis facultatis vi, quæ etiam bestiarum furorem legibus suis moderatur. Hisce annumerandi quoque sunt, qui opportunè monentibus irascuntur. Hi pro eo quòd oderint culpam; tanquam vulnus, oderunt Correctionem, quæ est Balsamum, curando vulneri affusum: & hac ratione se planè phreneticos commonstrant, cùm neminem alium tam acerbè oderint, quàm illos, qui Medici in se partes suscipere

S. Thom. 1. 2. q. 46. a. 7. ad 1.

re cogitant. Poteftne igitur unquam rationabile vobis videri, in eos commoveri, qui ante alios fefe vobis beneficos declarant?

VI. Secundo modo Ira in caufis peccat; exardefcunt enim nonnulli ex caufis leviffimis: ex offenfis nimirum veris quidem, fed tam exiguis, ut pudere quem debeat, quòd ullam earum rationem habeat. In familiis etiam Chriftianorum tantus quandoque ex unius vitri cafu ftrepitus exoritur, atque tumultus, quo vix majorem in cujufpiam Regni feditione excitari par effet. Sed ita nunc res funt: affuevimus terrenas hafce reculas tanto in pretio habere, ut quævis earum etiam minima jactura noftrâ æftimatione magni femper fit ponderis. Atque hic error nos in furias agit, quòd credamus, ab eo nos contemni, qui rei exiguam curam gerit, quam tanti nos æftimamus. *Inde nobis Ira & infania eft, quòd exigua magni momenti æftimamus*, verba funt fapientis magni licèt Ethnici. (Senec. l. 3. de Ira. c. 34.)

VII. Denique peccant Iracundi plerumque in modo. Dabo vobis, caufas irafcendi juftas effe, & rationi conformes: at tales profectò non funt impetus, in quos indignando prorumpitis. *Ira viri Juftitiam DEI non operatur.* (Jac. 1. 20.) Pedum ille ftrepitus, qui ab aliquibus excitatus; illa digitorum admorfio; illud intra dentes murmur, illa torva oculorum furfum contorfio, quafi minæ cœlo intententur; illa denique mille imprecationum eluvio perfpectum facit, multorum corda tempeftuofi inftar pelagi concitata fervere quòd inteftinos illos tumultus fuos intra vifcera nequeant continere; adeò jam modum illi excefsère. Ajunt quidam, Urfum, cùm vulnus accepit, illico omnia, quæ primò unguibus occurrunt, terram, lapides, pulverem, fpinas quin adeò congerere, iisque vulnus obturare; & hac ratione quandoque majus fibi ipfi malum, quàm à lædente acceperit, inferre. An non hoc ipfum etiam inter vos accidit? Injuriam accipitis? huic ut medeamini, in tantas vosmet ipfi ruinas agitis præcipites, ut, qui vos læfit, pares non cogitârit. Circa iftum autem, quo de agimus, irafcendi modum, duo maximè errata obfervari velim: primum illi admittunt, qui irafcuntur citiùs, quàm deceat: fecundum qui diutiùs. Rem pluribus edíffero.

VIII. Appofitè Ariftoteles Iram cani comparavit, qui cùm primùm audit ædium fores pulfari, mox ex fuperiore ædium parte ad limen accurrit allatraturus quemlibet, priùsquam indaget: amicus fit, qui pulfat, an hoftis; domefticus, an externus. Ita videmus quosdam momento in Iras exardefcere, & absque alio fundamento, folâ cujuspiam fufpicionis nebulâ animum offufcante, ingentium rixarum ac jurgiorum machinas moliri. Poftmodum in medio irarum æftu amicus effe dignofcitur, qui latro putabatur. (Et. c.) *Multos abfolvemus fi cœperimus antè judicare, quàm irafci*: ajebat Seneca. (Se. l. Ir.) Proptèrea *maximum Iræ remedium, mora*: pergit idem Philofophus (Se. l. ir.) docere, ita ut qui hominibus Iræ ftimulus eft, re bene perpensâ deberet

effe

esse frœnum. Filios non punitis, nisi cùm Irâ excandueritis: unde si tum illi se occultent, vel longiùs abeant, eorumdem inobedientiæ postmodum non succensetis, dicitísque, Iram vobis jam resedisse. Alia omnia. Cùm enim Ira fervet, tum à filiorum castigatione abstinere penitus oporteret, ne scilicet castigando excedatis; cùm verò resedit impetus, tum ad pœnam vocandi sunt. *Turbatus sum*, ait S. David, *& non sum locutus.* Ideo linguam continui, quia sanguinem effervescere persensi. Quî sanum de quavis re judicium feretis, cùm intellectus passione obfuscatur? Mulier gravida, cùm primùm faciem, quam arbitrari cupit, speculo admovet, speculum obfuscat. Sic Ira tenebras rationi offundit, nec sinit discernere, quid magis conveniat. *Ira intelligentiæ lumen subtrahit*, ait S. Gregorius, *cùm mentem permovendo confundit.* Etiam illa, quæ ipso sole meridiano clariora sunt, iracundus animus non pernoscit; námque ut ille, qui vallem densâ nebulâ obsessam pertransit, neque quid intra, neque quid extra eam vallem sit, dignoscit, sic animus Irâ turbatus neque intra se videt, quantùm cæco illo & præcipiti impetu excedat: neque extra se, qualia sint errata, quibus ita indignatur: unde tunc ad judicandum planè ineptus redditur.

IX. Et verò tolerabilius malum foret: si Ira non probè perspiceret objecta, quibus movetur; pessimum est, quòd semper illa majora intueatur, quàm re ipsa sint. Observant rerum naturalium periti, quòd, cùm Eurus aërem perflat, omnia majora videantur, quàm cùm Zephyrus eundem pervadit; cujus rei causam vaporibus tribuunt, quos secum Eurus advehit. Hæc igitur non exigua Iracundiæ miseria est, quòd non cæca modò sit, sed & plus justo videat, dum turbarum suarum causas auget, eásque pro arbitrio sibi fingit, semper tamen verò majores. Quæ cùm ita sint, quis satis explicet, quantas Cacodæmon prædas agat, cùm sit lupus, qui nullum spoliis tempus habet opportunius, quàm quo Cœlum est turbidum, aut tenebris obscuratum. Vos ipsi ignorare non potestis, quantùm Irâ & illo fervore mitigato, ceu dispulsa nocte, errores vestros ipsi obstupescatis: excusatis vósmet tamen, & dicitis: *Iratus eram*: quæ excusatio ipsâ quandoque Iracundiâ mihi pejor videtur. Etenim si fuistis Irâ correpti, non debebatis tum quidquam decernere, longè minùs excusationi mandare. Scitis utique; chrystallum fractam aptam non esse, ut faciem inspicientis integram reddat! Et hoc ingens illud malum Iræ est, de quo priùs dixi; ante tempus irasci, quod illorum hominum proprium est, qui in Ira Acuti, sed veloces appellantur. *Arist. l. 4. Eth.*

X. Intolerabilius tamen est alterum malum eorum, qui non tantùm, in Ira Acuti, sed & Amari sunt. Sunt autem ii, qui non tantùm præmaturæ effervescunt, sed Iram semel conceptam diutiùs, quàm par sit, animo fovent. *Ira in sinu stulti requiescit*, ait Spiritus Sanctus, quasi velit dicere: Iram belluam quamdam esse, quæ quidem per *Eccli. 7. 10.*

ani-

animos ſapientum etiam tranſit, in iis tamen non moratur, ut in ſuo ſpelæo; ſed in ſinu fatuorum quieſcit ac proprium cubile habet. Ariſtoteles obſervat, illa animalia, quæ ſanguine magìs materiali conſtant ac craſſo, diutiùs Iram retinere, id quod in Apris & Tauris planum fit. Idem in agreſtioribus etiam hominibus uſuvenit; quibus ad manſuetudinem revocandis nulla quandóque motiva ſufficiunt, non Ratio, non Fides pacem perſuadet; coram his etſi quis ſe abjiciat, errorem confitendo; aut veniam quàm demiſsè ac ſtudiosè precando, in caſſum tamen ibunt omnia, adeò ut planè ignores, quam in iis pacandis rationem tenere oporteat. Cor enim eorum deſtructæ inſtar feræ nullâ jam, ne propriâ quidem clavi, aperiri valet.

XI. Admonitio proin, quam hac in re dare poſſum optimam; illa S.
Jacob. 1. 19. Jacobi videtur: *Sit autem omnis homo tardus ad Iram.* Si tamen iſta quandóque frænum inadvertentibus vobis è manibus excutit, ocyus illud reſumi-
Eph. 4. 26. te, nec unquam ex toto dimittite. *Sol non occidat ſuper Iracundiam veſtram.* Impetus illi Iræ exæſtuantis ita comprimantur, ut non niſi momentanei ſint. Quis unquam aget cum homine, qui nulli veniam impertit? qui omnem injuriam etiam leviſſimam Porphyretico marmori inſculpit? qui non niſi vindictâ ſumptâ quietem capit? Deſiderabilis omninò foret in membris noſtris inconcuſſus quidam ac perpetuus tenor valetudinis; quòd ſi tamen humorem abundantiâ partem quamdam apoſtema invadit, ſaltem mollis ſit tumor, non crudus. *Molles tumo-* Hip.
res boni, crudi verò mali. In quo axi- Ap.
omate tam corporis, quàm Spiritûs 67.
Medici conſpirant. Oporteret ſemper tranquillæ mentis malaciam conſervare, ut nemo ullus, ultra quàm ratio ſuaderet, iræ indulgeret. At ſi plenum noxio humore eſt corpus, qui alicubi collectus protuberat, ſit ſaltem, quàm fieri poteſt, mollis hic tumor, haud quaquam crudus: volo dicere, manum admittat medicantis, qui partes ad aliquem mutuæ pacis conſenſum reducat; cùm haud aliam pejórem iram invenire ſit, quàm illam,
quæ non ſolùm Acutos, non ſolùm I.
Amaros, ſed etiam difficiles, id eſt cu- 1.
jusque alterius ſatisfactionis, quæ per a.
ultionem non accipiatur, impatientes 9.
reddat. a.

XII. Interim, Dilecti in Chriſto, animis veſtris expendite nonnihil, quàm ſæpè immeritò Iram veſtram juſtitiæ ac æquitatis titulo excuſetis! Creditis, vos meritò iraſci; & ideò tam vehementer turbamini: ſed non obſervatis interim, quod etiamſi quandóque revera vobis cauſa iraſcendi non deſit, non tamen cauſa ſuppetat iis iraſcendi, contra quos exardeſcitis; aut non ex his motivis, aut non hoc modo, ut ſaltem non iſto tempore, quo iræ paſſio vos infeſtat. Quam vobis veritatem ſi bene, ac verè perſuaſam haberetis, nullus dubito: quin multùm remitteret Iræ veſtræ impetus, qui deliberandi ſpatium illi non concedit. Quod ſi inſuper cogitaretis, aut juſtam ſuccenſendi cauſam

ſam omnino vobis deeſſe; aut non tantam ſaltem, quantam arbitramini, ſuppetere, haud aliter vobis congeret, ac cuniculis illis, ad quorum latera foramen aperitur; hi enim ignem quidem concipiunt, ſed ſine ſtrepitu vis pulveris pyrii tota in auras ac fumum abit.

XIII. Verum eſt, ut rectè hoc, de quo actum eſt, utamur remedio, opus eſſe; ut omnes, quantùm fieri poteſt, occaſiones prævideantur, quæ nobis negotium faceſſere poſſunt; & contra eas juſta arma parentur. An non deſiperet, qui equo, jam in curſum effuſo, frænum primùm injicere cogitaret? Scio quidem, eſſe quoſdam tam dexteros, ut in equum, non currentem ſolummodo: ſed pænè volantem jactare ſe ſaltu poſſint; nunquam tamen audire me memini, fuiſſe, qui frænum aptaret equo effuſo curſu pergenti. Omnino igitur difficillimum eſt, ut ſibi quiſpiam perſuadeat, juſtâ ſe iraſcendi causâ deſtitui, quando Paſſio jam pleno cœpit curſu effundi. Antè ſibi perſuadeat patientiam, & frænum ori injiciat, cùm tranquillus eſt animus. Eſt hoc magnum ſapientiæ arcanum, ita ſe habere hominem, ut nulla ei inexpectata res accidat, ac improviſa. *Timor, quem timebam, evenit mihi, & quod verebar, accidit*, ajebat S. Job. Tribulatio mea repentina mihi non fuit & inexpectata; prævidebam eventus tam inſolitos, qui nunc me exagitant, *quod verebar, accidit*. Et hæc proviſio ac præmeditatio, quæ Sancti Jobi patientiam plurimùm confirmavit, haud facilè dictu eſt, quantò magis adverſorum patientes redderet omnes Chriſtianos, ſi illâ uti ſcirent.

XIV. Nemo ſibi perſuadeat, cuncta ſibi ſemper ad votum ac deſiderium eventura, ſed potiùs in animum inducant ſinguli, plurima ſemper fore, & ſpei, & votis contraria: eos, qui hactenus amicitiam vobiſcum coluêre, in juratos nominis veſtri hoſtes degeneraturos. Filiolos iſtos veſtros, qui modò tam ſunt gratioſuli ac morigeri, cùm adoleverint, obſtinatione ſua ac pertinaciâ dolores, quos in partu, longa educatione exantlâſtis, geminaturos: opes perituras; lites orituras; languoribus innumeris, ac morbis graviſſimis vos occupandos, verbo; quam agebatis hactenus Comœdiam Tragicâ Cataſtrophe finiendam. Statuite vobiſcum, vos in tanta rerum viciſſitudine durare velle corde intrepido, ut inter fluctus ſcopulus, qui omnes tandem ſuperat non agendo, ſed patiendo. Decernite, bona hujus Mundi poſt hac pluris non facere, quàm eorundem vanitas ac inſtabilitas mereatur; nec alios pro beneficiis, quæ vel Agnatos, vel alios proximos contuliſtis, fructus expectate, quàm quos humani cordis tellus plerumque ſolet reddere; hæc autem, ut ſolum ſterile, frumenti locò ac tritici infelix quandóque lolium rependit. Paucis: Imaginamini vobis, imitationi veſtræ, ceu Chriſtianis, vitam Chriſti Domini exhiberi, qui, ut S. Auguſtinus loquitur, *venit mira facere, & mala pati:* Omnibus in hoc Mundo benefacit, & non niſi mala ſemper retulit.

tulit. Quæ perſuaſio efficiet, ut nullus unquam eventus, votis veſtris contrarius, peregrinus vobis accidat, quem non immoto pede ſuſtineatis, aut ſaltem minùs reformidetis, quàm ſi repentinus prorſus ac improviſus vos obruiſſet.

XV. Congrediebantur Perſici Milites cum Exercitu Romano, cùm in ipſo prælii æſtu ſol magnâ cœpit Eclipſi obſcurari. Milites Romani, qui jam ante per Aſtronomos hac de re edocti fuerant, ne hilum quidem commoti ſunt, ſed pergebant in hoſtem pugnare mira fortitudine & animi robore. Perſicæ verò phalanges, phænomeni, quod in cœlo conſpicabantur, novitate perculſi, causámque rei inſolitæ ignorantes ita cohorruerunt, ut laxatis mox ordinibus, nulla habita Ducum aut quorumvis aliorum ratione, in præcipitem fugam effunderentur, rati, non jam homines ſolùm, ſed & ſidera contra ſe pugnare. Hujuſmodi perturbatio ſingulis pæne momentis etiamnum accidit. Una improviſa fortunæ Eclipſis, una favoris, ſanitatis, divitiarum, Honoris, Amicitiæ jactura, quæ non expectantem obruit, innumeros Chriſtianos vehementer etiam atque etiam perturbat: qui ſi animum infallibilibus Scripturarum & Patrum prognoſticis applicarent, rerúmque humanarum curſum non ſecundùm vota ſua, ſed ſecundùm veritatem multâ jam experientiâ comprobatam metirentur, & mala præviderent, tum enimverò in omni rerum viciſſitudine, in adverſis æquè ac proſperis, generosè decertarent, ac glorioſam ex omnibus victoriam reportarent: *In die bonorum ne immemor ſis malorum*, ait Spiritus Sanctus. Ecc Cœlo ſudo ac ſereno præſagite animis veſtris nubes & pluvias, & priùs, quàm portu excedatis, contra procellas vos armate, ut cùm in altum promoveritis, ſulcare maria & fluctus everberare poſſitis. Quid expectatis in iſthac lacrymarum valle, quam habitamus, niſi ærumnarum ſegetem & laborum? Multæ vobis injuriæ inferentur, moleſtiæ innumeræ & contemptus partim eorum, qui, meliùs agere non poſſunt, ignorantiâ; partim imbecillitate eorum, qui, quod vellent, agere non poſſunt; partim eorum malitiâ, qui bene vobis facere, etſi poſſent, non volunt. In omnes hujusmodi caſus vos parate antè, quàm veniant, & ita animos veſtros obfirmate, ut nulla eos paſſio & impetus tranſverſos agat; non inſtar palearum vento vos permittite, ſed ſtate immoti, partim alienis miſeriis condolendo, partim etiam, quid alii à vobis patiantur, conſiderando. Ita ut, quemadmodum Grues ſecuræ per aërem remigant, cùm ingruente vento pro ſaburra ſaxum roſtro tenent; etiam vos pondus veſtrorum erratorum, quæ fortè non levia ſunt, attenta mente perpendendo, refrenetis impetum, quo contra alios incitamini.

XVI. Et certè quis æquo unquam animo ferat, quòd in Chriſtianorum domibus minùs, quàm in ſpelæis Urſorum nonnunquam pax vigeat? Maritus contra Uxorem, Uxor contra Maritum: Pater contra Filios, Filii contra

contra Patrem, Vicini contra se mutuò concitantur, & solido Christianæ charitatis
49. vinculo colligari nesciunt: *Vasa iniquitatis bellantia*: corda iniquitate repleta & contentionibus; id est, homines, qui vel maximè opus habent, ut benignè ab aliis tolerentur, tolerare ab aliis volunt omnino nihil. Discite aliquantum, à tantis clamoribus, vociferationibus, convitiis abstinere; animum Christiano homine dignum induite, seu quod idem est, panifi-
3. cum: *Induite vos sicut electi DEI, sancti & dilecti, viscera misericordiæ benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam supportantes invicem, & donantes.* Unum alterúmve proximi vestri erratum dissimulate, haud aliter ac si non videretis, gnari, subinde medicinam in occultis præsertim ac intestinis
:. moribus ipso malo esse pejorem. *Quibus cancri occultè fiunt, eos præstat non curare; qui enim curantur, citiùs pereunt.* Contrà verò cùm ipsi corrigimini, discite saltem pati, si non amare correctionem. Plurimos invenietis, qui ne verbulo quidem tangi sustinent, non dicam à Majoribus domi suæ; sed ne à Sacerdotibus quidem in Tribunali Pœnitentiæ; ita ut si quis Confessarius admissos à Pœnitente errores exaggerârit idem fecerit, ac si bellum indixerit, aut omne saltem commercium se inter & Confitentem sustulerit. Quantocyus ad inquirendum alium Animæ Medicum digrediuntur, qui plagis gossipium oleo tinctum imponat, quibus ceu fistulis jam inveteratis ferro & igne fuisset obviandum. Porphyrius ille, maximus Christianæ Legis hostis non aliam ob causam à fide defecit nefandus Apostata, nisi quòd ab honestissimis quibusdam personis fuisset admonitus, ipse autem admonitiones istas, utut amicas, ferre non vellet. Quæ ipsius Ira tam stulta, quàm superba, effecit, ut DEI primùm Gratiâ excideret, mox etiam vitam quam funesto fine abruperit. *Socrat. Hist. Eccl. 3. c. 19.*

XVII. Ad viam nunc redeamus. Hæc duo monita, primum, inducendi in animum, non eam semper, qualis apparet, indignationis causam suppetere; alterum; multum ad quoscunque eventus in vitæ humanæ societate evenire solitos alacriter perferendos conferre, si animum antè paraverimus, & venturos præviderimus, hæc inquam duo monita bene expensa, & usu comprobata illam nobis dexteritatem conciliabunt, quam primo loco ad edomandam Iracundiam, ceu equum indomitum requisivi.

II.

XVIII. Verùm, ut equus dometur, ars sola non sufficit, brachio etiam opus est. Et ideò, ut ex omni parte impetus nostros habeamus in potestate, industriæ etiam robur jungamus oportet; maximè autem tunc, cùm Ira longi temporis lapsu in odium degeneravit, quemadmodum quibusdam cordibus accidit, è quibus sæpenumero vapores ascendunt, exhalationum illarum simillimi, qui æquo diutius intra nubes conclusi in mera fulmina indurantur. Ad meliorem rerum dicendarum intelligentiam supponendum est, duas esse Passio-

num acies, quæ bellum nobis indicunt: quædam ad Concupiſcibilem pertinent; & hæ nos oblectamentis impugnant; quædam ad Iraſcibilem, & hæ doloribus nos invadunt. Jam ſicut arma ſunt diverſa, quibus hæ Paſſiones nos infeſtant, ita pugnæ quoque & reſiſtendi ratio, quibus victores evadamus, eſſe diverſæ debent. Contra Concupiſcibilem, quæ deliciis nos impugnat, fugâ repugnemus, & ad Joſephi Ægyptii illius æmulationem, qui Dominam ſuam impudicam fugâ declinavit, fugiamus: *fugâ uſus pro armis*, ait S. Baſilius Seleucienſis, & propter hanc cauſam toties vobis in memoriam revocavi, & etiamnum revocabo, ut occaſiones ad peccandum omni ſtudio devitetis; Juvenibus veſtris tantam inter ſe converſandi licentiam ne concedatis; quin nec vobis ipſis eam permittatis: neque enim innocentes ac innoxii perſeverabitis. Tota ſpes, quòd vinea ad frugum ſuarum maturitatem ſit perventura, in bona ſepe collatur, quæ ſi defuerit, vindemia jam collecta eſt. *Ubi non eſt ſepes, diripietur poſſeſſio.* Eccl. 36. 27.

XIX. Contrà verò, ut Iraſcibilem vincamus, magno robore & animoſitate obviam procedendum eſt, & omnino oppoſitum ei, quod paſſio ſuadet, faciendum, bonúmque pro malo reddendum. Qui ſic operatur, optimè commonſtrat, illo ſe nomine, quod à Chriſto geret, dignum: Chriſtianorum enim proprium eſt, ſub vexillo Sacratiſſimæ Crucis omnes perverſas inclinationes virili animo debellare. *Labora ſicut bonus miles Chriſti.* Sunt 2. veſtrûm nonnulli, qui ſancta quadam curioſitate nôſſe cupiunt, an in DEI Gratia ſint, an DEUM ament, an hoſpitio cordis ſui recipiant verum & ſanctum DEI Spiritum. Ecce ſignum vobis manifeſtum. Et quo cognoſcitis, utrùm piſcis vivat, an mortuus ſit? ſi vivit, adverſo flumine natat, vimque aquarum ſuperat; mortuus autem nonniſi ſecundo flumine devolvitur. Dico proinde, quòd ſi nunquam vim vobis inferatis, ſed præcipiti veſtræ paſſionis impetu abripiamini, nullum mihi motivum ſuppetere, quo in animum inducam, vos vivere: at verò cùm hujuſmodi impetus magnis conatibus reprimitis, & vincitis, fateri cogor, Charitate vos, & ſancto Spiritu animari, qui vitam animæ, ut anima corpori tribuit. In hoc itaque vera virtus probatur, cùm poſſumus etiam inter illos vivere pacificè, qui pacem oderunt: *Cùm his, qui oderunt pacem, eram pacificus.* Cæterùm virtus non eſt, non iraſci, quando nemo eſt, qui vos impetat; cùm illi potiùs, qui vobiſcum agunt, virtutis ſtudioſos ſe probent. Etiam palus, cùm non movetur, non fœtet; neque tamen ideo ſtatim cum fontana in comparationem adducenda eſt; hæc enim, etiam cùm movetur, nec turbatur, nec fœtorem emittit. Pax igitur Chriſtiana, pax eſt victorioſa, quæ ad illuſtria prælia conſequitur: non eſt pax indecora, quæ ignobili ſe receſſu abſcondit. *Nova bella elegit Dominus.* Antè hac alio prorſus & diverſo modo pugnabatur, odium cum odio,

odio, injuria cum injuria collidebantur.
At ubi Servator in terras descendit, no-
vum belligerandi modum attulit, quo
odium benevolentiâ vincitur, injuriæ
beneficiis expugnantur. *Ego autem
dico vobis; diligite inimicos vestros, be-
nefacite his, qui oderunt vos.* Qui op-
positum fecerit, non erit victor, sed
2. victus. *Noli vinci à malo, sed vince in
bono malum.* Et quia vellem, ut cu-
piditate vincendi in bono malum fla-
graretis, eventum planè mirabilem,
huicque nostræ materiæ perquam ac-
commodum, enarrabo; qui etsi aliàs
vulgatus est, vobis tamen fortasse novus
accidet.

3. XX. Bononiæ platea est, quæ Pia
dicitur ob memoriam prodigiosæ,
quæ ibi exercita est, charitatis. Ma-
trona quæpiam nobilitate & opibus
conspicua; ex marito mortuo suscepe-
rat unicum filiolum, in quo spes suas
omnes positas habebat. Contigit au-
tem die quodam, ut, cùm in pla-
tea puer lusu distineretur, peregrinus
quidam transiret, qui vel casu, vel
petulantiâ ita lusum ejus turbavit, ut
adolescens in Iras excandescens gra-
viter de injuria expostularet. Exte-
rus ille, quàm facilis ad lacessendum
fuit, tam ad tolerandas injurias diffi-
cilis gladio manum admovit, & ado-
lescentem lethali vulnere saucium, hu-
mique prostratum exanimem reliquit.
Mox fugâ sibi consulturus, ut fit in
subitis casibus, qui antè fiunt, quàm
prævideantur, cruentum adhuc ma-
nibus ferrum gestans ad domum ip-
sius occisi inscius se recipit; utpote
quam primam, more apud nobilio-
res usitato, apertam invenit. Recenti
adhuc scelere turbatus citato cursu,
saltúve scalas emensus est, & eoúsque
progressus, ut ad ipsam denique Ma-
tronam nobilem perveniret, utut sibi
penitus ignotam. Coram hac in ge-
nua provollutus DEI amore supplica-
vit, ut se reciperet, & occultum ser-
varet. Inhorruit ad cruentum spe-
ctaculum Matrona, & quia non no-
rat, homocidam filio suo manus in-
tulisse, omnem ei securitatem adpro-
misit, ac statim ad intimos domus suæ
recessus eum deduxit, atque occulta-
vit. Interea supervenit lictorum ag-
men, homicidam iis in ædibus inda-
gantium; quem tamen post sedulam
investigationem non repererunt. At
ecce! in ipso satellitum discessu altâ
voce lictorum nonnemo exclamavit:
Domina hæc ignorare debet; suúm-
met filium fuisse occisum; alioquin
enim ipsa foret prima, quæ nostris
homicidam manibus traderet, nullo
autem modo absconderet. Facilè
cogitatu est, quantum frigus horrór-
que omnes miseræ matris venas ad
hásce voces pervaserit. Enimverò
parùm fuit, quin & ipsa filii defun-
cti comes in vestigio animam exhala-
ret. Verùm recepto paulatim Spiritu,
& Divinâ, quâ abundabat, Gratiâ con-
fortata DEO se obtulit, promisítque, in
honorem Divinæ legis, & gloriam san-
ctæ Fidei, omnem se injuriam ei con-
donaturam, à quo maximam fuisset
passa: &, quasi id esset parùm, in sig-
num, quòd ex animo ei ignosceret, pol-
licita DEO est; se homicidam filii lo-
co habituram, omnémque defuncti

filii hæreditatem in eundem translaturam. Nec segniùs, quam promisit, executa est. Mox enim certam auri vim suppeditavit, quâ se Judicum tribunalibus eximeret, ac postmodum facultates suas omnes in eum contulit, ut promiserat, tanto heroicæ pietatis ac mansuetudinis Christianæ exemplo, ut ab eo tempore platea illa platea Pia appellaretur. Quid ad hæc Auditores? Quid ad modum hunc prorsus novum propriam Iram expugnandi, alienam in bono vincendi & beneficiis obruendi? O Fidei, qua tantæ res fiunt, sublimitatem! O grande Gratiæ Divinæ robur! An non unum hoc factum sufficiat, ut omnes in fidelium sectæ evidenter convincantur, & Fides JESU Christi, quam nos profitemur, longè supra omnem aliam stabiliatur?

XXI. Hoc est, quod ego cordibus vestris hodie insculptum velim altissimè, ita ut si deinceps injuriâ quâdam impetamini, non alia vos ratione vindicetis, quàm beneficiis, quibus inimicum obruatis Saltem si aliud quidpiam non occurrit, DEUM pro illo orate, eámque orationem coúsque continuate, quoúsque illius injuriæ memoria apud animum vestrum perseverat. O vos beatos, si vos ipsos vincere ac debellare tanta cum gloria decreveritis! Videor mihi ipsum oculorum meorum acie Cœlum penetrare, ibique in libro Vitæ nomina vestra lucidissimis characteribus inscripta legere: nomina scilicet eorum, qui sub vexillo pulcherrimæ Charitatis bella gesserunt; *bella nova*, uti dixi, electa à DEO pro bellis suis, quæ è cœlo in terram secum detulit: *Nova bella elegit Dominus.* Antiquorum Gentilium Sacrificuli solebant victimas aperire; & ex intestinarum partium motu conjicere, num cæsæ victimæ Cœlo forent acceptæ, an secus. Viscera vestra pervidere cupio, atque ex cordis motu, & dispositione ad vindictam vel charitatem fidelissimo augurio prædicam statum, quo coram DEO versamini, an Reprobis an Electis sitis accensendi? Neque objiciatis velim, perfectionem hanc nimiùm sublimem esse; etenim reponam, eam, quantumcunque alta ac sublimis sit, nihilominus Professioni vestræ, quâ Christianis adnumeramini, competere; illa enim filiorum DEI propria est, unde dixit Christus: *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri, qui in Cœlis est.* Ma[illegible] DEI filii esse desideratis? Patrem imitari oportet non bonis tantùm, sed & malis bona faciendo. An non videtis, quot ille gratiarum milliones non in sinum eorum tantùm, qui in eum credunt, eúmque adorant, depluat, sed illorum quoque, qui in eum blasphemias conjicunt? Quomodo igitur vos DEI filios venditatis, si tantum ab ejus moribus degeneratis? *Sola dilectio,* dicam cum S. Augustino, *sola dilectio discernit inter filios DEI, & Filios Diaboli.* Nihilominus tamen, ut faciliorem vobis reddam perfectionis, quæ usque adeò vobis sublimis videtur, praxin, duo vobis media proponam, unum quidem, quod Charitati, alterum quod Patientiæ subserviet,

XXII.

XXII. Et quidem, quod attinet ad Charitatem, ſcitis, quàm vobis accidat difficile, eos amare, qui vos oderunt, benedicere maledicentibus vobis, iis benefacere, qui vos perſequuntur. Ratio eſt, quia proximum in ſe conſideratis, non verò in DEO Domino ſuo. Conſiderate eundem nonnihil in corde, ut ita dicam ipſius DEI, qui eum amat ceu opus ſuum admirabile, ſimulacrum, ſubditum, Hæredem Regni cœleſtis, & ad hunc modum conſiderantibus erit poſſibile, ut ei non malè velitis, qui DEO in amoribus eſt? Quomodo erit poſſibile, ut difficultatem experiamini in eo vobis conciliando, qui unà vobiſcum ſuper ſidera regnabit æternùm felix? Magnorum Regum & Cæſarum filii, quamvis ob ætatis conditionem erroribus ac nævis ſint obnoxii, facilè, tamen ab iis tolerantur, qui non ſolùm præſentem pueritiæ ſtatum reſpiciunt, ſed conſcenſuros aliquando thronum prævident. Idipſum vos facere oportet, quando à proximo veſtro injuriam ſuſtinetis: hic, debetis dicere, qui tam inhumanè me habet in infantia ſua, cum ad ſtatum perfectum fuerit adductus, Rex erit immenſæ gloriæ particeps, meus in æternum frater erit, & à me ut alter ego amabitur. Quomodo igitur in corde meo locus ſit alienationi ab illo, qui per omnem æternitatem deliciarum mearum objectum erit? Quid muſca in ſe vilius? quod ſi tamen ſuccino immerſa conſpiciatur, in omnibus Principum theſauris miraculi loco habetur. Quare igitur proximus noſter, utut in ſe vilis ſit, malignus ac protervus, ſi tamen ut proximus conſideratur, hoc eſt, velut in Divinæ charitatis abyſſum immerſus, quâ ſupernæ capax beatitudinis efficitur, nobis non videatur amabilis, dignúſque, qui corde noſtro recipiatur? Lacrymas mihi exprimit extrema Chriſtiani populi ignorantia, quâ fit, ut Idioma prorſus peregrinum evadat, quod vernaculum eſſe deberet.

XXIII. Bene igitur me intelligite. Amor, qui proximo debetur, non eſt amor quidam naturalis; in genii quadam ſimilitudine fundatus, in venuſtate vultûs, modo agendi humano, & mutua affectionum conſenſione. Hic enim amor etiam inter Infideles, quin & bruta viget, *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis*, ait Chriſtus, *nónne & Ethnici hoc faciunt?* Matth. 5. 46. Chriſtiana charitas non eſt aurum ſortis infimæ. Eſt virtus ſupernaturalis, quæ movet ad bene cuipiam volendum ex motivo purè divino, perſuadens etiam illum amare, qui non mereretur in ſe ſpectatus amari; nec proximum in ſe, ſed in DEO contemplatur, cujus præceptum eſt, ut proximus ametur. Et ut doctrinam hanc, altiſſima conſideratione dignam, bene animo defigatis, nôſſe debetis, proximum noſtrum in DEO noſtro eo ferè modo eſſe, quo fœtus in Matre. Filius tribus omnino modis in matre eſſe poteſt, nimirum intra viſcera, in quibus concipitur; in corde, quo amatur, in ſinu, in quo lactatur. Tribus iiſdem modis, quamvis multò nobilioribus, Proximus noſter in Chriſto JESU reperitur: intra viſce-

viſcera quidem; utpote inter millenos dolores Paſſionis tempore in monte Calvariæ genitus; in corde, utpote amore infinito & inſatiabili ab eo amatus; in ſinu denique, etiamnum in SS. Eucharistiæ Sacramento Sanguine ſuo ſacratiſſimo ſolitus lactari. Unde animadvertamus tantiſper, quantam Chriſtiani mutuo nos amore complectendi cauſam habeamus; & quod conſequens eſt, colligamus, quantam DEO faciat injuriam, qui de proximo ultionem petit; ſiquidem proximo ſuo damnum inferre nequit, quin in DEUM, quo cum ita conjunctus eſt, injuria redundet. Qua ratione fœtum in utero matris deliteſcentem ferietis, quin priùs in matrem infeſtas manus ſtringatis? ita ſi oculos fidei lumine illuſtratos haberetis, uti habuit Apoſtolus, illico in intimis JESU Chriſti viſceribus proximos veſtros

Philip. 1. 8. contueremini. *Teſtis eſt mihi DEUS, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus JESU Chriſti.* In corde illo Divino omnes videretis tanquam in abyſſo Charitatis, ubi ex omni parte circumdantur & ambiuntur: quî igitur perſuadere vobis poteritis, proximum ferire vos poſſe, quin DEUM feriatis? Illos ferire, qui velut utero geſtantur, & illum non tangere, qui ut mater eos utero & Charitate circumfert? Animis veſtris reputate, atque omne dubium inde expellite, hoc ſolum unúmque motivum fore ſatis efficax, quod poſſit pectora veſtra omni rancore purgata priſtino dulcore perfundere, ita ut primam Chriſtianæ militiæ regulam opere comprobare valeatis, quæ in eo verſatur; ut injuriæ beneficiis vincantur.

XXIV. Quod ſi hoc motivum, in quo Charitas fundatur, tanquam minus, quàm oporteret, expenſum ac intellectum, ſatis non foret ad coërcendos Iræ veſtræ impetus jam nimis tumidos, alterum motivum in tempore accedat, in quo Chriſtiana Patientia fundatur. Et quod iſtud? Audite. Cauſa, quare tam citò in eos concitemur, qui nos offendunt, eſt, quòd illos ceu unicam omnis mali cauſam credamus: cùm tamen revera non ita ſit. Quis autem eſt, qui intelligat? *Quis eſt vir Sapiens, qui intelligat hoc, quare periêrit terra, & exuſta ſit quaſi deſertum?* dicam & ego Je. 11 cum Jeremiâ attonitus. Quis eſt, qui intelligat, quo ex fonte omnia noſtra mala deriventur? Mala culpæ quidem certò à noſtra mala voluntate promanant, quæ ſola deſiderio ſuo concipit portentoſum illum peccati abortum, & ſe ſolâ pravis actionibus eundem gignit, & in lucem profert, dum viribus liberi ſui arbitrii, potentiarum ac Paſſionum ſuarum, quas ſibi ſubjectas habet, ad hoc tantùm utitur, ut iiſdem DEO, à quo accepit, bellum inferat. Mala verò pœnæ Divinæ Providentiæ adſcribenda ſunt, quæ modò per hunc, modo per illum delinquentes caſtigat, ferè ut Judex, qui hunc modò, modò alium in reos carnificem armat. Quapropter ſicut illi Rei inſanirent, qui ad ſupplicium educti, Carnifici iraſcerentur, eique præcipuam mortis ſuæ cauſam imputarent; ita ſtultiſſimi omnino Chriſtiani

stiani illi sunt; qui Iram suam in eos effundunt, à quibus offenduntur, litibus exagitantur, injuriis provocantur, facultatibus suis etiam iniquissimè evertuntur: in his enim aliisque omnibus eventibus Proximus noster non nisi instrumentum est. Repeto. Odium illud, illa injuria, injustitia, contemptus & hujusmodi, quo proximus vester ita malè vos habet, in quantum culpa & peccatum est, certissimò à DEO non venit, utpote qui etiam prohibeat, sed à sola humana malitia. At verò damnum illud, quod, qualecunque sit, accipitis, cùm à potentiore familia per vim opibus vestris dejicimini; cùm fama ac honor vester à calumniatrice lingua denigratur; cùm fratre quodam vestro, aut filio, aut marito per mortem ab hostibus vestris illatam, spoliamini, atque omne illud pœnæ malum ab uno solóque DEO descendit, tanquam causâ omnium universalissimâ. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?* DEUS omnium adversitatum vestrarum fons est; Proximus vester tantummodo canalis.

XXV. Quibus ritè perceptis sancti & veri Christiani, qui hanc veritatem, ùt oportet, animo concipiunt, omnem inimicum patienter sustinent; utpote quem haud aliter aspiciunt, ac flagellum in manibus DEI, qui illo instrumento ad ipsos castigandos tantisper utitur. Ubi contrà cæca ac rudis plebs, nullo habito ad DEUM, qui adversa immittit, respectu, ad solum proximum convertitur, qui ea infert, nec verecundatur instar fatui canis in saxum ferri, quo læsus est, lædenti autem tergum obvertere. Ecce! inter omnes nuncios, qui S. Jobo dolorosissima nova attulêre de pessundatis fortunis suis, nullus fuit, qui diceret: DEUS hanc & istam calamitatem intulit. Ille Chaldæos reos agebat, alius Sabæos, nonnemo ventum incusabat,
nonnulli fulmina, procellas, ignem, *Job.* 1.
solus Job veram calamitatum causam 21.
agnovit, ac dixit: *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Et hoc solum ac unicum motivum tantum effecit, ut ad immanissimas has concussiones immobilis perduraret. *Obmutui: & non* *Psalm.*
aperui os meum: quoniam tu fecisti, 38. 10.
ajebat David. *Quid dicam, aut quid* *Isa.* 38.
respondebit mihi, cùm ipse fecerit? in- 15.
quiebat Ezechias. Et hoc usitatum fuit Scripturæ sacræ idioma, quo Sancti nos edocent, quòd motivum omnium fortissimum sit, quo Iram in proximum, qui nos offendit, coërceamus; considerare scilicet proximum ut DEI instrumentum, quo nos vult punire, non verò ùt causam miseriarum nostrarum principem. Ita eodem tempore cor nostrum placatur, ac disponitur, ut suaviter ac cum voluptate adversitatum pondus in se suscipiat, dum eas semper intuetur, ut à Domino suo paternè immissas, calicem amarum quidem, sed oppidò salutarem. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Venti Australes, cùm primùm oriuntur, frigidi sunt; at quia, dum ad nos tendunt, Zonam torridam pertranseunt, fit, ut naturam suam mutent, eúmque, quem experimur, teporem induant.

Idipſum accideret malis, quibus affligimur, ſi Fide inſtructi, omnia acciperemus ceu per manus Divinæ Providentiæ tranſeuntia, quæ omnia ſumma charitate diſponit, & ad profectum noſtrum immittit.

XXVI. Magnum itaque arcanum, quod ad Iram noſtram refrænandam facit, eſt illa conſideratio, quâ proximum noſtrum DEI corde concluſum intuemur; ita ut etiam, cùm nos offendit, amare illum valeamus, ac in DEI manibus poſitum tolerare. Prima conſideratio ſuo vigore animatam conſervat Charitatem, Altera ſuo robore confirmatam Patientiam. Nolo in longum extrahere ſermonem, omnia monito Apoſtoli ſupra allegato

Rom. 12. 21. complectar: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum*, hoc memori ſemper mente tenete.

XXVII. Inprimis ait Apoſtolus, *noli vinci.* Et hinc nolite mihi oggerere: *Sum naturæ admodum fervidæ, non poſſum non iraſci. Qui liberos habet, non poteſt non quandóque in illos maledicta conjicere. Qui injuriam accipit, non poteſt non etiam reddere. Non poteſt ſaccharum quisquam in illum effundere, à quo non niſi fel recepit.* Non ita loquamini, admodum enim vosmet ipſos fallitis. Vinci Ira non poteſt, quia non vultis. Tentate nonnihil, & ex animo conamini velle, fuſis etiam hunc in finem precibus, ardenter DEUM deprecamini, & videbitis, an non adjuvante DEI Gratiâ effræni veſtrâ naturâ victoriam reportare poſſitis. *Noli, noli*! Vobiscúmmet ipſis decernite, nunquam cedere, & dimidia ex parte debellâſtis; hoc ipſo: dum non ſuccubuiſtis.

XXVIII. *Noli vinci à malo.* Expendite præterea, Iram Adverſarium veſtrum & hoſtem eſſe, qui vos ſibi ſubjicere, & pede collo impoſito conculcare velit; vos tamen etiam ut domeſticum veſtrum ac inquilinum eum accipitis, & cùm portam ante ora occludere deberetis, obviam proceditis ad hoſpitium veſtrum eum invitaturi. Si æmulum tantummodo in curſu haberetis, conniti deberetis, ut eundem ſuperaretis; nunc cùm in acie hoſtis occurrat, necdum arma arripitis, vósque ad defenſionem ſtrenuam accingitis?

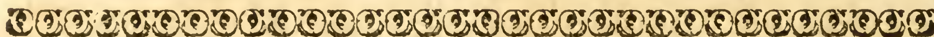
XXIX. *Noli vinci à malo.* Inſuper animadvertite vindictas veſtras rem eſſe minimè glorioſam, contra quàm vobis videatur: ſed ad opprobrium & dedecus potiùs cedere. Neque enim victoria eſt, pertrahi ab inimico ad id faciendum, quod vos fugere oporteret; ut ſcilicet malum pro malo reddatis; vinci hoc eſt, non vincere. Vincere eſt, hoſtem ad id præſtandum adigere, quod eum facere convenit; id quod quandoque fit, cùm ei bonum pro malo reddendo, ejus voluntatem beneficiis ita immutatis, ut ex hoſte amicum ſe profiteatur. Sanctus quidam Abbas, Sergius nomine, dum Ruſticani hominis petulantem inſolentiam miti reſponſu accepit, ita eum commovit, ut Monachum indueret. Quæ ipſa patientia in multis matribus effecit, ut filios haberent obſequentes, in uxoribus, ut maritos ſibi reconciliarent. Ita de magne-

magnete dicitur, quod ferrum vincat. Quomodo? dum persequitur? nullo modo: sed dum ad se per aëra attrahit, non obstante pigrâ illâ & gravi metalli hujus naturâ.

XXX. Clypeus, quo omnes Passionis vestræ ictus retundere possitis, erit persuasio illa, de qua dixi, non suppetere vobis illam irascendi causam, quæ prima fronte animis se vestris objicit. Ira enim ignis quidam est infernali magìs, quàm elementari similis: nam ardet, & non lucet, imò corda illa, in quibus accenditur, magìs tenebris suis opplet. *Supercecidit ignis & non viderunt solem:* etiam de flammis Iræ dici potest, quæ nimium quantum Rationis Solem offuscant. Cùm turbati estis, rem nullam momenti gravioris decernite, nec aliorum errata reprehendite; valde enim difficile est, sagittâ scopum tangere mediis in tenebris. Similiter occasiones illas animo præconcipite, quæ ex facili suboriri possunt, intentionibus vestris contrariæ, ut, cùm arcum frangere jam non potestis, tela saltem reddatis obtusa. Certum habetote, magnam impatientiæ nostræ partem ex ignorantia & hebetudine nostra originem suam trahere: non conamur eam prævenire, nec ultra pedes oculos extendimus. Forsitan immutabilis vestra erat sanitas & valetudo, quòd ita perditæ indoleatis? & vester honor ac fama, non ùt aliorum, convitiis hominum erant exposita? & facultates vestræ, non ùt res aliorum, furibus erant obnoxiæ? ita ut soli vos ab omni calamitate immunes essetis, cùm tamen, etiam qui Regnis præsunt & Imperiis, variis cladibus & calamitatibus sint subjecti? Alias porrò similes occasiones vos ipsi generoso animo præconcipite, illum imitaturi, qui, ut disceret æquo animo repulsam ferre, à statuis Eleemosynam rogitabat; à quibus ne responsionem quidem extorquebat: alias autem solerter declinare, non adverso pectore torrentem excipiendo ab alto proruentem, sed à latere eum tantisper sustinete, quantum sufficit ad impetum aliò divertendum. Volo dicere, ne cum iratis contendatis, sed impetum nonnihil declinate, dum præterlapso Iræ pleno torrente aqua tantisper subsidat, &, ut priùs, etiam vado transiri possit. Ne corripiatis Maritum, Irâ jam succensum, nec jacturam lusu factam exprobrate, cùm ab aleis redit; hoc enim dum facitis, ignem flatu animatis magìs, quàm extinguitis; & ut S. Chrysostomus advertit, contra omnem experientiæ regulam igne ignem extinguere allaboratis: *Non extinguitur ignis igne, sed aquâ.* *Hom. 18. in Matth.*

XXXI. *Noli vinci à malo, sed vinca in bono malum.* Ita denique cor vestrum in officina ac foco charitatis temperate, ut non solùm à vindictæ cupiditate non superetur, sed insuper Iram beneficiis vincat. *Christianus nullius est hostis.* *Tertullian. ad Scop.* Verba sunt Tertulliani. Aut Professioni Christianæ nuncius remittendus est, aut alius super terram inimicus, nisi quisque sibi, habendus non est! ita quidem ut qui nobis adversantur, non habeantur

tur pro persecutoribus, sed ad Fidei lumen, Proximi censeantur, sed quod idem est, res quædam DEI propria, à DEO singulari studio protecta, mirâ providentiâ pasta, & velut à matre in
Isa. 46. sinu gestata. *Qui portamini à meo ute-*
3. *ro,& gestamini à mea vulva.* Hac ratione insignis illa Victoria difficilis non accidet, quâ vincitur in bono malum, Victoriam, in qua memo quidquam perdit, omnes lucrantur. Victor triumphat, Victus in triumphum non ducitur. *Vince in bono malum.* Hanc ego vobis victoriam ex animo precor; Ut nunc per Christum, & in Christo vincentes, cum Christo aliquando triumphare mereamini, ac læti concinere: *DEO gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum JEsum Christum.*

DISCURSUS XXI.

De Sociis, qui alios ad peccandum inducunt.

I. VEhemens aliqua passio ita quandoque excæcat, ut cùm alium ad exitium pertrahit, interitum proprium sæpenumerò non attendat, aut videat. In India serpens est, Elephanto infensissimus, quem etiam hac fraude circumvenit ac enecat. Inprimis ejus sese pedibus circumvolvit, & antequam Elephas se spiris istis possit evolvere, lethali circa pectus vulnere sauciatur. Verùm fraus hæc plerumque in auctorem recidit. Elephas enim ita saucius illico in terram concidit, & casu suo, gravissimóque pondere Serpenti, à quo vulnus accepit, caput elidit, & vitam sine remedio eripit. Quid dici similius posset de pravis Sociis? illâ ipsâ ruinâ involvuntur, quam aliis moliti sunt, & ubi complures ad infernum animas præmiserunt, ipsi sequuntur; alias autem post se eodem pertrahunt. Quapropter hodie hanc summi momenti veritatem expendemus, quanto studio pravum consortium sit devitandum, tum propter damnum illud, quod Socii pravi aliis inferunt, tum quod ipsi sibi. Quia qui alios ope fraternæ Correctionis à malo nescit retrahere, qui Correctionis illius finis est, cavere saltem debet, ne Scandalo, quod Correctioni vel maximè oppositum est, alios ad peccandum inducat.

I.

II. Verùm ut intelligamus, quinam scandalosi & exempli pravitate nocentes Socii sint, nôsse prius debemus, quid sit Scandalum. Scandalum dare aliud nihil est, quàm dare occasionem, quâ alter ad peccandum inducatur. Hujusmodi autem occasio duobus dari modis potest; directè, vel indirectè. Directè, quando malis suggestionibus Proximi ruina Spiritualis intenditur: indirectè, cùm

cùm hujusmodi ruina quidem non intenditur, ex verbis tamen noſtris, aut actionibus quibusdam facilè prævidetur ſecutura; & tamen nullâ justâ de causâ non impeditur. Hodie non agam, niſi de illis Sociis, qui directè ſcandalum præbent; ùt ſunt illi, qui primi ſunt generis. Et ut clariùs pateat, quantam iniquiſſimi hi Socii Animabus hominum ſtragem inferant, arma in conſpectum proferam, quibus utuntur; súntque triplicis generis, ſingula ad lædendum potentiſſima; nimirum: Exempli pravitas; prava conſilia; & apertus virtutis contemptus. Et hæ ſunt ternæ virulentorum iſtorum Scorpionum chelæ: quo nomine etiam Sacræ Paginæ Seductores deſignant: *Subverſores ſunt tecum, & cum Scorpionibus habitas.* Primò itaque pravum Exemplum expendamus, quæ velut prima chela eſt, quâ feriunt.

III. Res facillima, quam præſtare aliquis truncus poteſt, eſt, pati ſe ſecundo flumine ferri. Sic res longè facillima eſt, quam præſtare animus debilis & infirmus poteſt, pati ſe aliorum exemplo duci: hac enim ratione magnâ ſe moleſtiâ exonerat, quam in operando haberet, ſi agendi cauſas ac momenta examinare ipſe ac ponderare deberet. *Imitari inſitum eſt hominibus à pueris, & in hoc differunt à cæteris animalibus.* Et ars hæc juxta alterius ideam acu pingendi, (quam inde à teneris diſcimus) multò evadit facilior, in vitiorum quàm virtutum imitatione, ob naturæ noſtræ corruptionem, quæ congenita quadam vi ac mole magis deorſum fertur. Hinc colligite, quanta quàmque gravia mala ex malorum Sociorum multitudine, eorúmque peſſimis exemplis in rempublicam humanam redundent! O quot hominibus id, quod Zachæo accidit, qui quò corporis ſtaturâ minor erat, eò magis à numeroſa turba oppreſſus, non tantùm ab adeundo Servatore, quod in votis habebat, prohibebatur, ſed à videndo quoque! *Quærebat videre JEſum, & non poterat præ turba, quia ſtaturâ puſillus erat.* Luc. 19. 3. Non paucæ ſunt hujus ſortis puellæ, quæ periculis nimis liberæ converſationis agnitis libenter Amaſios ſuos defererent, atque ab oblectamentis, choreis, viſitationibus, intempeſtivis vigiliis, & amoribus ſe abſtraherent, ut eò melius Chriſtianæ ſe devotioni impenderent; ſed turba eas retrahit, quòd minùs ad Chriſtum pertingant; imò ne vel à longè eum contueantur, impedit. Animadvertunt iſtæ, alias ejusdem ſecum ætatis rarò admodum ad Sacram Synaxin accedere, in Templo amatoriis obtutibus diſtineri, liberè nullo reſpectu, cum vicinioribus confabulari, remotioribus annuendo, ſubridendo, ſeſe inclinando reſpondere, & ſic paulatim etiam ipſæ nullum ob hujusmodi levitates remorſum ſentiunt, eámque pecuniam pro bona habent, quæ in continuo commercio eſt; licitum arbitrantur, quod nemo non facit. Quare Zachæum imitari oporteret, & in arborem aſcendere, ſemitámque hanc petulantis turbæ tranſcendere, ſuæ ſalutis, non aliorum vitæ ratio-

nem habere. Inter mille flumina, quæ in mare illapsa omne maris vitium contrahunt, dum eodem permiſcentur, unus eſt Alveus, qui ſine ulla commixtione ſalſas pelagi undas illibatus pertranſit, & ſuam retinet dulcedinem. Non nego itaque, quòd Animæ quædam ita ſint perfectæ, ut ſcandalum non patiantur: *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* Iſtæ enim non attendunt, quid alii faciant; ſed quid facere deceat. Scandalo ſolæ imperfectæ animæ ſunt obnoxiæ, atque idcirco à Chriſto parvulæ vocantur. *Nota, quòd, qui ſcandalizatur, Parvulus eſt*, ait S. Hieronymus, *Majore enim ſcandala non recipiunt.* Verùm ex hoc ipſo certiſſimo colligite, quantò plures ſint animo, quæ omni ſcandalo ſuccumbunt, quam illæ, quæ inconcuſſæ perſiſtant: *Quaſi greges, Parvuli eorum.*

Pſalm. 118. S. Thom. 2. 2. q. 43. a. 5. Job. 21. 11.

IV. Parùm itaque ſupra dixi, cùm aſſerui: Exempla multitudinis in unius Animæ exitium cedere. Debebam dicere; exempla etiam unius animæ, integræ quandóque multitudini interitum afferre. Solent nonnunquam Senes noſtri dicere: ante hac non ita vivebatur, non tot lites ac jurgia audiebantur; non tam ſine verecundia illicitis amoribus indulgebatur: Juvenes Majoribus ſuis reverentiam exhibebant longè majorem, multóque erant modeſtiores. Et planè verùm dicunt; at nihil proficiunt, cùm non exquirant perverſionis hujus originem ac cauſas. In has ſi inquirerent, haud dubiè reperirent, hanc quantùmvis maximam morum mutationem nonniſi ab unico quandóque homine, ceu fonte promanâſſe. Juvenis unus protervus & impudens, cùm palam diſſolutè auſus eſt vivere, innumeris aliis, qui modò eum ſine fræno imitantur, viam ſtravit. Fæmina una matrimonio juncta, quæ Meretricis inſtar vivere non erubuit; aliis etiam Matronis verecundiam ademit. Puella una, quæ aperto pectore & brachiis mediam partem denudatis in Eccleſia comparuit, ſuo exemplo effecit, ut jam tot nutrices, quot puellas in Templo videre tibi videaris; & cùm ad Altare Divinum Epulum recepturæ veniunt, credas ad furnum accedere, ut iſthoc habitu panem coquendum in illum mittant. Pater-familias aliquis audiit in terris alienis iratum quempiam Sacroſanctum DEI Nomen maledictis ac blaſphemiis proſcindere; ad ſuos rediens infernale hoc idioma ſecum attulit, & liberis ſuis ùt hæreditatem reliquit: hi in totam latè viciniam propagârunt. Utinam non ita eſſet! Facilè nimis addiſcitur, quod malis exemplis docetur. *Citò malis ducibus erratur:* ait S. Ambroſius. Quæ etiam cauſa eſt, propter quam Cacodæmon ita omni ſtudio conatur malè facta propalare; eum in finem mira homines curioſitate ſtimulando, quâ ea exquirant, exquiſita modò ad hunc, modò illum deferant, ut hac ratione in publicum emanent. Vult ſcilicet Orcinus hoſtis & inſatiabili cupiditate deſiderat, ut omne peccatum fiat inſuper ſcandalum, & omnis febris in contagio-

gionem degeneret. Peccatum, quod in arcano eſt, ſoli nocet peccanti; cùm autem publicatur, etiam Innocentibus; eósque diſponit ad peccandum, dum timorem illis tollit, quo primi eſſe & digito monſtrari verebantur; *In populo magno non agnoſcar.* Et ideò, quantò pejùs eſt fontem quemdam publicum veneno inficere, quàm puteum unius domus, tantò Cacodæmoni quæſtuoſiùs eſt, ſcelera ex occultis fieri publica & manifeſta.

V. Altera chela iſtorum Scorpionum, ſeu malorum Sociorum, verba ſunt, quibus ſtragem, quam malis exemplis intulerunt, geminant. *Corrumpunt mores bonos colloquia prava*, ait Apoſtolus. Siquidem omnino univerſalis morum corruptio nulli magis cauſæ, quàm pravis colloquiis tribui poteſt. Valent quidem exempla plurimùm, & id, quod perſuadent, cordibus inprimunt vehementer; ſunt tamen inſtar literarum ſolâ Typograhi manu excuſarum; at ubi exemplis prava etiam colloquia junguntur, literarum inſtar ſunt, gravi prælo expreſſarum. Nonnunquam igitur peſtiferæ hæ linguæ bonum impediunt, aliàs malum perſuadent; ex quibus quid altero ſit ſceleſtius, non facilè dixerim. Miſer ille cœcus, audiens, quòd JESUS tranſiret, id unum agebat, ut magnis clamoribus, à ſua cœcitate liberari peteret. Illi autem, qui circumſtabant, non modò preces ejus ſuis quoque clamoribus non adjuvabant, ac pro ipſo intercedebant, ſed *increpabant eum, ut taceret.* Ecce! quàm res hæc quotidie etiamnum contingat. Vult quandoque Anima quædam, diutinæ ſuæ cæcitatis conſcia, oculos tandem aperire, & in hunc finem domi, vel in Eccleſia prolixioribus DEUM precibus interpellat. Obſervant hoc alii, murmurant, & pro eo quòd animare deberent, objurgant: abſiſtat modò, & more antiquo vitam ducere perſeveret, novitatem proſcribat, & precum gratiâ laborem ne intermittat. *Increpabant eum, ut taceret.* Statim incipiunt, velut Promiſſæ Terræ exploratores, exaggerare ingentes difficultates, quæ ſe objiciunt, & hoſtium robur, quod perfringendum occurrit. Et non perdurabis, inquiunt, in iſta tua modeſta vivendi ratione; tuis toties repetitis Confeſſionibus non niſi ſcrupulos in animo excitabis & angores: familiam largis hiſce eleemoſynis ad egeſtatem perduces; quid cogitas? an non & nos ſalutem cordi habemus? habemus, & tamen utimur tempore. Ita illi: & hac ſua loquendi perverſitate ex domeſticis fiunt inimici omnium peſſimi: *Inimici hominis domeſtici ejus.* Adeò, ut, *Matth. 10. 3. 6.* quemadmodum Perdix, cùm ovis incubat, neminem ita, ut marem, ea celat; ne ſcilicet frangat, dum ludibundus fæmellam exagitat; eadem ratione *Ariſt. hiſt. Anim. l. 9. c. 8.* Animus ad ſeria converſus, neminem magis ſua bona opera ac intentiones celare debet, quàm Socios ſuos, qui eas diſturbare omni modo allaborabunt, ut ad ſolitos eum jocos, nugas & ineptias abſtrahant.

VI. Nocentiores tamen adhuc eva-

evadunt linguæ istæ scandalosæ, quando etiam malum suadent. Qui his vicinus agit; causam habet identi-
Isa. 6. 5. dem gemendi cum Propheta. *Væ mihi! Væ mihi!* siquidem *in medio populi, polluta labia habentis, ego habito.* Quis eorum insultibus resistet, cùm cœperint dicere, peccata impudicitiæ inter omnia hominum peccata esse minima; hísce DEUM compati? Cœlum in Christianorum gratiam, non in Turcarum esse conditum; aut neminem, aut omnes fore salvos? Res prodigio similis videtur, quòd Adam, tantâ vir sapientiâ, naturâ & indole tam compositâ, & parere promptâ, tantis Gratiæ donis instructus, memoriâ denique recentis mandati, ac minarum gravissimarum commonitus, vetitum tamen pomum degustare præ-
Job. 6. 7. sumpserit. *Potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?* Verùm ne miremini, ajunt præclarissimi quique Interpretes, exemplum verbis uxoris roboratum, eum Adamo impulsum impressit, ut præceps adiret.
Cajet in Gen. 3. Thom. 2. 2. q. 163 a. 4. C. Dicebat mulier; tamen & ego comedi; si me amas, mecum comedere cur recusas? Aut ambo moriemur, aut nullus. Et quæso ubi mortis aliquod indicium? mandatum ego transgressa sum, & vivo. Quæ colloquia tam fuére potentia ad evertendum Adami pectus, ut cum omni sua Sapientia, Scientiâ, & Gratiâ succubuerit. Atque hæc sunt prava colloquia malorum Sodalium, qui DEI justitiam omni ex parte extenuant, peccati malitiam elevant, & in se ipsis quasi innoxiam ostentant, quia necdum debitâ pœna vindicatam.

VII. Quod si impiorum consiliis usque adeò miserè sapientes illi succumbunt, qui solis exemplis non expugnarentur, facilè inde colligemus, quid miseris Juvenibus, & dicam meliùs Pueris, futurum sit? nec enim aliis magis, quàm teneræ & innocenti utriusque sexûs ætatulæ pessimum hoc hominum genus insidiatur; eo ferè modo, quo fœtidissimæ capræ, cùm ad pascua educuntur, germina teneriora majori aviditate & appetentia decerpunt. Equidem magno DEI auxilio opus est, quo ætas hæc tenera ac improvida immunis evadat, ne vel in Socios incidat, qui in transversum agant, aut si incidat, in transversum agi se non patiatur: tantò magis, cùm non unus, aut alter hujusmodi pestilens scorpio timeri debeat, sed totâ Provinciâ quàm plurissimi sint disseminati, *cum Scorpionibus habitas:* & tot mise- *Ezech. 2. 6.*
ræ animulæ eorum inter chelas, mala inquam exempla, & pejora consilia, perpetuò sunt constitutæ.

VIII. Nullum tamen majus damnum, quàm aperto virtutis contemptu inferunt, qui jure merito extrema Scorpionum horum infernalium pars, seu cauda dici potest, tanquam duabus jam dictis chelis longè nocentior (quamvis & illæ satis sint pestiferæ) atque damnosior. Ultimus insultus, quo Cacodæmon ad impugnandum S. Jobum usus est, fuit lingua Uxoris, quæ contemptu in Maritum fuit armata. Hæc audacissima fœmina Mariti

riti sui virtutem, simplicitatem appellavit, ac stultitiam, eúmque instigavit, ut malediceret DEO, & ita moreretur, ac immanissimis se se doloribus eximeret:
9. *Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic DEO, & morere.* Et quamvis hic Dæmonis conatus in irritum cesserit, quia vir sanctissimus cor impugnabile opposuit ac ære fusum, plurimùm tamen apud Christianos, & quotidie promovet, utpote quorum non pauci aut cretâ, aut cerâ sunt molliores. Quando mali Socii bonæ vitæ homines subsannant, cùm appellitare incipiunt, Devotulos, Sanctorum simias, quotquot non perfrictâ fronte, ut ipsi sunt; cùm eos stolones, aut fungos palàm proclamare cœperint, cùm ut Rusticos, Hypocritas, inurbanos traducere, quotquot eorum votis non obsecundant, mira sanè virtus est, si Juvenes firmo pede consistant. Subinde dicere solemus, Ecclesiam DEI nunc pace frui ac tranquillitate, non infestari à Tyrannis; Persecutores versos esse in Cultores, Osores in Subditos, Oppressores in Nutricios, juxta illud Prophetæ: *Et adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi.* Neque ego pulcherrimæ huic veritati contradico, sed ex animo applaudo. Plurimùm tamen lætitiam hanc imminuit, & conturbat gaudium Ecclesiæ DEI bonorúmque omnium, quòd videre cogamur, Persecutores, re ipsa non sublatos, sed tantùm mutatos esse: cùm ipsi Christiani Christianorum Persecutores evadant, & qui strictissimam DEO fidelitatem jurârunt in Baptismo, ii inquam, ipsi bellum inferant, adeò ut verissimè Ecclesia possit dicere cum Ezechia; *Ecce in pace amaritudo mea amarissima*; Isa. 38. 11. Siquidem persecutiones, quas Ethnici moverunt, ad Fidei propagationem faciebant? illa autem, quos moliuntur Christiani, ad eam evertendam serviunt. Id quod Christus confirmat: *Væ mundo à scandalis!* expendens immanem ruinam, quam nullo non tempore homines scandalosi inferent. Non dixi: Væ mundo à bellis! nec: Væ mundo à peste, ab annonæ caritate, ab inimicis, qui ferro & igne Fidem illam, quam è Cœlo in terram detuli, tantis laboribus disseminavi, ipso meo Sanguine irrigavi, persequentur. Solùm dixit; *Væ mundo à scandalis!* quia omnia denique mala alia Cœlum Incolis replent: cùm scandala nonnisi infernum Damnatis reddant frequentem. *Væ mundo à scandalis.*

II.

IX. Sed non minus etiam væ hominibus scandalosis? *Væ homini illi per quem scandalum venit!* Matth. 18. 7. quæ est altera discursus nostri pars. Scorpii, utut habeant virus nobis noxium, sibi non habent. Illud ipsum enim, quod aliis mortem affert, iis cedit in alimentum. Non ita se res habet cum malis Sociis. Hi enim nulli damnum inferunt, quin sibi prius exitium afferant. Quod ingens malum, quo scandalorum authores se ipsos perdunt, ut probè intelligamus, duo observare juvat; officium nimirum, quod Sodales improbi omnes invadunt,

dunt, & intentionem, quâ illud exercent.

X. Et primum quidem Officium illorum non est aliud, quàm Locumtenentis Diaboli, & Vicarii in munere subversoris. Cùm Pharao Rex timore cæpit concuti; ne Hebræi ingenti numero multiplicati in Regnum suum insurgerent, aut eo excederent, innumeros Præfectos constituit, qui tanquam Regis vices tenentes nunquam ab eorum lateribus abscederent, & semper occupatos indignis laboribus distinguerent, luto scilicet in lateres
Exod. 1, 12. cogendo: *Præposuit eis Magistros operum, ut affligerent eos oneribus.* Ecce Stygiæ Polliticiæ prototypon! timet Lucifer, ne Christiani memores Terræ Sanctæ Cœlestis illis promissæ, si Evangelicæ Doctrinæ adhæreant, infame denique jugum excutiant, quod crudelissimus ipse tyrannus eis imponit, dum nonnisi ad tractandum lutum pecuniarum, honoris & carnis compellit! æquissimam fugam impediturus, pravos sibi Socios substituit, qui tanquam præfecti tam lutulenti laboris eorum semper lateri assistant, quotquot virtuti student, & pessimis exemplis, persuasionibus, pollicitationibus, minis, dicteriis, derisionibus nullam quietis partem illis concedant, sed uno scelere perfecto, illico ad aliud, idque deterius absque ulla interpolatione inducant.

XI. Imò parùm adhuc dixi, quòd pravum Sodalem Diaboli Vicarium compellârim; ipsum revera Diabolum, & non tantùm ejus vices agentem appellare debuissem. Hoc eum nomine Christus designat. Verbum omnium maximè horrificum; quod unquam Christi ore prodiit, cùm vitia reprehendit, fuit illud, quo Petrum Sathanam vocavit, illâ occasione, quâ Sanctus Apostolus naturali illa sua pietate, quâ in dilectissimum Magistrum suum ferebatur, ei mortem in Cruce subeundam dissuasit. *Vade post me Sathana, scandalum es* Ma[tth.]
mihi, ut qui me ab Opere, quo post 16. homines natos majus nullum gestum est, patrando abducere laboras: à morte, inquam, pro hominibus subeunda. Ex quo maximi momenti capita considerate, ut pessimum pravæ Societatis officium intelligatis, quo innumeri homines totidem Diaboli incarnati evadunt. Primum est, quòd Christus semper cautissimus fuerit in reprehendendis vitiis. Judas licèt verè esset proditor & latro, Amici tamen nomen tulit. *Amice, ad quid* [Ma]t. 32.
venisti? Herodes Tyrannus, Adulter, incestuosus, Crudelis, Homicida, non alio, quàm Vulpis tantùm vocabulo fuit compellatus: *Ite & dicite Vulpi illi.* Et quia Pharisæorum fastus merebatur etiam publicè humilitari, à Christo Serpentes vocitabantur: *Serpentes & Genimina viperarum:* & ad Ma[tth.] 23.
summum denique eò progressus est, ut quadam vice filios Diaboli nuncupârit: *Vos ex patre Diabolo estis,* eò quòd Dæmonem moribus æmularentur, quemadmodum filius refert patrem. Hoc autem loco Christus cum S. Petro non eâdem utitur cautelâ, illúmque non Diabolum tantùm, sed omnium Diabolorum maximum, qui est

Satha-

Sathanas, appellat. *Vade post me Sathana*, & rationem, ob quam eò usque in ipso vituperando progrediatur, affert, scandalum: *Scandalum es mihi.* Alterum caput consideratione dignum est, quod verba Petri (ita pronuntian-
n. te S. Thomâ, postquam rem ad amussim Theologicam examinavit)
7 propriè non fuerint scandalosa: *Scan-*
1. *dalum ibi largè ponitur pro quolibet impedimento*; quia erant verba à Petro homine recto prolata animo minimè malo; nec ad malum inducebant, sed solùm id, quod Personæ Divinæ decentiùs videbatur, proponebant, ut scilicet majorem sui, suæque dignitatis rationem haberet. Unde factum, ut Christus quamlibet iratus, si verba ritè expendantur, non auderet Petro dicere: *Scandalum mihi præbes*, sed tantùm: *Scandalum mihi es*; quia Petrus verbis illis suis majore teneri animi sensu, quàm prudentiâ prolatis scandalum solùm materiale, non deliberatum, ac ex ignorantia dabat, & in hoc etiam majorem culpam non contrahebat, quàm quod ostenderet, plus humana quàm Divina se sapere. *Non sapis ea, quæ DEI sunt, sed quæ hominum.* Et tamen Christus nulla tali excusatione admissa liberè Petro nomen Sathanæ imponit, eâdem prorsus linguâ, quâ eum paulò ante Beatum pronuntiavit: *Beatus es Simon Bariona*: & ad umbram illam Scandali, quam in illo animadvertit, à se repellit iisdem modis, quibus Luciferum in deserto tentantem rejecit: *Vade Sathana, vade, vade.* Quam ergo nomenclaturam coram DEO merebitur, & quo in gradu reperietur, qui ex nostro numero Scandalo vero, intento, certo ac evidente, non præcipiti impetu, sed malitiâ; non sine bono, sed diabolico facit quantum potest, ut homines probos avertat à semita virtutis, imò in omne malum præcipites agat docendo, insinuando, quin & cohonestando, cum dicto: peccatum non esse, aliter fieri, aliter vitam duci non posse, non eum in finem creatum esse hominem, ut solus sit? Certè satis non erit hujusmodi homines Cacodæmonis nomine compellare, sed dici oportebit, omnibus eos Dæmonibus esse deteriores, *Sunt Synagoga Sathanæ*: quia Apoc. 2. 6.
Sathanæ scholam illam propagant, quæ ipsis opem non conferentibus pridem desiisset.

XII. Revera nullum toto Inferni barathro Cacodæmonem reperire erit, qui pravo nobis exemplo ipse præiverit, ipse per se nobis fuerit offendiculo. Nemo vestrûm poterit dicere: Diabolus suo me alloquio tale scelus docuit: cùm linguam non habeat, & idcirco vobiscum loqui non possit, nisi illo vellet ad vos modo loqui, quo in Mundi exordio locutus est, linguâ à serpente mutuo acceptâ. At verò an negare idipsum poteritis de Sociis vestris, quòd suis vos alloquiis flagitia docuerint? Beatos vos: si negare potestis; forsitan in hanc usque horam non didicissetis. Sed neutiquam id mihi persuaderi patior. Ac proinde luce meridiana clariùs apparet, pravos Sodales ipso Cacodæmone multò esse pejores, quem iniquitate non tantùm exæ-

exequant, ſed nocendi etiam efficaciâ longè exſuperant. *Deſideria ejus vultis perficere*, Chriſti verba ſunt, & illud malum, quod ille animabus inferre deſiderat, neque tamen poteſt, vos illius loco Scandalis veſtris executioni mandatis. Et hoc fit tantò certiùs, quantò minùs apparet. Inter omnes lupos quis demum eſſet, qui majorem ovibus ſtragem inferret? ille certè, qui formam canis pecuarii nôſſet induere. Oves ipſæ non eum fugerent, ſed ad eum confugerent. Canes cæteri non abigerent morſibus, ſed ad conſortium admitterent; ipſi Paſtores panem pro baculo porrigerent. Hujuſmodi lupus eſt quivis Sodalis pravus. Non eſt Diabolus ſolùm, hoc enim minus foret malum, ſed eſt Diabolus perſonatus, adeóque talis, cui ſimilem in tota reperire non eſt Abyſſo. Unde licèt plurimùm noceat, quia tamen incognitus venit, fores ei patent, Puella eum læta excipit, & manu ducit, ſalutat blandiſſimè Mater, ac dolorem ex raro ejus adventu conteſtatur. Pater familias ut Amicum ad cœnam invitat, omnémque ei humanitatem exhibet, quem tanquam prodirorem graviſſimis verbis abigere, & procul habere oportebat. An non ita eſt? Si Cacodæmones ſpecie & figurâ, quâ revera ſunt, ſe vobis aſpectabiles præberent, quid denique mali inferrent Animæ veſtræ? ad Eccleſiam illico confugeretis, ad Tribunal Pœnitentiæ curreretis, & Cruci affixi DEI Simulachro armati, animatíque ab Animarum Paſtoribus, etiam provocare auderetis. Poſſent illi quidem precibus ad peccandum vos allicere, poſſent blanditiis, & minis, denique vos autem omnem iis fidem abrogaretis, & ſic omnem illorum audaciam infringeretis, ac irritam redderetis. O igitur Diabolos & Diabolis pejores malos Socios! ſiquidem Juvenum vultum mentiri, venuſtâ formâ mali atrocitatem & omnem periculi timorem obtegunt; non jam Cacodæmones, ſed Amantes appellantur, reſpiciuntur vel in Templis, invitantur ad ædes, & una familias filia alteri amantem invidet, & in ſui amorem pellicere ſtudet.

Joan. 8. 44.

XIII. Hujusmodi igitur officium, quale Tentatoris eſt, deterrimum utique, poteritne ita unquam ſuccedere, quin denique majus tentanti, & ad tantam malitiæ voraginem inducenti damnum inde accreſcat, quàm tentato, qui quandoque ex humana ſolet fragilitate everti; Scandalum, mihi credite, quo animæ ſtudioſè ad exitium pertrahuntur, ſcilicet bonum diſſuadendo, malum docendo, ad illud ſtimulando & exhortando, tantum ac tam grave peccatum eſt, ut non verear dicere, nulllo illud tempore remitti & veniam obtinere. Ipſum DEUM dicentem audite: *Super tribus ſceleribus filiorum Ammon, & ſuper quatuor non convertam eum, eò quòd diſſecue it prægnantes Galaad, ad dilatandum terminum ſuum.* Condonabo, ait, filiis Populi mei alia peccata, & numero & gravitate ſubinde ſuâ majora; hoc autem non remittam. Quinam verò iſti ſunt, Politici uſque adeò crudeles, qui deſiderio finium ſuorum latiùs pro-

Am 1.

proferendorum succensi ad id sceleris devenerunt? Mali Socii sunt, qui ut sine omni cura metúque, sine pudore ac verecundia addant flagitiis flagitia, & identidem vesanæ suæ libidini novam materiam inveniant, ipsam non rarò matrem cum fœtu necare non timent; non, inquam, dubitant, Animam in peccatum præcipitem agere, & omne illud bonum, quod mente præconceperat, & suo tempore in lucem editura erat, si in Innocentia perstitisset, intervertere.

XIV. Et hic inusitatus rigor, quo DEUS præ omnibus peccatoribus Scandalosos plectere vult, longè adhuc meliùs apparebit, si finem expenderitis, quo pravi Socii munus illud Diabolum scilicet humanâ formâ repræsentandi in se suscipiunt. Etenim rectà in DEUM insurgunt, capútque capiti, ut dicitur, opponunt, dum omnia DEI consilia & intentiones evertere moliuntur, ut de iis propheta possit dicere. *Quæ perfecisti, destruxerunt.* Tu, ô DEUS, moriendo animas tibi vindicâsti, & pro animabus temetipsum expendisti, ipsi verò te Animabus, & Animas tibi rapere allaborant.

XV. Ergóne Seductor omnibus ingenii viribus, omnibus artibus eò collimat, ut animas Christo eripiat? Vos pane uno animam æstimare soletis, *Pretium secreti vix est unius panis.* Imò nec toto quandoque pane opus est, adeò vili in terris pretio Animæ habentur. At unam ejuscemodi Animam, quam tam parvi æstimatis, in bilancem Crucis Christi ponite, quæ errori obnoxia non est, & tum primùm ignorantiam ac deceptionem vestram competietis: tanti enim valoris ac ponderis est quævis Anima, quanti vita illius DEI, qui eam pretio vitæ suæ comparavit. *Transîsse ipsum video in pretium meum*, exclamat attonitus Eusebius. Et Animam, quæ tanto pretio Servatori stetit; omni vos contentione ex ejus manibus extorquere nitimini? tam impudens, sacrilegúmque furtum non horretis? imò quasi de re optimè peractâ vobismetipsis gratulamini? *Væ homini illi! Væ homini illi! per quem scandalum venit!* Si humanam Animam nonnisi industriâ & arte DEUS comparâsset, nec illam sudoribus, Sanguine, & atrocissima Morte, inter duos latrones obitâ, redemisset, deberetis tamen ad atrocissimam hanc rapinam horrore percelli; postquam autem tanto constitit, ridetis? Referunt, Albertum Magnum miro rotarum artificio statuam instruxisse, ut se ipsam moveret, imò voces quasdam articulatas ederet, quæ accedenti horrorem incuterent. Contigit, ut in id conclave S. Thomas Alberti tum Discipulus ingrederetur, Magistri sui laborem & artificium penitus ignorans, cùm ad motus & horrificum statuæ murmur suspicari cœpit & dubitare, an non diabolicæ præstigiæ subessent; unde eam magno animo aggressus etiam confregit, nec errorem suum antè dedidit, quàm Albertus ad conclave reversus exclamaret: Fili quid fecisti? triginta annorum laborem unâ horâ perdidisti. Nihilominus tamen statua isthæc non

Hom. 10. de Pasch.

nisi industriâ & artis inventione suo Authori stetit. Quod non dixisset, si eam vitâ suâ comparâsset: Hoc ipsum, & quidem multò justiùs, & causâ immensum quantum æquiore uni cuipiam vestrûm Servator dicet, non jam animo ad tolerandam porrò & concedendam veniam parato, sed ad justissimam iram concitato, cùm non multò abhinc tempore ad ejus tribunal judicandus sistetur, Perdidisti, inquiet Animam, pro qua non laboravi tantùm, sed triginta tribus annis etiam passus sum: pro illa carnem humanam assumpsi, & cùm Dominus essem, servum indui; pro illa paupere in tugurio natus sum; in officina fabri plures annos vitam absconditam duxi: pro illa tot & tot passus feci, conciones coëgi, jejunia toleravi, sudores profudi, opprobria sustinui, calumnias infamissimas audivi, & mortem denique mille mortibus truculentiorem in cruce obîi: Tu autem pro oblectatione momentanea, & belluina libidine eam mihi sustulisti? O te Proditorem! *Et peribit infirmus, propter quem Christus mortuus est?* 1. Cor. 8. 11.

XVI. Atque hæc tantò magis, quòd Christo lucrum animæ non emptio tantùm fuerit, sed partus; ex quo capite ejusdem jactura longè gravior evadit. Reginam quamdam animo concipite, quæ novem mensium doloribus, & gravi onere filium utero circumtulit, ac demum elapso hoc tempore majores inter cruciatus in lucem edidit. Si post partum, cùm onere levata & prolem ad Regni columen enixa jam respirat, cùm Rex maritus in gratulationes effunditur, cùm Aula universa festo campanarum, tympanorum ac tubarum sonitu & artificiosis ignibus gaudium contestatur; si, inquam, illo ipso temporis articulo ante oculos Matris Nutrix infantem regium ex incuria in terram cadere permittat, quanta esset subditorum perturbatio ad feralem hunc nuntium, quis dolor Patris, quæ Matris, funestum casum spectantis, angustiæ? Quid si non incuriâ, sed datâ operâ Nutrix isthac eum è fenestra præcipitaret? quis horrorem satis explicet? quis pœnam statuat parricidæ? & tamen factum hoc dirissimum umbra est hujus, quo de loquimur. Propheta Jeremias Christum Cruci affixum Matris instar inter mille dolores parturientis nobis proponit: *vidi*, ait, *omnis viri manum super lumbum suum quasi parturientis:* Jer. 30. ubi Christum nomine *omnis viri* intellexit, scilicet, quia omnium hominum caput, Redemptor, & Regenerator est, qui pro omnibus & loco omnium accipitur; & dicit: hunc hominem se vidisse cum manibus super lumbos inter gemitus & clamores, quasi in partu dolorosissimo constitutum. Et revera tunc genuit Ecclesiam cum animabus, quibus constat, quando *emissâ magnâ voce exspiravit.* Ma[tth.] 15. Unde S. Augustinus eleganter Crucem appellavit: *Thalamum parturientis.* l. 1 Sym[b.] c. 6 Jam cùm ex partu tam dolorifero, non per novem tantùm menses gestato, sed per annos triginta tres formato in lucem tandem prodit Anima hæres Regni cœlorum; cùm festum diem agit

ipsum

ipſum Cœlum cum univerſis ſuis Incolis ipſe etiam Pater æternus cum unigenito Filio ſuo ſibi gratulatur, & Filius omnes ſuos inexplicabiles cruciatus ùt bene & cum fructu exantlatos æſtimat: En, homo unus ſceleratus, qui amicum expanſis brachiis mentitus, innocentem animulam blanditiis, oſculis, amplexibus ſuaviſſimis fovet ac ſtringit, denique ex amplexibus excidere ſinit, & in abyſſum ac voraginem, quæ animo non humano tantùm, ſed Angelico etiam intellectu ac Divino, concipi poteſt horridiſſimam, peccatum ſcilicet mortale abiicit. Et putatis temeritatem uſque adeò enormem habitum iri pro noxa, quæ facilem à DEO veniam mereatur? Non ita, non ita. *Super tribus ſceleribus filiorum Ammon, & ſuper quatuor non convertam eum.*

XVII. Præterquam quòd DEUS plerumque ſoleat illas injurias ſeveriùs caſtigare, quæ proximo, quàm quæ ipſimet DEO inferuntur. Ita ſatis manifeſtè in Caino commonſtravit, quem, cùm in Sacrificio offerendo Sacrilegium admiſiſſet, non niſi benigniſſima verborum correctione increpitus eſt; at ubi fratrem ſuum morte ſuſtulit, maledicto ſubjectus fuit. Hinc vobis dijudicandum relinquo, quibus Sodalem pravum oculis DEUS ſit aſpecturus, qui, præterquam quòd Animam, quam Chriſtus redemit, & tanto Sanguinis profluvio lavit, Domino ac Redemptori ſuo eripiat, ipſi etiam Animæ graviſſimum damnum accerſit, dum gratiâ, & cum gratia ipsâ etiam plerumque gloriâ exſpoliat? Quis neſcit, decretum eſſe in Divinæ tribunali Juſtitiæ? *Judicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam,* proximo ſuo, cùm potuit. Quo igitur Judicii rigore ille judicabitur, qui non ſolùm miſericordiam Proximo ſuo non fecit, ſed mille dolis ac fraudibus in malum malorum omnium peſſimum illum conjecit, cùm ad peccatum mortale induxit, & per peccatum mortale in æternum egit exitium præcipitem? Jac. 2. 13.

XVIII. Scrutamini tantiſper intimas animi veſtri latebras, &, ſi nullâ illum hoc in genere maculâ tam deteſtabili inquinatum reperitis, ſi inquam, vobis conſcii non eſtis, aut veſtro exemplo, aut conatibus veſtris, aut hortationibus ullam unquam Animam in transverſum egiſſe, DEO gratias referte; magnam enim referendi cauſam habetis. At ſi contrà immanis hujus delicti vos reos deprehenditis, timete valdè ac tremite. Quo enim animo quisque veſtrûm eſſet, ſi anima aliqua à vobis ſeducta hoc jam tempore infernalibus cremaretur ignibus? quibus putatis clamoribus, quibus vociferationibus & mugitibus contra vos fremeret? Auditi ſunt in Apocalypſi, qui in odium Fidei animas ſuas poſuerunt, magnis clamoribus contra perſecutores ſuos vindictam poſcere; & tamen perſecutores iſti, à quibus vitâ ſpoliati ſunt, aliquid operæ contulerunt, ut Purpura eorum, quam in omnem æternitatem glorioſi in Cœlis geſtarent, tingeretur. Quam igitur vindictam expoſcent infeliciſſimæ illæ Animæ, quæ à pravis ſuis Sodali-

bus

bus seductæ, ac sempiterno exitio involutæ sunt. Refert Thomas Cantipratanus, Condiscipulum quemdam suum, principio probum, à nequam postea Vicino corruptum, sine Confessione mortuum, ac inter hæc verba vitâ defunctum fuisse: Ego ad Orcum abeo; *Væ autem illi, qui seduxit me.* Quòd si in hunc modum moriens exclamavit, cogitate, quid mortuus dixerit, quando Inferno receptus horrificos Dæmonum vultus aspexit, tormenta gravissima persensit portas terrifico post se strepitu occludi audivit, nunquam postea in omnem æternitatem referandas?

L. 2. c. 30. p. 8.

XIX. Nec ideò, quia Animæ istæ DEO invisæ sunt, minùs earum graves quæstus timendi sunt; etenim solæ non sunt, quæ contra seductores vindictam exposcant. *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Dixit DEUS ad Cain barbarum fratricidam, ut intelligamus, non solùm Abelis sanguinem vindictam inclamâsse, sed ipsam etiam terram, quæ illo perfusa erat, ita fuisse vociferatam, ut si quando Sanguis conticuisset, ipsa altissimis clamosa vocibus scelus propalâsset. Pari ratione non illa tantùm addicta æternis rogis Anima ultionem poscet, sed misera quoque illius Mater, quæ filiæ suæ labem & casam tam pudendum planxit, & amarissimis lacrymis deploravit: clamabit etiam tota Prosapia, cui macula fuit inusta: clamabit tota Patria, quæ Scandalum passa est: clamabit Ecclesia, quæ fuit prodita; clamabunt Sancti & Sanctæ & omnes Angeli; qui amicissimam in felici æternitate sociam amiserunt; clamabit denique plusquam alii omnes sacratissimus ille Sanguis, quem pro Anima ista Christus profudit; sed profudit frustra. Vociferationes hásce non auditis modò, audietis tamen, cùm ad Tribunal severissimi Judicis sistemini. Ibi majorem, quàm fingere animo possitis, peccatorum inundationem reperietis, adeò ut attoniti omnino ac siderati exclamaturi sitis: *Torrentes iniquitatis conturbaverunt me.* Arbitramini equidem, delicta vestra velut rivulum quemdam esse suas tantùm aquas trahentem, illa nimirum peccata tantùm ac delicta, quæ ipsi perpetrâstis, sed torrentem offendetis plus aquis alienis, quàm propriis exundantem; observabitis è cunctis vicinis collibus ac montibus vestrum in alveum undarum colluviem derivari: omnium námque malorum, quorum aliquo modo causa fuistis in aliis, & omnium bonorum, quæ vestrâ causâ omissa sunt, cumulus oculis vestris observabitur: & quomodo vos, qui ne vestra quidem scelera seriâ unquam pœnitentiâ expiâstis, gravissimorum scelerum, quæ alii admiserunt, DEO rationem reddetis?

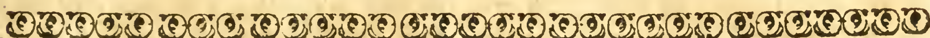
Gen. 4. 10.

Ps. 5.

XX. Berengarius, primùm Hæresiarcha, postmodum Pœnitens, moriens his circumstantes verbis affatus est: Paulò post ad DEI debebo tribunal comparere, rationem vitæ meæ redditurus. Et quantum mea peccata attinet, veniam spero, eò quòd pœnitentiam egerim ex animo; at quot peccata occasione erroris mei com-

Spo[...] dan[...] An. 10[...]

commissa concernit, timeo etiam atque etiam, ne æternùm peream, cùm modum non sciam; quo pro iis satisfaciam. Vobis ne istud quidem levamini esse poterit, quòd expiaveritis noxas à vobis admissas; unde mirum in modum conturbatio vestra crescet, cùm aquis undique confluentibus vos obrui videritis ac suffocari. *Torrentes iniquitatis conturbaverunt me.* Quòd si DEUS justissimâ irâ succensus vos ipsis etiam æternis ignibus addiceret, qualis ac quanta vestra in abysso illa foret desperatio! O quantis cæcitatem vestram lamentis detestaremini? quoties admorderetis labia; eò quòd verbis meis fidem non dedissetis! Et tamen quàm est facilè, ut malo hoc malorum gravissimo involvamini? *Qui ruinâ lætatur alterius, non erit impunitus.* Prov. 17. 5. Quid si non evadit impunitus, qui aliud non agit, quam quod ad vicinæ domus incendium gaudio efferatur, quid, inquam, illi fiet, qui ignem ipse subjecit?

DISCURSUS XXII.

De Venia Inimicis impertienda.

I. VEteres quidam Æthiopiæ Populi in more positum habebant, omnem certo quodam añi die ignem extinguere, & postmodum novum reaccendere, quem silice ipse Rex elicuisset; pœnámque mortis in eos statuerant, qui aliunde sibi, quàm à manu Regis, ausi fuissent providere. O quàm beata foret Christianorum Natio, si morem hunc laudatissimum modo quodam spirituali ac mystico observaret! Cuperem vehementer, ut hic ille dies foret, quo, si quis corde suo Iræ ac inimicitiæ flammam adversùs proximum suum concepisset, omnem illum alienationis ignem extingueret, & de novo sibi igne provideret: non ad alium tamen quemquam, quàm ad Christum Dominum novæ hujus flammæ gratiâ accederet, atque ab eo ignem illum exposceret, qui ut eundem in terris reaccenderet, à cœlo etiam se demisit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Luc. 12. 49. Eja igitur, Auditores dilectissimi, de Charitate nobis providemus; condonentur invicem injuriæ hactenus illatæ & acceptæ, tollantur inimicitiæ, Pax novo fœdere statuatur. An est quisquam vestrûm, qui votis tam justis non annuat? si quis est, aures mihi suas attentus commodet, dum pluribus demonstro, quòd, qui pacem negat alteri, sibi eam neget, & suúsmet re verissimâ sit hostis, qui hostem se alteri profitetur.

II. Tres in specie Pacem distinguit S. Thomas; scilicet quam cum *In Joan. 14 loc. 7.* DEO

DEO tenemus, quam nobiscum, & quam cum Proximo, quam omnem sibi negat, qui cum Proximo in gratiam redire detrectat. *Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum?* ait S. Cyprianus. Et quidem quod Pacem cum Proximo habendam concernit, non est, quod dicam, eam enim Vindictæ cupidi non quærunt: de gemina altera loquamur; & primùm quidem de Pace, quam quis secum habet, & quam hi sibi ipsis negant.

S. Cypri. d. 30. c. neque ad Carn.

I.

III. Quid igitur est Pax? Respondet S. Thomas loco citato; *tranquillitas ordinis:* ita, ut si res fuerint in corde hominis turbatæ, Pax esse non possit. Jam verò, quæ major esse turbatio potest, quàm cùm Rationi, ad quam hominis spectat gubernatio, Passio tam turbulenta ac plena impetu, qualis est Ira, dominatur? Omnes inordinatæ Passiones in corde nostro faciunt, quod in mari venti, sùs déque vertunt omnia. *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest.* Longè tamen magis Ira desævit, quæ inter affectiones nostras, ut inter ventos Typho, tenet principatum; ut enim ille ventorum est atrocissimus jam tum, cùm nascitur, magnus; ita & Ira se habet. Alia vitia cor humanum sollicitant, Ira præcipitat, & statim magna est, cùm esse incipit. Cætera vitia per incrementa proficiunt, at *non paulatim procedit Ira, sed dum incipit, tota est.* Ex quo argumentum capite; quanti sint fluctus, quos intra cordis turbati sinum ciet Ira, quámque procul omnem requiem in fugam agat.

Isa. 57. 30.

Seneca l. 3. de Ira. c. 1

Id quod magis confirmatur, quandò Ira in odium degenerat, ut in Basiliscum serpens: Ira siquidem rationem saltem audit, quamvis auditam non sequatur: odium ne audit quidem, unde etiam prorsus intractabile evadit, insanabile penitus, & ita hominem dementat, ut non refugat, jugi us sese planctibus conficere, dummodo is quem odit, non rideat. Subjicite animis vestris hujusmodi hominem Irâ excæcatum, quem sua indomita Passio armis onerat; à conventibus abstinet, ab hominum commercio abducit, ad insidias ubique locorum, etiam inter Amicos, timendas adigit, nonnisi amarissimo quotidie felle pascit, in ipso etiam lecto & stragulis somno privat. An vindictam Inimici ipsi graviorem ac immaniorem possent sumere de isthoc homine, quàm de se ipse sumat, hostis ipse sibi, quàm quisquam alius esse possit, crudelior?

S. 7 I. 1 46. & 4. 3

IV. Subit animum, quod de obsessis quibusdam civitatibus audivisse me memini: hæ, ut ne se hostibus permitterent, se ipsas longè majoribus calamitatibus afflixerunt, quàm ab hostibus captæ ac direptæ accepissent. Cives Saguntini in Hispania, quòd se Annibali nollent tradere, postquam abominabiles quasque sordes in cibum admiserant, urgente fame, mutuis denique cædibus se ipsos sustulerunt, muris quoque, ac ædibus, quæ supererant, nequid de Sagunto hostis haberet, sub idem tempus concrematis: & sic ea sibi mala ipsi intulerunt, quæ à victoribus inferenda vix timere poterant ac suspi-

cari.

cari. Imago hæc eſt turbari cordis, quod majorem longè ſibi noxam molitur, quàm Adverſarius quisque infenſiſſimus. *Grave eſt ſaxum, & onerosa arena, ſed ira ſtulti utroque gravior.* Deſiderium vindictæ quacunque rupe Alpium gravius eſt, & quocunque monte alpino ponderoſius, non ſolùm aliis, ſed ipſi etiam Iracundo, qui omnium primus debet ſeipſum ſuſtinere: *ſcilicet ipſe ſtultus*, ait Liranus. Volunt Jura, poſſe furentibus aliquid de pœna remitti, etſiamſi atrox ſatis ſcelus admiſerint, eò quòd ipſe furor miſeros ſatis plectat ac puniat. *Poteſt de modo pœna eorum diſſimulari, cùm ſatis furore ipſo puniantur.* Pati ratione, qui tot in eo ſunt, ut modis ſe vindicandi, injuriarum ſenſum prodendi, & par pari reddendi excogitent, aliâ mulctari pœnâ non deberent; cùm ipſe eorum furor, & quam hîc degunt, plena angoribus vitâ ſatis magna pœna ſit. Si Divites ſunt, opibus ſuis frui non poſſunt; ſi Pauperes ſunt, ſuis ſe ſudoribus ſuſtentare non poſſunt: neceſſe eſt eos à ſuis migrare, exules voluntarios, aliàs etiam coactos: & poſtquam aliorum bonorum omnium jacturam fecerunt, parati eſſe debent ad ſanitatem, quàm vitam adeò ipſam amittendam. Obſervant Philoſophi, quòd animalia illa, quæ bile minùs abundant, proportione quadam etiam vitam diutiùs protrahant; ſiquidem Ira ignis eſt, qui eum, à quo in ſinu fovetur, certiùs quàm quivis alius ignis conſumit. Verbo, quò plus Iracundiæ ac turbarum animo veſtro fovetis, tantò etiam plus doloris ac ærumnarum experiemini; ſicut contrà, quantò plus Chriſtianæ manſuetudinis in eundem admiſeritis, tantò ampliùs ſincerâ pace gaudebitis. Veritatem hujus rei comprobabit eventus, quem veſtræ ſalutis ſtudio jam nunc recenſebo.

V. Militum nonnemo publico in foro injuriâ ab altero fuerat affectus. In hac nihil illi intolerabilius viſum, quàm quòd ſe ulciſci confeſtim non licuerit: nam qui magno numero præſentes aderant, tamdiu furentem detinuêre, quoad is, qui injuriam fecerat, in tutum ſe reciperet. Quo factum eſt, ut miſer inſani furoris flammis intus conflagraret: ut proinde mitigaret incendium inteſtinum, Paſſionis ſuæ tantum indulſit, ut palàm juratus aſſereret: ſe nec capillum, nec barbam, nec ungues relecturum priùs, quàm de hoſte ſe ſuo ulciſceretur. Tres ipſos annos hæc tenuit inſania, ſic ut quam animo, hanc jam etiam vultu toto, & habitu referret ſilveſtrem beſtiam. Inaudîit tandem, hoſtem, à quo læſus erat, tridui tantum itinere diſtare in certa ejus Provinciæ urbe; cùm mox quaſi ad nuntium omnium jucundiſſimum exhilaratus, conſcenſo equo, & telis omnis generis obarmatus jurare denuò inſtitit, equo ſe non deſcenſurum, dum locum vindictæ deſtinatum attigiſſet. Vos jam judicate, an probè feſſus eò appulerit: appulit tamen: & reſumptis ab ipſo furore viribus, pro quiete, quam capere oportebat, obambulare forum cœpit, quod eo potiſ-

Doultreman. Pædag. Christ.

potissimùm loco speraret sibi Adversarium obvium habiturum. Sed O inscrutabiles Divinæ Providentiæ vias! Sors tulit, ut eadem in civitate optimæ frugis plena Missio, ut vocamus, haberetur, eâdémque ipsâ horâ Præco verbi Divini pegma eam in rem paratum in foro conscenderet, ex quo populum ad pœnitentiam cohortabatur. Cùm jam sacer Orator verba faceret, miles magis curiositate spectaculi, sibi prorsus novi, ductus, quàm pietatis veræ studio ad auscultandum accessit. Disposuit autem Divina Bonitas, quæ illo loco feram hanc exspectabat, ut de condonandis mutuò injuriis etiam gravissimis, déque præmiis maximis, quæ manerent sic condonantes, tum sermo haberetur. Et fuit planè opportunissimum, quòd omnia, quæ à Præcone verba fiebant, Militi viderentur in se solum prolata, & oratio publica in unum se directa: unde post multam digladiantium inter se affectuum luctam decrevit tandem dare locum Gratiæ. Hinc finito sermone ac concione dimissâ ad pedes Sacerdotis, qui verba fecerat, se abjecit, &, ut confitentem audiret, rogavit, pollicitus, Pacem se daturum proximo, quàm à DEO ipse effictim postularet. Neque hoc contentus, statuit, magno aliquo beneficio illatam sibi injuriam compensare. Quam ob rem cùm intellexisset, hostem suum ob æs alienum carcere detineri, rarâ admodum beneficentiâ, divendito, quo advectus erat, equo & armis, nominibus expunctis, libertati eum asseruit, tanto cordis sui jubilo ex actione tam generosa, ut solatium non satis caperet, & inposterum inimicum hunc suum inseparabilem vitæ comitem ascisceret, quem tanto tempore ad mortem investigârat.

VI. Expendite nunc in utraque Militis hujus conditione, & cùm inimicitias gessit, & cùm pacem ac veniam concessit: bellum ac turbas animi, qui inimicitias fovet! pacem verò & tranquillitatem ejus, qui odium posuit. Quæ unquam injuria eum ita afflixisset, ut afflixit odium, quo flagravit? & quæ unquam Vindicta tantam ei consolationem attulisset, quantam attulit impertita venia? Discite igitur exinde, nullam meliorem rationem secúmmet ipso pacem habendi inveniri, quàm eandem cum proximo tenere; & cor illud, quod in inimicitias exardescit, globis illis ignea peste fartis esse simillimum, qui sæpenumerò omni sua sævitie alteri nemini, semper tamen sibi nocent, dum in mille demum fragmenta dissiliunt. Id quod solum sufficere potest ad obturanda illorum ora, qui Christi non verentur Legem carpere, tanquam vetere multò rigidiorem; quæ tamen Lex Gratiæ non appellabatur, sed rigoris & austeritatis. Verum est, Antiquâ Lege majorem iræ licentiam patuisse: *audîstis, quia dictum est, oculum pro oculo, dentem pro dente*, quam tamen Lex nova penitus tollit, ac interdicit: *Ego autem dico vobis non resistere malo.* Sed hoc ipsum est, quod Legem novam in praxi dulciorem facit, quam anti-

antiquam: Jugum Christi, nisi quis illud priùs superbè excusserit, quàm fuerit expertus, semper magis ac magis leve videbitur: maximè ex isto etiam capite, quòd longè faciliùs sit, pacem animo afferre omni penitus rancore, omni alienatione extinctâ, quàm si vel tenuis scintilla viva relinquatur. Verissimum est, Legem Christus restrinxit, sed quam ob causam? *ut majore labore nos liberaret,* ait S. Joannes Chrysostomus, & faciliorem redderet Legis observationem; quod in re nostra quàm maximè accidere consuevit, in qua longè est facilius, omne omnino Odium deponere, quàm illud moderari. *Inimicus si invenerit tempus, non satiabitur sanguine.* Medicorum judicio dolores humani corporis acutissimi ex bile originem trahunt; obtusi ex phlegmate; id ipsum etiam in animo evenit, cùm dolet. Sensus malorum nostrorum remissior fit ex patientia, quam in iis tolerandis exercemus; intensior autem ex impatientia: & idem nobis accidit, quod feris, cùm in laqueos incidunt, quæ quò plùs laborant se extricare, & in libertatem asserere, tantò magìs se implicant atque intricant.

i. 2. Epist. Rom.

i. 12.

II.

VII. Et tamen damnum, quod hactenus exposui, omnium minimum est: Quia si vindictæ studium non aliam, quàm quæ nobiscum ipsis nobis est, pacem tolleret, tolerabile id foret. Pessimum est, quòd illam etiam pacem eripiat, quæ nobis cum DEO intercedit, dum illius Gratiam confestim aufert, *Non potest habere placatum DEUM, qui cum fratre non habet pacem.* Ubi, ut me bene percipiatis, considerare vos velim, quòd non in omnibus semper cordibus idem odium reperiatur. Feræ, ait Aristoteles, quæ in Europa sunt, communiter fortiores ac robustiores sunt, in Asia autem crudeliores, in Africa denique monstrosiores. Ita in animi Passionibus fermè se res habet, maximè in Odio. In quorumdam cordibus plus humani habent, in aliorum plus belluini, in nonnullorum plus monstrosi. Invenietis nonneminem, qui litem & jurgium vel cum sui ipsius umbrâ moveret (tam Iræ est impotens) quique omnem suum honorem in vindicandis injuriis collocet & cædibus, feritatem & truculentiam gloriam suam reputet. De hoc manifestum est, pacem illum cum DEO non habere; sed tanquam monstrum inter Peccatores, illam quoque pensi non habere; & ideo de hoc hominum genere plura dicere supersedemus. Alii sunt, qui pacem cum DEO non vilipendunt, sed quia animales magìs, quàm rationales sunt, non dubitant, etiam cum Divinæ Gratiæ jacturâ Passioni suæ obsecundare, quâ quidem privatos se & agnoscunt, & dolent, sed non quantum satis est ad eos in semitam reducendos. Et de his etiam supervacaneum duco pluribus agere: hi enim, cùm à Sacerdote sibi dici audiunt, iturus illos denique, nisi injurias condonent, ad Infernum, stultè prorsus respondent; *Illud fiet, quod DEUS voluerit:* tantum in instituenda vitæ suæ ratione belluini habent,

D. 90. Neque. ad Cain.

De hist. animal. l. 8. c. 28. n. 11.

habent. Solùm igitur restat de illis porrò disserere, qui, cùm irascuntur, plus aliquid hominis retinent: quia ex una parte volunt inimico veniam impertiri, ut boni Christiani; ex altera parte, si res suis momentis libretur, non impertiuntur: & ideò apparentibus rationibus inducti sibi persuadent, omnem in corde Inimicitiæ ignem extinctum esse, cùm tamen fumum vel ipsi observent. Hi cum DEO pacem habere se antumant, quam tamen perquam facilè est eos non habere: & ideò hos periculi commonefaciam, in quo eorum fiducia versatur, ne miserè fallantur: propter geminos scopulos sub aquis latentes, duarum scilicet omissionum, quæ, quamvis à quàm paucissimis observentur, valde tamen sunt culpabiles: ad hos allidi ipsis facillimum est, & cum tot aliis luctuoso sanè naufragio mergi. Prima harum omissionum est, quâ Inimicos suos salutare detrectant, cùm deberent; altera, dum scripto veniam dare abnuunt. De utraque res postulat, ut accuratè vobiscum agam.

VIII. Quantum ad primam; ante omnia scire oportet, quòd non solùm licitum non sit, proximum nostrum, propterea quòd nos offenderit, odio habere: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo:* (Levit. 19. 17.) sed quòd etiam illicitum sit, odii in proximum concepti aliquod foris signum edere: ex quo ipsa ratione etiam inimici ab illo officiorum genere excludi non possunt, quæ communia dicuntur: hoc est à talibus Charitatis contestationibus, quæ personis omnibus ejusdem communitatis aut conditionis sine discrimine exhibentur: hoc enim de præcepto est. De consilio quidem est, ea Inimico benevolentiæ signa specialia, ac extraordinaria præstare, quæ nemini debemus: præcepto tamen tenemur, ne communia & omnibus debita negemus; (S. Th. 2. 2. 25. a) ut, quæ foris apparent, internis respondeant. In corde autem neminem Inimicorum ab amore, qui proximo in communi debetur, excludere possumus; ergo neque exteriùs; quæ causa fuit, quare Christus, cùm exemplum cœlestis Patris sui etiam in perduelles benevoli afferret, nonnisi illa beneficia allegaret, quæ omnibus sunt communia, scilicet: *Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos:* (Mat. 5. 4) ut notum nobis faceret, quousque se porrigat vera obligatio amandi eum, qui nos odit: ad amandum scilicet amore illo communi, quem exhibemus illi, qui nos amat. (Caje. hic.) Jam ut ad propositum redeamus, quamvis salutare proximum nostrum, naturâ suâ sit signum benevolentiæ specialis & extraordinariæ, quod non cadit sub præceptum; nihilominus tamen si quoscunque alios cives & gentiles vestros salutare estis soliti, non poteritis hoc ipsum benevolentiæ signum ei, qui vos offendit, negare, etiam antè quàm satisfecerit pro injuria: quia cùm omnes alios salutetis, actus iste jam non est amicitiæ peculiaris, sed ordinariæ & communis, à qua Adversarium vestrum excludere non potestis, (Lay. l. 2. c. 4. DD. eo cit. Lud. Cari lib. Paci Inin. 24. 25.)

testis, quin ejusmodi vindictæ genus exerceatis, quod sufficiens est, ut malè affectum animum, contrà quàm præcipiat Charitas, nemo non possit certissimâ conjecturâ, nec sine scandalo, assequi. Et hoc longè adhuc magis verum est, si offensum sors tangat salutem reddendi, non primò dandi; tum enim humeros contrahere, & obverso tergo, ut nonnulli assolent, salutationem silentio præterire non inhumanum tantum est & rusticum, sed & injuriosum; est palàm declarare, vivâ etiamnum memoriâ injuriam teneri; est negare Proximo non indebita tantùm charitatis officia, sed debito manifesto defraudare. Nec culpâ se eximunt, qui similibus dicendi formulis silentium suum excusant: *Non ei volo malè; non eum volo offendere; sed eat vias suas.* Non eximunt, inquam, se, etsi multi, qui studiosè se decipiunt, credant, se hujusmodi protestationibus satìs tutos esse. Quare autem non valet excusatio? quia protestatio, utut speciosa, contraria est facto. Cervus felle caret, viscera tamen adeò amara habet, ut etiam canes ab illis abstineant: & tales saltem sunt, qui ita loqui consueverunt. Quod si enim Anatomiæ subjicerentur, forsan felle inimicitiæ denunciatæ non turgerent; neutiquam tamen bile per viscera sparsa, occulto scilicet rancore, carerent, qui amaritudine omnia inficeret. Malum illi optatis nullum; at si malè illi non vultis, quomodo fit, ut actiones manifesti contemptus indices exhibeatis? Ne, quæso, ne fideatis
vobis, Auditores dilectissimi; cum eo enim Domino res vobis est, qui cordium recessus intimos scrutatur: *Cordis scrutator est verus*: atque ideo, cùm coram se charitate vacuos conspexerit, odio suo dignos vos reputabit: *Qui non diligit, manet in mor-* Sap. 16.
te: non solùm *qui odit fratrem suum*,
sed *qui non diligit.* Quid igitur vo- 1. Joan.
bis fiet, si fallimini? Dicitis, nemi- 3. 14.
ni vos malè velle; ego autem, utut velim non possum credere: cùm non videam, quomodo non grandis vindictæ species sit, cum omnibus agere humanè, omnes alloqui, respondere omnibus, solum adversarium his officiis excludere? Quid facit Ecclesia, ut Sacris interdictos grandi pœnâ mulctet? à commercio eos aliorum removet, & familiari cum cæteris Christianis conversatione interdicit; quin & indignos judicat, quibus alii salu-
tem dicant: *Nec Ave ei dixeritis.* 2. Joan.
Vos eâdem severitate Proximum ve- 19.
strum mulctatis: *nec Ave ei dicitis*, & postmodum vultis, ne quis silentium hoc vestrum vindictæ nomine censeat, etiam momenti non levis? Lege Christi obligamini Proximum vestrum fratris locò habere; vos autem pejus quandoque accipitis, quàm si foret exterus, Tartarus aut Turca: neque enim difficile vobis accideret, Turcam salutantem resalutare; Christianum autem mutuâ salute impertiendâ honorare dedignamini, quia vos offendit. Omnino igitur odistis illum.

IX. Malum auget, quod non Adversarius tantùm vester, sed quicunque

que ei necessitudine quadam juncti sunt, ut partem offensæ in vos exercitæ nullam habeant, imò factam improbent, isthac benevolentiæ mutuæ significatione excludantur, & numero Inimicorum eo solùm titulo habeantur, quòd quocunque tandem modo ad eum pertineant, qui vos offendit. An majus odii vestri intestini indicium ac signum exposcitis, eò profundioris, quò magis clausum in fundo hæret? *Ira* ait Philosophus, *semper in singulos*, concipitur, *Odium verò etiam in genera*, & sic latroni, exempli gratiâ, irascimur, qui nos publica in via adortus est; odio autem omne latronum genus habemus. Qui igitur vos jactatis, Iram vestram nonnisi simplicem tantùm Iram esse? Etenim si talis esset, sisteret in eo, qui vos offendit. Dum igitur in totam cognationem, etiam innocentem, eam extenditis, manifestum fit, furorem illum, qui Iræ nomine vobis venit, verissimum esse odium, odiúmque tam intensum, quod non eum tantùm, qui injuriam vobis intulit, sed omnes, qui bene illi volunt, invisos reddat ac abominabiles.

Lib. 1. Rhet. c. 4.

X. Addite, quòd Ira cum tempore evanescat: *Ira est sanabilis tempore*, & quamvis impetu majore feratur quàm odium, minus tamen est fixa ac stabilis. Quod si igitur Ira vestra, Ira simplex foret, post menses & menses, ac fortè annos ab injuriâ acceptâ elapsos, deflagraret. Sed viget illa, ut ex officiis humanitatis, licèt facillimis, negatis tamen, abundè patet. Signum ergo est, Iram vestram plus de odio, quàm Ira habere: *Odium est insanabile*, & senescendo non tantùm non infringitur, sed novas semper vires accipit, ita, ut tempus ipsum, quod Iræ medicinam affert, Odio cedat in alimentum.

XI. Et hanc ipsam ob causam videte, quàm jure ac meritò omissionem istam damnemus ùt culpabilem, quam aliqui liberrimè admittunt, dum dedignantur proximum suum aut salutando prævenire, aut salutanti respondere. Non solùm qui ita se habet, debita charitatis obsequia Proximo suo negat, qualia sunt officia benevolentiæ, humanitatis, ac civilitatis; sed facillimum omnino est, ut hæc ipsa ex rancore aliquo non vulgari deneget; ita ut hominem, maximè urbanitatis aliàs studiosum rancor iste impellat ad urbanitatis leges negligendas. Et hic primus est scopulus, quem supra monui omni contentione vitandum. Quid de altero dicemus, in quem, qui veniam scripto dare refugiunt, incurrunt? Dici certè non potest, talem superabundantiam Pacis hostibus præstandam lege charitatis præcipi, sed consulitur tantùm. Hoc non obstante ostendam, etiam in hoc vado, quod omnino tutissimum arbitramini, scopulos plurimarum animarum excidio infames reperiri.

XII. Inprimis doctrinam hanc ut universalem, & pro omni casu obligantem non vendo, quasi verò quilibet obligetur publico Instrumento injuriam sibi irrogatam remittere. Neque enim ignoro, hunc in finem Judices esse constitutos, & magno nume-

numero Justitiæ ministros; ut qui gravi injuria provocatus fuit, habeat, quo fine peccatorem deferat, & Jus sibi dici postulet. Dico tamen, non rarò contingere, ut, qui præcepto charitatis in alios exercendæ non obstringitur, teneatur quandóque vinculo adhuc majore charitas erga seipsum. Accidit enim, ut in ipsa praxi nullum sæpenumerò remedium occurrat, quo conceptum quis in adversarios rancorem ex corde evellat, nisi publicâ hujusmodi reconciliatione, ad quam aliàs non obligaretur, animum ad mutuæ pacis constantiam obfirmet. Et sic iidem Doctores, qui affirmant, nullâ charitatis erga Proximum lege quemquam teneri, ut memoratâ superiùs ineundæ pacis ratione utatur, agnoscunt in casu, quem modò ponebamus, obligationem quandam charitatis erga seipsum; considerato scilicet gravi periculo damnationis incurrendæ, cui nonnulli obnoxii esse possunt, nisi ad hujusmodi actum, cæteroquin non necessarium, animum inflectant. Crocodilorum morsus semper curatu difficillimus habitus est; non aliam ob causam, quàm quòd vulnus, quod dentibus hæc bestia infligit, vix unquam coëat. *Quod dentibus laceravit, nunquam sanatur.* Similis est morsus odii: unde præstantissimo opus est balsamo, quo cicatrix obducatur, & chirurgo peritissimo, qui omne pus, quod in imò plagæ residet, expurget. Sunt nonnullorum hominum genii tam pertinaces, ut acceptarum injuriarum obliviscantur nunquam, ne tum quidem, cùm vivere ipsi desinunt; vivum siquidem perfrequenter tanquam hæredibus toti familiæ odium relinquunt, haud aliter,ac aliud vitæ aut professionis genus. Tali igitur indoli hoc opus est balsamo pacis publicæ, & Chirurgi munus obeunt Prudentes Confessarii, qui Pœnitentem adigunt, cùm sapienter judicant, eum non aliter posse ad Christianæ vitæ normam ac regulam perduci, quàm si plus aliquid, quàm charitas à DEO præcepta requirat, ultrò præstiterit. Ita fermè cum distortis arbusculis fit, quæ fix aliter erigi possunt, quàm si in latus alterum, à quo deflectunt, vi adhibitâ retorqueantur, & cùm stare ipsæ rectæ non valent, ne porrò declinent, vinculis ligentur. Id quod imprimis fieri convenit, cùm personæ magnæ cujusdam auctoritatis in concordia concilianda laborant, &, qui offensæ auctor est, pacem demissè petit, paratus ad Arbitrorum nutum præstare, quidquid ipsi ad abolendam injuriæ memoriam opportunum censuerint: tunc enim, qui offensus est, nullam porrò excusationem poterit obtendere: cùm omnes in hoc conveniant, quòd Inimicus non modò talis jam non sit, sed nec dici possit, utpote qui faciat, quantum potest, ut ex Inimico in Amicorum numerum referatur.

Mag. 3. sent. d. 30. cum S. Thom. & aliis Doctoribus ibid. & S. Thom. in ep. ad Rom. c. 2. l. 3.

XIII. Et hoc tantò magis, quòd in negotio tam gravi plerumque offensus vehementer hallucinetur, dum sic arguit: *Potest negari Pax etiam sine DEI offensa; ergo & ego eam sine tali offensa negare possum.* Paralogizat, qui ita disserit. Non nego equidem,

posse offensum licitè velle, aut Magistratus suo in castigando Inimico munere fungatur, scilicet ut hac ratione vel Adversarius emendetur, vel Delinquentibus animus infringatur & audacia, quæ, cùm, scelera sua vident impunita, augetur & crescit. Non inquam, hoc nego, cùm, uti dicimus, in abstracto loquimur; at quòd hîc & nunc offensi inimicis suis veniam negent, hujusmodi rationibus & boni communis studio inducti, & non magìs odio privato impulsi, hoc enimverò admodum difficile est, & reipsa perquam raró accidit; cùm vix unquam inter privatos contingat, ut, cùm causam suam in tuto locaverint, ita Justitiæ sint tenaces ac studiosi, ut toto eam mundo velint resplendescere; idémque fere esset, ac si facibus suis Solis vellent radios juvare: *supervacuis laborat impendiis, qui solem certat facibus adjuvare.* Hinc Theologi, quando asserunt, quòd licitè omnino pœna Inimici possit appeti, adjungunt tamen semper, quòd in praxi res hæc admodum dubia sit ac difficilis; nec omittunt lectorem monere, gravis deceptionis posse eum periculum incurrere. Et certè, si tam esset facile, tali in eventu omnem passionem exuere, atque ex sola ratione operari, non capio, quomodo Sacrosancta Concilia oppositum unquam supponere potuissent. Scimus autem, quòd Concilii Carthaginensis quarti prohibitione cautum sit, ut ne illorum oblationes ad Altare acciperentur, qui hujusmodi publicam reconciliationem detrectarent. Concilium Toletanum Undecimum etiam statuit, ut iisdem insuper sacratissima Communio negaretur. Plus voluit Concilium Agathense, scilicet, ut qui reconciliari nollent, solenni forma Ecclesiæ Sacris amoverentur. At non sciebant forsan omnes illi sanctissimi ac sapientissimi Patres, licere offenso ex Zelo Justitiæ, & solius boni publici studio procurare, ut qui offendit, tanquam reus plecteretur? Sciebant omnino, altiori tamen, & plus quàm humanâ prudentiâ, id quod fieri solet, non quod potest, considerabant. Nôrant, quòd Homines in praxi non ita moveantur causis ab omni vitio purgatis, etsi veris, si suis res momentis perpendatur, sed occulto rancore, acerbitate & livore. Non ignorabant, plus in eorum cordibus spiritum vindictæ posse, spiritum, quem Cacodæmon infernalibus suis follibus animat & inflammat. *Halitus ejus prunas ardere facit.*

Can. 6. q. 1. c. si omnia V. Laym. l. c. assert. 3.

Can. 93. d. 90. c. oblationes.

Can. 4.

Can. d. 9? placu

Job 12.

XIV. Non creditis mihi? At claris adeò indiciis commonstrabo, ut fidem vobísmet ipsis habeatis; atque hæc alia non sunt, quàm hominum illorum vultus & lingua, qui pacem ac veniam petentibus impertire recusant. Vultum primùm alicujus istorum observate. Si enim is non dico offensorem suum, sed de familia tantùm illius aliquem obvium habet, utut innocentem, mox cohorrescit, attollit supercilia, expallescit, perinde ac si peste infectum offendisset. Et hi jam sunt illi, qui veniam Inimico negant ex motivo adeò sincero & puro Justitiæ? fæminam gravidam, ajunt Medici, cùm utero

utero masculum gestat, plerumque colore admodum vivido esse; at si fæmellam parturit, colore lurido. *Si marem gestat, vivido colore est, si fæminam, fœdo.* Quidni igitur ego quoque ex colore lurido, quem in vultibus pertinacis odii hominum observo, possim arguere, fœtu malè fortunato eos esse gravidos? *Iratus est Cain vehementer*, ait Scriptura, *& concidit vultus ejus.*

r. | ...ph. | ., 45.

XV. Et tamen signum hoc longè minùs est certum illo, quod ex lingua habetis, quæ interpres humani cordis longè est fidelissima. Sermonem apud hos de eorum injuriis movete, mentionem de iis facite, à quibus offensi sunt; audietis eos remotâ omni verecundiâ injurias suas illis, quas Christo Judæi intulerunt, exæquare & eos, à quibus ipsi offensi sunt, Christo tortoribus comparare. *Proditus sum*, dicunt, *ut proditus est Christus. Iste, & iste mihi Judas fuit. Non est ei similis Proditor in Mundo.* Quid vobis de isthoc loquendi modo (usitatissimo tamen) videtur? an putatis credi posse, quòd pacem non ex spiritu vindictæ turbido, sed æquitatis placido atque pio rejiciant? Lingua indicium manifestissimum est, quo peccans in homine humor dignoscatur: nam si rubra est, sanguis excedit; si pallida, phlegma abundat; si nigra, atram bilem prodit. *Humorum dominum colore refert.* Si in hominum istorum cordibus nigerrimum non delitesceret odium, nunquam in tam funestas loquendi formulas lingua solveretur. Et verò re ipsa ex centenis, qui in gratiam cum Inimicis redire nolunt, non invenietis unum unicum, qui, si præter exspectationem causam rogetur, ob quam redire nolit, illico nihil hæsitans respondeat: ideo redire detrecto, quia boni communis ratio id requirit. Omnes potiùs, nullo ferè excepto reponent: injuriam nimis fuisse gravem; non posse se ante oculos ferre Sycophantam talem planè nequissimum: offensam recentem esse, concordiam esse dubiam; Stultorum esse, anguem in sinum immittere, cùm procul ab illo quis stare potest. Et cùm urgentur vehementiùs, ad rationes denique à justitia petitas confugiunt; ex quo manifestè apparet, hanc eorum constantiam, dicam, an animi duritiem, revera non ex Zelo inter homines tam raro, sed ex rancore, qui Zeli nomine obvelatur, prodire; ignémque Iræ illius non ex thure, quemadmodum sibi persuadere allaborant, sed bitumine sumere alimentum.

..de | ..l.6.

XVI. *Non volo illi malè* (dicit nonnemo) *sed mores illius aversor: peccatum odio habeo, non peccatorem.* Animúsne vobis est, qui ita loquimini, etiam coram tribunali Divino hujusmodi dicta affirmandi? Odi peccatum, non odi peccatorem? quomodo peccatum odistis, si illud plùs quàm vosmet ipsos amatis? ut illud corde recipiatis, non veremini, omnia & Gratiæ & Gloriæ, quæ per omnem beatæ vitæ æternitatem sperare potestis, bona præsenti jacturæ periculo exponere; & videri postmodum vultis peccatum, non peccatorem

Psal.49.18. odisse? *Si videbas furem, currebas cum eo*, improperabit vobis DEUS, *& cum adulteris portionem tuam ponebas.* Vos autem quid respondebitis? Toties (urgebit) in domum alienam intulisti mille dedecora & probra, mille jurgia tuis impudicitiis; & tunc odio peccatum non habebas; nunc autem cùm de Inimico sumenda vindicta est, cùm reparandæ injuriæ, & abolendæ notæ, quæ familiæ tuæ inustæ sunt, insolito in peccatum odio feris. Toties cum pravis Sociis tuis ad omne genus flagitii operam tuam junxisti, & peccatum odio non habebas; pejerâsti, & peccatum non oderas; egentes exspoliâsti, & peccatum non oderas; Pupillos circumvenisti, & peccatum non oderas; derisisti pietati præ aliis deditos, & peccatum non oderas; calumnias intorsisti, insidias struxisti, fraudes machinatus es, manus tuas humano sanguine contaminâsti, & in his omnibus peccatum non oderas. Et nunc vas electionis specioso plenum odio haberi vis, cùm sis vas Iræ ita plenum iniquitate, ut ex omni parte exundes. Procul hinc à me discede; etsi enim vanissimis tuis persuasionibus homines in fraudem induxeris, me autem decipere non valuisti: *Nunquid DEUS* Job.13.9. *decipietur, ut homo vestris fraudulentiis.*

XVII. Nemo sibi persuadeat, quòd eodem tempore odisse peccatum & amare peccatorem, res sit tam facilis, ut eam opere exequi pronum sit unicuique. Opus est, DEI dignum corde, & ab hoc, qui sine periculo illud excercere volunt, discant oportet. Et O quàm imitatu est arduum! magno sanè Gratiæ auxilio opus est, magno in naturam dominio, quæ Gratiæ cedat. Si Vir tam fortis, qualis fuit S. Ambrosius, in vicem quòd sumptus in omnem deinceps vitam suppeditaret infami cuidam sicario, qui ad eum occidendum immissus fuerat, voluisset ex Zelo Justitiæ, ut juxta meritum suum plecteretur, non multum laborarem, ut crederem, hujusmodi Virum hoc optando rectè ac sapienter egisse: at quòd homo peccator in hujusmodi casu eâdem æquitate procedat, qui nunquam non cupiditatibus suis obsecundavit, virtutem nullo unquam loco & pretio habuit, vitium autem primo ac præcipuo, in quo Gratia infirma ac debilis, Natura robustissima fuit, non possum, ut verum fatear, adduci, ut credam.

XVIII. Pauper quidam ruricula, cùm in silvam lignorum colligendorum gratiâ profundiùs penetrâsset, filiolum post se in parietinis repositum reliquit: Subitò autem cùm respiceret, vidit filii sui pedem viperæ adrepentis spiris involvi, atque viperam veneno lividam jamjam vulnus illi, ac necem morsu intentare. Ad repentinum hoc periculum Paternus Amor consuluit, ictum tam dextrum vibravit, ut ejúsce rei memoria ad seros posteros propagaretur. Ferro siquidem, quod manu gerebat, eminus projecto ita Serpentem in partes dissecuit, ut crus, circa quod Serpens se implicaverat, nulla ex parte læderetur. Similis vobis ictus tentan-

tandus est, si peccatum odisse, à peccante autem non abhorrere vultis; unde nemo non videt, quâ arte sit opus. Indubitatum mihi est, fore, ut etiam Sancti cujusvis, hac in re petitissimi, brachium tremeret, si ictus illi tam periculi plenus tentandus esset.

XIX. Sed quid porrò rationes accumulo? Quinam illi sunt, qui publico instrumento contestari pacem recusant? forsan ex omni populo modestiores, magísque continentes, ac charitatis studiosi? Dicam. Homines plerumque sunt vitâ infames, superbi, Homicidæ, Protervi, ac volupatibus obscænis dediti; & hi postremi præ aliis omnibus: nam, ùt ait Seneca, *Ira voluptatibus generatur.* Qui effœminati magis sunt, etiam sunt magis iracundi ac feri: vel quia ex eodem vitio summa feritas erga alios nascitur, & erga se animus extremè mollis; vel quia lascivi in lacuna cordis sui Serpenti infernali gratiorem receptum parant, qui eos ad vindictam extimulat. Observant rerum naturalium periti, quòd omnibus animalibus dentes aut excidant, aut mutentur, solo porco excepto, qui dentem non perdit, aut mutat. Notavi & ego sæpiùs, eos demum ex mortalibus omnium in ponendis Iræ dentibus esse difficilimos, qui procorum instar semper in cœno sunt: cum his frustra reconciliatio tentatur, nullam hi rationem audiunt, omnem petitionem, unde pax sperari possit, rejiciunt. Manifestum igitur ac clarum est, non adeò pronum quemque ad credendum esse debere, eum, qui veniam sibi minimè noxiam, utilem Inimico, impertiri renuit, non odio, sed charitate, & publici boni studio moveri. Quia si, duo motiva proponuntur, fermè id, quòd magis est ponderosum, prævalet; non aliter ac ille ex ventis simul spirantibus navem fortiùs propellit, qui plus habet impetûs & roboris.

XX. Non cuperem proinde, ut multùm rationi huic inniteremini, cui innixi adeò fortes vos arbitramini, ac dicitis: *non odi hominem, sed vitium:* *Qui odit fratrem suum, in tenebris est,* *& in tenebris ambulat*, ait Apostolus Joannes, *& nescit, quo eat, quia tenebræ occupaverunt oculos ejus.* Odium ita excæcat, ut, quæ ante oculos habemus, videre nos prohibeat; quî igitur adeò facilè illa videbimus, quæ intra nos sunt condita? fit hac ratione, ut, qui passione quadam abripitur, *nesciat, quò vadat*, magnísque passibus ad Orcum properet, cùm ad Cœlum pergere sibi videtur, & ad Sacrosancta Mysteria accedat bufonis instar veneno turgentis, cùm se columbam felle carentem arbitratur. *Caligavit ab indignatione oculus meus*, dicebat Job; *Conturbatus est in Ira oculus meus*, ajebat S. David. Quòd si Sancti ita loquebantur, quæ Peccatorum in hísce eventis erit sors ac conditio?

Joan. 2. 11.

Job. 17. 7.

Psal. 30. 10.

XXI. Nec difficilis tantùm cognitu est Ira, an juxta, an contra rationem feratur, ob hunc ipsum fraudulentum, quo se obtegit, colorem; sed æquè ardua curatu; ita quidem, ut

 S. Tho-

S. Thom. 2. 2. q. 156. a. 4. S. Thomas opinetur; potentiæ Irascibilis impetus magis esse superatu difficiles, quàm facultatis Concupiscibilis invitamenta; (quamvis hæc assiduitate, quâ suos stimulos admovet, magis molesta sit) & causam assignant, quòd Ira longè plus rationis & causæ, saltem apparentis, habeat, quàm Libido: unde sicut minùs operationes suas erubescit, ita difficiliùs etiam, quàm de suis Luxuria, dolet; hæc enim, utut larvam, quâ se obtegat, inquirat, ipso tamen nomine suo Inhonestam se prodit. S. Thom. 1. 2. q. 48. a. 3. ad 2. Nulla febris tam curatu difficilis est, ut hectica; aliæ enim omnes humoribus sese miscent, eósque accendunt, hæc autem partes solidas invadit; quo fit, ut pertinaciùs etiam hæreat atque perduret. Sic qui irascitur, nunquam sine ratione irasci sibi videtur; & ideò ignis ille, qui intra medullas succensus est, velut, qui cum quadam convenientia & ratione operandi effervescit, tam difficulter extinguitur, ut ad Infernum usque quidam illum deferant; & ibi primùm intelligunt, pestem se hanc sinu fovisse, quando jam tempus non est illam excutiendi, sed pœnas pro ea tam diu retenta tolerandi.

XXII. Hæc ipsa difficultas, quam in emendanda & subigenda Ira experimur, plurimum etiam facit ad tenebras in iracundorum animis augendas & intendendas: etenim, cùm in nos Ira dominatur, facilè nobis persuademus, citra noxam à nobis fieri, quod facere posse percupimus. Moral. l. 5. c. 30. *Dum perturbata mens judicium suæ rationis exasperat*, ait S. Gregorius, *omne quod furor suggerit, rectum putat.* Ut adeò perspiciatis, quàm multis ex capitibus parùm iis fidendum sit, eorúmque responsis, qui irati nolunt vel audire eos, qui de concordia mentionem faciunt, dicúntque: velle se, ut nebulones puniantur; & liberè spargunt, culparum osores esse se, quin homines culparum reos oderint, perinde ac si affectionibus suis dominarentur haud aliter, ac Navarchus, qui tranquillo mari temonem dirigit.

XXIII. Quapropter omnino abs re est, tanti rem momenti, fortuito eventui committere, & cùm quis ramo se potest firmo ac robusto sustinere, caducum atque debilem apprehendere, quocum in præceps eat. *In rebus ad salutem Animæ pertinentibus hoc ipso quis peccat, quod certis incerta præponat.* S. l. 1 Ba 6. Quæ est Doctrina S. Augustini. Quando de Animæ salute agitur, convincitur parùm amare Animam suam, qui eam in tutô non collocat. Cùm DEI amore Inimicis vestris injurias remittitis, certi estis, veram erga proximos charitatem in vestris cordibus habitare, adeò splendidi sunt ejus radii, qui translucent. At cùm ignoscere non vultis, estis omnino incertissimi; cùm longè sit faciliùs, vos invidiæ ac rancoris impulsu veniam negare, quàm amore Justitiæ. Ut quid igitur veniam differtis? plurimum certè interest, securâ sese semitâ continere, dum, cùm aliâ itur viâ, & erratur, remedio non est locus, ac necessariò peritur.

XXIV. Cùm post captivitatem Babylonicam Populus Israëliticus Solymas

lymas rediret, creditum fuit, superfore ignem pro Sacrificiis, quem Jeremias occultaverat; sed locò ignis aquam repererunt stagnantem & lutulentam: *& non invenerunt ignem, sed aquam crassam.* Quid si idem vobis quoque eveniret? Quid si etiam vos coram Tribunali Divino in vobis ignem charitatis inquireretis, & locò ignis reperiretis aquam turbidam, terrestrem, lutosam odii inveterati & nunquam depositi? Quid inquam, tunc vobis fieret? an non de omni pro vobis bono actum foret? sine charitate nulla DEO victima grata est: *si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Verum est: aqua illa crassa, & ut ita dicam, mortua, quam populus invenit, cùm radiis solis fuit exposita, stupendo prorsus prodigio in luculentam subitò flammam mutata est: Aqua tamen vestra semper eadem, languida, quin & mortua permanebit; siquidem nullus vobis Sol orietur, omne vobis lumen extinctum erit; nox succedet profunda, finem non habitura: *Non erit ampliùs sol ad lucendum.* An his auditis & perpensis horror artus non occupat.

XXV. Ad sedandam Adolescentulorum Iram, ajunt, nullum esse remedium promptius, quàm si frigidâ eorum tergum perfundatur. Accepto hoc remedium in omnium illorum salutem, qui furore hactenus implacabili aguntur. Tantum vobis gelidi timoris affundam ex consideratione statûs ac conditionis vestræ, ut momento valetudinem recuperetis. Id quod non aliâ meliùs ratione faciam, quàm eventûs cujusdam terrifici narratione, ex quo cognoscatis, quid tandem sit, extremis admoveri priùs, quàm ponantur ex animo odia, aut ea ponere volentibus opera jungatur.

XXVI. In Cœtu aliquo plurium duo agebant, amici primùm, mox autem Vatiniano inter se odio diffidentes, adeò ut neuter alterum obvium salute dignaretur. Duo menses abîerant, cùm, qui injuriam intulit, fatali morbo correptus est, quo in periculo constitutus, antequam Sacris Christianis muniretur, offensum ad se evocari curavit, & præsentibus multis veniam ac pacem rogavit. Nec tenuit alter, quantum quidem ad speciem externam attinebat; sed sicut in animo offensam non condonaverat, ita in suo ab ægrotante discessu amaro cum risu ad circumstantes dixit: Tandem superbus iste ac tumidus, timorem prodidit. Audîit malo suo fato verba isthæc moribundus, & resorbens, quod evomuerat, venenum, & quidquid posuerat, odii; si ita, inquit, se res habet, nec ego tibi condono, quod nunc effutîisti, nec cupio, ut mihi, quam prior intuli, injuriam remittas. Hæc interloquendi facultate destitutus, nullis nec precibus, nec rationibus cessit, sed obduratus animam exhalavit. Postquam illatus est tumulo, ecce! omnibus mensæ assidentibus ferale spectrum adstitit, & voce horribili: ubi est, exclamavit, ubi est, scelestus ille, cujus causâ in Infernum detrusus sum? ita est, damnatus

Bellar. ad 5. Præc. apud Seb. d. Abreu. in Inst. Paroch. l. 7. s. 4. §. 5.

natus sum ob odium, quo, cùm animam efflarem, in illum flagravi; sed nec ille, qui tantam exitio meo caussam dedit, erit salvus. Et cum dicto in illum, ut Canis in Canem, involavit: Hic autem arctè prehensus, dum se morsibus extricare laborat, ne in abyssum abripiatur, spectrum verò morsibus arctiùs obluctantem stringit, ut secum auferat, subitò sub ambobus terra magno se hiatu aperuit, & ambos absorpsit, dum quivis alterum luctando superare nitebatur. O Aquam frigidam, Auditores, ad extinguenda Iræ incendia! agite, quid vobis videtur? an non æquum est, ut qui tali conditione sunt, timore ac tremore percellantur? Mors instat omnibus; ita omnino, omnibus, omnibus. Quid si igitur vitam antè, quàm odium finiremus? Meritò proin ad omnes verbis utor Ecclesiastici, qui me hanc in vos
Eccl. 28. 6. aquam effundere docuit; *Memento novissimorum & desine inimicari.* An non & solius mortis memoria sufficiat, ad omnem quocunque demum fervore ebullientem Iram extinguendam?

XXVII. *Memento igitur, memento novissimorum.* Considerate, mortem moras trahere non posse; atque ideò tam stulti non simus, ut periculo nos exponamus moriendi instar Canum ejusmodi rabidorum. An fieri poterit, ut odia nostra antè nos non
Arist. l. 2 Rhet. 6. 21. exspirent? Visum est etiam Gentilibus id esse rationi dissentaneum; qui propterea dicebant, mortalium Iras licèt alioquin justas, injustas fieri, cùm fuerint immortales. Quantò igitur magis hoc absonum videri debet Christianis? Flumina, ubi in plura brachia fuêre divisa ac distracta, antequem ad mare sese recipiant, denuo conjunguntur. Et Christiani inter se discordes ac divisi in mare æternitatis abire volent, quin perfectâ concordiâ uniantur? non ita procul à nobis mors distat, ut ad conjunctionem hanc diu procrastinare sinat; imò contrà tam est nobis vicina, ut non jam possimus dici in pulverem abituri, sed jam esse pulvis: *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Et sub tam modico cinere tantus sit ignis? Gen. 19.

XXVIII. *Memento novissimorum.* Perpendite, quòd morti judicium succedat, ex quo sententia dependet, aut salutis, aut exitii sempiterni. Quid igitur agitis, si nulla vos sollicitudo tangit, misericordiam Proximis exhibendo benignam potiùs ac misericordem, quàm rigidam ac formidandam ex Judice sententiam audiendi? In cujusque manu est, modum ac rationem eligere, quâ à DEO judicetur; aut clementer, aut rigidè & inclementer; & non est, qui curet? Humanis etiam Legibus constitutum est; ut iisdem statutis ac Legibus Actor conveniatur, quibus ipse Reum subjectum esse voluit. Reputate igitur vobiscum, an non ampliùs quid Leges Divinæ à nobis postulaturæ sint: *Dimittite & dimittemini*, ait Christus. Vos interim quid respondebitis, si ex corde veniam non concesseritis? *Nisi remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Parum proderit, stultâ vobis Luc. 37. Mat. 18. 3

opi-

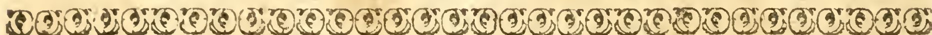
opinione persuasisse, quasi veniam tribueritis, quando revera non tribuistis: *dicentes Pax Pax, & non erat Pax.* Quid enim pro excusatione vestra obtendetis? forsan, omnes vobis Theologos assensisse, posse veniam negari ex Zelo justitiæ, cujus est reos punire? Optimè: sed Theologi quoque respondebunt, nunquam se asseruisse, ut ipso facto veniam ex hac ratione negaretis; solummodo dixisse se, ex hac ratione posse negari. Reponetis porrò, ipsos etiam Confessarios tali doctrinâ nixos, nunquam se difficiles præbuisse in impertienda vobis absolutione, quamvis pacem rogati, in illa neganda immobiles persisteretis. Optimè. Sed Confessarii denuo reponent, absolutionem vobis se impertivisse, contestatis, vos interea iis, quibus pacem negabatis, nil quidquam mali velle ac cupere. Et tunc quod effugium supererit? Quod si tam Confessarii, quàm Theologi vobis concesserint, inimicis vestris injuriæ remissionem negare, etiam cùm viderent, vos ad eam negandam non nisi livore concitari; sciatis velim, eos non tantùm vobis ad salutem non profuisse, sed sibi insuper ipsis damnationem accersivisse, tanquam incendii illius promotores, quod in animis vestris extinguere ex munere suo debuissent. Procul hinc fraudes inanissimas, procul vanas excusationes! Tutiora in negotio tanti ponderis eligamus.

XXIX. *Memento novissimorum.* Memoriâ tenete, jam à sex mille annis in ipsis terræ visceribus fornacem immenso igne succensam ardere in ultionem potissimùm eorum, qui injurias pertinaci odio persequuntur. De his enim maximè per Ezechiëlem dicitur: *Descendunt in Infernum cum armis suis.* Ezech. 32. 27. Quia licèt Damnati omnes sua secum vitia deferant, illi tamen, qui vindictam spirant, eadem secum portant, ut porrò exerceant. Ira, Rancor, Furor, Odia intestina, sunt ignes, qui etiam in Inferno ardent. *Vitia spiritualia in damnatis consumantur,* S. Thom. Quod l. 8. q. 7. a. 17. docet S. Thomas. Et ideo quo plùs hujusmodi ignis accenderitis, tantò habitatoribus infelicissimæ illius abyssi similiores esse cœpistis. Vindicate, vindicate vos, sæpenumerò Cacodæmones in nocturnis Sagarum conventibus clamabant, alioquin vos jugulabimus. Delrio. 2. q. 16. §. His & similib. *Ulciscimini vos: alioqui moriemini:* Usque adeò Cacodæmones ad vindictam anhelant.

XXX. Ex altera parte *Memento novissimorum:* oculos vestros ad pulcherrimam illam pacis regionem levate, ubi Beatus quivis perpetuo charitatis vinculo ligatus alteri jungitur, nec suum magis, quàm alterius bonum amat. Viam iniimus ad illam simul perrecturi patriam, *ne irascamini in via.* Gen. 45. 24. O quàm amplum vel una die præmium recipietis, si DEI amore vos ipsos in re sensui tam durâ, qualis est, reddere pro malo bonum, deviceritis! Sanctus Engelbertus Archi-Episcopus Coloniensis ob unam talem victoriam ad Cœlestem Martyrum Chorum fuit delatus. Unum unicum mihi ostendite ex iis ad Chorum Martyrum evectum, qui asserebant, Zelo

Zelo justitiæ inductos se veniam negâsse.

XXXI. *Memento novissimorum, & desine inimicari.* Non sentire primos iracundiæ motus Angelorum est (dicebant Sancti illi Eremi incolæ) sed iram nunquam deponere, est Diabolorum. *Desine inimicari.* Finiamus denique omnia jurgia, & hodierna quidem sit illa beata dies, quâ finiamus. Veniam proximo concedamus, ut pacem cum DEO nunc & in futurum habere mereamur, qui Adversariis nostris etiam tacentibus reconciliatio-
Matth. 5. 14. nem nobis imperat: *Vade, reconciliari fratri tuo.* Et si passio nostra dubias nobis hásce palmas facere conatur, ad DEUM recurramus, qui favore suo nos fortes efficiat; & in hac pugna victores Davidem æmulemur, qui cùm in promptu haberet de Saule inimicissimo sibi Rege vindictam sumere, continuit sese, & DEUM, ut in vehementi hac tentatione sibi succurreret, invocavit: *Propitius sit mihi* 1. Re
Dominus, ne extendam manum meam in 26. n
Christum Domini. Et si DEUS in vota vocatus tam fuit ad subveniendum servo suo promptus, eique triumphum inter omnes, quos de se referre homo potest, maximè prodigiosum concessit; non dubitemus, quin etiam nobis sit adstiturus, ut tam insignia facta si non æquare, imitari saltem valeamus.

DISCURSUS XXIII.

De gravi malo Luxuriæ.

I. NEscio, an unquam sors tulerit, ut alicujus ex bibacibus illis decoctoribus lateri assideretis, qui omne suum tempus in cauponis absumunt, quasi eam solam ob causam vivant, ut vorent, & vorent, ut bibant. Hoc si vobis accidit, statim, credo, animadverteritis graviùs eos vinum redolere, quàm dolium, à quo regrediuntur; ipsi tamen soli fœtorem non notant, & cùm aliis omnibus sint intolerabiles, sibi soli in re tam fœda non displicent. Habetis in his talibus Luxuriosi hominis imaginem. Quemadmodum enim, qui sobrii sunt, redundantis illius vini fœtorem sentiunt, non item, qui illo sunt ebrii; ita Sancti, & alii omnes boni infinito odio omnem sensuum spurcitiem persequuntur; cùm contra illi, qui libidine inquinati sunt; quantumcunque coram DEO & hominibus plusquam morticinum fœteant, fœtoris nihil quidpiam percipiant, ac dicant: quid mali est sensuum quædam fragilitas? omnium, quæ facit homo, malorum minimum est. Videamus nonnihil, an ab hujusmodi ebriorum cerebro fumosas has exhalationes excutere valeamus,

quibus miseri ita rationem offuscant. Dicunt, parùm mali Luxuriæ inesse: ego contrà illis ostendam, nullum malum magis esse formidabile, cùm hoc frequentius longè, quàm alia peccata omnia, manifesto damnationis æternæ periculo hominem exponat.

II. Adeste igitur vos omnes, qui asseritis, Libidinem inter omnia hominum vitia esse minimum. An Affirmatis, Luxuriam peccatum esse mortale? quod si negatis, hæresis notam non effugitis, & Sacris Paginis manifestè contradicitis, quæ libidinosos locis compluribus à regno DEI excludunt. *Nolite errare. Neque Fornicari, neque Adulteri, neque Molles, neque masculorum Concubitores Regnum DEI possidebunt.* Ita protestatur Apostolus. Si autem inter peccata mortalia accensetis, quâ ratione affirmatis, Luxuriam inter exigua esse mala, quin hoc ipso, non Fidei tantùm, sed & Rationi repugnetis? Exiguum malum peccatum mortale? *Peccatum in DEUM commissum quamdam infinitatem habet ex infinitate Divinæ Majestatis, tantò enim offensa est gravior, quantò major ille, in quem delinquitur.* Ait S. Thomas, peccatum mortale, cùm sit injuria DEI infiniti, certam quamdam malitiæ infinitatem involvit, tantæ deformitatis abyssum, támque diabolicam malignitatem, ut nulla unquam cogitatio eam sufficienter valeat apprehendere. Et ista malitiæ abyssus, quæ fundum non habet, exiguum ac modicum vobis malum videtur? Itáne verò? Animis vestris subjicite, quòd ad exsolvendum actum minimum, quem contra puritatis leges admisistis, omnes simul Angeli Divino se tribunali sistant, & ad pedes Throni Divini inflammatissimum suum amorem, tanquam lytrum, aut summam capitalem, deponant; Patriarchæ omnem suam fidem; Prophetæ suam fortitudinem, Apostoli prædicationem suam & itinera, suum Martyres Sanguinem, Puritatem Virgines, Episcopi solicitudinem, Pœnitentiam suam Confessores: adjicite insuper totam Sanctitatem, quæ transcendit omnem æstimationem, Magnæ Matris Virginis; totus iste meritorum omnium cumulus in unum collectus tanti non foret pretii, ut vel unicum lascivum contuitum ex innumeris, quos hinc inde defigitis, condignè valeat expungere: & si eundem thesaurum toties, imò pluries geminaretis, quàm stellæ in Firmamento resplendent, necdum æquaretis debitum; cùm hoc sit infinitum, finita autem Satisfactio: unde ad complendam solutionem minus aliquid, quàm quod Christus JEsus DEI Filius de suo posuit, non sufficit. Et debitum tam grande tam exigui in bilance hominum ponderis habetur, ut pro vili levíque habeatur? O bilancem, verè mendacem! *Mendaces filii hominum in stateris!*

[Left margin: ...r. 6. / ...om. / ...q. / 2.]
[Right margin: *Lessius l. 13. de Perf. Div. n. 187.* / *S. Thom. l. c.*]

III. Quod si autem Luxuriæ peccatum non absolutè, sed comparativè tantùm pro parvo à vobis habetur; hoc est, non modicum quidem in se, sed ut aliis peccatis mortalibus comparatum,

paratum, vehementer etiam in hoc erratis: nam etiam si hoc veritati foret consentaneum, quâ ratione exiguum vestrum hujus peccati horrorem excusaretis? Quid enim interest, sive ex alta turri, sive ex loco aliquo humiliore decidatis, si caput æquè in uno, ac altero casu frangitis? Mors quælibet mors est, undecunque proveniat, & omnis culpa mortalis culpa mortalis est, seu talis, ex qua Anima in exitium æternum, quæ mors ipsius est, ruat.

IV. In hoc insuper fallimini non modicè, si credatis, Luxuriæ peccata esse naturâ suâ omnibus aliis mortalibus minora, nisi alio ex capite aggraventur. S. Thomas Doctor Doctorum, clarissimis argumentis demonstrat, libidinem naturâ suâ, solo homicidio excepto, omnibus aliis sceleribus, quibus proximus impetitur, esse graviorem, detractione, etiam, & furto; siquidem Luxuria bono ipsius vitæ opponitur, detractio verò & Furtum bonis famæ & fortunæ sunt, bona ambo bono vitæ inferiora sunt, atque ideò soli homicidii malitiæ cedit: hoc enim vitam aufert & ipsum esse tollit illi, qui ad vitam jam natus est. Luxuria autem, etsi esse nato non auferat, nasciturο tamen esse inhonorum, inordinatum, & illi, quod natura intendit, contrarium affert: hæc enim odit vitam, & esse ulli proli dare, nisi, quantum in se est, eidem etiam præparârit bene esse. Quibus igitur in Scholis Theologiam hanc vestram perversam didicistis? quæ loco ultimo inter cætera peccata peccatum luxuriæ reponit? Forsan in tenebris illis obscurissimæ & infernalis Abyssi? Sed neque hoc credo, cùm ipse Cacodæmon mendacia tam nota ex sua, quantumvis pestilentiæ cathedra, venditare non auderet.

2. 2. q. 154. a. 3.

S. Thom. c. Gent. l. 3. c. 122. &c.

V. Sed ut clariùs hoc periculum æternæ perditionis, in quod Luxuria vos conjicit, vobis innotescat, in hunc modum vobiscúmmet ipsis disserite. Ad salvandam quamvis animam duæ voluntates requiruntur, Divina altera, altera humana, quæ ambæ in eam rem consentiant. Necessarium omnino est, ut, ne salute excidam, DEUS salvum esse me velit; sed & necessarium est, ut salvus ego esse velim: quapropter vitium illud, quod præ cæteris hisce duabus voluntatibus se opponit, eáque reddit inefficaces, etiam plus saluti meæ opponitur. Jam, quod DEI voluntatem attinet, licèt illa omne peccatum mortale tanquam hostem suum aversetur, eâ causâ quâ tantum illud oderit, quantum amat semetipsum, nihilominus contra nullum hactenus majus odium alienationémque ostendit, quàm contra carnis peccatum.

VI. Gravissimi Authores observârunt, collatis omnium temporum historiis, præcipuas quásque orbis terræ Monarchias ob peccatum libidinis ad nihilum redactas fuisse; ut homines, qui summi æstimant aliis dominari Imperiis ac Regnis privati intelligerent, quantum DEUS sordes illas & iniquitatem abominetur, quæ ipsum ad hanc de iis pœnam sumendam impellerent. Nôsse igitur debetis, quin-

quinque ante Christum natum Monarchias extitisse, seu Imperia longè maxima ac præcipua, quæ plusquam cætera fines suos ac limites extenderunt. Prima Monarchia fuit Assyriorum; cui post annos mille trecentos ac quatuor Sardanapalus libidine sua finem imposuit; qui ita sordidissimo huic vitio deditus erat, ut in grege fæminarum à se amatarum vitam ageret, vestiretur ut fæmina; ut fæmina filum duceret, & in omnibus fæminam referret: quæ causa fuit, ut Belliducum nonnemo in paucis ipsi charus, Arbaces nomine, tantam rei indignitatem non ferens amplius, Regno eum exturbaret, aut, ut dicamus veriùs, Divinæ Justitiæ instrumentum se faceret ad eum soliô pellendum. Altera Chaldæorum fuit, quæ post annos centum octoginta tres in libidinoso Balthasare expiravit, qui inter Concubinas suas mensæ assidens damnationis suæ sententiam Divina manu in pariete exaratam ipse legit, atque eadem ipsa nocte executioni datam dirissima cæde complevit. Persarum fuit tertia, quæ post annos ab origine sua ducentos & octo in Dario Rege eversa est, adeò effæminato etiam ipso, ut Athenæo teste, ab illius morte in palatio regali trecentæ viginti novem fæminæ, quæ detestandis ejus voluptatibus servièrant, repertæ fuerint. Utque manifestum fieret, ingens hoc Imperium non aliam ob causam fuisse eversum, quàm ob Libidinis vitium, Divina Justitia Alexandro, adhuc casto, illud concessit, quem tamen ipsum, ubi turpibus his voluptatibus se dedidit, ad exordium anni septimi, hoc est in medio victoriarum cursu, quin & ipsius vitæ, è solio & vita abstraxit; ita ut per fæminas summum illud Imperium amitteret, quod fœminas fugiendo occupaverat. Regnum subinde Græcorum in plures Dominos distractum demum concidit in Cleopatra, fæminâ tam libidinosâ, ut Meretrix publica dici posset, si Regina nata non esset. Ultima denique, eáque cæteris major, penes Romanos fuit, ut per continentiam acquisita, ita per Luxuriam deperdita, uti pluribus ostendit S. Salvianus Episcopus; qui insuper ostendit, Africam, Hispaniam & Galliam impudicitiæ sentinam fuisse tunc, cùm à Vandalis diriperentur; qui, cùm boni aliàs nihil haberent, in sua barbarie, casti tamen erant. Unde ut idem Salvianus notat, famosissimis illis cladibus ceu Sanguineis characteribus, DEUS mundum docere velle visus est, quanto in pretio habeat Castitatem, quanto contrà odio Incontinentiam persequatur. *Ostendere DEUS voluit, quantum & odisset carnis Libidinem, & deligeret Castitatem.* Complures alias his similes pœnas possem referre, easque temporibus nostris magis vicinas, quas tamen, cùm & hæ forsan rudioribus sint nimiæ, consultiùs omitto. Interim hanc animis vestris veritatem altiùs imprimite, minime gentium verum esse, quod nonnulli æquè indocti, ac impii effutiunt: *DEUS peccatis carnis compatiatur; non ignorat, carne nos, non ære condi:* non solùm errant ita ratiocinando, sed

Lib. 1. de Provid.

ſed è diametro oppoſitum prorſus cum veritate concordat: nimirum, quòd graviſſimæ omnino & communes pœnæ contra mortales non aliud ob peccatum magis, quàm luxuriam ſtatuantur. *Luxuriæ facinus præ aliis atrociori vindicta punitum legimus:* S. Thomas Villanovanus ſcriptum reliquit. Id quod tam apud Doctores receptum eſt, ut tam ille, quàm alii communiter hoc indicio colligant, quòd peccatum, propter quod Ninivitis everſionem DEUS minitatus eſt: *adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur*, peccatum carnis fuerit; cùm nullibi ſtragem adeò univerſalem in vindictam alterius cujusdam peccati legamus; unde ruinam vaſtiſſimæ hujus civitatis, per quam tridui erat iter, nulli alteri, quàm Luxuriæ vitio, veroſimiliùs adſcribimus, quæ ſine fronte per eam liberè graſſabatur.

Serm. fer. 4. per. Dom. quadr.

VII. Verùm quid conjecturis opus eſt, ubi ipſa Scriptura tam apertis rem notis palàm facit? Gemino Diluvio DEUS in ſceleſtos animadvertit, ignis uno, aquæ altero, utroque propter graſſatam paſſim libidinis luem. Integræ quatuor civitates, cum agro ſeptuaginta milliaria longo, & novendecim lato (& quod plùs eſt, non paucæ hominum myriades, qui florentem, fertilem, & Paradiſi æmulam Regionem incolebant) uno quaſi momento abſumptæ ſunt igne cælitus delapſo in pœnam illorum ſolummodo peccatorum, quos vos adeò compaſſione dignos judicatis. Et tamen DEUS tam parùm iis eſt compaſſus, ut ad ſaxa usque omnes illorum plateas ac domos in cinerem redigeret, nunc etiam, poſt tot annorum millia, in odio illius teſtimonium, quo DEUS luxuriam deteſtatur, fructus omnes, qui illa regione naſcuntur, ſub pulcherrimo, quo obteguntur, cortice nil niſi cinerem abſcondunt. Hoc tamen, cum illo altero aquæ Diluvio in comparationem nullatenus venire poteſt, quo DEUS univerſæ terræ ſordes venereas voluit eluere, omnibus, ſi octo demas, hominibus ſuffocatis. Agebat tunc Mundus in flore quaſi ſuæ juventutis; terra enim hominibus multo ampliùs abundabat, quàm nunc abundet: & hi complexionis erant tantò robuſtioris, quantò vitæ erant longioris. Qui pauciores vitæ annos numerabant, ad ſeptingentos aſcendebant; eorúmque multi tantis támque robuſtis erant corporibus, qualia illorum fuiſſe neceſſe eſt, quos Sacræ Paginæ Gigantes compellant. Præterea omnes tunc temporis matrimonio ſe illigabant, multi etiam conjuges ſibi plures aſciſcebant: unde factum, ut ſola Jacobi familia in Ægypto non integris quatuor ſæculis in tantam multitudinem excreſceret, ut ex ea ſexcenta millia bellatorum, non numeratis ſenibus, fæminis & parvulis recenſerentur. Et hoc, poſtquam multò arctiore ſpatio mortalium vita erat definita. Unde colligi facilè poteſt, quanto numero intra mille ſexcentos quinquaginta ſex annos, à condito Mundo ad diluvium elapſos, quo ipſo tempore adeò vita protrahebatur, terram incolæ habitârint. Et tamen tanta, & quæ omnem fidem ſuperat, multitudo hominum

V. Corn. in Gen. 6. 19. v. 22.

Leſſi. l. 13. de pe div.

num, cùm de punienda eorum luxuria ageretur, nullum in bilance Divinæ Justitiæ omnino pondus habuit. Eodem tempore, quo suis voluptatibus frena laxabant, & suis vacabant cupiditatibus, mense Majo, quo libido magis exæstuat, cataractæ cœli apertæ sunt, & tam copiosa, quadraginta dierum, & quadraginta noctium pluviis, aqua decidit, ut montes omnes transcenderet, hominésque & animantia, ipsámque etiam terram, centum quinquaginta dierum spatio sepeliret: *Venit Diluvium, & tulit omnes.*

VIII. Considerate igitur tres hoc loco circumstantias, seu adjuncta supplicii longè horridissimi, quæ plurimum ad rem nostram faciunt. Inprimis ipse DEUS voluit executor esse; & licèt in circumagendis tam artificiosè Cœlorum orbibus, & servando naturæ cursu, cœlestium Intelligentiarum operâ utatur, in plectendis tamen libidinosis hominibus Angelos noluit adhibere. *Ecce ego adducam,* ait, *aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem;* ut ne unquam homines sibi persuaderent, in hac tam universali inundatione aut suas cœli stellis partes fuisse, aut tempestatum anni intemperiei, aut Angelorum, qui hæc curant, ministerio. *Ego pluam,* (ait denuo septem diebus antè, quàm diluvium immitteret) *Ego pluam,* quasi timeret, ne caro suo Noë nondum satis persuasum esset; pluviam hanc non alterius, quàm Divinæ suæ Justitiæ immediatum effectum esse: & quia huic Justitiæ integra debebat satisfactio præstari, ipse DEUS voluit Arcæ fores occludere ac pessulum obducere: *& inclusit eum Dominus deforis.* C. 7. 16. Ut scilicet illi pauci, qui in hac navi salvi evadebant, miseratione moti non possent quemquam infeliciter naufragantium, & illorum opem implorantium recipere. Fateamur igitur oportet, vehementer ipsum DEUM sibi cordi habuisse communem hanc perditè lascivientium eversionem, cùm, quæ ad hanc faciebant, omnia propria quasi manu exequi voluerit.

IX. Præterea etiam tempus, quo supplicium hoc duravit, summam DEI solicitudinem commonstrat, quâ DEUS ad castigandum hoc vitium ferebatur. Nam quadraginta dierum pluviis copiosissimis non solùm omnes, qui extra Arcam erant, homines sustulit: *tulit omnes*, sed etiam, ut dixi, omnes montes universæ terræ aquis mersit eâ undarum abundantiâ, ut altissimos & inaccessibiles alpium vertices quindecim cubitis transcenderent: voluit insuper, ut post extinctos omnes reos, aquæ centum ipsos & quinquaginta dies super eorum capitibus consisterent, quasi odium, quod DEUS in Lascivos conceperat, nec dum tanta strage editâ ex toto fuisset extinctum. Haud aliter ferè ac homo irâ efferatus solet facere, qui postquam hostem suum prostravit, confecítque, sæpiùs tamen ad eum vulnerandum redit, figit ac refigit denuo in occisi pectore gladium, quasi indignans, quòd non nisi una morte inimicum possit de medio tollere.

X. Tertia denique funesta circumstantia universalis hujus supplicii ex verbis eruitur, quibus DEUS usus est ad

ad exprimendam gravitatem culparum à se vindicatarum. *Tactus dolore cordis intrinsecus delebo inquit, hominem quem creavi, à facie terræ: ab homine usque ad animantia: pœnitet enim me fecisse eos.* O verba horrifica! Ira Divina non est ut ira nostra, hoc est, passio quædam, quæ turbet animum; judicium est tranquillissimum, quo infinitum in peccata odium concipit, eáque pœnis ad rectum rationis ordinem reducere molitur. *Tu autem cum tranquillitate judicas.* Et tamen, ut hominibus notum fieret, quàm abominabilibus se spurcitiis fœdâssent, hisce modis loquendi utitur sibi tam impropriis, pœnitentiæ scilicet, horroris; doloris etiam altissimi: quos ille in nullo hactenus plectendo scelere usurpavit: ut scilicet mortales omnes, etiam deinceps nascituri, perniciosissimam hanc persuasionem dedocerentur, quâ facilè inducuntur, ut hoc peccatorum genere, ceu minùs gravi, se contaminent.

C. 6. 7.
S. Aug. Civ. l. 15. c. 25.
Sap. 12. 16.

XI. Interim vellem, ut in his profundissimis undis tanquam in speculo inconsultæ illæ fæminæ se contemplarentur, quæ tantâ se facilitate seduci ab illis patiuntur, à quibus audiunt, peccata Libidinis ex omnibus, quæ in mundo fiunt, peccatis esse minima. Certum est, quòd Divina Nemesis brachio nunquam fortiore hactenus mortales flagellârit; siquidem in hac inundatione non aliqui illorum tantùm, sed omnes periêre, octonis tantùm salvis: non ob Idololatriæ crimen, quo Mundus necdum involutus erat, nec in pœnam Blasphemiæ, Perjurii, Sortilegii, Detractionis, Fraudis, Furti, ac Homicidii, sed unius Luxuriæ. *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: id est nimis implicatus peccatis carnalibus*, ut ibidem Glossa loquitur. Si supplicia à DEO immissa signa indignationis sunt, ad quam illum peccata nostra concitaverunt, cum veritate dici potest, peccata Impudicitiæ DEUM ad implacabilem detestationem commovere, cùm videamus, nulla æquali rigore mulctari. *Nisi DEUS gravissimè hujusmodi libidinibus offenderetur, nunquam tam atroces in Libidinosos exercuisset vindictas*: concludit sanctissimus pariter ac sapientissimus Valentiæ Archi-Episcopus suprà adductus.

Gen. 6. 3. Lir.

XII. Verùm cur tanto peccata carnis horrore DEUS aversatur, inquietis, cùm animum, quamlibet serenum, hæc passio non desinat stygiis vaporibus offuscare? Quæritis: cur? an vosmet ejus rei causa latet? summa nimirum dissimilitudo hoc efficit. Sicut enim amor in conformitate & convenientia fundatur, ita in difformitate & inconvenientia fundatur odium. Propterea ignis tanta alienatione ab undis diffidet, ut cùm unâ tantùm aquæ stillulâ fuerit perfusus, illico strepitum cieat, & nullatenus tolerare valeat; non alia de causa, quàm quòd cum Aquâ naturâ suâ pugnet, & qualitatibus repugnantibus præditus sit. Cùm igitur DEUS Spiritus sit purissimus, cùm videt Animam totam quantam in carnem degenerare, hoc est spurcam totam, totam immundam, suæque puritati ex toto oppositam, tantam concipit ab eo alienationem, ut nisi sua eum pietas retineret, ad primum Impudicitiæ

citiæ peccatum illico terram sub delinquentis pedibus aperiret. An ignoratis, quid faciant, qui munditiei sunt præ aliis studiosi? ad omnem nævum, ad minimam maculam cohorrescunt. Si nobilis puella quæpiam, cùm mensæ assidet, capillum in patinâ quâpiam observat, toto illo mane nihil quidpiam degustat: imò si de cadavere, de morbo, aut medicamento mentio solummodò incidat, sola illa mentio rei horridæ ad nauseam ac fastidium illam commovet. De tali quadam S. Petrus Damiani refert in Epistolis, eam nunquam voluisse manus aquâ aliis communi lavare, imò nec panem, nec pomum in mensa voluisse contingere; adeò formidabat digitorum suorum extremos apices illa contingendo conspurcare; & ideò, cùm ori quidpiam admoveret; aureâ illud fascinulâ inserebat. O beatam si tanto animæ puritatem studio adamâsset, quantò manuum suarum munditiem servavit! Sed ad propositum revertamur, & ex hoc inferamus, quantùm DEUS omnem in nobis obscœnitatem abominetur, & quantùm etiam nos illâ infectos debeat abominari! Quantùm DEUS puritatem suam amat, hoc est, amore infinito, tantùm impuritatem nostram odit, ódio scilicet pariter infinito.

XIII. Ex hoc modo facilè colligetis causam, ob quam Christus Dominus, cùm miseriis nostris famis, frigoris, caloris, sitis, defatigationis, & somni se subjecisset, noller tamen à Matre, ejusdem cum aliis conditionis nasci, sed talem eligeret, quæ Mater simul & Virgo, eáque totius mundi purissima foret: Odium scilicet illud fuit, quod omnem etiam impuritatis umbram aversabatur. Quæ etiam causa fuit, ut nollet unquam à Sathana ad actum minus honestum solicitari, & quantumcunque peccata, ut ita dicam, spiritualia carnalibus graviora sunt, sustinuit tamen in deserto Avaritiâ, Gulâ, Ambitione, Idololatria & hujusmodi vitiis impeti, nullâ tamen, tametsi minima obscœnitate, tentari se passus est. Hinc etiam non permisit, ut ne à longè quidem sui eum inimici hujus criminis accusarent, utut aliàs livore correpti. Imò etiam ex Discipulis suis neminem passus est de hoc scelere accusari. Ex hac ipsa etiam causa, cùm pluries toto trium annorum tempore ad concionem diceret, ne una quidem vice impuritatis mentionem inferre voluit, quasi dedignaretur hoc vitium cominus impugnare, ne scilicet hoc monstrum propiùs contueri deberet. Quo nobis manifestè innotescere voluit, quantum ab hoc genere iniquitatis abhorreret, si non omnium gravissimæ, saltem abjectissimæ, & omnium maximè homini erubescendæ, atque præ omnibus aliis sceleribus exprobrabili, propterea, quòd homo pensi non habens, esse similis DEO, cujus imagine insignitus est, maluerit in Brutum degenerare. *Homo, cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis:* non dicit, *natus*, sed factus; hoc enim

S. Tho. 2. 2. q. 142. a. 4. Ps. 48. 16.

enim ſummum hominis opprobrium eſt, quòd, cùm Brutum origine ſua non ſit, dignitatis ſuæ oblitus, velit eſſe libidine id, quod Sanctus Hieronymus indicavit: *Nihil vilius, quàm vinci à carne.*

XIV. Sed quid miramur id, quod Chriſtus Servator hac in re præſtitit, cùm vel Cacodæmon, utut aliàs ad culmen effrenatæ perverſitatis pertigerit, hoc vitium erubuerit, in quo libido carnalis locum non habet, niſi modo quodam aſcititio. Unde ſciendum vobis eſt, quâ ratione Cacodæmones illi, qui antequam Cœlo exciderent, nobilioris erant naturæ, nunc, cùm Diaboli ſunt, excellentiæ ſuæ naturalis non obliti, etiam in hominibus carnis vitium abominentur; & ideo, quæ mens eſt S. Thomæ, Chriſtus in deſerto peccato carnis tentatus non fuit, quòd Sathanas, qui eum tentavit, erat omnium primus ac præcipuus, nimirum Lucifer, quem ſua ſuperbia ad tantam vilitatem non demiſit; haud aliter ferè ac Princeps Latronum, qui in ſuo etiam latrocinandi munere, in aliorum latronum turba, neſcio quam obſervat authoritatem, nec ad quamvis, ſed nobilem tantùm capeſſendam prædam cum iis prodit. Verum itaque eſt, quòd, cùm multi Infernales Spiritus in immunditia hominibus perſuadenda occupentur, nonniſi ignobiliores, omnium viliſſimi & quaſi ſtabularii ad hoc officii deſtinentur. Imò quod mirabilius eſt, etiam hi ipſi omnium infimi ſpiritus nequeunt propudioſis iſtis ſe impendere ſuggeſtionibus, quin aliquem horrorem naturalem (commonſtrent, excitatum in ipſis à naturâ peſſimâ quidem ac perversâ, ſed valde nobili. Unde fæmina quædam, cùm in occulto cor & corpus ſuum immundiſſimo vellet ſcelere commaculare, ambigua in luce Cacodæmonem in ſuo cubili vidit, qui eam impuritatem ſtomachatus multa cum exprobratione exclamavit *Vah! Pfui!* & ſemianimem timore ac tremore, ut ipſamet Thomæ Contipratano retulit, reliquit. Hinc facilè cognoſcetis, quantum obſcœna hæc Libido abyſſo puritatis nitidiſſimæ ac mundiſſimæ, DEO, inquam, noſtro, diſpliceat, cùm illa intolerabilis ipſis etiam Dæmonibus videatur; qui proinde eam amant, & horrent, cùm nullam impuritatis ſpeciem refugiant, quâ animas venentur; ſed prorſus ea ratione, quâ Venatores, qui ſtercore Pantheras alliciunt ac capiunt. Referunt de Panthera, rem quidem auditu ſordidam, non nego, ſed hoc ipſo ad argumentum noſtrum magis appoſitam; & eſt, quòd truculenta hæc bellua tanta cupiditate hominis excrementa expetat, ut, cùm hæc loco alto ſuſpenſa ſunt, quo odoratu quidem, non autem pedibus pertingere valeat, ita ſe jactet, ita ſe in altum vibret, ſaltibus verè lethiferis, ut ex nimia ſpirituum vitalium profuſione denique concidat & moriatur. *Enecat ſe defatigati projectu corporis. Ita multis, quod fœdiſſimum, dulciſſimum eſt.* Jam quemadmodum Venatores, qui feræ hujus appetitum nôrunt, à ſpurcitiis

T. 5. de Erud. Princ. c. 51.

L. 2 pum 39.

Plin. 8. c.

cit iis

titiis quidem, quas illicii gratiâ per retia disponunt, tanquàm fœdis abhorrent, ſimul tamen eas amant, tanquam venationi ſuæ peraccommodas, ita Cacodæmones, qui in Libidinoſis inſanam ſenſualium voluptatum cupiditatem obſervant, eodem tempore eas tanquam longè infra rationalis naturæ dignitatem poſitas deteſtantur, & ſimul amant, tanquam idoneas, quibus animas ſibi inimiciſſimas deprædentur. Simpliciter autem loquendo horrent, & averſantur ſine dubio plùs, quàm ament (id quod ex adducto Venatorum exemplo clarum eſt) quia illas horrent ſecundùm id, quod ſunt in ſe, nempe naturam: amant autem tantùm ſecundùm id, quod ab ipſis per accidens naſcitur.

XV. Sed ut illuc revertamur, unde digreſſi ſumus, nempe ad inveſtigandam cauſam, ob quam DEUS Luxurioſos tanto odio habet, inſuper conſiderandum eſt, quòd hoc odium ex peccatorum numero ſine numero concipiatur, quæ à Luxurioſis identidem committuntur. Dæmon, qui ad Luxuriam pellicit, in Scripturis Aſmodæus vocatur, quæ vox juxta linguæ Hebraicæ proprietatem, *Abundantiam peccatorum* ſignificat; ſiquidem Luxuriæ vitium ſeminarium eſt mille noxarum ferax. Fur non furatur quotidie. Latro totâ ſuâ vitâ quandoque ad ſenarium homicidiorum non pertingit. Luſor in Blaſphemias prorumpit; ſed non, niſi cùm fortunam in ludo adverſam habet. Opifex ad ebrietatem potat; ſed diebus tantùm populo ſolennioribus, qui verò Impudicitiæ ſe dedidit, tot quotidie ſceleribus ſe inquinat, ut tota ejus vita torrenti fœtentiſſimarum aquarum comparari poſſit, in quo ſemper unda undam trudit. Cogitationes: aſpectus, nictus, annutus, verba: vix aliud miſeri dies totos agunt. Horum comparatione parvus eſt operum numerus; licèt is ipſe tantus ſit, ut cùm ad Confeſſionem venitur, iniri ab ipſis non poſſit. Quid adhuc? Ipſe ſomnus ab hac peſte immunis non eſt, quæ tamen vitæ pars omnium deberet eſſe innocentiſſima: nam cùm dormiunt, iniquiſſima prodeunt phantaſmata, & in imaginationis ſe ſcena ſiſtunt Animæ, quæ cùm vivaciſſimis à Dæmone coloribus depinguntur, ultimam quaſi manum accipiunt, cùm ab experrectis conſenſu approbantur. Ita dici poteſt, quòd in aliis vitiis Cacodæmon hamo piſcetur, cùm prædam nonniſi exiguam diebus etiam opportuniſſimis apprehendat; at in lacu obſcœnitatis piſcatur retibus, iiſque tam amplis, ut pauciſſimi omnino ſint, qui felici fugâ ea devitent: *Totum traxit in ſagena ſua & congregavit in rete ſuo*, ait Propheta, uſque adeò, ut parùm abſit, quin malignus hic Spiritus hiſce ſuis retibus totius humani generis victor evadat, ac Dominus: niſi opinionem Sancti Iſidori omnino rejicere velimus, dicentis: *Magìs per carnis Luxuriam humanum genus ſubditur Diabolo, quàm per aliquod aliud.*

Hab. 1, 15.

2. De ſum. Bono c. 3.

XVI. Accedit, quòd DEUS in Luxuria veſtra non ſolùm veſtrum peccatum

catum respiciat, sed omnia etiam aliorum, quibus id quasi gravidum est. Unde ex tali capite sine numero & mensura rationes excrescunt, quæ DEUM à vobis in abominabili hoc statu positis avertant. Explico me. Induxistis actu quodam obscœno innocentem quampiam animulam, & cùm ad Confessionem peccatorum vestrorum acceditis, scelus illud, ut peccatum unum unicum Sacerdoti explicatis, cùm tamen DEUS modum numerandi longè alium teneat, Videt ille, quòd Anima illa illibata ac innocens, impurissimâ vestrâ linguâ, & impudicissimis manibus pudicitiæ suæ jacturam fecerit; decies de die impuram illam voluptatem animo repræsentet, quam antè nunquam degustârat, eámque in corde suo approbet, amet, & acceptet, novámque occasionem inquirat, quâ labra possit poculo tam noxio admovere, cujus dulcedinem appetit, venenum non advertit. Et sic in immensum noxas auget misera, quæ ad anni finem denique plura millia excedunt. Matrimonio constrictam à thoro maritali ad libidines tuas traducis. Hoc, tui quidem judicio, Adulterii peccatum est nonnisi unicum; at non ita judicio DEI. Videt DEUS, quòd Matrona illa antè verecunda & modesta, dies integros intra domum suam exegerit, intenta familiæ suæ regundæ, at ubi per te seducta est, positâ omni verecundiâ toto die virorum confabulationibus assistit, filiabus etiam adultis liberas habenas laxat, partim quòd non possit illam ab iis modestiam requirere, quam ipsa perdidit; partim quia alienam salutem non curat, quæ etiam suam negligit: unde consequi necessarium est, ut filiæ pessum eant, & integræ familiæ, ubi filiæ malè moratæ viris olim traditæ fuerint, subvertantur. Videt, inquam, DEUS, longam illam calamitatum appendicem à vobis nec prævisam, nec pœnitentiâ expiatam, quam funestissimus Adulterii vestri Cometa post se trahit: & tamen, cùm coram Confessario vos accusatis, nonnisi fortuitam quandam in Cœlo Rationis vestræ ordinis turbationem exponitis. Ita pariter cùm Virgini pudicitiam suam quis eripit, prædo iniquissimus, nonnisi unum sacrilego hoc furto peccatum admisisse sibi videtur; at non ita de vobis Judex vester sententiam feret, qui considerat, quòd Puella, ut infamiæ notam, infelici partu incurrendam, à se amoliatur, mille vias modósque inquirat, quibus prolem, quam sinu gestat, antè occidat, quàm in lucem enitatur; & post multa sumpta experimenta eò denique deveniat, ut fœtum non temporali tantùm sed & æternâ viâ privet, abortum procurando. Quòd si autem attentatum homicidium non succedat, quanta in domo jurgiâ! quanta inter familias diffidia? quanta in populo murmura? qui strepitus? quod scandalum? Non raro evenit, quòd hujusmodi Juvencula, ubi verecundiam posuit, toto quandoque patriæ ruinam accersat, & universali cuipiam Libidinis incendio præbeat alimentum. *Ne prostituas filiam tuam, ne con-*

contaminetur terra, & impleatur pia-
19. *culo:* ait Dominus; quibus verbis veritátem illam declarat, quòd unius malæ fœminæ emortuum corpus ad integrum aliquem populum, antehac ſanum, inficiendum ſufficiat. Et ſic omnia iſta peccata tam generalia, tam gravia, tam numeroſa in illo peccato DEUS videt, quod vobis unicum, idque modicum videtur, quòdque ex aliqua fragilitate humana, atque infirmitate fiat. Tantò plura DEI oculis, quàm veſtris, ſe objiciunt.

XVII. Homo rudis & inexpertus, qui faſcias peſtiferi cujusdam ulceris contuetur, aliud non averſatur, quàm plus illud, quod inde promanat; ſapiens autem Medicus multò magis latentem illam mortem horret, quam in faſciis ad plurimorum exitium reconditam animadvertit: námque ſagaci oculo perbene in illis centonibus malè cognitis plurium provinciarum ſtragem prævidet, ſi non confeſtim igne abſumantur. Eandem in peccatis obſcœnis DEUS methodum obſervat. Et ſi hanc obſervat, an mirabimini poſtmodum, ſi ea cum demonſtratione horroris inſoliti abominetur?

XVIII. O! Quàm & vos judicia veſtra immutabitis, cùm poſt paululùm ad Divinum tribunal fueritis evocati, ubi res innumeræ, quæ modò tenebris ignorantiæ involutæ latuerant, detegentur? Ibi ſingillatim oculis veſtris proponentur gangrænæ vermibus innumeris ſcatentes, quæ nunc tot quæſitis coloribus, & pretioſi etiam metalli ſpecie mendaciter inducta velatis. Jam nunc tempore hoc medio perpendite, quòd, cùm DEUS Laſcivorum hominum fœditatem immenſo odio deteſtetur, omnino facilè fieri poſſit, ut eos Regno ſuo excludat, quemadmodum ore S. Pauli clariſſimis minis intentat: *Hoc enim ſcitote,* Eph. 5.
ait, *intelligentes, quòd omnis fornica-* 5.
tor aut immundus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti & DEI. Id quod re ipſa DEUS efficiet, miſeriſque efficacia illa Gratiæ auxilia negabit, quibus maximè, ut in Gratia decederent, opus haberent. Quin & Dæmonibus facultatem concedet magis abſolutam & amplam, in extremo illo articulo eos tentandi; Sanctis contrà, ne pro iis preces fundant, interdicet: *Tu ergo noli orare pro populo hoc, quia* Jerem.
non exaudiam in tempore clamores eo- 11. 14.
rum ad me, & in tempore afflictionis eorum.

XIX. Scitote igitur probè, & *ſcitote intelligentes*, ne decipiamini credendo, dignum illum eſſe, qui inter Angelos ſedeat in Cœlo, qui dignus non eſt, ut inter bruta animalia ſtet in ſtabulo, ob incognitam nonnunquam etiam brutis animantibus fœditatem. Sed & Juvenes iſti, iſtæ Puellæ, inexperti ac rudes non ſe ſinant abduci, & velut in orbem circumagi in re momenti longè maximi, in qua tam facilè omnibus eſt animæ jacturam facere. *Scitote intelligentes.* Si quis vos ex Diabolis iſtis humana carne veſtitis adoritur, dicitque: Luxuria parvum malum eſt, facilè Confeſſione expiatur, Laſcivis DEUS compatitur: hoc eis reſponſum date,

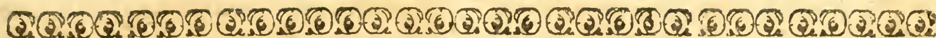
 quod

quod Sanctus Franciscus Salesius impudicæ cuidam fæminæ, ipsum juvenem tentanti: dedit; quod illud? Sputo in faciem projecto tergum obvertit. Quod si facere non audetis, saltem animo vestro certum tenete, hósce ad interitum vestrum mentiri. *Inimici Domini mentiti sunt ei.* Psf. 80. 16. Mentiuntur, quando promittunt, necessitatibus se vestris subventuros, quando Matrimonii spem vobis faciunt, quando sincerum erga vos amorem profitentur, omnia in arcano haberi volunt, non nisi summam vobis fidem pollicentur; mentiuntur, inquam, semper; ita enim vobiscum agent, ut cum maturis uvis; hæ tamdiu respiciuntur, dum vino turgent; ubi expressæ fuerint, in vias publicas calcandæ projiciuntur. *Inimici Domini mentiti sunt ei.* Si DEI inimici sunt, pro certo habetote, vestros amicos esse non posse: & si illi fidem in Baptismo datam, multoties in Confessionis Sacramento renovatam, fallere non verentur, quâ ratione vobis persuadetis, fore, ut eandem vobis frangere reformident? & non potiùs terga vobis obvertant, móxque ad aliam æquè stultam ac credulam corrivalem vestram digrediantur? Perniciosius adhuc mendacium illud erit, quo culpam extenuabunt, facile remedium insinuabunt, periculum, quod gravissimum est, ceu leve explodent, in quo tamen æternam salutem perdere, ac Impudicitiæ, Divinæ Voluntati oppidò contrariæ, prædæ fieri, antequam periculum advertatis, facili negotio potestis. *Inimici Domini mentiti sunt ei.* & ideo *scitote intelligentes,* S.Th cp. 4 Eph. l. 3. non cognoscendi tantùm habitu sed actu, quòd *omnis fornicator aut immundus non habeat hæreditatem in Regno DEI.* Paucis: Cœlum non patet Carnalibus.

XX. Restat nunc alterum Sermonis caput, ex quo longè adhuc magis fugienda est, ac timenda Luxuria, quòd nimirum hominis voluntatem, ut salvus esse velit, reddat infirmam ac inefficacem. Quia tamen constitutum mihi est patientiâ vestrâ non abuti, in alium diem argumentum hoc differam, quo attentionem vestram denuo mihi polliceor tantò magìs fructui, quem intendo, respondentem, quò majores ex interposita quiete vires sumpserit.

DISCUR-

DISCURSUS XXIV.

Discursûs antecedentis, de Misero Luxuriosorum Statu, materiam prosequitur.

I. SI sol sua solus virtute par esset auro in visceribus terræ producendo, nullæ non fodinæ auro refertæ forent: at quia præter virtutem Solis certæ insuper in ipsa terra dispositiones requiruntur, aurum admodum rarum est. Ita ferè se res habet in negotio æternæ salutis nostræ. Si penes solam foret Domini DEI voluntatem, quis nostrûm æternam salutem non consequeretur? Quia verò ille Gratiæ suæ nostram jungi vult operam, hinc paucissimi in mundo sunt, qui salutem obtineant. Ita tamen se res habet: *Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te.* Quòd si igitur Libidinosorum salus tanto in periculo est ex parte Divinæ voluntatis, quanto in periculo manebit, attentis iis, quæ propriâ ipsorum voluntate præstanda sunt? Quàm DEUS ex parte sua voluntatem Libidinosis adversantem habeat, dictum est superiore Discursu; nunc porrò declarandum est, quomodo etiam ipsi Libidinosi voluntatem saluti suæ contrariam foveant, ut vel sic commoveamur ad monstri immanissimi magis seriam detestationem, quale est Luxuria, Animarum Charybdis. Ut autem, quam ordimur, telam bene longam ritè ac ordine pertexamus, totum, quod à propria voluntate imminet periculum, tria in capita partiemur, ostendendo, Lascivos gravissimo damnationis periculo expositos esse, primò, quia malum suum non cognoscunt: secundò, quia etsi cognoscant, non tamen ab illo abhorrent; & tandem, quia etsi abhorreant, inducere tamen se ad seriam emendationem non possunt. Ordiamur à primo horum capitum, quorum quodlibet altero deterius est.

I.

II. Omnia vitia, cùm sint ceu eclipsis quædam rationis, tenebras & noctem in animam inducunt, præ reliquis tamen spissiores inducit Libido, quæ non solùm rationi obtemperare detrectat, *in nullo procedit secundùm judicium rationis*, sed ne audite quidem illam sustinet: unde ex hoc capite à Doctoribus pejor Irâ habetur. *Incontinentia concupiscentiæ est pejor, quàm incontinentia iræ; quia ira quodammodo audit rationem & paret, non autem concupiscentia.* In istis igitur tenebris Anima primò suum ipsa malum non videt; quod si non videt, quomodo medicinam ipsi faciet? Observandum enim est, inter Animæ & corporis morbos hanc intercedere diversitatem, quòd ad valetudinem

S. Thom. 2. 2. q. 56. a. 4. ad. 2.

Eth. l. 7. c. 6.

dinem corporis reparandam sufficiat, morbum Medico esse manifestum; at verò in morbis Animæ insuper necessarium est, ut mali vis etiam infirmo innotescat, causa est, quòd Animæ, si sana esse velit, necesse est, ut multis liberi arbitrii sui actibus ad suam ipsa salutem concurrat, & auxilia à DEO in tempore subministrata per semetipsam applicet. Qui proinde propriam infirmitatem non agnoscit, quomodo operam dabit, ut illâ se expediat? Potentiæ Appetitivæ Animæ ductum Apprehensivum sequuntur, & sicut canis, quamdiu feram non videt, aut odoratu observat, se loco non movet; Ita voluntas nostra, bonum, quod non cognoscit, non appetet. Ad particularia descendamus. Ut quis à DEO fortitudinem, quâ tentationibus esse superior possit, adipiscatur; docent Sancti, nullam conditionem magis esse necessariam, quàm Orationem, id quod Christus clarè
Matth. 26. 41. tradidit: *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Quis autem unquam, quem libido excæcavit, ad DEUM se convertet, ut auxilium, ne in tentationes incidat tam sibi perniciosas, suppeditet, si die noctúque nihil aliud, quàm qua ratione tentari possit, exquirit? Dixit nonnemo Medicus ad ægrum siti laborantem solatii gratiâ: faciam, ne tibi sitis porrò sit molesta: reposuit infirmus: sed ita, ut non omnino tollatur sitis, sed ut sedetur tantùm. Ita infelici Libidinoso accidit, non desiderat (id quod S. Augustinus olim deplorabat) ut illo brutali appetitu liberetur, sed potiùs, ut illum expleat: & ideo non tantùm à DEO non petit, his suis malis liberari, sed timet, & plangit ceu sortem non parùm miseram, quando ob ætatem annis gravem pares Libidini vires porrò non habet; tantum abest, ut ipsemet eas extenuare conetur: *Timebam, ne* L. 8.
me citò exaudires, & citò sanares à mor- Conf.
bo concupiscentiæ, quem malebam expleri, c. 7.
quàm extingui.

III. Quin imò Homo impudicitiæ deditus non tantùm mali sui gravitatem non agnoscit, sed nescit insuper, ad quem oporteat Dominum confugere, ut eo liberetur. Observant nonnulli, inter omnes Philosophos non fuisse Sectam, quæ minùs DEUM nôsset, & pejùs de eo scriberet, quàm sectam Epicureorum, qui eò pertigerant, ut aut omnino omnem negarent Divinitatem, aut omnem Divinitati Providentiam. Ratio fuit eadem, qua de agimus; quia inter omnes vitiis obcœcatos non est, qui minus videat, quàm qui sensuum oblectationem pro suo fine statuit. Tam abjectè hi de DEO sermocinantur, ut de quovis sibi simili homine abjectiùs non loquerentur: nec possunt, aut volunt unquam intelligere, quare is peccatum, quo illi tantopere afficiuntur, usque adeò abominetur. De ipso Epicuro Tertullianus affirmat, quòd Solem non crederet magnitudinem unius pedis excedere. *Epicurus cùm Solem aspicit, Solis orbem pedalem deprehendit.* Ut adeò vastissimum illud corpus, quod Astronomi semidiametris terræ metiri laborant

borant, cœcissimus iste mortalium plantâ pedis sui examinare non veretur. Ita ineptum eum reddidêre ad rerum cœlestum contemplationem oblectamenta illa caduca, quæ sibi felicitatis suæ scopum præfixerat. O si quis posset animum Obscœnorum hominum introspicere! quàm ille portentosas in eo tenebras notaret, quibus miseri eò deducuntur, ut de Sole Divino non abjectissimam tantùm existimationem concipiant, sed eum omnino intra cordis sui penetralia negent? Verificantur, si unquam, in his Prophetæ verba funestissima: *Supercecidit ignis, & non viderunt solem.* Qua igitur ratione exigitis, ut infelices hi eum enixè implorent, quem non cognoscunt?

IV. Adamus in miserrimæ cæcitatis hujus complementum, quòd Luxuriosi non solùm ea non videant, ac intelligant, quæ supra sensum sunt, sive DEUM, qui eorum immunditiam verat ac prohibet, sed vident, quod non est, aut, ùt meliùs dicam, fingunt se videre, qui non vetet ac prohibeat: *ut videntes non videant.* Non vident veritatem, vident autem mendacium. Oportet me loqui apertiùs. Volunt Libidinosi, hanc suam opinionem impiam & falsam pro sana & solida divendere; quòd nimirum peccata carnis inter illla, quæ admittit homo, sint minima; & ideò non contenti illam verbis Scripturæ aut stultè, ad finem suum expositis, aut, ùt rectiùs dicam, detorris, & in sensum longè alienissimum à vero perversis, confirmâsse, eò pertingunt, ut impiè spargant inter Juvenes deterrimum errorem; quòd ante Concilium Tridentinum peccatis gravibus fornicatio adnumerata non fuerit; & sic, ut cupiditati suæ patrocinentur, confundunt duas, eásque diversissimas inter se sententias, unam, quâ tractatum in Consilio fuit, an Sacerdotibus conveniret conjuges permittere (id quod sæpiùs ventilatum, nunquam conclusum fuit) alteram, quâ quæritur, an peccatum sit, nec ne, fæminam solutam cognoscere? quæ ultima quæstio nulli eorum Patrum in mentem venire poterat, multò minùs, ut quis eam, nisi risum pro approbatione vellet, publicè proponeret: cùm ex Sacris Paginis satis apertè constet, quòd fornicatio jure etiam naturali prohibita sit, quódque (ut pluribus S. Thomas demonstrat, qui tamen plus quàm duobus integris sæculis ante Concilium vixit) non sit ex illo operationum genere, quæ malæ sunt ideò, quia prohibitæ; sed illarum, quæ interdictæ sunt, quia malæ sunt: cùm directè ordini illi adversentur, quem natura, dum hominem in mundum introduxit, intendit. Sed non nunc primùm perversissimæ hæ linguæ in orbem invectæ sunt; pridem fuerunt; ita ut Gentium Doctor coactus fuerit, mendacii eos coarguere, qui idipsum jam tunc disseminabant. Hinc ad Ephesios scribens monet: *Nemo vos seducat inanibus verbis*, quòd peccata carnis levia mala sint: *Propter hæc enim venit ira DEI in filios diffidentiæ.* In quem locum S. Thomas prorsus subtiliter commentatur,

S. Thom. 2. 2. q. 154. a. 2. & Suppl. q. 65. a. 3.

Eph. 5. 6.

quòd Apoſtolus de nullo alio peccato ſuos moneat, ut ne inanibus verbis ſeduci ſe patiantur. *Notandum, quòd in vitiis carnalibus ſolùm docuerit vitare ſeductionem.* Et cauſa eſt, *quia à principio, ut homines poſſent liberè frui concupiſcentiis, cogitaverunt invenire rationes, quòd fornicationes & hujusmodi venerea non eſſent peccata.* Diſcite hinc, an verum ſit, Laſcivos non videre veritatem, videre autem mendacium: *vident mendacium:* nec contenti illud videre ſoli, omnem movent lapidem, ut falſitas pro veritate habeatur. *Seduxerunt populum meum in mendacio ſuo.* Quid igitur ſperari boni de tenebris adeò palpabilibus poteſt? Infeliciſſimus ille fœtus eſt, ajunt Aſtrologi, qui in lucem magnæ cujusdam Eclipſis tempore effunditur. Hujusmodi fœtum Libidinoſi in mente geſtant: *Ebrietas & fornicatio auferunt cor.*

S. Thom. in ep. ad Eph. c. 5. l. 3.

Ezech. 13. 8.

Jerem. 23. 32.

Oſeæ 4. 11.

II.

V. Fingamus autem, non ad eam Vitium veſtrum cæcitatem pertigiſſe, quæ, ne malum veſtrum agnoſcatis, impediat. Imò concedamus, indulgere illud vobis integram mali cognitionem. An ideo minùs quàm illos timere vos oportet, qui illud non cognoſcunt? Nihil minùs. Quid enim cognitio illa præſtat, ſi ad ſeriam vos pœnitentiam non manu ducit? Et hoc eſt ſecundum caput, ex quo tam facilis veſtra redditur damnatio; ſcilicet obduratus ad pœnitentiam animus. Infantes omnino inhabiles naſcuntur, ut ſe juvent, niſi quòd à natura fletum loco armorum acceperint, quo ſe deſcendant, matrésque ad compaſſionem ita commoveant, ut promptæ accurrant, eísque neceſſaria ſubminiſtrent. Tales omnino Peccatores ſunt, ſi animum ſpectes, quales ſunt infantes ſecundùm corpus. Nudi ſunt, inermes, omni auxilio deſtituti: niſi quòd ſuis lacrymis Divinam poſſint Miſericordiam flectere; adeò, ut ſi etiam his abſtineant, aut priventur, ſpem omnino nullam ſalutis ſuæ retineant.

VI. Tres proin cauſæ ſunt exigui, aut nullius ſensûs, quo Immundi de ſuis ſceleribus afficiuntur. Prima eſt illa cæcitas ſuperiùs deplorata. *Poſtquam oſtendiſti mihi*, ait Propheta in perſona peccatoris, *percuſſi femur meum, confuſus ſum & erubui.* Poſtquam, O clementiſſime DEUS! videre me feciſti delicti mei enormitatem, illico ex animo dolui, meipſum erubui, confuſus & compunctus ſum, illámque juventutis meæ diſſolutionem opprobrio mihi duxi, quam inter jocos numerabam. *Confuſus ſum & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ.* Ut adeò omnis dolor, quem in ſe Propheta expertus eſt, cognitioni adſcribatur; unde ſi in infelicibus his carnis mancipiis illa mentis cæcitas perſiſtat, conſequi neceſſe eſt, ut etiam cordis durities perſeveret, mirâ prorſus conſenſione, ut, cùm tenebræ ſe intendunt, etiam gelu recrudeſcat.

Jer. 31.

VII. Altera hujus indurationis cauſa ex frequenti peccatorum iteratione, quâ Impuri in ſcelere radices agunt, originem ducit. Conſtat enim, omnia illa in eorum Animabus repe-

reperiri, quæ ad agendas altiùs radices requiruntur, actuum scilicet multitudinem & intensionem. De intensione constat: si enim ullæ operationes intensæ sunt, sunt illecebrosæ, & inter has maximæ, quæ ad tactum referuntur, utpote, quæ à natura in homine ordinantur ad generis conservationem; nec ad conservationem eo modo, quo illi bene sit, id quod ex actionibus visûs, auditûs & odoratûs percipit, sed quo simpliciter sit. Et Intensioni quidem actuum meritò dicimus, quòd huic in Immundis etiam par multitudo respondeat. Major illorum pars, si res bene examinatur, *erraverunt ab utero*, adeò maturè incipiunt malè agere, ut videantur vitium non discere, sed ex ipsis matrum visceribus secum ferre. *Erraverunt ab utero:* sicut serpentes, qui cum veneno nascuntur, & antequam dentes habeant, quibus intoxicent, jam toxico turgent. Malæ pueritiæ succedit pejor Juventus, & quod est magis deplorandum, in ipsa virili ætate, in ipsa etiam senectute, nec hilum refrigescunt, & instar Ætnæ conjungunt foris apparenti pilorum caniciei incendium Concupiscentiæ, quod sinu fovent. *Adolescens gradiens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Qui hoc impuro igne ardent, nunquam nisi ætate planè fracti, ad flammas suas restinguendas perveniunt. Quis igitur, actuum multitudinem, toties singulis diebus aut hebdomadis repetitorum ad calculum revocabit? Non sine ratione S. Petrus Peccatum immunditiæ, delictum incessabile appellavit: *Oculos habent plenos adulterii, & incessabilis delicti:* nec contentus fuit illud vocans *non cessans*, quia in consideratione magni peccatorum numeri, quæ omni sua vita multi committunt, non solùm peccatum hoc non cessat, sed non posse cessare videtur, adeò transiit in naturam. Erit nonnemo Juvenum, qui cogitationibus, verbis & operibus inhonestis de die minimum decies peccet. Et sic in mense ad trecenta, in anno ad ter millenis plura Luxuriæ peccata pertinget. Quòd si jam longo tempore sceleratum hunc vitæ tenorem continuet, quis dicendo explicet, quantum inveterata hæc peccandi consuetudo in tanta actuum multitudine, & intensione confirmetur ac invalescat? Et quomodo postmodum persuadere vobis poteritis, quòd isthæc hominum fax ita in promptu habeat scelerum suorum detestationem, cùm ad confessionem peragendam venitur? Nimis hoc est difficile. Ipsæ etiam vestes in saxum conversæ sunt, quòd longissimo tempore in tumulo lapideo latuissent. Ista inveteratorum habituum tyrannis est; quòd transeant in naturam.

[Margin notes, left column: *hom.* / *q.* / *s. 6.* / *v. 1.*; right column: *2. Pet. 2. 14.* / *Plin. l. 36. c. 37.*]

VIII. Tertium denique impedimentum, quod à vera cordis contritione Luxuriosos revocat, versatur in hoc, quòd toto animi conatu idipsum abominari debeant, quod omni contentione peccando inquirunt. Attendite, magni enim hoc punctum momenti est. In aliis peccatis homo non quærit directè id, quod DEUS prohibet, sed solùm indirectè. Qui exem-

exempli gratiâ Nomen Domini blaſphemat, plerumque non vult Divini Nominis contemptum, ſed iræ ſuæ exonerationem, quam ut obtineat, ceu medium arripit, tumido quodam ac horrido impetu, blaſphemiam. Qui uſuram exercet, non vult directè damnum proximi, ſed ſuum lucrum; unde ſi emolumentum illud absque proximi detrimento habere poſſet, longè libentiùs id haberet. Et ſic diſcurrite per alias peccatorum ſpecies, quæ committuntur ab amante, Corrivalem occidente, à latrone viatorem interficiente, à perjuro coram ſuis Magiſtratibus. In peccato autem Libidinis non ita. Id, quod DEUS directè prohibet, eſt delectatio extra matrimonium illicita; & hanc delectationem directè quærit cor laſcivum. Unde cùm quis furatus eſt, de damno proximi dolere poteſt, absque eo, quòd in genere ceſſet divitias appetere; non ita, qui Libidine peccavit, dolere poteſt, quin relinquat amorem voluptatis directè intentæ, non ſolùm ut delectatio eſt ac voluptas, ſed ut voluptatis ſenſus eſt, ac carnis. Et hinc graviſſima difficultas exſurgit, quam malè aſſueti experiuntur in vero circa hoc peccatum dolore excitando: ſiquidem totum quaſi cor sùs déque vertendum eſt, & id ſupra omne malum fugiendum, quod paulò antè ſuper omne bonum fuit amatum.

IX. Atque hoc paulò antè indicavi. Ab extremo enim ad extremum tranſire, non adeò eſt difficile: difficillimum autem ita ſtatim & ſine medio tranſire, ut qui heri impuris flammis ardebat, hodie totus in lacrymas diffluat, quibus illas extinguat. Et non videtis denique ipsâ veſtrâ vos experientiâ convinci? Quoties in hoc caſu, quo in peccata veſtra inquiritis, ut ea Confeſſione expietis, ad complacentiam in illis habendam incitamini; & quoties, dum illorum numerum initis, periclitamini, ne ipſo hoc ſtudio illum augeatis? tam facilè etiam cùm minimè vultis, mentem ab actuum iſtorum quantitate ad eorumdem qualitatem impelli vos animadvertitis. Res certa eſt, cautionem non ex minimis unam eſſe, quæ Confeſſarii munus recens aggreſſis ſuggeruntur, ut ne in peccatis impudicitiæ perveſtigandis ad minutias ex pœnitentibus exquirendas deſcendant: fieri enim poteſt, ut tam exacta cauſæ hujus inquiſitio totam cauſam evertat, ſi Sacerdos Judex nimis diſtinctè omnia inveſtiget; & tam crebra ulceris pertractatio plagam magis exulceret, ſi Sacerdos Medicus eam nimiùm ſcrupuloſè intueatur. Et quare hoc? ideò quòd nimiùm quantum ſit difficile, conſtanter adeò abhorrere à delectatione per continentiam veritâ; hæc enim delectatio ad modum Torpedinis apprehendit apprehendentem ſe, & pedem, quo calcatur, ſtupefacit. Audite, num vera loquar.

X. Certa quædam juvencula, ubi complures annos fallacis cujusdam Amaſii ſui concubinam magno ſuo oblectamento egit, à DEO clementiſſimâ vindictâ in morbum & lectum conjecta eſt. Et quia morbus multorum erat menſium, tantùm odii habuit, Ca- lic- ma

buit,

buit, ut in se descenderet; visáque est in aliam prorsus, ac fuerat, fuisse conversa. Confessa primùm est inter multas lacrymas, tantáque constantiâ culpas suas detestata est, ut tam puella, quàm Confessarius consilium aliquod arriperent, ut putabant, securum, revera nimium periculosum. Nam ubi ex longa sua infirmitate ad extrema deducta est, petiit, & obtinuit ab incauto Confessario, ultimùm Amasio suo vale dicere, specioso hoc prætextu, illum exhortandi, ut & ipse vitam suam mutaret, quandoquidem videret, ad quem demum rerum statum deveniendum sit: comprobavit intentionem Confessarius, eíque verba suggessit, quibus veterem Amasium acciperet, ac corrigeret, & securitatis majoris gratiâ ipse eum introducere constituit. Verùm quàm dissimile evasit opus ideæ, quam conceperant? Vix enim fæmina, quem amaverat, præsentem vidit, illico in veteres amores exarsit, penitus oblita adhortationis, quam optimè præmeditata erat ad compungendum Amatorem suum; brachia versus illum expandit, & (O quàm impio cum ardore) hisce eum verbis affata est: Amice, ex corde semper amavi te, decet nunc, ut ostendam, quòd ultimo hoc articulo plùs quàm unquam te amem. Video, ac scio, quòd tui gratiâ, viâ rectâ ad infernum pergam; sed nihil interest; tu enim causa es, ut etiam hunc non timeam. Post hæc conticuit, partim ob vires penitus exhaustas, partim ob affectuum vehementium ac insanorum concitationem; móxque in lectum, ex quo se levârat supina concidit, ac animam efflavit, tanta Confessarii ac Juvenis consternatione, ut, quin verbum ullum eloquerentur, mortuis & ipsi, quàm vivis similiores, discederent. Quid dicitis ad hæc; Necdum persuasum vobis est, difficillimum Impuris esse, ut post contractam impudicitiæ consuetudinem ex integro convertantur, ac doleant; cùm in ipso illo actu, quo scelera sua execrari constituunt, sæpissimè contingat, ut novæ potiùs delectationi assentiantur. O venenum Immunditiæ detestabile! in memoriam mihi Draconem illum reducis, qui cùm ab intrepido Heroe lanceâ confixus esset, per eandem ipsam lanceam venenum ad brachium ferientis transfudit, illúmque interemit.

III.

XI. Verùm, quia constanter affectetis, etsi frequenter in hæc peccata reincidatis, ea vobis tamen displicere; atque inde fieri, ut quotiescunque ad confitendum acceditis, semper æquali cum dolore vos accusetis. Idcirco necesse erit, ad os vobis penitus obstruendum, ut malorum omnium extremum, quod est ipsum non se emendare, ante oculos ponam. Et ideò, quæcunque sit vestra pœnitentia, edicite, quid denique illa vobis conferet, si post toties actam pœnitentiam tandem morituri estis impœnitentes? Luxuria à Sanctis Doctoribus sæpenumerò cum Inferno comparatur. Sed quia longum *S. Aug. Serm. 107. de Tem.*

 foret,

foret, omnia singillatim testimonia in medium afferre, omnium locò & nomine S. Hieronymum audite: *O ignis infernalis Luxuria!* ait, *cujus materia gula, cujus flamma superbia, cujus scintilla prava colloquia, cujus fumus infamia, cujus finis gehenna;* Prætérquam quòd hanc ipsam comparationem ab ipso DEO in pluribus sacræ Scripturæ locis adhibitam reperiam; quæ eædem Sacræ Paginæ amplissimum nobis campum aperiunt, quo notabilem, immunditiam inter & infernum, proportionem inveniamus. In quo igitur conveniunt? meâ quidem sententiâ potissimùm in hoc, quòd nulla sit in utroque emendatio. Id quod propriè Infernum Damnatorum constituit, non sunt tormenta, sed tormentorum æternitas. Et hinc si tormenta ista augerentur numero, & crescerent doloris vehementiâ; si tamen ex altera parte illis tolleretur æternitas, quâ durarent, Infernus confestim infernus non esset. Ad eundem modum id, quod Viatorum Infernum constituit, non est sola culparum quantitas, aut qualitas, quæ ab ipsis committuntur; sed interminata illa perseverantia, quâ, dum vivunt, à peccando non desistunt: instar nigræ cujusdam ex pice tædæ, quæ, quocunque vento agitetur, non extinguitur, dum minimum quodvis alimentum flammæ suppetit, quo nutriri possit. *Anima calida quasi ignis ardens, non extinguetur, donec aliquid glutiat.*

S. Joan Chrys. hom. 86. in Joan. S. Petr. Dam. l. c. ep. 5. S. Hier. ep. ad Matrem & Fil. Rich. l. 2. in Apoc. Prov. 7. 27. Eccl. 23. 22.

XII. Et hæc est ratio, propter quam Cacodæmon, juxta mentem S. Augustini, quem sequitur S. Thomas, ita allaborat per totum mundum Luxuriam propagare; quia flammæ Luxuriosorum sunt sicut flammæ Inferni, hoc est, in urendo vehementes, & in attrahendo instar picis tenaces: quamobrem simul flammæ sunt, simul & laquei, prout eas Propheta describit. *Diabolus*, scribit S. Thomas, *dicitur gaudere maximè de peccato Luxuriæ, quia est maxima adhærentia, & difficilè ab eo homo potest eripi: insatiabilis est enim delectabilis appetitus.* Si quando homo inordinatis suis appetitionibus exsaturandis se dederit, peccare non cessat, quia nunquam satiatur, cùm, nescio qui, idem ille cibus, qui ad placandam famem assumitur, novam famem excitet. Horrorem mihi movet illa dicendi ratio, quam Propheta Oseas usurpat, cùm dicit, illos non tantùm per veram conversionem ad DEUM non redituros, sed ne de eadem quidem cogitaturos: *non dabunt cogitationes suas, ut reverantur ad DEUM suum, quia Spiritus fornicationum in medio eorum.* Bene ista verba ultima expendite, multi enim sunt ponderis, Unde, quæso tanta DEUM offendendi insatiabilitas? tanta ad rejiciendam emendationem, imò ne ad cogitandam quidem obstinatio? dicam: *Quia Spiritus Fornicationum* est *in medio eorum;* unde patet, quod spiritus iste illis instar animæ sit, quasi omnium cogitationum scopus, motuum & operationum centrum, & cor affectionum *in medio eorum:* sicut Aranea, quæ in medio telæ suæ residet, fortitérque

Psal. 7. S. Th. 2. 9. 4. 5. 4 2. Et c. 22 Os. 5

ex omni parte prædam tenet, ne uspiam evadat.

XIII. Quæ ipsa scelerum continuatio S. Jobum permovit, ut ne unquam oculos in faciem Virginis defigeret:
31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine;* Quia, dicebat, si obtutibus frenum permisero, ab obtutibus veniam ad desideria, à desideriis pertingam ad opera; & ab operibus ad obstinationem tam contumacem, ut DEUS in me nullam porrò partem sit habiturus, tanquam in spiritu adversùs eum omnino perduelli: *Quam enim partem haberet in me DEUS desuper?* Quia in aliis peccatis quædam adhuc peccatoris pars remanet. Si anima inficitur, non inficitur corpus, &, si mens corrumpitur, saltem sensus externi manent immunes. At in libidine non ita se res habet: illa putrida quædam febris est, quæ simul & semel omnes humores corrumpit, ita, ut nullam partem à capite ad calcem, hoc est ab ipso rationis vertice ad imum sensuum Tactum, intactum relinquat. Unde in homine libidinoso nulla DEO pars obtingit, non visus, non auditus, non lingua, non pes, non manus; utpote quæ omnes in opere, ceu in venatione perpetua voluptatis à DEO prohibitæ occupantur: non memoria, utpote quæ turpissimis semper Phantasmatibus distrahitur: non voluntas, quæ nunquam non luto & cœno defixa hæret; non intellectus, qui novis identidem modis, quibus corpus oblectat, indagandis vacat. *Quam enim partem haberet in me DEUS desuper?* non habet in præsenti. Et quod pessimum est, non habebit in futuro: cùm infelicibus his constitutum sit, nunquam scelerum suorum catenam rumpere: *Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Dominum.* Et ideò non contentus dicere S. Jobus, *quam enim partem haberet in me DEUS desuper?* adjunxit: *& hæreditatem Omnipotens de excelsis?* Quia sicut DEUS nullum horum, dum vivunt, possidet, ita hæres eorum non est, cùm fuerint mortui: vel si hæres est tanquam *Omnipotens de profundo* cum Justitia, non tamen est hæres tanquam *Omnipotens de excelsis* cum Misericordia.

XIV. Dicitis autem: Confiteor, & illo actu ad DEUM redire cupio non ex parte, sed DEI totus esse volo. Crederem equidem, si Confessio vestra catenæ esset omnimoda incisio, non autem, ut Sanctus Augustinus observat, mera interruptio: *Non rumpunt peccata. sed interrumpunt.* Certè Confessiones istæ vestræ; in quibus ita confiditis, majorem mihi timorem incutiunt, quàm fiduciam. Inprimis cohorresco, cùm observo, quòd ipsæ Confessiones pro scuto, quo peccata defendantur, inserviant, non pro gladio, quo jugulentur. Si quem vestrûm increpuero, quòd longo tempore maledicta hæserit consuetudine intricatus; illico mihi respondebit. Ita est, sed semper etiam, à me malè facta confessus sum. Et si illa vestra muliercula, concione quadam, cui interfuit, commota vestris desideriis porrò renuit acquiescere, animum blan-

blandis hisce vocibus ei facitis. Ne dubita: confitebimur, & salva res erit. Proinde repeto, ac dico; quòd majus judicium, vestra vos peccata eodem semper vigore retinere velle, quàm quòd ipsa Confessione ea confirmare studeatis, quæ tamen omnium peccatorum vestrorum esse mors deberet? Insigne certè propositum vestrum esse debet, dum ipso Confessionis Sacramento ad persistendum in peccato magis pacificè ac quietè abutimini. Præterea non modico horrore perstringor, quia etiamsi propositum vestrum esset legitimum, quid ad salutem vestram conferret, si singulis illud momentis immutatis, & ad vomitum revertimini? Medicina, quæ ubi sumpta ab infirmo fuit, illico vomitu rejicitur, à morte non liberat. Unde mihi credite, quòd si in hoc vitio habitum contraxeritis, iniquè cum Anima vestra agatis, nisi summo timore animus vester percellatur: quia ex una parte emendatio longè constantior ad salutem requiri solet, & ex altera hæc eadem emendatio in casu vestro est difficillima, uti hactenus demonstravimus.

XV. Quid igitur reponitis; adhúcne audetis parvi facere peccata Immunditiæ, & illa nullo non die repetere cum dicto: *Quid mali denique est fragilitas quædam carnis? quid mali denique?* Non oportet dicere; quid mali denique est fragilitas quædam carnis? sed potiùs? quid mali denique est innumerabilis multitudo abominabilium peccatorum, quæ corpus & animam DEO invisam reddunt, plus quàm fœtidissimum morticinum? *Et Insanivit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt, ut carnes Asinorum.* Ezec. 23. Dicere oportet, quid mali denique est, copia immanis scelerum, quæ voluntatem illam bonam, quam aliàs DEUS ergà hominem conservat, in odium implacabile immutat; postmodum autem non ampliùs ut hominem respicit, sed ùt carnem; non ùt corpus & animam, sed ut *caro est.* Dicere oportet; quid denique mali est, immunditiarum cumulus ingens, quæ intellectum obscurant, ita, ut quò magis ejus malum accrescit, tantò ille minùs intelligat, imò illud ceu bonum suum apprehendat, in eóque sibi complaceat? *Peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt:* Isa. Dicere oportet: grande nimis malum est iniquitatum sine numero numerus, quæ voluntatem ita indurant, ut quò plùs augetur malum, hoc cognoscat minùs, imò ut suum bonum apprehendat, in eóque sibi complaceat: *Omnes qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent semitas vitæ.* Pro. 19. Oportet dicere. Quid mali tandem est, ingens numerus peccatorum, quæ ita voluntatem indurant, ut seriò dolere de noxis suis non possit, aut saltem peccati assuetudinem nequeat emendare. Si de unico solùm peccato ageretur, satis magna intellectûs obscuratio foret, si quis ita, uti vos, ratiocinaretur. Judicate proin, qualis futura sit argumentatio, si de cumulo omnem numerum excedente, quíque nubes æquet, imò tran-

ſcendat; *Delicta noſtra creverunt uſque ad cœlum*, ſermo ſit.

XVI. Quapropter non aliam de maximo Luxuriæ malo opinionem ac confeſſionem habere debetis, quàm illàm, quam Spiritus Sanctus Salomoni extorquet, ubi de ſe ipſo dicit; *Penè fui in omni malo:* quod idem eſt, ut S. Joannes Chryſoſtomus exponit; fui in peccato Luxuriæ. Nec gratis nomen hoc ſortita eſt Immunditia, quia inter omnia vitia non eſt ullum malorum fœcundius: *Omnibus peccatis major eſt fornicatio.* Magnus quidam Theologus inquit, *non in ſe, ſed in effectibus. Omne malum.* Quia per Luxuriam homo maximè à DEO elongatur. *Per luxuriam maximè recedit à DEO.* Nimirum etſi non in genere ſcelerum ſumma ſit à Creatore averſio, eſt tamen ſumma ad creaturas converſio, quâ homo impurus DEUM ſuum omnino contemnit, eúmque viliſſimæ carni, quam circumfert, poſtponit. Id quod DEUS ipſi peccatori exprobrat tremendis hiſce verbis: *Projeciſti me poſt corpus tuum.* Denique omne malum Immunditia appellatur, quia per illam Dæmon de omni homine triumphat: *totum hominem agit in triumphum libidinis*, pérque ipſam Regnum ſuum infernale animabus replet, quemadmodum aſſerit S. Remigius, cùm dicit: *Exceptis parvulis ex adultis propter carnis vitium pauci ſalvantur.* Uti animæ cupiam ſanctæ monſtratum fuit, cui alta quadam contemplatione abreptæ Angelus dixit: ſicut Infernum Diabolis replevit ſuperbia, ita hominibus Impudicitia. *Penè fui in omni malo.* Qui cogitationem huic irrefragabili veritati contrariam corde ſuo fovet, ſeipſum damnato quodam lethargo ſopit. Timebat hoc Propheta, quando DEO maxima cum demiſſione ſe commendabat: *ne unquam obdormiam in morte.* Pſ. 12.4. Magnum certè malum eſt, peccato animam enecare; majus tamen ſine comparatione malum eſt ſomnus ille, qui ejuscemodi mortem ſubſequitur tunc, quando Anima omnem reſurgendi curam ac ſolicitudinem ponit.

Margin notes (partly cut off): …. 5. …apud … in … loc. | …uin. Div. S. in 31. …bo. q. … 5. | …h. 35. | …pr. …bo- …udi- | …c. …d. …pl.

IV.

XVII. Quapropter rogo vos, qui ex præſentibus obdormiviſtis in malo, quod ſi nondum eſt, erit certè vobis omne malum: *In omni malo:* rogo, inquam, vos, ut maturè excitemini, adhibendo duo hæc remedia, quæ, antequam Sermonem finiam, vobis ſuppeditabo: fructum enim aliàs exiguum ferrem, ſi veſtræ infirmitatis gravitatem vobis oſtenderem, modum autem, quo convaleſcere poſſetis, non afferrem: certè magis facerem deſperatos, quàm ſanos. Scitote igitur, id ipſum me ad perſanandam Immunditiam requirere, quod ad malignam valde febrim curandam requirunt Medici. Partim humores accenſi per evacuationem purgandi ſunt, partim fervor ille potenti refrigeratione temperandus. Clariùs: Luxuria duobus hiſce pharmacis corrigitur, Oratione, & malarum Fugâ occaſionum. Oratio enim cœleſti quadam pluviâ concupiſcentiæ ardorem reſtringuit; fuga occaſionum verò

funesto huic incendio materiam subtrahit.

XVIII. Inprimis tota animi contentione DEO vos commendate, magnam vestram debilitatem ei exponite, malorum quoque habituum vestrorum pondus, quod vos opprimit, effrænem etiam perduellis appetitûs vestri impetum, qui vos jugiter vexat; deinde in memoriam quasi ei revocate Divina sua promissa, quibus in Sacro suo Evangelio multoties velox auxilium spopondit: Exhibete illi immensum Divinissimæ Passionis thesaurum, dolores illos, illum sanguinem, quibus omnia vobis bona promeritus est. Quòd si ita omnibus diebus orare perrexeritis, non multum abibit temporis, cùm animadvertetis, in cor vestrum paulatim descendere rorem Divinæ Gratiæ, quæ ardores vestros placidissimè extinguat. *Ascendit oratio*, ait S. Augustinus, *& descendit miseratio*; siquidem Divina misericordia magno cuidam fonti similis est, semperque parata est ad aquam in omni abundantia affundendam, dummodo labrum aperiamus, quo promanare possit; alioquin nihil unquam hauriemus. *Oportet semper orare & nunquam deficere:* O quàm beatus etiamnum foret Salomon, si remedio hoc uti perrexisset! etiamnum foret exemplum continentiæ, qui modo Scandalum est Luxuriæ. Bene in principio agnovit, quòd solus DEUS hanc ei Gratiam conferre posset, quâ castus viveret, & ideo magna cum solicitudine hoc ab eo donum expetivit: *Ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi DEUS det, adii Dominum: & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis &c.* Sed in hac petitione ad finem usque non perstitit. Vos itaque perseverate, & animum non abjicite, cùm vos non illico exauditos putaveritis. Imò tantò instate vehementiùs, & ipsâ repulsâ confidentiam vestram animate; quia quò diutiùs pulsando perstiteritis, tantò aperietur ampliùs: *Pulsanti aperietur!* Advocatam Sanctissimam Virginem Matrem vestram adhibete, eúmque in finem obsequia illa vestra, quæ in ejus honorem obitis, dirigite, ut ex profundo hoc gurgite resurgere, non ut quidam faciunt, ut quietiùs in eo lascivire possitis. Et cùm ex animo Virgini Sanctissimæ supplices accideritis, manus etiam ad reliquos Cœlites levare, & modò unum, modò alterum ex Patronis vestris interpellate, ne vos in luto hoc porrò jacere sinat: *Eripe me de luto, ut non infigar.*

Lib. de salut. mon. c. 28.

Sap. 8. 21.

Ps. 68. 15.

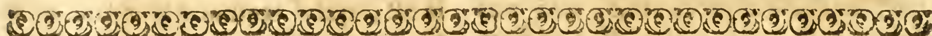
XIX. Alterum remedium summè necessarium ad pestiferam hanc flammam extinguendam, in alimentis eidem subtrahendis consistit, sive in illarum occasionum, personarum, colloquiorum, quæ animum denuo possent infringere, seriâ fugâ. *Luxuria vitari vix potest, nisi vitetur principium ejus, scilicet aspectus mulieris pulchræ:* uti docent ex S. Thoma Doctores; Proverbium apud vos est, quo semper utimini: *Occasio facit furem:* ego autem dico, occasionem in causa esse, ut Dæmon ipse magis fur fiat; & qui-

S. Th. 2.q.1. a. 2. in Jo. 31.

& quidem quod peſſimum eſt, ipſius hominis. Quàm parùm hic fur furaretur, niſi vires ab occaſione acciperet, quâ involvi ipſi quærimus? hæc una & ſola eſt, quæ dæmonem roborat, nos debilitat. Arma porrigimus ipſi, quibus nos feriat, & ſcutum projicimus, quo nos defendamus. Hæc una & veriſſima cauſa eſt cladium noſtrarum & jacturarum, quas identidem facimus, dum Gratiam DEI perdimus, & à Confeſſione in eaſdem ſtatim miſerias relabimur: quia credere nolumus, ejusdem nobis fugam ſummè eſſe neceſſariam. Frequentantur eædem choreæ; ad eoſdem ludos & luſus acceditur, nullo non veſpere ad procandum reditur, diebus feſtis ad ſaltum, operariis ad jocos concurritur: quid deinde mirum, ſi homo vix in pedes erectus denuo cadat? DEUM audite, quàm opportunè nos maximi periculi com-
41. o. monefacit: *In medio mulierum noli commorari; de veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.* Quod ipſum etiam cum proportione fæminæ ſibi dictum putent, quæ non minore in periculo verſantur, dum tanta cum libertate, qualem hoc tempore videmus, inter viros agunt, colloquendo, corridendo nulli non
Hiſt. l. c. n. 1. familiares. Contingit quandoque, ait Ariſtoteles, ut hirundines reperirentur omnino deplumatæ ac nudæ, quales ſunt, cùm excluduntur, Ratio fuit, quòd auderent tempore hyemali in noſtris ſe regionibus continere, nolléntque ut aliæ trans mare volare. Idipſum miſeris etiam Juvenculis accidit, quando ornamento illo, coram DEO adeò formoſæ, & coram hominibus honoratæ comparebant, exſpoliantur, Virginitate ſuâ ſcilicet; quo ornamento tam venuſto nudatæ aut in angulis ſe abſcondunt, aut inter alios non ſine rubore, videntur. Cauſa eſt, quòd tantùm ſibi fidant miſeræ, & cum aliis, magis cautis, Juvenum familiaritatem nolint declinare; ita amicitiis & amoribus implicitæ, ut credant reſiſtendi firmitatem ita ſibi Proverb.
in promptu fore. *Non eſt periculum,* 14. 16.
oggerunt, *non eſt periculum*; negántque ibi eſſe periculum, ubi ſapienter illud evitare debeant. *Sapiens timet, & declinat à malo*, ait Sapiens, *ſtultus tranſilit & confidit.* Et hoc documentum tam neceſſarium longè adhuc magis in praxi obſervandum eſt reſpectu occaſionum, quæ proximæ appellantur: illæque domus & perſonæ fugiendæ ſunt, in quarum conſortio DEUS ſæpiùs fuit offenſus. Secùs enim non jam dicam, quod à Confeſſione in antiqua ſcelera ſitis relapſuri, ſed dicam inſuper, vos in Confeſſionibus veſtris à lapſu nunquam reſurrexiſſe. Idémque vobis eveniet, quod ſauciato Cervo, cui nihil prodeſt ad aquam recurrere, niſi ſagittam, quâ tactus fuit, è vulnere extraxerit.

XX. Quæ duo remedia, ſi conſtanti uſu fuerint aſſumpta, balſamum tam ſalutare ſuppeditabunt, ut plagam quamcunque luculentam perſanent. Et ideo ſi inſtitutione hac mea magnitudinem mali, in quo Libidinoſi verſantur, didiciſtis, certò

credite; quòd non cognoscant, non plangant, non emendent hanc suam proterviam, non aliundè provenire, quàm quòd aut DEO constanti devotione supplices non fiant, aut occasiones non declinent. Vos verò, Auditores humanissimi, geminum hoc pharmacum usurpate, ut à lue, quâ mundus universus inficitur, immunes sitis; *Mundus totus positus est in maligno*: Et cùm vivere extra Mundum non possitis, sciatis saltem modum, quo in eo vivere valeatis, quin sordibus iniquinemini. 1. Jo 5, 19

DISCURSUS XXV.

De Pretio Virginitatis.

I. NOn credo modum esse magis efficacem, quo prodigus suam prodigalitatem dedoceatur, quàm si illi opes & divitiæ ante oculos statuantur, quas profundit. Hac canimadversione emendare Neronem filium suum voluit Agrippina, Filium revera Prodigum, qui uno die sine ulla causa & meritorum intuitu, octingenta scutatorum millia cuidam dono dedit. Curavit illa in unum cumulum iniici omnem illam pecuniam & auri vim: & hoc, inquiebat, modicum illud est, quod uni cuipiam heri dono tradidisti. Volo hodie & ego hac uti regulâ, & dum expendo, quot sint Animæ, quæ magnum illum Virginitatis suæ thesaurum pro nihilo abiiciunt, primò ante oculos ponam immensas illas divitias earum, quæ thesaurum hunc possident; deinde inferam in altera Discursûs mei parte immanem earundem prodigalitatem, quæ thesaurum hunc incautè prorsus profundunt.

I.

II. Et ut quàm paucissimis verbis veritatem hanc omnibus persuadeam, considerare solummodò juvabit, magnum hunc Virginitatis thesaurum summo semper in pretio tam apud Terrigenas, quàm apud Cœlites & Inferos fuisse.

III. Et primùm quidem peculiaris prorsus Virginitatis æstimatio inter homines viguit, apud quos si ipsos etiam Ethnicos in sui admirationem rapuit, dicendum sanè est, eam fuisse prorsus maximam, qualis illa lux esset, quæ etiam modo quodam ad talparum oculos & pupillas pertingeret. Veteres Romanos, qui se justos rerum omnium arbitros jactabant, quod Virginitati pretium posuisse arbitramini? tantum, certè, ut teste S. Hieronymo, non Viri Consultares tantùm, non tantùm Consules, sed ipsi etiam Imperatores, si quando in publicis compitis Virginem Vestalem obviam haberent, dignius plateæ latus L. 1. tra vin.

tus illi cederent, neque hoc tunc tantùm, cùm aut incogniti, aut modico cum comitatu procedebant, sed ipsis solennis triumphi diebus, quibus ad Capitolium curru triumphali inter omnium Victori applaudentium festivos clamores deducebantur. Nec ista honoris demonstratio sterilis quædam cæremonia solùm fuit. Iisdem Virginibus tantam tribuebant potestatem, ut si qua Reo ad furcam educendo obviam veniret, illicitum porrò crederetur (adeò earum occursus propitius esse censebatur) eundem decreto supplicio tollere. Et sic absque mora libertati, restituebatur, quasi sola Virginitatis præsentia ad quoslibet Reos ab omni noxa purgandos sufficeret, quemadmodum nonnunquam ignis Cœlo delapsus omne à lethifero serpente venenum absterfit.

IV. Quod si tantum gemmæ hujus pretium fuit, antequàm Christus, Trapezita perimssius, illud Mundo patefaceret, facili conjecturâ assequemini, quantum valoris ei accreverit, postquam Christus illud detexit, aut, ut loquamur meliùs, suis laudibus plurimùm auxit. Unum illud sufficeret, quòd sanctus Martyr Ignatius, qui proximus Apostolorum temporibus sacram ab ipsis doctrinam ceu lac suxit, scriptum reliquit. In litteris igitur, quas ad Heronem exaravit; eum adhortatur, ut Virgines ceu monilia sponsi cœlestis custodiat: *Virgines serva, ut pretiosa Christi monilia.* Et in literis ad Christianos Tarsenses scriptis præcipit, ut Virgines pari cum Sacerdotibus pretio habeantur: *Eas, quæ in Virginitate degunt, in pretio habete velut Christi Sacerdotes.* Simillima prorsus aliorum quoque Doctorum consequentium mens erat; ex quibus, qui Virgines selectissimum Christi gregem appellaret, fuit S. Cyprianus: quòd bonum Divinæ naturæ proprium possiderent, affirmavit S. Gregorius Nyssenus; qui Angelorum terrestrium nomine compellaret, fuit S. Joannes Chrysostomus, qui Angelis cœlestibus conferreet, S. Augustinus & S. Hieronymus, qui ipsis etiam Angelis anteferrent, S. Bernardus, cujus libera assertio est, Angelos quidem esse conditione feliciores; Virgines autem magìs admirabiles: illa ratione, ùt puto; quâ mirabilior est nix, quæ inter terrenas fœces ac lutum candoris sui est tenax, illâ aliâ, quæ nubium adhuc sinu clausa procul cæno est, quo iniquinetur. L. de hab. Virg. l. de Virg.

V. Mirum proinde non est, si Christiani his Magistris usi tanto Virgines in honore habuerunt, id quod non de infimis tantùm ac plebeis dixerim, sed iis etiam, qui portant Orbem. De Constantino M. refert Eusebius, quòd tantam de Virginibus DEO Sacris æstimationem habuerit, ut non venerari tantùm, sed & adorare eas videretur. Afferebat enim, in earum mentibus, velut in throno Majestatis DEUM habitare. Ejusdem Imperatoris magna mater Sancta Helena eò progressa est reverentiæ, ut sacra Jerosolymæ loca visitatura non solùm consecratas DEO Virgines men- L. 4. c. 28. in vita. Ruf. l. 1. c. 8.

ſæ ſuæ adhibere voluerit, ſed omnibus, quas ibi invenerat, ſerviret accumbentibus, aquam manibus affunderet, cibos inferret, idque non unâ, ſed repetitis etiam vicibus faceret.

VI. Nec minorem illius rationem habebant illi ipſi, qui theſaurum hunc poſſidebant. Juvenis quidam, teſte S. Hieronymo, molli lectulo alligatus linguam ſibi præſcidit, quam ſolam liberam vinculo habebat, & impuræ ſolicitatrici in faciem exſpuit. Puella oculos ſibi eruit, & inſidiatori cuidam ſuo miſit, utì refert Cardinalis de Vitriaco. Alia ſibi labra reſecuit ac nares, quas tamen à Matre Virgine, Virginum omnium Protectrice, miraculo recepit. Et hoc parum eſt. Fuit, qui ſervandæ hujus Margaritæ gratiâ corpus ſuum non tantùm ictibus expoſuerit ac vulneribus, ſed ipſi etiam morti. Elephas vitam ſuam ab inſidiis Venatorum ſervaturus, candidiſſimum ebur ſuum ante oculos eorum projicit. Virgines alia fecerunt omnia: ut enim ebur candidiſſimæ ſuæ puritatis vindicarent, vitam ipſam ſtygiis venatoribus objecerunt. Et multis factum Divæ Euphraſiæ Virginis Nicomedienſis prorſus ſingulare audite, quod omnem planè attentionem meretur.

Niceph. l. 7. hiſt. Eccl. c. 1. Baron. A. 309.

VII. Fuit Virgo hæc Sanctiſſima odio Chriſtianæ Religionis impudenti cuidam militi tradita, velut innocens columba Accipitris unguibus. Nec apud belluinum hunc hominem preces aut lacrymæ quidquam valebant, multò minùs minæ, ut prædam ex manibus dimitteret. Neceſſe igitur Euphraſiæ fuit, ut ingenium acueret contra robur, invenirétque modum non minùs generoſum, quàm ingenioſum, quo (à Divino utique Spiritu ſpeciali inſtinctu edocta) evaderet. Militis itaque pedibus ſupplex accidit, pollicita, ſi intacta ab ipſo relinqueretur, tali ei arcanum revelaturam, cujus ne dimidium quidem pretium eſſet, ſi quidquid hoc ille in Mundo poſſideret, totum pro ejus ſcientia numeraret. Ex multarum, inquit, herbarum aliis incognitarum permixtione talem ego ſuccum eliciam, qui quacunque corporis parte illitus fuerit, illud inſtar chalybis reddat impenetrabile. Et ne fraudem verbis meis ſubeſſe credas, experimentum in me ipſa capias licet, ut adeò ſi arcani mei virtutem propriis oculis exploraveris, læto poſſis animo contra hoſtes ire, & ſi allubet, in prima fronte exercitûs pugnare, omnibúsque telis ac enſibus ſecurum te ac tutum exponere. Placuit militi conditio, ac ſe id facturum recepit, ſi promiſſioni fides reſponderet, fore ſe tutorem Virginis, qui raptor eſſe volebat. Retraxit ſcilicet cupiditatis ſuæ habenas miles perfidus, ſpe arcani pellectus, quas prius liberrimas ſuæ paſſioni dimiſerat. Interim Euphraſia de pacto inito valdè ſibi gratulabatur, magnóque ſtudio omnis generis herbas colligebat, his duo inter ſaxa contritis ſuccum telâ lineâ, quâ caput velaverat, percolavit, omnémque in vaſculo quodam aſſervavit. Mox collum ſolicitè unxit, ac in genua provoluta

hilari

hilari vultu ſic militem affata eſt: vaginâ enſem libera, & quanto brachiorum niſu potes, intrepidus collum meum feri, certus ſis, quò altiùs brachium extuleris & ictum vibraveris fortiorem, eò impetu etiam majore ferrum reſultaturum, haud aliter ac ſi incudem feriiſſes. Tunc miles, qui ne per umbram quidem Innocentiſſimæ Virginis piam fraudem ſuſpicabatur, manum ad capulum miſit, ratúsque rem prorſus inſolitam viſurum, tali niſu in collum Virginis gladium libravit, ut uno ictu caput reſecaret, & grandi illi Animæ viam ad cœlum recluderet, duplici laureola, & Virginis & Martyris, coronandæ. Quid ad hæc? An argumento opus eſt fortiore, quo demonſtrem, quanto in pretio Virginitatis Margarita apud Sanctos ſit? quam tamen Libidinoſi pro delectatione tam vili brutorum inſtar animalium pedibus calcant, quin unquam eâ calcandâ poſſint exſaturari.

VIII. Verùm hæ divitiæ nunc ſatis non cognoſcuntur. Dum conchyle clauſum eſt, nemo novit, quanti pretii Margaritam condat. Sic in præſentiâ, quid ſit Virginitas, non ſcitur; cùm Cœlo recipiemur, tunc ſuo pretio æſtimabimus. Ibi ceu proprio in lumine ita reſplendebit, ut omnes ſimul Cœli Incolas in ſui tractura ſit admirationem. Dicere ſufficiat, quòd Virgines DEO dicantur viciniſſimæ: illæ ſunt, quæ DEUM ſequuntur, quæ ipſi famulantur, ubique illi ſe comites jungunt, tanquam Aula ejus propria: *Sequuntur Agnum, quocunque ierit.* Illæ DEI nomen in frontibus ſcriptum geſtant; illæ laudem tam admirabilem DEO decantant, ut teſte S. Auguſtino, alii Sanctorum Chori audire quidem eam poſſint, imitari non poſſint. Illæ Primitiæ DEI & Agni vocari merentur: *Primitiæ DEO & Agno*: quia quemadmodum fructus primuli majori in pretio habentur, quàm ſerotini, ita cum proportione Virgines in cœlo magis æſtimantur, quàm alii Sancti, qui eâdem aureola non ſunt donati. Præcepit olim DEUS, ut pretioſa quædam menſa pararetur, ſuper menſa autem Corona ſtatueretur, & huic altera ſimilis, minor tamen imponeretur; volens ſignificare, ſe in Cœlo inſignes quasdam virtutes non ſolùm illâ gloriâ remuneraturum, quam omnibus aliis Beatis eſſet conceſſurus, ſed coronam inſuper peculiarem, quæ ipſius Coronæ Corona foret. Harum una virtutum Virginitas eſt; ut adeò Virgines ultrà illud præmium, quo omnes Sancti potientur, alio ſibi proprio ſint fruituræ, quo ab aliis omnibus diſtinguantur, quod à Sanctis Aureola nominatur, quemadmodum illa corona Aureolæ nomine afficiebatur, quæ alteri coronæ ſuperpoſita eminebat: *Et ſuper illam alteram coronam Aureolam.*

Apoc. 14. 4. *Exod. 25.* *Vide Corn. à Lap. in Exod. 25.*

IX. Nequaquam igitur ullo pretio ſatis æſtimabilis hic theſaurus eſt: *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ:* Verba ipſius DEI ſunt. Vera Virgo non habet quidquam ſibi ſimile. Si ex una parte poneretis omnes

Eccl. 16. 20.

totius

totius mundi Sponsas, seu Principes, seu Reginæ, seu Imperatrices illæ sint, ex altera parte pauperculam Virginem collocaretis, quæ corpore & animo Virgo sit, sive, quæ neque membra corporis sui, nec cor suum fœditate quapiam commaculârit, ditior hæc est, plurisque æstimatur, quàm omnes desponsatæ cum omni suo auro, quo vestiuntur, cum pretiosis cycladibus, cum omnibus suis ornamentis & Regnis. *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ.* Qui gemmarum notitiam habent, nihil aliud pluris faciunt, quàm Margaritas, dummodo illæ magnitudine, candore, levitate, pondere & figura excellant: Plin. l. 9. c. 31. *Principium culménque omnium rerum pretii Margaritæ tenent.* Nec Gemmarii cœlestes diversâ & contrariâ in taxando pretio via incedunt. Unde Sancti Angeli nulla ratione sustinere voluerunt, ut à S. Joanne adorarentur, eò quòd Virgo esset, ut affirmat Serm. 1. de S. Joan. Bap. S. Petrus Damiani: *Noluit Adoratorem, quem noverat æqualem. Omnis ponderatio non est digna continentis animæ.* O igitur divitias inæstimabiles Animæ Virginis! quæ gradu tam sublimi tam apud homines, quàm apud Sap. 4. 1. ipsum DEUM collocatur! *O quàm pulchra est casta Generatio cum claritate?* Quæ autem & qualis est ista claritas juncta cum castitate? nisi Splendor iste virginalis junctus Continentiæ? Quæ si Margarita est, tantò certè est æstimabilior, quantò candoris sui tenacior. Tunc enim verò *apud DEUM nota est & apud homines*; cùm splendoris immensitatem, quam intrà se concludere non valet, etiam foras emittit.

X. Verùm mihi credite, parùm, imò nihil adhuc in laudem Virginei Pudoris dixi, si quæ dicta sunt, cum iis, quæ dicenda remanent, comparentur. Voluit DEUS, ut Sanctissima sua Mater prima Christianorum Magistra esset, quæ virtutem istam humanâ majorem doceret, solennéque principium actu tam heroico auspicaretur, qui solus omnibus secuturis temporibus hac virtute instituendis sufficeret. Nôstis, quâ ratione Archangelus Gabriël è Cœlo descenderit ad annuncianda Virgini felicissima nova, quibus electa DEI Mater declarabatur, & consensum rogabatur? His auditis Virgo conturbata est. *Turbata est in sermone ejus*, & secum reputare magna cum solicitudine cœpit, quodnam demum illud *Ave* foret, quod, si nunciantem attenderes, pacificum videbatur: *& cogitabat, qualis esset ista salutatio?* Dicite, quæso, quam ob causam Virgo adeò turbata est? forsitan ob præsentiam Angeli? certè non, cùm illi usitatæ admodum essent cœlestes hæ visitationes. Præterquam quòd ipse Evangelista insinuet, quòd *turbata* sit *in sermone*, non ex præsentia Angeli. Forsan igitur de plenitudine Gratiæ, quam in se verbis adeò insolitis ab Angelo prædicari audiebat; *Gratia plena* turbata est? an Divinæ opis singularis sponsione turbata est, quam specialius in se aut jam supponi, aut promitti audiebat? *Dominus tecum.* Sed neque

pro-

propterea; cùm illa nihil desideraret ardentiùs, quàm istam ipsam Gratiæ plenitudinem & præsentissimam DEI opem. Hoc est, quod eam turbavit, ait S. Bernardus, quòd ultima saluti suæ Orator verba adjungeret: *Benedicta tu in mulieribus.* Siquidem secundùm modum loquendi Scripturæ, cujus Maria erat intelligentissima, illæ vocabantur mulieres, quæ Virgines non erant? *Turbata est, eò quòd benedictam se audìsset in mulieribus, quæ nimirum benedici in Virginibus semper optabat.* Si Angelus dixisset: *Salve plena gratiâ, Dominus tecum, benedicta tu in Virginibus*; non ita turbata fuisset; quia hac ratione in cogitationes dubias non incidisset, an benedictio isthæc fructûs non cederet in præjudicium floris: quia verò Angelus dixit: *Ave gratiâ plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulierbus*, suspicata est, ne; dum Mater DEI futura esset, Virgo non remaneret, & ideò *turbata est in sermone ejus.* Unde imaginamini vobis, omnes Sanctos in limbo Patres, omnes sanctos in Cœlo Angelos, Principatus ac Potestates omnes, ipsum quin adeò DEUM avidè consensum Sanctissimæ Virginis expectâsse, quo in effectum redigeretur omnium operum possibilium excellentissimum, Verbi scilicet Divini Incarnatio. Videri poterat nec uno censensus iste momento differri debuisse, non solùm propter generis humani redemptionem, sed multò magis, quòd morâ istâ retardaretur, imò abbreviaretur vita Christo, ac beatitudo illa Sanctissimæ Animæ, cu-

[margin: ...n. de ... ...oc.]

jus unicum momentum rebus aliis omnibus infinitis parasangis præstabat. Et nihilominus quantumcunque clarè ac manifestè DEI voluntatem Virgo intelligat, ac audiat, filium suum fore Filium DEI, Mundi Redemptorem, Cœli restauratorem, Peccati destructorem, Messiam à Patriarchis desideratum, suspiratum à Prophetis, imò à semetipsa tot votis expetitum; ut Virginitatem suam in tuto poneret, consensum suum suspendit, dum penitiorem factæ propositionis notitiam sibi compararet: *Ubi in promissione Filii manifestum Virginitatis periculum videbatur, non potuit ultra dissimulare, quin diceret: Quomodo fiet istud?* Et sic, donec in tuto Margaritam istam suam collocaret, responsum non dedit Oratori Cœlesti, aut eum à se dimisit; at verò ubi intellexit, Matris dignitatem Virginitati non obfuturam, sed eam magis illustraturam, illum remisit; sed ita, ut conditionem illam clarissimis ei verbis inculcaret, sine qua totum negotium futurum esset irritum: *Fiat mihi secundùm verbum tuum:* quasi diceret: Reparetur Mundus, Cœlum impleatur, DEUS homo fiat, dummodò ego, Matris dignitate beata, Virgo esse non desinam: aliàs enim, quòd DEUM habitura essem Filium, mihi non sufficeret ad tollendam illam amaritudinem, quâ ex jactura thesauri mei obrueret. *Si oportuerit me frangere votum, ut pariam talem filium, & gaudeo de Filio, & doleo de proposito.* Verba sunt S. Bernardi, quem magna illa Magistra in sua schola instituit optimè

[margin: *Idem ibid.*]

[margin: *Hom. 4. super missus est.*]

me, & sensorum suorum parti ipem reddidit. Quomodo igitur DEUS demonstrare nobis magis poterat, quæ Virginitatis sit præstantia, quàm dum tantam Matri suæ ejusdem æstimationem indidit, ut totius generis humani Redemptioni, quin & ipsius Incarnati DEI vitæ, ut ita dicam, eam anteferret? Quod si ita est, ubi jam sunt fatuæ illæ ac stultæ Virgines, quæ cùm videri Magnæ Matri ac Virgini Sanctissimæ devotæ velint, tamen, ut sponsum reperiant, non solùm Virginalem candorem suum prostituunt, sed ipsum etiam in peccatum consentiunt? O quanto cum horrore in extremo illo judicii die coram Virgine Matre comparebunt, & in omnium hominum conspectu ad solium Virginis sapientissimæ insaniam suam patefacient? At tempus nondum est reprehensiones has prosequendi, & ideo, quamvis illibenter, abrumpo.

XI. Interim tamen veritatem vobis dicam. Erubesco planè, quòd post hæc omnia eò devenire me oporteat, ut ostendam, quòd Virginitas ipso etiam in Inferno summi fuerit habita: faciam tam, ut eò magis iis ruborem incutiam, qui inter nos vilissimo eam pretio venumdant. Tantam Dæmon de Virginibus existimationem habet, ut, licèt ex invidia, quâ in homines fertur, ad prodigendum hunc thesaurum eos exstimulet, nullâ re magis afficiatur, quàm cùm ei à Virginibus inservitur. Unde observari potest, quòd in Incantationibus magis solennibus Cacodæmon plerumque Virginis cujusdam præsentiam requirat; & in illis Regionibus, in quibus Tyannidem suam magis absolutam exercet, quales sunt Idololatrarum Provinciæ, cultum suum semper est solitus Virginitatis radiis extollere ac illustrare. Præter illam enim, quæ de vestalibus allata sunt, ex gravium Auctorum testimoniis constat, quòd, antequam Sancta Fides nostra in Cuscum penetraret, (quæ famosa Indiæ Occidentalis civitas est) in insigni quodam delubro non alterius cujuspiam, quàm plurium Virginum obsequia admiserit, quæ Lege etiam stygia tanto rigore Virginitatem suam servare integram compellabantur, ut si qua eam contamináſſet, cum suo complice viva concremaretur, & quod plùs est, cum tota etiam familia, imò cum excidio totius Provinciæ ac Regionis illius. Quo suo rigore Cacodæmon non minùs odium, quo hominum stragem anhelat, quàm Virginitatis pretium ac dignitatem commonstrat, quam etiam ipse dignam existimet, quæ summis præconiis efferatur. Quòd si tantæ venerationi Virginitas, ùt ita dicam, falsa, Gentilibus est, vobis dijudicandum relinquo, qua reverentiæ significatione Virginitas sincera, solida & incontaminata Christianorum excipienda sit? Hæc enim à stygio Veteratore, non summo tantùm pretio habita est, sed & summoperè semper formidata. Unde, ut Author est Cassianus, cùm Abbas Joannes cum omnibus suis Mona-

Nir. hist.

Coll. c. 7.

Monachis post exactum trium dierum jejunium energumenum inquilino suo liberare non potuisset, demum adventante pauperculo quodam rusticello, quem pater ad ducendam sponsam adegerat, quam tamen ille induxit ad castæ mentis propositum voti Religione interpositâ firmandum; Dæmon quantocyus horrendo ejulatu exclamavit, ac fugâ se proripuit, Infernum repetiturus; non ferens scilicet odoris illius fragrantiam, quam pudor Virgineus exhalabat: sicut nec serpentes ferunt odorem Vitis etiamnum tenellæ ac florentis. Videtis igitur, quantam venerationem non solùm à Cœlo & terra Virginitas semper retulerit, sed ab ipsa etiam cœca Inferorum abysso, ubi, etiam odio habita, honoratur.

II.

XII. Omnes verò hæ dotes ac prærogativæ non nisi magis detestabilem faciunt insanam illorum prodigalitatem, qui eas ceu rem nullius pretii
'.9. dilapidant. Cleopatra Ægypti Regina uno convivio Margaritam aceto maceratam absumpsit, tanti pretii, ut cum altera simili centies mille sestertiis æstimaretur, hoc est, nostræ pecuniæ ducentis quinquaginta millibus coronatorum. Nihilominus si in memoriam revocaveritis, quæ suprà attulimus, facilè agnoscetis, quantò major sit jactura, quam puellæ quædam malè cautæ in prodigendo thesauro suo subeunt. Quod ut meliùs intelligatis, magísque ad horrorem tantæ profusionis concipiendum commoveamini, præsupponere debetis, quòd juxta doctrinam S. Thomæ, illud, quod in prodigalitate maximè vituperabile habetur, non sit doni excessus, sed inordinatio quædam in donando commissa. *Prodigalitas*, ait, *semper est peccatum, non principaliter propter quantitatem, sed propter inordinationem dandi, quibus non debet dari, & propter quæ, & sicut debet.* Hoc præsupposito facilè intelligetis, unde fiat, quòd mulier illa prodiga non sit, quæ Matrimonio juncta Viro candoris sui Virginei thesaurum concedit; illa autem, quæ extra Matrimonium eundem dono dat, plùs quàm prodiga habeatur. S. Th. 2. 2. q. 119. art. 2.

XIII. Primo igitur loco considerate, cui donet; & gravem illico deordinationem videbitis: *quibus non debet dari.* Prodigi denique amicis sua largiuntur, & tamen, quia plùs donant, quàm debeant, verè prodigi sunt. Quænam igitur erit prodigalitas, donare raptoribus, lurconibus, proditoribus? At forsan isthæc nomina satis accommodata non sunt actionibus multorum Juvenum, qui postquam fictis Matrimonii pollicitationibus, pluribus, quàm uni, Juvenculis totum Virginitatis suæ thesaurum eripuerunt, miseris tergum obvertunt, ac primi sunt, qui eas diffament, & plurium, quàm unquam fecerint, delictorum accusent; ut scilicet eorum furtum levius habeatur, nec ipsi habeantur prædones Virginitatis, quam miseræ amissam plorant. Quamdiu frondosa quercus erecto ac firmo stat robore, nemo non frigidâ ejus umbrâ se condit!

dit! at ubi ventorum impetu in terram ſternitur infelix, omnes in eam ferro armantur, ac in partes ſecant. Tantus principio amor, juramenta toties repetita: *Optimo in te animo feror, ducam te conjugem, habeo te pro mea, ne dubites.* Omnia iſta ſunt obſequia, quæ puellæ in pedes erectæ ab iis exhibentur, qui ad domûs limina tempus terunt, & ſub jucunda hac umbra ardores juvenilis ætatis temperant. At ubi vix planta, tanto in honore habita, humi alliditur, mox ferro manus armantur, hoc eſt, linguâ omni ſecuri acutiore, eam fictus iſte amicus & veriſſimus Proditor, proſcindit, ac palàm jactat, ſe ſibi nihil conſcire, ſibi culpam, qui primus non fuiſſet, tribui non poſſe. Ecce! quò collimabant illa obſequia ritus illi ac cæremoniæ, dona, inclinationes, mellita verba! Efferebantur principiò miſeræ, & extra ſe raptæ fraudem non notabant, imò æqualium ſuarum invidiam incurrebant, tanquam in choreis magis honoratæ, cùm re ipſa ſui commiſerationem ciere deberent, tanquam magis vicinæ tumbæ, ac jamjam moribundæ. Ita aquila teſtudinem unguibus arreptam in altum evehit, non ſine magno, ut credo, animalis hujus gaudio, utpote ſemper aliàs humi hærere coacti. At quàm breve, quàm fallax gaudium! ubi prædam ſuam ſatis à terra extulit, rectâ deorſum ſaxo allidit, ac ſubinde in fruſta comminutam devorat. Puella increpationibus ac fuſtuario aſſueta, quæque ancillares ſine ſalario labores odit, cùm laudari ſe, æſtimari, expeti, donis juvenilibus obrui animadvertit, credit, per rapaciſſimos hos vultures, neſcio quam ſibi ſortem obtigiſſe, & mille annos reputat, dum patriâ poteſtate emancipata ad Dominæ titulum, quem ſibi in Matrimonio fingit, evehatur. Finis autem maximæ hujus ſpei alius non eſt, quàm ruina; poſt quam maleſidus proditor jam ſatur ſe ſubducit, & infelici mulierculæ aliud non relinquit, quàm miſeras reliquias deluſæ fæminæ inter acerbos dolores deplorandas. *Quomodo factæ ſunt in deſolationem: periêrunt propter iniquitatem ſuam.* Juſta ſanè pœna eſt, ut qui cum peccato ſperat felicitatem, perdat, quod poſſidebat, & id, quod deſiderabat, non conſequatur.

XIV. Comparate nonnihil inter ſe ſtatum ac conditionem fæminæ jacturam pudoris ſui paſſæ, cum ſtatu ejusdem adhuc Virginis & illibatæ. Quæ ab omni populo in honore fuit habita, omnium poſtmodum conventiculorum eſt fabula. Quæ priùs ab agnatis omnibus amata, facta eſt omnium maledictorum ſcopus. Delicium erat familiæ; verſa eſt in ſcaturiginem odiorum, & inimicitiarum: nec alia hujus mutationis cauſa, quàm quòd miſera puella, ſuo antè candoris pudici theſauro ingenti locuples, inſanâ ſubinde prodigalitate ſuâ ad extremam inopiam redacta ſit. Antehac navim referebat, ex Indiis non modicum auri pondus reportantem, comitatámque magno navium bellicarum agmine, ne quid metuat, ab

ab aliis navibus verò, forte obviis, non absque invidia spectatam. Non instar navigii est, quod rupi allisum confractúmque omnium suarum mercium jacturam passum est, & postmodum fluctuum vi in terram ejectum ibi hæret, dum in sicco computrescat. Spectate proin illam in aliquo domus angulo latitantem, pudore plenam, perfusam lacrymis, luctu absorptam, quæ etiam subinde ne festis quidem diebus ad templum accedit, impar ignominiæ ferendæ. O sancta solitudo! Si ea citiùs in amoribus fuisset, quantò foret hilarior Puella, quæ modò mœrore & tristitiâ contabescit! Nobilis quidam Romanam, qui omne patrimonium suum decoxerat inter epulas & mensas, quodam vespere cœnam paucis definitam olivis sumebat, cùm Plutarchus, magni nominis Philosophus, ejus forte in ædes delatus, cùm cœnam tam parcam vidisset, lepidè ait: *si ita pransus fuisses, non ita cœnares.* Ego quoque, si aliorum ruinæ insultare mihi liberet, simili dicendi formula infelici alicui tali mulierculæ in aurem insusurrarem: si hac ratione semper sola domi egisses, non ita solitaria, & velut carcere clausa ageres. *Si ita prandisses, non ita cœnares.*

xim. de d.

XV. Sed fingite, hujusmodi fallaces Pollicitatores suis promissis stare, ita ut ad cupitum maritalem thorum Puella perveniat. An illa propterea minùs erit prodiga Virginei thesauri sui? Non certè: & cur ita? Quia nimirum tam non providè & sapienter rem tanti pretii donat immerenti, & donat inducta motivo tam levi. *Propter inordinationem dandi, quibus non debet dari, & propter quæ non debet.* Aut forsan res tam optanda est, viro se subjicere, ut à Virgine tanto debeat pretio comparari? In pœnam mulieri datum est jugum maritale: *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui:* ita ut in peccati pœnam serva magis, quàm socia facta sit. Quomodo igitur nunc talis pœna in tam opulentum præmium commutata est? ut, quæ illam consequi velit, tantum debeat expendere? Oporteret infelices has fæminas illa interrogatione, quam DEUS Jobo proposuit, convenire: *Nunquid ingressus es thesauros nivis?* Ingressæne estis vestra consideratione in immensos illos Virginitatis vestræ thesauros? Tot Sanctæ, ut nivem tam pretiosam servarent illabatam, totum è venis suis sanguinem cum gaudio profundêre: & Mater DEI non dubitavit, eam Maternitati DEI anteferre, quæ tamen pretii & dignitatis est quasi infinitæ. Et vos hanc fodinam candoris pulcherrimi nihilo commutatis? Constat igitur manifestè, non introspexisse vos opes vestras: *non estis ingressæ thesauros nivis.*

Gen. 3. 16.

Job. 38. 22.

XVI. Atque hîc ferre non possum modum illum loquendi, quo fatuæ quædam utuntur, ut stultam suam prodigalitatem stultitiore adhuc pallio operiant. *Reddidit*, ajunt, *meum mihi honorem.* Quæso, quomodo? audite docebo vos, quî sit possibile, ut vester vobis honos restauretur.

Elegans quoddam vas Vitreum accipite, ac in terram projicite: quod cùm ruptum fuerit, quâ ratione ad pristinam illud integritatem reducetis? Modus alius non est super, quàm ut ad fornacem fusoriam redeatis, & de novo fingi curetis. Ita vestro cum honore agitur, quem si perdideritis, alia ratione non poteritis restaurare, quàm si *iterato introire in ventrem matris & renasci* studeatis. Aliud, quàm hoc *Renasci*, medium nullum suppetit, tantúmve vobis animi est, quo istud effectui detis? Quod si non præstiteritis, jacturam, quam fecistis, nulla unquam contentione resarcietis; utpote ex suo genere irreparabilem.

S. Thom. 2. 2 q. 152. a. 3 ad 3.

XVII. Denique circumstantia, quæ omnium maximè prodigalitatis tam insanæ vitium aggravat, est dandi modus: *Propter inordinationem dandi, quibus non debet dari, & propter quæ, & sicut debet.* Contremisco, cùm cogito, quòd tot Puellæ thesaurum suum in sinum furum non modò effundant propter rationes momenti nullius; sed ipsæ circumeant, ut in casses, quibus teneantur, incurrant, illúcque gradum studiosiùs promoveant, ubi pericula Castitati suæ majora incumbere animadvertunt. Erit, non nego, qui parùm cautè opes suas custodiat: at ubi quemquam reperietis, qui datâ operâ in sylvam latronibus infestam se conferat, ac in parte felicitatis habeat, si raptores habeat obvios? Et tamen ita res in casu nostro habet. Quid enim sunt choreæ, conventicula, conversationes, Amores, & hujusmodi, nisi tot pericula, quibus intereat Virginitas! *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Inquiebat desolata Hierosolyma. Quodsi talis deprædatio ab oculo nostro proficisci potest, judicate, an non etiam ab alieno? Et tamen pericula tam manifesta, honestæ relaxationis vice habentur hoc nostro tempore, cui inhiant adolescentulæ incautæ. Virgo etiam domesticis suis familiaris esse non deberet, non aliter ac hirundo, quæ pro advena & externa habetur etiam in illa domo, in qua nidulata est. Hæc cautela ex mente S. Bernardi Virginitatis indicium est: unde, quæ cauta non est, juxta illum, magnum præbet suspicandi fundamentum, ne etiam casta sit: *Solent Virgines, quæ verè Virgines sunt, semper esse pavidæ, & ut caveant timenda, etiam tuta pertimescere.* Saltem, si illa in præsentia casta est, admodum erit difficile, ut casta permaneat; siquidem Virginitas juxta mentem S. Ambrosii flos est, sed tam delicatus, ut non tangi tantùm, sed & videri timeat: *Sancta Virginitas non solùm tactu, sed etiam aspectu violatur.* Quid igitur magni isti Sancti de Juvenculis nostris dicerent, si tota die fenestris incubantes cernerent, si ad fores, ad platearum capita, ubi se aspectabiles præbeant persecutoribus suis dicam potiùs, an sequacibus? quid si etiam manibus prehendi tantâ libertate, ut sponsos illos,

Thre 3. 51.

In ill. quæc audi[...]

l. de Virg.

illos, sponsásque esse nemo prudens ambigeret? O quàm horridum hoc ac terribile spectaculum foret, Magistris istis Virginitatis Zelosissimis! contrectari earum manus, & hoc inspectantibus matribus, consentientibus, & approbantibus.

XVIII. Virgo Sacrorum instar Ecclesiæ Lipsanorum asservanda esset, quæ raris per annum vicibus videnda oculis exhibentur, manibus attrectanda nunquam. Neque plùs, quàm oporteat, hæc comparatione dixi. Asserit S. Thomas, quòd Virgines inter Christianos pulcherrimè Desponsationem, quæ inter Christum & Ecclesiam intercedit, repræsentent. Et licèt hoc propriè de illis tantùm Virginibus intelligatur, quæ voto perpetuo se DEO obstrinxerunt, potest tamen etiam cum quadam proportione de illis Virginibus intelligi, quæ in omni statu ac conditione magnum illud Integritatis donum in corpore & anima possident, & magno illud Zelo conservant. Et ideo, si Virginitas tantum de sacrosancto habet, quâ ratione ferendum est, quòd illa adeò sine cura & solicitudine prostituatur? Enimverò non habeo, quid dicam, nisi Beatos Cœlites non hac, sed longè diversâ ad conservandum suum pudorem ratione usos esse. Et sic mihi persuadeo, quòd, quàm facilè est Virginitatem in media solitudine reperire, tam sit difficile in media illam dissolutione non offendere. Ut nivem asserves, abscondas oportet, ut non tantùm non à Sole, sed ne ab aura quidem, ut sic loquar, conspiciatur. Fieri potest, ut in jugis montium & Alpium verticibus ob ingens regionis illius à Sole & planitie remotæ frigus, nix etiam in aprico posita non colliquescat; hinc tamen non efficitur in quocunque etiam colle nivem sine labe perstituram. Sic in raro aliquo casu Puella quædam incontaminata servatur in media etiam agendi libertate, beneficio naturæ ac indolis bene dispositæ, simplicis, & ab omni fœditate abhorrentis: nolim tamen hinc argui, id & quavis die, & in quavis Puella eventurum. Nimium quantum difficile est, quemquam reperire, qui diu tutus in periculo hæreat: *Quem sæpè transit casus, aliquando invenit.*

[Tom. 3. p. 1.] [Sen. Herc. Fur.]

XIX. Quî si etiam hujusmodi Adolescentulas reperiremus, quæ splendore, quem quasi infantulæ ab ætatis suæ conditione accipiunt, dolosè uterentur ad liberiùs peccandum? Eventu quodam rem explanabo, ut facta verborum, quæ pudor non sinit proferre, vicem suppleant. F. Bernardus Astensis Sacri Ordinis Capucinorum tum Generalis, cùm aliquando per sylvam iter faceret, fæminam obviam habuit, quæ altùm ingemiscens ab Apris miserum in modum se dilacerari querebatur: Accurrit vir Sanctus, auxilium laturus; sed audit, malo non esse remedium. Fui, heu! Puella procax, his in locis lascivè vivere assueta, quæ ut tantò liberiùs fruerer Amasii cujusdam mei amplexibus, negavi me cuiquam velle nubere, sed Virginitatis decus illibatum tumulo inferre. Nunc mortua

[Bover. Anno 1554. n. 29.]

tua & damnata in prædam data sum hisce duobus Apris, revera, Dæmonibus, qui me, ut vides, dilacerant & torquent. Hæc cùm dixisset, disparuit. DEUM immortalem! eò venimus, ut Virginitatis conservandæ titulus locò pallii serviat cooperiendæ libidini? Videte, cujus farinæ puellas nonnunquam reperire sit. Columbæ apparent foris, intùs quavis cornice sunt nigriores. Imò verò columbæ sunt. Nulla inter volucres columbâ magis est incontinens, ita ut Antiqui currum Veneris, Lascivorum Deæ, à columbis trahi fingerent. Nihilominus nulla inter volucres magis etiam pura vulgò habetur; tantùm apparens candor facit. Talem esse oportet, quæ quandoque matrimonii vincula respuit utut honorati, non quòd magis esse casta percupiat, sed dissoluta, & Sirenum instar conspectui subtrahit, quod sub aquis habet bestiæ. Verùm stultæ DEI oculos non fallent. Veniet Dies, veniet, quo res occultæ omnes in lucem protrahentur: *Illuminabuntur abscondita tenebrarum, & manifestabuntur Consilia cordium.* Virginitas quò annis longiùs procedit, eò crescit æstimabilitate, magisque reddit honoratam, à qua servatur diutiùs. Quotidie ab ipsa diuturnitate gloriæ incrementum capit, ut Cedrus, quæ cum ætate fragrantiam auget. At vera sit oportet, non simulata; hæc enim omni etiam pure graviùs fœtet.

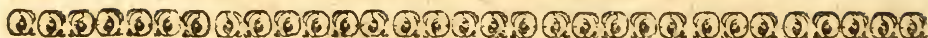
XX. Quæ cùm ita sint, stultam malè sanarum illarum prodigalitatem Puellarum considerate, quæ tam profusè thesaurum expendunt, cujus intuitu DEUS nunquam cessat animas illas locupletare, quæ eundem possident; adeò in eo sibi complacet: *Gratia super gratiam mulier Sancta, & pudorata!* Quòd si fortè præsens esset Prodigarum istarum, stultarum volebam dicere, quæpiam tot inter sapientes, eodem illam ferè modò, quo Lex Prodigos solet, tractarem: Constituerem nimirum Curatorem. Quem illum? Sanctum DEI Timorem, ita docentes Apostolo: *Mundemus nos*, hoc est, *simus mundi ab omni inquinamento mentis & corporis? perficientes Sanctificationem in Timore DEI.* Perpendite, quòd tempus transeat, finis autem nullus sit æternitati: nos autem non diu post ad terribile DEI tribunal citandi simus, coram quo nihil clamores, nihil excusationes, nihil valebunt appellationes. Quis scit, an non Judex, quem remotum ac longè distantem creditis, ad januam stet ac pulset? *Ecce Judex ante januam assistit.* Vos autem tam parùm furorem illius metuatis, ut opes ab ipso concessas, ad lucrum, & ad insignem Gratiæ suæ accessionem faciendam, periculo adeò protervè exponatis? De salute æterna agitur. Dulcis quidem libertas, gratæ refocillationes, jucunda oblectamenta, amabiles conversationes sunt, non nego: at si animæ vestræ detrimentum patiamini, quid ex deliciis vestris omnibus habetis? Nostis, Lusciniam etiam caveâ apertâ non prodire, cùm accipitrem videt; magis eam timor mortis suo carcere clausam tenet, quàm

quàm eam evagandi libertas delectet, Vos quoque, si non ad præsentia tantùm, sed & futura respexeritis; si non bonum illud & malum, quod velut somnus transit, sed bonum & malum, quod fine caret, attenderitis, idem facietis. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & Spiritûs perficientes Sanctificationem in Timore DEI.* O quàm vigilans atque attentus est curator iste, Sanctus DEI Timor! Hunc ego omnibus, qui insigni hoc thesauro gloriantur, consigno utriusque sexûs Virginibus. De sequiore quidem sexu locutus sum plura, neque tamen propterea quisquam existimet, in alterutro Virginitatem magis esse æstimabilem: cùm, ut S. Augustinus attestatur, virtutis hujus pretium in eo consistat, ut quis, quantum quidem humanis fieri viribus potest, Christum imitetur spiritus ac carnis integritate; id quod utrique sexui commune est. *Dux Virginitatis meæ tu es*, Jeremias, qui fuit Virgo, dicere potuit. Non sibi persuadeant impudentissimi illi Juvenes, ideo minùs se illis turpes esse, qui bona sua dissipant & abliguriunt, quòd modò non videant jacturam. Quia quantumcunque lapsus fæminæ coram tribunali humano turpior videatur, quàm viri; aliter tamen res se habet coram tribunali Divino, ubi omnes ex pari & æquo judicantur. *Viro non licet*, ait S. Ambrosius, *quod mulieri non licet.* Imò, etsi quibusdam in adulterio turpior videatur & pejor fæminæ lapsus, quàm viri, id non aliunde censent, quàm ex iis, quæ adulterium fæminæ consequuntur: quæ ubi cessant, vult S. Thomas ex natura sua majorem esse viri culpam, quàm fæminæ, eò quòd ille graviùs delinquere censendus sit, qui rei momenta magis intelligit. *Homo, cùm in honore esset, non intellexit.* Et tamen non pauci sunt, qui horrendum hoc, ac formidabile tribunal non expavescant, ac gloriosum sibi ducant, si majus in se Judicis odium concitent, adeò protervi sunt, adeò in scelera effusi, quorum paulò pòst gravissimam rationem reddent; nec ipsi tantùm cœno suarum fœditatum immersi, sed etiam, ut alios in easdem sordes pertrahant, studiosi. Non ita, non ita, vos saltem, dilectissimi! Sed Sanctus DEI Timor, quem vobis Curatorem constitui, in omnibus spiritûs ac carnis integritatem conservet, cunctósque instar Crystalli intus ac foris puros, ac lucidos faciat resplendescere. Castitas enim in carne sine Puritate in Anima, vera Castitas non est, & Virginitas animi sine illa, quæ in carne est, electa Virginitas non est. *Mundemus igitur, mundemus nos ab omni iniquinamento carnis & spiritûs, perficientes Sanctificationem in timore DEI.*

* * *

[Margin notes: r. 7. — m. — m- l. 1. Abr. — Supplem. q. 62. ar. 3. ad 5. — S. Th. 2. 2. q. 152. a. 1.]

DISCURSUS XXVI.

De Turpitudine Avaritiæ.

I. SAulus Apoſtolus verbis, magnum quiddam ſignificantibus, pecuniæ cupiditatem omnium malorum radicem appellavit. *Radix omnium malorum eſt Cupiditas.* Hæc enim cupiditas aut jam parturit, aut quaſi in virtute & radice omnia mala continet, illico paritura, quamprimùm nacta fuerit occaſionem. Conſiderandum nunc eſt, tres in omni radice præcipuas eſſe conditiones: In primis quòd ſit occulta; dein, quòd ſit fœcunda: ac denique quòd bene in terra firmata; atque ideo evelli difficulter poſſit. Quæ tres proprietates clarè nobis Avaritiæ naturam ob oculos ponunt, quæ in ima humani pectoris ſe demittit; dein paſcua omni vitio ſubminiſtrat; ac demum non niſi ſumma cum difficultate evellitur, ſaltem cum ipſis etiam fibris. Id ipſum hodie videamus. Nam ſi ad exſiccandas annoſas radices meliùs nihil occurrit, quàm eaſdem effodere, confido idipſum me in cordibus veſtris effecturum, & hanc peſtiferam radicem aridam redditurum, cùm eam totam diſcooperuero, & Soli veritatis expoſuero.

1. Tim. 6.

I.

II. Avaritia, ait Propheta, ingens Lyceum aperit, Lyceum tam vaſtum, quàm amplus eſt orbis terrarum univerſus; adeò frequentatum, ut omnes ferè homines ſuos numeret Auditores & diſcipulos. Et quamvis ne unam quidem diem, quâ ab hoc ſtudio vacent, concedat, attentiſſimos tamen habet omnes: usque adeò prælectiones iis gratæ ſunt, ex quibus nullo non die novos modos addiſcunt, quibus lucra ſua promoveant. *A minore usque ad majorem omnes Avaritiæ ſtudent.* Neque velim vos credere, ſtoliditatem quibusdam ingenii obeſſe, quò minus proficiant, nam illi ipſi, qui ad alia negotia prorſus ſtupidi ac tardi habentur, quibus applicantur, non niſi merum ingenium ſunt, cùm perverſæ huic Magiſtræ aures accommodant. Unde id faciunt inter homines, quod Polypus inter piſces, qui cùm aliàs trunci inſtar ſit ſtupidus, cùm ad rapiendum devenitur, totus eſt manus, totus ingenium, & ſagacitas. De ſalute animæ ſermonem inſtituite; nihil capient penitus, ſtipitum inſtar aſſidebunt. De lucro verba facite, non niſi Doctores experiemini; diceretis, non eſſe illos ipſos, ſed totos alios; nam cùm de accumulandis bonis agitur, quilibet eorum eſt loco multorum: *à fructu frumenti vini & olei ſui multiplicati ſunt:* at cùm de ſalute ſermo infer-

Jere. 1. 1

Pſ.

infertur, ne dimidium quidem hominem referunt: *Nihil habet homo jumento ampliùs.* Et tamen, quantumcunque Avaritiæ Academia tam numerosos habeat Auditores, quis nihilominus est, qui velit confiteri, quòd eâ Magistrâ utatur? Nemo non jactat, se longè ab ea positum, nemo non sibi ipsi id persuadet, & ipsi sibi suam pestem abscondit, ut adeò primâ hæc sit Avaritiæ conditio, quâ radicis instar occulta habetur. *Radix omnium malorum est cupiditas.*

c'. 3.
9.

III. Sed ne hic loquendi modus vobis amplificatio aliqua videatur, oportet Avaritiam in duas species distinguere; unam quidem in affectu, alteram effectu; unam in retinendo, alteram in rapiendo; unam Liberalitati oppositam, alteram Justitiæ. Utramque hanc pestem in cor humanum radices suas dilatâsse dico, & tamen in eodem velut sepultas latere. *Frutex peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.*

l. 3.
0.

IV. Prima itaque occultæ Cupiditatis species Justitiæ opponitur, & consistit in auferendo reipsa bona aliorum, quin deinde id ut malum apprehendant. Et hic mihi occurrunt magno meo cum dolore quàm plurimi Pauperes, quos non possum non criminis arguere, qui pro eo, quòd brachiorum suorum labore alere se possent ac sustentare, solùm manus suas extendunt ad clependum, ubi occasio se obtulerit, & postmodum occultam radicem hanc in cordibus suis fovent obtentu necessitatis, quâ premantur, sed non ita est: Quoties enim possent magnum illud damnum avertere, quod Hortis, Vineis, Olivetis, ac Sylvis inferunt? Possent ligna arida colligere; ipsi autem virentes arbores juxta vias succidunt. Ramis & frondibus esse contenti possent, ipsi verò truncos ad usque terram prosternunt. Possent nonnullos fructus humaniter carpere; ipsi verò omnes sine discrimine pessumdant. Quod si etiam hujúsce generis homines, operis adlecti, agrum colant, & postmodum, cùm ad accipiendam mercedem devenitur, per errorem plùs, quàm iis competat, accipiant, ubi aliquem invenietis, qui Domino ita erranti nummum unum restituat? Imò gratissimum hoc iis accidit, & sortem sibi faustam gratulantur, & tanquam rem suam expendunt. Demus, quòd error hujusmodi rem omnino exiguam concernat, non exiguam tamen cupiditatem in corde delitescentem, & suo tempore prodituram manifestat: nam, etiamsi hic ipse error Summam majorem iis attulisset, eâdem omnino ratione, animo quin etiam hilariore, illam acceptâssent.

V. Verùm dum Pauperes tam manifestarum arguo injustiarum, nolim vos cogitare, O Divites, quòd vos excusare intendam. Imò quis fraudes explicet, quas Opulenti longè potentiùs exequuntur, licèt in iis longè minùs sint tolerabiles, quòd non ex necessitate, sed ex ipsa prodeant abundantiâ. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Vulgò creditur, quod Egeni sua divitibus sub-

ſubtrahant ac furentur: ego verò opinionis longè diverſæ eſſem; quia ſi res juſtâ lance expendantur, comperiemus, multò plus illud eſſe, quod Divites Pauperibus, quàm quod pauperes Divitibus auferunt. Certè nuſquam invenio, quòd Sacræ Paginæ in Egenos invehantur, quòd Divitibus liberè ſua rapiant, ſæpiùs autem è converſo. Negotium non habeas cum ditiori te, ait Eccleſiaſticus, fiet enim tibi, quod vaſi luteo, cùm æri alliditur. Tanquam debiliorem affliget, dum caput frangat. *Ditiori te ne ſocius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim ſe colliſerint, confringetur.* Et alio loco ait: *Venatio Leonis Onager in eremo; ſic & paſcua divitum ſunt pauperes.* Mille fraudibus Dives obruet pauperem: *Dives injuſtè egit, & fremet, Pauper autem læſus tacebit.* Quibus, aliisque loquendi formulis Spiritus Sanctus modum agendi deſcribit, quo Opulenti in egenos graſſantur, & propter quas ita ſingillatim enumeratas violentias Pauperem præmonet, ut ſibi à divite caveat; utpote à quo nunquam niſi afflictus diſceſſurus ſit; nunquam non ſpoliatus, & ad uſque medullas exhauſtus: denique etiam adhuc deridendus ac explodendus: *ſupplantabit te &c. & in noviſſimo deridebit te.* Indagate, quæſo, an Spiritus Sanctus ullo in loco ſimilem modum uſurpet, quo iniquitatem diſcooperiat, quam Divites à Pauperibus ſuſtinent, atque ad illos dicat; ut à Pauperibus ſibi caveant, uti pauperem exhortatur, ut ſibi caveat ab

Eccle. 13. 2.

Eccl. 13. 23.

Ecc. 13. 4.

Eccl. 13. 7. 8.

opulento? Indicio proinde eſt, ſæpiùs contingere, ut opulenti egenos, quàm hi illos exſpolient; & ſi alterutri rapacium nomine compellandi ſunt, quæ unquam proportio invenietur inter rapinas hominis infirmi ac debilis, & robuſti ac vegeti? Apes, cùm ad mellificandum in viridaria excurrunt, ſi fures ſunt, certè innocentes ſunt, quia flores, in quos incidunt, ſucco ſuo ita exſpoliant, ut inde flores nihil damni accipiant; ſi tamen eas furti condemnare volumus, videamus nonnihil, quàm longè gravioris argui urſus debeat, quando vel ſemel prodit ſuo illo è ſpelæo ad nocendum Apibus. Urſus, cum in favum incidit, totum ei ſe immergit, & nulla habita ratione ſtrepitûs aut clamoris, ipſorúmque adeò aculeorum, quibus miſellæ beſtiolæ ad juſtam rerum ſuarum defenſionem catervatim in eum involant, uno momento multorum menſium labores peſſumdat. Imago hæc eſt illius tyrannidis, quam multi Domini, heu nimiùm crudeles in miſeros ac pauperes ſuos ſubditos, in millenis eventibus exercent, præcipuè autem, quando rebus, quas ad conſervandam vitam neceſſarias ſubminiſtrant, immane pretium imponunt; illas autem, quas viciſſim ipſi à ſubditis recipiunt, longè minimo æſtimant. Inſtar Urſi in medios ſubditorum ſuorum labores efferus quandoque Dominus irruit, & donec omnes ad ultimam uſque guttam eorum ſudores exſuxerit, eóſque omnibus ſubſidiis deſtitutos viderit, non diſcedit. Interim Pauperibus objicitur, furtis illos

illos deditos; nemo, nisi Pauperes Dominis suis furum nomine veniunt; hi sunt, qui regionem deprædantur, possessiones invadunt, omnia secum mala invehunt: adeò suâ ipsi cupiditate excæcantur Divites Avari, & radix illa cupiditatis in fundo cordis absconditur, quam in aliis mille modis
1. detestantur. *Qui prædicas non furandum, furaris.*

VI. Nec mitiùs egeni à mercatoribus habentur, qui, cùm videant merces suas paratâ pecuniâ non exsolvi, insigne sibi privilegium fingunt, quo res omnes ad majus pretium extollant, quas pauperibus credunt. Defendunt quidem se, ac excusant speciosis illis titulis, lucri cessantis & damni emergentis; nescio tamen, an hi tituli in omnibus eorum contractibus cum veritate subsistant; putóque, non rarò illis pro uncino servire, quo illos fructus arripiant, quos manibus apprehendere non valerent; puto eos mercium, quas aliquando soluturis credunt, non tantùm non facere ja-
de cturam, sed lucrum; cùm alia ratio-
& ne (ob eum qui est, præsentis pecu-
t. 2. niæ defectum) vix aliquid venderent,
n. si nihil nisi numeratâ pecuniâ vellent
Mo-l. permutare: dubito etiam, ne sæpiùs periculum hoc magnum, ab ipsis apprehensum, verum non sit, quo ad tempus præstitutum debita non expungenda metuunt, cùm non rarò Vadem requirant; imò Vade non contenti, etiam pignus exposcant; & tamen adhuc titulo periculi, quod subeant solutionis nunquam obtinendæ, merces non tantùm non infimo, sed ne summo quidem venales proponunt, ultra hoc eas taxando. Interim Pauperum protectores se venditant, dicúntque, quòd, si absque ipsis essent, Egeni quàm plurimi fame emori conspicerentur. Ita qui Elephantis fossas struunt; eósque oppidò fessos & ex casu semineces, magno labore inde extrahunt, medios inter conatus coram iis tanquam gratiosos liberatores se jactant, & ad sua miseram bestiam per omnem vitam servitia cogunt, perinde ac si eam ab ipsis dono accepissent. Sed, avertat DEUS, ne unquam in cujusquam hominis cor Avaritiá surrepat, utpote quæ ita illum excæcat, ut minùs etiam, quàm bellua aliqua videat. Asina avarissimi illius Prophetæ Angelum in via occurrentem, ac evaginato sibi gladio minas intentantem videt, ipse autem Propheta non videt. Unde consilium omnibus Mercatoribus perquam salutare hodie proponere velim, ut in suis contractibus, antequam quidquam decernant, Docti cujuspiam Confessarii mentem exquirant, quid hac illáve in re sibi liceat, quid non? quia quantò est faciliùs cibum non deglutire, quàm, ubi deglutieris, nauseabundum rejicere, tantò etiam est consultius, illud, quod proximi tui est, in contractibus relinquere intactum, quàm, ubi abstuleris, restituere. Deinde sæpè ac multum negotiari, & negotiando nullum alteri damnum conciere, admodum arduum ac difficile est: *Si Dives fueris, non* Eccli. 14.
eris immunis à delicto: ait Spiritus 10.
Sanctus. Quod si de possidente in-

 telli-

telligitur, multò magis de acquirente intelligendum eſt; utpote qui errori magis obnoxius eſt; ob quam cauſam, ne in errorem inducatur, oportet, ut conſilium ab aliis exquirat. In omni contractu inter emptionem & venditionem peccatum quaſi medium interjacet, inſtar pali, qui inter duos muros medius claudi & conjungi deberet: *Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur*, dicit Sapiens, *eſt & inter medium venditionis & emptionis anguſtiabitur peccatum.* Quaſi Injuſtitia inter duos iſtos terminos in eas ſit anguſtias redacta, ut, etiam cùm velit, evadere libera non poſſit. Hinc fortiter ab Emptore detinetur, illinc à Venditore, ita ut non minùs ægrè inde evadat, quàm palus inter duos muros inſertus. Emptor Lucrum quærit illicitum, vel in parcitate pretii oblati, aut in monetæ infra juſtum valore. Venditor mercium ſuarum defectus occultat, vel, etiam interrogatus, tam non exponit, ut etiam datâ operâ officinas multùm tenebricoſas eligat, intra quarum ambiguam lucem dolos ſuos & mercium defectus magis abſcondat. *Inter medium venditionis & emptionis anguſtiabitur peccatum.* Peccatum in illis tenebris habet ſe ſicut in loco, ubi nullas ſui ſpecies emittere poteſt, unde etiam occultum remanet. Certus quidam Dives S. Launomaro Abbati quadraginta nummos dono miſit, quos illico Sanctus Altari impoſitos, cùm ſingulos ſolicita manu verſâſſet, ex omni numero triginta novem illico remiſit, retento uno ſolo, cum dicto: ſolum iſtum juſto lucro, reliquos omnes iniquo comparatos eſſe. O ſi artem calleretis, quâ bona veſtra ab alienis ſegregaretis, ut lolium à tritico ſeparatur, fieri poſſet, ut in quorumdam negotiantium domibus parùm ſinceri remaneret, omnia cætera velut per cribrum excuterentur! Saltem injuriam nemo illis facit, qui ſuſpicionem non levem hac in parte fovet; fermè ut illis nulla fit injuria, qui ex loco peſte infecto veniunt, etiamſi quis de eorum ſanitate ambigat, vel etiam quadraginta dierum intervallo ab aliorum illos commercio arceat. Ideo Theobani veteres ad Magiſtratum Negotiatores quosvis non admittebant, niſi decem annis ante negotiationi nuncium remiſiſſent: rati, tanto omnino tempore fore opus, ut, qui negotiationibus vacâſſet, avaritiæ ſe ſuſpicione liberaret. In quorum confirmationem adduci illud Eccleſiaſtici poſſet: *Difficile exuitur Negotians à negligentia.* Et verò tam inveterata eſt negotiantium conſuetudo, negligenter inveſtigando quid juſtum, quid non juſtum ſit, ut meritò, antequam Juſtitiæ bilanx eorum manibus committatur, ut alieno bono illâ utantur, oporteat eis ſatis temporis concedere, ad tam pravam aſſuetudinem dediſcendam. Quæ ipſa negligentia quid aliud nobis demonſtrat, niſi quòd magna pars iniquitatum oculos adeò incurios effugiat?

Eccl 26. 29.

Sur. in Vita.

Ar[istot.] 3. P[olit.] 3.

Ecc[l.]

VII. Quòd ſi occulta eſt avaritiæ peſtis, etiam quando foris actione aliqua effectúque ſe prodit, nemo non

facilè

facilè intelliget, quantò magis illa, quæ se condit in pectore, & ultra affectiones animi non prosilit, futura sit incognita *In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate*, ait Ezechiël Propheta. Quis unquam conscientiæ sibi ducit nimium pecuniarum amorem? Imò prudentiam, vel summam quandoque sapientiam illum existimant. *Sapiens sibi videtur vir dives:* verba sunt Sancti Spiritûs. Qui magno affectu bona sua possidet, non prudentem modò, sed & sapientem se credit; non tantùm dicit, remotis etiam & longè adhuc positis familiæ necessitatibus debere prospici, sed cuilibet incumbere obligationem, quâ rerum suarum rationem habeat: Unde pro tantillo terræ pugillo, quantum formica paucilis horis circumiret, mille litibus nonnulli se implicant, alienationes animorum mille concipiunt, & amaritudines animi, ac ferro se parant defendere non minùs, quàm si ab hoste quovis infensissimo ad necem quærerentur. *Sapiens sibi videtur Vir dives:* Et tamen Spiritus S. longè aliam de illo sententiam fert, cùm dicit: *Nihil iniquius, quàm amare pecuniam.* Paulò majorem inordinatus ille affectus, quem in retinenda aut augenda pecunia fovetis, timorem vobis incutere debet; nimis enim quàm multum pravi & scelerati in eo latere potest. Quoties Servator noster acerbè in Pharisæos invehitur, non quòd fures sint, qui aliena rapiant, sed quòd avari, qui plus æquo etiam sua ament? Quid igitur de Christianis dicere oportebit, quibus fidei Lumine bona maxima ac præstantissima, quia Divina, innotescunt? *Si quis digitis conjunctis nascitur*, ajunt Leges, *non videtur sanus esse, si incommodatur ad usum manus:* Mihi credite, quòd, cùm conscientiâ sanâ & sincerâ valere vos arbitramini, si tantùm nullam domi vestræ rem alienam hærere judicatis, plurimùm in ferendo de vobismetipsis judicio fallamini. Digiti illi conjuncti magni locò mali habentur; ingens ille nummorum amor, manus illæ in retinendis facultatibus compressæ, inque erogandis illiberales, magnam in vobis arguunt infirmitatem, & vestrum è bonorum Christianorum Albo nomen expungunt. *Non solùm avarus est, qui rapit aliena, sed qui cupidè servat sua*, ait S. Augustinus. Qui secus crederet, asserere velle videretur, neminem in sua cella vinaria, quantumcunque biberet, aut inibi hæreret, posse inebriari.

[Margin, left column: ...ch. ...6. / ...28. / ...0.]

[Margin, right column: L quæritur §. si quis digit ff. c. Ædil. ed &. / serm. 196. de temp.]

II.

VIII. Verùm magis adhuc in lucem protrahamus occultæ hujus radicis malignitatem, &, quàm ea malorum fœcunda sit mater, exponamus: *Radix omnium malorum est cupiditas;* Enimverò, ut prodigiosè fœcunda argui possit, satis est, dicere, esse summè occultam: cùm & Radix, quò altiùs in terram se insinuat, tantò etiam frondosiores crebrioresque ramos in aures extollat. *Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Et certè quis dicendo assequatur, quot quantáque mala nullo non die ab Avaritia pullulent? dicam: omnia ita

[Margin: Isa 37. 31.]

Ita eſt, repeto, ac cum S. Jobo pronuncio, ideo in Mundo malos reperiri, quia reperiuntur divitiæ: *Quare impii vivunt?* Rationem audite: *Sublevati ſunt, confortatíque divitiis.* Habere quidquid commodum gratúmque eſt, ſcalæ inſtar iis ſervit, quâ ad omnem malitiam ſcandant, & inſtar fulcri eſt, quo nitantur: *Sublevati ſunt, confortatíque divitiis.* Quid Hederâ fieret, ſi murum non haberet, quo ſuſtineretur? illico in terram concideret, & à viatoribus conculcata exareſceret. Ita, cùm mali ſuperbiâ intumeſcunt ac eriguntur, cùm ſe nimiâ rerum abundantiâ dilatant, contemptis hominibus diſcunt nec DEI porrò ullam rationem habere, non aliunde id fit, quàm ex adjumentis, quæ rerum copia ſubminiſtrat, & illo ex ſucco, quem opes pro arbitrio, & cùm libuerit, abundè ſuppeditant.

Job. 21. 7.

IX. Atque ita rem ſe habere, geminâ Avaritiæ conſideratione palàm fit: primò ſi eam contemplemur ùt ſuorùmmet actuum effectrix eſt: ſecundò, prout aliis animi Paſſionibus ſervit, ut ſuos actus producant. Primo modo conſiderata, ſexcentorum radix malorum eſt. Quis enim ſatis explicet omnes illas injuſtitias, quas in rebus vel acquirendis, vel conſervandis, vel augendis Avarus committit? *Qui in multis factus eſt, multiplicat malitiam.* Qui variis negotiis diſtinetur, multis curis & contractibus implicatur, non niſi difficillimè evadet, quin à capite ad calcem iniquitatibus obſideatur. Maximè, ſi his peccatis etiam illa accedant, quorum Avarus ab aliis committendorum cauſam eâdem ex cauſa præbet. Non niſi unum hominem Opulentum animis veſtris ſubjicite, qui largitionum ac ſpecioſarum commendationum ope tandem obtinet, ut lis quæpiam in longum protrahatur, ejúsque deciſio impediatur. Quis peccatorum numerum inibit, quorum hac ſua violentiâ eſt cauſa? Quoties paupercula illa vidua ei fit obviam, mille in abeuntem imprecationes conjicit; obverſo illi tergo ignominiosè canem appellat, Turcam, proditorem, & ipſo Judâ familiæ ſuæ nocentiorem deteſtatur. Hoc quaſi lacte familiam ſuam teneram adhuc paſcit: quæ etiam ipſa exemplo afflictæ Matris ſpiritu exitialis vindictæ concitatur, nec æquis aſpicere deinceps oculis poteſt injuſtum oppreſſorem, nec quidquam ferè aliud in ore habet frequentiùs, quàm injurias ſibi ab illo divite illatas. Ex quo videre eſt, quàm copioſam meſſem à maledicta hac Avaritiæ radice malignus ſpiritus colligat; quam ille litigatoris in pectore plantavit, in corde Viduæ aluit, & in animis oppreſſæ & auri alieni viribus ſub jugum miſſæ familiæ ad maturitatem perduxit.

Eccli. 34. 10.

X. Sed hoc minus adhuc eſt. Ingens illa peccatorum copia, quæ ex Avaritia proveniunt, tunc maximè accumulatur, quando omnibus aliis animi affectionibus ſubſervit, ita ut molimina ſua impia ac ſceleſta perficere valeant. Superbia & Avaritia à Sacris Paginis malorum omnium principium

cipium nominantur. *Initium omnis*
10. *peccati superbia est. Radix omnium*
om. *malorum est cupiditas.* Utrumque verissimum est, ait S. Thomas, sed ratione diversa: Superbia enim malorum omnium initium est in Intentione; Avaritia verò in Executione. Superbia Arctitecti officio fungitur, qui ædificium designat; Avaritia opificum principem agit, qui opus urget, materiam parat, & ad eum modum, quem Arctitectus notavit, ædificium construit. Et reverà quod uspiam peccati genus est, ad quod pecuniæ non possint concurrere? *Pe-*
10. *cuniæ obediunt omnia*, dicebat Sapiens: & ideo, si intuitu cujuscunque boni temporalis homo inducitur ad tergum DEO obvertendum, minimè obscurum est, partem aliquam eo in scelere pecuniam habere, vel tanquam finem, qui ad illud inducat: vel tanquam instrumentum, quo finis faciliùs obtineatur. Illa ipsa peccata, quæ contra DEUM rectà tendunt, cùm penitiùs introspexeritis, videbitis ferè omnia ex habendi cupiditate originem suam sortiri. Lusor ille nefarius tam impias ore suo blasphemias evomit, ut ore vel infernali magis abominabiles prodire non possent. Quis autem linguam hanc scelestissimam alius inflammat ignis, quàm desiderium lucri, quo accenditur, aut jacturæ impatientia, quam nequit concoquere? Unde perjuria illa in contractibus tam prompta nascuntur, illa falsa testimonia coram tribunalibus, superstitiones, sacrilegia & alia infinita scelera & inaudita? Qui verum originem scrutatus fuerit, non nisi ex sordido hoc fonte Avaritiæ scaturire deprehendet. *Avaro nihil est sce-* Eccl. 10.
lestius. Quàm nata sunt homicidia, 9.
quæ Avaritia aut non imperet, aut non propriâ manu exequatur? Id quod etiam de inimicitiis dixerim, de pertinacibus odiis, de calumniis & contumeliis, quæ omnia pessimæ hujus Matris fœtus sunt infelicissimi. Et si immunditia venenoso quodam torrente omnem pæne Christianum Orbem inundat, nemo non videt inundationem istam Avaritiæ rectè tribui, ut quæ aggeres omnes rumpat, & pecuniis repagula perfringat, quibus castitas hactenus tuta persistebat. Imò, quod omnium maximè mihi dolet, mala filiorum educatio (præcipua malorum quorumvis origo) magnam partem, si non omnem, uni Avaritiæ debetur. Non ignorat Mater illa, quanto cum periculo discurrat, ac vagetur filia: sed maledictâ illâ, Matrimonio illam illigandi spe excæcata, omnia, quæ videt, videre se dissimulat. Pater ille, ut negotiis suis vacet, familiæ curam seponit, ac filiis quidvis agendi licentiam permittit; & licèt posset uni alterive filio suo traditâ uxore plagam Libidinis curare, quæ putri fœtore viciniam & domum inficit, pensi tamen id non habet, quia proprii emolumenti studium id non permittit, ut curando vulneri pretiosum Balsamum comparetur. Respondent, è re familiæ non esse, illam in plures partiri. Quòd si Filii interim pereant, penes ipsos culpam residere. Filiam quo-

quoque, si ætate tenera marito seni deformi & deliro, diviti tamen, desponsetur, & hac occasione peccandi ansam arripiat, sibi imputare debere. Hæreditatem, quæ speratur, omnibus adulteriis horrorem adimere, quæ ex conjugio magis licito, quàm utili subnasci possunt. Felix dici posse omne conjugium, cujus Pronubum agat proprium commodum, cum marsupio, numerato ære pleno. Neque hic finis malorum, quorum avarus Pater causa est. Filium totis viribus ad Sacros Ordines adigit, qui tam ad tremendum Sacrificium offerendum ineptus est, ut ne alteri quidem facienti servire aptus sit. Quin & Ecclesiis ac curis parochialibus admoventur, qui ad devorandum, non ad pascendum gregem idonei noscuntur. O radix Avaritiæ maledicta! Quis fructus pestilentissimos numeret, quos producis? *Nihil est malorum, quod non cupiditas aut concipiat, aut parturiat, aut nutriat*: exclamat S. Valerianus. Uno verbo: si Christiani Christiani non sunt, aut tales non apparent, non nisi in habendi studium culpam conjicere, & non errabitis. Si à Spiritu Evangelii remoti sunt ac alieni, in fundendis ad DEUM precibus remissi, in audiendo verbo DEI negligentes, in frequentandis SS. Sacramentis tepidi, certò certiùs aliam hujus socordiæ causam non reperietis, quàm adhæsionem illam, quâ rebus temporalibus nimiùm agglutinantur, quarum incrementum ultimum suum finem statuunt: unde fit, ut quemadmodum terra illa, quæ producendo auro occupatur, cæterà sterilis est, ita animæ, quæ in accumulandis opibus distinentur, ineptæ evadant ad illa majora bona procuranda, quæ vitæ futuræ proficua perseverent.

Hom. 20. de Avarit.

XI. Notum: sed planè horrificum SS. Canonum effatum est, quòd olim Sacerdotes aurei in ligneis calicibus consecraverint, modò autem in calicibus aureis consecrent lignei Sacerdotes. An igitur malè mos invaluit, quo Ecclesiis magnâ copiâ pecuniæ donantur? Imò quæ res magis reddit gloriosos Constantinos, Carolos, Pipinos &c. quàm isthæc liberalitas? Malum omnino est, quod dicebam, cùm ex auro nascitur Avaritia, cúmque hæc finem habet pro medio & medium pro fine, aurum in toxicum convertit, quòd in antidotum salutis fuit oblatum. Opes in Ecclesia receptæ sunt ad protegendum, ac propagandum DEI cultum: Avaritia è diverso eò multos adegit, ut ex cultu Divino quæstum facerent. Simoniæ nimium quantum frequentes, ac ingeniosè excogitatæ id palàm faciunt; ut etiam luxus, quem auctoritatis gradui debitæ servandæ titulo bellè palliant. Unde dixit Ecclesiasticus, quòd aurum Sacrificantibus, si sibi non caveant, offendiculo sit. *Signum offensionis est aurum Sacrificantium, Væ illis qui sectantur illud!* nec illis tantum exitium comminatus est, qui sectantur illud, sed iis etiam, qui in eo fugiendo minùs cauti sunt. *Et omnis imprudens peribit in illo.* Apparet

De C[...] secr. 10. [...] vasa quib[...]

Eccl[...] 7[...]

ret

ret revera, talem indolis ac naturæ diversitatem Amorem DEI inter, & Amorem nummorum intercedere, quæ omnem reconciliationis ſpem è medio
tth. 4. tollat. *Non poteſtis DEO ſervire & Mammonæ*: ſiquidem appetitus habendi (omnem aliarum affectionum vehementiſſima (paulatim ita hominis Chriſtiani animum ad malum diſponit, ut denique ad omne genus ſceleris, quo divitias ceu finem ſuum aſſequatur, faciat expeditum.
mos ciat expeditum. *Avaritia in capite omnium.* Hoc eſt primum illud mobile, quod omnes alias affectiones, ceu ſphæras inferiores ſecum in gyrum rapit.

III.

XII. Modò ſaltem, quemadmodum profunda ac fœcunda Avaritiæ radix eſt, non eſſet tam tenaciter affixa cordi, indéque tam difficulter evellenda. Sed, quod pejus eſt, & in vitio hoc deteſtabile, curatu eſt difficillimum; quæ difficultas ex duabus illis qualitatibas, quas hactenus obſervavimus, profunditate nimirum, ac fœcunditate, oritur. In primis enim qua ratione curabitur malum, quod ipſa ſua profunditate occultum eſt? Avaritia ut vidimus, palliolo Prudentiæ ſe abſcondit, aut Parſimoniæ, in futurum ſe extendentis: quam igitur ſpem ſanationis faciat? Imò non decreſcit, ſed augetur cum annis malum, & quo plus acquirit, plus creſcit. Prodigus, ait S. Thomas, facilè cum tempore perſanatur, aut quia ad inopiam redigitur, aut quia ſenio aggravatur. Avarus contrà cùm lucra procedunt, rapacior evadit, ad modum fluminis, quod, quo aquarum plus devolvit, tantò ripis, ut alveum dilatet, eſt infeſtius. Quò annis fit gravior, eò fit animo ſagacior, & mille modos, quibus Summam augeat, adinvenit, Pyramidis inſtar, quæ quantum creſcit altitudine, tantùm acumine & ſubtilitate. Præterea ſicut radices cum annis magis ſemper ac magis terram pervadunt, ita avari annorum acceſſu magis ac magis ſe occultant, creſcente ſemper titulo providæ in futuras neceſſitates ſagacitatis, quo cupiditatem ſuam obtegunt. Utpote eum ex una parte creſcente annorum numero creſcat etiam infirmitas & valetudinis incommoda, ex altera minuatur plura congerendi facultas. Et hinc, ut S. Thomas annotavit, Avaritia, cùm ſit malum tam reconditum, ſit omnino inſanabile. S. Th. 2. 2. q. 118. a. 5. ad 3.

[Left margin: …1. …q. 119. …]

XIII. Simile quid dici debet ex altero capite, quòd Avaritia non profunda tantùm, ſed & fœcunda ſit, ſpectando multa peccata, quæ per illam committuntur, dum pecunia aut ut finis, aut ut inſtrumentum attenditur. Quæ ſpes concipi poteſt remedii ſceleribus his inveniendi, ſi alimenta, quibus ea nutriuntur, indies magis ac magis adjiciuntur? Aſſerunt Medici, Vulnera hydropicorum eſſe incurabilia, cùm tota fermè plagarum curatio in earundem exſiccatione conſiſtat, quæ in corpore malis humoribus referto ſperari non poteſt. Plus adhuc de peccatis Opulentorum propriis dicam. Quomodo cicatricem obducetis plagis Superbiæ, Ambitionis, Vindictæ, Crudelitatis in pauperes,

Libidinis, Dissolutionis, Gulæ! Impossibile id mihi videtur, cùm hujusmodi plagis reparandis superfluum illud multarum facultatum alimentum subtrahi deberet, quòd illi tamen novis semper accessionibus augere contendunt. *Aquæ nutrièrunt illum, abyssus exaltavit illum.* Superabundans Hydropici istius humor omne genus scelerum fovet; & abyssus illa insatiabilis Cupiditatis modum suppeditat, quo quasi cum honore & gloria peccet.

Ezech. 31.

XIV. Hæc ipsa perniciosa habitudo, quæ Avarum ob morbi sui difficultatem reddit incurabilem, ex eo etiam capite reddit insanabilem, quòd Medicum aut non admittat, aut admisso non obediat. Hujusmodi ægrotus infinitis opus haberet hortationibus, quibus ad rerum cœlestium desiderium, & terrenarum contemptum inflammaretur. Hic tamen, qui negotiationibus implicitus, & rei augendæ intentus est, nunquam suppetere sibi tempus arbitratur, quocum aliis audiendo verbo DEI intersit; imò cùm interest, illud non audit. Si hoc ipso tempore, quo ad vos è pulpito declamo, magnus quis tumultus excitaretur in Ecclesia, declamantem me non percipietis, sermoni interessetis, sermocinantem non intelligeretis. Ita animabus istis accidit, quæ negotiis terrenis sunt immersæ; etiam cùm concioni assistunt, tantus cogitationum, ac solicitudinum strepitus earundem cor obsidet, ut etiam cùm audiunt, verbum DEI non audiant: *Audientes non audiunt*; nisi etiam velimus dicere; quòd audiant quidem bene, at in animo contra Prædicatorem, ceu nimis simplicem, aut bona illa, quæ ipsi aut non curant, aut non intelligunt, æquô magis extollentem murmurent. Ita Pharisæi, quia Avari erant, pro eo, quòd verbis Christi moverentur, eum deridebant. *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant Avari, deridebant illum.*

Luc. 16. 14.

XV. Propterea soli jam Confessario maledicta hæc radix evellenda relinquitur. Sed animo studioso Avari eos inquirunt Confessarios & Animi Medicos, qui eos non turbent, aut illis religionem incutiant; imò non aliis se credunt, nisi qui pulvinulos eorum humeris supponunt, ut eò suaviùs suis malis indormiscant. Quòd si præter opinionem in Medicum prudentem incidant, qui quietem adeò noxiam disturbet, & absolutionem se negaturum comminetur, si somnum istum suum non illico excutiat; & interim Eleemosynas in Avaritiæ remedium & aliorum scelerum expiationem præscribat, mœsti omnio ab exhomologeterio discedunt, Confessarium, ut officii nescium, minimeque benignum accusant, nec unquam ampliùs ad eundem revertuntur; quemadmodum Juvenis *quidam Princeps* fecit, qui, cùm à Christo audîsset, omnia sua sibi relinquenda & donanda pauperibus, si thesaurum in cœlo vellet, utut opibus suis magis æstimabilem, *abîit tristis*, & porrò non redîit, quidquam interrogaturus; non quòd alioquin non esset

Luc. 18.

esset ad virtutem propensus, ut qui à juventute sua omnia decem DEI præcepta sedulus observârit: *Omnia hæc custodivi à juventute mea:* sed solùm, quòd esset dives, & pingue patrimonium obtineret: *abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.* Ex quo ipso argumentum sumite, quæ salutis spes illis remaneant, qui affectum hunc sibi imperare permittunt eò usque, ut etiam modis non licitis ditari velint? Si de quocunque divite, non suâ tantùm industriâ facto, sed in divitiis etiam nato tantus est timor concipiendus: mihi certè tam facilè non foret, spem fovere, cùm ipse Dominus afferat: *Quàm difficile, qui pecunias habent, in regnum DEI introibunt!* quàm difficulter illi salutis fient compotes, qui multa possident, & ipsi à bonis suis multis possidentur! Profectò DEI manu & efficaci illius Gratiâ opus est, quæ sicut cœleste quoddam oleum hósce in Polypos effusum, eos à dilecto sibi scopulo divellat; alia ratione verba hominum erunt sine viribus; non privatim, non publicè hortando, non protestando quidquam proficietur, remediis omnibus in irritum cadentibus: *Qui aurum diligit, non justificabitur:* Aphorismus est Medici, qui non fallit. Fures reperti sunt, qui cùm veniâ priorum criminum factâ è carceribus dimissi essent, mox ad genium redière, solentiùs, quàm antea unquam, furantes. Quin imò eadem experientia etiam docuit, quòd post virgarum publicum supplicium, post collum ferro insertum & infamiâ publicâ castigatum, post proscriptionem è patria, post annos complures in transtris exactos, denuo tamen furari perrexerint; ut adeò manifestum sit, quòd si etiam è furcâ pependissent, ad vitam subinde revocati, etiam à furca & quasi cum fune in collo ad furta quoque fuissent redituri. Usque adeò pessima hæc radix in corde falsis bonis fascinato firmas radices agit, nec quidquam pensi habet, dum aliquid denuo rapere liceat. *Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.* Jerem. 8. 6.

Luc. 18. 23.

Eccl. 31.

XVI. Estne quis vestrûm, qui rationem reddere possit, cur S. Paulus Apostolus, Avaritiam, Idololatriam indigitârit? *Idolorum servitus.* An quia Avarus Idololatris similis est, eidem materiæ cultum ac venerationem exhibendo, geminis nimirum illis metallis, quæ majori in pretio habentur? *Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent*, aut quia facultates suas primo loco habet, quas ut conservet & augeat, iis affectibus prosequitur, quos soli DEI cultui impendere deberet? *Commutaverunt veritatem DEI in mendacium, & coluerunt.* Ita mihi persuadeo, nam si rem momentis suis libramus, tribus potissimùm actionibus peculiariter demonstramus, quòd DEUM nostrum Dominum agnoscamus: nimirum Fide, omnis ab ipso beatitatis Spe, & Amore supra omne bonum possibile. Jam Avari Sectam velut aliquam & ipsi constituunt, sacrilegam planè & impiam: hanc inprimis ipsi produnt fide, quam habent nefariâ; dum plus

Eph. 5. 5.

Ose. 8. 4.

Rom. 1. 25.

plus credunt opibus ſuis, quàm DEO, non dubitantes, quin ſi DEO ſerviêrint, multa confeſtim defutura ſint; cùm nullius rei inopiam metuant, dummodo attendant ſtrenuè ad rem faciendam, augendámque. Eandem ſectam ſpes manifeſtat, quam magis in divitiis ſuis, quàm auxilio Divino fundant; unde ſibi ipſis ſufficere videntur, nihil à DEO ſe accepiſſe arbitrantes; haud aliter, ac ſi DEI providentia nullam in rebus humani adminiſtrandis partem haberet. Denique apertum ejus ſectæ indicium præbet infernalis quidam Amor, quo ardent ad augenda ſua lucra, ea tanquam bonum ſupremum, ſupercœleſte, ac quod contineat omne bonum, diligendo, parati pro quocunque opum ſuarum augmento Divinæ amicitiæ renunciare. Ita eſt, negari non poteſt, ex omnibus híſce capitibus Avarus omnino juſtiſſimè Idololatriæ titulo compellatur. Ego autem inſuper exiſtimo, quòd hunc ipſum titulum mereatur ob ſingularem illam difficultatem, quam in corrigendo hoc vitio Avarus experitur, ita ut tantæ operæ res ſit, hominem lucris intentum reducere ad ſemitam ſalutis, ac eum, qui Idola hactenus coluit, ad veram Religionem amplectendam inducere. Miraculis opus eſt, non aliter, quàm ſi primò fides animo ejusmodi hominis eſſet inſerenda.

Collect. v. Avarit. XVII. Euclio quidam admodum opulentus, cùm opes magnas collegiſſet, id agebat unicè, ut ſuis illas uſibus reſervaret, de aliena inopia ſublevanda nihil penitus ſolicitus. Hunc neſcio quod ſymptoma nihil minùs opinantem oppreſſit, extinxítque. Movit tam repentina mors agnatos hominis, ut corpus demortui ſecari juberent, ad cauſam mali tam ſubitanei inveſtigandam. Jámque aperto corpore ſcrutabantur viſcera, cum magna admiratione perculſi cor deeſſe animadvertunt. Cùm tamen neminem fugiat, cor velut primum lapidem eſſe, quem natura fundandæ hominis fabricæ ſoleat ponere, & quemadmodum hoc primum eſt, quod vivit, ita ſolet eſſet ultimum, quod emoritur. Sed quidquid ſit, cor tunc inter viſcera repertum non eſt. Paulò tamen pòſt, cùm arcam ære gravem aperirent, ad opes relictas inter hæredes dividendas, ecce cor humanum inter Draconis horridi ungues, qui illud non uno loco lacerabat; conſpicantur. Attoniti retrò gradum ferunt; cùm audiunt, Draconem humanâ voce loquentem: Hoc aurum inquit, & hoc argentum eſt pretium illud, quo Amicus iſte meus cor ſuum mihi vendidit, unde ego, tanquam ejus Dominus, de illo, quod lubet ſtatuere, & eo frui poſſum. Ecce Opum Idololatram! qui pecunias ſuper omnia amando ibi cor ſuum habebat, ubi theſaurum habuit: *Ubi theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit:* *Luc. 12.* & ne inde avelleretur, non horruit in prædam illud cedere Diabolo, cùm tantò rectiùs illud DEO conſecrare potuiſſet. Sed ita fieri amat. Avarus etiam in hoc Idololatram vult æmulari, quòd animæ rationem, æquè ac ille, non habeat.

Hic,

Hic, ait de illo Ecclesiasticus, *& animam suam venalem habet, quoniam in vita sua projecit intima sua.*

XVIII. Quis igitur non timebit inimicum hunc potentissimum? *Vide-*
12. *te & cavete ab omni avaritia:* verba Christi sunt apud S. Lucam. Seriò aperite oculos, nolite vobis ipsis imponere. Non est Prudentia, non Providentia illa, quæ Animæ vos vestræ facit oblivisci, & finis, ad finem à DEO conditi estis: Passio quædam cæca est, quæ cor vestrum occupat, & totum eodem momento animum offuscat, ut damnum illud non advertatis, quod vobis imminet, immensum & irreparabile. Docet quomodo ditescatis; interim vera vobis simul bona eripit; aut ad perpetranda scelera vos impellendo, quæ nisi consultrice Avaritiâ perpetrâssetis nunquam; aut ab actionibus piis vos abstrahendo, ab erogandis, inquam, eleemosynis, solitis devotionibus, Sacris Concionibus, pio SS. Mysteriorum usu, aliisque mediis efficacissimis, quibus non magno negotio æternam salutem possetis consequi. Primum itaquè avaritiæ malum est, videte non velle, juxta illud, quod jam diximus: *Qui quærit locupletari, avertit oculum suum.* Primum igitur etiam remedium esto, velle videre. *Videte.*

XIX. Videte igitur, attollite, Dilectissimi, tantisper oculos, neque in hanc infelicem terram illos ita contumaciter defigite, perinde ac si ex talparum etiam vos essetis genere, quæ ex Cœli aspectu mortem timent. DEI filii estis, Hæredes cœli, cohæredes JEsu Christi, atque ideo neque terram, neque quidquid bonorum terram sapit, adorare debetis sed generoso pede calcare: *Didicit terram* Clem.
calcare, non adorare: vox sit omnium Alex.
Christianorum excelsam suam digni- admon.
tatem ante oculos habentium. Ferre n. t. ad Gent.
non possunt Venatores, quòd Elephanti dentes suos eburneos & candidos in eruenda ex sordibus esca, immundorum instar animalium, consumant. Quis igitur ferat, Christia- Pier. l. 2.
norum Gentem nobilissimos & DEI Hierogl.
capaces animos sordidis & luteis hisce bonis implere, quales sunt pecuniæ? Relinquamus ista his, qui non credunt.

XX. *Videte & cavete ab omni avaritia.* DEUS jubet, ut ab amore pecuniarum vobis attendatis; *Cavete:* vos autem contrà existimatis, solùm illum Beatum esse, & qui magis illas amat, & pluribus abundat. Quis proin duorum fallitur in ferendo judicio? DEUS, an vos? *Aut Christus fallitur, aut Mundus errat.* Discite tandem accedere veritati, & veram in vobis fidem excitate: Non illos tantùm in Beatorum numero reponite, qui bonis temporalibus abundant:
Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. Ps. 148.
Sed illos potiùs in Beatorum catalogo 15.
reponite, qui illa quibusvis aliis volentibus relinquunt: *Beatus qui post* Eccli.
aurum non abiit. Hoc autem inpri- 31. 8.
mis corde habete, quando cum filiis vestris ætate teneris sermones miscetis, ne illis vestra hæc principia ita insculpatis, ut ea non nisi cum vita depo-

deponant. Sed pro eo, quòd bonorum caducorum æstimationem ingeneretis, cum seniore Tobia dicite: *Pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus DEUM.* In præsentia, O mei filii, opes magnas non possidemus, sed timere DEUM, ei obedite; illum colite, Animæ vestræ salutem inter primas curas, atque ante alias omnes tenete, nec dubitate ullatenus: DEUS vobis providebit, ut in hac vita, quæ brevi finem habebit: suppetant necessaria; in altera, quæ finem habitura non est, immensis vos bonis ac divitiis atque etiam honoribus cumulabit.

XXI. *Cavete ab omni Avaritia*, tanquam ab hoste jurato: *ab omni*: ab illa, quæ aliena appetit; ab illa etiam, quæ nimium propria amat; ab exteriore, ab interiore; ab illa, quæ fœcunda est, & in opus prodit, ab illa, quæ solo in affectu sistit: ab illa, quæ Justitiæ adversatur, ab illa, quæ cum Liberalitate pugnat: *ab omni*: & mementote, quòd S. Paulus Avaros unà cum furibus Cœlo excludat: *Neque Fures, neque Rapaces, neque Avari, Regnum DEI possidebunt.* 1. Cor. 6, 10.
Nimis difficulter anima ad DEUM redit, ubi aurum aliquando cupidè sectari cœperit. Gemini Pharaones potenti à DEO brachio sunt percussi; alter, qui instigante libidine Abrahamo uxorem rapuit; alter, qui lucri causâ populum Israëliticum oneribus oppressit. Ecce! primum vix attigit flagellum DEI, cùm illico ad mentem rediit, & mulierem ereptam restituit; alter sibi ictibus magis animum obfirmavit, instar bufonis, & non destitit populum Israëliticum persequi, donec ipsâ in persecutione, præ cæteris crudeli, vitam in Mari suo Rubro poneret. Ex quo apertè intelligimus, quantum nobis ab Avaritia timere ac cavere debeamus; etenim si in corde nostro radices egerit, illúdque possederit, reddet illud incorrigibile ac insensibile: insensibile quidem ad DEI beneficia, incorrigibile autem ad omnem correptionem.

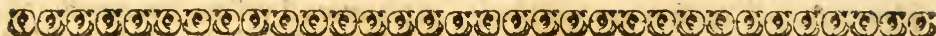
XXII. Sed, qua ratione discernam, inquiet nonnemo, an in corde meo Avaritiam tam damnosam alam, an potiùs curam ac debitam solicitudinem, quâ, ut capiti, familiæ necessitatibus prospiciendum est? Non est hoc difficile, ait S. Augustinus: *Habes, & concupiscis: plenus es, & sitis; morbus est.* Ser. de Do. Quomodo sitis naturalis hominis sani, & sitis maligna Hydropici dignoscuntur? Sitis naturalis congruo haustu extinguitur; maligna magis accenditur. Si bonis statui vestro competentibus & statu ipso contenti estis; si DEUM rogatis, ne divitias & paupertatem vobis immittat, sed congruam sustentationem largiatur; si moderata quædam messis vobis sufficit, próque ea debitas DEO gratias refertis, certi, quòd si copiosior vobis prodesset, copiosiorem largiturus fuisset: sitis est hominis sani, quia exsaturatur. At si vestra sorte non contenti semper altiùs ascendere, & conditionem vestram extollere concupiscitis; si semper messem copiosiorem, & horrea vestra plena

plena, & post messem annonæ charitatem optatis, ut, quæ collegistis, magno pretio divendere liceat; si nulla vos tangat Pauperum miseratio, sed summo erga eos jure utamini, quin unquam satis eorum sanguine repleamini; ite, præstantem Medicum requirite; qui vobis medeatur, malè enim, imò pessimè animo estis affecti. Sitis vestra sitis Avaritiæ est, hoc est
i. 5. Hydropici: *Avarus non implebitur pecuniâ.* Et sitis hæc non extinguitur affundendo, sed diminuendo: non affundendo opes, sed diminuendo cupiditatem. Eleemosynis erogandis vos date secundùm conditionem & statum vestrum, & illa bona amare discite, quæ verè bona sunt, & bonum faciunt habentem, & tolli nunquam possunt. Oryx sylvestris quædam Africæ Bestia est, quæ nunquam non sitit; & tamen intra sua viscera talem liquorem habet, qui omnem sitim valeat extinguere. Ita se habent Avari: Bestiæ sunt, quia nec ratione utuntur, nec fide. Et bestiæ sylvestres sunt, quia inimici totius generis humani; dum desiderant, ut omnes alii ad incitas & paupertatem redigantur, ipsi verò soli ditescant: perpetuâ siti flagrant, semper magis ac magis opes accumulandi, cùm tamen intra se habeant, quo expleantur, si velint, non modò ipsi, sed alii quoque, si, quæ congregârunt, beneficè distribuant, & sic possessionum augendarum cupiditatem, quâ torquentur, tantisper moderentur.

XXIII. *Videte & cavete; ab omni avaritia:* Doctrina hæc Christi est, vos eam exequamini. Ad quem effectum hæc vobis serviat commonitio, quacum etiam vos dimitto: Multum DEO fidite: præcipua avaritiæ causa est, maximè in infima plebe, Timor, ne ipsis deficiant necessaria. Non ita: *sint mores sine avaritia,* ait Apostolus, *contenti præsentibus. Ipse enim dixit non* Heb. 13. 5.
te deseram, neque derelinquam. Ut vestri mores avari non sint, sufficiat hoc, quod in præsentia vobis DEUS largitur, junctum cum fide ac fiducia subsidii in futurum. An igitur timendum vobis est, ne DEUS vos derelinquat? Non, non, erit possibile: *non deseret,* neque derelinquet: *non deseret* per Providentiam illam suam generalem, quam gerit erga omnes homines. *Non derelinquet* per Providentiam specialem, qua illos magis fovet, qui in se confidunt. Et quid ultra petitis? Super terram præsentibus contenti estote: cùm ad futura desideria vestra extenditis, cœlum suspirate.

* * *

DISCURSUS XXVII.

De Restitutione rei alienæ.

I. RES aliena, antequam auferatur, sapida quædam esca est; cùm possidetur, in laqueum mutatur. Ita monet Apostolus: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum Diaboli.* Cacodæmon, peritus ille Auceps, escam proponit cum illice insidiosæ suggestionis, quæ dicit: aufer eam; & postmodum ostendit, quòd, quæ esca apparebat, esca esse desinat, & evadat rete: siquidem cùm anima incauta, suæque nobilitatis conditionem oblita ad terram se demittit, ac illicibus ad furandum invitantibus consentit, illico Cacodæmon eam prehendit, eámque ita tenaciter stringit; ut nec vivam, nec mortuam dimittitat. Non vivam, cùm eam ob culpam contractam habeat in potestate; non mortuam; utpote in quam damnationi subjectam longè plus juris habet. O miserum igitur Christianum illum, qui ad instar stultæ aviculæ amore rei alienæ inescatur, & aliena rapiendi cupidine attractus se laqueis induit! Considero ego Animam illius geminâ quasi impossibilitate involutam, quæ magnum mihi horrorem incutiunt. Unâ, quæ absolutè talis est, alterâ quæ moraliter. Nulla ratione fieri potest, ut, qui malè possessa restituere non vult, salvus sit. En primam: summè difficile est, & quòd vix unquam auditum sit, ut, qui malè aliena possidet, velit restituere; en impossibilitatem alteram. Attendite, ut salutari horrore perculsi ab iniquis lucris desistatis; quæ Pomum vobis porrigunt, & Cœlum auferunt.

1. Tim. 6.

II.

II. Videri nonnemini possem tempus perdere, cùm demonstrare aggredior, quòd Restitutio rei alienæ sit ad salutem necessaria. At non perdo: cùm multorum hoc tempore Christianorum ignorantia demonstrationem veritatis hujus, quæ omnibus cæteroquin deberet esse notissima, omnino extroqueat. Non desunt, qui sibi persuadeant, Restitutionem esse pœnitentiam à Confessario injunctam, atque adeò in Confessarii esse potestate, illam diminuere, dividere, ac omnino tollere. Non ita se res habet. Restitutio actus quidam indispensabilis Justitiæ est, lege DEI præcepta, ut per eam injuriæ proximo illatæ resarciantur. Ex hoc facilè innotescunt rationes, quibus impulsus DEUS præcepit ablata restitui. Súntque duæ præcipuæ; una Amor, quo DEUS in Justitiam fertur; altera Amor; quo hominem complectitur. S. T. 2. 2. q. a. 1

III. In-

III. Inprimis Amor Justitiæ facit, ut DEUS restitutionem præcipiat. Quid enim aliud facit, qui in rem alienam involat, nisi, quòd pulchrum rerum ordinem invertat? Quando DEUS in promulgatione legis suæ furtum vetuit: *Non furtum facies:* statuit, ut eodem ipso tempore Creatura suo Legislatori subjecta, Proximò verò suo conjuncta esset atque unita; Legislatori quidem subjecta per obedientiam, Proximo verò unita per charitatem. Jam bonum istum ordinem iniquè subvertit, qui rem non suam vult suam facere. Quod primum attinet, utique DEUS supremus rerum omnium Dominus est, qui secundùm liberrimam voluntatem eas & huic & illi, prout libet, distribuit? An non ergo, qui pro arbitrio suo de illis etiam à DEO vetitis bonis disponit, sibi vult arrogare jus & Dominium bonorum, quod solius DEI est? Hoc autem est supremam velle jurisdictonem turbare, audacissimo prorsus molimine, & Dominium directum sibi arrogare contra supremi Domini voluntatem. Quod attinet secundum, quis non videt, quòd qui aliena rapit, illico à suo proximo avellatur; quem tamen ipsi & natura, & Gratia, quantum fieri potest, arctissimè unitum volunt? Alteri ne feceris, quod non vis factum tibi, ait lex naturæ cordibus nostris inscripta: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide,* 4.
ne tu aliquando alteri facias. Prout 1.
6. 1. *vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.* Et tamen homo rapax neglectis his tam sonoris vocibus omni modo vult proximo suo inferre, quod sibi à proximo inferri damnum non tolerat, vult, ut omnes alii illa, quæ possidet, intacta relinquant; ipse autem, quæ alii possident, invadit. Quis igitur satis explicet, quot & quanta dissidia ac discordias nullo non die isthæc ordinis perturbatio generet; quantum isthæc cupiditate Divina ac humana jura perturbentur? fit hac cupiditate, ut aurum DEI locò habeatur, ametur ac colatur, eique obediatur plus, quàm ipsi Creatori. Hæc integrarum familiarum pacem evertit; Quietem Regnis, toti Universo concordiam tollit. *Remotâ Justitiâ quid sunt Regna, nisi publica latrocinia?* S. Aug. l. 4. de Civ. c. 4. Quapropter quâ ratione poterat DEUS, recti ordinis amantissimus, perturbationem hanc sine remedio permittere? non poterat: atque ideo postquam præceptum de non furando dedit, statim subjecit alteram ejusdem præcepti partem, quâ voluit ablata restitui: quasi dicat; si quando pulcherrimum hunc ordinem interverteritis, res suo loco confestim reponite: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt DEI, DEO.* Ostendite ac demonstrate, quòd Dominum me agnoscatis restituendo, si Dominum me negâstis auferendo. Vinculum illud charitatis redintegrate, quod abrupistis, cùm proximo vestro eam injuriam intulistis; quam ab illo æquo animo non sustinuissetis. *Reddite omnibus debita.* Ecce igitur Rom. 13. 7.
primum motivum Legis, cùm restitutionem præcipit, Amatorem boni Ordinis; qui DEO adeò semper cordi

 fuit,

fuit, ut in omni ſuo opere mirabiliter eum demonſtraret ac palàm faceret: Rom. 13. 1. *Quæ à DEO ſunt, ordinata ſunt.*

IV. Alterum Legis hujus motivum eſt Amor, quo DEUS in homines fertur. Facit hic, ut DEUS quaſi militarem cuſtodiam ad omnes noſtras poſſeſſiones ponat, ut ne quis eas invadat. Cùm Generalis militiæ Præfectus domui cuicunque tandem ſecuritatem pollicetur, væ militi, qui temerario auſu eam ſpoliare non veretur. DEUS igitur ſua authoritate, ipſemet ſe bonorum proximi noſtri cuſtodem conſtituit, ac ſeveriſſimè vetuit, ne quis rem alienam, ut ſuam uſurpet. Et videte, quàm ſolicitè id fecerit! Ex decem præceptis, quibus DEUS voluntatem & beneplacitum ſuum manifeſtavit, ſolummodo tria ſtatuit, quibus obligationem Divino Nomini ſuo debitam nobis propoſuit; omnia autem reliqua ſeptem in favorem proximi, quibus illi graves eſſe prohibemur, tulit: adeò commoda noſtra cordi ſibi habet. Demonſtrat certè, quodam modo noſtra ſe ſuis præferre: ſiquidem attentiùs quaſi noſtris invigilare utilitatibus videtur, quàm ſuo cultui, licèt Divino. Quòd ſi poſtmodum Leges iſtæ tam amabiles contemptui habeantur, adeò ut non obſtante Divina prohibitione manifeſta, Proximus bonorum ſuorum detrimentum quoddam patiatur, ſubjungit DEUS alterum quoddam præceptum, quaſi ad fulciendum, & denuo erigendum prius; vúltque, ut damnum reſarciatur, ac proximus in eum poſſeſſionum ſuarum ſtatum reſtituatur, ex quo injuſtè eſt deturbatus. Ita planè expertus facit Belli-Dux, qui propugnaculo gemino locum magni momenti cingit, ut, cùm primum ab hoſte fuerit expugnatum; alterum ejusdem impetus retardet ac infringat.

V. Quapropter quis unquam credet, quòd Lex tam rationabilis, ſtabilita in amore, quo DEUS æquitatem proſequitur, fundata in amore, quo erga hominem afficitur, in gratiam Avaritiæ ſit immutanda? nequaquam id fiet, ſperari non poteſt unquam, nulla ratione. Illa ipſa iniqua lucra auribus poſſidentium nunquam non acclamant: *Redde quod debes.* Redde, redde; nec modus eſt, quo ad ſilendum componantur. Abſtulit Sancto Medardo quis bovem, *Su Ju* ad cujus collum nola appenſa erat, ut mos fert. Sequebatur furem beſtia ad usque ſtabulum; hoc ubi ingreſſa eſt, nola ſine ceſſatione perſonabat, ita ut ingruente nocte Nequam prodi metuens continuo illo ſono, fœno nolam farciret. Sed quis crederet? nola ſonare, ut antè, perrexit, unde eam collo bovis avulſam in terram depoſuit, ſed & humi non quievit ſonorum æs. Ergo in arcam recluſit; at nec in arca à ſono edendo ceſſavit campanula. Qua re fur attonitus bovem ad virum Sanctum reduxit, & nola illico conticuit. Imaginemini vobis igitur omnem rem injuſtè à quocunque partam hujusmodi ſonum edere, qui, ſi auribus corpori non percipiatur, in animi certè auribus altum ſonabit;

&

& quidquid egeritis, alius modus tam fastidiosum sonum sopiendi non superest, quàm ablatorum integra Restitutio; minus, quàm ablatum sit, DEUS non admittit. Indulgentiæ promulgentur, Jubilæa indicantur, Gratiæ ac favores alii concedantur: permittet quidem DEUS Sacerdotum manibus eam facultatem, ut Sacratissimi Sanguinus sui thesauros dispertiant, arbitros illos faciet suarum mercium preciosissimarum, plenipotentiarios Judices constituet, qui cum peccatoribus fœdera paciscantur; & injurias sibi illatas remittant, damna tamen proximo illata, aut satisfactionem saltem, quam pro iis proximus potest exigere, eorum manibus non committit. Verbo, ait S. Thomas, penes Sacerdotem non est arbitrium in satisfactionem homini præstandam, cùm non sit vicarius Proximi, sed solius DEI: & sic si DEO certam quamdam pecuniariam summam voto promisistis, Sacerdos hac vos promissione poterit liberare, aut omnino dispensando, aut in opus minùs grave commutando, at cùm ejuscemodi summam Proximo vestro debetis, nulla Sacerdoti in hanc remittendam potestas est; oportet reddere: *redde quod debes.* Imò ipsa mors, quæ strictissimum Matrimonii vinculum tollit, tantæ virtutis non est, ut etiam hoc alterum Restitutionis valeat abrumpere. Unde si quis vestrûm moreretur, & postmodum ob Cœlitis cujusdam merita, ad vitam denuo revocaretur, non obligaretur, porrò conjugem, cui prius Matrimonio junctus erat, retinere, cùm Matrimonii vinculum non nisi ad usque mortem obliget; teneretur nihilominus sua debita expungere, cùm vinculum restitutionis sit insolubile ac inextricabile, & fortius etiam, quàm ut mortis ipsius brachia illi rumpendo sufficiant: Considerate igitur, quibus vinculis animam vestram constringatis, cùm aliena bona iniquè attrectatis. In tali vos necessitate constitutis, ut aut restituere, aut æternùm perire necesse sit: ita ut ab hac necessitate nemo vos possit eximere, præter unam restituendi impotentiam, quo casu per se laqueus rumpitur, quin alius quispiam manum admoveat. *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus:* Aut ut dicam meliùs, hoc casu laqueus non rumpitur, sed laxatur: siquidem vos liberos dimittit, quamdiu hæc impotentia manet, non ultra; hæc enim ubi cessaverit, redit inevitabilis necessitas aut Restitutionis faciendæ, aut subeundæ damnationis. Quot & quantacunque salutis media arripueritis, labores exhauseritis, absque Restitutione actum agitis. Ad cujus rei veritatem meliùs percipiendam observare vos velim, quomodo absque Restitutione præcipua duo salutis remedia, Oratio & SS. Sacramenta in irritum cadant.

Thom. ... q. 1. *Rom. 7. 2.* *Ps. 123. 7.*

VI. Hominem ante oculos mentis vestræ statuite, qui rem alienam absque restituendi voluntate possideat. Etiam cùm integros dies fundendis precibus impenderit, nisi ad hunc ipsum finem orationes suas dirigat, ut scilicet, animi robur, aut restituendi facultatem exoret, nonnisi verba in-

Is. 1. 15. ventum sparget. *Cùm multiplicaveritis orationum, non exaudiam:* ait Dominus: obsurdescam ad preces vestras utut continuas & accumulatas. Et unde O Domine tanta tua indignatio? Ecce rationem: *Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*, hoc est, plenæ injustitiis, plenæ oppressionibus, plenæ Proximorum vestrorum sudoribus & angustiis; uti ex ipsis Prophetæ verbis eruitur, quibus modum præscribit, quo preces possint efficaces reddi. Et heu! quot reperiuntur, qui non modò manus, sed omnes suas vestes hoc Pauperum sanguine plenas habent, dum infimæ conditionis homines ultra jus premunt, aut iis, qui serviunt, qui laborant, debitam mercedem retinent: *Panis egentium vita pauperum est*: ait Ecclesiasticus, utpote qui aliud non habent, nisi quod suis sudoribus lucrantur. Qui ergo hoc pane pauperem defraudat, quem esse arbitramini? Reus est sanguinis: *Qui defraudat illum, homo sanguinis est*: cùm ab homicida non differat: *qui effundit sanginem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Si quis ergo hujusmodi homo manus suas ad cœlum levat, sanguine inquinatas, non minùs pretioso, quàm ille sit, qui venas implet, quid putatis, à DEO obtinebit? an non potiùs illum ad vindictam contra se irritabit? *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Qui aures suas obturat, ne legem tam rationabilem, quæ cuilibet, quod suum est, dare præcipit, audiat, preces suas tali obturatione reddit execrabiles, cùm DEO quasi suggerat, ne Misericordiam exhibeat, qui Justitiam non observat. *Si enim judicium sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam, quale judicium fiet illi, qui fecerit & rapinam?*

Eccle. 34. 25. *Eccle. 24. 27.* *Prov. 28. 9.* *S. Anselm.*

VII. Alterum medium ad salutem efficacissimum sunt SS. Sacramenta; peculiariter illud Pœnitentiæ, quod est lavacrum nunquam non apertum ad animas sordibus purgandas. *Fons patens domui Jacob in ablutionem Peccatoris.* Fontem istum vitæ ille ipsemet inficit veneno, qui res aliorum detinet injustè; Hoc enim, ait S. Augustinus, non est agere Pœnitentiam, sed illam simulare, & sibi ipsi imponere: *Si res, propter quam peccatum est, reddi potest, & non reddatur, pœnitentia non agitur, sed simulatur.* Ratio est manifesta, quia qui, cùm potest; non restituit, pluris rem illam, quàm DEUM facit; atque adeò non meretur ab hoc veniam impetrare: nec dici potest verè à peccato abhorrere, qui actu illud committit contra legem altis vocibus acclamantem: Redde quod possides non tuum. Magna certè infelicitas est, quando miser quispiam peccator absque Confessione diem obit. At an non major infelicitas vobis videtur, quando Peccator culpas suas confitetur, & nihilominus ob Avaritiæ suæ vitium Confessionis factæ gratiâ ac beneficio non gaudet? Manum tollit Sacerdos, ignarus pessimi statûs, in qua versatur Confitens, & voce, quæ totum Infernum valeat in fugam agere attonitum, prorsus mirificâ dicit: *Ego te absolvo.*

Zach. 13. 1. *Ep. 64. ad Maced.*

absolvo. Et tamen, pro eo, quòd inique rei alienæ usurpatori catenæ diffringantur, illæ geminantur: siquidem DEUS aliam è throno Majestatis suæ sententiam pronunciat, ac imperat ministris: *Ligatis manibus & pedibus projicite eum in tenebras exteriores.* Quid tunc proderit misero, Confessarium reperîsse genio suo accommodatum? aut rebus, aliter, quàm se haberent propositis deceptum? Modicum ac breve lucrum immenso & infinito supplicio, quin aliquid expiet, luet. Remedium unum unicum erat, eo tempore Restitutionem parare, quo fieri poterat, & quando illa medium erat ad salutem necessarium: *Cùm conservare Justitiam sit de necessitate salutis, consequens est, quod restituere id, quod injustè ablatum est alicui, sit de necessitate salutis.* Manet itaque, aut restituere, aut æternùm perire. Ita Justitia ex suo tribunali, à quo ad aliud non est appellatio, pronunciat, & ita etiam ex suo clamat Charitas, & ipsa læsa ab eo, qui rem alienam retinet.

[Ma]tth. 13. — [S.] Thom. 2. 2. q. [6]2. a. 2.

VIII. Quid igitur vobis videtur, de prima hac, quam dixi, impossibilitate? Fieri nullâ ratione potest, ut salvus sit, qui restituere detrectat omne damnum proximo illatum resarciendo. An non voluntariè tenacissimo se laqueo induit, quisquis rebus non suis locupletatur? *Involutæ sunt semitæ gressuum eorum*, ait Job, *ambulabunt in vacuum* (si aliâ viâ, quàm qua intrârunt; exire ex illis angustiis cogitant) *& peribunt:* peribunt, ne injusta sua lucra ipsis pereant.

[Job.] 6. [1]8.

II.

IX. Ita omnino est, Auditores, dicetis ipsi; sed qua ratione aliquid sublatum est, eâdem restitui potest; quod est, eâdem viâ laqueô exire, quâ quis in eum se induit. Non est dubium, quin Cacodæmon hac stulta spe Avaros multos alliciat, eísque persuadeat, ut modò rapiant, fore, ut postmodum rapta restituant. Verùm hoc perinde est, ac si quis Volucri consilium suggerat, implicet se tantùm rebus, spe postmodum illa rumpendi; cùm tanto magis expediat, nunquam se iis intricâsse. Avertat DEUS, ne unquam in hos laqueos incidatis, cùm mihi longè difficillimum, & ut ajunt, moraliter impossibile videatur, iis porrò evolvi. Quam difficultatem, ut manifestiùs intelligatis, oportet priùs Avaritiæ naturam penitùs introspexisse secundùm sua, ut vocamus, principia intrinseca.

X. Avaritia, D. Thoma teste, vitium est, quod quasi medium est inter peccata merè spiritualia & merè carnalia. Ratione sui objecti, locum habet inter peccata carnalia; ratione delectationis autem, inter spiritualia censeri potest. Unde juxta hunc modum loquendi aliquid de affectionibus brutalibus, & aliquid de diabolicis participat, atque ideo mixtum aliquid maximi roboris constituit. Quam, quæso, ob causam tantâ vi fulmen pollet? an non ideo, quòd ignem terramque velut sinu claudat? Ab igne vim illam ingentem ac velut furorem, à terra pondus ad feriendum acci-

S. Thom. 2. 2. q. 118. a. 6.

accipit: id ipsum immoderatæ habendi appetentiæ accidit, in uno quasi mixto plurium adversantium vitiorum naturam colligit, unde, ut diximus, incredibilem prorsus vim ac impetum acquirit.

XI. Præterea aliæ affectiones unum tantùm bonum particulare pollicentur. Ira delectationem ex vindicta promittit: Invidia ex Victoria, Ambitio ex applausu famæ; par est cæterorum vitiorum ratio. At divitiarum amor simul & semel omnia bona, & inde promanantia gaudia adpromittit; cùm *Pecunia omnia obediant.*
Eccli. 10, 19. Et ideo Opes apprehensione hominum non bonum quoddam particulare sunt, sed universalissimum, quòd omnia quasi in falcem colligit, si non
5. Eth. actu, saltem virtute: *Denario utimur, quasi fidejussore ad omnia habenda*: ait Philosophus.

XII. Deinde bona illa, quæ ab aliis Passionibus proponuntur, fermè amantur à nobis quasi pro nobis, & respectu nostri. Pro se amat voluptatem Luxuriosus, fastum Superbus, Potator vinum, Helluo dapes; at cum Avaritia non ita res se habet. Pecunias, quas Avaritia promittit: avarus sibi amat, & uxori suæ, & liberis, & agnatis, ac toti familiæ, & sic tot quasi cordibus amantur, ac tot cupiditatibus, quot fines sunt, propter quos amantur.

XIII. Denique objectum aliorum vitiorum faciliùs mutatur, sed Avaritia idem semper objectum habet. Non moriuntur Passiones (quemadmodum fœmina à libidinoso amata moritur) non moriuntur opes: saltem in scriniis hærent diutiùs, quàm nos vivamus: & ideo Avaritiæ objectum semper perstat, dum vivimus, imò cùm jam in cineres redacti sumus; amamus enim, ut iis hæredes nostri gaudeant, qui nondum nati sunt, quæ nobis mortuis usui porrò esse non possunt.

XIV. O potens igitur, & propè invicta Avaritiæ Passio! *insatiabilis oculus Cupidi in parte iniquitatis; non satiabitur, donec consumat arefaciens animam suam.* Eccli. 14, 9 Et reipsa videtis, quomodo nullo non die omnis alterius amoris vis ac robur amori cedat pecuniarum. Ita natura conveniens est, ut duo fratres ejusdem inter se sint genii, sicut eidem est proprium, ut inter se oculus oculo, auris auri, manus manui sint similes. Qui proinde ab extraneo majorem, quàm à fratre animorum consensionem speraret, idem facere videretur, quod qui sibi persuaderet, melius ac commodiùs ligneo se, quàm carneo pede incessurum. Certè illa sanguinis communio, illa in eodem ventre communis habitatio, communis sors nascendi, educatio communis, communis vitæ conditio, opes, societas communis, tam arcto fratres vinculo colligare deberet, ut, qui videret eos inter se discordes, prodigium immanissimum videre se crederet deberet. Sed hæc prodigia quotidiana sunt, quæ Avaritia pessima sæpiùs, quàm ipsi vellemus, in lucem profert: unde tribunalia non solent contumacioribus agitari litibus, quàm quæ inter fratres oriuntur. Ex eadem rupe duo quandoque flumina

nascun-

nascuntur, & vix nata ab invicem sejunguntur, & quantò longiùs manant, tantò ab invicem magis discedunt. Id quod videre est in Tigri & Euphrate maximis Mundi fluminibus, quæ vix in iisdem Armeniæ montibus orta, illico immanibus à se intervallis secedunt, nec unquam amplius conveniunt. Idem faciunt quotidie Fratres etiam Christiani, qui si non illico, cùm nascuntur, sibi adversantur, inde fit, quod nondum nôrint, quid sit possidere, & habere proprium. Cœterùm vix fato suo Parens defungitur, cum subitò tota quasi domus sùs déque vertitur: quilibet suum ab alieno studet dignoscere, quilibet injuriam sibi fieri queritur: fratres sunt & inimici, & ipse sanguis, qui amborum nutrimentum esse deberet, in alimentum vertitur pertinacissimi odii. Quia, ut paucis quàm plurima dicamus, cum Tertulliano, primus cuilibet frater est lucrum & commoda, quódque quis existimat suâ præ cæteris Interesse. *Nescit propinquitatis jura cupiditas, sed propria utilitas; hæc frater est.* Illud porro, quod de fratribus dicitur, etiam de Filiis adversùm Parentes, & Parentibus adversùm Filios dici potest; inter quos æterna odia & discordiæ intercedunt non alio ex capite, quàm insatiabili habendi cupiditate, quæ plus apud homines potest, quàm quævis agnatio & sanguinis necessitudo. *Homines magis cognati sunt pecuniæ, quàm corporum.*

XV. Cum hac igitur bellua depugnat, qui ad restitutionem obligatur. Vincere debet Passionem tam potentem, quæ, ut ex dictis patet, optimo jure serpens alatus dici potest; etenim per terram reptat vitiis carnalibus; in aëra se levat vitiis diabolicis. Passio est, quæ verecundiam non excitat, sed vanam gloriam, ac Prudentiæ se larvâ tegit. Passio est, quæ primis statim annis incipit: quibus Parentes animis Filiorum magnam quamdam bonorum terrenorum æstimationem instillant, appellando illos beatos, qui plurimis abundant; miserabiles contrà, quia eorundem penuriam patiuntur. Passio est, quæ semper cum annis crescit, imò cum ipsis bonis: cùm, ut ait Aristoteles, etiamsi quisque possit credere, satis sibi virtutis, fidei, auctoritatis & apud alios benevolentiæ esse, nullus omnino sit, qui facultatum & bonorum se satis possidere autumet. Passio denique est, quæ ab inferno plurimùm fovetur; utpote quæ magnam Animarum messem Orco debitam colligit. Sanctus quidam Sacerdos duplici & gradûs sui & Sanctitatis robore Dæmonem aggressus est, ut per os Energumeni sibi manifestaret; quis esset? Hic imperio constrictus, tres sumus, respondit, qui hominem hunc infestamus. Primus nostrum ex officio suo os occludit, illúdque hoc officium suum exercet cum raptoribus ac possessoribus rei alienæ, ita ut, ne pro furibus habeantur, pudore præpediti crimen suum Confessario non manifestent. Secundi officium est, cor occludere, ut, etiam cùm scelus suum in Confesso-

Marginal notes: [Ad]ver[sus] ... [J]ust. — [Ser]m. I. [de D]om. — L. 7. Polit. — Collec. dist. 9. Exempl. 58.

fessione aperuerint, non doleant dolore requisito. Tertii officium est manum claudere, ita ut cùm & crimen confessi fuerint, & ex animo detestati, nunquam tamen à se obtineant rerum iniquè ablatarum Restitutionem. O quot inter Christianos hujuscemodi obsessi sunt ac Energumeni! qui ubi prima duo obstacula superavêre, quibus DEI gratiam à se longè arcebant, ultimum tamen nunquam pervincunt verâ & efficaci Restitutione. Venti, qui è terrâ oriuntur, tam frequentes non sunt, ac ii, qui ex paludibus assurgunt; sunt tamen constantiores ac morâ grassantur longiore. Ita planè accidit in nostro casu, ex paludibus sensuum ac libidinis tentationes longè frequentiores exsurgunt, & forsan etiam magis communes; non ita tamen sunt contumaces, ut illi turbines, qui ex profundo Avaritiæ sinu proveniunt. Experientiam testem appello: *Non facilè de Avaritiâ triumphat, de quo semel Avaritia triumphavit.* Negotiari cum cupiditate, & iniquis quæstibus conscientiam non gravare, res est difficillima. *Qui festinat ditari, non erit innocens*; ferè ac qui fame corripitur, aviditate se ingurgitandi parùm ad ciborum, quos ingerit, delectum attendit; parùm etiam cibos ingestos mandit: sic ex innumeris, qui nimiâ lucri aviditate illecti negotiantur, quàm paucos reperire est, qui malè parta reddant, & cibum illum noxium, quo animus oneratur, revoment! & tamen tot injustitiæ nunquam non in Tribunalibus commissæ manifesto indicio sunt, quòd nullibi magis exulet æquitas, quàm ubi omnium maximè obtineri deberet. Tot lites, quas movit Avaritia, Potentia defendit, Vindicta in annos & annos protraxit, injustè inferioris conditionis homines opprimunt, & muneribus alteram ad se Justitiæ lancem inclinant, quæ in eam magis partem propendet, ex qua plus recipit: tot, inquam, lites numerabitis: at quot contrà Restitutiones? Refert S. Augustinus, quòd cùm Mediolani moraretur, pauperculus quidam crumenam ducentis argenteis nummis refertam invenerit, statímque ad diversa urbis loca schedam affixerit, quo notum faciebat, dictos se nummos reperisse. Parum omnino moræ intercessit, cùm qui amisit, in inventoris notitiam pervenit, & datis certis indiciis compertus est nummorum Dominus, unde & summâ fide eosdem recepit. Mox autem de inventâ pecuniâ lætus viginti nummos crumenâ exemit, & pauperi honorarii vice obtulit. Renuit eos accipere Pauper, affirmans, nullam se ejus facti mercedem velle, ad quod Religio & conscientia obligarent. Cui alter: saltem decem accipe, quos tibi dono etiam non debitos. Sed & hos virorum optimus recusavit. Tunc velut irâ percitus Dominus crumenam in terram abjecit, cum dicto: si de meo nihil accipere vis, scias, nihil me amisisse: atque ita discessit. Quare coactus pauper aliquid deferre Domini humanitati & beneficentiæ, accepit oblatos decem, móxque ad

Baccon. Hist. Vent.

Petr. Bless. Serm. 14.

Prov. 28. 20.

Hom de Ve Apos c. 10.

ad eos inter alios inopes distribuendos se contulit. *Quale certamen fratres mei!* Totus Mundus vix erat dignum tam insigni spectaculo Theatrum: cujus solus DEUS dignus Spectator erat. *Theatrum Mundus, Spectator DEUS.* Sed ubi terrarum sunt, qui quandoque renovent similem conflictum in opprobrium & contemptum Avaritiæ? Vix reperitur aliquid, illico absconditur, & pro eo, quòd rei perditæ Dominus anxiè inquiratur, timetur, ne inveniatur. Et sic videtis, quòd quò magis obligationes Restitutionis faciendæ abundant, tantò rariores illi sint, qui promptâ manu eas velint adimplere.

XVI. Inprimis dicunt: *Non possum:* sed hoc non possum idem significat, ac hoc mihi durum est, atque difficile: aliud quid lucrari cupio, etiam alienæ rei adminiculo. Ex illis, quos DEUS peculiari odio prosequitur, unus est Dives mendax: *Divitem mendacem:* Hujusmodi Dives mendax est, qui dicit: *non possum:* sed mentitur; non vult. *Si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit.* Si ageretur de inveniendâ ratione Passioni alicui suæ obsecundandi: de promovendo læto cum amicis convivio; de vindicandâ injuriâ, majorem acceptâ reddendo; præstò statim essent, quæ requiruntur omnia; & nemo diceret: *Non possum.* Ite tempore hyemali ad fontem congelatum: dicetis, aquâ illum carcere. Sed quàm fallimini! exspectate, dum Auster spiret, cùm aquam videbitis abundantissimam. Sic cùm Passio quædam exarserit, subitò liquescit, quod crudelitas congelârat. Et verò res ipsa loquitur, quò quis fermè est ditior, hoc esse in expungendis nominibus tardiorem. Capræ cùm macræ sunt, sunt etiam fœcundæ; & quò magis pinguescunt, ad pariendum minus habiles evadunt. *Plin. l. 8. c. 50.*

XVII. Præterea qui, tam secum ipsis humani, excusationem hanc, *non possum*, tanquam bonam & sufficientem admittunt, quare eandem in aliis non probant? Pauper ille, qui ad satisfaciendum contractis nominibus compellitur, idipsum dicit, *non possum*, & majori quidem jure ac ratione, nec tamen auditur ut valida sed cùm lac præbere non potest, emungitur sanguis: Lictores in tugurium immittuntur, spoliatur, ut pignoris locò aliquid substituat; vix tantum ei straminis relinquitur, cui dormiturus incubet. An non hoc est bilancem iniquam manu tenere, quam DEUS adeò detestatur? *Statera dolosa abominatio est apud DEUM.* *Prov. 11. 1.* Cùm scilicet debita vestra tam negligenter expungitis, ea autem, quæ vobis debentur, tam severè exigitis. *Pondus aquum voluntas ejus.* Si quodvis leve incommodum ad Restitutionem licitè differendam sufficeret, nunquam illud tempus adveniret, quo restituere velletis, cùm semper vobis molestum accidat, restituere. Sed incommodum tale esse oportet ac tantum, quod notabiliter Creditoris incommodum excedat, adeò ut secun- *Lessius de Inst. l. 2. c. 16. dub. 1. n. 21.*

 dùm

dùm rectam rationem Creditor in tali casu dilationem, si peteretur, prudenter negare non posset.

XVIII. Fingite porrò, unum quempiam cognitâ hac restituendi obligatione Confessario omnino polliceri Restitutionem! viam autem, quâ pollicitationem suam executioni mandet, nunquam ingredi. Circinus uno pede terræ infixus hæret, altero, quò vultis, movetur: Ita hi, cùm non statim jubentur restituere, difficultatem non habent in promittendâ Restitutione in futurum quantam vultis: quia futurum, tanquam quid pictum molestiam iis nullam creat; præsens autem, ceu vivum, longè maximam. It nonnemo, qui ab annis compluribus nulli non Confessario Restitutionem adpromitat, quasi jam faciendam, quam tamen nunquam exequetur. O fructum pessimum Pœnitentiæ, qui nunquam ad maturitatem pertingit! Multorum opinio est, naturam matribus nullum certum pariendi tempus determinâsse: unde etiam Romani legitimam Matris illius prolem judicârunt, quæ mense primùm decimo tertio peperit; *Quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur.* Videtur ejusmodi opinio apud hos dilatores invaluisse; nisi quod eorum partus non tantum aliquot sint mensium, sed etiam annorum. Sæpè post matrem mortuam nascuntur; &, cùm priùs in lucem edi oportet, inexplicabili viscerum dolore ab iis quasi avellendi sunt, ut nascantur. Cæterùm res prorsus mirabilis est, videre tot homines, rebus alienis graves, semper parturire, dum identidem Confessariis spondent, se reddituros, quod suum non est, & hoc quantocyus: interim pariunt nunquam, propterea quòd promissa præstent nunquam. *Hæc est maxima mea cura, quâ affligor;* (ajunt Confessario) *an credit Pater, quòd de faciendâ restitutione non cogitem? certò restituam, sanctè promitto.* At, si Confessarius sumptis animis non respondeat disertè: Ite priùs, & Justitiæ debito restituendo satisfacite; tum redite à noxis absolvendi: non est periculum, quòd unquam præstent, quod promiserunt: morientur paturientes etiamnum, licèt integrum sæculum superviverent: quia Avaritia, quæ omne voluntati robur adimit, non finit, ut unquam solutio pridem matura, ab iis extorqueri possit.

Plin. l. 7. c. 5. V. Sennert. l. 4. p. 2. de Part. tard.

XIX. Verum quidem est, præter Avaritiam in injustâ hac dilatione, magna etiam ex parte, Ignorantiam accedere: credunt enim, quòd ad satisfaciendum legi Divinæ sufficiat, voluntatem restituendi habere, quandocunque demum id fiat: id quod sanè haud quaquam sufficit. Nam præceptum restitutionis partim affirmativum, partim negativum est. Partim dicit: *redde*: partim dicit: *non retine:* Unde non solùm obligat ad restituendum, sed etiam ad restituendum statim. Unde illa ipsa retentio rei alienæ injusta, etiamsi vera habeatur intentio reddendi, est velut iterata rei ablatio: *Non multum interest*, clamant SS. Canones, *præ-*

S. T. 2. 2. 62. ad 8

fer-

sertim quoad periculum animæ, detinere injustè; ac invadere alienum. Non solùm dicit DEUS, ut restituatis, sed insuper, ut, cùm reddere debes ad vesperum, non differas usque mane. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane:* & alibi: *eadem die reddes ei pretium laboris sui.* Unde sicut qui carbonem accensum in volâ manûs tenet, non satis habet dicere: decrevi illum abjicere: sed necesse habet, eum illico à se abjicere, cùm aliàs carbo magis urat, ac plagam faciat luculentiorem. Ita propositum Restitutionis non sufficit, sed quod malè possides; actu restituas necesse est, quamprimum, moraliter loquendo, potes; alioquin semper peccatum peccato cumulabis differens, tunc saltem, quando opportuna restituendi occasio se offert, & negligitur. Feræ omnes certum magnitudinis terminum habent, solo Crocodilo excepto; hic enim crescit, dum vivit. Similis differentia inter alia vitia & Avaritiam intercedit. Homicida, exempli gratiâ, ubi gladium vaginâ reposuit, finem sceleri suo imponit. Luxuriosus crimen finit, cùm nefandum opus consummavit; & sic loquendo de peccatis aliis omnibus, quæ dum Confessione non expiantur, non est dubium, quin vivant vigeántque in Auctoribus suis, non tamen crescunt. In furto aliter se res habet; hoc enim omni horâ crescit, cùm fur etiam tunc, quando manus tenet quietas, furari pergat, quamdiu rem furto ablatam injustè retinet. Verbô: Retentio est peccatum continuum, & non interruptum; est flumen peccatorum, quæ sicut unda undam trudit, se invicem consequuntur: est jugis conflictus contra Legem DEI, quin unquam arma ponantur; & in virtute continuatæ hujus Injustitiæ (sicut DEUS dicitur, omni momento nos creare, propterea quòd omni momento nos conservet) sic etiam dici potest, quòd qui aliena Domino suo non restituit, omni momento auferat, quia omni momento ablata retinet.

Margin: ...r. / ...r. / Inn. / c.39. / it. / 13. / t / 14.

XX. Verùm quid de illis dicemus, qui, cùm morituri sunt, volunt restituere? quasi verò aliâ ratione decreta sua maturare non possint, quàm sorba, quibus idem est maturescere & putrescere. Dum sani sunt, instar Gryphis iniqua lucra unguibus tenent: eripi illa non possunt, nisi cùm mors falce suâ ungues rescindit. Quanta hæc insania, si fortè quis vestrûm ex eorum est numero, qui ejúsmodi est animo? Nihil dicamus, quòd mors subitanea vos possit obruere. Omittamus, quòd hæredes, quæ à vobis constituta sunt, non exequantur. Omnia illa, & adhuc plura concedamus, quæ destinatione vestrâ præcipitis: quid deinde? Si interim ipsi potestis restituere, nec restituitis, pro eo, quòd animam vestram debitorum vinculis exsolvatis magnificis vestris promissis, sed primùm de futuro, quotidie eam magis illigatis. *Si res ablata reddi possit, & non reddatur, pœnitentia non agitur, sed simulatur.* Pœnitentia vestra pœnitentia quædam scenica est, quæ Dæ-

monibus ad spectandum convenientibus risum movet, & Confessio vestra Confessio personata est, mendax ac fallax, quæ non solùm DEUM non placat, sed magis provocat ad indignationem. Magnâ nimirum laude dignum est, à deforandis pauperibus abstinere, quando dentes vobis exciderunt, quibus eorum substantias arrodatis! Ipse Eleemosynæ vituperio non carent, quæ ad ultimum differuntur, non ut Eleemosynæ, sed ut eò usque dilatæ. Unde S. Basilius pridem ad eos, qui dum viverent, Eleemosynas largiri omittebant, ut morientes largirentur: *Heu miser! tunc liberalis cum hominibus eris, cùm ampliùs inter homines non deges.* Judicate jam, an eorum restitutiones laudem mereantur. Zachæus seriò pœnitens non dixit: *Si quid aliquem defraudavi, reddam quatuplum;* sed *reddo:* & ideo statim etiam salutem obtinuit: *Hodie huic domui salus à DEO facta est.*

Hom. in Div.

Luc. 19. 8.

XXI. Et tamen, quantum ab hoc discrepant nonnulli? quia si quandoque restituunt, consideremus tantisper, an ideò omnes isti injustorum lucrorum laqueis se expediant. Inprimis plerique eorum mare imitantur; quod ubi integras naves absorpsit, nonnisi tabulas, easque laceras ac confractas in littus ejicit, ita hi, ubi complures familias perdiderunt, communitates exhauserunt, Ecclesias spoliaverunt, reliquiis injusti lucri debitum suum expiare contendunt & Confessarium inquirunt, qui in hujusmodi compositione cum iis conveniat: eóque invento in animo se securos abitrantur. De Crocodilo refertur, quòd, postquam hominem devoravit, tanquam mortuum se in fabulo extendat hiante ore, ac aperto gutture: mox advolare dicunt aviculam, quæ reliquas intra dentes etiamnum hærentes extrahat & auferat. Idem planè Confessariorum nonnemo facere videtur. Accidit ad ejus pedes homo in pauperes crudelis, qui ubi non unum tantùm devoravit, velut doloris ac pœnitudinis Magnitudine mortuum se prosternit. Nec modicum præstat sacer hic Judex, si, quod rei alienæ tum adhuc reliquum est, ex confitentis dentibus extraxerit: alia enim, quæ jam concoxit, jam destruxit, jam cum suis miscuit, vis nulla est, quæ à Pœnitente extorqueat, & eorum redditionem persuadeat, licèt pari jure ad hæc, atque ad illa restituenda obligetur.

XX. Nec tantùm deficiunt plerumque in quantitate restitutionis, sed etiam in modo, quo fieri deberent. Totæ quandoque consistunt in eo, ut aliquid certæ Ecclesiæ, Sacello, Altaribus, aut procurandis Sacrificiis expendatur. Sed, quamvis Eleemosyna pro Restitutione est, cùm rei alienæ Dominus ignoratur, aut ei hæredes non succedunt, qui ejus partes ac personam, sustineant; si tamen contrà alicui innotescat, quis damnum passus sit, nulla satis Eleemosyna animum ejus solvet à contractâ obligatione, etiam cùm ad imitationem Zachæi, paulò antè laudati, dimidiam bonorum suorum partem in pauperes

S. Th. 2. 2. q. 62. a.

erogârit. Id quod ex eo satis colligitis, quòd ille contentus non fuerit
19. Christo dicere: *Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus:* sed insuper clarissimis verbis adjunxerit: *& si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Probè siquidem nôrat, quòd Eleemosyna, utut copiosa, cum Restitutione confundi non debeat. Cogitate jam, an vestra Eleemosyna, tenuis ac modica à restituendo excusare vos possit. Fuerit licèt copio-
.19. erb. st.c. sissima, nil proderit. Unus quispiam est, quem denudâsti; alius est, quem vestis; ait S. Augustinus. Unus lætatur ob rem à te acceptam, alius tristatur ob rem à te ereptam. Quem jam putamus à DEO auditum iri? an eum, qui misericordiam inclamat in virtute Eleemosynæ, an eum, qui Justitiam? Certè obligatio Justitiæ obligationem Misericordiæ præcedit: unde illi potiùs audientur, qui clamant contra vos ob jacturam, quam passi sunt; quàm qui pro vobis perorant, ob beneficentiam, quam sunt experti: si tamen benefici dici possunt, qui non sua largiuntur.

XXIII. Sed demus etiam, quòd Restitutio in debitâ quantitate, & ei, cui fieri debet, fiat; ubi invenietis aliquem, qui damna resarciat ex actione illâ injuriosâ provenientia? Invaserat Uladislaus Poloniæ Rex in bona quædam Ecclesiastica, Repetundarum, ut putabat, jure. Et à conjuge sua Sanctâ HedWige de Injustitiâ commonitus illico omnia restitui jussit. Bene est, ajebat Sancta Regina, quis autem misèrculis istis suas lacrymas reddet? *Pignora quidem reddemus Agrestibus: cæterùm lacrymas illorum quis reddet?* Ego quidem contentus forem, si etiam lacrymarum ratio non haberetur, quas fundunt Operæ, dum Mercedem diurni sui laboris expectant; modò damna, quæ ipsâ suâ expectatione incurrerunt, non sine omni compensatione in oblivionem venirent. Si pauper iste suo tempore mercedem accepisset, cum lucro familiæ suæ messis tempore prospexisset; sed quia ab avaro hoc Euclione merces injustè fuit dilata, pretio duplo majori, quàm aliàs emisset, rem deinceps emat necesse est. Et tamen, quis est, qui pauperi huic familiæ non dico lacrymas, quas hac durâ expectatione suspensa fudit, sed vera omnino damna resarciat? Avaritia ne quidem cogitare ista eos sinit: quamquam animus lumen quoddam, quo tam manifesta injustitia agnoscatur, affundere studeat, fixis de industriâ in terram oculis ad rem non attenditur. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Ps. 16. 11.

XXIV. Quid igitur de tam terribili, támque tenaci vobis laqueo videtur, quo, qui rem non suam detinet, constrictus tenetur? Terribilis inprimis est ob hoc, quòd nulla prorsus sit salutis consequendæ via & ratio, nisi reddatur jure, quod sine jure ablatum est. Tenax etiam est, propter summam reddendi difficultatem, si quis unquam rei alienæ vindicatione se permisit implicari. Certè non absque gravi causâ dixit Sapiens. *Qui* Prov. 21. 6.

con-

congregat thesauros linguâ mendacii (hoc est, cum falsitate, cum fraudibus, ac mendaciis in Confessione prolatis ad eos, qui ad Restitutionem eum volunt obligare) *impingetur ad laqueos mortis:* si enim hi laquei mortis non sunt, quinam erunt?

XXV. Nullúmne igitur remedium superest pro hujusmodi Captivorum turbâ? An cum Tertulliano, hanc Divitum generationem, Animas æternis flammis destinatas compellabimus? *Divites prædamnati.* Est modus etiam hæc rumpendi vincula, si modò quis tempori ad ea rumpenda se seriò accingat. Et primum quidem remedium servit ad illa laxanda: si nimirum assuescat quis perpendere dispendium, quod ex Restitutione provenit, aliâ ex parte plùs geminato lucro resarciri posse. Tale remedium est Eleemosyna, quæ ex proprio, non ex alieno erogatur. Hæc suprà quàm credi potest, fertilis est tam in hac vitâ, juxta Christi promissionem multiplicando bona, quæ possidentur, quàm in alterâ immensos thesauros præparando in Cœlo illi, qui eos plenâ illâ charitatis beneficentiâ sibi vindicare studuit. Fides ista, usu ipso animata, ita hominem, cætera tenacem, immutare potest, ut & aliter, & alia cumulare laboret. Aliter quidem, si ad rem augendam largiatur, non retineat. Alia verò, si pro caducis, æternis & mansuris opibus inhiet. Atque ita cor illud, cupidum simul & tenax, tanti lucri amittendi metu, facilè Summam suam capitalem credet mensæ minimè fallaci, ubi advertit, quòd non perdat, sed permutet in melius, dum immenso lucro ipsum DEUM sortitur debitorem: *Quid enim esse potest ditius homine, cujus profitetur DEUS se esse debitorem?*

Lib. de Pœnit.

S. Z. Serm. de var.

XXVI. Alterum remedium, quo vincula ista omnino abrumpantur, in vero desiderio animam suam æternùm servandi consistit. Amor, cùm magnus est, omnem aliam affectionem, ceu flamma major minorem, extinguit. Atque ideò, si Animam eo, quo decet, amore prosequi cœperitis, haud dubiè omnem injustè retinendi ea, quæ tamen aliquando reddi debent, affectum vincetis. Animo igitur seriô, planéque attento hæc Christi Servatoris verba pulcherrima versat. *Quid prodest homini, si Mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Eóque magis, quò non de toto Mundo agitur, sed de pugillo, ut sic loquamur, pulveris mundani; hoc est, de lucro quodam tenuissimo ac trivali, brevi tempore per mortem denuò eripiendo. Miser aliquis canis dimidio quandoque die leporem insequitur, ut ægrè jam spiritum trahat: & cùm demum eum assecutus est, ore & dentibus avelli sibi illum cernit, non alio tantæ suæ defatigationis præmio, quàm odore ex prædâ percepto. Ecce, quid Dives ex omnibus suis lucris tanto labore conquisitis tandem colligat: Vix ea congregavit, cùm mors è manibus rapit omnia, & ad hæredem transfert; qui exiguo ea tempore lusibus, & pergræcationibus dissipat, ac abligurit, quæ tantis sudori-

Matth. 16. 26.

doribus, curis ac sollicitudinibus fuere collecta. Et lucrum hoc tam miserabile condignum sit pretium, quo anima vestra væneat? *Quam dabit homo commutationem pro animâ suâ?*

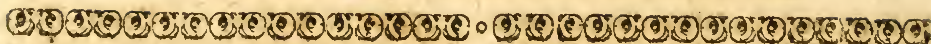
XXVII. Sed & hoc non omittamus, quòd bona injustè parta sæpè etiam opes illas consumant, quæ justô titulô acquisitæ fuêre. Inter lanam à mortuâ pecude resectam, & eam, quæ vivæ ablata est, istud est discriminis, quòd illa se ipsam consumat, tineas generando, quæ illam depascant: hæc verò se ipsâ potiùs augeatur & crescat. Eadem differentia inter lucra injusta, & justa intercedit. Injusta semetipsa consumunt, justa aut conservantur, aut augentur. *Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere*, salvâ religione; *quia facient sibi pennas quasi Aquilæ, & volabunt in cœlum:* quia cùm fuerint in manu tua, alas acquirent, avolabunt, & duplici ex capite delusum te relinquent; tum quòd bonis æternis, quæ abjecisti excidas; cùm quòd temporalibus, quibus tantopere inhiâsti, te oporteat spoliari: O igitur infelix permutatio! DEUM instar Judæ vendere, & ipso etiam pretio, quo venditus est, nòn potiri! præterquam quòd ea ipsa lucra, si votis etiam respondeant, non lucra, sed detrimenta dicenda sunt; utpote quibus animæ salus pessumdatur. Medium hac in re nullum datur: aut restituere, aut æternùm perire necessum est. Res aliena catena è ferro est, quæ non solùm ligat, ut funis, sed pondere insuper suo Animam opprimit.

XXVIII. Nescio, quis Comes Ecclesiæ Metensi agros quosdam rapuit, quos post mortem suam filiis reliquit, & hi hæredibus suis ad usque decimam generationem; Cùm Sanctus quidam Vir longam & altam vidit scalam, quâ gradatim ad infernum descendebant injusti illi Possessores, qui quamlibet sæpiùs à Ministris Ecclesiæ moniti, induci non poterant ad agros Ecclesiæ ablatos restituendos. En infausta familiæ hujus infelicis lucra! Sed non meliori sorte omnes illi utentur, quicunque aliena non reddent, laqueo hoc amoris rerum non suarum impliciti. *Fœnus pecuniæ funus est animæ.* S. Leonis Papæ assertio est. Restituere oportet, aut æternùm perire. An tonitru tam formidabile non sufficit ad meliorem vobis mentem injiciendam? Crocodili, utut cupidissimi, quemadmodum diximus, humanæ carnis, territi tamen vociferatione plurium, revomunt corpora paulò antè devorata. Et erit, qui denuntiationem damnationis æternæ, damnationis inevitabilis, damnationis jamjam imminentis non extimescat, nec induci se sinat ad reddenda, quæ injustè detinet? Repeto igitur. Aut restituendum est, aut æternùm pereundum. Necesse est minùs, quàm bestiam aliquam, sensûs habere, qui se ipsum potiùs totum perdere malit, quàm sua? imò, quàm perdere illud, quòd non est suum; sed quod vel invito vero domino vult facere suum. *Quid prodest homini, si Mundum universum lucretur, Anima verò suæ detrimentum patiatur?*

Baron. a. 1055. ex Epist. B. Petri Damiani ad Dominic.

Serm. 6.

Plin. l. 8. c. 25.

DISCURSUS XXVIII.

De Judiciis Temerariis.

I. NOn est officium inter homines periculosius, officiô Judicis. Sicut enim ut Magister perspicuè & clarè proponat, quæ docet, non satis est illa utcunque scire, sed necesse est perfectè plenéque ea perspexisse; ita ad officium Judicis tutò obeundum non vulgaris quædam prudentia, sed magna quædam, ac excellens requiritur. Et tamen, totius ferè Mundi negotium perpetuum est, Judicare, hoc est: pronuntiare de factis Proximi, qualia sint, damnare, déque iis decretoriam sententiam ferre; adeò ut S. Joannes Climacus diceret: Dæmonem non alio magis negotio inter nos distineri, quàm quo tentet ad peccata committenda, aut commissa dijudicanda: *Peccare nos Dæmones urgent, aut si non peccaverimus, judicare peccantes.* Sic in omni loco tribunalia statuuntur. Suspicio mera, pro justo examine habetur tenuis quædam rei species pro evidentia; & non tantùm non admittitur appellatio, sed Reus antè damnatur, quàm ad dicendam causam citetur; & antè quàm causam suam occipiat, jam definita est. Verùm enimverò scire vos velim, tot DEO Judices improbari; ipsúmque solum esse velle, qui hoc officium sustineat. Et ideò illius nomine vobis denuntio, ut ne hac in parte festinetis, qui enim temerè Proximum judicat, aliud non agit, quàm ut eâdem operâ se ipsum condemnet; *In quo alterum judicas, te ipsum condemnas.* Rom. 2. 1.

Clim. in Scala.

I.

II. Antequam tamen audacium horúmce Judiciorum iniquitatem consideremus (quod erit primum Discursus mei caput) declarare oportet, quid judicii temerarii nomine intelligatur. Aliud igitur est Dubium, aliud Suspicio, aliud Judicium. Dubium est Animi quædam suspensio, quâ nec in unam, nec in alteram partem propendemus. Suspicio est quidam debilis ac tenuis assensus. Judicium denique firmus quidam assensus est. Imaginamini vobis discursum vestrum bilancis instar se habere in manu rationis. Si Bilanx æquilibrium tenet, en Dubium; si plùs in unam quàm alteram partem propenderit, en Suspensionem; si toto pondere & impetu in partem unam fertur, en Judicium. Dubium & Suspicio, si ratione nulla nitantur, inter peccata venialia numerantur, non inter mortalia, plerumque saltem: & de his nunc mihi sermo non est. De illo Judicio absoluto loquor, quod mens nostra de via alterius nulla ratione nixa, format. Dixi, sine ratione, quia

S. Th. 2. 2. q. 60 a. 2.

quia cùm indicia sunt violenta, & præsumptiones validæ ad judicium ferendum; Judicium prudens, & non temerarium appellatur, atque adeò in eo ferendo non peccatur. Si vidua quæpiam omnis generis personas in domum suam admittit; si protervè cum viris ad se accedentibus colloquitur, & si non contenta mutuas ab iis pecunias accipere, promissa etiam ac donaria facilis admittit; admodum difficile creditu est, eam turturis instar solitarii amissum comparem lugere. Ideò Apostolus dixit: *Quorumdam peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium, quorumdam autem sequuntur.* Quia peccata quædam tam sunt in propatulo, ut probatione non egeant, aut processu judicali, sicut indigent alia, seipsa satis accusant. Verum est, in hujusmodi casibus Charitati locum dandum; excusanda est intentio (forsan minùs quàm apparet, rea) cùm opus excusari prorsus non potest, Carnis fragilitas incusanda est, aut vehementia suggestionis. Si etiam intentio excusationem non admittit, omnibus signis manifesta; in omni eventu meminisse debemus, nos etiam peccatores, & tales quidem, qui, si in hujusmodi circumstantiis fuissemus, graviùs ac fœdiùs essemus lapsi; eâ ferè ratione, quâ fæmina non audet virum suum ignaviæ accusare, è prælio domum fugâ se recipientem, bene sibi conscia, sibi tantùm animi non fuisse futurum, ut vel armis se accingeret. Sed ut in viam redeamus, ista hodie reprehendere non constitui. In illum

[margin: ad Timoth. S. eo. in hunc locum.]

ego pessimum morem invehor, multorum malè moratorum ac DEUM non timentium, qui liberè Proximorum suorum actiones damnant, non nisi levibus conjecturis ad id inducti. Quam injustitiam ut evidentiùs intelligatis, nôsse nos velim, tres ad boni Judicis officium conditiones requiri: Auctoritatem, Scientiam, & Justitiam. *S. Thom. 2. 2. q. 60. a. 2.* Sine Auctoritate in alienam messem involatur: sine Scientia judicium erit stultum; sine Justitia iniquum. Hæc verò omnia tria temerariè judicantibus deficere in præsentia demonstrabo.

III. Primò itaque Auctoritas, & propria Judici deest Jurisdictio. Jura non ferunt, ut æqualis in æqualem habeat Imperium; solùm in inferiorem concedunt: *Par in parem non habet imperium.* Quod si ita est, quâ igitur fratrem vestrum judicatis? *Tu autem quid judicas fratrem tuum?* *Rom. 14.* Duo judicorum genera hic distinguere possumus cum S. Thoma; unum est, quo judicatur, qualis sit res, & hoc non nisi Superiorum est. Alterum, quo judicatur; qualis esse deberet; id quod etiam Inferioribus potest competere. Quare igitur limites vestros transgredimini, & de eo, quod ad vos non pertinet, vultis sententiam ferre, ac definire, quænam sint actiones, mores, & consilia Proximi vestri; cùm ad summum judicare tantùm possetis, quales esse secundùm rectam rationem deberent? *Quis te constituit Judicem super nos?* *Exod. 2. 14.* Jure haud paulò majori ad vestrûm aliquem dicam, quàm ad Moysen superbus

perbus ille Hebræus. Tabulas profer, quibus hæc judicandi poteſtas in te confertur; aut ſaltem doce me, quis illam tibi contulerit, quis imperârit? *Quis te conſtituit Judicem?* Certum eſt, à DEO, qui tamen ſolus dare poteſt, jus hoc non eſſe profectum. Imò ille aliarum actionum curioſam inquiſitionem vetat: *Ne quære iniquitatem in domo juſti.* *Quis* ergo *te conſtituit Judicem?* Quis auctoritatem tribuit, quâ in alienas te non vocatus actiones intrudas? Si quis homo exterus domum alterius & conclave irrumpat, quin ante fores pulſet, etiam inter plebejos ruſticitatis reus habetur. Nec jura concedunt, ut feneſtra in pariete utrique vicino communi aperiatur citra utriusque aſſenſum. Quomodo igitur Jus hoc maximum vobis arrogatis? quo non ſolùm in alterius neſcientis & inviti domum intrare, ſed ipſum illius animum præſumitis ſubire, & feneſtram aperire in illo pariete, quem DEUS omnibus clauſum eſſe voluit: *Quis te conſtituit Judicem?* Judicium cordis humani DEUS ſoli ſibi reſervavit, & idcirco primùm Nomen, quod in ſacris Paginis habere voluit, fuit Eloym, quo Judex ſignificatur, perinde ac ſi ad ſolùm pertineat Creatorem, Creaturas ſuas judicare. Quod ipſum querebatur S. Job de Amicis ſuis, qui in viro Sancto condemnando erant tam faciles. Dolebat ei, quòd ipſi Arbitri eſſe vellent operum ejus, arbitrio planè inſolenti. *Quare perſequemini me ſicut DEUS?* Quaſi diceret: quâ auctoritate Divinum in me jus invaditis? Quare ùt ſupremi Domini; aut ùt legitimi Magiſtràtus mecum agitis? cùm non aliud, quàm ejusdem Domini mecum conſervi ſitis? Quo animo de vitâ mea ſententiam fertis, cùm in hac parte nemini niſi DEO, cujus totus ſum, me ſubjectum agnoſcam: *Quare me perſequimini ſicut DEUS?* An opem ei ſubſidiariam, tanquam impotenti, commodatum venitis? *Nunquid pro DEO judicare nitimini?* Et ecce quàm difforme ſit Juſtitiæ temerarium Judicium, ut quod eorum eſt, qui jus in alios affectant, quod tamen ipſis nullatenus competit.

Prov. 24. 15.

L. Cos. qui jus. ff. de servit. præd. Urb.

Job. 19

Job. 13. 8.

IV. Sed non minùs injuſtus ille eſt, cui altera judicium conditio deficit, neceſſaria ſcilicet ad judicandum ſcientia; ſive illa ſit juris, ſive facti. Deficit ergo inprimis Juris ſcientia: Nam ſi aliud foret nihil, ſolus amor quo nos ipſos complectimur, judicium pervertit, atque inclinat nos ad malè de proximo credendum, quaſi verò, quò plùs ille deprimitur, eò altiùs extollantur. Non eſt ventus magis turbidus, ait Ariſtoles, quàm, qui repercuſſus in ſe ipſum velut incurrit: quia non tantùm nubes non diſſipat, ſed magis condenſat. Simili modo Amor, quo nos ipſos perſequimur, ſe habet: omnia quodammodo in ſe reflectit, & inde facile contingit, ut mentem obſcuret, & rectum judicium intervertat. Cùm è diverſo, ſi proximus ex animo diligeretur, omnes ejus actiones nobis rectæ viderentur. *Ex alienis affectibus æſtimamur*, ſapienter dixit S. Gregorius Nazian-

Ser. 1 Prob.

zianzenus. Unde factum, ut idem David oculis Jonathæ rectus: Saulis verò ut quàm maximè curvus videretur. Jonathas enim pro regulâ sui judicii cor bonum & rectum habebat; Saul verò malignum & pessimè affectum. Non est mirum (ajebat S. Hieronymus scribens ad S. Paulinum Episcopum) non est mirum, quòd tantâ apud te in æstimatione sim, siquidem *metiris nos virtutibus tuis.* Et sic pariter non est mirum, quòd qui ipse perversus est, de altero etiam perversè judicet, nam secundùm id, quod in se habet, judicium fert, nec potest quidquam stabile ac firmum cernere, qui caput instar phrenetici in omnem partem jactat. *Sed & in viâ stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* Cain fratricida pessimus in eam venit opinionem, ut timeret neminem sibi venturum obviam, cui volupe non esset Cainum occidere. *Omnis, qui viderit me, occidet me.* Totila Gothorum Rex, quia mero ipse ingurgitare se solitus erat, cùm S. Cassium vultu rubricundum contueretur, sibi similem, ebriosum credidit. Lutherus, qui Monasteriis in prostibula commutatis Impudicitiæ Monstrum evasit, docere occæpit, continentiam homini servatu impossibilem esse. Paucis, judicia nostra ventis similia sunt; qui iis virtutibus ac qualitatibus imbuuntur, quibus terræ per quas transeunt, imbutæ sunt. *Ex alienis affectibus æstimamur,* & in illo trunco, ex quo peritus artifex, mentis suæ ideam secutus, format nobilem statuam; vilis Carbonarius aliud nihil considerat, quàm fœtidas ac fulginosas carbonum reliquias.

[Marginal notes, left: *Ep*ist. ad Paulin. — *E*ccl. 10. 3. — *Ge*n. 4. 14. — S. Greg l. Dial. c. 3.]

V. Perquam facilè igitur nobis in judicando Juris scientia deficit, & ubi hæc non deforet, illam Facti non haberemus, quia plerumque id, quod perperam judicatur, est ipsa intentio, quæ tamen nostros oculos longissimè effugit. Agyrta quidam Astrologum se venditabat peritissimum, & in rudium ac imperitorum coronâ verba sine fine faciebat de dispositione sphærarum, de stellarum distantiis, de planetarum omnium influxibus singillatim, ut Diogenes, non ferens ampliùs immanem jactantiam, à capite ad calcem firmo obtutu eum metiretur, ac postmodum iterum fixis in faciem oculis eum contemplatus rogaret: Quantum temporis est, ex quo illâ tu regione excessisti, & quantum temporis certam ibi sedem fixisti, ut adeò certa & distincta huc ad nos nova afferre non verearis? Hujusmodi exprobratio longè meliùs in temerarios hos homines caderet, qui ipsas etiam aliorum cogitationes perscrutari volunt, intimas licèt & inaccessas. Quanto tempore in aliorum cordibus habitâstis? & quando ex iisdem denuò reversi estis, quòd adeò exactas de iis notitias proferatis? Proprium cordis humani est, esse inscrutabile. *Pravum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognoscet illud?* Et arcaniora illiùs magis recondita pervidere, illius dos propria Domini est, qui formavit illud. *Ego Dominus scrutans cor.* Ipsi vos ipsos ex toto non agnoscetis, quomodo jactatis, aliarum arcana vobis adeò

[Marginal notes, right: Laert. l. 3. c. 17. — Jerem. 17. 9.]

deô esse perspecta? Quoties, cùm confitemini, dicitis; nescire vos an tentationi assenseritis an non? Dicitis; ignorare vos, quæ vestra tum fuerit intentio; an prudentes scientes feceritis, an passione impulsi? Et tamen, cùm nesciatis, quid in Mundo antiquo accidat, quem incolitis, divinatione vestra vultis assequi, quid in terra incognita Mundi novi agatur.

VI. Respondebitis; sequi vos in judicando ductum indiciorum, quæ apparent. Sed hoc est velle judicare qualitatem fundi abyssi marini ex paucis illis algis, quas in littus evomit. Deinde si hujusmodi judicium sufficiens non est, ut de vestra intentione pronuntietis, quare ad ferendum de aliorum intentione judicium vobis sufficit? Ne S. quidem Ecclesia, à Sancto Spiritu plurimùm illustrata, tali modo sine deceptione judicare præsumeret. *Ecclesia non judicat de internis. Illa*, tacitè in animo mussitatis; *Illa mali nihil perpetrat, quia occasionem non habet. Stat firma, quia non habet, qui impellat: Sed quanto tempore ita persistet? dum non inveniat, qui eam muneribus sollicitet, qui roget, qui illis humanitatis officiis, quæ ambit, eam colat ac provocet.* O tribunal formidabile! si in prægrandi quadam Aula trecenti illi & octodecim Episcopi considerent, qui in Consilio Nicæno Arium condemnârunt, non auderent hujusmodi sententiam de præsenti infelicis hujus fœminæ statu ferre: Vos autem non de præsenti, sed de futuro etiam tam malignè judicatis? Ecclesia de internis non judicat, nec credit, sufficientem sibi esse cognitionem facti, aut juris ad talem sententiam mille errandi periculis subjectam. Et tamen homuncio privatus liberè judicat, & credit se satis instructum, qui unum tantùm negotium agat, cùm tamen sæpè capitis illi à trunco distantia ignota sit. Prædictiones hæ nimium quantùm audaces sunt, in illis argumentis fundatæ, quæ omnia, & ipsa sunt debilia, & ex hujusmodi affectibus desumuntur, qui omnes occultam sui causam habent. Non sunt hæ actiones Prudentis sed Divini & Arioli; Id quod si mihi recusatis credere, Sancto Spiritui credite, qui cùm de homine invido loquitur, ait: *In similitudinem Arioli & Conjectoris æstimat, quod ignorat.* Prov. 23. 7 Astrologum spectate, qui cœlum contemplatur, & magna cum authoritate pronunciat: hæc & illa domus cœlestis, domus mortis est; ibi Scorpius, illic Serpens stabulatur. Stella illa rubicunda Martis est, semper strages meditantis, illa Veneris fax est, quæ nunquam non ad oblectationes carnis inclinat; & sic de aliis; cùm tamen in cœlo horum nihil sit, nec mors, nec serpens, nec scorpius, nec sanguis, nec immunditia; & ista, quæ finguntur vocabula, ex rerum natura non sint petita. *In similitudinem Arioli, & Conjectoris æstimat, quod ignorat.* Qui temerè judicat, vult, ut malum, quod transit, denuò sit præsens, & id: quod præsens est, etiam in futurum se extendat, & ut suas prædictiones magis certas ac securas reddat, hanc non oberrandi regulam sequitur: Judicare quod pejus est. Quasi verò actio quædam tam san-

ſancta ſit, quam, ſi quis velit, non poſſit peſſimè interpretari. Pharilæum illum, qui Chriſtum convivio excepit, obſervate, & videbitis, num vera dicam. Magdalenam ille ad Domini pedes videt, & impuram Meretricem judicat; *Peccatrix eſt*, nec de præſenti tantùm peccatricem eam credit, ſed talem, quæ ne quidem, cùm ad Chriſtum acceſſerit, emendari valeat ac mundari. Et tamen Magdalena jam tunc Peccatrix non erat; ut quæ ſuiſmet lacrymis omnes animæ ſuæ maculas eluerat; neç in futurum peccatrix futura erat, ita ut illa, quæ fatuo huic Aſtrologo Venus videbatur immunditiæ plena, lucidiſſima ſtella eſſet, quæ velut Heſperus ſequi debebat Juſtitiæ Solem usque ad occaſum in monte Calvario, quin & ad ipſum tumulum: quæque ut Poſphorus eundem Solem præcurrere debebat, annunciatura ejusdem Reſurrectionem, ita ut & Apoſtola, ſi ita loqui fas eſt, Apoſtolorum eſſet futura; qui à Magdalena primùm de Reſurrectione erant edocendi.

VII. Denique huic judicium turbæ non ſolùm Juriſdictio & Scientia deeſt, ſed ordo etiam in judiciis obſervari ſolitus, ex quo ordinis defectu perverſum omninò judicium illorum eſt. Ante omnia obtutum in Judicem convertite. Ille, qui ſe ipſum conſtituit Judicem, ſimul etiam accuſationis vices obit, quod in omni foro vetitum ac illicitum eſt. Præterea, uti dicebat Ariſtoteles, Judex argentarium æmulari debet, qui argentum verum ab adulterino dignoſcat, & ideò ſubtili admodum inveſtigatione

Vul- . 9. 1. Cor.

perquirat in factum, conſideret conditiones & adjuncta, juxta illud Jobi de ſe dicentis. *Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inveſtigabam.* In noſtro autem caſu omnia alia fiunt. Iniquitas Pentapolitanorum tam erat ſcandaloſa, ut vicina omnis regio ſceleribus inquinaretur, & gravitas peccati tam erat certa ac indubitata, ut omni momento è cœlo fulmina provocaret: DEUS tamen antequàm ſceleſtiſſimos hos homines condemnaret, illorum cauſam denuò explorare, ipſum locum inſpicere, & ipſemet enorme delicti corpus, utut famâ communi præcognitum, examinare conſtituit; *Deſcendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Non quòd Domino informationes iſtæ, ùt ait S. Gregorius, ſint neceſſariæ, cùm ſciat omnia; ſed ut nos inde doceamur, qui tam præcipites ad proximum noſtrum damnandum ferimur. *Ut nobis exemplum proponat, ne malum hominum antè præſumamus credere, quàm probare.* Fæmina aliqua veſtium ornatu, præ aliis exculta in templum veniat: illico eſt, qui in corde ſuo afferat: veſtis hæc pretium venditæ honeſtatis eſt. Juvencula quædam pallidiore vultu in publico compareat, & fractis viribus; ſubitò quis intra ſe muſſat: hæc mater eſt antè, quàm ſponſa: macilenta ejus facies meritò me facit formidare malum ab ipſa malè admiſſum. Alia in morbum incidit, & aliquanto tempore inter ſocias non comparet, ecce, ait nonnemo, quàm bellè ac ſolerter iſta uteri ſui tumorem, & onus occul-

Job. 19. 16.

Gen. 18. 21.

L. 19. Mor. c. 14.

occultè positum dissimulare nôrit ac tegere. Paucis: licèt venatione in corde humano nemini non sit interdictum, nemini tamen in eo venari non lubet; & si feræ desunt, eas ipse nasci facit. Ipsa etiam experientia mille deceptionum nostrarum non satis nos corrigit, quin identidem in malè sana judicia recidamus. Quoties judicâstis, rem quampiam, domi vestræ sepositam, furto fuisse sublectam, & cùm eam denuo reperistis, non furtum sed vestram oblivionem accusâstis? Quoties jurâssetis, neglectum ab hoc illóve urbanitatis officium non alio, quàm vos vilipendendi studio; postmodum autem cùm inquirendo rem, ut erat, didicistis, casu, non contemnendi animo id contigisse comperistis? In morbis acutis, ajunt Medici, admodùm incertas esse prognosces; eò quòd humor peccans facillimè sedem mutet. Id ipsum frequenter in judiciis, quæ de aliis ferimus, contingit: aut enim malum, quod asserimus, nunquam fuit; aut modò non est. Illa quæ impudica videtur, forsan non nisi aliquantum minùs cauta ac prudens fuit; aut si qualem credidistis, fuit, talis porrò non est, omninò resipuit. In omni ferè eventu non nisi nudum malum intuemur, bonum autem, quod ei conjunctum est, intueri negligimus. Subjecti Zonæ torridæ duas singulis annis hyemes experiuntur, sed & æstates duas. Si non pauci homines vitia quæpiam sua habent, habent tamen etiam virtutes: si scandalo quopiam alios offendunt, dant tamen etiam egenis Eleemosynas; abstinent à murmurationibus, neminem acriter mordent, mercedem Operariis fideliter exsolvunt, & peccatorum suorum maculas magnam partem charitate operiunt. Horum nullâ habitâ ratione plerique ad sententiam decretoriam statim deveniunt, & quod in Judicibus Lacedæmoniis reprehensum fuit, non secundùm Leges & Jura, sed secundùm arbitrium suum judicant ac decernunt.

Hippoc. l. 2. aphor. 19.

Arist. 2. Poli. c. 7. n.

VIII. Citaretur saltem antè Reus, & purgationes ejus audirentur. Sed nihil minùs. Alexander, cùm accusatorem quempiam audiret, aurem unam manu obturbat, cum dicto: hanc accusato reservo integram. Quis nostrùm est, qui in judicando proximo morem istum servet? plerumque non tantùm defensio non adhibetur, sed nec admittitur; & creditur, quòd in dubio illa interpretatio sit optima, quæ omnium maximè est sinistra. Illa demum rara ac solers prudentia creditur, quæ pro infallibili habet, omnem calorem esse febrim, omnem febrim esse putridam, omnem putredinem esse lethalem; & sic quivis æger inter desperatos habetur antè, quàm vena tactu exploretur. Disertè Jura præcipiunt, ut in dubio quilibet credatur bonus, aut saltem minùs reus, quàm secundùm allegata & probata præsumi possit? *Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.* Nos autem in judicandis aliorum actionibus alias prorsus leges, ad genium nostrum accommodatas, alia Digesta habemus, alios libros decretales, alios Codices; & his

Plutarch. Alex.

L. semper ff. de Reg. Jur.

his contra Proximum, non tamen contra nos ipsos utimur; siquidem ad excessus nostros excusandos, benignas sententias admittimus, aliorum autem ambiguos annutus inter certa flagitia numeramus. Insuper, qui ex officio Reos judicat, semper magis ad absolvendum, quàm ad condemnandum esse pronus debet. Nos semper inclinationem in sinu fovemus, quâ malimus proximum nostrum inter reos censere, & in solatium morborum nostrorum judicamus, sanum in Mundo hominem vix ullum reperiri. *Hoc habemus in malis solatium, nusquam inveniri Innocentiam*, dicebat Ennodius. Imò ita deceptionis hujus avidi sumus, ut, ne fortè errorem dedoceamur, non patiamur ad examinanda aliorum facta alia testimonia magis sincera & certa accedere, quàm sensus nostros, quibus illico omnia credimus, etiam contra manifestissimum DEI mandatum, quod inter peccata recenset; quòd in judicando solâ nitamur apparentiâ. *Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.*

...Con- ...ma- ...ff. ...g. ...s.

...v. 7.

XI. An fortassis illud DEI praeceptum minùs aequum fuit? si fidem solis habuissetis sensibus, quodnam vestrum fuisset de illo Latrone judicium, in Calvario Monte ad dextrum Christi latus pendente? Ille jam acceperat Jus stabile ad magnum illud Coeli Regnum. Et tamen vestrâ sententiâ habendus fuisset homo nequam, mille mortes promeritus, perinde ac scelerum socius, quem à Christi sinistrâ suffixerant. Vos quoque cum Eli Sacerdote Annam illam non S[illegible] more, sed vino ebrium pr[illegible]. Non soli Melitenses, sed vos quoque damnâssetis Paulum illum Apostolum, ut hominem consceleratum, qui vix à naufragio ad littus appulsus ipso mox in littore parum abfuerit, quin à vipera venenatissima morsus vitam suo merito amitteret, quam è fluctibus salvam extulerat. Vae castissimae Judithae; si vos Judices nacta fuisset, dum positis viduitatis suae vestimentis, & lugubri vultu, totam se ad hilaritatem, & quantam potuit venustatem composuit, nec alio, quàm ancillâ suâ unicâ, comite totâ muliebris mundi pompâ superbiens in Assyriorum castra prodiit, cùm interim animo volveret grande illud consilium, mox facto ipso complendum, impium Holoferni caput demetendi. Mussitâssetis saltem tacitè vobiscum, Juditham nimis immatura viduitate fessam ire ad procos vel inter hostes quaerendos. Et tamen vestra haec sententia magis falsa ac mendax esse non potuisset. Sed hoc est periculum illud, cui expositus est, quisquis sensibus duntaxat in judicando ducibus utitur; ut sit judex audax potiùs, quàm rectus & aequus. *Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.* Jo. 7. v. 24.

X. Quod si ita est, quid tandem vos de iniquissimis istis sententiis pronuntiatis, quas saepenumero in tribunali Phantasiae ac opinionum nostrarum contra proximum nostrum promulgamus? an Judicium magis perversum, ac justitiae contrarium reperiri

riri potest; magis præcipitatum defectu notitiæ, magis injustæ usurpatum defectu authoritatis, ac Juris requisiti; hujusmodi temeritas vituperio dignissima foret, etiamsi ratiocinando veritatem assequeretur: perpendite proin, quantò sit vituperabilior, dum errat, ac fallitur? Temeritas Ducum etiam post victoriam punitur: an existimare possumus, post acceptam cladem impunè illam laturos?

II.

XI. Restat igitur: ut videamus, quàm justè se ipsum condemnet, qui tam iniquè proximum suum condemnavit; quod erat alterum Discursûs mei argumentum. *In quo alterum judicas, teipsum condemnas.* Verùm, ut eò meliùs intelligatur judicii illius severitas, quo DEUS intrusos hos judices & inhumanos judicabit, geminam injuriam considerare oportet, quam judicando DEO inferunt & proximo. Et quod proximum attinet, damnum tantò est majus, ait S. Thomas, quantò majus est bonum, quòd judicio hoc nostro ei surripimus. Etenim apud nos ipsos bonum illud nomen, quod possidebat, illámque bonam famam, quæ inter bona externa principatum tenet, quámque non raro homines ipsi vitæ præponunt, auferimus. Tanto cum sensu S. David iniquè & præposterè ab hominibus se judicatum accepit, ut præoptaret à Divino etiam tribunali judicari, utut aliàs DEI judicia adoranda magis, quàm pervestiganda, tantopere formidaret. Nihil refert, dicebat ad

S. Thom. 2. 2. q. 60. a. 4.

DEUM David, *Discerne causam meam de gente non sancta.* Domine tu causam meam judica, & tolle eam ab improba gente ista, totámque ad tuum tribunal transfer: *Dijudica causam, quæ mihi intenditur à gente non sancta.* Nam etsi justitia tua non sine rigore est, justa tamen est, nec timere me in tuo tribunali oportet, ut in illo hominum, ne meæ intentiones sinistrè accipiantur, ne causa mea reddatur difficilior; ne gratum sit judici state contra me præjudicia; ne passio inordinata prævaleat ad ferendam contra me sententiam injustam. *Discerne causam meam de gente non sancta.* Non diversa ab hoc Davidico sunt multorum justorum desideria, quia & ipsi à judicio hominum ad Divinum tribunal, in quo solo nemini unquam fit injuria, appellare coacti sunt. Casum prorsus stupendum in hoc genere percipite, quem vobis constitui enarrare.

Psal. 4

Bellar.

XII. Senex quidam virtutis consummatæ, & annorum plùsquam sexaginta, nomine Vitalius, relictâ solitudine Alexandriam venit, negotii alicujus gratiâ, quod in quocunque alio temerarium videri debuisset. Sed Lux Spiritûs Sancti, quæ cordi ejus manifestè illapsa est, securum eum reddidit, quòd ea in re non erraret. Ingressus est itaque civitatem, ut ardenti suo zelo satisfacere, & desudaret cum aliis in meretricibus ex impudicitiæ cœno ad bonam frugem reducendis, quæ magno numero inibi reperiebantur. Cœpit cum misellis istis agere, quâ rationibus quâ precibus, quin & Eleemosynis opportunè subministrandis,

dis, nec frustra, à pluribus enim impetravit, ut turpi consuetudini perpetuum nuntium remitterent; aliis verò, ut, si pacem stabilem cum DEO nunc quidem nollent inire, turpi vitæ penitus renunciando, interrumperent saltem illam, & sic velut inducias cum DEO pacifcerentur. Quapropter, argenti aliquid iis largitus vicissim ab iis exigat, ut noctem illam absque peccato transigerent; ipse verò interim excubabat modò in hujus, modò in alterius ædibus, ibique totam noctem in precibus, pro earum salute fundendis, absumens, interim à peccato eas custodiebat, pectus insuper pacto arctissimo, ut ne cui mortalium hanc suam negotiationem manifestarent quâ non earum corpora, sed animas, ab iis cuperet. Studium hoc in oculis DEI tam sanctum, in mortalium oculis omni reprehensione dignum videbatur, quorum pars major non ùt suspectam modò, sed insuper ùt scandolosam hanc cum venalis pudicitiæ fæminis tantam familiaritatem vituperabat. Quare virum Sanctum, ad Joannem Eleemosynarium, Episcopum tunc Alexandrinum, detulerunt; qui tamen aut quia virtutem Vitalii satis perspectam habebat, aut quia innocentissimus ipse tales & cæteros non judicare consueverat, accusationem neglexit, suámque Vitalio libertatem integram permisit, ut porrò cùm fæminis illis ageret; quarum una impetrare à se aliquando non potuit, quin in colloquio admirabilem Vitalii continentiam prædicaret. Hic verò, quis crederet? à DEO obtinuit, ut illa in pœnam violati arcani à Diabolo infestaretur; ex quo populus tantò magìs in sinistro suo judicio confirmatus, non modò illud non deposuit, sed auxit etiam; ita ut fæminæ, uti rebantur, mendaci partim insultarent, partim etiam dicerent: Par esse, ut omnes ejus fæminæ damno saperent, & nemo deinceps impiorum causam ageret. Præ aliis autem Juvenis quidem, qui aurium tenus obscænitatis luto immersus, capere non poterat; quòd alius mustelæ instar sine labe cum ejusmodi conditionis mulierculis commoraretur, cùm summo mane Vitalium obvium habuisset, tum ipsum ex infami prostibulo egredientem; Hæccine, inquit, cella est, ubi habitas, malè feriate Monache? Hinc tui focii, quibuscum psalmos canis? & cum dicto insignem ei colaphum impegit. Tunc Vitalius, quàm sereno vultu nihil turbatus, tam luce supernâ illustratus: fili, respondit, pro colapho, quem mihi infregisti, intra breve tempus alium meo nomine accipies, sed tantò sonantiorem, ut tota Alexandria ejus sonum sit perceptura. Eventus Vatem probavit, nam cùm juvenis ille paulò post plateam inambularet, Dæmon formam nigerrimi Æthiopis mentitus comparuit, ejúsque lateri appropians alapam ei inflixit tanto robore, ut sonitus ad teli jactum exaudiretur, cum dicto: Hic est ille colaphus, quem tibi Abbas Vitalius mittit in vicem illius, quem à te accepit. Mox Juvenis velut ex animis humi provolutus, ore spumas evomere, toto corpore agitari, furere, sic ut jam sui compos non

esset. Ubi ad se rediit, dolens agnovit admissi à se facinoris indignitatem & ad veniam obtinendam, magnâ populi multitudine stipatus, viri Sancti domum petiit. At ecce! cùm fores recludunt; vident eum recens defunctum, orantis habitu, flexis poplitibus, & manu utraque in coelum porrecta, eo ipso situ, quo noctes totas pervigil in infamium muliercularum ædibus traducebat. Humi autem non sine insigni miraculo hæc verba insculpta legebantur: *Viri Alexandrini, nolite ante tempus aliquid judicare, quoad usque veniat Dominus.* Hoc tam prodigiosô testimonio commoti omnes Virum Sanctum magno cum honore tumulo intulerunt: fœminæ verò obtentâ jam loquendi veniâ miris laudibus Viri integritatem deprædicârunt, contestatæ, se eam hactenus aperire non potuisse, religione præpeditas & minis, quas Vitalius loquacibus intentâsset. Sanctus denique Juvenem Dæmone liberavit, qui eum & percusserat simul & invaserat. Juvenis autem, Mundo valere jusso, ille se ergastulo inclusit, ad vitam pœnitendo finiendam, ex quo Vitalius prodierat ad suam in Lupanaribus transigendam.

In vit. PP. l. 1.

XIII. Ecce quàm procul sit Judicium DEI ab injuriis innocenti irrogandis, quas hominum judicia toties inferunt. Liceat mihi etiam hoc addere: si DEUS non vult, ut quis alterum judicet sinistrè etiam in casu, quo indicia haud obscura se offerunt, quantò magis illi displicebit, si quis alterum sinistrè judicet, motus indiciis admodum tenuibus & levibus, uti plerúmque accidit? Videbatur in memorato eventu excusationem mereri, qui actionem professioni monasticæ tam adversantem (qualis erat illa non solùm conversatio, sed familiaritas & frequentia cum mulierculis perditissimæ famæ) sceleris arguebat. Et tamen, quia Vitalii virtus tam erat nota, ut etiam S. Joannes Patriarcha eam in dubium vocare non auderet, par non erat, ut ab hominibus inferioris conditionis, tantò minùs sapientibus tam liberè condemnaretur. *Nolite ante tempus judicare.*

XIV. Verum tamen est, licet iis, qui aliis regendis præfecti sunt, judicare concessum non sit, nequaquam tamen eósmet prohiberi, quò minùs provideant atque prospiciant. Atque ita, quæ est S. Thomæ doctrina, ubi de aliquo judicando agitur, semper illa, quæ sunt dubia, in partem meliorem accipere oportet: cùm verò de remedio providendum est, sive nobis, sive aliis adhibendo, ita procedendum videtur, quasi semper in deteriorem partem omnia acciperentur, ut scilicet secundùm sanæ prudentiæ regulas semper tutiora sectemur. Sic, exempli gratiâ, Mater quæpiam persuadere sibi debet, filiam suam castam esse, bene moratam, & famæ optimæ, dum argumentum aliud non habet; ex altera verò parte perinde invigilare debet, ac si alia omnia teneret, omnes gressus observando, omnes oculorum obtutus, colloquia omnia, non aliter, ac si nequissimam reputaret. Quæ pro-

S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 4. ad 3.

procedendi ratio nihil de judicio perverſo, plurimum verò de cauta gubernatione habet. Et ſecundùm hanc regulam concedo vobis, ut non facilè quemquam illorum Juvenum viciniæ veſtræ, qui tam bellè domos veſtras circumeunt, in furum ac prædonum numero habeatis, dummodo interim Vineam veſtram bene firmâ ſepe cingatis, ut etiam qui voluerit, nocere illi non poſſit.

XV. Jam ad propoſitum redeundo: magnam dico eſſe illam injuriam, quæ proximo infertur, dum ſine juſta cauſa ſceleratus habetur: ſed haud paulò major eſt, quâ DEUS irritatur: ita ut S. Dorotheus auſus ſit, dicere; quòd vix aliud vitium ſit, à quo DEUS ita abhorreat, illúdque ita abominetur, ac à temerario judicio; in cujus dicti confirmationem adducit omnes Eremi Patres ſibi optimè notos: *Nil magìs averſatur & abominatur DEUS, quàm proximum judicare, ut præclarè aſſerunt omnes Patres noſtri.* Et non ſine ratione. Etenim temeritas iſta plurimorum malorum origo, & inſuper graviſſima injuria eſt, quæ omnibus tribus SS. Trinitatis perſonis infertur. Mille quidem malorum origo eſt, cùm ſit fons omnium detractionum magis vigentium & univerſalium, atque omnes plateas & fora inundantium. Vix hic aut ille ſiniſtrum de proximo ſuo judicium formavit, illico etiam alteri cuicunque illud manifeſtare feſtinat. Ut ſic de quibuſdam illud dici poſſit, quod Plinius de Locuſtis ſcripſit, earum ſtridorem non è pectore, ſed occipite provenire. Ita quorumdam garrulitas cerebro eſt connexa, ut quidquid per hoc adversùs proximum ſuum tranſit, illico ſine reſpectu aliis enarrare velint. *Tota die injuſtitiam cogitavit lingua tua.* Ipſum cogitare loqui eſt, adeò apud nonnullos conjuncta ſunt. Et quamvis hæc judicia nonnunquam proferantur, ceu ſuſpiciones tantùm, addita proteſtatione, iis fidem non adhiberi; magnum tamen inde malum generatur; quia ubi audientibus nimis quàm facilè creduntur, ac facillimè etiam divulgantur: & licèt forſan in omnimodam diffamati denigrationem iſta omnia non cedant; offuſcatur tamen bona ejus fama, non aliter, ac quæ fulmine quidem non omnino tanguntur, halitu tamen quodam afflata colorem ſuum amittunt. Cùm enim malignitas infractis jam viribus intima pervadere non poſſit, extima ſaltem inficit, & ſplendore ſuo ſpoliat. Pejus adhuc eſt, quòd ex hoc ipſo fonte ſubinde oriantur rixæ, rancores, inimicitiæ, quin ipſa etiam homicidia non pauca; quæ non omnia ex prima illa temerariè concepta, & pejùs inter alios ſparſa ſuſpicione promanant.

XVI. Dixi inſuper, Judicia iſthæc ſingularem SS. Trinitati injuriam facere. Fundamentum hujus meæ aſſertionis audite. *Unus eſt Legislator & Judex, qui poteſt perdere & liberare,* ait S. Jacobus, *tu autem quis es, qui judicas proximum?* DEUS ita unus eſt, ut collegam habere non poſſit: *Unus eſt.* Et tamen, qui in partem officii judi-

Marginalia: Do- … en. 6. — Plin. l. 11. c. 19. — Pſ. 51. 42. — Albert. M. l. 3. Met. tr. 3. 6. 22. — Iac. 4. 13.

judicialis venire vult, Collegam ei se vult adjungere in officio Judicis, & nescio, an non etiam Legislatorem. Est hæc Superbia Luciferi Superbiæ simillima: *Ascendam super altitudinem nubium*, fastuosus iste dixit, *similis ero Altissimo.* Simile quid dicere videtur, quicunque hominum corda penetrare (locum magis à nostro conspectu remotum, quàm ipsæ nubes sunt) & ibi sicut DEUS vult ferre sententiam de iis, quæ fiunt. Quæ verò major esse temeritas possit? ait S. Bernardus: Pater Æternus, cùm sit Mundi Legislator, Judex etiam esse posset, non vult tamen Mundum judicare, sed munus hoc Filio suo cessit: *Pater non judicat quemquam*: & ego, pergit Sanctus, in munus, quod æternus Pater ultrò non exercet, involabo? *Et ego mihi assumam, quod nec ipse Pater assumit?* An in creatura putidissima fingi audacia major possit? Et hæc de injuria in primam Personam designata; ad secundam transeamus. *Unus est Legislator & Judex.* Filius DEI est iste Judex, qui constitutus est Judex Vivorum & Mortuorum, hoc est, Proborum & Improborum: *Constitutus est Judex Vivorum & mortuorum.* Quantam non injuriam infert Divino Tribunali, qui officium judicandi sibi arrogare, & sedem Filio DEI reservatam occupare non veretur? Non multum ab hinc temporis effluxit, cùm nobilis quidam Eques, quòd Sellam regiam insedisset, vitâ factum illud suum luit. Quam igitur pœnam ac supplicium merebitur Arrogantia, quæ omni ferè horâ similes ausus in DEI Filium attentat? Præsertim cùm, licèt hic Judex talis sit, qui in nullo suo judicio falli potest, juxta illud: *Si judico ego, judicium meum verum est*: tam modestè, támque benignè hac sua potestate utatur, ut ne quidem mulierem de adulterio jam convictam, condemnare velit. Cogitate itaque, an temeritatem & audaciam illorum toleraturus sit, qui summa cum facilitate alios, quandoque ne quidem reos, comdemnare præsumunt? & hæc est injuria in secundam Personam commissa. Ad Tertiam veniamus. *Unus est Legislator & Judex, qui potest perdere & liberare.* Spiritus Sanctus, quamvis possit justè & punire & liberare, juxta arbitrium, mavult tamen, impellente infinitâ bonitate suâ, & ipse erga opera sua exercere miserationem & pietatem infinitam, quàm supplicia & pœnas. Quàm igitur ingratum invisúmque ipsi erit, si Peccator, cujus esset pro peccatis suísmet misericordiam implorare, semper in id incumbat, quomodo alium aut puniat, aut sententiam contra ipsum ferat, interpretando sinistrè cogitationes, divinando de consiliis & animi decretis, dicta cavillando, & lacerando Christianam illam charitatem, cujus proprium est; nescire, facilè mala cogitare? *Charitas non cogitat malum*; utpote quæ instar pretiosæ aurifodinæ omnem etiam illam aquam reddit pretiosam, quæ per illius venas transit. Hæc arrogantia ita S. Spiritui displicet, ut inter omnia Mundi scelera nullum ita se reprehensurum, & speciali

Joann. 5. 22.

Epist. 41.

Jo. 7.

ſpeciali pœnâ caſtigaturum denuntiârit, ac iniqua hæc judicia: *Arguet mundum de Juſtitia & de Judicio.* Et ſic illud S. Auguſtini effatum verificatur, dicentis: *Judicandi temeritas* (quantumcunque multas turbas contra charitatem & commercium humanum excitet) *nulli plus nocet, quàm ipſi Judici.* Hæc eſt injuria Spiritui Sancto illata, atque adeò toti SS. Trinitati, quæ, ùt Sanctus quidam Monachus audivit, de cœlo clamat: *Tulerunt homines ſibi judicium meum.*

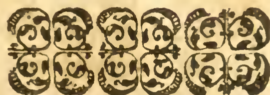
XVII. Quapropter verbis Apoſtoli ſuperiùs allatis concludamus: *Tu quis es, qui judicas alienum ſervum.* Qui ſumus nos, ut tantam in alios auctoritatem nobis arrogamus? *Quis te conſtituit Principem ſuper nos?* forſan altioris, quàm proximus noſter ſit, conditionis ſumus, an ſervi omnes ejusdem Domini? *Tu quis es* forſan tam nullius noxæ nobis conſcii ſumus, ut tempus nobis abundet, quo proximi potiùs debitorum numerum ineamus, quàm de noſtris expungendis ſoliciti ſimus? *miſer homo ſemetipſum ignorando vult agnoſcere pariter & judicare cor proximorum,* dixit DEUS ipſe ad S. Catharinam Senenſem, quaſi ex illorum genere eſſet, qui de nocte acutiùs, quàm de die vident. *Meliùs noctu vident, quàm interdiu.*

XVIII. *Tu quis es, qui judicas?* Unde tua Jurisdictio, quâ judicium hoc jure ac meritò exerces, ſi totam DEUS ſibi reſervavit? *DEI judicium eſt.* Ubi tua Scientia, dum vis, ut indicia & præſumptiones leviſſimæ pro innumeris teſtimoniis ſcripto conſignatis ſufficiant? *Incivile eſt, niſi tota lege perſpectâ, unicâ ejus particulâ propoſitâ judicare.* Ubi denique Juſtitia; cùm toti ſimus in miſeratione erga nos, toti in rigore versùs alios? ita ut duplici pondere in æſtimatione interna appendamus, ac duplici ulna metiamur omnia, cum graviſſima DEI indignatione, clamantis: *Pondus & pondus; menſura & menſura; utrúmque abominabile eſt apud DEUM.* Non ita Dilectiſſimi, deinceps agamus: *Non ergo ampliùs invicem judicemus.* Domino ſuo ſervum judicandum relinquamus: nam *Domino ſuo ſtat aut cadit.* Nos autem diſcamus noſmetipſos judicare, & malignam illam propenſionem, quâ ad illa, quæ ad nos non pertinent, dijudicanda impellimur, in profectum noſtrum & commodum convertamur. Nam ſi ullibi ſeveritati & rigori locus eſt, eſt in nobismetipſis, factíſque noſtris dijudicandis:

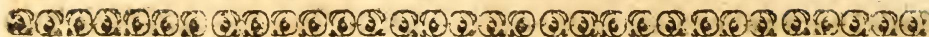
Si noſmetipſos dijudicaremus, non utique judicaremur.

(Margin notes: ...1.16. — ...in ...t. l. ...6. — ...ictis ...de — ...og. ...3. — ...l. 9. — ...ic. — L. Incivile eſt. ff. de legibus. — Prov. 20. 10. — Rom. 14. 4. — 1. Cor. 11. 31.)

* * *

DISCUR-

DISCURSUS XXIX.

De Detractione.

I. SI iidem Aphorismi proportione quadam locum habent in cura Animorum, quibus Ars Medica in curandis corporibus utitur, cogor hodie Detractoribus alieni mali nuntii bajulus esse. Non dicam, quòd de illorum salute desperem, dico tamen, malè eos habere, ac haud paulò deteriùs, quàm ipsi sibi persuadeant. Apud Medentes, Axiomatis instar obtinet, quòd in acutis præsertim morbis certissima signa ex linguæ habitudine colligi possint, ita ut hujus in manifestandâ morbi naturâ fides certior sit, quàm arteriæ pulsus. Si in ore febri laborantis linguam conspicamini instar extincti carbonis nigram, & instar ardentis accensam; etiamsi Arteriæ pulsus aliud loqueretur, nolite ei fidem habere; linguæ potiùs credite; & parate ad sepulturam necessaria; Infirmus enim paulò post funus erit. *Lingua nigra & virulenta, calamitosissima.* Id ipsum dicam in animorum vestrorum cura. Si arteriam quorumdam exploro, rectè se habet. Multi illorum frequentant Templa, jejuniô subinde intra hebdomadam se macerant; publicè privatímque preces ad DEUM fundunt. Rectè ista se habent. At si linguam maledicentiâ inflammatam, &, quod pejus est, nigram, toxicóque infectam re-

Hipp. in Coac. Pran.

spicio, timeo, ut, quod res est, fatear, occultam quamdam & non facilè medicabilem malignitatem, quæ mortem, eámque æternam accersat. Quæso igitur, attentis hodie animis auribúsque adeste; etenim si non aliud, quàm mali hujus gravitatem intellexeritis, sola hæc remedii non parum efficacis locò esse posset.

II. Optarem quidem omnem ab ore vestro maledicentiam, si tantùm promittere mihi unquam possem; quàm longissimè in exilium amandare, præ cæteris tamen illam, quæ occultè famam proximo, si non tollit, minuit certè, & Detractio dicitur: fit ea duobus modis. Primò, quando ad nocendum famæ Proximi falsum spargitur: secundò, quando verum quidem dicitur, sed occultum; aut notum quidem, verùm exaggeratum & auctum; aut cùm in bonam partem accipi posset detortum in sinistram. In primo peccatur graviùs, cùm malitiæ detractionis etiam mendacium accedat: in secundo non ita quidem graviter, magis tamen frequenter. Et ideò quia hoc malum admodum commune est, quod nullo negotio quilibet agnoscere in se ipso potest; hoc potissimum hodierna Dissertatione petere constitui. Et,

S. Th. 2. 2. q. 73. ar. 1. 3.

ecce, dum me ad rem accingo, oculis sese meis ingens illa fera exhibet, quam S. Propheta Daniel in visionibus suis mysterio plenis spectabilem habuit, triplici terribilium dentium ordine armatam: & in hac plùs quàm in alia quamlibet perfectam alienæ famæ detrahentis effigiem agnosco; qui haud dubiè fera est, cùm sit humani generis inimicus, & os habeat, quod non tantùm dentibus armatur ita exacutis,
v. ut S. Spiritus eos gladios dicat: *Ge-*
21. *neratio, quæ pro dentibus gladios habet*. Sed insuper dentes hos triplici ordine ac serie dispositos, quibus simul eodémque momento tres omnino strages edat, stragem in Proximi absentis famâ, quam primo ante oculos ponam: stragem in animo Proximi præsentis, quam secundo; & stragem in ipsa Anima Detractoris, quam ut cæteris graviorem tertio loco persequar.

I.

III. Primò itaque Detractio famam devorat Proximi absentis, & sic uno bolo plùs consumit, quàm famosa illa Regina, quæ nobili suo hospiti in una margarita liquefacta plusquam dimidii millionis pretium bibendum pro-
v. pinavit. Nihil exaggero: *Melius est*
1. *nomen bonum, quàm divitiæ multæ:* Magisque est æstimabile nomen Justi, quàm totius Mundi caducæ divitiæ, quæ & justis, & Peccatoribus communes sunt. Fama inter bona exteriora magnum valde bonum est, ut
Hom. docet S. Thomas, & ad commercium
9. humanum virtutísque veræ studium
34. 2. summè necessarium. Quòd bonum valdè magnum sit, manifestum est, nam æstimatio vita quædam civilis est, & bonum hominis, ut homo est, & differt à belluis, proprium. Etenim belluæ, quamvis etiam ipsæ appetant suo modo excellere, séque opponant talem excellentiam impedientibus, non affectant tamen bonum nomen, ut affectat homo, & honorem inde redundantem. Imò si illa æstimatio, quâ rem quampiam Dominus prosequitur, & custodit, pretium ei addit, dicere necessum est, quòd vita hæc Moralis, quâ inter homines cum quadam dignitate vivitur, vitam naturalem quodammodo adæquet, aut fortasse excedat: cùm magna hominum pars publicam infamiam magis, quàm ipsam mortem horreat. Deinde bonum famæ ad commercium humanum, & vitam cum virtute agendam summè necessarium est: per illud enim homo fit aptus ad omne genus negotii & officii, quod eum inter homines exercere oportet. Et, si nihil aliud præstaret, nunquam non frenum est, quo quis ab omnibus se cohibeat noxis, quæ eam aut perdunt, aut perdendæ periculo opponunt. *Fa-* S. Thom.
ma facit idoneum ad officia humana, & quod l.
præservat à peccatis. Et quamvis 10. art.
Lex Christiana doceat, hominum æ- 13.
stimationem expetendam non esse, imò ne curandam quidem; id tamen sic accipiendum, ut vetet eam tanquam finem sectari: nam famæ ut medii cujusdam maximè ad virtutem exercendam necessarii rationem habere, est res laude dignissima, præsertim in eo, qui non soli sibi à communi con-

ſortio abjunctus vivit, ſed etiam aliis: unde honor juſtè æſtimatur, nihil, quo perdatur, mali operando; juſtè etiam contemnitur, nihil, quo obtineatur, mali operando.

IV. Ex quibus omnibus nullo negotio colligere licet, quanto damno Detractor proximum abſentem afficiat, cùm ſuam ei famam devorat. Damnum certè tam magnum eſt, ut in comparationem cum homicidio veniat, licèt illud non exæquet: *Qui occidit fratrem ſuum, & qui detrahit ei, pariter homicidæ eſſe monſtrantur.* Et hoc fermè ſignificare vult ſacer Textus, cùm modò novaculum, modò ſagittam, modò gladium vocat, ad denotandas ſcilicet luculentas illas plagas, quas cordi proximi & bono ejus nomini infligit. Imò ſi lingua Detractoris ſe ſola non pertingit ad proximum etiam vitâ naturali privandum, aliis tamen perfrequenter enſem in manus porrigit, cùm magna cruentarum rixarum, ac jurgiorum pars primam ſuam originem ex detractionibus habeat. Unde ſi obſervetur, quod res eſt, in iſtis privatis pugnis plerumque lingua tuba eſt, quæ ad illas provocet, animétque.

D. 1. de Pœnit. c. homicidiorum.

V. Unde etiam credo, quòd, quoties hi detractores os aperiunt ad nocendum alienæ famæ, nunquam id faciunt ſine peculiari & proxima mali Dæmonis ope, qui paratiſſimus eſt ad linguam calore quodam ſtygio accendendam, ut audaciore verbulô funeſta prorſus incendia excitentur: & hæc eſt illa *lingua inflammata à gehenna.* Et qui illam ut talem meliùs nôſſe vult, ſolertiam attendat, & artes nequiſſimas, quibus proximi famæ, quantumvis craſſæ in aliis omnibus negotiis Minervæ homines nocere ſciunt.

Jac. 3. 6.

VI. Ut metam certiùs tangant, à longè non rarò imò ab oppoſito ordiuntur, nimirum à laudibus. Sed DEUS vos protegat: cùm Piſcator oleum aquæ ſuperfundit, argumento id eſt, quod Tridente certò ferire ſatagat. Exordiuntur ſermonem, quòd neſcio quæ reverâ domûs ſuæ curam habeat, prompta ſit, provida, ſupra fæminam ſapiat in gerendis ſuis negotiis; majori tamen laude digna futura, ſi oculos ad rem alienam non adjiceret. Advertite, quod linguæ genus! An non leoniæ, quarum beſtiarum lingua tam non eſt lenis, ut etiam, dum lambendo blandiuntur, ſanguinem eliciant? Puellam quamdam laudant, ſed mox addunt ejusmodi correctionem, ut meliùs miſeræ foret, à laudatoribus iſtis ſuis fuiſſe maledictis, quàm præconiis impetitam. Referunt de quibusdam veneficis, quòd ſolis laudibus infantes faſcinent. O bellum infantulum, quem brachiis tenetis! quàm eſt vegetus, quàm hilaris, quàm vivax! Vix iſta dicuntur, cùm miſer infans malè habere incipit, languet, deficit, ac ſicut virgula ex aromatibus confecta, conſumitur, abſque eô, quòd ſciatur, quomodo ardeat. Similem prorſus artem ſuis encomiis faſcinandi Detrahentes invenêre, quâ plus ſæpè utuntur,

Olaus M. l. 1. c. 1.

tur, eâ efficacia, ut nulli contra illam exorcifmi valeant.

VII. Aliàs tanquam miferantes telam fuam ordiuntur, & cùm minimè timetur, crudelitate finiunt. Difplicere fibi ajunt, quòd homo tantæ familiæ, infigniúmque dotium ac facultatum, quem tanto cæteroquin amore profequerentur, hoc & illo vitiorum genere fe obftringendo, fibi fuisque tam turpem notam inurat. Serpentem quemdam, rerum naturalium Scriptores referunt, capite candido, qui dentes non habeat, fpumam ore tam malignam verfare, ut infanabili plaga inficiat, quemcunque afperferit. Serpentes hujusmodi funt Detractores: videntur bonæ mentis effe, fimplices, finceri, adeò, ut, cùm loquntur, nonnifi ex ardenti Zelo loquantur, nec dentes, quibus mordeant, habere cenfeantur. Sed ne quis accedat propiùs! quia fpuma, quam è labris ejiciunt; dentium vicem fupplet, & nimium quantum lethifera eft. *Videas*, ait S. Bernardus, *vultu mœfto, emitti maledictionem, tantò perfuafibiliorem, quantò creditur magìs condolenti affectu, quàm malitiosè proferri.*

VIII. Nec minori poftmodum artificio utuntur in augendis, & amplificandis aliorum culpis. *Os tuum abundavit malitia*, ait Propheta, vel, ùt alii ex Hebræo legunt; *in ore tuo crevit malitia*, ficut in quibusdam fpeculis fingulari arte factis objectum crefcit, ita ut tantillus culex inftar aquilæ appareat. Maria Soror Moyfis cognatam fuam per contemptum appellavit Æthiopiffam: non quòd hæc reipfa talis effet, fed quia inter Madianitas prognata ab æthiopum confinibus veniebat. Ita voces earúmque fignificandi vim detractores confundunt; vocant fæminam illam procacem, quæ vivacior aliquando eft; aliam appellant adulteram, quam nonnifi petulantiùs rififfe, aut donum aliquod occultè admififfe viderunt. Quòd fi etiam femel fortè lapfa eft, ex facto unico vitam omnem judicant, ac obftinatè contendunt, præfumptionem contra illam ftare, quâ fiat, ut jure femper mala cenfeatur, quæ femel talis ab ipfis deprehenfa eft. *Semel malus, femper præfumitur malus.* Artificium equidem hoc illorum eft, quod, ut ad id, quod innuebam, revertamur, jure credi poteft ab affiftente ipfis dæmone fuggeftum fuiffe: ab illo, dico, qui Evæ in Paradifo terreftri facundiâ fuâ ipfum potuit DEUM fufpectum reddere, unâ eadémque operâ infimulando illum immoderati rigoris in præcipiendo, invidiæ in præcipiendi caufa, & falfitatis in minis mortis obeundæ.

IX. Quòd fi etiam fcire aveatis, quare ejusmodi homines tot femper in detrahendo artibus ftudeant, id inde fieri affero; quòd hæc fit natura & indoles detrahentium; nocere occultè. Non apertò Marte adverfarium fuum aggrediuntur, ut contumeliofi, fed ex abfcondito; ut omnino eos fe demonftrent, qui reverâ funt, Proditores inquam; fæpiùs enim ad fidera usque præfentem ali-

quem & audientem laudibus attollent: mox autem ac ille tergum obverterit, pessimis illum modis traducent, & Aspidum instar calcaneum admordebunt. Eccl. 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eominùs habet, qui occultè detrahit.* Ex quo ipso nemo non videt, quanta in famam proximi strages resultet. Contumelia retorqueri potest à recipiente in inferentem; is cui honor detrahitur, plerumque nec in authoris notitiam venire potest. Famæ suæ diminutionem etiam viri in Republica Principes ferant necesse est, quantumvis à vilissimo lubde scurra proveniat.

II.

X. Et ecce damna, quæ Proximus absens à Detrahentibus de fama patitur. Sed levia sunt ista, si conferantur detrimentis, quæ Proximo præsenti & audienti in animo inferunt, atque hæc duplicis sunt generis; directa alia, ut loquimur, alia indirecta. Indirecta, teste S. Chrysostomo, sunt illa, quòd hac ratione famæ alienæ fures faciant, ut omne delictum evadat scandalosum, sitque aliis offendiculo. Ipsi enim sunt, qui ipsum illud non magnum malum, quod tamdiu occultum latuerat, in lucem & publicum protrahunt. Hinc est, quòd lepra illa, quæ intra vestes recondita nemini nisi infirmo nocebat, in quo nata erat, manifestata & à pluribus contrectata ita contagiosa evadat, ut paulatim ac sensim totam Provinciam inficiat. Videntur vitium persequi, qui eo infectos traducunt; sed, si suis res momentis libretur, non ita est; potiùs enim hac ratione pudor tollitur, qui unicus est obex, quò minùs impietas alveo egressa latè omnia inundet. Mulier illa, quæ vicinorum delicta recensere audit, secum mussitat: Res igitur tanta non est, peccare, uti mihi imaginor; nec casus adeò rarus est, peccâsse: & hac ratione delicta sua hactenus commissa pro levibus habet, ac novum animum concipit ad similia deinceps perpetranda. Qui in occulto peccabat, minùs peccat, ait S. Thomas: S. Thom. 3 p. q. 84. a. 6. ad 1. huic etiam Jura consentiunt, cùm volunt, ut severiùs longè castigentur, l. Prætor. §. trocem. & l. sedet § sedet ff. de Injuriis. quæ intra mœnia urbis, quàm quæ extra, delicta committuntur. Jam Detrahentium scelere fit, ut non solùm affirmari possit, cunctos palàm delinquere, sed delinquere, ubi frequentissimus est populus, ipsis in foris ac compitis; neque enim ullum jam delictum tam occultum est, ut illuc velut ad spectaculum non deferatur: & quia nihil est faciliùs quàm imitari, pauca committuntur scelera, quæ non transeant in exempla, inexplicabili morum corruptelâ.

XI. Alterum damnum, quod Detractores Audientibus accersunt, est magis directum, cùm facillimo labore eos inducunt ad delectationem ex auditâ Detractione capiendam, & ad pariter detrahendum. Detractio se ipsâ est cibus quidem sapidissimus Detrahentium palato, non solùm ob illam communem oblectationem, quam nemo non habet in dictis suis: *lætatur homo in sententia oris sui:* Prov. 15. 23. sed etiam ob delectationem quamdam peculia-

culiarem. Qui enim alios vituperat, se gradu quasi superiorem ipsi constituit, & tanquam eorum Judicem: id quod est tacita quædam contestatio, se ab illo malo, quod in altero criminatur, esse penitus immunem; unde tantò etiam ampliùs in se ipso sibi complacet, ob excellentiam illam suam à se, detrahendo aliis, stabilitam, & alienis ruinis altiùs erectam. Exigua igitur invitatione & incitatione opus est, ut circumstantes hujusmodi cibi desiderium & famem concipiant, haud aliter, ac in illis, qui mensam opiparè instructam contuentur, facilè orexis excitatur, nec ulla in accumbendo mora est: *sedens adversus fratrem tuum loquebaris & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum.* Pessimum est, quòd ad mensam istam, quò plus avidè devoratur, eò ampliùs crescat voluptas: imò tantò etiam magis crescunt ipsæ dapes, cùm quilibet de suo ferculum unum addat, referendo novum aliquem eventum aliis ignotum: & arborem in terram dejectam velut per otium plures in partes diffindendo; cùm pietas postularet, ut prolapsam potiùs denuo erigeret. Unde D. Bernardi fuit sententia, quòd inter Detrahentes & detractionem audientes hoc intersit: quòd, qui detrahit, Diabolum suum in lingua habeat; qui audit, in auribus: id quod sic accipiendum est, quando, qui audit, Detractione delectatur ex odio versùs Proximum conceptо; aut quando absque isto odio Detractorem ad porrò detrahendum incitat, aut cùm potest, illi non resistit.

Psal. 49. 20.

Serm. de trip. cust. ling.

S. Th. 2. 2. q. 63. a. 4.

XII. Oportet igitur, antequam ad alia transeam, vos docere adjurationem quamdam admodum efficacem, quâ maledictum hunc Dæmonem ab auribus vestris, si fortè intrâsset, expellatis, atque etiam auditum, ne ingrediatur, occludatis. Inprimis igitur fidem tot honoris alieni detractionibus nullam adhibete. An vobis æquum videtur, testes nullo prævio examine admitti? reum inauditum condemnari? imò ne interrogatum quidem, aut rei statu ullatenus investigato? Quodsi fortè facere non potestis, quò minùs dictis assentiamini, saltem nemini cuiquam illa revelate, non domesticis domi, non amicis aut conjunctis foris. Quàm stultè se purgant, qui dicunt: *detraxi, sed primus non fui, qui rem vulgaret; ex aliis intellexi, uni soli aperui, arcani fide petita.* Nemini, ne uni quidem, sic audita revellanda sunt. *Audisti verbum adversùs proximum tuum,* ait Spiritus S. *commoriatur in te*; absque eo, quòd ad animum cujusdam alterius propages. *Commoriatur in te.* Hinc DEI præceptum est, ut fungi purgatorum in Templo illo suo luminum non solùm in destinata ex auro purissimo vasa conjicerentur, sed quamprimùm etiam extinguerentur, ut ne quem teter inde odor afflaret; docens hoc paradigmate, prava exempla omnia celanda & tegenda esse. Sed surdis propè ista canuntur. Quàm pauci enim sunt, quos vel religio, vel prudentia, ad hujus documenti execu-

Eccl. 19. 10.

Exod. 37. 23.

executionem impellat? *A facie verbi parturit fatuus.* Vix ad nescio quem rumor aliquid pertulit, quod alterius famæ notam inurat, cùm parturientis instar stare nescius, horam quamlibet millenas reputat, dum conceptum animi fœtum pariat; & mirum quantum affligitur, dum inveniat, cui arcanum revelet. *A facie verbi parturit fatuus.*

XIII. Non sufficit etiam ad se purgandum: *Audivi hæc referri ab aliis, primus non fui*: non sufficit, inquam, quia ùt initio ostendi, fama læditur, etiam cùm vera, sed eatenus ignota, recensentur. Etiam qui deliquit, etiamsi, ut ita dicam, dominium famæ suæ amiserit, justè tamen ejusdem retinet possessionem, quia publica delicti hujus ignoratio facit, ut pro innocente, uti antehac, habendus sit. Antiqui Spartani, cùm in aciem campúmque prodirent, rubris se vestibus induebant, ne cruor vulnus acceptum manifestaret, nunc omnibus jus istud competit, quamdiu vivunt, ut noxis suis occultatis sani videantur, licèt luculenda sub veste plaga copioso sanguine manet. Vos proinde, qui illam plagam aliorum oculis spectandam exhibetis, nullâ prudenti causâ impulsi, rei estis illius pudoris, quo miser suffunditur, qui ipse sibi, nemine alio conscio, mederi poterat, & sanari.

XIV. Imò si quod delictum aliquando fuit publicum, subinde autem aut morâ temporis oblivioni traditum, aut vi æ emendatione redintegratâ famâ velut sepultum; haud sanè levis noxa erit de illo denuo sermones miscere, & nescientibus manifestare. Et verò ea re non Charitas solùm, sed & Justitia lædetur; cùm fama, quam proximus annorum beneficio, & ope emendationis suæ receperat, auferatur. Neque tamen hoc ipso prohibemur, noxam etiam gravem alterius manifestare, si id non nocendi animo, sed aut consilii exquirendi, aut dandi gratiâ, aut etiam studio impediendi damnum, quod ex delicto, si ocultum maneret, in bonum publicum, aut privatum redundare potest, fiat. Licèt ea in re admodum cautè procedendum sit; & sicut chirurgus plagam latiùs non aperit, quàm ejus persanandæ necessitas exigat, ut, qui non augere vulnus & periculum, sed sanitatem restituere intendat; ita & aliena delicta manifestare plùs non oportet, quàm mali impediendi ratio exposcat, cùm hujusmodi manifestatio non ad criminis conscientiam propagandam, sed ad nata inde damna reparanda referatur. *Licet vicini luminibus officere, si ei servitutem non debemus.* Ita Lex, quâ docemur, non semper injuriâ fieri, quod aliàs jure vetitum est & interdictum. *L. cum eo ff. de servit. urb.*

XV. Postremum, quod iis, qui alienæ famæ detrahentes audiunt, suggerere possum, documentum est; eos vel non audire, vel saltem nunquam libenter audire. Ipsius Divini Spiritûs insignis ac præclara hæc doctrina est, perquàm idonea adversùs Detractiones, ut aures nostras spinis sepiamus: *sepi aures tuas spinis; linguam nequam noli audire.* Non jubet, ut lin- *Eccl 28. 28.*

linguam noſtram ſepe cingamus, ne aliis narret, quæ audivit mala: neque enim iſtud ſufficit: jubet, ut etiam aures ſepiamus, ne illa audiamus. Fit autem iſtud, cùm vel detrahenti opportunè aurem vellicamus, hortamúrque, ut ab ejusmodi rerum enarratione deſiſtat; id quod tum maximè locum habet, cùm aliquid in loquentem authoritatis nobis competit; aut cum id ſolerter agimus, ut aliò ſermonem convertamus, propoſitâ dextrè in medium de re, aut negotio alio quæſtione; quæ fuit laudatiſſima ſolertia magni illius Thomæ Mori, & vitâ ex virtute actâ & morte conſtantiſſimè obitâ laudatiſſimi. *s:plet. *Vita.* Saltem defigendi ſunt in ſolum oculi, & non diſſimulandum, quòd ſtomachum nobis moveat narratio non cum Juſtitia minùs, quàm Charitate pugnans. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias & facies triſtis linguam detrahentem.* *ov. .23.* Quapropter, ut nemo merces, quas ſcit ingratas eſſe, & emi à nemine, venum exponit; ita nemo perget alienas noxas propalare, ubi noverit ſe audientibus moleſtum eſſe. Sic ad rem belliſſimè reſpondit vir ſapiens narranti, audiviſſe ſe ab inimico illius dici ſanè quàm atrocia: Non ita liberè, ajebat, alter in famam meam graſſatus eſſet, niſi tu illi & aure & vultu placido auſcultâſſes: quare ſi quid peccatum eſt, à te peccatum eſt. Scribunt de Delphino Philoſophi, quòd audiat, etſi audire non videatur, propterea quòd hujus ſenſus organum nuſpiam appareat. *Triſt. 12. hiſt. ni. c. 1.* Idem faciat oportet, quis-

quis detrahentes impedire authoritate non poteſt: oportet, ut, etſi audit, ſe tamen audire diſſimulet: non applaudat, non ſubrideat, aut annutu probet, non quovis alio ſigno prodat, placere ſibi, quæ narrantur. Sic amicè cum Sanctiſſimo Pſalte perſequemur Detrahentes: *Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar.* *Pſ. 100. 5.* Aut ſaltem providè agemus, ne nobis ea Detractio poſſit imputari. *Cum Detractoribus ne commiſcearis*, *Prov. 24. 21.* quantumvis cæteroquin inter eos aſſiduè nobis eſſet vivendum. Verùm ſi vel homines offendendi metus, vel quævis alia ſimilis cauſa nos ab ejusmodi actione, quâ reſiſtamus Detrahenti, impediat, tum enimverò & loquens & audiens tam ſe ejusdem noxæ reos conſtituunt, ut Mellifluus Doctor ignoret, quis magis delinquat. *Detrahere, aut Detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim.* *Lib. 2 de Conſid. ad Eug.*

XVI. Obſervate, quot cautionibus ac proviſionibus ſit opus, nequid detrimenti capiat bonum & tam ingens, & tam delicatum, quantum eſt, bonum Proximi nomen & exiſtimatio; & capite tandem, quantum humano generi Detrahentium linguæ noceant, dum & famam abſentium, & animos præſentium eo loco, quo illæ peccant, tam graviter lædunt. Quamquam quod hactenus à me allatum eſt, comparatione eorum, quæ dicenda reſtant, aut nihil, aut certè parum eſt. Os detrahentis os Viperæ eſt: *Plena veneno mortifero.* *Jac. 3 8.* Non tamen imitatur viperas interficiendo: hæ enim non ſe, ſed alios; at illud ſe magis, quàm alios veneno [illegible]. *Caſſ[illegible]*

Sap. 1. v. 11. *vos à murmuratione, & à detractione parcite linguæ.* Magnus omnino animæ hostis est lingua detrahens; ab hoc proinde tutos vos securósque reddite, clamat Sapiens, vigili omnia oculo observate, construite receptus, aggeres erigite: *custodite vos.* Et si nec Proximi existimatio, nec ejus animus vobis curæ cordíque sunt, vestram saltem rem, vestram salutem, quæ non minùs periclitatur, non negligite: *à detractione parcite linguæ* hic, *à detractione linguæ parcite vobis.* Ita Hug. hîc.

XVII. Periculoso omninò loco sunt res Detrahentium & ob morbi ipsius, sanè quàm maligni, indolem, & ob remedii difficultatem. Primò peccata, quibus proximus læditur, metiri solemus damno majore aut minore, quod inferunt: hoc enim ex detrimento fit, ut in peccatis censeantur. Quod cùm ita sit, quis explicet, quàm grave sit delictum suâmet naturâ Detractio, quia, ut diximus, Proximum privat vitâ morali, quam multi non minoris, aliqui etiam pluris faciunt, quàm vitam naturalem? Nec id immeritò, adstipulante Lege; propterea quòd vita naturalis paucorum annorum periodo definita sit; existimationis autem & famæ vitâ æternùm vivere videamur. S. Thom. 2. 2. q. 73. a. 3. *Per bonam famam homo vivit in æternum.*

XVIII. Nec satis ac pro merito Existimatio ponderatur, dum ùt bonum particulare attenditur. Necesse est illam contemplari ùt bonum quoddam universale, quod ad omne aliud genus bonorum acquirendum serviat. Pavo ubi illam tot illustrem coloribus, quâ explicâta unicè superbit, caudæ appendicem amiserit, se ipsum erubescens in gallinarii angulo latere cogitur. Eadem non paucorum infelicium mortalium sors est, qui ob famæ jacturam, quam passi sunt, miseram trahere vitam debent, ab aliorum consortio exclusi, prohibitíque officiis ac muneribus non utilibus minùs, quàm splendidis, quibus cæteroquin administrandis idoneos bonum nomen fecisset, quæque jure quo qui optimo sperare potuissent.

XIX. Nascitur præterea hæc alieno nomini nocendi sitis ex febri interna, & humorum motorum ac perturbatorum dissensione longè gravissima. Crebrò enim animus Detrahentium incenditur odio intestino erga proximum: ex quo fit, ut cùm illi manu & armis vindicare se nequeant, linguam arment, & tacitâ quidem ac surdâ, sed non minùs acri vindictâ, se ulciscantur. Aliàs Livor & Invidia, quæ cor exedunt, linguæ suggerunt verba maledica. Et hinc Angelicus Doctor Detractionem non Iræ, quæ contumeliosis verbis præsentes lacessit, sed Invidiæ filiam agnoscit, quæ etsi omnibus quidem modis nocere cupiat, præcipuè tamen damnis occultè illatis lætatur.

XX. Aliàs ad detrahendum impellit mera nequitia, & pessima bonum aliorum statum evertendi, virtuti æstimationem auferendi, aut scandala ac animorum alienationes passim seminandi voluntas; eventu destinatis plus sæpe respondente. Fœtore lucernæ malè extinctæ plures prægnantes

res abortiêrunt: haud paulò ſæpiùs, perſonæ, quæ ſancta melioris vitæ propoſita conceperant, jam virtutum ſemitam ingreſſæ, retrò abeunt, mutant decreta, ad id impulſæ peſtilentis cujuspiam linguæ dicteriis, ſiniſtris ſermonibus, calumniis adversùs æſtimationem de ipſis conceptam ſparſis.
al. *Redime me à calumniis hominum*, ajebat
18. David, *ut cuſtodiam mandata tua*, tam durum eſt etiam virtutem & honeſtatem amantibus perverſas inter linguas Divinis præceptis adimplendis ſtudere.

XXI. Et hi fermè Detractionis fontes ſunt: ubi verò illa è nullo eorum oritur, ex ſummâ certè ſalutis noſtræ procurandæ negligentiâ ſcaturit. Cùm calor naturalis extimas corporis partes nimium accendit, interiores frigere neceſſe eſt. Par eſt eorum conditio, qui toti in diſcutiendis & inquirendis factis alienis ſui curam ſuorúmque commodorum negligunt; non plorant mortuos ſuos, ſuas inquam noxas, qui toti ſunt in deplorandis aliorum funeribus; rectiùs dixiſſem, totos in eo eſſe, ut fingant ſe aliorum morti illacrymari. Hinc obſervare licet, non alios fermè magìs detractionis vitio infames eſſe, quàm quorum mores ipſi mali ſunt; quos inter primum locum Laſcivi ſibi vendicant; ſive quia facilè ſibi perſuadent, alios laborare miſeriis, quibus ipſi tam infeliciter premuntur, ſive quia ſolatio ipſis eſt, morbum, quo laborant, plurimos infeciſſe, ut ſic in turbâ plurium ægrorum
cl. 16. faciliùs lateant. *In populo magno non agnoſcar.*

XXII. Sed qui vivis non parcunt, utinam mortuos ſaltem præterirent! verùm ne hoc quidem ſperare licet. Leo, ſi belluam occiſam offendat, ubi obtutu eam delibavit, intactam dein prætet-rit. Quidni idem facere poſſent immanes iſtæ belluæ Detractores? Alia omnia: nec mortuis abſtinent; etiam oſſa eorum perversâ ſuâ linguâ inquietant, nec iis delictis intactis, quibus condignâ ſatisfactione expiatis jam Divina forſan ignovit Juſtitia: atque hinc continget, ut perfrictæ iſti frontis mortales ſæpiùs non dubitent ad ſuum examen & tribunal vocare ut reos, qui pridem felices in Cœlo triumphant. Qui impoſitam ſepulchro ſtatuam vio- *L. ſepul-*
lare præſumit, violati ſepulchri reus *chra ff.*
conſtituitur. Si Lex hæc in re no- *de ſepul.*
ſtrâ obtinet, nos proportione quadam *viol.*
aſſerere poterimus, quòd, qui Mortuos offendit, evertendo ſimulacrum illud, quod vitæ integræ & inculpatæ æſtimatio erexerat, in Poſterorum animis, damnari debeat ut reus violatæ pacis, quâ cæteroquin mortui in tumulis ſuis gaudent.

XXIII. Quid jam vobis videtur, an malignus eſt detrahentium morbus? & quamquam hoc me terret, magìs tamen cohorreſco, dum obſervo, morbum etiam eſſe vulgatum. *Hoc opus* *Ps.* 108.
eorum, qui detrahebant mihi; Pſal- 20.
tis Regii verba ſunt. Hoc eſt opus hominum otioſorum, quorum tantus eſt numerus, à primo diluculo in ſerum veſperum alienam famam arrodere. Sive per plateas obambulent, ſive ſub porticibus conſideant, ſive ad officinarum Januas ſubſiſtant, u-

bique fœda maledictæ suæ & inhumanæ linguæ vestigia, velut sordidas oris spumas relinquunt. *Opus eorum*, qui aliàs nec trium vocularum periodum aptè texere nôrunt, horas integras de aliorum erratis etiam non sine acumine disserunt, Ranis illis persimiles, quæ non, nisi ad coaxandum vocem habent, nec alium sanguinem, quam qui oculos circumdat: quidquid in ipsis est virium ac facultatum animi, totum impendunt in judicio de aliorum factis ferendo; & quidquid vocis in iis subinde enarrandis: non majoribus non æqualibus, non inferioribus parcitur, sed omnes nullo respectu offenduntur. Ps. 72. 9. *Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transivit in terrâ.* Sacrum, & profanum ordinem, Dominos, Servos, Principes, Plebem infimam, Virgines, Conjugatos, quidquid cœlum & terras inter est, id omne sibi pro scopo sagittarum suarum præfigunt.

XXIV. Ecquis jam erit, cui & voluntas & facultas suppetat tantæ stragis reparandæ & resarciendæ? & tamen nisi illâ reparatâ spes veniæ à DEO consequendæ nulla est. Hîc quoque locum habet tritum illud: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Interim reparatio & restitutio hæc difficultates patitur gravissimas. Earum prima est, quòd perquam arduum sit damnum illatum agnoscere, illúdque justâ mensurâ æstimare. Furem cogitate, qui frumentum molendino inferendum auferat: hîc plus satis novis, quantum sit, quod abstulit. At si fur idem auferat frumentum, quod ut semen terræ committendum erat, damni illati magnitudinem æstimare nescit; quia eum latet, quantum ex eo semine frugum tellus messis tempore fuisset redditura. Pari modo dicam & ego, quòd nulla esse possit justa æstimatio damni à linguâ detrahente facti: solus illud DEUS æquâ mensura ponderat. Peccavit Puella aliqua; sed latet factum: unde illa nubere potest & conjugio illigari tam honesto, sibíque optato, quàm si virgineum pudorem illibatum thalamo inferret. Interim audaculus quispiam Puellæ delictum vulgat: cùm ecce evanescit omnis Matrimonii honorati spes, & misella, ut vitis ulmi fulcro destituta, humi serpere cogitur omnium pedibus conculcanda, nisi fortè etiam reliquum vitæ in fœdi alicujus lupanaris sordibus traducat. Quis in eventu ejusmodi satis æstimet detrimentum miserrimæ huic puellæ linguæ detrahentis maleficio illatum? Latebit ejusmodi damni magnitudo, dum illud Sol Divinus revelet, qui nos judicaturus omnes nostras tenebras admirandis suis splendoribus illustrabit.

XXV. Altera difficultas in dolore serio de famâ ablatâ concipiendo, & voluntate efficaci malo, quoad ejus fieri potest, medendi consistit, quia absque his pro damno illato haud quaquam fit satis. Detractorum enim haud pauci fallendi temporis gratiâ de aliis detrahunt: & quemadmodum Nero Romam animi causâ incendit, cytharámque manu tenens immanis incendii spectaculo,

curæ,

curæ & timoris omnis expers, se oblectabat; sic ipsi ad relaxandam nonnihil fessam scilicet mentem faces alienæ famæ admovent, & quando subinde erumpentem luculentam flammam vident depasci, integram familiam, Religiosum Claustrum, aut quemlibet plurium cœtum hilares & minimè anxii assistunt spectaculo tam funesto, pro eo, quòd omnem quam possunt, operam restinguendo incendio adhibere deberent. Pro Sacro Tribunali ita se purgant; quòd non possint à Detractionibus abstinere ob inveteratam assuetudinem: quòd intendant differendo tempus fallere, non cujusquam famæ noce-
53.6. re. *Firmaverunt sibi sermonem nequam:* sic animos sibi addunt ad loquendum, sicut eatenus locuti sunt, cum tanto aliorum dispendio, pro eo, quòd seriò corrigere se statuant & admissorum veniam supplices petere. Quis jam sibi persuadeat, paratos ad compensanda detrimenta illata, qui ne quidem ab inferendis deinceps abstinere se posse existimant? Audite, quæ cùm ejusmodi farinæ homine
noch. gesta sunt. Vir equestris ordinis,
c.26. eorum ex numero, quibus familiæ & natalium splendor ad id unum deservit, ut tanto clariùs eorum delicta cernantur, coram pluribus jactare se ausus est (mentiebatur autem splendidè) se nobilem Matronam in casum impulisse. Visum tamen est illi hoc peccatum Pœnitentiæ Sacramento eluere: elegit autem arbitrum in sacro illo foro P. Alphonsum de Castro è familiâ Minorum D. Francisci, virum ingenii sui monumentis Orbi notissimum: eique, quid peccâsset, exposuit. Alphonsus auditâ, quam diximus, injustâ Matronæ innocentis diffamatione, & nullo præterea delicto, surrexit de sede, sic eum allocutus: Domine, reprobus es: facesse, facesse nil tibi Confessio proderit: & cum dicto se subduxit, recto Equite, quem res insolita non parum consternaverat, & ad desperationem propè adegerat. Spe tamen erectus apud alium sacrum Judicem plus aut patientiæ, aut benignitatis inveniendi Patri Victoriæ è D. Dominici sodalitiô reum se sistit, quem virum non minor, quàm Castrum, eruditio, aliæque dotes commendabant. Hic ante omnia non tam morbum suum, quàm Medici, quem erga se crudum inhumanúmque esset expertus, in curando imperitiam aperuit. Animos imprimis pœnitenti Victoria addit, Alphonsi agendi modo, quàm potuit, benignè excusato. Tum demum Eques suâ de calumniâ se accusavit. Ad hæc Victoria: Necesse est, vir nobilissime, ut dicta retractes coram iis maximè, quibus audientibus Matronæ honestissimæ adeò fœdè detraxisti. Egóne retractem? Respondit Eques: hoc fieri nequit absque gravi æstimationis meæ honorísque jacturâ. An jubes, Pater, ut ego me mendacem palàm profitear? His auditis Victoria totum se convertit ad persuadendum homini, nullam esse in virtute exercendâ infamiam, nisi apud insanos, aut deliros: & quamquam aliqua

fortaſſis infamiæ nota inde inureretur, oportere eam rem æquo animo ferre, & infamiam ſibi juſtè debitam poſtponere infamiæ, quâ ipſe Innocentem planè, nihil que tale commeritam nullo jure aſperſiſſet. Ita rationem morbi poſtulare, ut ibi conteratur ſcorpio, quâ parte ferîit, ſiquidem ſanitas ſeriò quæratur. Sed obſervate jam Detrahentium indolem. Eques non cedere rationum momentis, non authoritatem pili facere, non quidquam ſalutare ad animum admittere. Quare Victoria è ſacro tribunali aſſurgens: ſapienter, inquit, egit Alphonſus, quòd audire te recuſaverit? præ me ille ſapit, qui morbi tui naturam principio ſtatim agnovit, quam ego ſub finem denique perſpexi: Ita eſt, Reprobus es, non Confeſſione, non alio porrò remedio emendandus. Quibus dictis & ipſe Equiti tergum obvertit, feſſus tam ſeriâ, ſed irritâ hortatione.

XXVI. Atque hæc eſt Detrahentium conditio, remotiſſima à vero de noxis dolore, remotiſſima à voluntate ſeriò reparandi damnum datum, retractando, quæ perperam aſſerta ſunt; quin & remotiſſima ab obtinenda fide, ſi quando ad famam redintegrandam placuerit dicta revocare. Nodum in fune craſſo facilè ſolveris: at ſolvere velle in tenui filo ſerico, irritus labor eſt. Damnum illatum in rebus nodus eſt factus in fune cannabino, quem, ſi animus obfirmatus ſit, non ægrè ſolvet, ſic ut nihil porrò reddi debeat. Sed delicatior res eſt fama, & alterius rationis damnum, quod in hac illatum eſt. Nodus eſt ſerico in filio factus, quem extricare plus quàm difficilè eſt. Hæc eſt hominum indoles; proniores ſunt ad dandam malo, quàm bono fidem: unde eadem lingua, quæ plurimum poteſt in honore & æſtimatione imminuenda & tollenda, parum aut nihil ſubinde poſſe deprehenditur in eâdem reddendâ. Si ſidus aliquod noxium plagam orientis Solis, ſidus autem propitium occidentis occupet, plus ſuâ malignitate nocet illud, quàm iſtud benefico ſuo influxu poſſit: illud enim diutius noſtrum Hemiſphærium obambulat. Si laudibus hominem quempiam ornes, non multum abibit temporis, & nemo jam laudum illarum recordabitur; at ſi vituperes, tam altè in animos opprobrium deſcendet, ut extirpari vix poſſit, maximè ſi vituperium in hominem cecidit ſuâ aliàs virtute laudatum æſtimatúmque. Dici non poteſt, quàm facilè ejuſcemodi hominibus linguæ maledicæ noceant, & quidem abſque remedio. Equorum cicatrices ſubnati pili mox iterum veſtiunt; cicatrix in viro debilis manet. Ita in hominibus integrâ adhuc famâ omne vulnus, quo eam lædi contigerit, veſtigium ſui relinquet & notam, O quàm difficulter delebilem! *Calumniare*, impia illius vox fuit, *ſemper aliquid remanet.* Detrahe inimico, nam etſi tempus forſan ejus aliquando innocentiam proditurum ſit, manebit tamen in illo, ſi non vulnus, cicatrix certè, *ſemper aliquid remanet.* Nunquam ex toto illi abrogabitur fides; quod tam

tam pronis animis creditum eſt. Fulmina ſunt, quæ non comburunt, offuſcant tamen: his Detrahentium linguas comparaveris, quæ ſi in cineres redigere bonam de aliquo opinionem non poſſunt, ſaltem illam offuſcant. Idcirco non malè affirmârim, quòd, ſicut Divinus ille Spiritus de Cœlo lapſus in Apoſtolos, linguas eorum cœleſti ardore accendit, eóſque in Gratia ſtabilivit, ita ſpiritus Detractionis è ſtyge emerſus, & Detrahentium animos occupans, linguas eorum accendit ardore infernali, eóſque in ſtatu reponit deſperationis confirmatæ.

XXVII. Prævideo, quòd ad jam afferta reſponſuri ſitis; ſi, qui audiunt, fidem dictis adhibere nolint, ſi quando vos reddere famam cupiatis retractando, eóſque laudando, quos calumniâ aliquâ impetieratis; nihil tum penes vos noxæ reſidere, infelicitatis hoc veſtræ eſſe, veſtræ imbecillitatis, & propterea vos ad plùs non obſtringi. Ita ſanè eſt, verùm an neſcitis effatum illud Legis? *Qui non habet in ære, luat in corpore.* Metuo ego, ne juſtus Judex DEUS nonnunquam hanc ipſam normam ſequi velit; ut, qui obligari ad reddendam Proximo æſtimationem reddere eam non valent, luant eam in animâ, multis privati benigniſſimi DEI Gratiis, quibus adjuti operati eſſent ſalutem ſuam, deſtitui autem ejus
4.5. ipſius jacturam ſubituri ſunt. *Dilexiſti omnia verba præcipitationis, lingua doloſa; propterea DEUS deſtruet te in finem.* Amâſti linguam idoneam ad præcipitandos homines à te infamatos in foſſam tam altam, ut inde ex toto emergere ipſis nunquam licuerit: quâ de causâ DEUS tandem pro meritis tecum aget, téque æternùm deſtruet ac perdet.

XXVIII. Pronis igitur auribus animíſque admittite aptiſſimam illam Spiritûs Sancti admonitionem. *Attende, ne fortè labaris in linguâ, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.* *Attende* Tibi, tuíſque rebus invigila. Qui domi ſuæ ſatis habet, quòd agat, quid neceſſe eſt alienas eum domos obire? *Attende, ne fortè labaris in lingua.* Perpende, quòd Detractio non ſit luſus hominum otioſorum, tutè tibi perſuade, ſed ſit periculum, cujus vel ſola umbra ad ſedulam te cuſtodiam vigilantiámque excitare debeat. Non ſatis eſt frivolè dicere: *Ita aſſuevi; jam aliter non poſſum.* Tantò tua noxa erit gravior, quantò frequentior. Si fera *Inſtit. l.*
evadat ſemel, & damnum det, Lex *quadru-*
Dominum non eo rigore obligat ad *pes pau-*
illud reparandum; obligat tamen *per.*
eundem, ſi fera ſæpiùs ita erumpere conſueverit. Divus Bonaventura tri- *In c.* 11.
bus de cauſis linguam homini da- *Luc.*
tam affirmat: ut DEUM laudet, Proximum ædificet, & ſe accuſet, at Detractor nullo reſpectu fines à DEO intentos omnes violat, & peſſundat. DEUM ita graviter laceſſit, ut illum DEUS oderit. *Detractores DEO* *Rom.* 1.
odibiles. Proximo occaſionem delin- 30.
quendi probet, aut in Detractionis ſocietatem ac communionem eum

pertrahendo, aut excitando, ut vel in auditâ Detractione se oblectet, vel iis, qui non audierant, male providus enarret. Suimet autem exitii causa est, quia res suas eo loco constituit, in quo salutis vix ulla, si tamen ulla, spes superfit. Jure ac meritò Gentium Apostolus Detractores in eorum numero reponit, qui dati sunt in reprobum sensum, derelicti à Divinâ Justitiâ in manu perversæ voluntatis suæ, ac desideriorum; cùm sit pronum admodum è Christianis aliquem ob Detractionis peccatum æternùm perire: idque vel quia ad castigandum ejus fastum, in eadem, quæ in aliis reprehenderat, delicta ac sordes, & fortè etiam majores, labi permissus est; vel quia velut per ludum ac jocum detrahere solitus, nunquam verâ pœnitudine delictum suum retractat, atque adeò veniam nunquam meretur. Psaltes Regius os Detractoris, *Os peccatoris* appellat, perinde ac sic Detractor præ impiis aliis omnibus, & per antonomasiam *Peccator* dici mereatur, usque adeò totus in peccatis sordescit.

Ibid.

Ps. 108. 2.

XXIX. *Ne fortè labaris in linguâ, & cadas in conspectu Inimicorum insidiantium tibi.* Initio offendes in tantùm levia quædam & minoris momenti errata proximi carpendo; sed deinceps paulatim Detractionis dulcedine inescatus cades omnino in conspectu Inimicorum Animæ tuæ, qui miris modis sibi plaudent; satìs gnari, quàm profunda sit vorago, in quam & alios impellis, & temet etiam ipsum præcipitem agis.

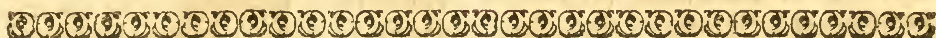
XXX. *Ne labaris & cadas, & sit casus tuus insanabilis in mortem.* Atque hoc est, quod præ aliis motivis omnibus absterrere vos debet à casu & præcipitio tam formidando, à Detractione, inquam, & imminutione famæ alienæ; quia casus hic fermè remedio caret, & sic prolapsus perit, quin unquam resurgat. Neque damnum proximo illatum reperari potest, neque quod vobis ipsis infertis.

XXXI. Non potest resarciri damnum alteri illatum; quia verba, ut vulgaris habet parœmia, manubrio carent, quo retrahi & revocari possint, ubi semel ex ore eruperint: & ita quamvis facili negotio Proximi famæ noceatur, tollatúrque ejus existimatio, summè tamen arduum negotium est, eam reddere. Lanam albam non magno artificio colore nigro tinxeris; at quis erit artifex, qui nigræ candorem suum restituat? Accedit & illud, quòd intra primos limites non sistat Detractio, sed fermè semper augescat haud aliter ac Echo vocem eandem crebrò multiplicat. Vix excidit vestro ex ore vox in vituperium Proximi, cùm illam totâ mox in viciniâ repeti ac replicari auditis. Decidit nonnunquam ex summis Alpium jugis exiguus nivis globulus: sed ille inter cadendum aliâ aliâque nive adhærescente auctus in tantam molem excrevit, ut integros vicos & oppida ad Alpium radices sita, oppresserit & vastârit. Similes strages non semel lubrica lingua edit, quæ occultum Proximi dedecus uni duntaxat manifestando, paulò pòst illud per aliorum

ora

ora vagatum sic auctum videt, ut familias integras vastet, tot sinistris rumoribus & loquacitate vanissimâ; oppressas.

XXXII. Si porrò irreparabile damnum est, quod Proximus patitur, quomodo, quod vobis ipsis creatis, resarcietur? Et Charitas, & Justitia, à vobis tam malæ habitæ vindictam semper magnis clamoribus repetent: *Sit casus insanabilis ad mortem.* Mortem hanc timere sibi debet anima vestra, si aliis tantum infert nocumenti: credere potest se ex numero esse infelicium illorum papilionum, qui dum lucernam extinguunt, seipsos comburunt. Non ita sit posthac, Auditores charissimi, attendite diligenter: nimium quantum gravis jactura est exponere Animam periculo morbi & valetudinis valdè ancipitis, licèt denique sanitatem recuperet: quid erit igitur, si agatur de morbo non periculoso tantùm, sed de morbo, qualis est, de quo agimus, plerumque insanabili? *Attende, ne fortè labaris in linguâ, & cadas, & sit casus tuus insanabilis in mortem.*

DISCURSUS XXX.

De Mendacio.

I. INter diversa supplicia, quibus variæ Respublicæ Mendacium multare solitæ sunt, illud præ cæteris mysterio plenius esse videtur, quo Artaxerxes sapientissimus Persarum Rex hanc noxam vindicabat: tribus enim stylis suam mendacibus linguam perforari jubebat. Non miror Reges Persas magnopere exosos fuisse omne mendacium, cùm constet, antiquo illius Aulæ more receptum fuisse, ut summo studio eorum filiis inculcaretur non à Disciplinarum tantùm, sed etiam Morum Magistris ac Præfectis, nequid unquam veritati dissentaneum loquerentur. Quid autem tria illa vulnera, quibus mendacem linguam castigabant, significent; non perinde assequor: neque operæ pretium censeo, multum in eâ re pervestigandâ laborare: unum potiùs aliquod, quod triplici illâ plagâ portenderetur, arcanum supponam arbitrio meo; quod si verè à Persis significatum non est, par tamen fuit, ut significaretur. Digna enimverò est cujuslibet mendacis lingua professione triplici, ut triplex plaga respondeat offensæ, quâ, qui mentitur, offendit Naturam, Rationem, Fidem. Atque circa hanc materiam hodiernus meus Discursus versabitur, cujus verba opto, ut plùs quàm unquam non viva modò, sed penetrantia sint, ut transfodiant, si non linguam nocentem, animum saltem eorum, qui me audituri convenerunt.

II. Pri-

1.Tho. 2. 2.q. 110. a. 2. II. Priusquam tamen ad transigendum accedam, dicendum prius: in tres ſpecies Mendacium à Doctoribus plerumque diſtingui, quas deſumere placuit ex triplici illo fine, quo quis ad mentiendum poteſt induci. In primâ ſpecie Mendacium eſt, quod officioſum appellant; eſtque id, quod alicujus utilitatis, propriæ aut alienæ, causâ profertur. Alterum conſtituit Mendacium jocoſum, cùm ſcilicet animi tantùm causâ, & quia ita lubet, falſum ſciens quis loquitur: Tertium eſt Mendacium, quod Damnoſum dicunt; cùm ſcilicet mentiendo vel bonum proximi, vel DEI honorem quis lædit. Sicut autem non omnes ſerpentes perinde noxii & venenati ſunt, ita non eſt æqualis mendaciorum omnium malitia. Mendacium officioſum malum eſt; quia cùm ſit offenſa DEI, conſequens eſt, majus malum eſſe, quàm ſit totius hujus Mundi interitus. Plus in ſe malitiæ Mendacium jocoſum continet; quia cùm & ipſum DEI offenſa ſit, fine tamen & motivo leviore profertur. Omnium deterrimum eſt mendacium damnoſum, cùm non ſolùm mendacii rationem contineat, ſed, contra quam alia, etiam noceat: ita ut ſi, quod ſæpè fit, juramento firmetur, videatur humana lingua non aliud nocentius poſſe venenum evomere. Quapropter, quæ hodie dicturus ſum, etſi de omnibus Mendaciis accipi debent, non tamen de omnibus eodem modo, ſed proportione quadam, ſicut quò unumquodque ex genere ſuo & ſuapte naturâ funeſtius eſt, hoc ab illo magis abhorrere debeatis.

III. Nunc ut ad primam meam aſſertionem redeam, dubitari nequit, quin omnis mendax Naturam offendat: hæc enim in operibus & actionibus ſuis fallit nunquam; cùm tamen mendax id unum agat, ut fallat, tanquam degener tantæ matris filius. Vix ſatis quis explicaverit, quantum Natura, noſtri ſtudioſiſſima, conetur, ut verum ſemper nobis loquatur. Cùm rerum ſubſtantias intimas cognoſcere non poſſimus, ùt in ſe ſunt, quid agat? manifeſtat nobis illas per accidentia, quæ dicimus, quibus ùt veſtibus involvuntur: nec tamen unquam nos decipit, ſic ut cùm unus aliquis ſenſus hallucinando falſum nobis pronuntiat, vult ipſa, ut alter prioris deceptionem corrigendo verum citra controverſiam dicat. Ita cùm oculus remum in aquis contemplatus curvum illum aut fractum refert, mox tactus oculi errorem detegit, & remum rectum eſſe ac integrum demonſtrat. Et quamquam facultates noſtræ ſenſitivæ omnes conſpirarent, ut per mendacium nuntiorum partes agerent, Mentem tamen Natura nobis dedit ad detegendos ratiocinando ſenſuum errores ſufficientiſſimam. Hinc fit, ut de illa cura, quam habet Natura, ne in errorem & deceptionem inducamur, certi, non dubitemus etiam judicium ferre de cæleſtibus ſubſtantiis, earúmque virtute occultâ, licèt tanto à nobis intervallo remotis. Sic ſanguineus ille Martis color facit, ut turbas & ſtrages ſuſpicemur: Saturni verò color plumbeus metum in nobis excitat malefici ejus ſideris influxûs; cùm Jovis ac Veneris,

ris candida & amœna lux fausta ac benigna præsagire jubeant: & sic tum de singulis cæteris Planetis, tum de fixis, & tantò altiùs à Terræ globô oberrantibus Stellis differere possumus. Unde, si quod res est, dicere volumus, nil aliud est homo hoc in Mundo; quàm discipulus, cui, quoque se vertat, Natura aliquam veritatem velut prælegendo tradat. Sed, quod dolendum, discipulus est adeò indocilis, adeò Disciplinarum non capax, ut in Scholâ Veritatis non aliud faciliùs, & meliùs discat, quàm quomodo novas fraudes texat. *Docuerunt linguam suam loqui mendacium.* *[J]rem. [9.] 5.*

IV. Neque verò necesse est homini vagari per alia, ut documentum hoc, dicendi verum capiat; cùm Natura illud nobis ratione quadam prorsus singulari in structurâ & fabricâ humani corporis demonstret. Observârunt nonnulli, duos esse in lingua nervos, quorum alter cum cerebro, alter cum corde connectatur: quâ re Natura docere voluisse videtur, quem ob finem nobis de tam præstanti instrumento prospexerit: qui alius non est, quàm ut intelligamus, linguam eodem tempore cum utraque hac facultate omnino concordem esse debere, sic quidem, ut cerebri beneficio prudenter, cordis verò ope sincerè loquatur. Quapropter qui mentitur, dubio procul linguâ abutitur, & indignus est, cujus os tam nobili organo instructum sit; haud aliter ac eâ indignus esset, cui non serviret nisi ad mugiendum cum tauris, latrandum cum canibus, aut grunniendum cum porcis. Omnes proin certissimò in animum inducant, haud quaquam permissum esse homini, linguâ suâ pro arbitrio uti, ut eâ utitur Psittacus: sic enim illâ utendo naturæ ordinem confundimus, & turbamus sublimes illius fines, nostrâ culpâ non inutile modò, sed & noxium efficiendo admirabile vocis artificium. Id quod artifex in machinæ horologicæ indice conficiendo spectat, est, ut iste cum fide loquatur foris, quidquid intus rotæ in bonum aliorum velut meditatæ sunt. Pari ratione Natura in formanda lingua unicè spectavit, ut hujus organi ope sincerè & sine fuco animi nostri sensa manifestemus. Quapropter sicut Index mendax artificem suum dehonestat, ita lingua mendax hominis loquentis privatim perinde ac publicè Naturam offendit.

V. Atque hoc tantò ampliùs, quòd hæc Naturæ illata injuria etiam in Rationem redundet, quâ illa tota nititur. Non suâ tantùm causâ, aut bono conditus est homo; sed etiam aliorum. *Nemo sibi soli natus est*, ac proinde quidquid valde repugnat bono commercii & societatis humanæ, necesse est fateri, quòd etiam magnopere repugnet rectæ rationi, quæ hominis propria est. Hæc autem si ita se habent, perpendite, quid magis adversari huic commercio possit, quàm Mendacium. Sanè, etsi plurimùm mutuo inter populos commercio officiat moneta adulterata, plus tamen detrimenti ex abusu sermonis redundat. Et tamen, qui ne assem quidem adulterinum in crumena sua paterentur, *S. Tho. 2. 2. q. 109. art. 3. ad 1.*

illi ipsi omnem in id solertiam atque industriam conferunt, ut fraudibus plenum animum habeant, quibus Proximum circumveniant, illúmque miserè deludant: ex quo abundè constat, quàm Mundo huic exiguo in pretio sit veritas, quæ si tanti fieret, quanti fit aurum, Mendacii crimen acerbioribus suppliciis vindicaretur, quàm crimen pecunias adulterantium; eséntque referti iis publici carceres, qui modò majori numero Principum Palatia, quàm rusticas casas inhabitant. Quid, quæso, nobis futurum esset, interrogat S. Joannes Chrysostomus, si membrum nostri corporis unum alteri mentiretur? si oculus diceret manui, flores esse carbones, & carbones flores: si diceret pedi, scorpiones esse formicas, & formicas scorpiones; si diceret palato cibum esse venenum, & venenum cibum? an non miserrima esset nostra conditio, & non semel tantùm quotidie mori necesse esset? Sic autem proportione quadam Mendaces rerum ordinem in Republica turbant, quæ est quoddam corpus mysticum, tot constans membris, quot sunt homines, ex quibus illa conflatur. Unde hortabatur Apostolus: *Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum Proximo suo, quoniam estis invicem membra.* Atque hoc tanti momenti est, ut meritò ad perpetuum silentium impostores mendacissimi damnari deberent. *Muta fiant labia dolosa.* Verè enim quod adulterium conjugiis, hoc humanæ societati mendacium est: Perfidia est summè noxia:

Hom 13. *in Epist. ad Eph.*

Eph. 4. 25.

Ps. 30. 19.

unde par esset, veritatis amantes à falsiloquiis æterno divortio sejungi, ut ab adultero Sponsa turpiter delusa separatur. Sed major jam est numerus adulterantium veritatem, quàm ut huic divortio sit locus: urbes ac oppida in solitudines abirent, si mendacibus omnibus esset migrandum. Interim negare non possumus, quin, ut unus nummus sincerus ac probus plùs valet, quàm centum adulterini, ita vir probus & Veritatis amans pluris, quàm centum mendaces sit æstimandus; nec illimet id diffiteri possunt, quibus tamen veritas rarò in lingua est. Non est major contumelia, quàm si quis in faciem alteri dicat: *Mentiris.* Confestim ad arma curritur, eorúmque ope hæc propugnatur sententia; minus malum esse plagam etiam lethalem, quàm Mendacium nullo injuriæ sensu toleratum. Videte proin stupendam hodie morum perversitatem, dum tam anxiè curamus, ne unquam arguamur illius perfidiæ, quâ nos quotidie obstringere pensi non habemus.

VI. Contemplati sumus hactenus mendacem tanquam rebellem Naturæ ac rectæ Rationi: Naturæ quidem, ut ejus opus est. Rationi, ut homo est. Nunc momenta rationum firmiora adversùs mendaces investigemus, demonstrando, illos etiam Fidei rebelles esse, ut sunt Christiani. Quæro ex vobis: quis omnium primus in Mundo mentitus est? nunquid Diabolus, quando eâ arte primam fæminam in fraudem impulit? non ignora vobis res est. Non alium ergo Mendaces

daces, quàm Diabolum Magistrum habuerunt; & sanè ille eâ arte Magister est &: *cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur*, ut ipsa Veritas ait, cùm homo mentiendo tanquam Discipulus alterius ore loquatur. *Nam quod dicis mendacium*, inquit Hipponensis Præsul, *à Diabolo accepisti*. Prototypon monstri hujus in linguâ Diaboli sit; ectypon in linguâ hominis Christiani. Observate autem & modum, quo hæc cordis & oris dissonantia tam execrabilis in Mundum invecta sit. Tam illa fœda est atque deformis, ut Dæmon eam aperta fronte proferre non sustinuerit: figuram serpentis induit. *Serpens decepit me*: miro DEI consilio, qui eo facto docere voluit, quàm venenata & pestilens Mundo sit illa primi falsitatis Magistri doctrina. Et istud unum non sufficiat, Auditores, ad horrorem vobis incutiendum? His tamen graviora suppetunt. Dæmon non Magister tantùm mendacii, sed & Pater est. *Mendax, & Pater mendacii*, & quidem generatione horribili, cùm sit è diametro opposita Generationi æternæ primæ Veritatis. *Quomodo DEUS Pater genuit Filium Veritatem: sic Diabolus lapsus genuit filium Mendacium*, pergit S. Augustinus. Hinc meritò mendacio Mendaces tam arcto cognationis vinculo obstringuntur Lucifero, ut in ejus jus transisse, & toti ejus esse videantur: id quod ingenti deberet esse incitamento ad veritatem absque ullo fuco semper dicendam, ne quidquam cum maledicto hoc Patre commune habeamus. *Cavete, fratres, mendacium*, monebat S. Ambrosius, *quia omnes, qui amant mendacium, filii sunt Diaboli.* Leonem ajunt nullius belluæ carni tam avidè inhiare, quàm simiæ, ut quâ devoratâ febriles illos suos ardores, quos quarto quoque die constanter patitur, mitiget: è diverso à nullo animali adeò abhorret, quàm à gallo, cujus solo conspectu in fugam agitur, maximè si gallus ille plumis sit albicantibus, ut S. Ambrosius observavit. Haud aliter profectò homines isti aut ficti, aut ad fingendum apti & nati, quorum symbolum sunt Simiæ, lectissimus stygii Leonis cibus sunt, ejúsque ingluviem insatiabilem quoque modo explent: si quos è diverso timet ac fugit, non alii profectò illi sunt, quàm Veritatis sincerè studiosi, quorum imago gallus est, Gregorio Magno attestante; hic siquidem & horas stabiles, & tempestatum mutationes fide semper optimâ nuntiat, & cantu suo indicat.

[Margin notes: Jo. 8. 44. — Tract. 42. in Joann. — Jo. 8. 44. — Lib. de Abrah. — S. Ambros. l. 5. Hexam. apud Sa-lazar. c. 10. Prov. n. 74.]

VII. At DEUS tanto in veritatem studio fertur & amore, ut ad eam ignoranti Mundo manifestandam grande illud iter peregerit è Cœlo in Terras, & ex Throno Majestatis suæ ac Gloriæ ad opprobrium Crucis suæ. *Ego in hoc natus sum, ut testimonium perhibeam veritati.* Unde mirum non est, mendacium in ejus oculis tam fœdum ac monstrosum esse; ut sæpiùs in SS. Paginis Peccatum mendacii nomine compelletur, Peccatores verò mendaces, perinde ac si inter ista discriminis nihil intercederet. Nec id temerè, sed gravissimis

[Margin note: Jo. 18. 17.]

ex causis: nam si rem aliquantò solertiùs examinare libeat, deprehendemus, nullum esse Peccati genus, quod non aliquo modo Mendacio ut parte sanè exitiali constituatur, ut sic mistum illud teterrimum duplici veneno pestilentiùs noceat. Et imprimis quidem quisquis peccat, sibimet-
Ps. 26. 18. ipsi mentitur: *Mendita est iniquitas sibi:* cùm sibi prosperitatem ex peccato spondeat, quod reipsa malorum omnium maximum, & caput est: & sic impio cuivis occini potest id, quod Daniël senibus illis mœchis & ca-
Dan. 13. 55. lumniatoribus: *Rectè mentitus es in caput tuum:* cùm nullum omnino peccatum sit, quod ex se natum non sit ad perniciem maximam in ipsius delinquentis, caput regerendam. Præterea prima ferè noxa, quâ se parvuli obstringunt, Mendacium esse solet: & idcirco, ut natura de lacte Matri tum prospicit, cùm vicina est partui, ita & Dæmon facere velle videtur tanquam naturæ simia: priùs enim quàm voluntas humana turpissimum peccati abortum in lucem edat, prospicit illi de lacte hoc venenato Mendacii, quo natus educetur. An non cernitis furta, fornicationes, adulteria, perjuria, fraudes, homicidia, & quidquid uspiam abominabile humanus animus parturit, Mendacio sustentari? hoc crescunt, hoc se conservant, & multorum annorum ætatem ferunt: cùm sine Mendacio vix essent ephimera. Mendacio delinquentes, tanquam Gygis annulo, observantium oculis se subducunt; & quamquam fures sint nunc auri, nunc honestatis, tam securi incedunt perinde, ac si forent custodes: & quamvis Lupi, Pastores tamen creduntur. Fingamus Mendacium toto Mundo repelli & ejici: cum ipso scelera migrarent cætera, quæ absque hac propria sibi larvâ vivere diu præ pudore non possent. Nonnunquam, cùm non reperiretur carnifex, qui reis meritam necem & supplicia inferret, permitti oportuit, ut quis larvâ tectus tristi ministerio fungeretur, eâque conditione admissâ plures inventi sunt, qui istud non abnuerent, cùm omnes ab eo refugerent, quamdiu operiendi vultûs gratia facta non erat: sic illímet, qui cogniti & apertâ fronte erubescerent, actus aliquos turpes; Mendacii larvâ velati, nullo jam metu eosdem perpetrant. Videtur proinde mihi Mendacium in Mundo illo fungi ministerio, quod in Republica aliqua peragit, apud quem latrones ac grassatores publici asylum inveniunt: dum enim eos Lictorum ac Satellitum indagini subducit, dum eos hospitio occultè accipit, dum iis de necessariis prospicit, alítque, dum eorum furta, rapinas ac cædes versutè occulit, furatur ipse ac mactat non duabus tantùm manibus, ut fures ac latrones ipsi, sed manibus omnium, quoscunque ille sic juvat & tegit.

VIII. Atque hanc fuisse causam existimo, ob quam Tertullianus acutè Mendacium appellavit *Ministrum* Lib. de
cupiditatis. Quidquid enim in a- Idol. c.
nimo humano est affectuum & ap- 11.
petituum perversorum, Mendaciis ut manibus

manibus pedibúsque ad perpetrandum omne malum, ad quod aſpirant, utuntur. Caſtigat Mater Filiam, quòd licentiùs agat cum impudente aliquo, & ne in tenebris quidem cum eo verſari erubeſcat, *abſit hoc*, inquit confeſtim aſtuta, *malè feriatæ linguæ ſunt, quæ iſta de me ſpargunt; à malevolis & invidis ſunt excogitata, falſa ſunt omnia.* Quin & DEUS in teſtem vocatur, nec execrationibus
Prov. parcitur. *Comedit, & tergens os ſuum*
3.20. *dicit: non ſum operata malum.* Sic & adulter ille (apud quem conjux, juſto Zelo irritata, quòd nimiùm crebrò illum certas ædes frequentantem viderit, acerbè queritur) miratur querelarum cauſam, ſanctéque aſſerit, ſe cum illarum ædium inquilina diebus non operariis animi duntaxat causâ colloqui, feſſum totius hebdomadæ laboribus. An echinum non obſervaſtis? qui ad furandum poma & quatuor pedibus, & ore multis dentibus armato inſtructus eſt: ſed quamprimùm ſtrepitus aliquis Venatorum canúmque auditur, jam ille nihil eſt, niſi pila acutiſſimis ſpinis aſpera; non pedes, non os, non dentes videntur; ſed ne halitus quidem percipitur, ita totum ſe intra ſe colligit. Simile quid in Peccatoribus notare licebit: toti in ſe, ùt in centrum, ſe contrahunt; & armati involutíque ſpinis mille excuſationum & effugiorum, ab omni noxa puri ac innocentes apparent: quis interim animos illis addit, quis juvat, quis vires & robur ſubminiſtrat ad tot nova ſcelera perpetranda, quàm Mendacium? *Miniſter cupiditatis.* Hujus Adminiſtri fraudibus vetita in dies continuantur commercia, laſcivorum turpitudines, uſurariorum pacta ac conventiones, perjuria in Tribunalibus, commoda & utilitates aliorum injuriis quæſitæ, proditiones, lites injuſtæ, inimicitiæ & odia inteſtina, &c. ut rem verbô dicam, ſervatur & protegitur omne genus iniquitatum, quibus omnibus Mendacium arma ſubminiſtrat, non ad ſui contra omnem aſſultum defenſionem tantùm, ſed & ad alios offendendos idonea. *Miniſter cupiditatis.* En primum illum peccati in ampliſſimo illo ſuo Regno, non bello minùs, quàm pace adminiſtrum, Mendacium. Incipiam ajunt, ubi ova peperit, eadem ſparſo atro ſuo liquore ſolidare. Nec alius Peccatorum mos eſt. Mendaciis funeſtos ſuos partus ſolidos reddunt, ne diffluant, & vix nati pereant.

IX. Atque hæc ſi ita ſe habent, an non mendaces vobis videntur illi tam abominabiles: *Rebelles lumini:* dum unâ eadémque operâ opponunt ſe & reſiſtunt lumini Naturæ, lumini Rationis, & lumini Fidei? & tamen inter Chriſti etiam Sectatores tam modica hodie veritatis cura eſt! *Ut quid quæritis Mendacium?* In eorum ignominiam Regius Propheta clamat. Noſtiſne, quâ re non modica hominum pars occupetur? venando Mendacia. Qui plura cæperit, præfertur aliis, & tanquam ingenii acumine præcellens laudatur; cùm è diverſo, qui mentiendi artem non callet, tan-

tanquam hebes & ſtupidus irrideatur. In Mendacio ſpes reponitur acquirendi bona, quibus inhiatur, *Poſuimus Mendacium ſpem noſtram.*
Iſ. 28. 25. Mendacio ut clypeo tutos ſe fore confidunt, quibus gravium malorum minæ ſunt intentatæ. *Mendacio protecti ſumus.* Mendacio ſe alii jactant & mirè gloriantur, fruſtra prohibente Apoſtolo: *Nolite gloriari & Mendaces eſſe adversùs veritatem.* Verbo, Mendacium rapidiſſimi inſtar torrentis eo usque auctum eſt, ut perruptis omnibus aggeribus omne ſolum nullo jam obice inundet, hoc eſt, omne humanum commercium, negotia omnia pervadat. *Maledictum & Mendacium innundaverunt.* Quin aquarum iſtarum cumulus usque eò nonnunquam aſſurgit, ut altiſſimos etiam montium vertices ſuperare velle videatur: vult inquam Mendacium etiam in functionibus ſanctiſſimis locum habere. Non intelligetis quod dico, niſi clariùs mentem aperiam. Aſſero proinde, non deeſſe nonnullos, qui non hominibus modò, ſed & DEO mentiri non erubeſcant: & neſcio quâ verecundiâ inconſultâ præpediri ſacris etiam abitris culpas ſuas negent. *Filii ſcelerati* in peccato
Iſ. 57. 4. committendo; *ſemen mendax*, in confitendo. Et verò non temerè appellantur *ſemen mendax*, ſed quòd primogenitæ eorum ſubſtantiæ partes non aliud, quàm Mendacium & falſitas eſſe videantur. Ejúſce farinæ fæminam ſcribit S. Cyprianus teſtis oculatus ita à DEO fuiſſe multatam. Interrogata hæc à Sacerdote de delicto ſuo, negavit rotundè ejus ſe ſibi conſciam, neque vitam ſuam tam gravem eſſe, quàm aliorum ſuſpicio præciperet: auxit hanc impudentiam illo eodémmet actu, quo eam tegere cogitabat. Auſa eſt cum aliis ad Diviniſſimum Epulum accedere intrepida, confidens, ut Sanctus ait, ſe, ut nos ejus Miniſtros fefellerat; ita DEUM ipſum fallere poſſe. Verùm ſpe ſuâ fruſtrata eſt infelix. Dum enim cœleſtem dapem ſumit, illa magno prodigio in cultrum verſa eſt; & gulam miſeræ inter glutiendum diſſecuit, ſic ut non modo confeſtim animam exhalârit, ſed tantâ etiam cruoris copiâ perfuſa ſit, ut victimam referret in templo illo, veritatis honori jugulatam. Sanè quem ſuggeſtió prava eò deducit, ut mentiri illum in ſacro Confeſſionis Tribunali non pudeat, meritò Sathanæ filius appellabitur. *O* Act. 13.
plene omni fallacia fili Diaboli! Cùm 10.
Dæmonem lineamentis ſuis tam ad vivum referat, qui ita ſe gerit, ut ſolo hoc indicio internoſci poſſit, quòd ad eum pertineat.

X. Sed omittamus tam enormia peccata, quæ quamquam non admodum infrequentia, communia tamen non ſunt. Quod in vitâ Chriſtianorum deploro, eſt, quòd videam, quàm latè Mendacium dominetur, ſic ut pro Pœnitentæ tribunali ſe de illo vel Reos non agant, vel ſi agunt, in ſpeciem tantùm id agant, eò progreſſi, ut dicere non vereantur; aliter fieri non poſſe, ſi quis inter alios in Mundo vivere velit; ſi vitæ ducendæ media conquirere, ſi vendere, ſi quod lucel-

lucellum reportare: perinde, ac ficut Polypus servare vitam non potest absque atro illo suo liquore, ita nec homo vitam tueri possit absque Mendaciis; adeò destinato animo illa profert. *Locuti sumus de corde verba Mendacii.* Hoc errore tenebantur Mercatores duo Colonienses, qui cùm coram sacro Judice Mendaciorum se accusâssent, quibus identidem uterentur in negotiis, ab illo increpiti sunt: sed responsum is aliud non tulit, quàm: si à Mendaciis absisterent, non diu pòst sibi fame pereundum. Sit hoc ita, reposuit Sacerdos; atqui haud paulò minus malum id esset, quàm ignis supplicio fraudes vestras luere. Quamquam hoc ipsum, quod affirmatis, à vero non parum abludit. Certos vos reddo, quòd fide bonâ & sincerè agendo lucraturi potiùs sitis, quàm jacturam passuri. Hac spe ac promissione animatus mercatorum uterque sanctè adpromisit, se integri anni decursu emendo, vendendòque, deliberato saltem animo, & scientem volentémque Mendacium nullum dicturum. Et verò steterunt promissis, sed non exiguo suarum officinarum damno; cùm ne medietatem quidem mercium vendidissent, quas ante hac vendere consueverant. Unde ad Sacerdotem reversi, testati sunt, se porrò datam fidem servare non posse, cùm necessitas ab iis Mendacia extorqueat, nisi decoquere mox ambo velint. Non oportet, excepit Presbyter, tam citò animos despondere: pergite & annum alterum, & perspicietis, quantò Veritas præ Falsitatè divites vos reddere possit. DEI nomine secundam vobis fortunam addico. Atque ita omnino evenit. Cùm enim fama de mercatorum istorum præ cæteris sincerâ & incorruptâ fide longè latéque spargi cœpisset, tot illa emptores attraxit, ut unius spatio anni veritatem semper locuti, plus longè lucrifecerint, quàm decem annis, cùm strenuè mentiri solerent. Utinam documentum hoc & alii Christiani observarent; næ illi manifestè experirentur, quàm secundos successus Numinis providentia veridicis indulgeat. *Non inveniet fraudulentus lucrum:* Divini Spiritus affatum est. Prov. 12. 27. Nam etsi is subinde opes aliquas colligit, tam malè tamen parta non possunt dici, possideri; evanescunt enim, & velut in fumum abeunt; aut instar montis sunt arido è sabulo erecti, quem primus ventus difflat & disjicit. *Non inveniet fraudulentus lucrum.* Ad quod ipsum Ecclesiasticus alludere visus est, cùm dixit: *Noli arare Mendacium adversùs fratrem tuum.* Eccl. 7. 13. Qui enim ad arandum, Mendacium adhibet, Proximum dolis circumveniendo, videtur sibi colere agrum fertilem, planéque felicem: tandem autem se in arenoso solo operam perdidisse deprehendet.

XI. Sed demus: succedant suæ Mendacibus fraudes, & opes magnas lucrentur, quodnam tandem hoc lucri genus est? Lucrum piscis est hamum glutientis; qui dum sibi egregiâ prædâ potitus videtur, subinde

de piscatoris se prædam factum dolenter advertit. Optabilior proin semper erit conditio pauperis, sed sinceri, quàm divitis, & fallacis. *Melior est pauper, quàm vir mendax.* (Prov. 19, 22.) Quòd qui credere modò non volet, credet enimverò, cùm ex Regione Mendaci, præsenti scilicet hac vitâ, translatus ad Regionem veritatis, quæ est vita futura, apertis repentè oculis manifestè cernet, quòd fictiones & fraudes mortem animæ afferant. *Os quod mentitur, occidit animam.*

XII. Primorum sæculorum Christiani, qui Fidei lumine collustrati suis res omnes momentis sapienter æstimabant, ita ab omni falsitate abhorrebant, ut, S. Justino Martyre (Apol. 2.) teste, mallent persecutionum tempore necem subire inter tormenta acerbissimam, quàm vitam quacunque fictione aut simulatione servare. Nobilissima & complura ejúsce rei exempla afferri possent; sed ne excurram longiùs, unum sufficiet S. Antimi, Episcopi Nicomediæ perquam celebris. Maximianus Imperator, in dirissimâ illâ vexatione, quâ omnem Ecclesiam insectabatur, viginti milites miserat, qui Virum Sanctum, tanquàm præcipuum sinceræ Religionis eâ in urbe fulcrum, ad necem quærerent. Accidit autem, ut, quos dixi, milites S. Præsulis sibi ignoti aliquando ædes intrarent, & quâ ejusmodi hominum genus solet, libertate cibos sibi parari peterent. Annuit promptissimè Præsul Sanctissimus, & convivium illis instruxit, quàm potuit, lautissimum, ipse accumbentibus servire dignatus, eâ verborum officiorúmque humanitate, ut militum animos sibi penitus devinciret; nunquam per omnem vitam quemquam in se tam prompto & sincero animo beneficum expertos. Interim inter prandendum quærunt ex hospite suo milites, ecquid noverit Antimum aliquem, Christicolarum Antistitem, quem ipsi jussi sint captivum adducere ad Imperatorem, ab eo certissimò neci dandum. Ad hæc Præsul: non novi tantùm hominem; sed ipsus ego sum, quem quæritis: non est, quòd porrò vestigando fatigemini, en habetis, quem vultis. Attonuit milites hæc Viri Sanctissimi juncta beneficentiæ mirabilis constantia, eáque de causâ unanimi consensu decreverunt redire ad Imperatorem, eique dicere, Antimum à se, quantumvis sedulò vestigatum, haud quaquam inventum: ut hac ratione vitam Viro tam in se benefico servarent. Non ita fiet, respondit Antimus, neque enim iis, qui Christum colunt, aut mentiri, aut ut id alii faciant, suadere ullâ ratione permissum est. Eamus, eamus omnino ad Cæsarem, ego siquidem me mortuum potiùs, quàm vos Mendaces cupio: sícque eos secutus fortissimo animo, vitam subinde inter cruciatus atrocissimos posuit, ut verè se Fidelem probaret, qui, dum sacræ illi undæ affunderentur, palàm Patri Mendacii renuntiâsset. Quid igitur sentiendum nobis est de illis, qui propemodum Matrum adhuc ulnis gestati jam

Men-

Mendaces evadere incipiunt? *Errave-*
al. 17. *runt ab utero, locuti sunt falsa.* Ne-
i. cesse est fateri, non esse legitimos san-
ctæ Fidei partus: *Filii alieni mentiti*
sunt ei. Nec dignos nomine Christia-
norum, nisi veracitatis posthac studio
tales se probent; ut olim Græcos in-
ter nemo Imperator appellari mereba-
tur, nisi ritu solenni & publico juràsset,
se verum semper dicturum: quæ ipsa
etiam causa fuerit, cur Christus Patri
æterno Fideles suos commendans hanc
potissimùm in iis notam desiderâ-
. 17. rit: *Pater Sancte: sanctifica eos in ve-*
. *ritate.*

XIII. Istud tamen addendum hîc
censeo, ut, quam tradidi, doctrinâ
ampliùs declaretur; quòd non sem-
per censendus sit mentiri, qui partem
tantùm veritatis aperit, partem alte-
ram tacitam silentio involvit; Merca-
torum more, qui partem telæ aliquam
explicant, alteram convolutam relin-
quunt, ùt res postulare videtur. Ita
Abrahamus Isaaco filio suo indicavit
quidem, ire se ad sacrificandum DEO,
quam autem esset immolaturus victi-
n. 22. mam, tacuit. *DEUS providebit sibi*
victimam, fili mi. Nec tamen quis-
quam Abrahamo notam falsidici in-
ussit: aliud enim denique est, fal-
2. q. sum loqui, aliud non omne, quod ve-
cap. rum est, enuntiare. *Aliud est fal-*
quis *sum dicere, aliud est verum tacere.*
S. Falsum nunquam, cujuscunque spe-
ug. rati commodi causâ, proferendum
Ps. 5. est: adeò humano ab ore perpetuò
exulare debet: potest tamen vir sa-
piens verum dissimulare, & non ma-
nifestare illi, qui jus ex nobis quæren-
di non habet. *Non est licitum Men-* 2. 2. q.
dacium dicere ad hoc, quòd aliquis ali- 110. ar.
um quocunque periculo liberet, S. Tho- 3. ad 3.
mæ doctrina est, *licet tamen veritatem* Laym.
occultare prudenter sub aliqua dissimula- l. 4. tr.
tione. Discriminis ratio hæc est; 3. c. 13.
quia, non mentiri, inter illa præce- n. 10.
pta est, quæ negativa dicimus, &
semper absque exceptione obligant:
dicere autem verum, est inter præ-
cepta affirmativa, ac proinde est præ-
ceptum ejusmodi, quod suo tantùm
tempore liget, utì & alia ejusdem ge-
neris, quæ non quovis tempore ob-
servanda sunt: unde arcana summâ
fide celanda sunt, & vel interroganti
non manifestanda: cùm hæc non sint
deposita, quorum clavis alteri, quàm
Domino, committi possit. *Qui fidelis*
est animi, qualem esse debet quemlibet,
celat amici commissum. Fortassè ex Prov. 11.
vobis, qui quærat; quid & quomo- 13.
do agendum, si impudens aliquis &
importunus nihil non agat solicitando,
instando, ut à vobis extorqueat verum,
quod secretum esse oportet? huic re-
spondeo, non unum duntaxat esse mo-
dum, quem Prudentia in ejusmodi oc-
casionibus dictet, habitâ ratione per-
sonæ, quacum res est, & attentis tam
causis, quàm rerum adjunctis singulis:
non esse tamen promptum, dare do-
cumenta, quæ ubique serviant & sem-
per. Suadeo proinde, ut hoc in ne-
gotio assuescatis illius uti consilio,
quem conscientiæ arbitrum delegeri-
tis, qui rectiùs vos docebit, quid
hoc, quid illo in eventu responderi,
quid non responderi conveniat, ne
erretis. *Ne despicias narrationem*

Eccli. 8. 12. *Presbyterorum Sapientum*, hortatur Sapiens, *quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.* Mirum proinde vobis videri non debet, si ad hos Doctores, Magistrósque, rerum vestrarum magis gnaros, & intima vestra pernoscentes, recurrere vos jubeam.

XIV. Hoc mihi unicè cordi est, ne quis vestrûm hinc abeat, quin secum statuat, quod magnus ille Jobus
Job. 19. 17. iis verbis. *Donec superest halitus in me, lingua mea non meditabitur Mendacium.* Non cujusquam mali metu, non ullius boni spe patiar me induci ad quidquam posthac amandum & dicendum, quod verum non sit. An refugitis Auditores amantissimi, ita decernere? audite ipsum DEUM
Eccl. 37. 20. hoc à vobis postulantem. *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te.* Facem tibi in cunctis, quæ operaberis, veritas præferat. Sic securi eritis à mille præcipitiis & casibus, à mille sceleribus, in quæ tandem præceps ruit, quisquis Mendacium du-
Prov. 19. 9. cem habet. *Qui loquitur Mendacia, peribit.* Non aliâ de causâ tantùm confiditis in Mendacio, quàm quia ipsum perspectum non habetis. De cætero, si attento animo rem perpendere, momentísque suis librare velletis, deprehenderetis, nihil esse honestius, nihil magis decorum, quàm in omni morbo veracem esse; nihil deformius ac fœdius, quàm fallere mentiendo. Quanti vos illum facitis, cui fidem jam habeat nemo? Mercator est, cujus bona sub hastâ væniêrunt, non est, qui ipsi credat. Et tamen huc sensim recidat necesse est, qui Mendaciis assueverit: paulatim enim suâ se fronte produnt fraudes, & quantumcunque tenebras consectentur, coguntur clarè in luce comparere. *Qui Mendacia loquitur,* Prov. 5.
non effugiet. Quis unquam argentarius magnis opibus ditatus est, qui non nisi adulterinam pecuniam palàm exposuit? & tamen minore negotio istud videtur fieri posse, quàm ut emergat, & dignitatem constanter tueatur, quisquis vel in commerciis, vel in Magistratibus obtinendis, vel in quibuscunque suis commodis promovendis Mendaciis & fraudibus ùt instrumento est usus. *Subvertet grando spem Mendacii.* Ve- Is. 28. 17.
ra proinde & recta prudentia est, ubique & semper loqui verum, sed & nôsse, quando loquendum sit: haud aliter ac prudentis est, nunquam expendere, nisi monetam justam probatámque, & simul nôsse, quando & quomodo expendenda sit. *Qui ambulat simpliciter, ambulat con-* Prov. 9.
fidenter. Neque enim is formidat, ne alius à se comparere debeat; haud aliter ac qui larvâ vultum non contegit: cùm tamen qui nequiter agit, tandem sit cognoscendus: *Qui autem depravat vias suas, manifestus erit.* Neque enim nequitiæ larvâ tam constanter tegere faciem potest, ut non aliquando amoveatur. Ita DEUS monet: & nos dictis ejus fidem non habebimus? & tamen mentiri ille & fallere haud quaquam potest, contra quàm nos, *Impossibile est mentiri* Heb. 6. 18.
DEUM.

DEUM. Fidamus proin ipsi, & firmissimè statuamus servare, quod ipse jussit verbis illis suis Evangelicis: *Sit autem sermo vester, Est, est; Non, non* quandoquidem, *quod his abundantius est, à malo est.*

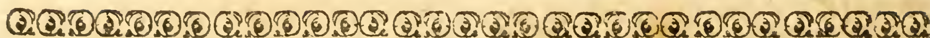
XV. Revocate in memoriam, Mendacium Dæmonis esse filiam: *à malo est.* Et idcirco præterquam quòd nequam, proditrix, & effrons sit, insuper tam est fœda, ut si vel semel suo illam vultu contemplari liceret, repentè mortui concideretis, non aliter ac Ananias cum Saphirâ conjuge suâ, qui, si Doctorum aliqui rectè senserunt, extincti sunt solo illo horrore, quem in ipsis excitavit clara cognitio monstrosæ turpitudinis Mendacii communi consensu asserti: quamvis inter officiosa tantùm Mendacia numerari deberent; etsi negari non potest, quin alia quoque ejus gravitatem exaggerârint.

.Cor. in c. 5.

XVI. Sed nec illud considerando præterite, cui animam vestram discrimini exponatis, dum Mendacio portam ad omnia flagitia aperitis. Frustra quæretis vitia in animo veritatis unicè studioso: *Præeunte veritate nunquam chorus vitiorum subsecutus est.* Ut sapiens ille Philosophus rectè pronuntiavit. Unde Mendacium à vobis arcendo, omnibus etiam flagitiis aditum præcluditis.

..o l. le

XVII. Tandem & illud nunquam animo excidat, vos gravissimo periculo salutem vestram exponere fraudibus & Mendaciis frequentatis. Inter septem enim illa, quæ DEUS odit, secundo loco Salomon reponit: *Linguam Mendacem.* (Prov. 4. 17.) E diverso tam cara illi est lingua verax, & cor sincerum, ut profiteatur, se illis vitam æternùm beatam mercedis locò præparâsse: *Voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.* (Prov. 12. 20.) Quid igitur in rem nostram dicemus, cùm coram Tribunali Judicis Divini, tam veritatis studiosi, sistemur? prô, quàm tunc fraudes nostræ omnes ut fumus vanescent! quàm tum optabimus unicè, linguam potiùs nunquam accepisse, quàm illâ abusos esse ad finem, tam ab illo differentem, cujus unius causâ illa nobis concessa est! Quantus nos horror occupabit, memores, quòd toto vitæ nostræ decursu instrumenta & adjutores fuerimus Diaboli, cùm ipse fuerit architectus fraudum, quas nos verbis factísque struere adlaboravimus! *Fabricatores Mendacii.* (Job. 13. 4.) Non ita posthac, Carissimi; si hactenus diliximus vanitatem & Mendacium, amemus jam Veritatem, cùm hanc tam ad amussim à nobis postremo illo die exacturus sit DEUS. *Veritatem requiret Dominus.* (Is. 30. 14.) Si elaborando, ut similes simus Patri Cœlesti, ejúsque nos Divinis propensionibus conformando, indubitatâ spe præcipere poterimus, quòd tanquam filiis obventura sit æternæ hæreditas gloriæ per omne deinceps ævum fruendæ; quæ in ipsa æternæ veritatis visione consistit, conspecta ut est in se purissima? adeò illa non peregrino sub schemate visa, potens est ad totum videntis animum sui amore inflammandum.

DISCURSUS XXXI.

De Peccatis, quæ solâ cogitatione admittuntur.

I. DUo potissimùm necessaria sunt ad munimentum quodlibet ab hostium oppugnatione & insidiis strenuè defendendum: Vigilantia & Robur. Illa insidias præcavet: Istud vim arcet. Et verò has ipsas artes bellicas Divinus à nobis Spiritus exigit verbis illis Proverbiorum pulcherrimis & aptissimis: *Omni custodiâ serva cor tuum.* Hoc enim est dicere: Arcem animi tuì nullo non defensionis genere custodi. Defende, inquam illam vigilantiâ summâ, ne aditus hosti pateat, ad illam per insidias occupandam accedenti: defende illam fortissimè resistendo, cùm vim ille adhibet ad expugnandam. *Omni custodia serva cor tuum.* Sed qui tandem sunt implacabiles animi & cordis nostri hostes, contra quos DEUS nos tantâ solertiâ, tantâque fortitudine & & audaciâ armatos esse jubet? Sunt cogitationes pravæ, hostes occulti æquè ac violenti, contra quorum artes ego vos hodie quàm diligentissimè obarmem necesse est: sic ut vos tam occultis eorum technis, quàm eorum violentis assultibus probè cognitis, conatibus eorundem invigiletis, ut neque dolis & artibus vos circumveniant, neque apertâ vi vos expugnent: nec enim de nihilo; aut tribus capellis, sed de animâ, sed de omnibus, quæ habetis, agitur. *Omni custodia serva cor tuum, quia ab ipso vita procedit.*

II. Ut Divinos oculos res planè nulla, ita nec humanorum cordium intima, & arcanissima effugiunt. Ita nos docent verba Ecclesiastici: *Oculi Domini multò plus lucidiores sunt super Solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes.* c. 23. Atque hæc causa est, ob quam omnes inter Legislatores unus DEUS etiam cordis peccata prohibeat: *Non concupisces domum Proximi tui &c.* Exod. 20 Quia nimirum solus ille cognoscere potest, quando solo animo & cogitatione peccetur. Humanæ Leges furta, non furtorum desideria vetant: vetant cædes, sed desideria hominem aliquem è medio tollendi non vetant: vetant adulteria, sed non adulterandi voluntatem. Et si quis ambigeret, an ullum uspiam extet præceptum, quo desideria etiam prava proscribantur, advertat, an uspiam puniantur. Si enim non puniuntur, ne prohibentur quidem. *Nam*, si Doctori Angelico credimus, *illud propriè cadit sub præcepto legis, pro quo pœna legis*

gis infligitur. At DEUS, ut vetat, ita desideria perversa severissimè etiam vindicat: nec aliunde discriminis hujus petenda ratio, quàm quia, ut constantissimum est, qui leges ex hominibus condunt; ea solùm in homine cognoscunt, quæ foris apparent, non aliter, quàm qui machinam horologicam undique clausam ex solo horarum indice cognoscit. *Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Ita nimirum, sicut faber, seu artifex machinæ etiam; quæ intima illius sunt, totúmque ejus artificium pernovit, rotarum peccantium motus à non peccantibus discernit, corrigit; ita humani cordis Conditor DEUS operis sui secretissima obtuta pervadit: *Spirituum ponderator est Dominus.*

1 Reg. 1, 7.

III. Hinc est, quod antequam Christus ipse Servator veniret, humanique cordis peccata nos doceret, illa maximam partem laterent ignota; imò videtur affirmari posse, quòd etiam remedio caruerint. Antiqua siquidem lex, Divino licèt ore tradita, non tamen (tanquam promulgata populo rudi & indocili) tot inter ritus, quibus vestium, vasorum, ciborum, domorum, supellectilium, & totius hominis fiebat purgatio: tot inter Sacrificia propitiatoria, pacifica, expiatoria, ullum erat lavacrum purgandis animi maculis paratum, Sacrificium ullum eluendæ culpæ destinatum: hinc Angelicus: *Pro interioribus actibus certa Sacrificia non injungebantur in lege.* Venit ergò Legislator ipse, & ad radicem ipsam malorum evellendam, eam oculis omnium exposuit, docuitque ex ea, pravis, inquam, desideriis, vitia cætera omnia progigni; testatus inter cætera, ut quis alieni thori violator dici queat; solum cor & animum sufficere: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Et verò Hebræorum olim nonnulli eò ignorantiæ devenerant, ut in opere externo solo totam rationem peccati consistere existimarent. Sed dicamus quod res est; nec inter Christianos hodiéque deesse videntur, qui tam turpem & supinam inscientiam imitentur: hi enim cùm quotidiè in consortiis, ad quæ accedunt, in conventiculis nocturnis, dum invisunt, dum procantur, sexcentis desideriis lascivis consentiant; quia tamen subinde illa re ipsâ non explent, nec opere destinata exequuntur, ab omni se labe purissimos existimant; neque verò Dæmon, qui probè advertit, quàm sibi ipsis miseri illudant, multum in eo operæ ponit, ut ad desiderata prosequenda, & executionem impellat; cùm, quod spectabat, jam obtinuerit; & mortem animæ intulerit nequissimis cupiditatibus, quas excitavit. Accipitrum genus est, quod ex captâ improvidæ alicujus volucris prædâ aliud non devorat, nisi aut cor, aut cerebrum. Dæmon neutri parcit, sed improvidorum ejusmodi mortalium cor devorat, dum voluntatis solius consensum & approbationem turpium objectorum extorquet: subinde & cerebrum absumit, dum efficit, ut, quæ cogitando peccârunt, planè contemnant; & tanquam

[Left margin:] ...l. 2. ...r. 54. ...3. ad

[Right margin:] Matt. 5. 28. Joseph l. 12. ant.

quam rem minimè malam, inter confitendum cætera peccata, omnino prætereant. Reliqua quæ de prædâ supersunt, sæpè nequam ille ne tangit quidem: sed cui bono?

IV. Prô quæ isthæc inscientia est; nihili facere, & sacro Judici non aperire peccatum, quia animo solo commissum; Perinde hoc est, ac febrim negligere, quia illa intimas tantùm per fibras grassatur, nec foris vel calore nimio, vel membrorum agitatione se prodit: cùm plerúmque tum sit maximè pestifera, cùm tota intus latet.
Hip. l. 4. Aphor. 48. *Si exteriora frigent, interiora calent cum siti, lethale.* Juvenem illum observate, qui facie marmor refert; nec verbulum obscœnius unquam loquitur, pravitate exempli offendit neminem, nullam de se suspicandi occasionem cuiquam præbet: interim intus uritur ardoribus effrenis desiderii, qui illum consumunt; & siti flagrat ardentissimâ bibendi ex cisternâ, quantumvis lutulentâ; sed tantum animi non habet modò, quia metuit ignominosè repelli, aliàs, quia erubescit deprehendi. Disertè edico; Juvenis hujus res pessimo loco sunt; nec præsagire de salute ejus possum, nisi tristia & funesta: febris enim & maligna, & occulta est: ut maligna necem affert; ut occulta, remedio caret. Nemo de misero cogitat, nemo malis ipsis mederi satagit, corrigit nemo: ipsemet, cùm morbum suum non agnoscat, sanus sibi videtur ùt qui maximè; interim mali interni vis est maxima & omni, hecticâ febri infecto, deteriùs laborat. Vix manè somnum discutit, cùm, priusquam de strato se proripiat, jam occurrunt imagines fœdæ; circa quasvis imaginario, voluntate dormitante & permittente occupatur, illorum utique ex numero, de quibus Propheta loquitur: *Diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.* Sophon. 3. 7. Si S. Joanni Climaco credimus, reliquos inter Dæmones unus est, qui *Præcursor matutinus* appellatur: cùm enim hæc ipsi credita sit provincia, ut ad lectum dormientis excubet, ad præripiendum aliis omnibus locum in corde excitati; mox, ubi dormiens somnum excutere, & aperire oculos cœperit, fœdas imagines facultati imaginatrici proponit, sícque mentem primus occupat. Qui aliena in tela pingit, & picturam, & telam retinere potest, ita permittentibus legibus, quæ, tanquam benignæ, pictorem, ejusmodi in eventu, ad plus adstringere non sunt ausæ, quàm ut pretium telæ domino reddat. Nos igitur cùm è somno ad rationis usum revertimur, telæ instar sumus putæ; & idcirco Dæmon si in ea ordinam quamdam imaginem primus expresserit, utramque sibi vendicare vult, picturam & telam; & verò utrámque possidet, absque eo, quòd quidquam de Jure suo cedat; adeò nihil his ex peccatis commodi percipitur. *Diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.* Instit. l. 2. de re divis.

V. Cæterùm, ut mali hujus curationem ab ipsis suis principiis aggrediamur, sciatis velim quòd sicut Bonitas atque rectitudo, ita & perversitas ac malitia actionum nostrarum

exter-

externarum, quas facultates effectrices producunt, ab actibus internis
ib. 1. voluntatis imperantis pendeat. *Vo-*
tract. *luntas est, quâ peccatur & rectè vivitur.*
9. D. Augustini sententia est. Si Belli Dux quispiam pudendo timore perculsus equum in fugam concitet, fuga hæc quidem effectus equi est effusis habenis currentis: sed totum fugæ probrum & dedecus in sessorem redundat frenum moderantem, qui illum ab hoste aversum cursu præcipiti se ex prælio subducere compulit. *Voluntas est, quâ peccatur.* Unde homicidium e. g. non nisi materialiter, ut Scholæ loquuntur, consistit in externo actu, quo vulnus hosti infligitur; sed verè ac re ipsâ perversitas tota & peccati ratio à voluntate est, quæ brachio ictum imperat, quamvis ille cum DEI mandato pugnet, clamante: *Non occides.* Atque ita, ut Sapiens
ov. 24. loquitur: *Cogitatio stulti Peccatum est:* illa siquidem facultas, quæ malum sola cognoscit & appetit, improba est præ aliis, & quod ipsa concepit venenum, externas in operationes transfundit, ut radix in ramos. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* En, ingentem scelerum colluviem, quæ omnis, Christo affirmante, à perversa voluntate derivatur. Proinde quod DEO nos abominabiles reddit, cordis malitia est, quæ etsi foras non erumperet, sed tota intus se contineret, non ideò minùs improba foret: huc proinde præcipuum studium conferri oportet. *Lava à malitia cor tuum, Jerusalem, ut salva fias,* hortatur Jeremias, *usquequo morabuntur in te cogita-* *Jerem.*
tiones noxiæ? Non manus duntaxat 4. 14.
sordidas abluite, Peccatores, sed si salvi esse cupitis, ante omnia sordes animi & cordis vestri cunctas abstergite. Ut quid serpentes pestiferos cogitationum sinu vestro, tanquam nido, fovetis tanto tempore, & molliter collocatis? *Usquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?*

VI. Priusquam ad alia transeam, hæc me Prophetæ verba & loquendi ratio impellit, ut vobis edisseram, quomodo cogitatione solâ peccemus. Advertire igitur Prophetam non dicere, ne cogitationes noxiæ in cor Hierusalem intrent; sed vetare, ne inibi morentur, *usque quo morabuntur?* In morâ siquidem ista spontanea ratio peccati consistit. S. Au- *L. 1. de*
gustinus moram hanc illicitam, quâ *Serm.*
humano in corde cogitationes pravæ *Dom. in*
perdurant, explicat per id, quod sta- *mont. c.*
tim à Mundo condito in terrestri Pa- *12.*
radiso contigit. Nostram ibi ad perniciem tres operam junxêre; serpens, Eva, & Adamus. Serpens Evæ suggessit violationem præcepti Divini; Eva probavit, & Adamo eandem suasit: Adamus acquievit suasioni, & reipsa prævaricatus est. Serpens suggestionem pravæ cogitationis repræsentat: Eva appetitum inferiorem & animalem, cui arridet vel utilitas, vel delectatio peccato conjuncta: Adamus, ut dominus, voluntatem refert, quæ suggestioni consentiendo Peccatum perficit, & perniciem ac mortem Animæ accersit: ita,

ut si voluntas assensum non præbeat, & pro eo, quòd manum ad pomum, seu rem quamlibet vetitam, extendat, eam à se cum stomacho rejicit ùt veneniferam; quamlibet præcesserit & suggestio, & appetitûs, quam dixi, inclinatio, hactenus Peccatum non est, saltem lethale, nec anima moritur. Sicut humano generi mortem non accersiisset Dæmonis invidia & tentantis nequitia, neque fœminæ comestio, nisi vir & ipse assensum præbuisset.

S. Thom. 1. 2 q. 81. ar. 5.

VII. Verùm quia animi ac cordis motus affectúsque non alienos tantùm, sed & nostros oculos sensúmque fugiunt, observate in re præsenti duobus modis voluntatem cogitationibus pravis assensum præbere: consentit nimirum desiderio, ut cùm quis ulturus injuriam, decernit secum hostem è medio tollere; & tacitus de modo viáque eum tollendi deliberat: consentit etiam simplici approbatione, quando læsus ille, post cædem inimici perpetratam, de illa gaudet, Tigridis instar, quæ labra lambit, devoratæ prædæ cruore madentia. Hæc delectatio morosa dicitur, à morâ, quam in eâ trahit voluntas cum plenâ malitiæ cognitione. Et hanc moram noxiam adductis verbis Propheta increpat: *Usquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ?* Cùm prioribus verbis innuisset, desideriorum pravitatem esse abominandam. *Lava à malitia cor tuum Jerusalem, ut salva fias.* Res proinde postulat, ut utrumque sedulò attendatur, à Juvenibus maximè, qui

Jerem. 4. 14.

ejusmodi documento præ aliis indigent. Ac proinde, quod ad desiderium spectat, ne quæso deinceps inducatis in animum, vos non peccâsse, quia, quod desiderâstis, non estis executi. *Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.* Ut sæpiens loquitur. Non qui *facit* tantùm, sed & *qui cogitat* facere. Cujus rei ratio est, quam magnus Augustinus affert; quia, *qui talia cogitat; etsi nihil mali alicui faciat, facit plurimum sibi.* Tantúmque sibi facit mali, ut tanquam crudelis inimicus occidat Animam suam. *Qui diligit iniquitatem, odit Animam suam.* Et idcirco sicut serpenti non tunc, cùm mordet, venenum nascitur, sed venenatus fuit, priúsquam morsu quemquam appeteret; ita culpa fermè non tum primùm contrahitur, cùm fit opus vetitum, sed jam tum contracta est, cùm de eâ executioni mandandâ constitutum est, & ipsa executio non tam malos reddit, quàm antè jam fuisse ostendit. *Tales si occasiones invenient, non mali fiunt, sed manifestantur.* Quod autem ad approbationem, seu complacentiam spectat, Juvenes illi, qui in suis cum altero sexu amatoriis colloquiis toties de eo verba faciunt, quod ipsis in eo cœlibum statu permissum haud quaquam est, sed solùm licitum fit, cùm conjugio illigantur, & si verbis eâ de re abstineant, saltem cogitatione illam sibi repræsentant, cauti sint, quia si scientes tunc videntésque in eo objecto delectentur, animum suum gravi noxâ delectationis morosæ commaculant, quæ momento unico

Prov. 24. 8.

in Ps.

Ps. 10

unico mortem poteſt Animæ afferre.

VIII. Ut rem paucis; naturæ ordine cor in animali poſtremum moritur: ſed ordine morali primum: & ubi hoc, voluntario aſſenſu in malum grave, læſum fuerit, neceſſe eſt, ut omnis Animam vita deficiat. Id quod tum maximè uſuvenit, cùm cœptum quidem, ſed non perfectum malum eſt. Et tamen tunc quoque non deſunt, qui craſsâ quadam ignoratione rem, ut par eſt, non æſtiment, ſed nihil pendant. Erit, qui perſonam pudicitiæ ſtudioſam aut precibus, aut promiſſis ad flagitium ſolicitet: qua, quam debet, repulſam accipit, de tentato dein flagitio ſe in ſacrâ Confeſſione non accuſat, perinde ac ſi planè inſons eſſet: Et tamen eo in caſu geminum peccatum commiſſum eſt; deſiderii ſcilicet turpis, & ſcandali manifeſti, quibus non charitas minus Proximo debita, quàm Temperantia & Pudicitia læſa eſt. Quid intereſt igitur eventum dein deſiderio non reſpondere, nec iſtud opere compleri? In criminibus læſæ Majeſtatis, quibus omne Peccatum lethale accenſeri meretur, machinationes puniuntur, etiam non ſortitæ effectum. Quid refert, quòd partus ſceleſtus in lucem non edatur? conceptus jam erat, nec per te ſtetit, quo minùs naſceretur. Etiam humanæ Reipublicæ Legibus conſtitutum eſt, ut qui in utero latent partus, tanquam editi ſupponantur. *Qui in utero ſunt, in toto pene Jure civili intelliguntur in rerum naturâ eſſe.*

[margin: ..riſt. ..gen. ..c.4. ..44.] [margin: ..ui in ..ro,ff. ..a ſtat. ..bn.]

IV. En igitur cogitationum noſtrarum initia progreſsúsque, quibus, quantâ poteſt diligentiâ, in cuſtodiâ cordis noſtri oportet invigilare, juxta illud Moyſis: *Cave ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio.* Sed quid tum conſilii, cùm aſſultu violento hoſtis arcem oppugnârit? Vigilantiæ tum Robur ac Fortitudo jungenda eſt, ſic ut ad hoſtis conatus frangendos ad mortem usque, ſi res poſtulet, decertandum ſit. *Omni cuſtodia ſerva cor tuum.* Sanctum Indiarum Apoſtolum Franciſcum Xaverium impurus Dæmon dormientem aggreſſus fœdam objecit imaginem, cujus ille horrore tanto perculſus eſt, ut vel dormiens obniteretur tam vehementer, ut ruptâ pectoris venâ evigilans multum ſanguinem ſpueret. Enimverò abunde mihi fieret ſatis, ſi vos vigilantes vel dimidium ejus conatus in reſiſtendo adhiberitis, quo dormiens obniſus eſt Xaverius. Sed quis ferat, quòd Chriſtianorum non pauci, cùm ſimili aſſultu cor eorum aggreditur Dæmon, portas omnes latè pandant, pontes verſatiles dimittant, & oppugnantibus tanquam amicorum optimis aditum confeſtim concedant? Multum aliqui ſibi agere videntur, ſi nihil agant, & hoſtem neque juvent, neque illum arceant. Sed iſtud neutrarum quaſi partium ſtudium mihi quidem videtur manifeſtus favor, quo hoſtem proſequimur; & hoc, non conſentire, tacitum conſenſum reputo; maximè ſi animus ullo modo oſtendat ſibi ejusmodi ſuggeſtiones diſplicere. Hic

[margin: Deut. 15. 9.]

Hic illud locum habere existimo, quod Lex dicit: *Pater consentire videtur nuptiis filii, quibus non contradicit.* Dum enim appetitus animalis propendet ad se cum objecto illo vetito quasi connubio jungendum, si voluntas penitus non obsistat & renitatur, tacitè saltem, atque obliquè consentire creditur: ídque tanto certiùs, quòd se aperto exponat discrimini, consensu non dubio admittendi delectationem, quam ne tenui quidem signo sibi probat non arridere. Non est proinde, quod existimetis, delectationem morosam ideò dici, quòd illa diu duret, cùm momento unico compleri possit & absolvi: morosa dicitur à morâ, quâ voluntas de eâ vel admittendâ, vel repudiandâ deliberat; cùm illam mox ac adverteret, oporteret rejicere. *Delectatio dicitur morosa, non ex mora temporis, sed ex eo, quòd ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit, tenens & volvens libenter, quæ statim, ut attigerunt animum, respui debuerunt.* Quæ est diserta Angelici doctrina. Quamquam autem res ista Animabus DEUM timentibus religionem ac scrupulos injicere haud quaquam debeat, quæ assuetudine constanti & habitu, vel ab umbrâ Peccati abhorrent, planéque ab illo alienæ sunt; qui tamen vix aliquo DEI timore tanguntur, est quod hîc jure ac meritò metuant.

v. Layman l. 1. tr. 3. c. 6. l. sicut. c. de Nupt.

S. Th. 1. 2. q. 74. ar. 6. ad 1.

X. Igitur ut in hujusmodi assultibus certi simus ac securi, nos hosti non cessisse, re ipsâ, & apertè resistere optimum factu est; quod fit aut Divinam opem implorando, aut animum aliorsum avertendo, aut profitendo, quòd nunquam quacunque vel spe, vel metu, suggestioni tam improbæ velimus consentire. Hoc si fiat, recalcitret licèt animalis appetitus, & voluntati rebellis se in re turpi objecta oblectet, nihil inde in voluntatem damni redundabit, cùm, ipsâ insciâ & invitâ, perduellis subditus cum hoste paciscatur. *Inter alios acta aliis non nocent.* Quin fieri potest, ut hoc certamine ingentis fiat lucri accessio, dummodo Animus se opponat fortiter, & reflante etiam vento, ut Naucleri assolent, utatur ad portûs ostium subeundum. Ita observare licèt, quod DEUS miro Providentiæ suæ consilio permittat, ut purissimæ & pudicissimæ mentes plus quàm aliæ vexentur & affligantur tentationibus ad fœda sollicitantibus, ut S. Catharinæ Senensi factum scimus: ut nimirum, dum sollicitatæ contrariæ virtutis exercitatione animosissimè obluctantur, decus castimoniæ longè excellentius acquirant, quàm priùs habuerint, pace quidem ac tranquillitate, sed non Triumphis inclytum. Sic Aurifaber: ut vasi suo pretioso plus splendoris conciliet, cinereo illo suo velut unguento totum oblinit, ut externis sordibus abstersis clariùs jam micet, & illustriore splendore refulgeat. DEUS verò ex eo, quòd servos sibi charissimos fidissimósque fœdissimis suggestionibus sollicitare permittat, id consequitur, ut illi majore animi ardore ac studio ad ipsum confugiant; sibi ipsis majori demissione diffi-

l. si ut. ris. C. si Inst.

diffidant; periculis, quæ fugâ & obverſo celeriter tergo vitari poſſunt, non ſe committant, ſed ea ſolertiſſimè præcaveant; útque ſe pluribus armis inſtruant contra hoſtes, quos, etſi maximè cuperent, fugere omnino non poſſunt. Apes hibernâ brumâ ſuis ex alvearibus non prodeunt, niſi tantillùm per intervalla ventorum metu, à quibus diſpergantur; ſiqua autem neceſſitas ad prodeundum compellet, etiam cùm venti atrociùs ſæviunt, ne turbine longiùs aſportentur, lapillis providè uti nôrunt ad obnitendum ventorum impulſui, & minore periculo volandum. Par proinde eſt credere, animas etiam illas DEO gratas inter diſcrimina cautiores tantùm, & excuſſo, quem aliàs obrepere pronum eſſet, torpore, vigilantiores effici.

XI. Summa igitur rei & cardo in eo vertitur, ut magnis animis obnitamur; unde res poſtulat, ut potens argumentum ac rationem ſuggeram, qua vos ad luctam iſtam animoſam obfirmem, tanquam ad cordis veſtri defenſionem maximè neceſſariam: id quod aptiùs à me præſtari non poſſe videtur, quàm ſi Tridentinorum Patrum in rem præſentem verba conſideranda vobis proponam. Hi dum de Peccatis agunt, quæ cogitatione ſolâ admittuntur, affirmant, quòd non raro Animam graviùs vulnerent, quàm peccata operis; majúſque illi periculum amittendæ ſalutis accerſant. *Nonnunquam Animam*
Sſ. 14. *graviùs ſauciant, & periculoſiora ſunt*
15. *iis, quæ manifeſtè admittuntur.* Hâc tantâ fretus authoritate aſſerere non dubito; Peccatorem omnibus pravis ſuggeſtionibus conſentire ſolitum in ſtatu verſari valdè deplorando; ſive præſentia, ſive futura ſpectemus.

XII. Præſentia quidem ſi ſpectem, S. Th. 1.
primò me terret multitudo peccato- 2 q. 10.
rum, quæ admiſit. Non eſt quidem ar. 2.
dubium, quin peccata operum abſolutè loquendo magis timenda ſint; cùm magis juvent ac roborent appetitus rebelles, ac pravos habitus: magis perficiant peccatorum fœditatem; & ſæpè inſuper Proximo exempli pravitate noceant. Unum tamen eſt, quod peccatis cogitationum proprium, illa reddit perquam pernicioſa, ingens, ut dicebam, eorum numerus, & multiplicatio, quò facilior, hoc formidabilior. *Nun-* Job. 38.
quid apertæ tibi ſunt portæ mortis, & 17.
oſtia tenebroſa vidiſti? Portis his, ſi Gregorio magno credimus, pravæ cogitationes indicantur, per quas mors peccati ad Animam ingreditur. *Portæ mortis ſunt cogitationes pravæ.* Ingreditur quidem etiam per ſenſus externos hæc mors: illi tamen non Portæ, ſed Feneſtræ appellantur. *Mors* Jerem.
per feneſtras noſtras ingreſſa eſt domus 9. 21.
noſtras. Nec hæc appellationis diverſitas myſterio vacat. Quod enim diſcrimen intercedit inter Peccata ſolâ admiſſa cogitatione, & externa; quæ ſenſuum miniſterio perpetrata ſunt? illud omnino; quod eſt inter, intrare domum per januam, aut intrare per feneſtras. Ut domum intres per feneſtras, ſcalis opus eſt, opus eſt homi-

homine, qui ſcalas regat, & ſæpè aliquô, qui manum ſcandenti porrigat. Deinde ſi fur eſt, qui intrare vult, & non deprehendi, concubiæ noctis tenebras expectet neceſſe eſt. Ut autem per portam quis ingrediatur, tam multis haud quaquam opus eſt; pateat illa tantùm, & tum non Dominus magìs, aut faciliùs, quàm fur, ingredietur. Ita res noſtra ſe habet. Si Juvenis quiſpiam Puellam fallere, & illi, ut fur infamis, auferre cogitat theſaurum nobiliſſimum, quem natura illi & Gratia contulerint, Decus inquam Virginitatis; quot machinis opus eſt, ut per feneſtras ingredi poſſit? Neceſſe eſt, incidere in Puellam planè ſtultam, quæ venalem ipſi offerat mercem tam pretioſam, pro pretio incertiſſimo ſponſalium futurorum, quæ tam facilè non ſervantur, quàm facilè contrahuntur. Hanc ipſam deinde oportet allicere & invitare millies, ſolicitare precibus ſexcenties iteratis, ſecuram reddere contra metus innumeros, quos excitat in ejus animo verecundia: & reſpectus majoribus & Parentibus debitus. Studiosè vitandus eſt occurſus matris, quam ſuſpiciones non vanæ de occulto tali molimine conceptæ ſolicitam reddunt & vigilem: obſervandi ſunt vicini, qui muſſitant, & palàm edicunt; familiaritatem iſtam majorem eſſe, quàm ut ferri porrò debeat. Metuendi ſunt ſanguine conjuncti, ne ipſi ſtatuant eluere cruore maculam, quam nequam iſte vaferrimus aſpergere tentârit eorum familiæ. Quot ſcalæ ad intrandum per háſce feneſtras! nec tamen iſtæ ſufficiunt: neceſſe præterea eſt vetulam illam inducere, ut ſcalas ſuſtentet, nuntios inquam, ferat, & referat: nec interim etiam ſumptibus & crumenæ parci poteſt, ſed tantum manu promptâ & liberali donandum eſt, quantum exigit, cujus operâ uti placet: excubare quoque oportet utroque oculo vigilem, dum alii dormiunt. Verbo, tot tantìsque rebus ad potiundum optato fine eſt opus, ut menſes nonnunquam integri abeant, quibus omnia neceſſaria parentur & præmittantur ad executionem furti pudicitiæ ac honeſtatis; & quamvis tandem detur libare aquas paluſtris hujus ac cœnoſæ lacunæ, ſic tamen bibendum eſt, ut ex Nilo canes, furtim ac feſtinando, metu Crocodilorum prædæ imminentium. E diverſo ut non unum, ſed centena, quin & millena deſiderando & cogitando delicta admittantur, apparatu & machinis nullis opus eſt: patet ſemper janua: nulla ſcalarum, internuntiorum, ſumptuum, donorum, precum, pollicationum, timoris neceſſitas: ſufficit amaſiæ colloqui, quin ſufficit oculos in illam conjicere, aut etiam illius tantùm meminiſſe. Imò etiam dum ſomno miſer iſte Juvenis indulget, ab inſidiis concupiſcentjæ ſuæ (ut olim Samſon nequam ſuæ Dalilæ) tutus non eſt; dum hæc fœdiſſimis illum ſpectris infeſtat, quibus in prædam cedat; ſéque è ſomno experrectus ita conſtrictum jam inveniat, ut victus manus det.

XIII.

XIII. Nemo proinde est, qui numerare facilè possit peccata, quæ ex hac tantâ cogitando peccandi facilitate nascuntur. Dæmon dum ad prava desideria, & delectationes invitat, agricolæ seminanti comparari posse videtur: at cùm ad opus vetitum incitat, agricolæ plantanti. Unius anni decursu paucæ omnino novæ plantæ terræ committuntur, aut quia locus eas non capit, aut quia plantandi tempus non est, aut quia sumptibus & labori fructus non respondet, quos ad fossas aperiendas, ad plantandum; ad custodiendum, quod plantatum est, necesse est adhibere. Quantum autem anno quovis uno in agro feritur? nimirum, solo semel proscisso sufficit manum aperire. Equidem si non aliam orcus messem colligeret, quàm operum vetitorum, quàm non essemus beati! Parùm prosperè suum illi negotium caderet. Messis potissima in desideriis consistit, quæ tantillo labore ipsi stant, cùm tamen quotannis tota his horrea repleat. *Superseminavit Zizania, & abiit.* (Matth. 13. 52.) Manum aperit, loliorum semina spargit, desideriorum inquam pravorum, & abit. Et cur abit? quin potiùs expectat, ut suismet oculis usurpet incrementa, quæ ipfe desiderat? Abit, quoniam satis novit, semen pullulaturum, quin & multiplicandum ingenti numero. Quem ergo non terreat tanta noxarum multitudo, prognata ex illâ proclivitate, & facilitate, quâ solâ mente peccatur? (Th. 1. q. 78. a. 1. ad 1.) Noxæ etiam leves, cùm magnus earum est numerus, magnopere formidandæ sunt: ut qui in urbis alicujus præsidio est miles, quamvis expertus, quamvis armis probè instructus meritò timet multitudinem civium & populi seditiosi. At si tam metuendus est vel minimarum noxarum magnus numerus, quid de numero innumerabili gravissimorum delictorum sentiemus? Formidabilis est exercitus etiam locustarum; & ad parem numerum leonum non sit trepidandum? O infelices animas, quarum ejusmodi est conditio! parùm enim abest, quin dici queat, totam eorum vitam peccatum esse unicum, à manè ad vesperum, à vesperi ad manè, ab exordio anni, ad ejus usque exitum. *Cuncta cogitatio cordis intenta ad malum omni tempore.* (Gen. 6. 5.) Atque ad hanc miserrimam conditionem facilè delabitur homo, quando is à teneris annis excutit frenum timoris DEI, ut quâ voluntas & voluptas trahit, pro arbitrio evagetur, & nullum pratum intactum prætereat. Ita enim tenaciter pix ista stygia adhærescit, ut eâ se extricandi modus ac via non appareat; quin etiam, dum ab illa purgare se quis contendit, pronum est contingere, ut ampliùs inficiatur; & dum Confessione eluere vult desideriorum suorum fœditatem, inter ipsum animi explorandi conatum, novâ de ipsis delictis admissis delectatione inquinetur.

XIV. Ut porrò de ejusmodi statu aliquid explicatiùs dicam, affirmo, assuetudinem omnis generis pravis desideriis assentiendi duo potissimùm, sanè quàm noxia, post se trahere. Primum est, quòd Animam

reddat omnis sensûs expertem, ac stupidam; alterum, quòd correctionis spem omnem admittat. Æthiopes in ardentissimâ cœli plagâ natos, educatósque videbimus æstate mediâ animi causâ Solis spiculis expositos stare, ubi alius, mitiore ac frigidiore cœlo natus, sudore totus diffflueret, & tantùm non animo linqueretur. Non aliter infelix aliquis Juvenis, qui ne noverit quidem, quid sit tentanti orco resistere, quantumvis mediis suggestionem in flammis delitias videbitur invenire; ubi alius Xaverii æmulus, si eosdem à Dæmone ignes admoveri senserit, gemitus inter ac suspiria, luctámque fortissimam tantùm non animam ponet.
Prov. 23. 35. *Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi.* Attollat quantum vult & potest, brachia Dæmon, & ictibus suggestionum immanissimis percutiat conscientiam pravâ assuetudine corruptam, perinde ac mancipium ad nervorum ictus induratum, & obducto collo quasi ferreum, sensum doloris prodet nullum. *Non dolet.* Geminet furorem ac conatum crudelissimus hic antagonista, & animum de consensu in consensum raptet; ne tum quidem miserandus de tantâ barbarie & raptatione conqueretur. *Non sensit.* Nimirum eorum ex numero eum esse apparet, de quibus Da-
Ps. 80. 11. vidis ore DEUS. *Dimisi eos secundùm desideria cordis eorum; ibunt in adinventionibus suis.* Terrent semper, non semitam mandatorum meorum, sed nequitiæ suæ, eoúsque dum reduci nequeant & corrigi: qui alter effectus est assuetudinis pessimæ. Spinæ Echini initio molles sunt, & flexiles, pilorum instar; temporis lapsu duritiâ sagittas æmulantur. Conetur quis hominem ejusmodi suis in delictis & diuturnâ perversitate induratum ad bonam frugem reducere: proficiet nihil. Videbit illum explodentem & ridentem monita ac minas tanquam terriculamenta puerorum: non opem Divinam implorabit; ne conabitur quidem, ut suis illis è laqueis se extricet; tantum abest, ut magno nisu rumpere illos laboret. Rivulus fonti suo propinquus si damnum & stragem agris tuis minetur, non magno labore aliò derivari potest, & minores in rivulos spargi. At si aliarum undarum accessu, dum longa terrarum spatia percurrere sinitur, ex rivo flumen evadit, tum enim verò irritus erit labor aliorsum illum velle derivare: omnes obices perrumpet, omnes aggeres undarum suarum mole transcendet, aut perfringet. Et verò ejusmodi hominum genus malo publico natum, suísque in flagitiis obstinatum, ad integras Provincias pestiferis suis sermonibus inficiendas abunde sufficiet. Assueti enim longo usu non nisi veneno se pascere, non jam venenum, sed cibum lectissimum & suavissimum illud æstimabunt; & scelera, ac flagitia sua jactabunt ut lepores, ut amœnitates, ut Juventutis impetus minimè coërcendos, quibus sine natura esse non possit, & quos nemo, qui homo sit ex carne conflatus, non sentiat. Refert Rho- l. 11. 19.
diginus puellam aliquam à teneris assuetam araneas manducare, & alia venenata

nenata alimenta, tandem temporis lapſu ita evaſiſſe peſtilentem, ut ſolâ oris ſui ſalivâ mortales interficeret. Non diſpar eſt eorum, de quibus nobis ſermo, conditio. Væ illi, quem mala ſors tanget, ut ejúsce farinæ homini loqui ſolus ſoli debeat! ſicut ipſi veneno paſcuntur, ut çibo, ut, inquam, pravis deſideriis indulgent, tanquam minimè malis ac noxiis, ita aliis non ſalivâ tantùm, ſed voce, ſimilem peſtem afflant, niſi ab eorum ſe conſortiis ſegregent.

XV. Nec tamen hic finis malorum. Nam & mortales conditionis tam miſerandæ rectè quis avi comparaverit, caveâ clauſæ, propè quam accipiter circumvolitet. Bis illa miſera eſt: ob captivitatem inprimis, quâ jam detinetur: deinde ob imminens ab accipitre periculum, qui identidem propiùs ad eam lacerandam devorandámque advolat. Sic aſſuetus omnibus pravis deſideriis aditum dare, præter calamitatem, quam patitur ex lapſuum ſuorum facilitate, & numero noxarum continuatarum, eſt quod jure metuat in futurum, & illud momentum, quo hinc in æternitatem perget. Aut enim mors ſupervenit improviſa, ut fur, aut aggreditur ut latro vi apertâ & præviſâ. Si improviſa, & nihil minùs metuentem opprimat, ſit ut mortuum priùs quàm morientem ſe miretur; actum eſt æternum de miſerrimo, tanquam tot noxarum reo, & peccatore perpetuo, qui vix ſacro è Tribunali egreſſus, quod, ùt vipera evomuerat, venenum reſorbet. Si non ex inſidiis, & non opinantem mors auferat, ſed vim adhibeat manifeſtam, ſic ut ille ſibi migrandum prævideat, aſſero tum diſcrimen perdendi æternam ſalutem eſſe, ſi non certum & evidens, ſaltem multo veriſimillimum. Lectum enim illum, quem ejusmodi homo morti proximus occupat, campum dicere poſſumus, in quo pugnandum illi ſit cum orco, majori furore & atrocitate, quàm nunquam aliàs, illum aggreſſuro. Sanctiſſimus Genevenſium Præſul Franciſcus parùm aliquando à mortis confinio abfuerat. Faſſus dein eſt, recuperatâ valetudine, tentatum ſe tum fuiſſe à Dæmone ſophiſmatis tam argutis, ſubtilitatibus tam ingenioſis, ut ſanus nihil ſe unquam tale expertum meminiſſet. Nemo ſibi perſuadeat, ita ſe illo momento tentandum, ut nunc ſolet. Haud quaquam ſanè: periculum enim amittendi tum Animam, maximè diu ante hac à ſe poſſeſſam, Dæmonem ùt cautiſſimum, ita planè ferocem ac crudelem reddit. Nunquam Leo prædam amplectitur & ſtringit arctiùs, quàm cùm illa fugam molitur: nec Pharao vera & viva Dæmonis imago, unquam tam atrociter Hebræam gentem afflixit, quàm cùm fugam ex Ægypto ipſa meditaretur. Proinde dubium eſſe non debet, quin quo hinc migrandum eſt momento, juratus iſte hoſtis oppugnaturus ſit viribus majoribus; quàm unquam: & ſi tum fortè ſacra ad præſidia recurrat anima, ſtimulo id ipſi erit, ut cona-

conatus geminet, & omnem artem exerat, ne illius jacturam subeat. Quæ autem tunc erit tentationum materia? an verba vocésque impiæ? atqui has vos sæpè tum frustra moliri apprimè novit. An opera? sed videt jam motûs omnis expertes. Solùm igitur cogitationum ea pugna erit, & cordis tantùm arcem totus impetus oppugnabit, quâ expugnatâ, nihil porrò, quod vincat, superest. Quomodo autem tunc luctabuntur & obnitentur miserrimi Peccatores, cùm viribus adeò exhausti sint? quomodo pugnabunt, qui artem tractandorum armorum didicerunt nunquam? Quomodo eludent machinarum curulium vim ac furorem, si de aggeribus, muris, propugnaculis, cùm tempus id suaderet, cogitârunt nunquam? sani, impetum, quo propellerentur, non expectârunt; nunc debiles exhaustíque resistent repetitis tanto numero ictibus atque impulsibus? Malè metuo, ne plures uno Infernus incolas recenseat, qui post animum Confessione sincerâ expiatum, post omnia ad felicem transitum media solerter adhibita, cogitatione adhuc aliquâ aut desiderio dein peccârint, æternúmque periêrint. E multis, quæ eâ de re passim referuntur, exemplis unum seligam, ex quo nemo non multa, si velit, addiscat.

XVI. Alebat domi suæ fæminam Juvenis, perditè prorsus à se amatam, quam ne tum quidem, cùm morbus ad extrema illum deduxisset, dimittere cogitabat: unde necesse fuit, ut amicorum aliqui, vel invito ægro, eam ex oculis amoverent, & Sacerdotem pium ac prudentem vocarent, qui confitenti operam daret; cùm ipse improvidus ne hac quidem de re cogitaret. Venit Sacerdos, & quæ esset ægri conditio edoctus diligenter, tam dextrè misero ægro támque aptè ob oculos posuit discrimen æternæ damnationis incurrendæ, in quo erat, ut ille periculi magnitudine attonitus in lacrymas solveretur, omnémque vitæ tam malè à se actæ seriem ingenti cum dolore Confessario recenseret; hic autem de lucro animæ, jamjam perituræ sibi gratulans, lætus alacérque domum repeteret; cùm priùs ægrum animâsset ad strenuè continuanda proposita, ac sensa tam pia domesticósque monuisset, ut, quamprimum res poscere videretur, se denuo evocarent. Vix Cœnobii sui limen attigerat, cùm nuntius supervenit, referens: ægrum repentino oppressum symptomate vivere desiisse. Neque hæc Sacerdoti dolendi materia visa est; cùm gauderet potiùs, se tam in tempore adfuisse ad Juvenem, cæteroquin tam fœdè exerrantem, in salutis semitam reducendum; sic, ut ille post elutas Confessione tam seriâ omnes maculas feliciter utique migrârit. Quare, ut, quæ extremùm ægro impenderat charitatis officia, absolveret, rectâ ad sacrarium se contulit, Divinam hostiam pro mortuo primus litaturus. Sed en rem summo stupore dignam! Dum Sacerdos sacro amiculo caput velare, humerósque tegere parat, vi abditâ illud

sibi

ſibi tantùm non è manibus eripi ſentit: pergit tamen, & veſtem albam corpori & cingulum aptat; ſed idem tum in hoc utroque, tum in cæteris ſacrificantis veſtibus aſſumendis experitur, ut nonniſi magnâ cum luctâ, & majori horrore iſtis ſe indueret. Plurimum tamen auctus eſt horror ac perturbatio, cùm cæteris omnibus paratis, ſacrum Calicem manu prehendere, & ad Aram jam nunc accedere deſtinaret. Videt enim manus duas nigerrimas, quæ vi avulſum è manibus ejus Calicem procul abjecerunt. Tum enimverò gelido ſudore perfuſus, ingentíque angore oppreſſus, quibus amictus erat, ſacerdotales veſtes ponit, & in Templum rectà contendit, eluturus lacrymis qualemcunque noxam, quæ, ut ipſe rebatur, impediebat, quò minùs perlitare poſſet. Hîc provoluto in genua vox ex aliquo templi latere ad aures allabitur, ſic eum terrificè compellans: Sacerdos Chriſti, quid moliris facere? cui ille: Sacrum pro homine paulò antè defuncto facere intendo. Tum vox iterum. Noli fruſtra fatigari: defunctus ille ego ſum, ſed flammis æternis addictus. Condemnatus tu æternùm? Quî id, repoſuit Sacerdos, quî id fieri potuit? An non hac ipsâ proximè præteritâ nocte noxas tuas omnes mihi Judici aperuiſti, ídque contritione tam ardenti, dolore tam ſerio intensóque? Ita eſt, reſpondit defunctus, confeſſus ſum, & ritè ſanctéque confeſſus; nec tamen id ſatis fuit. Aſſuetudo illa peſſima, quâ pravis antea ſuggeſtionibus aſſentiri ſolitus eram, ad Orcum me deinde detruſit. Vix tu, Pater, à lecto meo receſſeras, & extuleras cubili pedem, cùm adfuit infernus hoſtis, & animo ſpecies deteſtabilis mulierculæ, à me antea tam perditè amatæ, objecit. Ego magno animo ſtygiis his molitionibus reſtiti, rejecique à me hoſtem his verbis: Utinam hanc ego peſtem vidiſſem nunquam, nunquam cognoviſſem? ſed repetiit aſſultum hoſtis ſemel rejectus, mihíque interiores ob oculos poſuit: miſeram illam & me antehac tenerrimè dilexiſſe, & modò totam eſſe in jactura mei amariſſimis lacrymis deploranda. Fleat, dixi, & per me tota in lacrymas abeat, quid ad me? mihi cum hac fæminâ nihil porrò negotii eſt, aut erit. Atque ita etiam alter inferni conatus irritus fuit: utinam & tertius! Dæmon certè geminâ repulsâ nihil territus; non miror, inquit, ita te nunc loqui: mors enim, quam times, præ foribus eſt: ſed ſi diſcrimen evaſeris, tantúmne tibi animi erit, ut charam animulam domum tuam non revoces? ne iſtud crudele & inhumanum facinus foret! Si evaderem, dixi, parùm antehac ejusmodi certaminibus aſſuetus, ſi inquam, evaderem diſcrimen, facere utique non poſſem, quin illam denuo ad reditum invitarem, utpote olim mihi tam charam támque dilectam; cùm & ipſa me non minùs diligeret, nihilque non meâ causâ cuperet. Nec pluribus opus fuit, aſſenſu enim iſto interno præſtito, animam miſer exhalavi, quam cum lethali hac noxâ cogitationis ſordidam

didam Judex DEUS invenisset, jure meritissimo æternæ in me damnationis sententiam fulminavit.

XVII. Quis nunc vobis sensus, Auditores humanissimi? Audîstis, quæ sors fuerit peccatoris illius miserandi, qui ritè à Sacerdote expiatus, quia tamen resistere pravis desideriis & suggestionibus non assueverat, extremum illum sub articulum iterum assensus, æternùm periit? Nolite tamen ambigere, quin eadem calamitas, sors eadem funestissima complures alios oppresserit, & utinam neminem vestrûm eadem extremo excidio admoveat! Equidem nemo est, qui non jure metuat: maximè tamen illi, qui bibunt iniquitatem, sicut aquam, qui jam inde à primâ adolescentiâ omni turpitudinis ac sordium genere se commaculant: quorum cor, ut Regiorum palatiorum ostia, semper patet, non noctu minùs quàm interdiu, & nullâ non horâ liber Dæmoni ad illud aditus datur. Quomodo illo in momento se gerent miseri, ex quo pendet æternitas? Demus; non desit iis tempus ad animum Confessione purgandum: etiam re ipsâ sordes omnes verâ Pœnitentiâ abstergant: non aggrediatur eos hostis orcinus conatu magno, sed perlevi; an non, quas facilè alii riderent suggestiones, his ipsi ut gravibus, ob assuetudinem illam suam funestissimam, non difficulter assentientur? *Strab. l. 15. Geograph.* Aqua quò est impurior, hoc faciliùs incalescit: unde observatum olim est, aquas Nili, quæ nunquam non multum limum trahunt, vix medietatem illius ignis poscere, ut effervescant, quem aliunde hausta aqua desiderat. Nec alia cœnosorum & palustrium horum cordium conditio est: parvus ignis sufficit, ut lascivis desideriis exardescant: unde pereunt minimis quibusque rebus, & cum Absolone suis è capillis, nimium prolixis & vagis, inextricabili nodo pendent.

XVIII. Superest proinde, charissimi AA. ut sapiatis tempori, & amplectamini, quod Divinus Spiritus Isaiæ linguâ suggerit, consilium. *Auferte malum cogitationum vestrarum.* *Is. 1. 16* Ingens omnino Animæ malum sunt peccata interiora, tam gravitate, quàm numero suo. Gravitas & magnitudo tanta est, ut DEUS interiora cum externis conferens, hæc mala tantùm, illa autem pessima pronuntiet: *Convertimini de viis vestris malis:* *Zachar. 1. 4.* En gressus malos, quos in viâ iniquitatis operibus ipsis facimus. *Et de cogitationibus vestris pessimis.* En peccata desideriorum, quæ ideò forsan pessima dicuntur, quòd præ aliis minùs agnoscantur. Pari modo periculosus sanè animæ morbus est, assuetudo corde peccandi, ob ingentem, quo admitti solent, numerum, sic ut vulnus curationem porrò non admittat. *Insanabilis est dolor tuus propter multitudinem iniquitatis tuæ.* *Jerem. 30. 15* *Auferte* igitur *malum cogitationum vestrarum.* Auferte perniciem Animæ vestræ certissimam; auferte malum, quo Magnus DEUS tam graviter læditur,

ditur, quo salus vestra tanto discrimini exponitur, malum, quod sive in se, sive aliis comparatum spectetur, nunquam non est gravissimum & maximum.

XIX. *Auferte malum cogitationum vestrarum.* Non jubet DEUS, ut auferatis cogitationes malas, sed ut auferatis malum cogitationum; ut amoveatis, inquam, ante omnia earum occasiones, faces, fomenta; tam vigili, oculorum maximè, custodiâ, quàm consortii pravorum fugâ, quàm etiam librorum piorum lectitatione, qui sanctiores & castiores cogitationes suggerant & excitent! Divinique verbi, cùm pro concione explicatur, avidâ & attentâ; suo tempore, perceptione. Duplici munimine natura Cor nostrum obsepsit: primum est costarum, quæ foris illud muniunt: alterum membranæ, quâm proximus tanquam fasciis involvitur, tegitúrque. Æmulamini & vos providam hanc matrem: munite inprimis cor vestrum extimo piarum actionum aggere; deinde propiùs, animi devoti ad Divinam opem postulandam perfugio; quâ solâ non præcavere tantùm & arcere malum possumus, sed etiam jam præsenti mederi; siquidem non erravit Propheta, dum DEI nomine loquens dixit. *Abiit vagus in viâ cordis*
57.17. *sui: Vias ejus vidi, & sanavi eum, & reduxi eum.* Nihil autem perinde necessarium est, ac, ubi ejusmodi suggestio animum vestrum pulsat, confestim & nullâ prorsus morâ interpositâ illam rejicere, non autem velut pacisci cum illâ, aut cum Dæmone, quando hic ejus author est. Sanctissimus ille senex Eleazarus vix auditâ violandæ Divinæ Legis conditione, absque morâ respondit; mortem se potiùs, quàm transgressionem hanc malle. *Respondit citò, malle se præmitti in infernum.* 2. Mach. 6. 23.
Et hæc nimirum celeritas, si quidquam aliud, tutos vos in tot periculis præstabit. Tanais, licèt Regiones immani frigore horridas percurrat, nunquam congelascit; tantâ enim velocitate rapitur, ut aquæ condensandi se moram non habeant.

XX. Verbo, non sufficiat vobis non cedere, non admittere pravitatem: sed repellite actu ipso, & vim vi eludite. *Auferte malum cogitationum vestrarum.* Quod si animalis appetitus obmurmuret, & insanum traducite, Jobi exemplo, qui conjugem ut stultam repulit, cùm ista sollicitaret ad execrationes, & defectionem à DEO: nec unquam conatus vester nimius vobis videatur, in negotio, ex quo Animæ salus pendet. *Omni custodiâ serva cor tuum, quoniam ab ipso vita procedit.* Quæ enim aliàs dolendi, quin & desperandi materia; damnari æternùm unius solius cogitationis causâ! O Anima infelix, si unquam contingeret te in tantæ calamitatis abyssum ruere tantillæ rei merito, quid diceres? Quàm meritò illud Prophetæ ingeminares. *Venatione ceperunt me quasi avem, inimi-*

ci mei gratis. Nec tamen æqua querela, nec justus tuus dolor esset; eo enim pretio mercem tibi suam Dæmon vendidit, quâ ipse pro se olim emit. Una cogitatio Dæmonem æternùm miserum fecit: unâ cogitatione effecit, ut & tu æternùm infelix sis. Non igitur jure doles. Quare patere in omne deinceps ævum, & obmutesce: aut si lamentari juvat ac queri, de te solâ querere. Excubemus ergo vigiles ad cordis nostri custodiam, omni conatu illud propugnemus: ut ita arcem, nobis creditam, Christo Regi nostro servando, tanquam fortes & strenui milites: quâ ille die de suis hostibus gloriosus triumphabit, præmiis ab eo maximis æternisque donari mereamur. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in Throno meo.* Apoc. 21.

Finis Primæ Partis.

